

ספר

בקיאות כהלכה

לשון הגמרא וביאורה

ועד ההלכה

עבודה זרה

תפילה בכניסתו לבית המדרש

יהי רצון מלפניך ה' אלוהי ואלוהי אבותי, שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה, וישמחו בי חברי. ולא אומר על טמא טהור, ולא על טהור טמא, ולא על מותר אסור, ולא על אסור מותר, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. פי ה' יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

תפילה ליציאתו מבית המדרש

מודה אני לפניך ה' אלהי ואלוהי אבותי, ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות, שאנו משכימים והם משכימים, אנו משכימים לדברי תורה, והם משכימים לדברים בטלים. אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אנו רצים והם רצים, אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת, שנאמר: ואתה אלהים תורדם לבאר שחת, אנשי דמי ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בך.

בקיאות כהלכה על מסכתות הש"ס

המעלות שבחיבור זה

- ❖ לשון הגמרא (השמטות קלות).
- ❖ רש"י ותוספות מתומצתים בסוגרים סמוך לגמרא, מועיל מאוד לשינון מהיר.
- ❖ קטעי קישור קצרים למען ירוץ הקורא.
- ❖ ביאורי ראשונים ואחרונים להבנת העניין.
- ❖ פסקי הרמב"ם והש"ע, ונימוקי הפסיקה בסוף כל סוגיא.
- ❖ ביאורי אחרונים על הש"ע בקצרה.
- ❖ ביאורים נפלאים על חלק מאגדות חז"ל.
- ❖ הרחבה בנושאים שכיחים.

השתדלתי בעזה"י שהדברים שנכתבו יהיו מתוקנים, אך כבר ידוע מאמר החכם
"כשם שאי אפשר לבר בלי תבן, כך אי אפשר לספר בלי שגיאות"
לכן אבקש מהלומדים שאם ימצאו טעויות, יועילו בטובם להודיעני
שאוכל לתקנם במהדורה הבאה.

ניתן לרכוש את סדרת הספרים בקיאות כהלכה,
בכריכה רכה וצבעונית על הרבה ממסכתות הבבלי והירושלמי
בטלפון 054-8439280/1
ובכתובת מייל S0548439280@gmail.com

כל המעוניין להשתתף בזיכוי הרבים, ולסייע בהפצה של סדרת הספרים
'בקיאות כהלכה', תע"ב. ניתן להקדיש לברכה, להצלחה, ולעילוי נשמת.

בטלפון 054-8439280/1
ובכתובת מייל S0548439280@gmail.com

הקדמה

ישתבחה הבורא ויתפאר היוצר, שזיכני להוציא לאור עולם חיבור זה, שהלומד בו בעזה"י ימצא בו תועלת בכמה עניינים. לאחר שהלומד למד את דפי הגמרא במקורם, יוכל ע"י חיבור זה לשנן את המסכת ביתר קלות, מטעם שעיקר דברי רש"י והתוספות הובאו בצמוד לגמרא, דבר שמקל מאוד שהחזרה תהיה קולחת וזורמת, כיון שהקורא קורא הכל ברצף אחד, כך שהמחשבה אינה מתנתקת, וכן הוספתי מילות קישור למען ירוץ הקורא. וביתר הבנה, שכן השתדלתי לבאר דברי התוספות, וכן קטעים קשים, בלשון שתהיה יותר קלה לקורא. וכן הבאתי מקצת מדברי קודשם של רבותינו הראשונים והאחרונים להשלמת ההבנה, הן בדברי הגמ', והן בדברי רש"י והתוס'.

אמנם עיקר העניין שבעבורו נכתב חיבור זה, הוא כדי להביא בסוף כל סוגיא את פסקי הש"ע או את פסקי הרמב"ם (באופן שש"ע לא כתב בזה) היוצאים מסוגיית הגמ', וכן השתדלתי לבאר כיצד פסקם נובע מתוך הסוגיא (אא"כ הדבר ברור מאליו), וכן הבאתי גם כן הערות נצרכות באחרונים, כך שהוץ מהביאור הנרחב על הגמרא, יקבל הלומד מטען של הלכות, שבודאי יוטמעו אצלו, כיון שלימוד הסוגיא קדם להם. ואף שאין די בזה לקבל דברים מוגמרים, לא בגמ', ולא בהלכה, מ"מ הלומד יקבל בקיאות טובה במסכת הנלמדת ובהלכות היוצאים ממנה, וגם המעוניין להשלים הדברים יוכל להיעזר בחיבור זה.

דבר חדש נוסף בספר זה על מסכת מכות, שהבאתי בס"ד ריבוי מפרשים בב' הדפים הראשונים של המסכת שיהיה לעזר לתלמידי ביתות ח' הנבחרים לישיבות הקטנות.

השתדלתי, שהדברים שנכתבו יהיו מתוקנים, אמנם כיון שהמלאכה הייתה רבה, הן בביאור הגמ', והן בפסקי ההלכה, חושש אני פן ח"ו נפלה תקלה תחת ידי. לכן, מגלה אני דעתי שאין לסמוך על שום דבר שנכתב, וק"ו שאין לסמוך על הלכות שנכתבו, אלא המעיין יראה הדברים במקורם, ואדרבה, אשמח להיעזר בלומדים שיעמידוני על שגיאותיי.

רואה אני צורך בכותבי הקדמה זו, לחזק, שאין לזנוח את לימוד הבקיאות, וראיתי בשו"ת משנה הלכות (ח"י סי' קנו) שכתב דברים נפלאים בעניין זה, וזה חלק מדבריו 'ומה שהביא בשם הגאון מוהרי"ז סאלאווייציק אבדק"ק בריסק שלמד כל הש"ס כולו קודם שמילא שש עשרה שנה, ושאלו מאביו זצוק"ל מרן הגר"ח שזה נגד שיטתו ודרכו שצריך להתעמק בתורה, ולא ללמוד בשטחיות לבקיאות, והשיב שקודם שיודעים כל הש"ס כולו, אין הפלפול שמפלפלין אלא פלפול של הבל, הנה הדברים ידועים והוא באמת גמרא מפורשת במס' ע"ז, ועיין רש"י שם, וכ"כ הגר"א ז"ל, וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות, וודאי מרן הגר"ח לא יחלוק על גמ' מפורשת ח"ו, ועל כל הראשונים ואחרונים, וגם אני שמעתי שלעת שהשתדך הגרי"ז זצוק"ל התפאר עליו אביו הגר"ח זצוק"ל שיודע ש"ס עם פרש"י עכ"פ, אין צריך ראייה שכל התורה נתנה לנו מסיני, ולא רק כמה דפיין מאיזה מסכתות ח"ו ודי בזה' עכ"ל.

במעמד זה, ברצוני להודות ולברך למורי ורבותי שהדריכוני עד הלום, וכן לכל התומכים והמסייעים, ובפרט לרבנים, הרב אורן נזרית שליט"א מקים עולה של תורה בעיר האבות, שמשחר

נעורי נטע בי אהבת תורה ויר"ש. לראש ישיבת 'קריית מלאכי' הרב יהודה עמית שליט"א ולרבני הישיבה היקרים. לראש כולל 'אורך ואמתך' הרב מאיר חדד שליט"א, שאני לומד תחת חסותו כבר חמש עשרה שנה, שדאג ודואג לכל מחסורנו. לרב ישראל דויטש שליט"א מקים עולה של תורה בשכונת רמות בירושלים בביהמ"ד 'מניין אברכים' שם אני מסתופף בשאר הזמנים. יה"ר שהקב"ה ימלא משאלות ליכם לטובה לעבודתו יתברך, ויזכו להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה לתפארת ישראל מתוך נחת ושלחה, וירונו נחת מכל יוצאי חלציהם.

וכן להודות להורי היקרים מר אבי עזרא, ומרת אמי אסתר, ולחמותי מרת נעימה, הי"ו, אשר עמדו ועומדים לצידנו בכל עניין, יה"ר שהקב"ה יתמיד בריאותם, ויזכם ה' לנחת רוח מכל יוצאי חלציהם. וכן להנציח את זכרו של מר המי ז"ל ר' מרדכי שרגא שכל ימיו תמך ועזר שנזכה להיות שקועים בעמלה של תורה, תנצב"ה.

ועל כולם לברך לאשתי מרת רחל שתחיה, אשר לרוב מסירותה והשגחתה בטיפול הילדים אשר הנן ה' אותנו, והשגחתה על צרכי הבית, זיכני ה' והביאני עד הלום. יה"ר שנזכה לראות את כל ילדנו גדולים בתורה ויר"ש, ומקדשי שמו ברבים, ולא תמוש התורה מפנינו, ומפי זרענו עד עולם.

אסיים בהודאה להקב"ה, שזיכני להסתופף באוהלה של תורה, וגומל עמי חסדים טובים בכל רגע. מודה אני לו בכל ליבי על העבר, ומתחנן על העתיד, אנא ה', תזכני בתוך כלל עמך בית ישראל, לעבוד אותך באמתיות, באמונה, ללמוד תורתך, ולשמור מצוותיך, ויה"ר שנזכה בקרוב לביאת משיח צדקנו, ובניין בית מקדשנו ותפארתנו אכי"ר.

חותם לכבוד התורה ולומדיה
פעיה"ק ירושלים יא' ניסן תשפ"ד
שמואל כהן – זדה

מקרא

כדי שהקורא יפיק את מירב התועלת מחיבור זה, אציג לפני הקורא את דרך עבודתנו בחיבור זה. דברי רש"י לפעמים בשלמותם, לפעמים בקוצר, הובאו בסוגרים עגולות או מרובעות בגודל אותיות זהה לדברי הגמ', וכן לפעמים באותיות קטנות יותר (לפעמים מילות קישור, וביאורים שנכתבו על ידי הובאו ג"כ באותיות קטנות, הקורא יזהה לפי הלשון והסגנון, אם אלו דברי רש"י או דברי). דברי התוספות, ביאורים של הראשונים והאחרונים, הובאו בכתב מוקטן, וציינו בתחילת דבריהם את שם המפרש.

בסוף כל סוגיא אם יש פסקים של הש"ע הבאנו אותם, ואם ש"ע לא דיבר בזה הבאנו את פסקי הרמב"ם, והשתדלנו להסביר את טעם הפסק (אם הדבר איננו מובן מאליו), קורא שלעת עתה איננו מעוניין ללמוד את פסקי הרמב"ם והש"ע יכול לדלג לתחילת הפסקה הבאה, וכן אם אינו מעוניין לראות את דברי התוס', או שאר ראשונים ואחרונים, ידלג לסוף הסוגריים.

מעברי עמודים מסומן בצללית כך [דף ב ע"א], וכן בראש כל עמוד בצד שמאל הבאנו את הדף בו אוהזים. שיש מספר תירוצים מרוחקים זה מזה, או שלא ברור כל כך שזה תרוץ נוסף, גם אותם סימנתי בצללית אמנם יותר בהירה [כך]. יה"ר מלפניו יתברך שתחיה תועלת גדולה ללומדים בחיבור זה, והיה זה שכרי.

ספר זה נתרם לעילוי נשמת

יהודה בן עזרא ורבקה
נלב"ע כב' טבת

בימוני בת רחל
נלב"ע יח' סיון תשמ"ז

עזרא בן פנחס ואלמם
נלב"ע כו' שבט

אברהם בן משה ורבקה
נלב"ע ד' חשוון תש"ם

שרה בת יחזקאל ושמחה
נלב"ע טו' תמוז תשע"ב

ת.נ.צ.ב.ה

לזכרון עולם

בהיכל ה'

לע"נ מר חמי איש החסד בהצנע

ר' מרדכי

בן חיים ושרה שרגא

נלב"ע ז"ך מר חשון תשע"ו

ת.נ.צ.ב.ה

פרק לפני אידיהן

[דף ב ע"א] משנה לפני אידיהן [כתבו התוס']
 בתר דתני סנהדרין דאיירי בעובד כוכבים ומזלות (סוף מסכת סנהדרין מובא עניין עבודת כוכבים ומזלות) תנא נמי להא מסכת דע"ז בסדר ישועות (ניקין) ומיהו מכות ושבועות דשייכי בסנהדרין (עניינים השייכים בסנהדרין עלמס) להכי תני להו בתר סנהדרין, ואחרי כן הוזר לסדרו ושונה מס' ע"ז והוריות] **של עובדי כוכבים שלשה ימים [כתבו התוס'] זימנין דתני מנינא בסוף כי הכא, וכן בקדושין (ב.) האשה נקנית בג' דרכים, וכן בבכורים (ב,ו) אתרוג שוה לאילן בג' דרכים. זימנין דתני מנינא ברישא, כניזר (סה:) בשבעה דרכים בודקין את הזב, ביומא (ב.) שבעת ימים קודם יוה"כ, כנימין (ט.) בג' דרכים שוו גימי נשים...]** **אסור לשאת**

ולתת עמהם [פירש רש"י וכולהו משום דאזיל ומודה לעבודת כוכבים ביום אידו. התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו דמתוך לשונו משמע שר"ל אף ממקד וממכר. וקשה על מה שמכו העולם לשאת ולתת ביום איד העבודת כוכבים עמהם, נהי דרוב אידיהם מן הקדישים הם (ביאר בשו"ת הרב"ז ח"ג סי' קצ"ז דכוונת תוס', דרוב אידיהם מיוסדים הם לזכרון קדושיהם וגדולי המלכות שלהם) מ"מ בכל שבוע יום אחד (יוס א' צנצנו) יש להם (שהוא יוס אלו מנט) דלרבי ישמעאל (ו. דס"ל שאסור גם ג' ימים אחי האיל, א"כ ולא ק...) לעולם אסור (שכל השבוע נאסר, ג' לפני ג' ללחתי, ויוס האיל). ואין לומר דהיינו מעמא (להתיר) משום (הולין יג.) דעובדי כוכבים שבח"ל לאו עובדי עבודת כוכבים אלא מנהג אבותיהם בידם, דהא אמר שמואל לקמן (ז:) בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד משמע הא יום אידם מיהא אסור. לכך נראה דשרי משום איבה כדאמר בגמ' (ז:) גבי ר' יהודה נשיאה דשדר ליה ההוא מינא דינרא קסריינא ביום אידו. אמר היכי איעביד לא אישקליה הוויא ליה איבה, מיהו אין משם ראייה גמורה, דשמא לאו משום איבה לישתרי אלא היה נוטל עצת כיצד יעשה שלא יהיה לו איבה, ועוד אי מעמא משום איבה תינה להלוותם ולהשאילם ולפרעם כשהעובד כוכבים תובע חובו, אבל לשאת ולתת עמהם דהיינו מקח וממכר מאי איבה איכא, וכי לא יוכל ישראל לומר איני צריך עתה למכור ולקנות וכן לשאול ללוות ולפרוע, מה ידע העובד כוכבים שמניח משום אידו. לכך נראה, דמעם ההיתר משום דעכו"ם שבינינו קים לן בגויהו דלא פלחו לעבודת כוכבים, ומהאי מעמא שרי לקמן (סה.) רב יהודה דשדר ליה קורבנא לאבידרנא ביום אידו, אמר קים לי בגויה דלא פלח לעבודת כוכבים, וכן רבא דשדר ליה קורבנא לבר שישך ביום אידו אמר קים לי בגויה דלא פלח לעבודת כוכבים. א"נ יש לסמוך

אהיה דתנא בירושלמי על מתני' דאסור לשאת ולתת תני בד"א בעובד כוכבים שאינו מכירו, אבל בעובד כוכבים שמכירו מותר מפני שהוא כמחניף (כ"ל הגוי יודע שהיה נוסף ונתן עמו משום שהוא כמחניף לו, ולכן לא יצו להודות לעבודת כוכבים משום כך) ותניא הנכנס לעיר ומצאן שמחים שמה עמהם שאינו אלא כמחניף להם. ור"ת היה מפרש, אסור לשאת ולתת עמהם דוקא במידי דתקרובת, ולא איירי כלל בלקנות, דודאי שרי בין ליישנא דאזיל ומודה בין ליישנא דלפני עור לא תתן, דלא אסרו אלא למכור דוקא מידי דתקרובת, ולשאת ולתת הכי פ' לשאת מהן המעות ולתת להם מידי דתקרובת חליפי המעות, ומביא ראייה מדאיבעיא לקמן (ו.) בגמ' מעמא דלשאת ולתת עמהם אי משום הרווחה פירוש משום שמרויה ומשתכר ואזיל ומודה לעבודת כוכבים או דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול, וקאמר נפק"מ דאית ליה בהמה לדידיה, ואי מידי דלאו דתקרובת אסור, אמאי לא קאמר נפקא מינה למידי דלאו דתקרובת, דמשום הרווחה איכא, אלא וודאי מידי דלאו דתקרובת שרי, דלא שייכא אזיל ומודה במקח וממכר כיון שנותן המעות תחת החפץ והוא לוקח, וגם אינו כמזה כ"כ שירויה כסחורה, ובעיא דגמרא הכי מפרש מעמא דאסור לשאת ולתת עמהם במידי דתקרובת משום הרווחה שיהיה לו בהמות רבות בריוה אפי' אית ליה לדידיה נמי אסור שמתוך שיהיה לו הרבה בהמות יקריב מן המוכר, או משום לפני עור, ונפקא מינה דכי אית ליה בהמה לדידיה שרי. ולפי פ' ר"ת אין לתמוה על מנהג העולם, שאפילו אם היו מחזיקין אותם כעובדי עבודת כוכבים שהרי אינם עושים שום דתקרובת אלא במעות, ובה לא שייך הרווחה, והרבה מעות מצויים להם לאותו דבר. ומיהו נכון הוא להחמיר כשבא העובד כוכבים ואומר הלויני מעות לשקרי (יוס חג סל ע"ז) אבל ר' אלחנן אמר כי גם באותו חג אין שום איסור, כי מה שהם נותנים אותם לגלחים ולכומרים אינו ממש לשם עבודת כוכבים אלא לצורך הנאתם) להשאילן ('שאלה' במידי דהדר בעין כגון בהמה וכלים דכתיב 'כי ישאל איש מעם רעהו'... 'מלוה' במידי דלא הדר בעין כגון מעות דכתיב אם כסף תלוה את עמי, דמלוה להוצאה נתנה, ומשלם לו מעות אחרים) ולשאול מהן, להלוותן וכתבו התוס', פ' ר"ת דוקא כהנס, אבל ברבית שרי משום דמצטרע טובא כדאמרינן בקדושין (ב.) לויבין איניש ברתיא ולא לויף ברבית] וללוות מהן, לפורעין ולפרוע מהן [כתבו התוס' בגמ' לקמן (ז:) פסקינן כרבי יהושע בן קרחה דמלוה על פה נפרעין מהם מפני שהוא כמציל מידם, ויכול להיות דאפי' מלוה בשטר נמי נפרעין מהם כדאמר בירושלמי אפי' מלוה בשטר אובדת היא, שלא

שהעידו בעצמן (ביום הדין שעבדו לעבודת כוכבים בעולם הזה) הלכך עדות עדיפא.

והאי יתנו עידיהם ויצדקו בעובדי כוכבים כתיב, הא בישראל כתיב, דאמר ריב"ל כל מצות שישראל עושין בעולם הזה, באות ומעידות להם לעוה"ב, שנאמר וְתָנוּ עֲדֵיהֶם וַיִּצְדְּקוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, יִשְׁמְעוּ (עובדי כוכבים את העדות שמצות מעידות) וַיִּאֲמְרוּ אָמֵן (דין הוא שראויין ישראל להצמדק) אלו עובדי כוכבים? אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע מאן דאמר עידיהו, מהכא וְצָרִי-פֶסֶל פְּלֶם תְּהוּ וְחַמְנִדְיָהֶם בְּלִי-יִשְׁעֵלֵוּ וְעֲדֵיהֶם הִקְוָה (עבודת כוכבים תבוא ותעיד על עובדיה להיבם).

דרש ר' חנינא בר פפא, ואיתימא ר' שמלאי לעתי"ל מביא הקב"ה ס"ת ומניחו בחיקו, ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו. מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים בערבוביא (כולן מעורבבין ולא אומה ואומה בפני עצמה) שנא' כָּל-הַגּוֹיִם נִקְבְּצוּ וַחֲדָו... אמר להם הקב"ה אל תכנסו לפני בערבוביא, אלא תכנס כל אומה ואומה [דף ב ע"ב] וסופריה (וחכמיה) שנאמר וַיִּאָּסְפוּ לְאֵלִים, ואין לאום אלא מלכות (כשהיא לבדה) שנאמר וְלֹאִם מִלְּאִם יֵאָמֵן (מתרגמינא ומלכו ממלכו, ועוד יאמין לא שייך אלא במלכות, וס"ת מסיפיה דקרא נפקא לן לקמן מי בהם יגיד זאת).

ומי איכא ערבוביא קמי הקב"ה [והלא כולם נסקרין בסקירה אחת שנאמר היוצר יחד לבם כדאמר בר"ה (יה.)] אלא, כי היכי דלא ליערבבו אינהו בהדי הדדי (לדידיה לא מהניא ערבוביא אבל לדידהו מהניא ערבוביא דמבלבלי ומסתתמי טענותיהם) דלישמעו מאי דאמר להו.

מיד נכנסה לפניו מלכות רומי תחלה. מ"ט, משום דחשיבא. ומנלן דחשיבא, דכתיב וְתֹאכְלֵי כָּל-אֲרָעָא וְתִדְרֹשְׁנָהּ וְתִדְקְקָנָהּ, אמר רבי יוחנן זו רומי חייבת ופתבו התופי משום

כל שעה אדם זוכה ליפרע מחובו. ולכך נראה לר"י דאותה מלוה שבשטרין או אפי' אותם שיש לנו מהם חותמות, שמותר ליפרע מהם, ואפי' הוא אזיל ומודה שלעולם הוא חשיב כמציל מידם, והא דאמר רבי יהושע בן קרחה מלוה בשטר אין נפרעין, היינו כשידנו תקיפה עליהם, ואפי' הכי מלוה על פה נפרעין שלא יכפור פעם אחרת, והיכא דאיכא משכון אומר כירושלמי דאין מלוה אוכדת במשכון. מיהו בכל ענין חשיב כמציל מידם שכמה פעמים אוכדת אפי' במשכון רבי יהודה אומר נפרעין מזה, מפני שמיצר הוא לו, אמרו לו אע"פ שמיצר הוא עכשיו, שמח הוא לאחר זמן (למחר).

(גמרא) רב ושמואל, חד תני אידיהן (לשון שכי) וחד תני עידיהן (לשון עזות). מאן דתני אידיהן לא משתבש, ומאן דתני עידיהן לא משתבש. מאן דתני אידיהן לא משתבש, דכתיב כִּי קָרוֹב יוֹם אֵינֶם (היינו עבודת כוכבים כדכתיב בהדיא פרשה יקומו ויעזרכם) ומאן דתני עידיהן לא משתבש, דכתיב וְתָנוּ עֲדֵיהֶם וַיִּצְדְּקוּ (השתא סלקא דעתיה דבעובדי כוכבים כתיב ואתמוהי מתמה יתנו עובדי כוכבים עידיהם יבואו עבודות כוכבים שעבדו ויעידו עליהם ויצדיקום).

ומאן דתני אידיהן, מאי טעמא לא תני עידיהן ופתבו התופי בביצה (לה): איכא חד תני משילין וחד תני משחילין, וכן בב"ק (קמז:) חד תני מציקין וחד תני מסיקין, ולא דייק כי האי גוונא. ושמא לא שייך לדקדק משום דאידי ואידי חד משמעות לשון הוה להו. אבן קשיא מסוכה (ג): שואבה חשובה וכן ביבמות (יז). ראשונה ושניה, דלא חד משמעות נינהו ולא דייק הכי. וי"ל הכא היינו טעמא דדייק הכי משום דמסתבר ליה מפי לשון עדות לפי שהוא עדות לשברם וקשיא לי על תירוץ זה דמאי מקשה תו ומאן דתנא עידיהן מ"ט לא תני אידיהן, הא כבר פירשנו דהמקשה נמי היה יודע אותו טעם דלשון עדות עדיף. ולי"נ דהכי מקשה מאן דתני אידיהן אמאי לא תני עידיהן דהא עידיהן ממש כתיב בהדיא בקרא אבל אידיהן ממש לא כתיב בקרא אלא אידם ומשני תברא עדיף פ"י לשון שבר, ופריך א"כ מ"ט דמאן דתני עידיהן הא ודאי תברא עדיף? אמר לך תברא עדיף. ומאן דתני עידיהן, מאי טעמא לא תני אידיהן? אמר לך מאן קא גרים להו תברא, עדות

דכתיב בהו (במלכות רומי) 'זקראו להם גבול רשעה' רשע תרגום הייבא. ונמצא במעשה מרכבה (ניאל סממל"ס להול טעם אחר ס'רומי חייבת' מקום שחייבת חוץ) כי במעשה דר"ה בן תרדיון (סאגוואו) נגזר על רומי הורבן גדול) שמבעה (שמעיה) יצא בכל העולם.

ומנא לן דמאן דחשיב עייל ברישא, כדרב חסדא, דאמר רב חסדא מלך וצבור מלך נכנס תחלה (לפני הקב"ה) לדין, שנאמר לעשותו משפט עבדו (שלמה המלך) ומשפט עמו ישאל... וטעמא מאי? איבעית אימא לאו אורח ארעא למיתב מלכא מאבראי, ואיבעית אימא מקמי דליפוש הרון אף (של הקב"ה מפני פשעי צבור, שמא חס ושלום יפרע מן המלך כל סורחנו מפני החרון).

אמר להם הקב"ה במאי עסקתם וכתבו התוס' פירוש שואל להם במה זכו (מה סומיות סלסס) בכל דור ודור) אומרים לפניו רבש"ע, הרבה שווקים (ומרחצאות. כסף וזהב הוא עסקן של רומיים. גשרים וכרכים ומלחמות, הוא עסקן של פרסיים) תקנינו, הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. אמר להם הקב"ה כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם, תקנתם גשרים ליטול מהם מכס, כרכים לעשות בהם אנגריא (עבודת המלך המוטלת על יושבי כרכים לעשות מלחמות ולצאת בצבא וליטול בהמתן בעבודתן) מלחמות אני עשיתי, שנאמר ה' איש מלחמה, כלום יש בכם מגיד זאת, שנאמר מי בהם יגיד זאת, ואין זאת אלא תורה, שנאמר וזאת התורה אשר-שם משה, מיד יצאו מלפניו בפחי נפש.

וכי מאחר דחזית מלכות פרס למלכות רומי דלא מהניא ולא מידי, מאי טעמא עיילא, אמרי אינהו סתרי בית המקדש ואנן בנינן (בית שני בנה כורש כתבו התוס' הא דלא קאמרי שבנו ביהמ"ק כששאל מהן במה עסקתם, דלפי זה לא עשו אלא אותו הדור, והקב"ה שואל במה זכו בכל דור ודור). וכן לכל אומה ואומה. וכי מאחר דחזו לקמאי דלא מהני ולא מידי, מ"ט עיילי? סברי הנך אישתעבדו בהו בישראל (פרסיים) משתעבדין בישראל בגלות בכל, וטימוס הגלם לרומי, ועדיין כולם משועבדים להם) ואנן לא שעבדנו בישראל.

ומנא לן דמאן דחשיב עייל ברישא, כדרב חסדא, דאמר רב חסדא מלך וצבור מלך נכנס תחלה (לפני הקב"ה) לדין, שנאמר לעשותו משפט עבדו (שלמה המלך) ומשפט עמו ישאל... וטעמא מאי? איבעית אימא לאו אורח ארעא למיתב מלכא מאבראי, ואיבעית אימא מקמי דליפוש הרון אף (של הקב"ה מפני פשעי צבור, שמא חס ושלום יפרע מן המלך כל סורחנו מפני החרון).

אמר להם הקב"ה במאי עסקתם וכתבו התוס' פירוש שואל להם במה זכו (מה סומיות סלסס) בכל דור ודור) אומרים לפניו רבש"ע, הרבה שווקים (ומרחצאות. כסף וזהב הוא עסקן של רומיים. גשרים וכרכים ומלחמות, הוא עסקן של פרסיים) תקנינו, הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה (שיהא להם פנאי, שמוציאין להשתכר בשוק ומוציאין מזונותיהן, וצרכיהן בלי מורה ומתעדינן במרחצאות). אמר להם הקב"ה שוטים שבעולם, כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם, תקנתם שווקים להושיב בהן זונות (כתבו התוס' ה"ה דה"מ למימר לעשות בהם סחורה לכל דבר, אלא מגנה אותם בדבר גנאי כל מה שיכול. כלומר, אפי' לצורך זונות עשיתם שווקים) מרחצאות לעדן בהן עצמכם, כסף וזהב שלי הוא, שנאמר לי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נָאִם ה' צְבָאוֹת, כלום יש בכם מגיד זאת, שנאמר מי בהם יגיד זאת, ואין זאת אלא תורה, שנאמר וזאת התורה אשר-שם משה, מיד יצאו בפחי נפש.

יצאת מלכות רומי, ונכנסה מלכות פרס אחריה. מ"ט? דהא חשיבא בתרה. ומנלן? דכתיב וְאֶרְוֵי תִינְהָ אֶחְרֵי תִנְיָנָה דְמִינָה לְדָב

כמו שעשית לישראל, דכתיב וַיִּתְּנָבוּ בְּתַחֲתֵית הַהָר, ואמר רב דימי בר המא מלמד שכפה הקב"ה הר כגיגית על ישראל, ואמר להם אם אתם מקבלין את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם (וזיל התנחומא בפרשת נח יתברך שמו של ממ"ה הקב"ה שבחר בישראל משבעים אומות... ונתן לנו את התורה בכתב ברמו צפונות וסתומות ופרשום בתורה שבע"פ וגלה אותם לישראל, ולא עוד אלא שתורה שבכתב כללות ותורה שבע"פ פרטות, ותורה שבע"פ הרבה ותורה שבכתב מעט, ועל שבע"פ נאמר ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וכתיב ולא תמצא בארץ החיים, ומאי לא תמצא בארץ החיים וכי בארץ המתים תמצא אלא שלא תמצא תורה שבע"פ אצל מי שיבקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה אלא כמי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל, וכך דרכה של תורה פת במלה תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבע"פ שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית... וזו היא תורה שבע"פ שהיא קשה ללמוד, ויש בה צער גדול שהוא משולה לחשך... ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית... ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה, ענו כלם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט, אלא אמר להן על התורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עוזה כמות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה ככל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו שנא' ואהבת את ה' אלהיך ככל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך...).

מיד אומר להם הקב"ה הראשונות ישמיעוננו, שנא' וַיִּתְּנָבוּ וַיִּשְׁמְעוּ, שבע מצות שקיבלתם היכן קיימתם. ומנלן דלא קיימום, דתני רב יוסף עמדה וַיִּמְדָּד אֶרֶץ רָאָה וַיִּתֵּר גֹּזִים (נראה בעינינו וישר להתירן). מאי ראה, ראה ז' מצות שקבלו עליהן בני נח ולא קיימום, כיון שלא קיימום עמד והתירן להן. איתגורי איתגור, א"כ מצינו חומא נשכר? אמר מר בריה דרבינא [דף ג ע"א] לומר, שאע"פ שמקיימין אותן אין מקבלין עליהם שכר (התרה זו לא טובתם היא אלא שאין מצווין לקיימן ואם יקיימו לא יקבלו שכר).

מאי שנא הני (רומי ופרס) דחשיבי, ומאי שנא הני (שאר האומות) דלא חשיבי להו (שלא פילט את טענותיהם ולא הטלקותם. כתבו התוס' פי' בבל ויוון שהם ארבע מלכויות שנשתעבדו בישראל והשובים היו, אבל מכל שבעים אומות לא בעי)? משום דהנך משכי במלכותיהו עד דאתי משיחא ובתבו התוס', והא דאמרינן עתידה פרס שתפול ביד רומי היינו סמוך לביאת המשיח כדאמרינן (סנהדרין צה:): עתידה מלכות רומי שתפשוט על כל העולם תשעה חדשים].

אומרים לפניו רבש"ע, כלום נתת לנו ולא קיבלנוה (נחמיה). ומי מצי למימר הכי, והכתיב וַיֹּאמֶר ה' מְסִינֵי בְּאֵי וְנִרְחַ מְשִׁעִיר לְמוֹ, וכתיב (במנקה) אֱלוֹהִי מְתִימָן יְבוֹא וְקָדוֹשׁ מִהַר-פָּאָרָן סָלַח. מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן (ארץ ישמעאל דכתיב וישב במדבר פארן כתבו התוס' ופארן מארץ ישמעאלים כדכתיב גבי הגר במדבר פארן וסמוך אסיפיה דקרא וקדוש מהר פארן סלה. ולא גרסינן מאי בעי בתימן, דתימן משעיר הוא דכתיב וחתה גבוריך תימן, למען יכרת איש מהר עשו'. מיהו קשיא לגורסת רש"י אמאי מייתי קרא דחבוקק, דבקרא דוואת הברכה נמי הוזכר פארן (לפי גרסת רש"י ההכנה כן: הפסוק הלשון 'ה' מסיני נל וזרח משעיר למו' קאי אשעיר, והפסוק הגני אלזה מתימן יצוא, וקדוש מהר פארן' קאי אפארן. ועל זה שואלים התוס' ללכאורה המקרא ד'אלזה מתימן' מיותר שהכי בפסוק הלשון מוזכר גם שעיר וגם פארן) וי"ל דאיכא למידרשיה כדדריש ליה בב"ק (לח). מפארן הופיע ממונם לישראל והוא הר סיני כדאמר בשבת (פמ). ה' שמות יש לו סיני פארן. ורבי אלהן אומר דגרים שפיר מאי בעי בשעיר ומאי בעי בתימן, והאי תימן לאו שם אומה היא אלא שם רוח דרום כמו עורי צפון ובואי תימן כדדרשינן בספרי פרשת וואת הברכה, מד' רוחות נגלה הקב"ה לישראל שנאמר אלזה מתימן יבא, ולכך ניהא שהוצרך להביא פסוק דחבוקק) א"ר יוחנן מלמד שההזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל וקבלוה?

אלא הכי אמרי כלום קיבלנוה ולא קיימנוה (כלומר משום דלא קיבלנוה לא קיימנוה). (מקשה הגמ') ועל דא תברתהון (פירכא היא כלומר נמצא תשובה זו קמיגור להם...) אמאי לא קבלתוה? אלא כך אומרים לפניו רבש"ע, כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קבלנוה,

ואומרים לפניו רבש"ע, שמים וארץ נוגעין בעדותן וכתבו התוס' וא"ת והרי ראייה גדולה שקיימו, שהרי שמים וארץ קיימים הם וי"ל דאין (לומות העולם) הוששין כזו הראיה, דאין אב מעיד על בנו ועוד י"ל שהם קיימים ממה שקבלו, כדאמר אם ישראל מקבלים] שנאמ' אס-לא בריתי יונם וליגלה חקות שמים וארץ לא-שמת' (אם לא בריתי שכתבתי שתהא נוהגת יומם ולילה והיינו תורה דכתיב והגית בו יומם ולילה, וכתיב אלה דברי הברית)? ואר"ש בן לקיש, מאי דכתיב ויהי-ערב ויהי-בקר יום הששי (ה' דהששי יתירה וכתבה בסוף מעשה בראשית לדרשה זו, והכי משמע ויהי ערב ויהי בקר יום הששי של ששה בסיון שעתידין ישראל לקבל התורה. הקשו התוס', תימה למ"ד בשבעה בחדש נתנו עשרת הדברות מאי יום הששי וי"ל דיומא קמא לא אמר להו מידי משום חולשא דאורחא א"כ היתה ראויה לינתן בששי אלא שהוסיף משה יום אחד מדעתו) מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר אם ישראל מקבלין את תורת' מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו, ואמר חזקיה מאי דכתיב משמים השמעת' דין (מתן תורה) ארץ יראה ושקטה, אם יראה, למה שקטה, ואם שקטה, למה יראה, אלא בתחלה יראה (שמא לא יקבלו ישראל התורה ותחזור הארץ לתוהו ובוהו) ולבסוף שקטה (כשקבלוה בנעשה ונשמע שקטה) אמר להם הקב"ה מכם יבאו ויעידו בהן בישראל שקיימו את התורה כולה, יבא נמרוד [השליך את אברהם אבינו באור כשדים על שלא קיבל עליו לעבוד עבודת כוכבים שנאסרה לבני נח, ואברהם בן נח הוא שלא היה בשעת מתן תורה ועל שם כך נקרא אמרפל בכיצד מעברין שאמר והפיל אברהם בכבשן האש] ויעיד באברהם שלא עבד עבודת כוכבים, יבא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל (דכתיב מה מצאת מכל כלי ביתך אפי' סכין אפילו המנכ אפילו מחט, והחתן הדר בבית המיו עשרים שנה כשיוצא אינו נוטל עמו כלי קטן, ובני נח נצטוו על הגזל ויעקב קיים) תבא אשת

ולא, והתניא, היה רבי מאיר אומר מנין שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול, תלמוד לומר אשר יעשה אותם האדם וחי בקהם, כהנים לזים וישראלים לא נאמר אלא האדם וכתבו התוס' משמע הכא דעובדי כוכבים נמי קרוין אדם. ותימה דהא אמר בעלמא (ב"מ קיד:) דאין קברי עובדי כוכבים מטמאין באהל משום דכתיב אדם כי ימות באהל אתם קרוים אדם דכתיב ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם' אתם קרוים אדם ולא עובדי כוכבים קרוין אדם. ואור"ת דיש לחלק בין אדם (יטולי כלכל) להאדם (לכולל גוי). ולא קשיא מהא דכתיב גבי חירם ואתה אדם ולא אל ביד מחללך' דאינו אומר כן לקרותו אדם בלשון השיבות אלא לגנותו בלשון בזיון ושפלות. והא דכתיב 'בקום עלינו אדם' רוצה לומר אדם ולא מלך ומדריש גבי המן (מגילה יא.) א"כ ר"ל בקום עלינו אדם. והא דכתיב מה יעשה לי אדם ר"ל אדם שהוא בזוי. וא"ת הא אמר בגיטין (מו.) יש קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל לחפור בה שיחין ומערות שנאמר והארץ נתן לבני אדם ואומר ר"ת דעובדי כוכבים נמי מיקרי בני אדם שרוצה לומר בני אדם הראשון ובב"ק (לח.) הארכתין הא למדת, שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה [ביארו התוס' פי' בשבע מצות שלהם, דאילו בשאר מצות אמרינן בסנהדרין (נט.) עובד אלילים העוסק בתורה חייב מיתה] הרי הוא ככהן גדול וכתבו התוס' להכי נקט כהן גדול משום דכתיב יקרה היא מפנינים ודרשינן (הוריות יג.) מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים גבי ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ, אבל עובד כוכבים העוסק בתורה הוא ככהן גדול?

אלא לומר לך, שאין מקבלין עליהם שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה, דאמר ר' חנינא גדול המצווה ועושה וכתבו התוס' פי' מפני שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בוראו (היינו סהמלווה, ולאג מלעזר על המלווה, שהרי אם לא יקיים, יס עונש כלכל) יותר משאינו מצווה ועושה.

אלא כך אומרים העובדי כוכבים לפני הקב"ה, רבש"ע, ישראל שקיבלוה היכן קיימות, אמר להם הקב"ה אני מעיד בהם שקיימו את התורה כולה. אומרים לפניו רבש"ע, כלום יש אב שמעיד על בנו, דכתיב בני בכרי ישראל? אמר להם הקב"ה שמים וארץ יעידו בהם שקיימו את התורה כולה.

הקפידו עליהם חכמים דמשמע היום על לבבך ולא למחר על לבבך, ומה יש לחוש בזה, כיון שכך הוא אמת כדמשמע הכא. ויש לומר דהתם איכא למיטעי היום ממש וכן למחר ממש, אבל 'היום לעשות' בקרא דבתשלום שכר כתיב, ומשלם לשונאיו, ותשלום שכר הצדיקים הוא לעולם הבא (דולאי אי אפשר לטעות ולומר להסנה להיום ולמחר העניי הנש"ט שאין מקום לשאלת הסוס', כי אין להקשות מהלכך על הפשט, שהרי כאן הוא לנקה) היום לעשותם ולא היום ליטול שכר? אלא, שאין הקב"ה בא בטרוניא (בעלילה) עם בריותיו (אלא מחפץ להלדיקס, ונ"ל הכוונה פני לפניס משורת הדיו). ואמאי קרי ליה מצוה קלה, משום דלית ביה חסרון כים.

מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו (רוב תשמישתן על הגגות שאין גגותיהן משופעין) והקב"ה מקדיר [לשון נוקב כלומר מנקבת בכח חום גדול כמו מקדירן בהרים דעירובין (נח). ענין נקב וחתך] עליהם חמה בתקופת תמוז (שנוהגת ומושכת עד שלשה חדשים עד יום תקופת תשרי הויא תקופת תמוז) וכל אחד ואחד מבטא בסוכתו ויוצא, שנאמר וְנִתְקָה אֶת-מִסְכְּוֹתֵימוֹ (על ה' ועל משיחו קאמר לע"ל כדכתיב למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק כלומר ננתקה מצות סוכה שהטילו עלינו) וְנִשְׁלִיכָה מִפְּנֵי עֲבֹתֵימוֹ.

מקדיר, והא אמרת אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו? משום דישאל נמי זימני דרף ג ע"ב] דמשכא להו תקופת תמוז עד הגא (ואין תקופת תשרי נופלת עד לאחר החג) והוי להו צערא. והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה? נהי דפטור, בעוטי מי מבטאי.

מיד, הקב"ה יושב ומשחק עליהן, שנאמר יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם יִשְׁחַק (גבי ננתקה את מוסרותימו כתיב)... א"ר יצחק אין שחוק לפני הקב"ה אלא אותו היום בלבד.

איכא דמתני להא דרבי יצחק אהא, דתניא, רבי יוסי אומר לעתיד לבא באין עובדי כוכבים ומתגיירין. ומי מקבלינן מינייהו, והתניא אין מקבלין גרים לימות המשיח, כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא

פומיפרע ותעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה [אשת איש נאסרה לבני נח דכתיב ודבק באשתו ולא באשת חבירו (סנהדרין נח). ויוסף קיים] יבא נבוכדנצר ויעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם וכתבו התוס', אומר ר"ת דצלם דנבוכדנצר לאו עבודת כוכבים הוא אלא אנדרטי עשוי לכבוד המלך, ובהכי ניהא דנקט גבי אברהם שלא עבד עבודת כוכבים ובהנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם, וניהא נמי הא דאמרינן בכתובות (ג:) אלמלי נגדו להנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא, ואילו היה עבודת כוכבים ממש חס ושלום כי מדאגת שום יסורין שבעולם לא היו משתחווים לצלם כר' חנינא בן תרדיון (יה). ששמו ספוגין על לבו ליסרו, ור"ע (ברכות סא:) שסרקו בשרו במסרקות פיות, והיינו הא דפריך בפסחים (ג:) מה ראו הנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לתוך כבשן האש פירוש היה להם להשתחוות לצלם כיון שלא היה עבודת כוכבים ממש, ועוד ראייה ממגילה (יב.) מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל כלייה מפני שהשתחוו לצלם... הם לא עשו אלא לפנים... ואם היתה עבודת כוכבים היה להם למסור עצמן על קידוש השם ולישנא דקרא נמי משמע הכי דכתיב לאלהיך לית אנן פלחין ולצלמך לית אנן סגדין, משמע דתרי מילי הוו] יבא דריוש ויעיד בדניאל שלא ביטל את התפלה, יבא בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואלפיז התימני [ואליהו בן ברכאל לא גרסינן דישאל הוה כדמפרשינן בב"ב (טו:) כתבו התוס' אורחא דתלמודא דבהרבה מקומות לא קפידו למנות כסדר (כמו כאן סהסלר הוא, אליפז כלל ולופר) וכן הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו (כתובות יא.)] ויעידו בהם בישאל שקיימו את כל התורה כולה, שנאמר יתנו עידיהם ויצדקו. אמרו לפניו רבש"ע, תנה לנו מראש ונעשנה, אמר להן הקב"ה שומים שבעולם, מי שמרח בערב שבת (בעולם הזה) יאכל בשבת, מי שלא מרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת, אלא אעפ"כ, מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה.

ומי מצית אמרת הכי, והא אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם (לעשותם) היום לעשותם (בעולם הזה) ולא למחר לעשותם [דאינו יכול לעשותם לעוה"ב הקשו התוס', תימא אנשי יריחו שהיו כורכין את שמע ולא היו מפסיקין בהיום על לבבך (פסחים נז.) ולפיכך

א"ל רב אחא לרב נחמן בר יצחק מיום שחרב בית המקדש אין שחוק להקב"ה. ומנלן דליכא שחוק, אילימא מדכתיב וַיִּקְרָא אֲדֹנָי ה' צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפָּד וּלְקִרְחָה וּלְחִנּוּר שָׁק, דלמא ההוא יומא ותו לא, אלא דכתיב אִם-אֲשַׁכַּחְדָּה יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי (כתבו התוס' פשטיה דקרא כך 'אם אשכחך ירושלים' שנשיר שיר ה' על אדמת נכר, 'תשכח ימיני' מלנגן בכנור, 'תדבק לשוני לחכי' אם ארצה לשורר בפה 'אם לא אזכרכי') תִּדְבַק-לְשׁוֹנִי לְחִכִּי אִם-לֹא אֲזַכְּרֶכִי, דלמא שכחה הוא דליכא, אבל שחוק מיהא איכא? אלא מהא תְּחַשְׁיָתִי מְעוֹלָם אַחֲרֵישׁ אֶתְאַפֵּק...

ברביעיות (אחרי שחנצ צית המקלש) מאי עביד? יושב ומלמד תינוקות של בית רבן תורה, שנאמר אֶתְמַלֵּי יוֹרְהָ דְעָה וְאֶתְמִי יָבִין שְׁמוּעָה גְמוּלֵי מְחַלְב (שמתו כשהן קטנים) עֲתִיקֵי מְשַׁרְיִים, למי יורה דעה ולמי יבין שמועה, לגמולי מחלב ולעתיקי משדים.

ומעיקרא (מקודם לכן, צעת שצית המקלש קיים) מאן הוה מיגמר להו? איבעית אימא מיטטרון ואיבעית אימא הא והא עביד.

ובליליא מאי עביד? איבעית אימא מעין ימא ואיבעית אימא רוכב על כרוב קל שלו ושט בשמונה עשר אלף עולמות, שנאמר רָכַב אֱלֹהִים רַפְתִּים אֲלָפֵי שָׁנָן, אל תקרי שנאן אלא שאינן (ב' אלפים הסירין מריכותים) ואיבעית אימא יושב ושומע שירה מפי היות, שנאמר יוֹמָם יִצְוֶה ה' חֲסִדוֹ (דן וזן ומלמד תורה) וּבְלִילָה שִׁירוּ עַמִּי [ובלילה נהגו שירו עמי למטה, שאף דוד לא היה מנמנם אלא כשינת הסוס, וכל הלילה מתעסק בשירות ותושבחות ובתורה כדאמרינן (בברכות ג:)].

אמר רבי לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין לו גחלי רתמים, שנאמר הִקְטִיפִים מְלִיֹּחַ עֲלֵי-שֵׁיחַ וּכְתַבּוּ הַתּוֹסֵף פשטיה דקרא מיירי בעניים האוכלין העשבים שנקראו מלוחים כמו 'אבותינו אכלו מלוחים אף אנו נאכל

בימי שלמה אלא שנעשו גרים גרורים (מאיליהן מתגיירין, ואנן לא מקבלינן דמשום גדולתן דישראל קא עבדי דכתיב מי גר אתך בעניותיך עליך יפול בעשירותיך) ומניחין תפילין בראשיהן, תפילין בזרועותיהם, ציצית בבגדיהם, מזוזה בפתחיהם כיון שרואין מלחמת גוג ומגוג, אומרים (ג' הגש"ש. והיינו הגרים הגדולים אומרים) לָחֵן (לגוג ומגוג) עַל מַה באתם, אומרים לו עַל-ה' וְעַל-מְשִׁיחוֹ, שנאמר לָמָּה רָגַשׁוּ גוֹיִם וְלֹאֲמִים יִהְיֶה-רִיק, וכל אחד מנתק מצותו והולך, שנאמר נִנְתְּקָה אֶת-מוֹסְרוֹתֵינוּ בירושלמי דריש 'ננתקה את מוסרותינו' זו מצות תפילין 'ונשליכה ממנו עבותינו' זו מצות ציצית)... והקב"ה יושב ומשחק, שנאמר יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם יִשְׁחַק... א"ר יצחק אין לו להקב"ה שחוק אלא אותו היום בלבד וכתבו התוס' והא דאמרינן בב"מ (נט:): אחיך ואמר נצחוני בני, אינו אלא בדיחותא בעלמא (כ"ל שחוק קל).

איני (מקשה על ר' יצחק, שאין לו שחוק אלא אותו יום בלבד) והא אמר רב יהודה אמר רב שתיים עשרה שעות הוי היום, שלש הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, שניות יושב ודן [כרבי יוסי דאמר במסכת ר"ה אדם נידון בכל יום דכתיב דבר יום ביומו. כתבו התוס', יש אומרים כי לכך תקנו בקדושת מוסף לומר ממקומו הוא יפן, כי סתם מוסף בשניות בא, ואז הוא יושב ודן, ואנו מתפללין שיפנה מכסא דין לשבת ככסא רחמים. ואין נראה דלמאי דמסקינן בסמוך (ד:): ראשונה יושב ודן לא יתכן אלא ודאי מטבע של תפלה כך הוא] את כל העולם כולו, כיון שרואה שנתחייב עולם כלייה, עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים. שלישיות יושב וזן (קוצב להם מהיכן תזדמן להם פרנסתן) את כל העולם כולו מקרני ראמים (חיה גדולה) עד ביצי כנים (מינא הוא דמתקרי ביצי כנים ודקין הן) רביעיות יושב ומשחק עם ליותן, שנאמר לִוְיָתָן זֶה-יִצְרָף לְשַׁחֵק-בּוֹ?

אמר רב נחמן בר יצחק עם בריותיו משחק, ועל בריותיו (על עבירות שעושין בריותיו) אינו משחק אלא אותו היום בלבד.

מתפלל שיכסה העת בעננים להיות לו צל, אלמא לא היה ביד אנמונינום להציל מן החמה ויש לומר דהיינו ודאי לאדם שהולך אנה ואנה כאנמונינום לא היה בידו להסתר מן החמה, אבל ביושב בכיתו יכנה לו בית הקיץ וחדר קרה. והא דאמרינן הכל בידי שמים הוין מיראת שמים התם מיירי כמה שנגזר עליו בשעת יצירה כגון גבור או חלש עני או עשיר חכם או טפש אבל צדיק ורשע לא, כי שני דרכים נתונים לפניו הטוב והרע. ואיבעית אימא לעולם הבא, כדרשב"ל, דאמר רבי שמעון בן לקיש אין גיהנם לעתיד לבא, אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה ומקדיר, רשעים נידונין בה וצדיקים מתרפאין בה, רשעים נידונין [דף ד ע"א] בה, דכתיב כִּי־הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בְּעַר פְּתָנֹר וְהָיוּ כָל־יְדָיִים וְכָל־עֵשֶׂה רִשְׁעָה קָשׁ וְלִהְיוּ אִתָּם הַיּוֹם הַזֶּה (השמש הבאה, דבכמה דוכתין קרינן לשמשא יומא) אָמַר ה' צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹב לָהֶם שָׁרֵשׁ וְעִנְיָהּ, לא שורש בעולם הזה ולא ענף לעולם הבא, צדיקים מתרפאין בה, דכתיב וְזָרְחָה לְכֶם יְרֵאֵי שָׁמַיִם שְׂדֵדָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶיהָ... ולא עוד, אלא שמתעדנין בה, שנאמר וַיִּצְאָתֶם וּפְשַׁתֶּם (סיפא דזורחה לכם הוא ופשתם לשון שומן וריבוי ועובי כמו פושו וסגו וכמו ולא ידע בפש מאד) כְּעִנְיָיִךְ מִרְבֵּךְ. דבר אחר מה דגים שבים כל הגדול מחבירו בולע את חבירו, אף בני אדם אלמלא מוראה של מלכות, כל הגדול מחבירו בולע את חבירו. והיינו דתנן, רבי חנינא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה של מלכות, איש את רעהו חיים בלעו.

רב חנינא בר פפא רמי, כתיב שְׂדֵי לֹא־מִצְאָנָהּוּ שְׂוִיא־כֶּחֶךְ (בעת הדין, אם ישניא כחו יתחייבו כולם כלייה) וכתוב גְּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ וְרַב־כֹּחַ, וכתוב יְמִינֶךָ ה' נֶאֱדָרִי בַפֶּתַח? לא קשיא כאן בשעת הדין, כאן בשעת מלחמה.

רבי חמא בר' חנינא רמי, כתיב חֲמָה אֵין לִי, וכתוב נָקַם ה' וּבְעַל חֲמָה? לא קשיא כאן בישראל, כאן בעובדי כוכבים.

מלוחים' בקדושין (סו.) 'עלי שיח' כלומר אצל האילנות ולא בכיתו] וְשָׁרֵשׁ רְתָמִים לְחֶמֶם.

אמר ריש לקיש כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד (נותן חינו בעיני הבריות) ביום, שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי, מה טעם יומם יצוה ה' חסדו, משום דבלילה שירו עמי.

איכא דאמרי אמר ר"ל כל העוסק בתורה בעולם הזה הדומה ללילה (מי שעוסק בתורה ופוסק על דברי שיחה במלח) הקב"ה מושך עליו חוט של חסד בעולם הבא הדומה ליום, שנאמר יומם יצוה ה' חסדו...

אמר רב יהודה אמר שמואל, מאי דכתיב וּתְעַשֶׂה אִתָּם כְּדַגֵּי הַיָּם כְּרִמְשׁ לֹא־מִשְׁלַל בּוֹ, למה נמשלו בני אדם כדגי הים, לומר לך מה דגים שבים כיון שעולין ליבשה מיד מתים, אף בני אדם כיון שפורשין מדברי תורה ומן המצות מיד מתים. דבר אחר מה דגים שבים כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים, כך בני אדם כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים. איבעית אימא בעולם הזה, ואיבעית אימא לעולם הבא. איבעית אימא בעולם הזה, כדר' חנינא, דא"ר חנינא הכל בידי שמים (מחושות ומכאוכות הבאים לאדם כולם על ידי גזירת שמים) הוין מצנים (צנה) פחים [חולי הבא ע"י חום כמו 'עד שיפוח היום' וכן ביארו התוס' כל המאורעות הבאות על האדם מידי יום יום בידי שמים ואין אדם יכול להרחיק נפשו מהן הוין מצנים פחים קור וחום, פחים כמו ימטר על רשעים פחים' (פילא האבן עזרא כלמות אבנים שורפים שהם יורדים עם המטר) ולשון תלמוד יפה בלועך ניפק לקיבליה בסנהדרין (יהא):] שנאמר צִנִּים פְּחִים בְּדַרְכֵי עֵקֶשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם וּכְתוּב הַתּוֹפִי וְהָא דאמרינן בב"מ (קז:) והסיר ה' ממך כל חולי זו צנה, אלמא בידי שמים היא י"ל דהכי קאמר שיתן לך מלבושים שתוכל להציל מן הצנה. והא דאמרינן בויקרא רבה אנמונינום הוה קא אויל באורחא, א"ל לרבי צלי עלי, א"ל יהא רעוא דתישתזיב מן צנתא, א"ל דא צלותא בתמיה, ימר דאתכסי וצנתא אולא, אמר ליה יהא רעוא דתישתזיב מן שרבא, אמר ליה דא ודאי צלותא דכתיב ואין נסתר מחמתו, ור' היה

לָהֶן שְׁוֵעַ וְאֵנִי נֹתֵן לָהֶם פְּדִיּוֹן כְּמוֹ זְיוּשְׁעִי וְפָרַק וְכְמוֹ (ב"ק פ.) יְשׁוּעַ הַבֵּן פְּדִיּוֹן. דְּבַר אַחֵר בְּשֹׁכֵר שֶׁמְשׁוּוְעִין לִפְנֵי אֲנִי מוֹשִׁיעַ אוֹתָם. וְהֵינּוּ דֹאמֵר ר' אַבָּא (אֶפְדִּים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִמוֹנָם וְהֵינּוּ כְּפִיד שֶׁל תְּרַנְגוּלִין פּוֹרְעִין מֵעַט מֵעַט וְנוֹגְשִׁיךְ בְּצַדְקָה). מֵאִי דְכַתִּיב וְאַנְכִי אֶפְדִּים וְהִמָּה דִבְרָוּ עָלַי כְּזָבִים, אֲנִי אִמְרַתִּי אֶפְדִּים בְּמִמוֹנָם בְּעוֹה"ז כְּדֵי שִׁיזְכוּ לְעוֹלָם הַבָּא, וְהִמָּה דְבֵרוּ עָלַי כְּזָבִים. וְהֵינּוּ דֹאמֵר רב פִּי מִשְׁמִיָּה דְרַבָּא, מֵאִי דְכַתִּיב וְאֵנִי יִסְרְתִי חֲזָקָתִי זְרוּעָתָם וְאֵלַי יִחְשְׁבוּ-רָעָה? אִמֵּר הַקְּב"ה אֲנִי אִמְרַתִּי אִיסְרָם בִּיסוּרִין כְּעוֹלָם הַזֶּה כְּדֵי שִׁיחֲזִקוּ זְרוּעוֹתָם לְעוֹה"ב, וְאֵלַי יִחְשְׁבוּ רָע.

מִשְׁתַּבַּח לְהוֹ ר' אַבְהוֹ לְמִינֵי בְרַב סַפְרָא דְאָדָם גְּדוֹל הוּא (רַבִּי אֲבָהוּ הֵיךְ מְקוּרָב לְמַלְכוּת רומי, וְהַסְתַּלַּל נְעֻזוֹ ר' סַפְרָא) שֶׁבָּקוּ לִיה מִיכָסָא דְתַלְמִיסַר שְׁנַיִן. יוֹמָא חַד אֲשַׁכְּחוּהוּ, אִמְרוּ לִיה, כְּתִיב וְרַק אֶתְכֶם יִדְעָתִי מִכָּל מְשַׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה, עַל-כֵּן אֶפְקֹד עָלֵיכֶם אֵת כָּל-עֲוֹנוֹתֵיכֶם, מֵאַן דְּאִית לִיה סִיסְיָא (זַעֲמ) בְּרַחֲמֵיהּ מִסִּיק לִיה (מְעַלְהוּ עַל אוֹהַבּוּ, זִהְנַם זֹעֲפִים) מִתְּרַגְמִינָן נְסִיסִין לְשׁוֹן אַחֵר סוּסְיָא סוּם שְׁעַכְפוּ רָע אֵת אוֹהַבּוּ מְעַלִּין עֲלֵיו כְּדֵי שִׁימּוֹת? אִישְׁתִּיק וְלֹא אִמֵּר לְהוֹ וְלֹא מִיִּדִי. רְמוּ לִיה סוּדְרָא בְּצוֹאֲרִיָּה וְקָא מְצַעְרוּ לִיה. אֲתָא רַבִּי אַבְהוֹ אֲשַׁכְּחִינְהוּ, אִמֵּר לְהוֹ אִמְרֵי מִצַּעְרֵיתוֹ לִיה, אִמְרוּ לִיה וְלֹא אִמְרַת לָן דְּאָדָם גְּדוֹל הוּא, וְלֹא יָדַע לְמִימַר לָן פִּירוּשָׁא דְהָאִי פְסוּקָא, אִמֵּר לְהוֹ אִימֵר דְּאִמְרֵי לְכוּ בְּתַנְיָא, בְּקִרְאֵי מִי אִמְרֵי לְכוּ, אִמְרוּ לִיה מ"ש אֲתוֹן דִּידְעִיתוֹן, אִמֵּר לְהוֹ אֲנִן דְּשַׁכְּחִינָן גְּבִיכוֹן רְמִינָן אֲנַפְשֵׁין וְמוֹעִינָן, אִינְהוּ לֹא מוֹעִינֵי. אִמְרוּ לִיה לִימָא לָן אַתָּה, אִמֵּר לְהוֹ אֲמִשׁוּל לְכֶם מִשָּׁל, לְמוֹה"ד, לְאָדָם שְׁנוּשָׁה מִשְׁנֵי בְנֵי־א, אַחַד אוֹהַבּוּ וְאַחַד שׁוֹנָא, אוֹהַבּוּ נְפָרַע מִמְנוּ מֵעַט מֵעַט שׁוֹנָא נְפָרַע מִמְנוּ בְּבַת אַחַת (כֵּן יִשְׂרָאֵל נְפָרַע מֵהֶן הַקְּב"ה אֵת כָּל עוֹנוֹתֵיהֶן בְּעוֹה"ז כְּדֵי שִׁיזְכוּ לְיוֹם הַדִּין,

רב חִינְנָא בַר פִּפְא אִמֵּר (תְּרוּוִיָּהוּ בִּישְׂרָאֵל וְה"ק אַע"פ שְׁבַעֲל חִימָה אֲנִי) חִימָה אִין לִי שֶׁכְּבַר נִשְׁבַּעְתִּי [מִקְצוֹף עַלֶיךָ כְּתִבוּ תְּרוּסִי וְאִין לְחַקְשׁוֹת מְנַדְרִים (ל.ב.) דְּמוּכָה דְמוּשָׁה הִרְגוּ לְחִימָה, דְּאִיכָא לְשִׁנּוּי תְּרוּי חִימָה הוּוּ כְּדִמְשִׁנִּי נְמוּ תְּתִים (הֵינּוּ אַחַד שְׁהִרְגוּ מִשָּׁה, וְאַחַד שְׁנַעֲבַע מִשָּׁה שְׁלָא לְהַזִּילוּ)] מִיִּתְגַּבְּנִי (סִיפָא דְהָאִי קִרָא הוּא) שְׁלָא נִשְׁבַּעְתִּי (כִּי אֲלַמְלֵא הַשְׁבֻּעָה שְׁלָא לְקַלּוֹף...) אֲהִיָּה שְׁמִיר שְׁתִּי (הֵימִי עוֹסָה אֵת אֲלַסְס לְאַרְז גְּזִירָה וְחוֹכְנֵן, לְשׁוֹן אֲרִיץ גְּזִירָה וְחוֹרְבֵן וְדוּגְמָתוֹ הַשְּׂאֵת וְהַשְּׁבַר)...

וְהֵינּוּ דֹאמֵר רַבִּי אֲלֶכְסַנְדְּרִי (פִּירוּשׁ רִשִׁי אֲדִלְעִיל קָאִי דְאִין הַקְּב"ה בָּא בְּתְרוּנִיָּא עִם בְּרִיוֹתָיו. תְּרוּסִי הִבִּיאוּ אֵת פִּירוּשׁ רִשִׁי וְכַתְּבוּ וְלֹא נִהִירָא פִירוּשׁוֹ, דְהָא אִיפְסִיק לִיה מוּבָא. וְנִרְאָה לְר"ת דְקָאִי אֲהָא דְסַלִּיק כְּאִן בִּישְׂרָאֵל כְּאִן בְּעוּבְדֵי כּוֹכְבִים, וְקִאִמְרִינָן דְּבַעַל חִימָה קָאִי אֲעוּבְדֵי כּוֹכְבִים, וְהֵינּוּ דְרַבִּי אֲלֶכְסַנְדְּרִי דְקִאִמֵּר בְּיוֹם הַהוּא אֲבַקֵּשׁ שְׂאֵם לֹא יִמְצָא לָהֶם זְכוּת יִשְׁמִידִם, וְהֵינּוּ נְמוּ דְרַבָּא דֹאמֵר שִׁישׁ חִילוּק בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעוּבְדֵי כּוֹכְבִים) מֵאִי דְכַתִּיב וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֲבַקֵּשׁ לְהַשְׁמִיד אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם, אֲבַקֵּשׁ מִמּוּי, אִמֵּר הַקְּב"ה אֲבַקֵּשׁ בְּנִיגְנֵי שְׁלָהֶם (בְּסַפֵּר זְכוּרֹן מְעַשִׂיהֶם כְּתִבוּ תְּרוּסִי פִירוּשׁ בְּמַעֲשֵׂה שְׁלָהֶם מַה נִּרְאָה מְעַשִׂיךְ, מִתְּרַגְמִינָן מַה דְּחִלּוּן אִינּוֹן מְנִיגְנִיָּא דִּילָךְ) אִם יֵשׁ לָהֶם זְכוּת אֶפְדִּים, וְאִם לֹא אֲשַׁמִּידִם (וּבְדִין אֶפְקוֹד עֲלֵיהֶם וְלֹא בְּחַמְלָה כִּי אִם בְּדַקְדוּק כְּדִאִמְרִינָן לְעִיל מְקַדִּיר עֲלֵיהֶם חֵמָה מְנַרְתְּקָה אוֹלֵי יִבְעָמוּ). וְהֵינּוּ דֹאמֵר רַבָּא (שְׁהַקְּב"ה דֵּן עוּבְדֵי כּוֹכְבִים בְּדַקְדוּק) מֵאִי דְכַתִּיב אֶךְ לֹא-בָעִי וְשָׁלַח-יְךָ אִם-בְּפִידוֹ לָהֶן שְׁוֵעַ, אִמֵּר לְהֶן הַקְּב"ה לְיִשְׂרָאֵל כְּשִׁאֲנִי דֵּן אֵת יִשְׂרָאֵל, אִין אֲנִי דֵּן אוֹתָם כְּעוּבְדֵי כּוֹכְבִים, דְכַתִּיב עֲנֵה עֲנֵה עֲנֵה אֲשִׁימְנָה... (עִוּוִי עִוּוֹתָה וְלַעוֹתָה אֲשִׁימְנָה, וְכֵן תְּרַגְמוּ יוֹנְתָן חוֹבִיָּהוֹן חֲבוּ בְּחוֹבִיָּהוֹן אֲתַפְרַע מִינְהוֹן) אֲלֹא אֲנִי נְפָרַע מֵהֶן כְּפִיד שֶׁל תְּרַנְגוּלַת (נִיקוּר שְׁמַנְקֵרִין מֵעַט מֵעַט, וְכֵן נְפָרַע מֵהֶן מֵעַט מֵעַט בְּהַסְתֵּר פְּנִים בּוֹהִיָּה לְאֲכוּל לְפָדוֹתָם מְעוֹנוֹתֵיהֶן כְּדֵי שִׁיזְכוּ לְעוֹה"ב). דְּבַר אַחֵר אֲפִילוֹ אִין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין מִצְוָה לִפְנֵי כִי אִם מֵעַט, כְּפִיד שֶׁל תְּרַנְגוּלִין שְׁמַנְקֵרִין בְּאַשְׁפָּה, אֲנִי מְצַרְפֵּן לְחַשְׁבוֹן גְּדוֹל, שְׁנִאִמֵּר אִם-בְּפִידוֹ

ד. - ד.

לרעות). מיד ותאמר האתון אל-בלעם הלא אנכי אתנך, אמר לה למעינא בעלמא. אמרה ליה אשר-רכבת עלי, אמר לה אקראי בעלמא. אמרה ליה מעורך עד-היום הזה. ולא עוד, אלא שאני עושה לך רכיבות ביום ואישות בלילה, כתיב הכא ההספן הספנתי, וכתיב התם ותהי' לו סכנת.

אלא מאי ויודע דעת עליון? שהיה יודע לכיון אותה שעה שהקב"ה כועס בה. והיינו דקאמר להו נביא עמי זכר-נא מה-יעץ בלק מלך מואב ומה-ענה אתו בלעם בן-בעור מן-השטים עד-הגלגל (עד באכם אל הגלגל שהפלתי לפניכם שונאיכם) למען דעת צדקות ה'. א"ר אלעזר, אמר להן הקב"ה לישראל עמי, ראו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי עליכם כל אותן הימים, שאם כעסתי עליכם, לא נשתייר מעובדי כוכבים משונאייהם של ישראל שריד ופליט. והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק מה אקב לא קבה אל ומה אעם לא זעם ה'. וכמה זעמו? רגע. וכמה רגע? אמר אמרימר, ואיתימא רבינא רגע כמומריה וכתבו התוס', וא"ת מה היה יכול לומר בשעה מועמת כזאת ויש לומר היה אומר כלם והקב"ה הפכו ואמר מלך כדכתיב ותרועת מלך בו ורבי אליהו היה מפרש שאין צריך רק להתחיל קללתו באותו רגע, תדע שהיה רוצה להאריך בקללתו כדאיתא בסנהדרין (קה): מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה לכוון. ומנלן דרגע הוה ריתהיה? דכתיב פי רגעו באפו (אלמא דרגע הוה אפו כתבו התוס' ול"ג. בשאלת הגמ') ומנלן דרגע כמומריה דאם בן היכי מפיך מהאי קרא דרגע כמומריה) תיים ברצונן. ואיבעית אימא, מהכא תבי כמעט-רגע עד-יעבר-זעם.

אימת רתח? אמר אבוי בתלת שעי קמייתא וכתבו התוס' פי בשלישית כדאמרינן בסמוך בשעה שהחמה זורחת מלכי מזרח ומערב מניחים את כתריהן ודרכן של מלכים לעמוד בג' שעות כדאמרינן בברכות (ט:)) כי חיורא כרבלתא דתרנגולא. כל שעתא ושעתא מחזור חיורא? כל שעתא אית ביה סורייקי (כמו חומין חומין) סומקי, ההיא שעתא לית ביה סורייקי סומקי.

ועובדי כוכבים אינו נפרע מהן כלל כדי למרדן מן העוה"ב, ופקידה משמע מעט מעט כאדם שפוקד את חבירו לפרקים).

א"ר אבא בר כהנא, מאי דכתיב תלל'ה לך מעשיתו פדבר הזה להמית צדיק עם-רשע, אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע, חולין הוא מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע. ולא, והכתיב והכרתיו ממך צדיק ורשע? בצדיק שאינו גמור. אבל בצדיק גמור לא, והכתיב וממקדשי תחלו (גבי ששה משחיתים שבאו להשחית את ירושלים כתיב ביהזקאל) ותני רב יוסף אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי, אלו בני אדם שקיימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו? התם נמי כיון שהיה בידם למחות ולא מיחו, הוו להו כצדיקים שאינן גמורים וכתבו התוס' והא דאמרינן בב"ב (ס:) מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, היינו בדבר שידוע שלא יקבלו אם ימחו.

רב פפא רמי, כתיב ואל זעם בכל-יום (ואפילו הכי קיימין) וכתיב לפני זעמו מי יעמוד? לא קשיא כאן ביחיד (מי יעמוד) כאן בצבור (אע"ג דבכל יום זועם מתקיימין).

ת"ר אל זעם בכל-יום. וכמה זעמו, רגע. וכמה רגע, אחת מהמש ריבוא ושלשת אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה בשעה (יש כמה גרסאות כזה, ומסורת הש"ס צנכרות ז. כתב שהג' הנכונה הוא 1/8888 צנעה, שהוא מכוון לפסוקי התורה, והוא לערך 2/5 השניה. ולענ"ד לאיה נוספת לגי' זו שצפחות מזמן זה אי אפשר לומר תיבת 'כלס') זו היא רגע, ואין כל בריה יכולה לכיון אותה רגע חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה **דף ד ע"ב** וידע דעת עליון (כתבו התוס' משמע מעצמו ולא נבואה, ולהכי פריך דעת בהמתו לא הוה ידע). אפשר, דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליון מי הוה ידע.

מאי דעת בהמתו לא הוה ידע, בעידנא דהוה ליה דהוה רכיב אחמריה, אמרו ליה מאי טעמא לא רכבתא אסוסיא, אמר להו ברטיבא (באחו) שדאי ליה (השלכתיו

וְאֵל־תִּמְכַר (בחנם למוד אחרים) אין הקב"ה עושה לפנים משורת הדין (ולכן אין השעות הללו העת הממחיימת לעמוד מכסא דין ולשבת על כסא רחמים) דין דלא כתיב ביה אמת (והא דכתיב משפטי ה' אמת, במשפטים הכתובים בתורה וציום לישראל קא משתעי, דלעיל מיניה כתיב פקודי ה' ישרים) הקב"ה עושה לפנים משורת הדין (כאן מובא נכ"י קטע נוסף וז"ל 'מוספי' כל השנה הן שבת וספורי מעשה, אבל מוסף לאש השנה מתוך שהיא מתפלל מלכות זכונות שופרות מופקד לינא טפי ואל יפרוש אלס עלמו מן הצבור. ועיין זמג"א סי' תקל"א ס"ק ט, ונא"י סק"ג, שלניס דלכרי נכ"י הללו, ויש בהם נפק"מ הלכה למעשה).

פסק הש"ע לא יתפלל ביהוד תפלת מוסף בראש השנה עד אחר ג' שעות היום [מ"ב דבג' שעות ראשונות הקב"ה הן את עולמו ושמו יעינינו בדינו ביחוד ומי יצדק, אבל כשהוא מתפלל בצבור הן אל כביר לא ימאס. ומה דנקט ר"ה אף דבכל יום הקב"ה הן עולמו בג' שעות ראשונות דשם אינו אלא לפקידה בעלמא לאותו יום, אבל בר"ה הקב"ה הן לכל השנה ולפעמים לשנים רבות, ודוקא תפלת מוסף שזמנו כל היום רגילים העולם לאחרו אחר ג' שעות אבל תפלת שהרית רגילין העולם להתפלל בכורך בתוך ג' שעות ראשונות וע"כ כשהוא מתפלל באותו הזמן תקובל תפלתו בתוך תפלת הצבור, ובמקומות שנוהגין להתפלל שהרית בהשכמה בתוך שעה ראשונה או שניה יצמצם אז להתפלל תפלתו ג"כ בתוך אותו הזמן (מ"א) או"ח (תקצא,ח).

גופא אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַדֵּק הַיּוֹם לְעִשְׂוֹתֵם, היום לעשותם ולא למחר לעשותם (דאין מצות לעתיד) היום לעשותם ולא היום ליטול שכרן.

אמר רבי יהושע בן לוי כל מצות שישראל עושין בעולם הזה, באות ומעידות אותם לעולם הבא, שנאמר וְהָיָה עֲדִיהֶם וַיִּצְדְּקוּ וַיִּשְׁמְעוּ וַיֵּאמְרוּ אָמֵן, יתנו עידיהם ויצדקו אלו ישראל, ושמעו ויאמרו אמת אלו עובדי כוכבים.

ואמר רבי יהושע בן לוי כל מצות שישראל עושין בעולם הזה, באות וטורפות אותם לעובדי כוכבים לעולם הבא על פניהם, שנאמר וְשִׁמְרֵתֶם וְעִשִּׂיתֶם כִּי הוּא חֻקְמֵתְכֶם

רבי יהושע בן לוי הוה מצער ליה ההוא מינא בקראי, יומא חד נקט תרנגולא ואוקמיה בין כרעיה דערסא ועיין ביה, סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה, כי מטא ההיא שעתא נימנם, אמר שמע מינה לאו אורח ארעא [לכוין שעת זעמו. פתבו התוס' לפפרים דגרסינן ההוא עובד כוכבים ניהא דעובדי כוכבים לא מעלין ולא מורדין (לקמן כו.) והוא שבקש לקללו להזיקו בקללתו נתכוין ולא להרגו, ולא דמו להורדה לבור, ואפילו לפפרים דגרסי ההוא מינא אע"פ שהכופרים מורדין לבור נמי ניהא, דודאי ביקש להרוג בקללתו, ומ"מ קאמר בתר הכי ש"מ לאו אורח ארעא, כי לא היה לו לדחוק בידי שמים ולהעניש מי שאינם רוצים להעניש אע"פ שבזמן הבית היה מותר להרגו בידיים] למיעבד הכי, וְרַחֲמֵינוּ עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו כתיב, וכתוב גם ענוש לצדיק לא טוב.

תנא משמיה דר"מ בשעה שהמלכים מניחין כתריהן בראשיהן ומשתחווין לחמה, מיד כועס הקב"ה.

אמר רב יוסף לא ליצלי איניש צלותא דמוספי בתלת שעי קמייתא דיומא (בשעת חרוץ) ביומא קמא דריש שתא ביחיד, דלמא כיון דמפקיד דינא, דלמא מעייני בעובדיה ודחפו ליה מידחי. אי הכי, דצבור נמי? דצבור נפישא זכותיה. אי הכי, דיחיד דצפרא (בתפלת יוצר) נמי לא? כיון דאיכא צבורא דקא מצלו (שהרית בכל מקומות) לא קא מדחי (אבל תפלת מוספין הואיל וזמנה כל היום, והיא שיחת שהרית וצהרים, יש שמתפללין אותה בבקר ויש מאחרין לכו אינו מונעם שתפלתו היא צנת תפלת הליצור, ואינו נכלל עמהם כתבו התוס' פי' ר"ת הא דמשמע הכא דמהני אפי' כשהצבור מתפללין במקום אחר היינו דוקא דלא מדחי, אבל אינה נשמעת אלא במקום שהצבור מתפללין כדאמרינן בכרכות (ו.) אין תפלתו של אדם נשמעת אלא עם הצבור).

והא אמרת שלש ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה (שניות דן, והכא אמרת בקמייתא דן)? איפוך. ואיבעית אימא לעולם לא תיפוך, תורה דכתיב בה אמת, דכתיב אָמֵן קְנֵה (הוצא הוצאות על תלמוד תורה)

ד - ה.

לְפָנֶיךָ צִדְקָךָ כְּבוֹד הוֹי יִאֲסֹפֶךָ. וכל העובר עבירה אחת, מלפפתו ומעטפתו לשון מלבוש כמו מלפפין את התינוק בשבת (קמט:) ומוליכתו ליום הדין, שנאמר יִלְפְּתוּ אֲרָחֹת דְרַבָּם... ר"א אומר קשורה בו ככלב, שנאמר וְלֹא־שָׁמַע אֲלֵיָהָ לְשֹׁכֵב אֲצִלָּהּ לְהַיּוֹת עִמָּהּ, לשכב אצלה בעוה"ז, להיות עמה בעוה"ב.

אמר ר"ל בואו ונחזיק טובה לאבותינו (עושי העגל) שאלמלא הן לא חטאו, אנו לא באנו לעולם [שהיו כמלאכים ולא הולידו בנים כתבו התוס', ואע"ג דאמרינן בערוכין (יג): נמנו וגמרו נוה לו לאדם שלא נברא (וה"כ מה לנו להחזיק להס טובה, שעליך שלא היינו צאים לעולם) היינו בתחלת לידתו שאין ידוע מה יהא בסופו, אבל כשהוא צדיק אשדיו ואשרי הדור שהוא בתוכו, ועוד דלמסקנא (שאין הכוונה שאנו לריכס להודות להס שאיננו חטאו לא צלנו לעולם, אלא...) דכמי שלא באנו לעולם (לפי שהן חיים לעולם וכל זמן שהן קיימין אין לנו חטובין כלום) אתי שפיר (טוה לו שלא נברא)] שנאמר אָנִי־אֶמְרָתִי אֱלֹהִים אֲתֵם וּבְנֵי עֲלִיּוֹן כָּלְכֶם, חבלתם מעשיכם, אכן כאדם תמותון...

למימרא, דאי לא חטאו לא הוו מולדו, והכתיב וְאַתֶּם פָּרְו וְרַבּוּ? עד סיני. בסיני נמי כתיב לך אמור להם שובו לכם לאֲהַלְכֶם? לשמחת עונה (שעד עתה נאסר להן אל תגשו אל אשה). והכתיב לְמַעַן יֵיטֵב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם? לאותן (בנים) העומדים על הר סיני. והאמר ר"ל, מאי דכתיב וְהָ סֹפֵר תוֹלְדֹת אֲדָם... וכי ספר היה לו לאדם הראשון, מלמד שהראה לו הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, דור דור ופרנסיו, כיון שהגיע לדורו של ר"ע, שמה בתורתו ונתעצב במיתתו, אמר וְלִי מִה־יִקְרְו רַעֲיָה אֵל מִה עֲצָמוּ רְאִשֵׁיהֶם וְא"ר יוסי אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף (אוצר יש ושמו גוף ומבראשית נוצרו כל הנשמות העתידות להולד ונתנם לשם כתבו התוס' וא"ת מ"מ יכלו ע"י עובדי כוכבים שיהו מולידים ואומר הר"ר אלהן נשמות של ישראל ושל עובדי כוכבים אינן בגוף א'. והא דאמר (שבת ל:) עתידה אשה שתלד בכל יום לימות המשיח שמא י"ל גוף חדש

וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים, נגד העמים לא נאמר אלא לעיני העמים, מלמד שבאות וטורפות לעובדי כוכבים על פניהם לעוה"ב.

וא"ר יהושע בן לוי לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה (כלומר גבורים ושלטים ביצרם היו, ולא היה ראוי להתגבר יצרם עליהן אלא גזירת מלך היתה לשלום בם כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה) שנאמר מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְכַבֵּם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי כָּל־הַיָּמִים... והיינו דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי לא דוד ראוי לאותו מעשה (דבת שבע) ולא ישראל ראוי לאותו מעשה, לא דוד ראוי לאותו מעשה, דכתיב וְלִפִּי חָלָל בְּקַרְבִּי (יצר הרע הלל בקרבי ואין לו כח לשלום בקרבי) ולא ישראל ראוי לאותו מעשה, דכתיב מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְכַבֵּם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי... כָּל־הַיָּמִים, אלא למה עשו, [דף ה ע"א] לומר לך (גזירת מלך היתה ליתן פתחון פה לשבים) שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד, ואם חטאו צבור אומרים להו לכו אצל צבור.

וצריכא (כתבו התוס' פי' לכתוב הטאם וקבלת תשובתם) דאי אשמועינן יחיד, משום דלא מפרסם הטאיה, אבל צבור דמפרסם הטאיהו (ואיכא חילול) אימא לא (ליתקבלו). ואי אשמועינן צבור, משום דנפיש רחמייהו, אבל יחיד דלא אלימא זכותיה, אימא לא, צריכא.

והיינו דרבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן, מאי דכתיב נָאם דְּנָד בְּן־יִשִׁי וְנָאם הַנְּבִיר תַּקֵּם עָלָ? נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה.

וא"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל העושה מצוה אחת בעולם הזה, מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא, שנאמר וְתִקְלָךְ

ה. - ה.:

ממונם כל היום בוחיה לאכול) דאמר מר ארבעה חשובים כמתים, אלו הן עני, סומא, ומצורע, ומי שאין לו בנים.

עני, דכתיב פִּי־מֹתוֹ כֹּל־הָאֲנָשִׁים, ומאן נינהו? דתן ואבירם [דאמר מר (גדרים סד): כל מקום שנאמר נצים נצבים אינן אלא דתן ואבירם, והכא במבקשי נפשו כתיב נצים היינו אותן עברים שהלשינו עליו] ומי מתו, מיהוי הו, אלא שירדו מנכסיהם (כתבו התוס' דליכא למימר סומים היו, דהא כתיב בעדת קרח 'העיני האנשים ההם תנקר', ומצורעים נמי לא הוו דהא בעדה בתוך המהנה היו יושבין, וכ"ת דכמתן תורה נתרפאו, דהא אותן שנתרפאו כבר חזרו למומן כמעשה העגל. ושלא היו להם בנים ליכא למימר, דבשביל כך לא היו פחות קרובים למלכות להלשינו בכתחלה. וי"מ דמשמע ליה שירדו מנכסיהם דמהמת כן אין להן כח עוד להזיק, אבל כל הנך היו יכולין להזיקו ע"י ממונם, ופשטיה דקרא (כי ממו כל האנשים...) מיירי בפרעה וימת מלך מצרים) סומא, דכתיב בַּמַּחְשָׁקִים הוֹשִׁיבֵנִי כַּמַּתִּי עוֹלָם. מצורע, דכתיב אֶל־נֶאֱתָהָי כַּמַּתִּי. ומי שאין לו בנים, דכתיב הִקְבֵה־לִּי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה אֲנִי.

תנו רבנן אם־בְּחַקְתִּי תִלְכּוּ אֵין אִם אֵלֵא לשון תחנונים, וכן הוא אומר לו עֲמִי שִׁמְעֵ לִי (שהקב"ה מתחנן לפניהם שישמרו את התורה, לו עמי היינו תחינה, כמו הן לו יהי כדברך)... כְּמַעַט אוֹיְבֵיהֶם אֲכַנֶּיֶ, ואומר לוֹי הַקְּשֶׁבֶת לְמִצּוֹתַי וְיָהִי כְּהָרָה שְׁלוֹמָךְ... וְיָהִי כְּחֹלִי זְרָעָךְ וְצִאֲצָאִי מֵעִיר...

תנו רבנן מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבָבְךָ זֶה לָהֶם אִמֵר להן משה לישראל כפויי טובה (אינן מכירין להחזיק טובה לבעלים כתבו התוס' לכך קראם כפויי טובה שלא רצו לומר 'אתה תן לפי שלא היו רוצים להחזיק לו טובה בכך) בני כפויי טובה, בשעה שאמר הקב"ה לישראל מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבָבְךָ זֶה לָהֶם, היה להם לומר תן אתה. כפויי טובה, דכתיב וּנְפִשְׁנוּ לְקָצָה [דף ה ע"ב] בְּלֶחֶם הַקֶּלֶקֶל וְקָל הוּא הַמֶּן וּמִפְנֵי שְׁהִיָּה נִבְלַע בְּכָל אַבְרִיהֶם וְאֵינָן יוֹצֵאִין לְחוּץ קְרֹאוּהוּ קְלוּקֵל וְרַגְנוּ עַל כֵּךְ וְהִיא הִיְתָה לָהֶם

ונשמות הדרשות יהיו) שֵׁנֵאמֵר כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב (לאחר זמן הגאולה) וְלֹא לְנֶצַח אֶקְצוֹף (מלגואל) פִּי־רוּחַ מְלַפְנִי יַעֲטוּף (רוח אשר לפני נשמות שבגוף יעטוף הוא המאחר כמו העטופים ללבן כתבו התוס' משיח נקרא רוח כדכתיב רוח אפינו משיח ה', וה"פ דקרא המשיח מלפני יאחר כמו העטופים ללבן על ידי נשמות אשר עשיתי) וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עֲשִׂיתִי? לא תימא אנו לא באנו לעולם, אלא כמי שלא באנו לעולם (לפי שהן חיים לעולם וכל זמן שהן קיימין אין אנו חשובין כלום).

למימרא, דאי לא חטאו לא הוו מייתי, והכתיב פרשת יבמות ופרשת נחלות? על תנאי. ומי כתיבי קראי על תנאי? אין, דהכי אמר רבי שמעון בן לקיש, מאי דכתיב וְיָהִי־עָרֵב וְיָהִי־בֶקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר אם מקבלין ישראל את התורה מוטב, ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובוהו.

מיתבי (על יוש לקיש שאמר שאם לא היו חוטאים נחטא העגל לא היו מתים) מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבָבְךָ זֶה לָהֶם, לבטל מהם מלאך המות א"א שכבר נגזרה גזרה, הא לא קיבלו ישראל את התורה (הוי שומע מכאן שלא קבלו לקבל שכר היום בעולם הזה...) אלא כדי שלא תהא אומה ולשון שולטת בהן (וזה היא טובה הכתובה כאן למען ייטב להם) שנאמר לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעוֹלָם? הוא (ר"ל) דאמר כי האי תנא דתניא, רבי יוסי אומר לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן, שנאמר אֲנִי־אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֲלִינוֹן כְּלָבְךָ, חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון.

ורבי יוסי נמי הכתיב למען ייטב להם ולבניהם לעולם (ליק מלאך) טובה הוא דהויא, הא מיתה איכא? אמר לך כיון דליכא מיתה, אין לך טובה גדולה מזו. ות"ק נמי הכתיב אכן כאדם תמותון? מאי מיתה, עניות (שמשחטאו שלטו בהן שונאיהם המכלים את

ה:

זָרְעוּ לָכֶם לְצִדְקָה קִצְרוּ לְפִי-חֶסֶד, ואין מים אלא תורה, שנאמר הוֹי כָּל-צָמָא לְכוּ לַמַּיִם.

מְשַׁלְּחֵי רִגְלֵי-הַשּׁוֹר וְהַחֲמֹר' תנא דבי אליהו לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאוי.

ג' ימים אסור לשאת ולתת עמהם... ומי בעיניו כולי האי נדחיישינן דזבין לה עובד כוכבים להאי בהמה לצורך יום אידו ג' ימים קודם לכן כתבו התוס' פירש רש"י (לעיל 3.) וכי אדם רגיל כ"כ להעלות על לבו שמחתו והגו, דאסרת ג' ימים קודם לפי שהוא יום איד של עבודת כוכבים, ונזכר שם עבודת כוכבים תדיר בפיו ואויל ומודי. והתנן כד' פרקים... ומסיק התם דלאכילה שאינו טרוד לפני החג אלא על עסקי אכילה סני בחד יומא, הכא דלהקרבה שצריך לחזור אחר עסקי הקרבה בעי תלתא יומי, והלכך אסור לשאת ולתת בכל עניני מקח וממכר משום דשם עבודת כוכבים שגור בפיו ואויל ומודי) והתנן בארבעה פרקים בשנה (מחוקינן ליה לאינש דכל מאן דזבין בהמה שחיט לה ביומיה, ומשום הכי קאמר אמה מכרתי לשחוט ואל תשחט אתה את הבת שאמכור משום אותו ואת בנו דביום אחד מחייב האחרון, ואלו ימים א"א בלא בשר וקונין הכל) המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט, ואלו הן עיו"ט האחרון של חג [מפני שהוא יום השלמת קרבנות החג דתנן מי שלא חג כתבו התוס' הא דלא נקט יום הראשון של חג לפי שהם טרודים כמצות לולב וסוכה ואין להם פנאי להרבות בסעודות. וי"ט דבהנך ארבעה פרקים מעמא רבה אית בהו, יום טוב האחרון של חג לפי שהוא זמן בפני עצמו וחלוק משלפניו תקנו להרבות בסעודה משא"כ בשביעי של פסח, וגם הקרבנות שבשמיני היו בשביל ישראל וכל החג היו מקריבין נגד העובדי כוכבים. וערב פסח לפי שהוא יום גאולה ויציאה לחירות ועצרת כדאמרינן בפסחים (סח:) הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. ור"ה מפני שהוא תחלת השנה מרכים בסעודה לעשות סימן יפה, וכמה ענינים עושים בו לסימן יפה כדאמר בהוריות (יב.) ובכריתות (ה:)] עיו"ט הראשון של פסח (משום פסחים) וערב עצרת (משום שלמי חגיגה ועולת ראיה) וערב ר"ה (יום טוב הוא

טובה גדולה שלא היו צריכין לטרוח ולצאת שלש פרסאות לפנות דתניא (ברכות סא.) כשהן נפנין אין נפנין לא לצדיהן ולא לפניהן אלא לאחריהן ומחנה ישראל ג' פרסאות היה]. בני כפויי טובה, דכתיב הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי (לשון גנאי הוא שתולה הקלקלה במתנתו של מקום והוא עשאה לו לעזר) הוּא נְתַנְה־לִּי מִן-הַעֵץ וְאֶבֶל.

אף משה רבינו לא רמזה להן לישראל (לתוכחה זו) אלא לאחר ארבעים שנה (במשנה תורה בערבות מואב אמר להם...) שנאמר וְאֵלֶיךָ אֶתְּכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, וכתוב וְלֹא-נָתַן ה' לָכֶם לֵב... (שתהיו יודעים לשאול מה היה מבקש מכם, אלמא אף משה רבינו לא נזכר לתת על לבו דבר זה עד מ' שנה) אמר רבה, ש"מ לא קאי אינש (כתבו התוס' פירש"י שאף משה לא נזכר. וא"ת אמאי כעם משה על ישראל, הלא גם הוא לא נזכר וי"ל שלפי שהוא לא היה צריך לתפלה זו, לא נתן לב עד מ' שנה, דקם אדעתיה דרביה. אבל ישראל שהיו צריכין לתפלה זו היה להם להתבונן מאותה שעה שהרי כבר הטאו בעגל ובמרגלים. ור"י פ"י שמשא לא הקפיד עליהם על דבר זה עד מ' שנה כי היה סבור דלסוף מ' שנה יעמדו על דעת קונם ויאמרו אתה תן, ולא היה בדעתו שהיו מניחים לומר אותו משום כפיית טובה, אבל כשעברו ארבעים שנה שראה שהיה להם לדעת הבין עליהם שהיו מניחין בשביל כפיית טובה ואז הוכיחם) אדעתיה דרביה (לדעת סוף דעתו ותבונתו עד מ' שנה שהרי משה לא רמזה לישראל...) עד ארבעין שנין.

א"ר יוחנן משום רבי בנאה, מאי דכתיב אֲשֶׁרֵיכֶם זָרְעֵי עַל-כָּל-מַיִם מְשַׁלְּחֵי רִגְלֵי-הַשּׁוֹר וְהַחֲמֹר (משלחים ומשליכין רגלי יצר הרע הבא על האדם מעליהם. יצר הרע קרוי אורה כדכתיב ויבא הלך לאיש העשיר) אשריהם ישראל, בזמן שעוסקין בתורה ובגמילות חסדים יצרם מסור בידם (כתבו התוס' דריש ליה ממשלחי רגל דיצה"ר נקרא אורה כדכתיב ויבא הלך לאיש העשיר) ואין הם מסורים ביד יצרם, שנאמר אֲשֶׁרֵיכֶם זָרְעֵי עַל-כָּל-מַיִם, ואין זריעה אלא צדקה, שנאמר

לקיום העולם, אבל מחוסר אבר אי לאו לאסרן לקרבן למה נמעטו מלהביאם לתיבה, הרי הם ראויין לקיום העולם, ולבהמה טמאה ע"כ נמי לא מצי קאי דכיון דשלמים נמי לא הוו להקרבנה. **עוד כתבו התוס'** יש לדקדק מלשון אסור שהוא איסור גמור ובן נח מוזהר בדבר. **ותימה** מ"ט לא חשיב ליה בהדי ז' מצות שנצטוו ויתחייבו עליו מיתה, ואין לומר משום דאזהרתיה לא כתיבא בהדיא, הא מכלל הן אתה שומע לאו, כדדרשינן מכל עין הגן אבל תאכל ולא גזל, ודבק באשתו ולא באשת חברו. **אלא** י"ל דהאי קום עשה הוא דמאישי איש מרבינן שהעובדי כוכבים נודרים נדרים ונדבות כישראל, ואם נדר מחוסר אבר אמרינן ליה קום והבא קרבן שלם, וקום ועשה לא קחשיב. והא דאמרינן בקדושין (כד): דמצרכינן מן העוף ולא כל העוף למעוטי יבשה גפה נקטע רגלה, ל"ל פשיטא, דמי איכא מידי דלישראל שרי ולעובד כוכבים אסור וי"ל דס"ד כיון ששאר מומין הפוסלין בבהמה הותרו בעוף כדאמרינן תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף, ובבהמה אין חילוק בין במומין בין במחוסר אבר, בעוף נמי נימא כיון שהותרו המומין, מחוסר אבר נמי נשתרי קמ"ל מן העוף. ועוד י"ל דאי לא כתיב מן העוף לאסור מחוסר אבר לישראל הוה אמינא דבני נח משתרו, והכתוב בא לאסור לישראל אע"ג דכתיב גבי בני נח כדאמר בסנהדרין (נמ). כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסני לישראל נאמרה ולא לבני נח, נשנית בסני לזה ולזה נאמרה דכתיב **ומִכָּל-הָחַי (על שם שהיה עתיד נח להקריב מהן דכתי' ויקח מכל הבהמה המהורה) מִכָּל-בְּשָׂר שְׁנַיִם מִכָּל...** אמרה תורה הבא בהמה שחיין ראשי אברים שלה.

האי (ומכל החי) מיבעי ליה למעוטי טריפה דלא? טריפה מלִּחְיוֹת זָרַע נפקא. הניחא למאן דאמר טריפה אינה יולדת, **[דף ו ע"א]** אלא למ"ד טריפה יולדת, מאי איכא למימר **וכתבו התוס'** פירוש ולדידיה אצטריך מכל החי למעט טריפה. וא"ת טריפה נמי היכי מימעטינן מהאי קרא, הא מאן דאית ליה טריפה יולדת כל שכן דאית ליה נמי טריפה חיה, דאפילו למאן דאמר טריפה אינה יולדת, אמר דיכול להיות דאית ליה דחיה, וא"כ היכי ממעטת מקרא דמכל החי הרי ראויה היא להיות וי"ל דנפרש לקרא הכי 'מכל החי' שיהא כולו בריא וזרין ולא חולה, וטריפה אע"ג דהוא חי מ"מ אינה בריאה אלא חולה כל ימיה ומתמעטת והולכת, וממעט שפיר מהאי קרא דמכל החי טפי ממחוסר אבר שכולו בריא וחי חוץ מאבר אחד, וכן פירש רש"י (נא). **אמר קרא אֶתְּךָ, בדומין לך** (כמו שנח לא היה טריפה כן

ואוכלין בשר) וכדברי ר' יוסי הגלילי אף ערב יוה"כ (נמי משום כל האוכל ושותה במ' בו) בגליל נהיו רגילין להרבות שמחה יותר. קתני ערב יום טוב, אלמא לא זבין איניש מקמי סעודה אלא חד יומא, ואילו מכרה אתמול לא היה מזהיר לו היום, דהא אין אדם קונה ג' ימים קודם לכן צרכי סעודת יום ג' הקשו **התוס', תימה** בכתובות (ה). דפריך תלמודא יוה"כ שחל להיות בשני בשבת ידה, גזרה שמיא ישחוט (צטעות צננת) בן עוף. ואמאי שביק כל הני פרקים דד"ה, ופריך לדברי ריה"ג. וי"ל דשפיר פריך אליבא דרבנן, דעיקר פירכיה מבן עוף דוקא, דבהמה איכא מירחא יתירה להפילה ומידכר, ובפרקים אלו אינם רגילין רק בבהמות, וביוה"כ רגילים בעופות ודגים ודברים קלים כדאמרינן בב"ר (פרשה יא) עובדא בההוא היימא דזבן חד נונא תריסר דינרין? התם דלאכילה סגיא בחד יומא, הכא דלהקרבה (לעבודת כוכבים, עובד כוכבים מחוזר אחריה ג' ימים) בעינן תלתא יומי.

ולחקרבה סגי בתלתא יומי, והתניא שואלין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום **וכתבו התוס'** ואע"פ שגם עתה שאין קרבן, שואלין בהלכות הפסח קודם ל' יום, מ"מ עיקר התקנה על הקרבן נתקנה כדאמר מעמא בפסחים (י): שהרי נביא עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני רשב"ג אומר שתי שבתות? אנן דשכיחי מומין דפסלי, אפילו בדוקין שבעין בעינן תלתין יומין, אינהו דמחוסר אבר אית להו בתלתא יומי סגי, דא"ר אלעזר מנין למחוסר אבר דאסור לבני נח להקריב לגבוה, ודומיא דקרבנות שנהגו אבותיהם לשמים הן נוהגין לעבודת כוכבים שלחן **כתבו התוס'** פירוש להקריב לגבוה בבמה שלהן, דאילו בבית המקדש אפי' בדוקין שבעין נמי אסור (לקבל מן) דכתיב ומיד בן נכר לא תקריבו ומייתי ליה ומכל החי, דהזהיר הקב"ה לנח להביא מחוסר אבר בתיבה מפני שעתידי להביא מהם קרבן. וא"ת הא לקמן בסמוך (ו). אמר דהזהירו נמי מלהביא אל התיבה זקן וסרים ולא נאסרו לבני נח, ועוד קשיא דקרא גבי בהמה טמאה כתיב שהם שנים שנים דכתיב ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא... והנהו לאו בני קרבן נינהו אף לבני נח כדמשמע בזבחים (קטז). וי"ל דאין לאסור אלו זקן וסרים לקרבן כמה שמעטם מהבאת התיבה, כיון דאיכא מעמא אחרינא, דאיכא למימר דהא דמעטן הכתוב היינו לפי שאינם ראויין

תמות ובטל הצוותא) ואפילו זקן ואפילו סרים (שפיר דמי) כתב רחמנא זרע.

איבעיא להו שלשה ימים הן ואידיהן (שלשה ולא הוו להו אלא שני ימים קודם) או דלמא הן (שלשה לבד האידי) בלא אידיהן? ת"ש, ר' ישמעאל אומר שלשה לפניהם ושלשה לאחריהן אסור. אי ס"ד הן ואידיהן, רבי ישמעאל יום אידיהן חשיב להו מעיקרא וחשיב להו לבסוף? אידי דתנא שלשה לפניהם, תנא נמי שלשה לאחריהם (אע"ג דליתנהו אלא שנים דהא חשבינן לאיד בהדי קמאי קרי להו לכתראי נמי ג', וקא חשיב לאיד בהדיהו).

ת"ש, דאמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל יום א' לדברי רבי ישמעאל לעולם אסור (לעשות עמהן משא ומתן ג' ימים לפני יום א', ונ' ימים לאחריהן הרי כל השבת כולה) ואי ס"ד הן ואידיהן, האיכא ארבעה וחמשה (רביעי בשבת וחמישי בשבת) דשרי? אליבא דרבי ישמעאל לא קמבעיא לי דהן בלא אידיהן, כי קא מבעיא לי אליבא דרבנן, מאי?

אמר רבינא ת"ש, ואלו הן אידיהן של עובדי כוכבים קלנדא, סטרונייא, וקרטסים. ואמר רב הנין בר רבא קלנדא ח' ימים אחר תקופה, סטרונייא שמונה ימים לפני תקופה (לפני תקופת טבת הוי אידיהן כל שמונה) וסימנך (דלא תימא קלנדא לפני התקופה וסטרונייא לאחר התקופה) אָחור וְקָדָם צְרָתְנִי (אחור כתיב ברישא ומתניתין נמי האידי דלאחר התקופה תנא ברישא) ואי סלק"ד (יום איד קא חשיב במתניתין עם ימים שלפניו) הן ואידיהן, עשרה (ימים ח' ימים הם עמנו, ועוד ב' ימים, שהכי חג כולו ב' ימים) הוו (להו ואמאי קתני שלשה, עשרה בעי למתני מאחר דקי"ל דשמונה ימים מושך ימי האידי כתבו התוס' פי' אא"כ דבשלשה ימים דקא חשיב תנא דמתני' אין ימי האידי בחשבונם אלא לפעמים שיום האידי אחד או שנים או כגון אלו, ניהא דהשתא נקט דלעולם לפני האידי אסור לשאת ולתת עמהן שלשה

הוא לא יכניס בהמה טריפה. כתבו התוס' ומ"מ ליכא למעט מהכא מחוסר אבר ובעל מום (בהנחה שנלמד שנה לא היה מחוסר אבר ובעל מום) כיון שלא היה צריך (להכניסם לחיבה) אלא לקיום העולם. ומיהו קשיא דהא קיימינן אליבא דמ"ד טריפה יולדת, וא"כ טריפה היכי ממעיטין. ושמא י"ל דמכל הדי איצטריך למעט מחוסר אבר, דאי לא כתיב אלא אתך הוה מוקמינן ליה למחוסר אבר ולא לטריפה דמסתבר טפי למעוטי מחוסר אבר דמאיס מטריפה דלא מאיסה שאין כאן חסרון, וגם יש הרבה טריפות שאינן ניכר. והא דאמר לעיל (ה) האי מובעי ליה למעוטי טריפה אם כן משמע דמסתבר טפי למעוטי טריפה, היינו ממיעוט דכל הדי דמשמע בריא ולא טריפה, אבל מחוסר אבר כגון אוזן וכיוצא בו בריא גמור הוא בשאר הגוף כדפרישית לעיל). ודלמא נח גופיה טריפה הוה (כתבו התוס' ואע"ג שחי לאחר מכאן שנים רבות, מ"מ באותה שעה לא היה יודע אם היה טריפה או שלם שיניה מלהביא טריפה מטעם דומין לך. ולא נחירא תירוץ זה דע"כ לא הוזהרו אלא מטרפות הגלוי וניכר, דבטרפות שבסתר לא היה יכול להבחין אלא י"ל דהשתא קאי כמ"ד היה, דקסבר טריפה היה, תדע דהא קיימין אליבא דמ"ד טריפה יולדת, ולדידיה טריפה נמי (היה)? תמים כתיב ביה וכתבו התוס', וא"ת גבי קרבן (מנחות ה:) למה אנו מצריכין מן הבקר להוציא טריפה, תיפוק ליה מתמים וי"ל דהתם סברא הוא למדרש תמים ולא בעל מום דמגונה לגבוה יותר מטרפות, תדע דבעל מום מגונה הוא ביותר דכתיב גבי בעלי מומין לגבוה 'הקריבוהו נא לפהתך' הירצך והיינו טעמא דניכר, אבל טרפות יש שאינן ניכר, ועוד דקרא גופיה בהדיא מעטיה תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו, משמע הא אית ביה מום לא מיקרי תמים). ודלמא תמים בדרכיו היה? צדיק כתיב ביה. דלמא תמים בדרכיו (עניו ושפל רוח) צדיק במעשיו הוה (בלא חמס)? לא ס"ד דנח גופיה טריפה הואי, דאי ס"ד דנח טריפה הוה, א"ל רחמנא כוותך עייל, שלמין לא תעייל.

והשתא דנפקא ליה (שלא הכניס טריפה) מאתך וכתבו התוס' וא"ת למ"ד טריפה אינה יולדת, ונפקא לך טריפה מלחיות זרע, וא"כ אתך ל"ל, ואין לדהות דאורחיה דקרא הוא, דהא גבי משה דרשינן (סנהדרין לו:) אתך בדומין לך וי"ל דדרשינן ה"נ אתך שיהו טפלין לך (סהמות טפלים לך), כדרשינן (בב"מ סב.) והי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חבירך, ובבראשית רבה דריש והיה לך ולהם לאכלה, הם טפלים לך ואי אתה טפל להם לחיות זרע ל"ל? אי מאתך, הוה אמינא לצוותא בעלמא (לעמוד עמו י"ב חדשים בתיבה ומיהו טריפה לא תעייל שלא

איבעיא להו משום הרווחה (דרווח ואזיל ומודה לעבודת כוכבים, ועבר ישראל משום לא ישמע על פיך) או דלמא משום וְלִפְנֵי עֲזָרָה לֹא תִתֵּן מִקְשָׁל [דמוזבין ליה בהמה ומקריבה לעבודת כוכבים, ובני נח נצטוו עליה דהיא אחת משבע מצות בסנהדרין (נז). ונתי דאמרן עמד והתירן, מיהו אל יעברו על ידיך, שהרי עתידין הן ליתן את הדין על שאין מקיימין אותן, ואע"פ שאין להן שכר בקיומן ואחזקי קא עבר ישראל משום ולפני עור לא תתן מכשול. כתבו התוס', יש מקשין מכאן לפירוש רש"י דמתני' דפי' דלתת ולשאת היינו מקח וממכר, תינה מכר (למכור לגוי) אבל מקח (לקנות מגוי) מאי לפני עור איכא ושמא י"ל שממציא לו מעות לקנות צרכי עבודת כוכבים? למאי נפקא מינה, דאית ליה בהמה לדידיה (לעובד כוכבים להקריב, ואי לא מזבין ליה ישראל אפ"ה פלח ליה בדידיה) אי אמרת משום הרווחה הא קא מרווח ליה, אי אמרת משום עור לא תתן מכשול הא אית ליה לדידיה.

וכי אית ליה לא עבר משום (לפני) עור לא תתן מכשול, והתניא, אמר רבי נתן [דף ו ע"ב] מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר (שכא יבא לשתותו כתבו התוס' נראה דה"ה בכל שאר איסורין, אלא להכי נקט כוס יין לנזיר משום דמסתמא למישיט קא בעי ליה כיון דכ"ע המרא שתו ושמא שכה נזירתו, אבל ישראל שאמר הושיט לי נבלה או הזיר או שום איסור אין להושיטו מלהושיט לו, אבל אם ידוע לו שרוצה לאכול אסור להושיט לו, ואפי' הוא שלו מדקאמר אי לא יהיב ליה שקיל ליה איהו'. ולפי זה, אסור להושיט למומרים לעבודת כוכבים דבר איסור אע"פ שהוא שלהם, כי הדבר ידוע שיאכלוהו והוא נאסר להם דכישאל גמור חשיבין ליה, ומיירי בדקאי במקום שלא יוכל ליקח אם לא יושיט לו זה, וכדמסיק דקאי בתרי עברי נהרא) ואבר מן החי לבני נח (לפי שנאסר להן דכתיב אך בשר... ת"ל ולפני עור לא תתן מכשול. והא הכא דכי לא יהבינן ליה שקלי איהו, וקעבר משום לפני עור לא תתן מכשול? הב"ע דקאי בתרי עברי נהרא (עובד כוכבים מצד זה וישראל מצד זה דאי לא יהיב ליה לא מצי שקיל).

ימים, אלא אי אמרת דלעולם עם האיד מחשבים השלשה ימים, היכי קתני בתר הכי אלו הן אידיהן קלנדא דמשמע שאו אסור לשאת ולתת עמהן שלשה ימים וליתא, דעשרה הוו. וצ"ל שיש הפסק בין קלנדא לסטרנוריא לכל הפחות ב' ימים מדקאמר עשרה יומי הוו, א"כ יש שני ימים לפני קלנדא שאין בו איד, וכברא נמי הוא דאמרינן לקמן שח' ימים של קלנדא הם כנגד ח' ימים טובים שעשה אדם הראשון ומסתמא לא עשאם מיד אחר התקופה שהרי לא היה יכול להכין מיד אריכות הימים? תנא, כוליה קלנדא חד יומא הוא השיב ליה.

אמר רב אשי, ת"ש לפני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים, ואי ס"ד הן ואידיהן, ליתני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים (אסור לשאת ולתת עמהם, דמשמע הכי כשמגיעין ימי אידיהן אסור שלשה ימים משאם ומתנם, ולמה לי למיתני לפני דמשמע לפני האיד (שלשה) וכי תימא, האי דקתני לפני אידיהן למעוטי לאחר אידיהן (דאי הוה תני סתמא לא הוה ידעינן הנך שני ימים לבד האיד מתי אי לפני אי לאחר, ולהכי תנא לפני למעוטי לאחר) ליתני אידם של עובדי כוכבים ג' ימים לפניהם (אסורין דלישתמע דתנא דידן באידיהן איירי, אלא מדלא אדכר במתני' לאסור כלל, ש"מ כל הנך ג' דקתני במתני' אלפני קאי, ואידיהן ממילא משתמע דכ"ש דאסור והן בלא אידיהן קתני) אלא ש"מ הן בלא אידיהן, ש"מ (חקשו התוס', תימה לי אמאי לא קאמר מתני' נמי דיקא דהן בלא אידיהן מדקתני תנא לפני אידיהן ג' ימים, דאי ס"ד הן ואידיהן ליתני לפני אידיהן שני ימים, וכי תימא דאכתי הוה מיבעי ליה אי הוה איד בכלל, פשיטא דלא מדלא הוה תני לפני אידיהן יום אחד קל להבין, וצ"ע. עוד כתבו התוס' והא דאיצטריך שמואל לאשמעינן לדברי ר' ישמעאל לעולם אסור, דלא תימא כיון דאין לו היתר לעולם שבקינן ליה רווחא להתירו בשום פעם אי נמי הוה אמינא דסבר רבי ישמעאל בהא כרבנן דלא אסרי לאחריו אי נמי אשמעינן דחשיב יום איד פ"י יום א' לאסור כשאר יום אידם). פסק הש"ע אם היה חגם של אותם העובדי כוכבים ימים הרבה, ג' או ד' או י', כל אותם הימים כיום אחד הם וכל אותם הימים אסורים עם ג' לפניהם י"ד (קמח,ג).

הימנו דורון, ואין לדקדק הא דבר המתקיים לוקחין, דהא דינר קיסריינא (לקמן) דבר המתקיים הוא.

ההוא מינאה דשדר ליה דינרא קיסרנאה (דינר מצורה חדשה שפסל קיסר את הראשונה וגזר על זו) לרבי יהודה נשיאה ביום אידו, הוה יתיב ריש לקיש קמיה, אמר היכי אעביד, אשקליה, אזיל ומודה, לא אשקליה, הוויא ליה איבה? א"ל ריש לקיש טול וזרוק אותו לבור בפניו, אמר כל שבן דהוויא ליה איבה, כלאחר יד הוא דקאמינא (שלא יבין שמדעת השלכתו וכיון שרואה שאבד ממך לא ישמח). **פסק הש"ע** ...עובד כוכבים ששלח ביום חגו דורון לישראל, לא יקבלנו ממנו. ואם חושש לאיבה, מקבלו, ויזרקנו בפניו לבור או למקום האבד, כלאחר יד יו"ד (קמח.ה).

להשאילן ולשאל מהן... בשלמא להשאילן דקא מרווח להו, אבל לשאל מהן מעוטי קא ממעט להו? **אמר אביי** גזרה לשאל מהן אטו להשאילן. **רבא אמר** כולה משום דאזיל ומודה הוא (שהעובד כוכבים ישמח כשישראל צריך לו).

להלוותם וללוות מהן בשלמא להלוותם משום דקא מרווח להו, אלא ללוות מהן אמאי? **אמר אביי** גזרה ללוות מהן אטו להלוותם. **רבא אמר** כולה משום דאזיל ומודה הוא.

לפרוען ולפרוע מהן... בשלמא לפרוען משום דקא מרווח להו, אלא לפרוע מהן מעוטי ממעט להו? **אמר אביי** גזירה לפרוע מהן, אטו לפרוען [הקשו התוס', תימה למה ליה לאביי למימר משום גזרה, לימא טעמא משום דשמה הוא כדאמר בכתנ"י אע"פ שהוא מיצר עכשיו שמה הוא לאחר זמן. וי"ל דמשום האי טעמא דשמה לאחר זמן ליכא למיגזר כיון שאינו שמה ביום אידו. ומיהו אי לאו דאיכא שום שמחה לא הוה שייך נמי למיגזר דהא דגזרינן בכלהו היינו משום דאיכא שום שמחה כדפריש בסמוך בצריכותא, והשתא ניהא דאצטריכו כולהו לאביי נמי כמו לרבא]. **רבא אמר** כולה משום דאזיל ומודה הוא.

דיקא נמי, דקתני 'לא יושיט' ולא קתני 'לא יתן, ש"מ.

איבעיא להו נשא ונתן (לפני אידיהן עמהן) מאי (מהו בהנאה?) ר' יוחנן **אמר** נשא ונתן אסור (ליהנות מאותה סחורה) ר"ל **אמר** נשא ונתן מותר.

איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש אידיהן של עובדי כוכבים נשא ונתן אסורין, מאי לאו לפני אידיהן? לא, אידיהן דוקא.

איכא דאמרי איתיביה ר"ש בן לקיש לרבי יוחנן אידיהן של עובדי כוכבים נשא ונתן אסור אידיהן אין, לפני אידיהן לא? תנא, אידי ואידי אידיהן קרי ליה.

תניא כוותיה דר"ל **כתבו התוס', נראה** לר"י דהלכה כרבי יוחנן אע"ג דתניא כוותיה דרשב"ל, ומייתי ראייה מיבמות (לו). דקא חשיב הני דהלכה כרשב"ל לגבי ר' יוחנן ולא חשיב הא, ואין לומר דהא דלא חשיב הא דהכא היינו משום דתניא כוותיה ולא איצטריך למחשבה, דהא חשיב התם הליצת מעוברת אע"ג דתניא התם נמי כוותיה, ועוד דלקמן (ז): מסיק נשא ונתן איכא ביניהו וקא מפרש דחכמים דמתני' אית להו נשא ונתן אסור כר' יוחנן, ומתניתין עדיפא מכרייתא] כשאמרו אסור לשאת ולתת עמהם (לפני אידיהן) לא אסרו אלא בדבר המתקיים [עד יום אידיהן דהוי ליה קמיה ביום אידו ואזיל ומודה **כתבו התוס'** פירוש מכר (למכור) דוקא דאילו לקנות ודאי אסור בדבר שאינו מתקיים יותר מדבר המתקיים, אלא ודאי לא איירי הך ברייתא אלא במכר ואפ"ה קרי ליה כפיפא נשא ונתן כפר"ת (ש"ע"פ שהבנייתא אומרת 'עש' ונתן' הכוונה למכר בלבד) ולפירוש רש"י (שפירש מקם וממכר) קשה] אבל בדבר שאינו מתקיים (כגון ירק וכיוצא בו מותר) לא, ואפילו בדבר המתקיים נשא ונתן מותר.

תני רב זביד בדבי רבי אושעיא (במתניתא דבי רבי אושעיא דאיהו סידרה למתניתא וכן ר' חייא) דבר שאין מתקיים מוכרין להם, אבל אין לוקחין מהם [דמרווח ליה שמתוך שאינו מתקיים מתאווה הוא למכרו **כתבו התוס'** לפר"ת דלא אסור שום קניה צ"ל אין לוקחין ר"ל קבלת דורון, וה"ה נמי בדבר המתקיים שאין מקבלין

יטיב רב יוסף אחוריה דר' אבא ויטיב רבי אבא קמיה דרב הונא, ויטיב וקאמר הלכתא כרבי יהושע בן קרחה, והלכתא כר' יהודה.

הלכתא כרבי יהושע, הא דאמרן. **פסק הש"ע** שלשה ימים לפני חגם של עובדי עבודת כוכבים אסור ליקח מהם ולמכור להם דבר המתקיים. ומותר למכור להם דבר שאינו מתקיים עד יום חגם, כגון ירקות ותבשיל. וכן אסור להשאיל ולשאול ולהלוותן (בלא רבית טור והפוסקים) ללוות מהם ולפורען ולפרע מהם מלוה בשטר או על המשכון, אבל מלוה על פה נפרעים מהם מפני שהוא כמציל מידם, ובזמן דידם תקיפה, אפילו בשטר חשיב כמציל מידם. ואם היא מלוה בריבית, אפילו במשכון חשיב כמציל מידם יו"ד (קמח,א).

כר' יהודה, דתניא הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור, שחור וצבעו אדום **דף ז ע"א** ר"מ אומר נותן לו (הצבע) דמי צמרו [צמר לבן ככתחלה אם ירצה, דסבירא ליה לר"מ כל המשנה מדעת בעליו נקרא גזלן וקנאו בשינוי וכדמפרש בב"ק, ונוטל הצמר לעצמו אע"פ שהוא מעולה עכשיו בדמים חקשו התוס' תימה קשיא דר"מ אדר"מ, דהכא אמר רבי מאיר נותן לו דמי צמרו אלמא שינוי קני, ובב"ק (צה). תנן אמר ר"מ הגזול פרה מעוברת וילדה רחל מעונה וגזזה משלם אותה ואת גיוותיה ואת וולדותיה אלמא קסבר שינוי לא קני וי"ל דשאני התם דקנסא הוא דקא קנים רבי מאיר כדפירש התם משום דעבד איסורא, וכן בגיטין (נג): דהמטמא והמדמע ומנסך קנים ר"מ שוגג אטו מזיד דמזיקו בידים, אבל הכא לא שייך לקנסו דלמזכותו של בעלים נתכוין וכסבור הוא צוה לעשות כן. וא"ת אכתי קשיא דר' יהודה אדרבי יהודה התם א"ר יהודה גזילה חוזרת בעיניה אלמא שינוי קני והכא קתני ידו על התחתונה אלמא שינוי לא קני ואומר ר"ת דהתם נתכוין הוא לקנות אבל הכא שוגג היה ולא נתכוין לקנות) רבי יהודה אומר (א"כ נמצא זה משתכר בשינויו, אלא ידו על התחתונה...) אם השבח (שהשביח הצמר) יתר על היציאה (שהוציא הצבע) נותן לו (בעל הצמר) את היציאה (סמנים ועצים ושכר פעולה כשכיר יום ולא שכר

וצריכי (למתני במתני' לכולהו) דאי תנא לשאת ולתת עמהן, משום דקא מרווח להו ואזיל ומודה, אבל לשאול מהן דמעוטי קא ממעט להו שפיר דמי. ואי תנא לשאול מהן, משום דחשיבא ליה מילתא (דצריך ישראל לשאול את כליו וידע דהדר ליה את כליו בעין) ואזיל ומודה, אבל ללוות מהן (כתבו התוס' אלא ללוות מהן מעוטי קא ממעט להו. מכאן ראייה לפר"ת דמיירי בלא רבית, דמאי קאמר מעוטי קא ממעט להו, אם מלוה ברבית כדי להרויח). צערא בעלמא אית ליה אמר תוב לא הדרי זוזי. ואי תנא ללוות מהן, משום דקאמר בעל כרחיה מיפרענא, והשתא מיהא אזיל ומודה, אבל ליפרע מהן דתו לא הדרי זוזי, אימא צערא אית ליה ולא אזיל ומודה, צריכא.

רבי יהודה אומר נפרעין מהן... ולית ליה לרבי יהודה אע"פ שמיצר עכשיו שמח הוא לאחר זמן, והתניא, רבי יהודה אומר אשה לא תסוד (לא תתן סיד על פניה) במועד מפני שניוול הוא לה (בעודו על פניה, ואע"פ כשנוטלתו מאדימה ומצחיל פניה כיון דהנאה זו אינה אלא עד לאחר המועד וניוול בתוך המועד אסור) ומודה ר' יהודה, בסיד שיכולה לקפלו (לנוטלו מעל פניה) במועד (כגון שבאה לסוד בתחלת המועד ולבסוף יום או יומים תמלנו ונהנית הימנו בתוך המועד) שמופלתו במועד, אע"פ שמצירה עכשיו, שמחה היא לאחר זמן?

אר"נ בר יצחק הנה להלכות מועד, דכולהו מיצר עכשיו (כל מה שהתירו לעשות במועד מיצר הוא באותה שעה, כגון שהיטה ותיקון סעודה, והתירו לו משום...) שמחה לאחר זמן (שבתוך המועד). **רבינא** אמר עובד כוכבים לענין פרעון לעולם מיצר.

מתניתין דלא כר' יהושע בן קרחה. דתניא, ריב"ק אומר מלוה בשטר אין נפרעין מהן (לפני אידיהן, מפני ששמח הוא לאחר זמן ביום אידו דכיון דנקט שטרא ישראל עילויה כל שעתא מסתפי מיניה) מלוה על פה נפרעין מהן, מפני שהוא כמציל מידם.

יהודה, דודאי הלכתא כי האי סתמא, דכל המשנה לא הוה שייכא למיתנייה התם בהשוכר דהא לא איירי בההוא פירקא בשינוי אלא בחזרה, ומדתניא התם ש"מ... משום דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא וקשיו התוס' כלומר דקתני 'כל המשנה' הוא לשון הלכה פסוקה ולא גרסינן 'גבי' כמו שפירש רש"י, דהא איכא מאן דאמר התם דאין הלכה כההיא דכל החוזר בו (א"כ לא כזר שכל מה ששנה נמשנה הוא הלכה פסוקה)... כל המשנה ידו על התחתונה, וכל החוזר בו ידו על התחתונה.

ת"ר לא יאמר אדם לחבירו הנראה (עתה נראה, לשון 'הבוא נבוא', לא יאמר לו בשבת הנראה...) שתעמוד עמי לערב (לעשות במלאכתי לערב ביארו התוס', פי' ר"י הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב) רבי יהושע בן קרחה אומר אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכתא כרבי יהושע בן קרחה. **פסק הש"ע** מותר לומר לחבירו הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב, אע"פ שמתוך כך מביין שצריך לו לערב לשוכרו (מ"ב כיון שאינו מפרש בהדיא רק בדרך רמז לצורך מו"ש, הו"ל רק בכלל הרהור, דמבואר לעיל בסיומן ש"י ס"ח דשרי) אבל לא יאמר לו, היה נכון עמי לערב (מ"ב דהוה דבור ממש) א"ח (ש"ז).

ת"ר הנשאל לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטהר (הרשב"א כתב ב' ביאורים א. משום כבודו של ראשון ב. משום שאיסור רובין עליו) לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר (כתבו התוס', וא"ת וכי לא ישאל לכל החכמים וידונו זה עם זה אולי ישיבוהו מדבריו. וי"ל דאינו אסור אלא לשואל אם לא יודיע לו כבר שאלתי לפלוני ואסר לי, אבל אם אומר לו כבר שאלתי פלוני חכם, מותר. אבל ודאי החכם יזהר שלא יתיר, כדאמרינן בנדה (כ): חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר, אא"כ יוכל להחזירו כגון שטעה בדבר משנה או אפילו בשיקול הדעת וסוגיא כאידך, דבהא אמרינן בסנהדרין (ו). דמה שעשה עשוי וישלם מבייתו אם נשא ונתן ביד. ודוקא אסר אין חבירו רשאי להתיר, אבל אם התיר חבירו רשאי לאסור, והא דאמר' בירושלמי בפ' ר"א דמילה ר' סימון שרא ורבי אמי אסר איקפד רבי סימון, ולא כן תני הנשאל לחכם

שלם כמו שהתנה עמו) ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח.

אהדרינהו רב יוסף לאפיה, בשלמא הלכה כרבי יהושע בן קרחה (דשרי במלוה על פה) איצטריך, ס"ד אמינא יחיד ורבים הלכה כרבים, קמ"ל הלכה כיהודי. אלא הלכה כרבי יהודה למה לי? פשיטא, דמחלוקת (דרבי מאיר ורבי יהודה בהגזול בב"ק) ואחר כך סתם (לן תנא בב"מ כר' יהודה, וכל מחלוקת שנחלקו תנאים ואח"כ סתם לנו כמשנתנו כאחד מהן) הלכתא כסתם (דכיון דסתמיה אחר המחלוקת, ש"מ דקמו רבנן בטעמיהו ומסתברא טעמא דהאיך קשיו התוס' תימה, למה לן למיפשט משום סתם, בלאו הכי פסקינן בעירובין (מו): ר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, ואי משום דאיכא אמוראי התם דפליגי ולית להו הך כללא, לגבי הלכה כסתם משנה נמי פליגי אמוראי, ואפילו במחלוקת ואחר כך סתם נמי איכא מאן דפליגי לקמן (כא). גבי שכירות בתים דפליגי ר"מ ור' יוסי ופסיק רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אע"ג דבתר הכי סתם כר"מ. לפך נראה לפרש דלאו מכה סתם בעי למיפשט דליהוי הלכה כסתם, אלא הכי פריך מחלוקת ואח"כ סתם הוא, ואפילו למאן דלית ליה הלכה כסתם מ"מ השיב כרבים לגבי יחיד. מחלוקת בב"ק וסתם בב"מ, דתנן כל המשנה ידו על התחתונה, וכל החוזר בו ידו על התחתונה.

ורב הונא, משום דאין סדר למשנה (סידרא דמתניתין לאו דוקא ושמא משנה אחרונה היא נשנית ראשונה בבית המדרש) דאיכא למימר סתם תנא ברישא ואחר כך מחלוקת.

אי הכי, כל מחלוקת ואחר כך סתם לימא אין סדר למשנה [אלמה קיימא לן כל מחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם ביבמות (מב):] ורב הונא, כי לא אמרינן אין סדר (אלא סמכינן אסידרא ה"מ...). בהדא מסכתא, בתרי מסכתא אמרינן (אין סדר למשנה).

ורב יוסף, כולה נזיקין (תלתא בבי) חדא מסכתא היא. ואי בעית אימא (להכי אהדרינהו רב יוסף לאפיה, דאי נמי אין סדר למשנה, לא איצטריך לומר הלכה כרבי

המיקל. ודוקא אם ב' החולקים הם שוין, אבל אין סומכין על דברי קטן נגד דברי גדול ממונו בחכמה ובמנין, אפילו בשעת הדחק, אלא אם כן היה גם כן הפסד מרובה (ח"מ כהב) פסקו של הרמ"א מבוסס על דברי הרשב"א שם"ל שריב"ק חולק רק על סוף דברי ת"ק (היינו רק על אופן שאין אחד גדול מהם בחכמה ובמנין, אז, ת"ק ס"ל הלך אחר המחמיר, וכיב"ק ס"ל בלאורייתא להחמיר ובלבדנן להקל). וז"ל הרמב"ם שני חכמים או שני בתי דינים שנחלקו שלא בזמן הסנהדרין או עד שלא היה הדבר ברור להן, בין בזמן אחד בין בזה אחר זה, אחד מטטר ואחד מטמא אחד אוסר ואחד מתיר אם אינך יודע להיכן הדין נוטה, בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל ממרים (א,ה). הכסף"מ הסביר שנראה דעת הרמב"ם שריב"ק חולק על כל דברי ת"ק, היינו דאפי' שאחד גדול מחבירו אם זה בדרכו יש להקל. אמנם שו"ת שער אפרים (רבו של חכם צבי, וחברו של הש"ך) דגם הרמב"ם בצחות לשונו מודה דאם א' גדול מחבירו בחכמה ובמנין שהולכים אחריו וליכא מאן דפליג בזה ולכן כתב 'אם אינך יודע להיכן הדין נוטה': אמנם ערוך השולחן העתיר סימן ס"ד פעיף י"ח ביאר את לשון הרמב"ם כך 'אם אתה בעצמך יודע להכריע מפלפול וסברא הרשות בידך בכל ענין, כיון שהמהלוקת הוא יחיד כנגד יחיד, ואם אתה בעצמך לא ידעת להכריע אז תלך בשל תורה אחר המחמיר ובשל סופרים אחר המיקל' ביו"ד סימן ק"נ אות א' כתב החזו"א שהכללים בסוגיא זו נאמרו אלא בשאין אחד מהם רבו, אבל אם אחד מהם רבו, הלך אחריו אף להקל. ומקרי רבו כל שהוא קרוב לו ושומע שמועותיו תמיד ברוב המצוות. שו"ת אורלי"צ ח"א אות א' סימן ז' מסביר שהכללים האלו הם למי שמסופק איך הדין, אבל אם הוא ת"ח הראוי להוראה שנראית דעתו כאחד מהם הרשות בידו לפסוק כמותו. המנחת חינוך מצוה עה הסביר הא דאולינן בתר רובא מה"ת דוקא כששני הכתות נשאו ונתנו יחד בד"ז פעם או פעמים או אמרי' אחרי רבים להטות אבל אם לא נשאו ונתנו יחד רק כל אחד כותב דעתו בפ"ע כספרי הפוסקים אף הרוב מסכימים לדעת אחד בכה"ג לא אמרינן בתר רבים דאפשר אם היו נושאים ונותנים פעם או פעמים היו הרוב מודים לד' המיעוט. בכתב עת זכור לאברהם סי' תשנ"א הובא מאמר של הרב יעקב חיים סופר הסיק למסקנה דהא דקיי"ל בשל סופרים הלך אחר המקל, היינו דווקא שהמהלוקת שקולה, אבל כל שאין המהלוקת שקולה ורוב מניין או רוב בניין אוסרים, אזי נקטינן להומרא אף בדרכנו, ויתד היא שלא תמוט, דכן דעת רבותינו חכמי התלמוד, ובעלי הש"ע, וגדולי הדורות רבותינו הראשונים והאחרונים חלקם בחיים.

והתיר לא ישאל לחכם שמא יאסור אלמא משמע דהתיר אין חברו רשאי לאסור, ה"פ התם אמאי איקפד רבי סימון ולא כן תני כלומר והלא אינו שנוי בשום מקום הנשאל לחכם... דלא אסרו חכמים אלא להתיר אחר אוסר, ומסיק אמר רב יודן להפך היה שאל לר' אמי אסר לר' סימון ושאל ואיקפד רבי אמי כהדא דתני נשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם אחר שמא יתיר. והא דאמרינן בחולין (מט.) גבי מחטא דאשתכח בסימפונא רבה דכבדא, הונא מר בריה דרב אידי טריף רב אדא בר מניומי מכשר, התם שניהם היו בבית המדרש כשנשאלה השאלה). פסק הרמ"א חכם שאסר, אין חבירו רשאי להתיר משקול הדעת, אבל אם יש לו קבלה שטעה או שטעה בדבר משנה, יוכל להתיר. ואפילו אם טעה בשקול הדעת, יכול לישא וליתן עם המורה עד שיחזור בו. ולכן אין איסור לשאול לשני, ובלבד שיודיע אותו שכבר הורה הראשון לאסור. ואפילו אם התיר הראשון וכבר חלה הוראתו, אין לשני לאסור מכה שקול הדעת... יו"ד (רמב"ל).

(המשך הכתימה) היו שנים, אחד מטמא ואחד מטהר, אחד אוסר ואחד מתיר, אם היה אחד מהם גדול מחבירו בחכמה ובמנין (הראב"ד, הרא"ה, והמאירי ביארו שהוא מניין שנים. הריטב"א ביאר שהוא מניין שנים ששימש ת"ח. הארו"ה, ז"ל, הג"א דהוא מניין התלמידים שמסכימים עמו בהוראה זו או מי שיש לו יותר תלמידים מחבירו) הלך אחריו, ואם לאו הלך אחר המחמיר, ר' יהושע בן קרחה אומר בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל וכתבו התוס', רש"י היה פוסק בכל איכא דאמרי שבתלמוד בשל תורה הלך אחר המחמיר, בשל סופרים הלך אחר האחרון (הרש"ש כתב שכן הוא להדיא ברש"י בחולין ב"דף ג.) וריב"א פי' דכל איכא דאמרי לגבי לשון ראשון כטפל לעיקר והלכה כלישנא קמא ור"ת פירש בדאורייתא להומרא בדרכנו לקולא, כרבי יהושע בן קרחה דהכא. ורבינו שמשון היה מפרש דכלל מקום שיש להתברר כחד מינייהו משיטת התלמוד בתריה אולינן (כתב המרומי שדה הרי"ף פסק בכ"מ כאיכא דאמרי, ובאמת מאן דדייק משכח הכי לח"כ רלו"ה סכ"ד התוס' כ"ד והסגלמה). א"ר יוסף הלכתא כרבי יהושע בן קרחה. פסק הרמ"א ואם הוא בהוראת איסור והיתר, והוא דבר איסור דאורייתא, ילך להומרא ואי דבר דרבנן, ילך אחר

שנאמר שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים (משמע מזידים ופרהסיא לשון מרד וגאווה). א"ר יצחק איש כפר עכו א"ר יוחנן הלכתא כאותו הזוג. **פסק הרמב"ם** כל הרשעים והמומרים וכיוצא בהן שחזרו בתשובה בין בגלוי בין במטמוניות מקבלין אותן שנאמר שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים, אע"פ שעדין שׁוֹכְבִים הוּא שְׁהָרִי בְּסֵתֵר שֶׁב וְלֹא בְּגִלּוּי מִקְבֻלִין אוֹתוֹ בְּתִשְׁבּוּבָה תְּשׁוּבָה (גיד).

משנה רבי ישמעאל אומר שלשה לפניהם ושלשה לאחריהם אסור, וחכ"א לפני אידיהן אסור, לאחר אידיהן מותר.

(גמרא) אמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל יום א' לדברי ר' ישמעאל לעולם אסור (שלשה לפניו ושלשה לאחריו והוא עצמו כלומר כל שבעת ימי השבת).

'וחכ"א לפני אידיהן אסור, לאחר אידיהן מותר...' חכמים היינו ת"ק? הן בלא אידיהן איכא בינייהו (כדדייקינן לעיל דקתני לפני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים ש"מ שלשה לפניהם לבד האיד קאמר) ת"ק סבר הן בלא אידיהן (כדדייקינן לעיל דקתני לפני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים ש"מ בתראי (דלא יהבו סימנא, איכא למימר הואיל ולא אשכחן מידי ביניהן, איכא למימר בהא אתו לאפלוגי דהן ואידיהן ג' קאמר) סברי הן ואידיהן. **איבעית אימא** נשא ונתן איכא בינייהו, ת"ק סבר נשא ונתן מותר, ורבנן בתראי סברי נשא ונתן אסור (סתמא קאמרינן, ולא קתני אסור לשאת ולתת כת"ק דמשמע לכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי). **ואיבעית אימא** דשמואל איכא בינייהו, דאמר שמואל בגולה [אין העובדי כוכבים אדוקין כל כך בעבודת כוכבים כדאמרינן (בחולין יג.) עובדי כוכבים שבחוצה לארץ לאו עובדי עבודת כוכבים נינהו... ועוד דמסתפינן מינייהו] אין אסור אלא יום אידם, ת"ק אית ליה דשמואל, רבנן בתראי לית להו דשמואל

ת"ר וכולן [הקלמה כלי להצניז דברי תוס' נלמדך להקדים תקנו חכמים ספירות עמי הארץ יתחצו בגדר ספק מעשקים והקונה מהם פירות, לריק לעצמם טוב מספק. מי שהוא 'חצר' אינו בכלל זה. 'חצר לטהרות' הוא מי שקיבל על עצמו לנהוג בדברי חצירות. והן סיהיה נזהר בטומאות שלא יטמא בהן, ובטהרות שלא יטמא אותם. ויזהר בנטילת ידים, ובטהרות. ולא יתארח אלל עם הארץ, ולא יארחו אללו בכסותו. קבלת חצרות היא צפני שלשה חצרים. ואחרי שראינוהו שזמר שלשים יום גדלו טהורים. 'נאמן למעשרות' הוא מי שקיבל עליו להיות מעשר את שהוא אוכל, ואת שהוא מוכר, ואת שהוא לוקח, ואינו מתארח אלל עם הארץ. ולאחר שקיבל עליו הנהגות אלו חצרים, וזמר בהם. הרי זה נאמן לומר על פירותיו שכן מעשקין) **כתבו התוס', פירש רש"י** (כן לפנינו ד"ה 'כולן') אגולנים ועמי הארץ קאי. **וקשיא** וכי עם הארץ לא יוכל לעשות עוד תשובה, ועוד דלשון עולמית משמע שכבר קבלו אותם פעם אחרת, ועוד קשה דבבכורות (ל:) תניא עם הארץ שקיבל עליו דברי חברות ונחשד לדבר אחד, נחשד לכל התורה כולה דברי ר"מ, משמע הא לא נחשד מקבלין. **לבן נראה** **לפירש** אעמי הארץ החשודין על המעשרות ושביעית וכבר קבלו עליהן דברי חכירות, ועתה חזרו לסורן ונחלקו אם יקבלום עוד, ובמסכת דמאי (בג) מיתניא בהדי ההיא ועם הארץ שקבל עליו דברי חכירות והכי פירושו וכולן שקבלו עליהן דברי חכירות וחזרו לסורן אין מקבלין אותן עולמית דברי ר"מ, וחכ"א חזרו בהן במטמוניות פי' שחזרו לסורן כסתר, ובפרהסיא נוהגין דברי חכירות אין מקבלין אותן לפי שהם גונבים דעת הבריות, אבל אם חזרו לסורן בפרהסיא שאינם גונבים דעת הבריות אז מקבלין אותן דודאי אם יעשו תשובה יקיימוהו. **איכא דאמרי** עשו דבריהם במטמוניות פירוש אם שכבר עשו בדברי חכירות אף במטמוניות מקבלין אותן כי מאחר שנתאמצו כ"כ בתשובה שאף בצנעא החזיקו בה אין להדיחן אם חזרו ונכשלו, אבל אם שכבר לא עשו דברי חכירות אלא בפרהסיא אין מקבלין אותן כי שמא כסתר היו עושין עבירות והיו מטעין הבריות) שחזרו בהן אין מקבלין אותן (להחזיקן בתורת חכירות לסמוך עליהן) עולמית, דברי ר"מ, ר"י אומר חזרו בהן במטמוניות אין מקבלין אותן (להחזיקן בתורת חכירות לסמוך עליהן) בפרהסיא מקבלין אותן. **א"ד** עשו דבריהם במטמוניות (בסתר עבירות שעברו עד הנה) מקבלין אותן, **[דף ז ע"ב]** בפרהסיא (הואיל ופקרו כל כך שוב אין נותנין לבן לשוב בתשובה שלימה) אין מקבלין אותן, ר"ש ור' יהושע בן קרחה אומרים בין כך ובין כך מקבלין,

אדם עליו ואין במלאכה זו חיוב הטאת שהחי נושא את עצמו דתנן בביצה (לז:) אלו הן משום שבות לא רוכבין על גבי בהמה? בן בתירא לא מפליג בין זכרים לנקבות (בין זקן לבחור) איהו מדקא מפליג בין זכרים לנקבות כרבנן סבירא ליה (דאסרי משום תורת כלי זיין דקטיל בסיופיה כדלקמן) ולרבנן נשתקע הדבר ולא נאמר (שיהא מותר בזקן דכולן אסורין).

תניא, נחום המדי אומר השבת (ירק של תבלין) מתעשר זרע וירק וזירין (בין שלקטו כשהוא ירק, בין שלקטו כשהוא זירין (גנולין) ובין שהניחו עד שצמחו גרעיני זרעו בתוכו והוקשו וחבטן, צריך לעשר את הזרע מדרבנן, דאורחיה למיכליה זרע וירק וזירין, הלכך כולוהו הווי להו גמר פירי) אמרו לו נשתקע הדבר ולא נאמר (כי הס סונכיס שאין הלך לזוועו ללא לזרע. ואם זרעו ללוד הזרע, פטור לעשר את הירק). והאיכא ר"א דקאי כוותיה, דתנן, ר' אליעזר אומר השבת מתעשרת זרע וירק וזירין? התם בדגנוניתא (הגדל בגנה דראוי לאכול זרע וירק וזירין, אבל הגדל בשדות אינו נאכל ירק אלא זרע כעין חרדל).

אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי גברא רבה אתא מאתרין (ממקומנו ממדי) כל מילתא דאמר, אמרי ליה נשתקע הדבר ולא נאמר, אמר איכא דא דעבדינן כוותיה דתניא, נחום המדי אומר שואל אדם צרכיו בשומע תפלה (מאריך בה ושואל צרכיו). אמר בר מינה דההיא, דתליא באשלי רברבי (חבלים עבים וחזקים ויש אומרים באילנות גדולות כמו 'זימע אשל', כלומר הא לאו כוותיה אתון עבדין פלוגתא דרבנן נמי היא כדקתני לקמן (וחכ"א...)) דתניא, ר' אליעזר אומר שואל אדם צרכיו ואחר כך יתפלל (י"ח) שנאמר תפלה לעני כיי' עמך (עטיפת נפשו ודאגת לבו, יתפלל תחלה, והדר לפני ה' ישפוך שיחו שמונה עשרה. 'עטיפה' לשון כאב ופריחת לב מתוך צרה כמו בהתעטפם

(דכיון דלא מסיים בהדיא במאי פליגי איכא למימר לטפויי אתו דשמעינן לת"ק דקאמר לפני אידיהן אסור לשאת ולתת עמהם וסתמא דמילתא כשאין יד עובדי כוכבים תקיפה על ישראל קא אמר ואתו אינהו למימר לפני אידיהן לעולם אסורין ואיפכא ליכא לשנויי דתתריין שפיר דסתם תנא בתרא לטפויי אתא). איבעית אימא דנחום המדי איכא בינייהו, דתניא, נחום המדי אומר אינו אסור אלא יום אחד לפני אידיהן, ת"ק לית ליה דנחום המדי, ורבנן בתראי אית להו דנחום המדי (דלא יהבי חושבנא אלא אסור סתמא קאמרי).

גופא, נחום המדי אומר אינו אסור אלא יום אחד לפני אידיהן, אמרו לו נשתקע הדבר ולא נאמר (לא יצא דבר זה מפי אדם לעולם ל"א לא יצא דבר זה לחוץ). והאיכא רבנן בתראי דקיימי כוותיה? מאן חכמים, נחום המדי הוא.

תניא אידיך, נחום המדי אומר מוכרין להן סוס זכר וזקן במלחמה [בתוך המלחמה שאינו אלא לקלקל, ומלתא דלא שכיחא הוא, ולא אתי למילף מינה למכור בהמה אחרית, דהא דאמרי רבנן אין מוכרין להן בהמה גסה לא אסרו אלא משום שאלה או שכירות כדאמר לקמן (טו.) והכא במלתא דלא שכיחא לא גזור רבנן בתבו התוב' פי' ר' אלהנן דלהכי נקט זכר במלחמה כדאמרינן בירושלמי גבי בן בתירא מתיר בסוס, לא אמרו אלא בסוס זכר שהורג את אדונו במלחמה, וזקן נמי נקט דשמא ימות במלחמה ויהרוג בעליו עמו ומילי מילי קתני. ור"א מביח"ם היה מפרש דזקן נקט לרבנותא דאע"פ שעושה בו מלאכה שיש בה חיוב הטאת כדאמר לקמן (טז.) מפני שכשמזקין מטחינו בריחים אפילו הכי מותר, וזכר במלחמה נמי נקט לרבנותא, ואע"פ שיש לאסור כדאמר לקמן (טז.) מפני ב' דברים אחת משום תורת כלי זיין ואחת משום תורת בהמה גסה, ואפי' הכי מותר] אמרו לו נשתקע הדבר ולא נאמר.

והאיכא בן בתירא דקאי כוותיה, דתנן בן בתירא מתיר בסוס [לפי שמלאכתו לרכוב

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אבל אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה אומר (אם היה משכח תלמודו מאריך בהונן הדעת, אם בעל תשובה הוא מאריך בהרוצה בתשובה, וכן כולן).

א"ר חייא בר אשי אמר רב, אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אם יש לו חולה בתוך ביתו אומר בברכת חולים, ואם צריך לפרנסה אומר בברכת השנים.

אמר ר' יהושע בן לוי, אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אבל אם בא לומר אחר תפלתו, אפילו כסדר יוה"כ אומר וכתבו התוס' משמע, אבל באמצע תפלתו לא. ומה שנהגו עתה בתעניות ב' וד' שנוהגין להאריך בפסוקי דרחמי ובסליחות בברכת סלח לנו איכא למימר דציבור שאני, מידי דהוה אהא דאמרינן (ברכות לד.) אל ישאל אדם צרכיו לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות והא קמן שנהגו קרובין בג' ראשונות, אלא לאו שמע מינה דצבור שאני. **פסק הש"ע** אם רצה להוסיף

בכל ברכה מהאמצעית, מעין הברכה, מוסיף. כיצד, היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת רפאנו (מ"ב ע"י) בפמ"ג שכתב דוקא אם היה לו, וכן בפרנסה דוקא אם צריך לפרנסה, אבל אינו רשאי לבקש רחמים בברכה מאמצעיות על העתיד שלא יחלה ושלא יחסר להמו וכה"ג, משא"כ בשומע תפלה אפי' על העתיד רשאי לבקש) היה צריך פרנסה, מבקש עליה בברכת השנים. [הגה וכשהוא מוסיף, יתחיל בברכה ואח"כ מוסיף (מ"ב דצריך לעשות עיקר מטטבע שמטבעו הכמים ובקשה שלו תהיה מפילה ולא להיפך. וכתב הפמ"ג דצריך להקדים ולומר מאמר שלם מענין הברכה כגון אם רוצה לבקש שיתן לו ד' דעה יקדים ויאמר אתה חונן לאדם דעת אבל לא תיבת אתה לכד וכה"ג בכל הברכות) אבל לא יוסיף ואח"כ יתחיל הברכה] ובשומע תפלה יכול לשאול כל צרכיו, שהיא כוללת כל הבקשות. ולהר"ר יונה, כשמוסיף בברכה מעין אותה ברכה אם מוסיף אותה בשביל כל ישראל, אומר אותה בלשון רבים ולא בלשון יחיד, ולא יוסיף אלא בסוף הברכה ולא באמצע (מ"ב שכששואל צרכי רבים באמצע

כחלל) ולפני ה' ישפך שיחו... אין שיחה אלא תפלה, שנאמר ויצא יצחק לשונו בשפחה [תפלת המנחה תקן. הקשו התוס', תימה דבברכות (כו:) אמרינן יצחק קבע תפלת מנחה דכתיב ויצא יצחק לשונו בשדה' ואין שיחה אלא תפלה דכתיב 'אשפוך לפניו שיחי' (כתי סמיכה מסו המקור ש'שיחה' נקלאת תפלה). וי"ל דתרווייהו איצטריך דתרווייהו מלמדים זה את זה, דאי מקרא דיצחק הוה אמינא שויצא בשדה לדבר עם שום אדם ולא לתפלה תלמוד לומר אשפוך לפניו שיחי אלמא לשון תפלה הוא, ואי מ'אשפוך לפניו שיחי' הוה אמינא דלשון תפלה הוא אכן אינו תפלה קבוע ת"ל קרא דיצחק דכתיב ביה לפנות ערב ולפנות משמע שכן היה דרכו בכל ערב והיינו תפלת מנחה] ר' יהושע אומר יתפלל ואח"כ ישאל צרכיו, שנאמר אשפוך לפניו שיחי צרתי לפניו אגיד.

ור"א נמי הכתיב אשפך לפניו שיחי? הכי קאמר אשפוך לפניו שיחי בזמן שצרתני לפניו אגיד (כבר קודם לכן). ור' יהושע נמי הכתיב תפלה לעני כי יעטוף? הכי קאמר אימתו תפלה לעני, בזמן שלפני ה' ישפוך שיחו.

מכדי קראי לא כמר דייקי ולא כמר דייקי (דהא איכא לשנויי הכי והכי) במזאי קמפלגוי? כדדריש ר' שמלאי, דדריש ר' שמלאי לעולם יסדר אדם שבהו של מקום (שלש ברכות ראשונות אבות גבורות וקדושת השם שאין בהן תפלה אלא שבה ואח"כ בשאר ברכות יש דברי תחנה ותפלה) ואח"כ יתפלל, מנלן? ממשח רבינו, דכתיב אדני ה' אתה החלוף לתראות את עבדיך... וכתוב בתריה אעברה נא ואראה את הארץ הטובה [דף ח ע"א] רבי יהושע סבר ילפינן ממשח (להסדיר שבה תחלה הלכך יתפלל י"ח תחלה דאיכא שבה בתחלתן) ור"א סבר לא ילפינן ממשח, שאני משה דרב גובריה (גדולת מעשיו והכמתו רבה ונאה לו לשבה ולהעדיף בשבחו של מלך מלכי המלכים אבל איניש בעלמא מיחזי כיוהרא). וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא שואל אדם צרכיו בשומע תפלה. אר"י א"ש הלכה כדברי חכמים.

קלנדא קרי אותן דלפני התקופה) אַחֲזֹר וְקָדַם
צְרָתְנִי (אחור כתיב ברישא מתני' נמי הנך
דלאחר התקופה תנא ברישא)...

ת"ר לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט
והולך (מתשרי ועד טבת) אמר אוי לי, שמא
בשביל שסרחתי עולם השוך בעדי והזור
לתוהו ובוהו, וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן
השמים, עמד וישב ה' ימים בתענית
ובתפלה, כיון שראה תקופת טבת וראה יום
שמאריך והולך, אמר מנהגו של עולם הוא,
הלך ועשה שמונה ימים טובים, לשנה
האחרת עשאן לאלו ולאלו ימים טובים, הוא
קבעם לשם שמים, והם קבעום לשם עבודת
כוכבים.

בשלמא למ"ד בתשרי נברא העולם, יומי זומי
הוא יומי אריכי אכתי לא חזא, אלא למ"ד
בניסן נברא העולם, הא חזא ליה יומי זומי
ויומי אריכי (ביום תקופת תמוז, והיה לו לידע
שמנהגו של עולם הוא)? דהוי זומי כולי (כמו
בתקופת טבת) האי לא חזא.

ת"ר יום שנברא בו אדם הראשון, כיון
ששקעה עליו חמה, אמר אוי לי, שבשביל
שסרחתי עולם השוך בעדי ויהזור עולם
לתוהו ובוהו, וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן
השמים, היה יושב בתענית ובוכה כל הלילה
וחוה בוכה כנגדו, כיון שעלה עמוד השחר,
אמר מנהגו של עולם הוא, עמד והקריב שור
שקרניו קודמין לפרסותיו (דאמר מר כל
מעשה בראשית בקומתן נבראו שור עם
קרניו מגודלין וכיון שיצא ראשו תחלה
נמצאו קרנותיו קודמות לפרסותיו) שנאמר
וְתִיטֵב לְה' מְשׁוֹר פֶּר מִקְרָן מִפְּרִים (אמר דוד
ותיטב לה' תפלתי משור שביום שהיה שור
דהיינו אותו יום שנולד כדכתיב שור או
כשב... הרי עשוי ונגמר כפר שהוא בן ג'
שאפילו מקרניו לא חסר).

ואמר רב יהודה אמר שמואל שור שהקריב
אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו,

הברכה נראה כמוסף על המטבע שתקנו חכמים.
בד"א ביהוד אבל בצבור מותרים ולכן אומרים סליחות
באמצע ברכת סלה לנו וכן באמצע ברכה אמצעית של
יוה"כ). ואם שואל צרכיו ממש, כגון שיש לו
חולה בתוך ביתו או שהוא צריך לפרנסה,
יכול לשאול אפי' באמצע הברכה, והוא
שישאל בלשון יחיד ולא בלשון רבים (מ"ב דאף
שהתירוהו לשאול אפילו באמצע הברכה כיון שצריך
לו לפי שעה אם יאמרנה ג"כ בלשון רבים יהיה נראה
כמוסף על המטבע שטבעו חכמים, ועיין בסיומן תקס"ז
ס"ד דטוב ליוזר לכתחילה בכ"ז בדברי הר"ר יונה)
ובברכת שומע תפלה וכן בסוף התפלה בין
קודם יהיו לרצון בין אחריו יכול לשאול בין
בלשון יחיד בין בלשון רבים, בין צרכיו ממש
בין צרכי רבים או"ח (ק"טא).

משנה ואלו אידיהן של עובדי כוכבים
(דאסורין ג' ימים לפניהן) קלנדא, וסטרנורא,
וקרטיסים, ויום גנוסויא של מלכיהם, ויום
הלידה (של מלך עושין כל בני מלכותו יום
איד משנה לשנה ומקריבין זבחים) ויום
המיתה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים כל
מיתה שיש בה שריפה (ששרפו עליו כלי
תשמישו כדרך המלכים) יש בה עבודת
כוכבים (כלומר אותו היום עובדין עבודת
כוכבים והוא להן יום איד, וכן משנה לשנה
כל ימי בנו ובכל הנך דחשבינן הכא השיבי
ליה ואסור ג' ימים לפניהן) ושאיין בה שריפה
איין בה עבודת כוכבים, אבל יום תגלחת זקנו
ובלוריתו (שאיין זמן קבוע לרבים אלא כל
אחד ואחד כשמגלה עושה יום איד) ויום
שעלה בו מן הים (מקריב זבחים לעבודת
כוכבים על דבר שניצל, ובכל הנך אינו אסור
אלא אותו היום ולא לפניו ולא לאחריו דלא
השיבי כולי האי) ויום שיצא מבית האסורין.
ועובד כוכבים שעשה משתה לבנו אינו אסור
אלא אותו היום ואותו האיש בלבד.

(גמרא) אמר רב הנן בר רבא קלנדא ח' ימים
אחר תקופה (היא תקופת טבת והיו עושין ח'
ימים רצופין איד כדלקמן) סטרנורא ח' ימים
לפני תקופה, וסימנך (שלא תחליף לומר

לִיה לַמַּפְלָח) ש"מ. **פסק הש"ע** אין יום החג אסור אלא לעובדים בו בלבד, אבל העובדי כוכבים ששמחים בו ואוכלים ושותים ומשמרים אותו מפני מנהג או מפני כבוד המלך, אבל הם אינם מודים בו, הרי אלו מותרים לשאת ולתת עמהם י"ד (קמ"ה).

תניא, רבי ישמעאל אומר ישראל שבחוצה לארץ עובדי עבודת כוכבים במהרה הן (כלומר בלא כוונה, ואין שמים על לב) כיצד, עובד כוכבים שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו, אע"פ שאוכלין משלהן ושותין משלהן, ושמש שלהן עומד לפניהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים, שנאמר **וְקָרָא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזְבְּחֹךָ** (משמע שאתה קרוי לו מעלה אני על אכילתך כאילו הוא מזבח). ואימא עד דאכיל? אמר רבא אם כן, נימא קרא ואכלת מזבחו, מאי וקרא לך, משעת קריאה.

(המשך סמיכתא) הלכך **[דף ה ע"ב]** כל תלתין יומין (דביתר הלולא) בין א"ל (עובד כוכבים זה לישראל) מחמת הלולא (אני עושה מעודה זו) ובין לא א"ל מחמת הלולא אסור (מסתמא להלולא מכיון ואסור, דכל ימי הלולא מקריב לעבודת כוכבים) מכאן ואילך, אי א"ל מחמת הלולא אסור, ואי לא אמר ליה מחמת הלולא שרי.

וכי א"ל מחמת הלולא, עד אימת? אמר רב פפא עד תריסר ירחי שתא. ומעיקרא מאימת אסור (קודם שיכניס את אשתו מאימת חיישינן להלולא, אם הזמין אנשים לסעוד אצלו)? אמר רב פפא משמיה דרבא מכי רמו שערי באסינתי [לעשות שכר ליום המשתה. 'אסינתי' עריבות ששורין בהן שעורין לעשות שכר ל"א נותנין עפר בעריבות וזורעין שם שעורין קודם ימי החופה ומביאין לפני החתן והכלה כשהן צמוחים ואומרים להם פרו ורבו כשעורין הללו שממהרין לצאת מכל התבואה. **כתבו התוס', פירש רש"י** לשון ראשון להטיל שכר. וקשה דבכל התלמוד לא מצינו שהיו עושין שכר משעורין אלא מתמרים או מכשות לכך נראה לשון שני שפירש רש"י, וב' הלשונות האלו פי' רש"י אף בכתובות (ח).].

שנאמר וְיִתֵּיב לָהּ מְשֹׁר פֶּר מִקֶּרֶן מִפְּרִיס. מקרין תרתי משמע? אמר רב נחמן בר יצחק מקרין כתיב וְכֹל חֶסֶל י'. כתבו התוס' כי אין נראה לו דמקרין נראה קרן אחת יותר ממקרין (בבבאור התוס' עיין מהר"ס).

בעי רב מתנה רומי שעשתה קלנדא (תקנו אותו יום להקריב זבחים וכל עיירות הסמוכות לה לרומי יודעין אנו שהן משתעבדות לה לרומי ליתן המס ולהביא להן כל צרכיהן אבל אותן עיירות אין עושין קלנדא מי הוי אסור לשאת ולתת עמהם דנימא הואיל ומשועבדות לרומי יש לומר מה שהן קונין עכשיו יביאו לרומי להקריב בני רומי) וכל העיירות הסמוכות לה משתעבדות לה, אותן עיירות אסורות או מותרות (הואיל ואין מקריבין הן ואין יום איד זה שלהן)? **רבי יהושע בן לוי אמר** קלנדא אסורה לכל היא **רבי יוחנן אמר** אין אסורה אלא לעובדיה בלבד (בני רומי).

תנא כוותיה דר' יוחנן, אע"פ שאמרו רומי עשתה קלנדא, וכל עיירות הסמוכות לה משתעבדות לה, היא עצמה (כלומר כל עצמה של איסור...) אינה אסורה אלא לעובדיה (בני רומי) בלבד. סטרנליא וקרטסים (סיפא דברייתא וכולהו מפרש לקמן) ויום גנוסיא של מלכיהם, ויום שהומלך בו מלך, לפניו אסור, אחריו מותר. ועובד כוכבים שעשה (בו) משתה לבנו, אין אסור אלא אותו היום ואותו האיש.

אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא (כרבי יוחנן דעיירות המשועבדות מותרות) דקתני יום תגלחת זקנו ובלוריתו, ויום שעלה בו מן הים, ויום שיצא בו מבית האמורין, אין אסור אלא אותו היום בלבד, ואותו האיש. בשלמא אותו היום לאפוקי לפניו ולאחריו, אלא אותו האיש לאפוקי מאי (פשיטא דמי שלא גילח היום ושאר עובדי כוכבים שלא עלו בו ביום מן הים מותרין) לאו לאפוקי משעבדיו (לאותו האיש דמותרין דלא אמרינן מאן דזבני ממטו

אנן ספר תורה גבן וישראל בהדן, כפו להו (רומאי ליונאי). עשרין ושית שנין קמו להו (רומאי) בהימנותייהו בהדי ישראל, מכאן ואילך אישתעבדו בהו.

מעיקרא (כי קמו רומאי בהימנותייהו) מאי דרוש (רומיים) ולבסוף מאי דרוש? מעיקרא דרוש נְסֵעָה וְנִלְכָּה וְאֵלְכָה לְנִגְדָךְ (יעקב ועשו שוין בגדולה) ולבסוף דרוש יַעֲבֹר־נָא אֲדָנִי לְפָנַי עֲבָדוּ (דרך השר להלך לפנים).

עשרין ושית שנין דקמו בהימנותייהו בהדי ישראל מנא לן? דאמר רב כהנא כשחלה רבי ישמעאל בר יוסי, שלחו ליה רבי, אמור לנו שנים וג' דברים שאמרת לנו משום אביך. אמר להו מאה ושמונים שנה קודם שנחרב הבית פשטה (שלמה) מלכות (רומי) הרשעה על ישראל, פ' שנה עד לא הרב הבית גזרו מומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית, מ' שנה עד לא הרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות (מקום בהר הבית והנות שמו). למאי הלכתא, א"ר יצחק בר אבדימי לומר, שלא דנו דיני קנסות (אונם ומפתה) ושלישים של עבד שנתנה תורה קצבה אחת ליקר ולזולל, ומאחר שלא ישבו בלשכת הגזית, לא דנו ובטלו דיני קנסות דכתיב בתשלומי כפל שהוא קנס אשר ירשיעון אלהים דהיינו מומחין וסמוכין בשם רבי כדאמרינן בסנהדרין, ומי שאינו סמוך אינו דן דיני קנסות). דיני קנסות סלק"ה, והאמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב ורבי יהודה בן בבא שמו, שאלמלא הוא נשתכחו דיני קנסות מישראל. נשתכחו לגרסינהו (פתבו התוס' ול"ג ליכתבינהו שהרי אין כותבין הלכות)? אלא בטלו דיני קנסות מישראל, שגזרה מלכות הרשעה גזרה כל הסומך יהרג, וכל הנסמך יהרג, ועיר שסומכין בה תחרב, ותחום (אלפים אמה סביבות העיר) שסומכין בו יעקר, מה עשה רבי יהודה בן בבא. הלך וישב בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות בין ב'

ולכתר תריסר ירחי שתא שרי, והא רב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע לבי ההוא עובד כוכבים לכתר תריסר ירחי שתא, ושמעיה דאודי, ופירש ולא אכל? שאני רב יצחק בריה דרב משרשיא, דאדם חשוב הוא (ושמה ממנו העובד כוכבים מאד). פסק הש"ע עובד כוכבים העושה משתה לחופת בנו או בתו, אסור לישראל לאכול שם אפילו אוכל משלו ושמש שלו עומד עליו ומשמש. ומאימתי אסור, משיתחיל להכין צרכי הסעודה, ולאחר ימי המשתה, ל' יום. ואם אומר שמוזמני בשביל החופה, אסור עד י"ב חודש. ולאחר י"ב חודש מותר, אלא אם כן הוא אדם חשוב יו"ד (קנב, זז).

'וקרטסים...' מאי קרטסים (פתבו התוס' אומר הר"ר שמעיה בלשון יון הוא 'תפוס, תפיסת שתיים', 'קרט' לשון תפיסה ו'סיס' לשון שתיים. ופי' דר"ל תפיסה שניה, וניחא הא דקא אמרינן לקמן קרטסים ויום שתפסו רומי מלכות, וה"פ קרטסים תפיסה שניה ויום שתפסה מלכות בראשונה)? אמר רב יהודה אמר שמואל יום שתפסה בו רומי מלכות (שנלחמו עם יונים ונצחום ומלכו בכל העולם). והתניא קרטסים ויום שתפסה בו רומי מלכות? אמר רב יוסף שתי תפיסות תפסה רומי, אחת בימי קלפטרא מלכתא נשל אלכסנדריא כדאמר בנדה (פ): ונלחמו רומיים עמה ונצחוה ותפסו הם המלוכה] ואחת שתפסה בימי יונים, דכי אתא רב דימי אמר תלתין ותריין קרבי עבדו רומאי בהדי יונאי ולא יכלו להו, עד דשתפינהו (רומאי...) לישראל בהדיהו, והכי אתנו בהדיהו (רומאי לישראל...) אי מינן מלכי, מנייכו הפרכי (מוס), אי מנייכו מלכי, מינן הפרכי, ושלחו להו רומאי ליונאי עד האידנא עבידנא בקרבא, השתא נעביד בדינא, מרגלית (אינה חשובה כאבן טוב) ואבן טובה, איזו מהן יעשה בסיס (למושב...) לחבירו (להושיבה עליה) שלחו להו מרגלית לאבן טובה. אבן טובה ואנך (הוא נופך) איזו מהן יעשה בסיס לחבירו? אבן טובה לאינך. אינך וספר תורה, איזו מהן יעשה בסיס לחבירו? אינך לספר תורה. שלחו להו א"כ,

שאר חייבי מיתות שלא בזקן ממרא, דקרא לא כתיב אלא בזקן ממרא. ויש לומר דדרשינן כל זמן שסנהדרין גדולה במקומה כדון אצל מזבחה, או שופטים נתן לך בכל שעריך לשפוט דיני נפשות, נסתלקו הם במלו כל דיני נפשות].

מאה ושמונים ותו לא, והתני רבי יוסי ברבי [דף ט ע"א] מלכות פרס בפני הבית [בזמן הבית בעודו בנוי לאחר שבנאו כורש נמשכה מלכותו (סל פלס)] שלשים וארבע שנה (ובטלה, ופפסה...) מלכות יון בפני הבית מאה ושמונים שנה (הרי מאתים וי"ד) מלכות חשמונאי (נמלו מלכות מיונים) בפני הבית מאה ושלוש, מלכות בית הורדוס מאה ושלוש (הרי ד' מאות וכ' שנה שהיה בית שני בישובו) מכאן ואילך (ממלכות הורדוס ואילך חרב הבית ובטלה מלכותן) צא וחשוב כמה שנים אחר חורבן הבית (הבא למנות סדר חכמים וחייהם או שני שטר חוב או שום מעשה המאורע ימנה לחורבן מעכשיו כך וכך שנים לחורבן הבית) אלמא מאתן ושית הוון (קודם חורבן הבית פשטה, דהא אמרן לעיל דרומיים וישראל נמלו יחד המלכות מיונים, וקתני הכא דישאל מלכו קודם חורבן מאתן ושית) ואת אמרת מאה ושמונים הוון? אלא עשרין ושית שנין קמו בהימנותיהו בהדי ישראל ולא אישתעבדו בהו, ואמטו להכי לא קא השיב להו (ר') ישמעאל לעיל בהדי הנך... כשפשטה מלכות הרשעה על ישראל (דהא בהנהו לא שלטה עליהן דשותפי הוון).

אמר רב פפא אי טעי האי תנא (דתנייה להך מתני' דצא וחשוב אחר חורבן) ולא ידע (במנין שנים שאחר חורבן הבית כמה שנים טעה בשנה שהוא עומד בה, לא ידע אי שנת כ' היא על המאות, או שנת כ"א או שתים) פרטי כמה הוה (אין אדם טועה במאות אלא טועה בשנה או בשתים דהיינו פרטי, דמאות ואלפים הוון כללי) לישייליה לספרא כמה כתיב [לסופר הכותב גמין ושטרות שהוא מונה למלכות יון כדאמר לקמן (י) בגולה אין

תחומי שבת, בין אושא לשפרעם, וסמך שם חמשה זקנים (והני רבנן בתר חורבן הבית הוון טובא) ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ור"ש ורבי אלעזר בן שמוע, ורב אויא מוסיף אף רבי נחמיה, כיון שהכירו בהם אויבים, אמר להם בני, רוצו, אמרו לו רבי, ואתה מה תהא עליך, אמר להם הריני מוטל לפניכם כאבן שאין לה הופכין. אמרו, לא זוו משם עד שנעצו לגופו ג' מאות לולניאות (הניתות) של ברזל ועשאוהו לגופו ככברה?

אמר רב נחמן בר יצחק לא תימא דיני קנסות, אלא שלא דנו דיני נפשות וכתבו התוס', וא"ת והא אמרינן בכתובות (ל) משחרב בית המקדש אע"פ שבמלו ד' מיתות, דין ד' מיתות לא נתבטלו, מי שנתחייב סקילה... ואמאי נקט משחרב בהמ"ק והא אפי' מ' שנה בפני הבית לא דנו דיני נפשות וי"ל דמ"מ כשהיו רואין צורך שעה היו חוזרין אל הלשכה ודנין שם. ומורי ה"ר מנחם אמר לנו בשם רבי יהונתן דמשחרב בית המקדש קאי אהא דקאמר דין ד' מיתות לא בטלו, וה"ק אע"פ שבמלו ארבע מיתות לגמרי לא בטלו דינם, וכ"ש באותם מ' שנה קודם חורבן שנהגו דין ד' מיתות). מ"ט, כיון דחזו דנפישו להו רוצחין ולא יכלי למידן, אמרו מוטב נגלי ממקום למקום כי היכי דלא ליחייבו (רוצחים קטלא דאין דנין דיני נפשות אפילו בסנהדרין קטנה שבכל עיר אלא בזמן שהיתה סנהדרין גדולה בישיבתה ובמקום המיוחד לה והוא לשכת הגזית) דכתיב וְעֲשִׂיתָ עַל־פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגְדֹּל לְךָ מִן־הַמְּקוֹם הַהוּא, מלמד שהמקום גורם [לחייב הנדון ואם אינם שם לא ידונו, והאי קרא בדיני נפשות קאי כי יפלא ממך דבר בפרשת שופטים ושוטרים בזקן ממרא כתבו התוס', וא"ת והא ירושלים נמי איקרי מקום לגבי אכילת קדשים ומעשר שני, וכתוב במקום אשר יבחר ה'. וי"ל דלגבי דיני נפשות לא איקרי מקום אלא לשכת הגזית שהיתה חציה בקדש וחציה בחול, והיינו טעמא משום דבעינן סנהדרין סמוך לשכינה, והכי נמי אמרינן (נב). כל המעמיד דיון שאינו הגון כאילו נטע אשרה אצל מזבחה דכתיב שופטים ושוטרים וסמך ליה לא תטע לך אשרה אצל מזבחה ה', ולפיכך גלו וישבו בהנות אע"פ שהנות עצמו היה בהר הבית מ"מ לא היה סמוך לשכינה כלשכת הגזית. וא"ת מנלן קפידא 'במקום'

שיצאו מהן (משני אלפים אחרונים מה שיצאו ומשיח לא בא).

שני אלפים תורה מאימת, אי נימא ממתן תורה עד השתא (עד גמר ארבעת אלפים לבריאת עולם כדקאמרת) ליכא כולי האי (ליכא ב' אלפים) דכי מעיינת בהו (בשני קמאי דתוהו קודם מתן תורה) תרי אלפי, פרטי דהאי אלפא הוא דהואי [מאלף ג', תמ"ח שנים (448) משכחת בהו]? אלא מוֹאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן (כ"ל לאלפים שנות תורה מתחילת לא מממן תורה אלא מהנפש אשר עשו נחמן) וגמירי, דאברהם בההיא שעתא בר חמשין ותרתי הוה [הוסיפם על אלף ותתקמ"ח שהיו בידך כשנולד אברהם, הרי אלפים תוהו כתבו התוס' ואע"ג דכתיב ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן, שתי יציאות הוו, שהרי בברית בין הבתרים היה בן שבעים ואז היה בא"י ושוב חזר לחרן ועשה שם חמש שנים כדאיאת בסדר עולם, ובשבת (י) הארכתי היטב] כמה בצרן [לך השתא דתורה] מדתני תנא, ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין (היו בצירין לך) כי מעיינת ביה מהנפש אשר עשו בחרן עד מתן תורה ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין [הוסף אותן על מנין מתן תורה ונמצא אלפים מכוונין, מואת הנפש אשר עשו... עד גמר ד' אלפים לבריאת עולם והוא קע"ב שנים לאחר חורבן. כיצד, הרי מניית עד יציאת מצרים תמ"ח על עודף אלפים ויהי בשמנים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל' עד ויבן שלמה את הבית' הרי תתקכ"ח על אלפים כשנבנה הבית, וימי בית ראשון ד' מאות ועשר הרי שלשה אלפים ושל"ח שנים, וגלות ככל ע' שנים הרי ת"ה, וימי בית שני ת"ך הרי תתכ"ח, נמצא קע"ב חסרין מד' אלפים. והכי תני בסדר עולם].

אמר רב פפא אי טעי תנא (דתני ובעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו ורוצה למנות כמה יצאו מימות המשיח, ומועה בשנה או בשנים או יותר דלא ידע פרטי על כלל המאות כמה הוו, דאין אדם טועה במאות

מונין אלא למלכות יון ואין מונין לתחלת מלכותן שהיו שש שנים מקומעות שלא מלכו אלא בעולם, ומשש שנים ואילך פשטה מלכותן, ומשם והלאה מונין להן כדאמר לקמן נישיליה האי תנא לספרא כמה פרט השנים יש לו על הכלל שלון וניטפי עליהו עשרין שנין (אם יש לו לסופר פרט ט"ו על כללו למנין יונים, יש לו לתנא ל"ה פרט על כללו למנין שני חורבן) ומשכח ליה לחומריה (קשר, כלומר סכום חשבונו ימצא כהוגן, שהרי מנין הסופר מתחיל ש"פ שנים קודם החורבן כדתניא לעיל דיון נטלו מלכות לסוף ל"ד לבנין הבית הוסף עליהם שש שנים שאין מונין להן הרי תחלת מניינם לסוף מ' לבניינו דהיינו ש"פ קודם חורבן. נמצא כשהתחיל תנא למנות לחורבן ומנה כבר כ' שנה נשלם כלל הסופר להיות ד' מאות... וה"ה דמצי למיתני נבצר מנייהו תמונן ואידי ואידי חד חושבנא ודרך קצרה נקט למלתיה) וסימניך זה-ל' עשרים שנה בביהקף. אי טעי ספרא (בפרטא ידיה נשיליה לתנא כמה פרטא דיליה ונבצר מנייהו עשרין וטעמא כדפרישית.... וה"ה דמצי למיתני ניטפי עלייהו תמונן, אלא משום דרך קצרה נקט, ועוד דבעי לאוקומי בצירותא אספרא, ותוספתא אתנא משום סימנא דספרא בצירא ותנא תוספאה) נשיליה לתנא כמה השיב ונבצר מנייהו עשרין שנין, ומשכח ליה לחומריה, וסימניך (שלא תתחלק הי מבצר והי מטפי) ספרא בצירא (מדקדק בתיבות וכותבן במסורה בחסרון אותיות) תנא תוספאה (תני תוספתא).

תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם (נגזר על העולם להתקיים כמנין ימי השבוע, וכיום השביעי שבת, ובשבעת אלפים נוח לעולם) שני אלפים (ראשונים, נגזר עליו להיות...) תוהו (בלא תורה), שני אלפים תורה (בלא ימות המשיח) שני אלפים ימות המשיח, בעונותינו שרבו יצאו מהן מה

שתא דחורבן אתחלתא דשמטת למתדר
 הוות, ומאן דמני לשני חורבן לא מני לההיא
 שתא בהדי שני חורבן אלא בהדי שני דקם
 ביתא הואיל ונפק ליה רובא בטי' באב, הלכך
 מאן דבעי לממני שמטת לוספה לשנת חורבן
 על מנין שני דבתר חורבן. כידוע שנת התשפ"ג
 (5782) היתה שנת שמיטה, 5782-3829=1953. והרי
 [1953/7=279] ונחשוב כללי (המאות) ביובלי
 (שתי יובלות למאה לקצר מניינו) ופרטי
 בשבועי, ונשקל ממאה תרי ונשדי אפרטי
 [כר' יהודה דאמר (ר"ה ט.) שנת חמישים עולה
 לכאן ולכאן היא שנת יובל והיא שנת תחלת
 השמטה הבאה ונמנית לראש יובל הבא, דאי
 כרבנן הא אמרי שנת חמישים היא שנת יובל
 היא שנת חמישים, ובהמישים ואחת מתחיל
 מנין יובל הבא, נמצאת שנה מתוספת על
 סדר השמטה לכל יובל, ולרבי יהודה
 משהתחילו למנות השמיטין לא זו הסדר
 משבע שנים לז' שנים] ונחשובינהו לפרטי
 בשבועי, וידע כמה שני בשבוע, וסימניך
 (דלא תעביד כרבנן אלא כר' יהודה למשקל
 תרתי שני מכל מאה...) פִּי־זָה שְׁנֵיתִים הֶרְעָב
 בְּקֶרֶב הָאָרֶץ [ובערכין (יב:) פרכינן לר' יהודה
 חורבן בית שני במוצאי שביעית מי משכחת
 ליה, מכדי בית שני כמה קם ארבע מאות
 ועשרים, פש ליה תמני שני, לארבע מאה
 דיובלי (3-400 שנה קם 8 יובלות) שדינהו אעשרים
 הרי עשרים ושמונה (סהס 4 שמיטות זדוק)
 אשתכח דבשנת השמטה הרב (ולא נמולאי
 שמיטה) ומשנינן הנך שית שנין עד דסליק
 עזרא ומקדיש לא מני שמיטין הלכך דל
 מנייהו שית שני קמייתא אשתכח דבעשרין
 ותרתי ליובל הרב והיא מוצאי שביעית.
 התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו דמה שפירש
 דבשנת ת"ך הרב הבית נראה דאגב חורפיה לא דק,
 דאין זה כי אם תכ"א כדמוכח הסוגיא בהדיא בערכין
 (שם) ועוד קשיא מה שפירש דבערכין פריך לר' יהודה
 ליתא דלא פריך אלא לרבנן ואילו לר' יהודה נחא,
 והכי איתא התם מוצאי שביעית בשניה מי משכחת
 לה מכדי ביתא כמה קם ת"ך פירוש מלבד שנת
 החורבן, ארבע מאה תמניא יובלי פירוש כדרבנן,
 ועשרים שנין אשתכח בשנת שמטה חריב פי' בשנת

לפיכך לא הוצרך רב פפא לתת סימן
 בטעותא דכללי ולא ידע פרטיה כמה הוי,
 לישויליה לספרא (המונה למלכות יון) כמה
 כתיב (כמה פרטי הוא כותב על כללא דידיה)
 וניטפי עלייהו (תנא בפרטא דידיה על פרטא
 דספרא) ארבעין ותמני, ומשכח ליה לחומריה
 (שהרי מנין התנא מתחיל לאחר קע"ב שנים
 לחורבן הבית ששלמו שני אלפים תורה,
 ומנין הסופר מתחיל ש"פ שנים קודם חורבן
 הבית, הרי מנין הסופר קודם לתנא תקנ"ב
 שנים וכשמונה התנא ארבעים ושמונה שנה
 נשלמו כללו של סופר לשש מאות והתחיל
 פרטו מכאן ואילך, וה"ה דמצי למימר ונבציר
 מינייהו ג' ושנים שנה שהי' לו לסופר קודם
 שהתחיל תנא למנות, אלא משום דאנה
 סימנא מ"ה עיר, ועוד דבעי לאוקומי
 בצירותא אספרא משום סימנא דספרא
 בצירא תנא תוספאה) וסימניך [דף ט ע"ב]
 ארבעים ושמונה עיר (בערי הלויים כתיב) ואי
 טעי ספרא, נשויליה לתנא כמה קתני וניבצר
 מינייהו ארבעים ושמונה, ומשכח ליה
 לחומריה, וסימניך ספרא בצירא, תנא
 תוספאה (קורא מקרא שלם בתוספת אותיות,
 ל"א קרי תוספאה וזה נראה עיקר דלענין
 קריאה דקרא לא שייך תנא כלל אלא קרא).

אמר רב הונא בריה דרב יהושע (מלוני צמי
 שידוע כמה שנים עברו לחורבן הבית. הבית נחרב בשנת
 3828 לבריאת העולם, נראה לקמן שהתנא מונה את שנת
 3829 לשנה הראשונה לחורבן הבית) האי מאן דלא
 ידע כמה שני בשבוע הוא עומד [קאי למנין
 סדר שמיטות שהיו ישראל מונין והולכין
 בפני הבית דקי"ל שביעית בזמן הזה נהגא
 ואפי' לרבי דאמר בזמן שאתה משמט קרקע
 אתה משמט כספים מודה הוא דמדרבנן
 נהגא (גיטין לו.) (ובמו"ק ב:) ניטפי חד שתא [על
 שנין דמחורבן ועד שנה שהוא עומד בה
 מהאי טעמא דתניא (תענית כט.) מגלגלין זכות
 ליום זכאי וחובה ליום חייב, כשהרב הבית
 בראשונה מוצאי שבת היה ומוצאי שביעית
 היתה ותשעה באב היה וכן בשניה, אלמא

לתוספת ולפחת. **ופסק רבינו ברוך** בספר התרומה דהלכה כרבי יהודה דאמר שנת חמישים עולה לכאן ולכאן, ואע"ג דבערבין (יב.) ובר"ה (ט.) קאמר לאפוקי מדרבי יהודה, מ"מ כך הלכה, דכה"ג אשכחנא פ"ק דכתובות (י.) דקאמר לאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא אע"ג דהלכה דכתובה דאורייתא ובפ"ק דכתובות הארכתני, ובתוספות רבינו יהודה נמי משמע דהלכה כרבי יהודה שמהשב בהם שנת שמטה שבומן הזה מ"ט שנה לכל יובל וכך פירש לפרש"י בשמעתין שבשנת ת"ך התחילה שמטה לחזור וקע"ב לאחר חורבן נשלמו ד' אלפים והוסיף עליהם שנת ת"ך והרי קע"ג, ואלף חמישי כולו ומ"ו של ששי הרי אלף וקפ"ה, הוצא האלף וק"ג ביובלי ונשקול מכל מאה תרתי הרי כ"ג שנים שעלה יתרון היובלות שיהא על ל"ח שנה שנשארו מן האלף וק"ג ועולה ס"א (אס נחלק 3-7) נשארו ה' שנים, הרי לפי זה שנת י"א לאלף ששי התחלת שמטה לחזור, ולפי רשב"ם שפירש דבשנת תכ"א הרב הבית והיא היתה תחלת שמטה לא התחילה שמטה לחזור עד שנת י"ב לפרט וכן לפר"ת וצא והשוב ג' מאות ופ' שנה בפני הבית התחילה מלכות יונים, וקע"ב לאחר חורבן נשלמו ארבעת אלפים הרי תקנ"ב פחות מהם ב' שנים כדקאמר בציר תרי שני והיו תקנ"ג וכל אלף חמישי ומ"ו שנים מן הששי הרי מ"ו מאות וששים וחמש שנים, הי"ד מאות הולכים בז' נשארו קס"ה (שאלך ית) ד' שנים, הרי בשנת שתים עשרה לאלף ששי התחילה שמטה.

אמר רבי הנינא אחר ארבע מאות לחורבן הבית, אם יאמר לך אדם קח שדה שוה אלף דינרים בדינר אחד לא תקח (שהיא קץ הגאולה ותקביץ להר הקודש לנחלת אבותיך ולמה תפסיד הדינר).

במתניתא תנא אחר ארבעת אלפים ומאתים ושלושים ואחת שנה לבריאת עולם ופתבו **התנאי** היינו דאמר בסנהדרין (צ): אמר ליה אליהו לרב יהודה לא פחות עלמא מפ"ה יובלות וכיובל אהרון בן דוד בא, א"ל בתחילתו או בסופו, אמר ליה איני יודע וארבע אלפים ומאתים הם פ"ד יובלות, וקאמר הכא כשיעבור רוב יובל אהרון יבא, והתם מסיק רב אשי עד הכא לא תסכי ליה מכאן ואילך סכי ליה) אם יאמר לך אדם קח לך שדה שוה אלף דינרים בדינר אחד אל תקח. מאי בינייהו? איכא בינייהו תלת שנין, דמתניתא טפיא תלת שני (לחשבון הברייתא מושך הגלות שלש שנים יותר, דאמרינן לעיל אחר קע"ב שנים לאחר חורבן נשלמו ארבע אלפים הוסיף עליהם

עשרים ואחת. ואית ספרים דגרסי בשית בשבוע הריב וקאי אשנת ת"ך דאיירי ביה ומשני הא מני רבי יהודה היא דאמר שנת חמישים עולה לכאן ולכאן פש תמניא מתמניא יובלי וכ' שנין הרי עשרים ושמונה ובשנת תכ"א הרב הבית אשתכח דבמוצאי שביעית הרב, ולאותו תירוץ דעזרא דשית שנין שפ"ה שנויא אהרינא הוא דמסיק רב אשי ליישב אף לרבנן דשית שנין עד דמליק עזרא לא קא השיב, אם כן הוו להו תמני יובלי וארבע עשרה שנה ושנת ארבע מאות ועשרים ואחת שאהריה הרב הבית אשתכח דבמוצאי שביעית הרב אלמא מוכח בהדיא דבשנת ארבע מאות ועשרים ואחת הרב הבית. **לכך נראה** שחזר בו רש"י ממה שפירש כאן בפירושו מלשם בערבין כמו שפירשת, וגם רשב"ם אומר דודאי בשנת תכ"א הרב הבית והאי דקאמר נמפי הדא שתא היינו לפי שאין התנא מונה שנת כ"א עם שנות חורבן אלא בהדי דקם ביתא ולפי זה מתישבת הסוגיא בערבין כמו שפירש. **אכן קשיא** שמונה שנת תכ"א משנות בנין, ובכל דוכתא לא מנינן אלא ת"כ, והכי נמי אמר לעיל מלכות פרס ל"ד מלכות יון ק"פ מלכות בית השמונאי ק"ג מלכות בית הורדוס ק"ג והם שלמו לשנת ת"כ אבל שנת תכ"א היא משני החורבן ועוד קשיא כי לפי זה יהיה שקר מה שנהוג בפי העולם לומר קע"ב אחר החורבן נשלמו ארבעת אלפים ולא היה להם לומר אלא קע"א למנין התנא שמונה תכ"א בבנין ועוד דכל סוגי' ההלכה לעיל נימפי ארבעין ותמני הכל לפי אותו דרך שבתחלת המנין לא נמנה כי אם ת"ך, וכן בסמוך דקאמר מתני' טפיא שלש שנים ואם קם תכ"א לא טפיא אלא שתי שנים, ועוד הקשה ר"ת בין לפירוש זה בין לפירוש ראשון דקאמר וסימניך כי זה שנתים דקאי אנשקול מכל מאה תרתי ונותן סימן לעשות כרבי יהודה ולא כרבנן ואין זה כשאר סימני ההלכה דקיימי אנטפי ואניבצר, ולא היה לו להניח סימן כי אם אנטפי הדא שתא וה"מ לאתויי נקי יהיה לביתו שנה אחת. **לכך נראה** לר"ת כגו' ר"ח האי מאן דלא ידע בכמה שני בשבוע ניבצר תרתין שנין או נימפי חמש שנין ונחשוב כללי ביובלי ופרטי בשבועי וסימניך כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר ולא קאי כלל אשנים דאחר חורבן אלא אמנין מלכות יונים שהתחלת מלכותם לפשוט בעולם בשנת מ"א לבנין הבית שהרי מלכות פרס ל"ד בפני הבית ויונים מלכו שש שנים שלא פשטה מלכותם דלא השיב הרי ארבעים, ובשנת מ"א התחילו למנות למלכותם, ואם כן שנה שלישית למלכותם היא שנת ארבעים ושלש לבנין בית, וההיא שנה ראשונה של שמטה לרבי יהודה דבתחלת הבנין התחילו למנות השמיטין, ולהכי קאמר דהבא לידע שנות השמטה יפחות ממנינים שתי שנים ומתחיל שמטה למנות או תוסיף חמש שנים על מנינים ויהיה הדבר מכון, והשתא ניהא שכל הפסוק הוא סימן

מתקיף לה רב אחא בר יעקב (לכך נחמו) ממואי (דהאי דמנינן לשטרי לש"פ שנים קודם חורבן דעתין) דלמלכות יונים מנינן (דתימא) דהנך שית שני יתירתא היינו האי דאתחיל למימני מתחלת מלכותן דניחא לך למימר הכי ולא ניחא לך למימר מאוחר הוא לפי שאין דרך למחול שעבודו שמו ימכור זה כל נכסיו בתוך זמן האיחור ויפסיד את חובו) דלמא ליציאת מצרים מנינן (בין אנן בין הא ספרא האי דמנינן לש"פ שנים קודם חורבן לאו דעתין אמלכות יון אלא ליציאת מצרים מנינן) ושבקיה לאלפא קמא (דמיציאת מצרים) ונקטיה אלפא בתרא (והיא שנה ראשונה ליון שפשטה מלכותן בכל העולם דמיציאת מצרים ועד חורבן אלף וש"פ שנים, ת"פ שנים עד בנין בית ראשון, ות"י דבנינו הרי תת"צ, וע' דגלות בבל, ות"כ דבית שני הרי אלף וש"פ שנים, ומלכות יון נמי פשטה בכל העולם ג' מאות ושמונים שנים קודם חורבן שהוא תחלת אלף שנים, וכיון דדעתין איציאת מצרים ליכא למתלי הנך שית שנין אלא במחילת השעבוד) והאי (שטר) מאוחר הוא?

אמר רב נחמן בגולה אין מונין אלא למלכי יונים בלבד (וכיון דלמלכות יון מנינן ואיכא למיתלי להנך שית שנין בספרא דוקנא תלינן ביה ולא תלינן ליה במחילת השעבוד שאין כל אדם עושה כן). הוא סבר דחויי קא מדחי ליה, נפק דק ואשכח, דתניא בגולה אין מונין אלא למלכי יונים בלבד.

אמר רבינא מתניתין נמי דיקא (דלמלכות יון מנינן) דתנן באחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים, ואמרינן למלכים למאי הלכתא, אמר רב חסדא לשטרות (דכל אימת דקאי מלכא מכי מטי שילחי אדר סלקא ליה שתא ובניסן ריש שתא תנינא למיכתב בשטרי) ותנן באחד בתשרי ר"ה לשנים ולשמיטין, ואמרינן לשנים למאי הלכתא, ואמר רב חסדא לשטרות קשיא שטרות אחדדי,

רל"א דקתני בברייתא הרי הקין לאחר ת"ג לחורבן ורבי חנינא ת' קאמר כשאמר רבי חנינא למילתיה עדיין לא עברו ת' לחורבן).

ההוא שטרא דהוה כתיב ביה [דף י ע"א] שית שנין יתירתא (שבא לפני ב"ד בשנה שנכתב בו ומצא בו שש שנים יותר ממנינים כגון שהיו עומדים בשנת חמש מאות למלכות יון ובו היה כתוב בשנת חמש מאות ושש שנים לזה פלוני מפלוני, וסתם היה כתוב, ולא היה כתוב בו שום מלכות). **ספור רבנן קמיה דרב נחמן** (לח"ט ועוד...) למימר האי שטר מאוחר הוא (מלוח עשה עמו טובה ומחל לו שעבוד קרקעות של שש שנים וכל מי שיקנה קרקעו בתוך שש שנים אינו מפסיד שהרי זמן מכירה קודם לזמן מריפת השטר) ניעכביה עד דמטיא זמניה ולא טריף (אינו יכול לטרוף לקוחות אלא אותן שיקחו ממנו ממש ואילך). **אמר רב נחמן** האי ספרא דוקנא כתיב (מדקדק בחשבונות) והנך שית שנין דמלכו (יוניס) בעילם דאנן לא חשבינן להו (אנו מתחילין למנות לתחלת מלכות יון אלא לאחר שש שנים שמלכו בעילם) הוא קחשיב ליה (הוא מונה לתחלת מלכותן) ובזמניה כתיב (ושיעבודו מיום כתיבתו, ומהיום והלאה יטרוף, ואין כאן מחילה לפי שחמש מאות שלנו הן חמש מאות ושש לתחלתן) דתניא, ר' יוסי אומר שש שנים מלכו בעילם, ואח"כ פשטה מלכותן בכל העולם כולו וכתבו התוס' יש להכשיר שטר שדלג בו הסופר לבריאת עולם, ואפילו דלג האלפים והמאות רק שכתב בכך ובכך לפרט, שהרי בימיהם היו כותבין למלכות יונים והסופר (כגמ' המוצאת כלן) דלגו, דאי הוה כתיב בשטר בהדיא למלכות יונים מאי הוה קאמר דלמא ליציאת מצרים... ואפ"ה לא אמרינן למנינא אחרניא כתיב, ועד דמטי זמניה לא טריף כיון שבגולה אין מונין אלא למלכות יון, אף כאן אם דלג לבריאת עולם כיון שאין אנו מונין עתה כי אם לבריאת עולם אין לחוש, וגם אם דלג נמי האלפים אין לחוש מדקאמר בסמוך שבקיה לאלפא קמא ונקטיה לאלפא בתרא. **ויש ספרים** שגורסין שבקיה לכללא ונקטיה לפרטא. ור"ת עשה מעשה שכתב שטר בכך וכך לפרט ודלג האלפים וגם בריאת עולם).

לא תווי ברייתא דמייתי בסמוך כולה אלא השתא מייתי מינה בקוצר (ר"ל בסמוך מונחת לוחה כרייתא בשלמותה, וזו שלפנינו כלא, היא רק חלק מהכרייתא בשלמותה) ואותו שהיה מתרץ הא דידה הא דבריה לא היה יודע הכרייתא כמו שהיא בסמוך, אלא מתרץ על מה שהביא המקשה. **עוד יש לומר** דודאי ברייתא אחרת היא (זו שבסמוך) וממשנתינו לא היה יכול להקשות, דמתניתין משתמע דמיירי בשני בני אדם שמארכת כ"כ בלשונה יום גנוסאי של מלכים ויום הלידה, אבל ברייתא דקתני בה יום גנוסאי ויום הלידה משמע דלא מיירי אלא באדם אחד? לא קשיא הא דידה, הא דבריה. והתניא יום גנוסאי שלו, יום גנוסאי של בנו, ויום הלידה שלו, ויום הלידה של בנו? אלא מאי יום גנוסאי, יום שמעמידין בו מלכם, ולא קשיא הא דידה, הא דבריה, ואי קשיא לך דלא מוקמי מלכא בר מלכא, ע"י שאלה מוקמי (נוטלין רשות מן השרים ומבקש האב מהן להעמיד בנו תחתיו) כגון אסירוס בר אנטונינוס דמלך (על ידי שאלת אביו).

א"ל אנטונינוס לרבי בעינא דימלוך אסירוס ברי תחותי, ותתעביד טבריא קלניא (בת חורין שלא תתן מס לעולם משום דאית בה רבנן, ואנטונינוס עצמו היה משמש בפני רבי כדלקמן ומשום הכי היה אוהב לרבנן) ואי אימא להו חדא עבדי, תרי לא עבדי. אייתי גברא ארכביה אחבריה (כלומר הרכב את בנך עליהן ועליך, ותהא טבריא מסורה בידו) ויהב ליה יונה לעילאי בידה, וא"ל לתתאה אימור לעילא (לברך) דלמפרה מן ידיה יונה (כלומר דליעבד טבריא קלניא להוציאה מתחת עולו). אמר, שמע מינה הכי קאמר לי את בעי מינייהו דאסירוס ברי ימלוך תחותי, ואימא ליה לאסירוס דתעביד טבריא קלניא.

א"ל מצערין לי חשובי רומאי, מעייל ליה לגינא, כל יומא עקר ליה פוגלא ממשרא קמיה. אמר, ש"מ הכי קאמר לי את קטול חד חד מינייהו, ולא תתגרה בהו בכולהו. **דף י ע"ב** ולימא ליה מימר בהדיא (בפרהסיא)? אמר שמעי חשובי רומי ומצערין ליה (לרבי)

ומשנינן כאן למלכי ישראל, כאן למלכי עובדי כוכבים. למלכי עובדי כוכבים מתשרי מנינן, למלכי ישראל מניסן מנינן, ואנן השתא מתשרי מנינן (כל תשרי מחדשים שתא, אלמא ודאי מניינא דידן למלכי האומות הואי, ואין לך מלכות באומות מתחלת שלש מאות ושמונים שנה קודם אלא מלכות יון) ואי ס"ד (דהאי דמנינן לשלש מאות ושמונים שנה קודם חורבן) ליציאת מצרים מנינן, מניסן בעינן למימני (דקיי"ל בשמעתא קמיינא במסכת ראש השנה דליציאת מצרים מניסן מנינן) אלא לאו ש"מ למלכי יונים מנינן, ש"מ.

זיום גנוסאי של מלכיהם... מאי יום גנוסאי של מלכיהם? אמר רב יהודה יום שמעמידין בו עובדי כוכבים את מלכם. והתניא יום גנוסאי, יום שמעמידין בו את מלכם? לא קשיא הא דידה, הא דבריה (כשמעמידין בן מלך בחיי אביו להחזיקו במלוכה שמה האב ועושה אותו יום איד).

ומי מוקמי (רומיים) מלכא בר מלכא (כל הני יום אידיהן דמתני' דרומיים ניהו כדתניא לעיל יום שתפסה בו רומי מלכות ותניא רומי עשתה קלנדא) והתני רב יוסף הנה קטן נתתיך בגוים שאין מושיבין מלך בן מלך, בגוי אהה מאד שאין להן לא כתב ולא לשון (פירוש רש"י של רומיים מאומה אחרת באה להן אחרים תקנו להן כל ספריהם התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו תימה דהא בני ישמעאל ובני קטורה ועמון ומואב שעמדו אחר דור הפלגה מאין בא להם לשונם אם לא מאומה אחרת (א"כ קשה הני כל האומות כד...) **לכך פירש ר"י** כתב לשון חשוב שהמלכים משתמשין בו כעין חכמת יונית (זה צל להם מאומה אחרת) והיינו דאמרינן במגילה (י:): זיכרתי לבבל שם ושאר, 'שם' זה לשון ומאי קאמר דהא בלשון ארמי הם מספרים ועודם משתמשין בו אלא בודאי לשון מלכות קאמר. ועי"ל כדאמר בבראשית רבה דבדור הפלגה עלה הים והציף הרבה משפחות מע' אומות וכולן עמדו מישמעאל ובני קטורה ואיכא למימר דכל הנך ירשו לשון אומה ואומה שאבדה, אבל רומיים למדו לשונם מאומה אחרת)? אלא מאי יום גנוסאי, יום הלידה. והתניא יום גנוסאי ויום הלידה (כתבו התוס' מהשתא בעי

קמליה אבבא דביתיה, א"ל בעידנא דאתינא לא נשכח גבר קמך. יומא חד אשכחיה לר' חנינא בר חמא דהוה יתיב, אמר לא אמינא לך בעידנא דאתינא לא נשכח גבר קמך, א"ל לית דין בר איניש. א"ל לימא ליה ליהוה עבדא דגני אבבא דקאים וליתי וכתבו התוס' ר' אלהנן פירש דל"ג 'אם בן לימא ליה ליהוה עבדא דגני אבבא, דאי א"ל 'אם כן) היה לו לרבי חנינא להבין שהיה מת, דאם היה ישן מה גבורה יש להקיץ אדם משנתו. אמרינן במדרש ק"ל (סל גויס) מטמא (תינוק יסולי הסוטה) ק"ל (סל יסוליה) מטהר (גוי הסוטה) כשנולד רבי גזרו שלא למול, ואביו ואמו מלוהו, שלח קיסר והביאו לרבי ואמו לפניו והחליפתו אמו באנטונינוס והניקתו עד שהביאתו לפני קיסר ומצאוהו ערל ופטרום לשלום, ואמר אותו הגמון אני ראיתי שמלו את זה, אלא הקב"ה עושה להם נסים בכל עת ובטלו הגזרה, ואמרינן נמי בירושלמי שלסוף למד אנטונינוס תורה ונתגייר ומל עצמו). אזל ר' חנינא בר חמא אשכחיה דהוה קמיל, אמר היכי אעביד, אי איזיל ואימא ליה דקמיל, אין משיבין על הקלקלה. אשבקיה ואיזיל, קא מזולזלינן במלכותא. בעא רחמי עליה ואחייה ושדריה. אמר ידענא, זומי דאית בכו מחיה מתים, מיהו בעידנא דאתינא לא נשכח איניש קמך.

כל יומא הוה משמש לרבי (משמש לפניו בסעודה) מאכיל ליה, משקי ליה, כי הוה בעי רבי למיסק לפוריא הוה גחין קמי פוריא, א"ל סק עילואי לפוריך, אמר לאו אורח ארעא לזולזלי במלכותא כולי האי, אמר מי ישימני מצע תחתיך לעולם הבא. א"ל אתינא לעלמא דאתי? א"ל אין. א"ל, והכתיב וְלֹא־תִיָּהֵךְ שְׂרִיד לְבַיִת עֲשׂוֹ? בעושה מעשה עשו. תניא נמי הכי לא יהיה שריד לבית עשו יכול לכל, ת"ל לבית עשו, בעושה מעשה עשו. א"ל, והכתיב שָׁמָּה (בגיהנם משתעי קרא) אֲדוֹם מְלָכֶיךָ וְכָל־נְשֵׂאֵיכָהּ? א"ל מלכיה ולא כל מלכיה, כל נשיאיה ולא כל שריה. תניא נמי הכי מלכיה ולא כל מלכיה, כל נשיאיה ולא כל מלכיה, כל מלכיה פרט לאנטונינוס בן אסירוס, כל

ולימא ליה בלחש? משום דכתיב כִּי עֲנֶךָ הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת־הַקּוֹל.

הוה ליה ההוא ברתא דשמה גירא, קעבדה איסורא (זנתה), שדר ליה (אנטונינוס לרבי עשב ששמו...) גרגירא (והבין רבי מה לי ולעשב הוה ודאי סימנא הוא דשלח לי גרגירא נגרר' ונמשך לב גירא עם הנזופים יודע היה ללמוד אנטונינוס) שדר ליה (רבי) כוסברתא (פירש רש"י שהוט הבת כוס ברתא שתי מלות. כתבו התוס' לפירוש רש"י קשה מה עלה בדעתו של רבי מתחלה לומר שישחמנה, ועוד קשה שלסוף חזר בו רבי מעצמו. לכך נראה בפירוש ר"ח והערוד שדר ליה גרגירא כלומר נאפה גירא הנואף והנואפת תרגום ירושלמי גירא וגירתא, שדר ליה כוסברתא כסה על קלונה והוכיחה בסתר, ואנטונינוס לא הבין מה ששלח לו והיה סבור שאמר שהוט הבת ושדר ליה כרתי כלומר וכי תתן לי עצה שיכרת זרעי, שדר ליה חסא כלומר לא שלהתי לך אלא שתהום עליה כלומר וכסה אותה אמרתי לך) שדר ליה כרתי (אם כן יכרת זרעי) שלח ליה חסא (כלומר חוס עלה).

כל יומא הוה שדר ליה דהבא פריכא במטראתא (דיאסקאות של עור כמין שקים גדולים) והיטי אפומייהו (שאם יפתחו השקים רואים החטים ולא יבינו) אמר להו אמטיו היטי לרבי. אמר ליה רבי לא צריכנא, אית לי טובא, אמר ליהוה למאן דבתרך דיהבי לבתראי דאתו בתרך, ודאתי מינייהו ניפוק עלייהו (היוצאין מבניך יוציאו הוצאות למלכי רומי העומדין אחרי על סמך הממון הלו).

ה"ל ההיא נקרתא (מערה לשון נקרת הצור') דהוה עיילא מביתיה לבית רבי (ללמוד תורה) כל יומא הוה מייתי תרי עבדי, חד קמליה אבבא דבי רבי וכתבו התוס', וא"ת והלא שפיכות דמים הוא משבע מצות, ואפילו לישראל אסור דהא תניא (כו.) העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא היו מעלין ולא מורדין. וי"ל שהיה ירא פן יודיעו הדבר אל השרים והיו גורמין להרגו ואמרינן אם בא להרגך השכם להרגו. עי"ל שהיה בורר המינים והמסורות דאע"ג דאין מינים באומות לענין קבלת קרבן מידם, לענין הורדה איכא, כדפריך בחולין (יג:) השתא דישראל היו מורדין, דעובדי כוכבים מיבעיא וחד

י: - יא.

וּלְבָנָיו וּבְלַחֵם הַפְּנִים כְּתִיב וְכֵן נוֹטֵל מִחֲצָה כְּדֵאמְרֵינוּ בְּיוֹמָא (יז): וְנוֹטֵל חֵלֶה אַחַת מִשְׁתֵּי חֲלוֹת שֶׁל עֶצְרַת וָאַרְבַּע אוֹ חֲמֵשׁ מִמְעֵשָׁה לַחֵם הַפְּנִים וְהַתֵּם מִפְּרֵשׁ לֶה דְּפִלְגָא הִיא, וְהָכִי נִמְי הַשּׁוּה אוֹתִי נִגְד כּוֹלֵן שֶׁהַזְכוּר שְׁמִי לְבַד] מִחֲצָה לְאַהֲרֹן וּמִחֲצָה לְבָנָיו. יִצְתָה בַת קוֹל וְאָמְרָה קְטִיעָה בַר שְׁלוֹם מְזוּמָן לְחַיִּי הָעוֹהָב (בְּשַׁעַר הַגִּילְגוּלִים הַקְּדָמָה כִּד' הִבִּיא שֵׁישׁ ג' דְּרָגוֹת בְּצִדִיקִים, הַדְּרָגָה הַנְּמוּכָה בְּיוֹתֵר יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹהָב, הַכִּינּוּנִית 'בֵּן הָעוֹהָב' הַגְּבוּהָ בְּיוֹתֵר 'מְזוּמָן לְחַיִּי עוֹהָב' ע"ש נִסְתַּחֲסַה). בְּכָה רַבִּי וְאָמַר יֵשׁ קוֹנָה עוֹלָמוֹ בְּשַׁעָה אַחַת, וְיֵשׁ קוֹנָה עוֹלָמוֹ בְּכֹמָה שָׁנִים.

אֲנִטְוִינֻם שְׁמִשִּׁיה לְרַבִּי, אֲדַרְכֵן (שֶׁר שֶׁבַע עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הִיָּה) שְׁמִשִּׁיה לְרַבִּי. כִּי שָׁכִיב אֲנִטְוִינֻם, א"ר נִתְפַּרְדָּה חֲבִילָה (אֲהַבְתִּינוּ שֶׁנִּקְשְׂרָה נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ) כִּי שָׁכִיב אֲדַרְכֵן, אָמַר רַב [דָּף יא ע"א] נִתְפַּרְדָּה חֲבִילָה.

אֲוִנְקָלוּם בַּר קְלוֹנִימוּס אִיגִייר. שְׁדַר קִיסְרָ גוֹנְדָא (גְּדוּד) דְּרוֹמָאֵי אַבְתְּרִיָּה, מִשְׁכִּינְהוּ בְּקִרְאֵי, אִיגִייר. הֲדַר שְׁדַר גוֹנְדָא דְּרוֹמָאֵי אַחְרִינָא אַבְתְּרִיָּה, אָמַר לֵהוּ לֹא תִימְרוּ לִיָּה וְלֹא מִיָּדִי. כִּי הוּוּ שְׁקֵלוֹ וְאוֹלוֹ, אָמַר לֵהוּ, אִימָא לְכוּ מִילְתָא בְּעַלְמָא נִיפִיורָא נִקְטָ נורָא קְמִי פִיפִיורָא (נוֹטֵל וּמוֹלִיךְ הָאֲבוּקָה לְפָנֵי אִפִּיפִיורָא כּוֹלֵן מִינֵי שֶׁרְרָה הֵן זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה) פִּיפִיורָא לְדוּכְסָא, דוּכְסָא לְהַגְמוֹנָא, הַגְמוֹנָא לְקוֹמָא (מֶלֶךְ) קוֹמָא מִי נִקְטָ נורָא מִקְמִי אִינְשִׁי? אָמְרִי לִיָּה לֹא. אָמַר לֵהוּ הַקְּב"ה נִקְטָ נורָא קְמִי יִשְׂרָאֵל, דְּכְתִיב וְה' הִלְךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם... אִיגִייר כּוֹלְחוּ. הֲדַר שְׁדַר גוֹנְדָא אַחְרִינָא אַבְתְּרִיָּה, אָמַר לֵהוּ לֹא תִשְׁתַּעוּ מִיָּדִי בַּהֲדִיָּה. כִּי נִקְטִי לִיָּה וְאוֹלִי, חוּזָא מְזוּזוֹתָא דְּמִנְחָא אִפְתַּחָא, אוֹתִיב יָדִיָּה עֵלָה וְאָמַר לֵהוּ מָאִי הָאִי, אָמְרוּ לִיָּה אִימָא לֵן אַתָּה. אָמַר לֵהוּ מִנְהַגוּ שֶׁל עוֹלָם, מֶלֶךְ בֶּשֶׂר וְדָם יוֹשֵׁב מִבְּפָנִים וְעַבְדֵּי מִשְׁמֵרִים אוֹתוֹ מִבְּחוּץ, וְאִילוּ הַקְּב"ה, עַבְדֵּי מִבְּפָנִים וְהוּוּ מִשְׁמֵרֵן מִבְּחוּץ,

נְשִׂיאִיה וְלֹא כָל שְׂרִיָּה פֶּרְטָ לְקְטִיעָה בַּר שְׁלוֹם (כְּתִבוּ הַתּוֹס') וְלֹא גֵרָם שְׂרִיָּה וְלֹא כָל שְׂרִיָּה דְּקִרָא כְּתִיב מַלְכִיָּה וְכָל נְשִׂיאִיה. וְאוֹרִי דְּנְשִׂיאִיה הוּוּ הַיִּשִׁישׁ שֶׁמְפּוֹרֵשׁ בְּסִפְרָ יוֹסִיפּוֹן שֶׁנִּשְׁכַּעוּ רוֹמִיִּים שְׁלֹא לְהַמְלִיךְ עֲלֵיהֶם עוֹד מֶלֶךְ בְּשִׁבִיל מֶלֶךְ אֶחָד שֶׁלֶקָה אִשָּׁה אַחַת בְּחוּקָה, אִלָּא שְׁהִיוּ מְמֻנִים יִישׁ אֶחָד וְלוֹ שֶׁלֶשׁ מֵאוֹת יוֹעֲצִים, וְלִסּוּף כֹּמָה שָׁנִים מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם אֶחָד בְּחוּקָה שְׁמַתָּה אִמּוֹ בְּלִדְתָהּ וּנְבַקְעַת בְּטַגָּה וּמִצְאוּהוּ חֵי וּמֶלֶךְ עֲלֵיהֶם וּנְקִרָא קִיסְרָ בְּלִשׁוֹן רוֹמִי וְהוּוּ לִשׁוֹן כְּרוֹת בְּעִבְרִית (שִׁכְרָתוֹ לֹא נָטוּן לֹאמוֹ) וְעַל שְׁמוֹ נִקְרָאוּ כָּל הַמְּלָכִים שֶׁלְאַחֲרָיו קִיסְרָ).

קְטִיעָה בַּר שְׁלוֹם מָאִי הִיא, דְּהָהוּא קִיסְרָא דְּהוּוּ סְנִי לִיְהוּדָאִי, אָמַר לֵהוּ לְחַשְׁבִּי דְּמַלְכוּתָא מִי שְׁעֵלָה לוֹ נִימָא בְּרַגְלוֹ (בֶּשֶׂר מֵת וּמִצְעָרוֹ) יִקְטַעְנָה וְיַחֲיָה (וְיִבְרִיא) אוֹ יִנְיַחְנָה וְיִצְטַעַר, אָמְרוּ לוֹ יִקְטַעְנָה וְיַחֲיָה (וְיִבְרִיא). אָמַר לֵהוּ קְטִיעָה בַּר שְׁלוֹם חֲדָא, דְּלֹא יִכְלַת לֵהוּ לְכוֹלְהוּ, דְּכְתִיב כִּי פְּאַרְבַּע רוּחֹת הַשָּׁמַיִם פְּרָשְׁתִּי אֶתְכֶם. מָאִי קָאֵמַר, אִלִּימָא דְּבִדְרַתְהוֹן בְּד' רוּחֹת, הָאִי כְּאַרְבַּע רוּחֹת, לְאַרְבַּע רוּחֹת מְבַעֵי לִיָּה, אִלָּא כְּשֵׁם שְׂא"א לְעוֹלָם בְּלֹא רוּחֹת, כֵּךְ שְׂא"א לְעוֹלָם בְּלֹא יִשְׂרָאֵל. וְעוֹד, קְרוּ לֶךְ מַלְכוּתָא קְטִיעָה. א"ל מִימְרָ שְׁפִיר קָאֵמַרְתָּ, מִיָּהוּ כָּל דְּזָכִי לְמַלְכָא (נּוֹצָה אֶת הַמֶּלֶךְ בְּדַבְרִים, בּוֹשֶׁת הוּוּ לְמֶלֶךְ וּמִשְׁפַּט הָאִישׁ לְהַשְׁלִיכוֹ) שְׁדוּ לִיָּה לְקַמוּנִיא חֲלִילָא (בֵּית מֶלֶךְ עֶפְרָי). כִּד הוּוּהּ נִקְטִין לִיָּה וְאוֹלִין, אָמְרָה לִיָּה הִיָּה מִטְרוּנִיתָא (רוֹמִית) וּוִי לִיָּה לְאִילְפָא (סְפִינָה) דְּאוֹלָא בְּלֹא מַכְסָא [כְּלוֹמַר אוֹי לֶךְ הוּוּאִיל וְעֲלִיָּהוּן אַתָּה נְהַרְגָ שְׁלֹא מִלְתָּה אֶת עֵצְמֶךְ וְתַטּוּל חֵלֶק עִמָּהֶם כְּתִבוּ הַתּוֹס'] וְא"ת הוּוּ אִמְרִינוּן פֶּרְטָ לְאַנְטוֹנִינוּס, אֵעִיג דְּאוֹל בְּלֹא מַכְסָא וְיֵשׁ לוֹמַר שְׁגָם הוּוּ נִימוּל דְּנִרְסִינָן בִּירוּשְׁלַמִי דְּמִגִּילָה (פ"א) א"ל אֲנִטְוִינֻם לְרַבִּי אֶת מֵאִכְלִינִי מִן לוֹיָתָן לְעֵתִיד לְבָא א"ל אִין, א"ל מִן אִימְרָ פִּסְחָא לִית אֶת מֵאִכְלִינִי וּמִן לוֹיָתָן אֶת מֵאִכְלִינִי, א"ל מָה אֵעִבִיד לֶךְ דְּהָא כְּתִיב וְכָל עַרְל לֹא יֵאכַל בוּ, כִּיּוֹן דְּשִׁמְעָ כֵּן אוֹל וְגוֹר גְּרַמִּיָּה, הֲדָא אָמְרָ אִיגִייר אֲנִטְוִינֻם) נִפְלָ עַל רִישָׁא דְּעוֹרְלָתִיָּה קְטַעְדָּה, אָמַר יְהִיבִית מַכְסֵי חֲלִפִית וְעִבְרִית. כִּי קָא שְׁדוּ לִיָּה, אָמַר כָּל נִכְסָאֵי לְר"ע וְחַבְרִיוֹ. יִצָא ר"ע וְדַרְשׁ וְהָיָה לְאַהֲרֹן

יא.

תימא מאי קפריך דלמא לעולם חוקה היא וכיון דכתיבא באורייתא לא גמרינן מינייהו, דהכי אמרינן בסנהדרין (נב:) גבי מצות הנהרין דרבנן אמרי בסיף כדרך שהמלכות עושה, ור' יהודה סבר בקופיין. ותניא אמר להם ר' יהודה להכמים יודע אני שמיתה מנוולת היא זו אבל מה אעשה שהרי אמרה תורה ובחוקותיהם לא תלכו, אמרו לו כיון דכתיב הריגה באורייתא אנן לא גמרינן מינייהו, דאי לא תימא הכי הא דתניא שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי אנן היכי שרפינן, אלא כיון דכתיבא באורייתא לאו אנן מינייהו קא גמרינן ה"נ... וא"כ מאי פריך. ומיהו הא לא קשיא דאיכא למומר דרבנן דמתניתין היינו ר' יהודה דהתם לא הייש לכתביה דאורייתא (אף לין הכתוב בתורה יט לזטלו אס האמוריים מקיימים אותו). **אבן קשיא**

דחבא מסקינן דלכ"ע שריפה לאו חוקה היא והתם משמע דחוקה היא לכ"ע והוה אסירא אי לאו מעמא דכיון דכתיב... **לכך פירש ר"י** דתרי גוויי חוקה הוו אחד שעושיין לשם חוק לעבודת כוכבים, ואחד שעושיין לשם דעת הבל ושמות שלהם, והכא בשמעתין מיירי באותו חק שעושים לשם עבודת כוכבים וה"פ ר"מ סבר שריפה לאו חוקה היא לעבודת כוכבים, להכי פריך ואי חוקה לעבודת כוכבים אנן היכי שרפינן והא כתיב ובחוקותיהם לא תלכו ואע"ג דכתיבא באורייתא יש לאסור כיון שלהם הוא חק לעבודת כוכבים דומיא דמצבה כשהיו מקריבין עליה אבות היתה אהובה לפניו משעשאוה האמוריים חק לעבודת כוכבים שנאה והזהיר עליה דכתיב לא תקים לך מצבה, ומסיק אלא דכ"ע לאו חוקה היא לשם עבודת כוכבים ומ"מ הוא חק הבל ושמות ובסנהדרין (נב:) משתעי חק הוא משום חשיבות לפי מסקנא דחבא, ולהכי אפילו רבי יהודה מודי דלא גמרינן מינייהו אי כתיבא בדאורייתא ולא חק לעבודת כוכבים הוא, אבל ודאי אי לא הוה כתיבא בדאורייתא לא היה לנו להתנהג אף במנהגן של שמוות, וסיף אינו כתיב בקרא אלא לשון הריגה כתיב ויש לקיימו בקופיין, ואפילו בעיר הנדחת נמי דכתיב לפי חרב איכא למומר דקופיין הוא בכלל חרב ורבנן סברי דאיכא מעמא התם דקופיין מיתה מנוולת לא עבדינן כדאמרינן התם. אלא, דכ"ע שריפה לאו חוקה היא, אלא חשיבותא היא (מי ששורפין עליו מראין שמיתתו חשובה להם חשיבא להם המיתה ששרפו עליה ופלחי לעבודת כוכבים) והכא בהא קמיפלגי, ר"מ סבר לא שנא מיתה שיש בה שריפה, ולא שנא מיתה שאין בה שריפה פלחי בה לעבודת כוכבים, ורבנן סברי מיתה שיש בה שריפה חשיבא להו ופלחי בה, ושאיין בה שריפה לא חשיבא ולא פלחי בה.

שנאמר הו' ישמר צאתה ובוואך מעתה ועד עולם, תו לא שדר בתריה.

ויאמר ה' לך שני גיים (כמיצ) **גוים בבטנך** אמר רב יהודה אמר רב אל תקרי גוים אלא גיים (מלשון גאים, כלומר, שני אנשים חסונים גאווי פנים) זה אנמונינום ורבי (זה בא מעשו וזה בא מיעקב) שלא פסקו מעל שולחנם לא חזרת ולא קישות ולא צנון (חיתוך והיפוך מועילין למאכל כתבו התוס' אין זה רבותא (שהיה זה על שולחנס) אלא שהיו מרבים סעודת שולחנם שהיו צריכין לחתך ולהפך מאכל ולהרחיב בני מעיים) לא בימות החמה ולא בימות הגשמים (כתבו התוס' והא דאמרינן בעירובין (נו.) נראה צנון נראה סם חיים והא תניא נראה סם המות לא קשיא כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים י"ל דמיירי הכא בעת שהוא סם חיים ועוד יש ספרים דגרסי התם כאן בעלין כאן באמהות שהאמהות הם לעולם חיים, והכא נמי איירי באמהות ואע"ג דאמרינן שרבי לא נהנה מן העולם אפילו באצבע קטנה (וכאן מובא שהיה אוכל לטון...) מ"מ אוכלי שולחנו היו רבים (כ"ל, להו לא היה אוכל) דאמר מר צנון מחתך אוכל, חזרת מהפך מאכל, קישות מרחיב מעיים. והא תנא דבי רבי ישמעאל למה נקרא שמן קישואין, מפני שקשין לגופו של אדם כחרבות? לא קשיא הא ברברבי (קשין לגוף) הא (מה שלא פסק משולחנס על רבי ואנטונינוס) בזוטרי.

יום הלידה ויום המיתה (יום המיתה, דכרי ר"מ, וחכמים אומרים כל מיתה שיש בה שריפה יט זה עבודת כוכבים, ושאיין זה שריפה אין זה עבודת כוכבים). מכלל דר"מ סבר לא שנא מיתה שיש בה שריפה, ולא שנא מיתה שאין בה שריפה פלחי בה לעבודת כוכבים (עושיין אותו יום איד קבע כל ימי בנו העומד תחתיו) אלמא (מדלא תלי ר"מ מעמא בשריפה, אלמא) שריפה לאו חוקה היא (לאו חק העובדי כוכבים הוא לשם עבודת כוכבים). מכלל דרבנן (דתלו מעמיהו בה) סברי שריפה חוקה היא. והא תניא שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי (אינה מדרכי האמורי לחוש ללא תעשה כמעשיהם) ואי חוקה היא, אנן היכי שרפינן והכתיב ובחוקותיהם לא תלכו? והקשו התוס',

טריפה מותר, ואיזהו עיקור שאין בה טריפה, **[דף יא ע"ב]** המנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה (אבל מן הארכובה ולמעלה טריפה, אלמא מדאסור לטרפה בבהמה טהורה עסקינן, וטהורה מאי כלי תשמיש איכא?) תרגמא רב פפא בעגלה המושכת בקרון (שיושב בו המלך דהיינו כלי תשמישו).

פסק הש"ע א. שורפין על המלכים (הגה או על הנשיאים) מטתן וכלי תשמישן (ש"ד ואין בו משום דרכי האמורי ולא משום כל תשחית שזהו כבודם שלא ישתמשו אחרים בכלי תשמישן, ומש"ה שורפים מטתן וכלי תשמישן דוקא ולא דברים אחרים) אבל על ההדיוטות אסור יו"ד (שמח"א). **ב.** אין הולכין בחוקות העובדי כוכבים (ולא מדמין להם). ולא ילבש מלבוש המיוחד להם. ולא יגדל ציצת ראשו כמו ציצת ראשם. ולא יגלה מהצדדין ויניח השער באמצע. ולא יגלה השער מכנגד פניו מאוזן לאוזן ויניח הפרע. ולא יבנה מקומות כבנין היכלות של עובדי כוכבים כדי שיכנסו בהם רבים, כמו שהם עושים. (הגה אלא יהא מובדל מהם במלבושיו ובשאר מעשיו (שם). וכל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו העובדי כוכבים לשום פריצות, כגון שנהגו ללבוש מלבושים אדומים, והוא מלבוש שרים וכדומה לזה ממלבושי הפריצות, או בדבר שנהגו למנהג ולחוק ואין טעם בדבר דאיכא למיחש ביה משום דרכי האמורי ושיש בו שמץ עבודת כוכבים מאבותיהם, אבל דבר שנהגו לתועלת, כגון שדרכן שכל מי שהוא רופא מומחה יש לו מלבוש מיוחד שניכר בו שהוא רופא אומן, מותר ללבושו. וכן שעושי משום כבוד או טעם אחר, מותר (מהרי"ק שורש פ"ח). לכן אמרו שורפין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי (ר"ן) יו"ד (קעה"א). **הג"א הביא את דברי הרמ"א** ופוסק בדברי התוס' דשני חקים הן אחד לשם עבודת כוכבים וזה אסור אף בדכתיבא באורייתא ואחד בדברים של הכל ושמות וזה מותר דוקא בדכתיבא באורייתא, וסיים דדברי והרמ"א תמוהים (לפי דברי הג"ח ללאו) יהיה אסור לעמוד בצפייה היום הויכחון) **בדברי הרמ"א** נקטו להלכה רוב האחרונים.

גופא שורפין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי, שנאמר (בצדקיהו כתיב) **בְּשָׁלוֹם תָּמוּת וְכַמְשָׁרְפוֹת אֲבוֹתֶיךָ הַמְּלָכִים...** וכשם ששורפין על המלכים, כך שורפין על הנשיאים, ומה הם שורפין על המלכים, מיטתן וכלי תשמישן, ומעשה שמת ר"ג הזקן, ושרף עליו אונקלוס הגר שבעים מנה צורי (משמע הכסף שרף צורי משקל של צור והוא כ"ה סלעים והסלע ד' דינרים והדינר הוא משקל זהוב). והאמרת מזה הן שורפין עליהם, מיטתן וכלי תשמישן? אימא בשבעים מנה צורי (כלי תשמיש היו שוין שבעים מנה).

ומידי אחרניא לא (מפסדינן אלא כלי תשמישו) והתניא עוקרין (בהמה, הגידין שעל פרסותיה עוקר וחותך) על המלכים **וכתבו התוס'** וא"ת ואמאי לא פריך והאיכא צער בעלי חיים כדפריך לקמן (יג). גבי נושא ונותן בשוק של עבודת כוכבים, דבשלמא משום כל תשחית ליכא דכיון דלכבודו של מלך עושיין כן, אין כאן השחתה, אלא הוי כמו תכריכין של מאה מנה. אלא צער בעלי חיים איך הותר וי"ל דשאני כבוד המלך שהוא כבוד לכל ישראל ואתי כבוד רבים ודחי צער בעלי חיים ואין בו משום דרכי האמורי? אמר רב פפא סום שרכב עליו (דהוא כלי תשמיש).

ובהמה טהורה לא, והתניא עיקור שיש בה טריפה (שהבהמה נטרפת בו) אסור (פירש רש"י לעשותו ואע"פ שאין סופו ליהנות ממנה, אסור לגרום לבהמה טריפות בידיהם **התוס' הביאו** את פירוש רש"י והקשו תימה וכי קדשים הם שיהא אסור לגרום להם טריפות, ואי משום כל תשחית הוא אם כן היכי מוכח מהכא דמיירי בבהמה טהורה, אפילו בבהמה טמאה נמי שייך איסור כל תשחית, ועוד קשיא דבתוספתא משמע דאסור ומותר, אאכילה קאי. **לכך נראה לפרש** אסור באכילה, והכי תניא בהדיא בתוספתא דשבת (פ"ח) עוקרין על המלכים ולא מדרכי האמורי עיקור שיש בה טריפה אסור באכילה ומותר בהנאה, עיקור שאין בה טריפה מותר באכילה. וא"ת מאי קמ"ל ברישא פשיטא דאסור באכילה ויש לומר דמותר בהנאה אצטריכא ליה שלא לאסור בהנאה מפני כבוד המלך, וגם כסיפא אצטריכא לאשמעינן אף היתר אכילה שלא יאסר מפני כבוד המלך) **ושאין** בה

יא:

דמרנא זייפנא (אחיו של אדונינו עשו זייפן הוא יעקב שרימה לעשו וחשב ליטול ברכה להיות גביר לאחיו) דחמי חמי (הרואה בשמחה זו עכשיו רואהו) ודלא חמי לא חמי (מי שאינו רואה עכשיו לא יראה עוד דעד ע' שנה אינה נעשית) מאי אהני לרמאה ברמאותיה (ליעקב שרימה את עשו ולקח את ברכתו) ולזייפנא בזייפנותיה, ומסיימין בה הכי ווי לדין (לעשו) כד יקום דין (כשיקום יעקב).

אמר רב אשי הכשילן פיהם לרשעים, אי אמרו זייפנא אחוה דמרנא כדקאמרי, השתא דאמרי דמרנא זייפנא, מרנא גופיה זייפנא הוא. ותנא דידן מ"ט לא קחשיב לה להאי? דאיתא בכל שתא ושתא קחשיב, דליתא בכל שתא ושתא לא קחשיב.

הני דרומאי (הני ימי אידיהן דמתני' אין אסורין אלא לכני רומי) ודפרסאי מאי? מוטרדי ומורסקי, מוהרנקי ומוהרין (שמות ימי אידיהן קבועות שיש להן בכל שנה).

הני דפרסאי ודרומאי. דבבלאי מאי? מוהרנקי ואקנית', בחנוני ועשר באדר.

אמר רב חנן בר רב חסדא אמר רב, ואמרי לה א"ר חנן בר רבא אמר רב חמשה בתי עבודת כוכבים קבועין הן (ולקמן מפרש קבועין כל השנה שכל ימות השנה עושין עובדיהם יום איד ומקריבין זבחים ואסורים במשא ובמתן לעולם) אלו הן בית בל בבבל, בית נבו בכורסי, תרעתא (שם עבודת כוכבים) שבמפג (שם העיר), צריפא שבאשקלון, נשרא שבערביא. כי אתא רב דימי, הוסיפו עליהן יריד שבעין בכי, נדבכה שבעכו. איכא דאמרי נתברא שבעכו. רב דימי מנהרדעא מתני איפכא יריד שבעכו, נדבכה שבעין בכי.

א"ל רב חנן בר רב חסדא לרב חסדא מאי קבועין הן? א"ל, הכי אמר אבוה דאימך

יום תגלחת זקנו... איבעיא להו היכי קתני? יום תגלחת זקנו והנחת בלוריתו (יום שמגלח זקנו וכן בו ביום הנחת בלוריתו, יום שמגלח זקנו שער ומניה בלורית מאחורי העורף לשם עבודת כוכבים) או דלמא יום תגלחת זקנו והעברת בלוריתו (לסוף שנה שמגלח אותה בלורית לבדה כתבו התוס' נראה דלהכי קתני תגלחת זקנו גבי העברת בלוריתו והנחתו לפי שבשתייהן היו רגילין לגלח)?

ת"ש, דתני' תרוייהו יום תגלחת זקנו והנחת בלוריתו, יום תגלחת זקנו והעברת בלוריתו (ותרתי מתני' נינהו, ולא גבי הדדי תניא להו).

אמר רב יהודה אמר שמואל עוד אחרת (עוד איד אחרת) יש להם ברומי (שאינה שנויה במשנה) אחת לשבעים שנה מביאין אדם שלם (כנגד עשו) ומרכיבין אותו על אדם חיוגר (כנגד יעקב צולע על יריכו כלומר עדיין עשו שולט על יעקב) ומלבישין אותו בגדי אדם הראשון (והן בגדי חמדות שהיו לעשו) ומניחין לו בראשו קרקפלו של רבי ישמעאל (כהן גדול ומהרוגי מלכות היה ומתוך יפיו נכנס בלב בת קיסר והפשיט עור פניו והנמטה באפרסמון שתהא מקוימת ולא ישתנה ועדיין מונח בגיזוי רומי) ותלו ליה בצואריה מתקל ר' זוזא דפיזא [פז והוא אבן יקרה עד מאד, ואינו מצוי בעולם כתבו התוס' וא"ת והא אמרינן בגיטין (נה) תרין איסתרי פיזא נחית לעלמא חד ברומי וחד בכל העולם כולו ואסתירא אמרו בב"ב (קה) מאי אסתירא פלגא דזוזא, וא"כ איך יש מתקל זוזא ברומי ונראה לי דתרין אסתרי לאו דוקא, אלא ר"ל מועטת כדאמרינן בקדושין (מט): עשרה קבין] ומחפין את השווקים באינה, ומכריזין לפניו סך (השבון) קירי (קצין) פלסתר [חשבון הקצין כזב הוא נבואת יעקב שקרא לבניו לאחרית הימים שסופן ליגאל כזב הוא כתבו התוס' פירש רש"י שקורין יעקב קירי (לחן) ולא נהירא שיקראו ליעקב אדון לכך פירש ר"ת זה יצחק שקורין קירי ולפי שהיה (זקינה) היו נוהגין בו כבוד כלומר הברכות שנתן ליעקב פלסתר הם, ואע"ג שגם הוא אמר והיה כאשר תריד מכל מקום אינו נוטל עכשיו הברכות] אחוה

יא: - יב.

רש"י שוק של עזה, והוא חוץ לעיר ומוכרין בו בשר. (עטלוזא) לשון נשחטין באיטלוי, ומיבעי ליה מי שרי לשאת ולתת עם בני עטלוזא כיום איד של בני עובדי כוכבים שבעיר או לא, מי שריא מתנ"י בקרוב כ"כ, או ורשב"ם פירש 'עטלוזא' הוא שם עבודת לא. כוכבים שמחוץ לעזה ועובדין אותה בני המגורש שמחוץ לעזה יום א' בשנה, ומיבעיא אם מותר לשאת ולתת עם בני עזה ביום איד שהוצה לה. וקשיא להר"ר אלהנן על הפירושים, דאם העובד כוכבים (העובד את הע"ז) אינו חשוב כמו הכומר, לא ניהוש לדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים בין שיהיה העובד כוכבים משוק העבודת כוכבים ובין שאינו משוק העבודת כוכבים. לבך פרי דמיורי הכא בשוק שעושוין לשם עבודת כוכבים ולא יום איד הוא, לזה יש לחוש לדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים בתוכה, ולפי זה א"צ לחלק מה שחלק רש"י בין העובד כוכבים שהוצה לה בין מבני העיר, כי אפילו הוא מבני העיר לא היישנין לדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים הוצה לה).

וא"ד, בעא מיניה רשב"ל מר"ח עטלוזא של עזה (דסמוכה לעיר מאד) מהו (מי שרי מתנ"י כה"ג או לא)? א"ל לא הלכת לצור (עיר שישיראל ועובדי כוכבים דרין בה) מימך, וראית ישראל ועובד כוכבים [דף יב ע"א] ששפתו (כשמניחין אותה אצל האור על גבי כירה קרי שפיתה) שתי קדירות על גבי כירה אחת, ולא חשו להם חכמים (אע"פ שסמוך איסור אצל היתר מאד, הכא נמי אע"פ שבני העיר האסורין סמוכין לבני הוצה לה שאין להם עבודת כוכבים היום לא חשו).

מאי לא חשו להם חכמים (איכא למימר בשתי קדירות דלילף הכא דכוותה)? אמר אב"י משום בשר נבילה (ואע"ג דאיכא למיחש לאיסור דאורייתא לא חשו לאחוזקי איסור בקדירות מן הספיקא) לא אמרינן דלמא מהדר אפיה ישראל (כתבו התוס', וא"ת מאי שנא משאר איסורים דעלמא דשריא ביוצא ונכנס. וי"ל דהא דשרינן בעלמא יוצא ונכנס היינו היכא דנתפס כנגב אם מצאו ישראל ותבע ליה לדינא, אבל הכא יכול לתחוב הכף של נבלה בקדירה ויאמר להגים את תבשילך נתכוונתי שלא יקדיה. אי נמי הכא מיירי בתבשיל אכסנאי דלא מרתת מיניה, ולרבא איכא למימר דשרי יוצא ונכנס אפי' באכסנאי ומשום הכי לא מייתי ראייה מבשר נבלה לדמי עבודת כוכבים ביד

קבועין הן לעולם, תדירא כולה שתא פלחי להו (תמיד כל השנה עובדים לאלול זה).

אמר שמואל בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד (אין אנו יכולים להעמיד עצמנו מלישא וליתן עמהם שביניהם אנו יושבין ופרנסתנו מהן, ועוד משום יראה). ויום אידם נמי מי אסיר, והא רב יהודה שרא ליה לרב ברונא לזבוני חמרא, ולרב גידל לזבוני חיטין בחגתא דטייעי (יום לשנה מתקבצין כל סוהרי העיר לאכול ולשתות ולחוג לשם עבודת כוכבים פלונית וכאן קורין)? שאני חגתא דטייעי, דלא קביעא (אין חוששין לה כל כך אם אין עושין לה בכל שנה).

משנה עיר שיש בה עבודת כוכבים (שיום איד יש לבני העיר היום לעבודת כוכבים שבעיר) הוצה לה מותר (לשאת ולתת עם היושבין חוץ לעיר שאין נמשכין אחר אותה עבודת כוכבים שכן מנהג זה עובד את שלו וזה עובד את שלו, ויום איד של אלו אינו ביום איד של אלו). היה הוצה לה עבודת כוכבים (כלומר עבודת כוכבים שהיום עובדין ליראה שלהם) תוכה לה מותר (שאין בני העיר עובדין לאותה יראה). מהו לילך לשם (לאותה העיר ביום עבודת כוכבים שלהם לספר עם אחד מבני העיר) בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום (שאין דרך יוצאה מאותה העיר לילך לעיר אחרת ודרך הכבושה מכאן לאותה העיר מיוחדת לאותה העיר לבדה...) אסור (לילך שם מפני חשד שנראה כמהלך לעובדה) ואם היה יכול להלך בה למקום אחר (דרך מסלול זה הולך גם לעיר אחרת) מותר (דהרואה אומר למקום אחר הולך).

(גמרא) ה"ד הוצה לה (כמה יהא רחוק אותו שוק שהוצה לה מן העיר ויהא מותר לשאת ולתת עם יושביו)? אמר רשב"ל משום ר' הנינא כגון עטלוזא של עזה ושוק של בהמה. עזה עיר של פלשתים והיה בה עבודת כוכבים והיה הוצה לה ישוב סמוך לעיר מאד. כתבו התוס', פירש

שמוע להו, ועוד קשיא מההיא דלקמן (ג.) גבי והולכין לתרפות ת"ר ישראל ההולך ליריד של עובדי כוכבים... עובד כוכבים שהולך ליריד בין בהליכה בין בחזרה מעותיו מותרין דאמרינן אימור המרא זבין גלימא זבין משמע הא עבודת כוכבים זבין אסור אלמא חליפי עבודת כוכבים אסורין פי' ר"ת דההיא (סד.) דשרי חליפי עבודת כוכבים היינו בעובד כוכבים שפורע חובו מדמי עבודת כוכבים שמכר, דהאי דאמר דעבודת כוכבים תופסת דמיה היינו מוהיית הרם כמוהו והיינו דוקא כשהחליפה ישראל אבל כשהחליפה עובד כוכבים לא שייך, אבל הכא ולקמן (ג.) מיירי שהעובד כוכבים מקצה הדמים לצורך עבודת כוכבים אחרת ולכך אסורין הדמים (מבאר הקהילות יעקב לאף שאין הקלף לע"ז, מ"מ למי ע"ז, כל זמן שמייחד הדמים לע"ז, הס ענין בליסורס הלאסון, אף שהגוי מוכרה.) וא"ת דאבוי קאמר הכא דלא חשו לבני הוצה לה משום דמי עבודת כוכבים הא לבני תוכה אסור משום דמי עבודת כוכבים ומ"ש מדלקמן (שם) דפסקינן באימר המרא זבין גלימא זבין, וה"נ נאמר הכי ויהא מותר אף לידועים שהם בני תוכה ואומר ר"י דהכא מיירי ביריד שהוא קבוע לקנות תשמישי עבודת כוכבים וצרכיה הלכך לבני תוכה אסור דאיכא למיחש לדמי דעבודת כוכבים, אבל התם מיירי ביריד שאינו קבוע לכך ולפיכך יש לתלות באימר גלימא זבין, ורבא פליג ואמר, אי הוה לן למיחש לדמי עבודת כוכבים שהיה היריד עשוי לכך היישינן ואפילו בחוצה לה, אבל רבא סבר דאין היריד עשוי לכך ומשום וים אידם איכעיא ליה).

רבא אמר (האי לא חשו, לאו לבשר נבילה קאמר דנילף מינה דכוותה דלא ניהוש לדמי עבודת כוכבים, דהא לא דמי, דהתם לית הנאה לעובד כוכבים דנישדי נבילה לקדירה דמיסתפי דאי חזי ליה ישראל תבע ליה בדינא, אבל הכא מתכוין עובד כוכבים לעשות רצון חבירו, אלא...) מאי לא חשו להם חכמים, משום בישולי עובדי כוכבים (דלמא סמיך ישראל לעובד כוכבים לבשליה וקאכיל בשולי עובדי כוכבים דרבנן) דכוותה ה"נ לא חשו להם חכמים משום וים אידם (למיחש דלמא האי עובד כוכבים שייך בתר בני תוכה ושקיל וטרי האי ישראל בהדיה ביום אידו).

רבה בר עולא אמר (ביום אידם של בני עזה לא שרא ר"ח לשאת ולתת עם בני עמלוזא ולא דמי לשתי קדירות, דהתם ליכא למיחש

עובד כוכבים, דהתם עובד כוכבים מרתת דלמא חזי ליה ותבע ליה בדינא) לאחוריה ושדי עובד כוכבים נבילה בקדירה וכתבו התוס', פירש ר"י שדי בשר כחושה שלו ושקיל בשר שמינה כדי להרויח, אבל בהנם כדי להכשיל את ישראל לא היישינן אפילו הולך למרחוק, וראיה מדלקמן (לד:) גבי ההיא ארבא דמוריסא דלא חייש לתערובת המרא כיון דקיסתא דמוריסא בלומא פי' בוזוא, וקיסתא דהמרא בארבעה לומי פירוש בארבע זוזי. ומהאי טעמא שבקינן בכל יום קדירות שלנו לשפחותינו עובדות כוכבים ולא היישינן דלמא הטילה איסור בתוכן דכוותה ה"נ לא חשו להם חכמים משום דמי עבודת כוכבים (לא מחזקינן דמי עבודת כוכבים בידי עובדי כוכבים שבחוצה לה דנימא אסור למכור להם בהמה שדמים הללו שהוא מקבל מהן מחמת בהמה זו דמי עבודת כוכבים הן שהבהמה היום לצורך בני תוכה היא ונקרבים היום לעבודת כוכבים והוא איסור דאורייתא מלא ידבק בידך מאומה... וכ"ש היכא דיענין דמשל חוצה לה הן דלספק איסורא דרבנן לא היישינן דנימא דלמא האי גברא שייך בתר בני תוכה והוי היום היום אידו, ועבר האי גברא אדרבנן דאסרי לישראל לשאת ולתת עמם ביום איד כתבו התוס', פירש רש"י דנימא דמים הללו שהוא לוקח מהן בשר זו של בני תוכה הן וכבר היו נקרבים לעבודת כוכבים ואסורין מדאורייתא דכתיב לא ידבק בידך מאומה. משמע, דלאבוי נמי אם הוה ידעינן בודאי שהם של עבודת כוכבים אסורין, ושאיני הכא משום דלא חשו, ולרבא אפי' למיחש היישינן ואסור. וקשיא דלקמן (סד.) קאמר הדר יתבי וקמיבעיא להו דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אסורין או מותרין (מכר עבודת כוכבים שלו האס לישראל מותר ליהנות מהמעות) ומסיק רב נחמן דמותרין, ומייתי ראוה ממתניתין עובד כוכבים שהיה נושה בו ישראל מנה ומכר עבודת כוכבים והביא לו המעות מותרים, ושמוא משום הך קשיא פירש רש"י דמי עבודת כוכבים שנקרבים היו (המעות) לעבודת כוכבים, ולא דמי לההיא דפ"ב דר"ל חליפי עבודת כוכבים, וחליפי עבודת כוכבים אינם אסורים אלא כשהחליפם ישראל אבל כשהחליפם עובד כוכבים מותרין. מיהו קשיא דאפי' הוו נקרבינן לעבודת כוכבים, אינם אסורין דבעינן עבודה שנעשית כעין פנים כדאמרינן לקמן (גא.) זרק מקל לפניה חייב משום דדרכה בכך, והמקל אינו נאסר דבעינן תקרובת כעין פנים, וליכא. ויש פירושים אחרים שהג"י רש"י דאבוי לא ס"ל הך מתני' דלקמן (סד.) ודוחק הוא לומר דאבוי ורבא ורבה בר עולא לא

סילון מים לאהוריהם לתוכן ויוצאין דרך פיהם) לכרכין (דרך יושבי כרכים להתנהג בגדולה להכי נקט כרכים) לא יניח פיו על פיהם וישתה, מפני שנראה כמנשק לעבודת כוכבים, כיוצא בו לא יניח פיו על סילון (צינור מחובר בקרקע) וישתה, מפני הסכנה (שלא יבלע עלוקה).

מאי אינו נראה, אילימא דלא מתחזי (שאין אדם רואהו) והאמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים (דבר המותר, ואסרוהו...) מפני מראית העין (שהרואהו חושדו בדבר עבירה) אפילו בחדרי הדרים (במקום שאין אדם רואה) אסור וכתבו התוס' פי' רב נסים גאון דאין הלכה כרב מדתנן בחולין (מא.) ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה המינים, ועוד תנן בשבת (קמז:) שומחן בחמה אבל לא כנגד העם, אלמא לא אסרו בהצר אע"ג דבשוק אסור מפני מראית העין כך קבלתי בשבת מפי מורי החסיד. ובתוספות רבינו יהודה, מצאתי נראה לר"י דהלכתא כרב כדפרישית בשבת (סה.). עוד כתבו התוס' ואע"ג דפליגי ביה תנאי בשבת (סד:) מ"מ לא בעי לתרץ דפליגי הך ברייתא על רב יהודה? אלא אימא אם אינו נראה כמשתחוה לעבודת כוכבים (שפונה אחריו, או צידו לצד עבודת כוכבים) מותר.

וצריכא, דאי תנא קוץ, משום דאפשר למיזל קמיה (עד שיעבור מכנגד עבודת כוכבים) ומשקליה, אבל מעות דלא אפשר, אימא לא. ואי תנא מעות דמוזנא, אבל קוץ דצערא אימא לא. ואי תנא הני תרתי, משום דליכא סכנה, אבל מעיין דאיכא סכנה דאי לא שתי מיית (בצמא) אימא לא, צריכא. [דף יב ע"ב] פרצופות ל"ל [הא תנא מעיין דאיכא סכנת צמא וקא אסר כתבו התוס' דאע"ג דמנשק לעבודת כוכבים אינו חמור כמשתחוה (ול"כ אין מקום לשאלה פלפופות ל"ל, סה"י י"ח חילוק ש"ס אסור אפי' המנשק) מ"מ, כיון דאיכא נמי איסורא דאורייתא במנשק, שמעינן לה מהא דלעיל דאסור (ולכן יש מקום לשאלה פלפופות ל"ל)? משום דקבעי למיתני כיוצא בו לא יניח פיו על גבי הסילון וישתה (דגבי מעיין תנא שחייה ולא תנא הנחת פה הלכך לא שייך

משום בישולי עובדי כוכבים מני התה ישראל חדא זימנא בגחלים, אבל הכא איכא למיחש דלמא האי עובד כוכבים שייך בתר בני תוכה הואיל וסמוכה לה, ומתני' דקתני דחוצה לה מותר לאו בסמוכה כולי האי קאמר, ור"ח לפני אידיהן הוא דשרי וה"ק... לא חשו להם חכמים משום צינורא (לשמא נתזה צינורא מתוך קדירת עובד כוכבים לתוך קדירת ישראל הואיל ואיסור קל הוא חדא דלא שכיח ועוד דאי נמו שכיח בטיל ברובא) דכוותה ה"נ לא חשו להם חכמים משום לפני אידיהן (לא חשו לאיסור חוצה לה של בני עזה ואע"פ שסמוכה לה ממש). פסק הש"ע עיר שעושים בה יריד ביום הגם, והעובדי כוכבים מתקבצים מכמה מקומות והולכים שם לכבוד עבודת כוכבים, מותר לילך חוצה לה ואסור ליכנס בתוכה. היתה חוצה לה, מותר ליכנס בתוכה. ההולך ממקום למקום, אסור לעבור בה אם הדרך מיוחד לה, (הנה דהיינו שאין עוברין מאותה עיר לעיר אחרת) יו"ד (קמ"א).

מהו לילך לשם... ת"ר עיר שיש בה עבודת כוכבים (כל היכא דתני שיש בה עבודת כוכבים' משמע שהיום עובדין ליראה שלהם) אסור ליכנס לתוכה (משום חשד דאמרי איהו נמי אזיל למפלה) ולא מתוכה לעיר אחרת, דברי רבי מאיר. וחכ"א כל זמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור אין הדרך מיוחדת לאותו מקום מותר. ישב (נתחב לו) לו קוץ (ברגלו) בפני עבודת כוכבים לא ישחה ויטלנה, מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים, ואם אינו נראה (לקמן הגמ' תכ"ח) מותר. נתפזרו לו מעותיו בפני עבודת כוכבים לא ישחה ויטלם, מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים, ואם אינו נראה מותר. מעיין המושך לפני עבודת כוכבים לא ישחה וישתה, מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים, ואם אינו נראה מותר. פרצופות (אדם חלולין) המקלחין מים (נכנס

יב:

ולא גרסינן נמי אי איכא איניש אחרינא בהדיה לימא ליה פלניא... אבל יש שם ברייתא אחרת לעיל מהך דגרים בלילי רביעית ובלילי שבתות וגרים נקרקיש אנכתמא). ואם צחי, מאי תקנתיה? אי איכא אחרינא בהדיה, ליתרייה (יקיצנו משנתו...) ולימא ליה צחינא מיא. ואי לא, נקרקש בנכתמא (יקשקש בכיסוי) אחצבא (דלידמי כגברא בהדיה) ונימא איהו לנפשיה פלניא בר פלניתא, אמרה לך אימך אזדהר משברירי ברירי רירי ירי רי בכסי חיורי (לחש הוא ומתמעט והולך משם השד כאשר הוא שומע מיעוט תיבות אות אחר אות עד רי, וכן הוא הלחש להבריתו משם, סנוירים תרגומו שברירי). **פסק הש"ע א.** ישב לו קוץ ברגלו בפני עבודת כוכבים, או נתפורו לו מעות לפניה, לא ישוה להסיר הקוץ וליטול המעות, מפני שנראה כמשתחוה לה, אלא ישב או יפנה אחוריו או צדו לצד עבודת כוכבים, ואחר כך יטול יו"ד (קנב). ב. פרצופות המקלחות מים בפני עבודת כוכבים, לא יניח פיו על פיהם וישתה, מפני שנראה כמנשק לעבודת כוכבים. (הגה י"א דכל שאינו אסור אלא מפני מראית העין, כגון בדין זה, אם יש סכנה בדבר כגון אם ימות אם לא ישתה, מותר לשתות ואין בזה משום יהרג ואל יעבור...) יו"ד (קנב). ג. הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות, וקצתם נתבארו בטור יו"ד סי' קמ"ז, ועוד יש דברים אחרים ואלו הם לא יניח פיו על הסילון המקלח וישתה, ולא ישתה בלילה מהבארות ומהאגמים, שמא יבלע עלוקה והוא אינו רואה... הו"מ (תכנב).

משנה עיר שיש בה עבודת כוכבים (ודרך העובדי כוכבים להיות להם יום שוק ויריד ביום אידם) והיו בה חנויות מעוטרות (וסימן הוא להם שאותן חנויות של עבודת כוכבים הם ליטול מהם מכס) ושאינן מעוטרות, זה היה מעשה בבית שאן, ואמרו חכמים המעוטרות אסורות, ושאינן מעוטרות מותרות (פירש רש"י דכאותן שאין מעוטרות לא

למיתני כיוצא בו גביה, אבל בפרצופות תנא הנתח פה ושייך למיתני גביהו כיוצא בו דאסור נמי הנתח פה, דאילו לשחות ולשתות בידו ליכא סכנתא דבדיק להו בידיה) מפני הסכנה. מאי סכנה? עלוקה.

ת"ר לא ישתה אדם מים לא מן הנהרות ולא מן האגמים, לא בפיו ולא בידו אחת (ממהר וזורק בפיו ואינו בודק, אבל בשתי ידיו יכול לעכבו בידו ויעיין) ואם שתה דמו בראשו, מפני הסכנה. מאי סכנה? סכנת עלוקה. מסייע ליה לרבי חנינא, דאמר רבי חנינא הבולע נימא של מים מותר להחם לו חמין בשבת [לשתות, דסכנת נפשות היא כדקתני בברייתא דמו בראשו כתבו התוס' ואע"ג דבבכורות (מד:)] משמע שגם אחר ששתה העלוקה הוא יכול להיות הרבה, מ"מ מחללין עליו את השבת כיון שיש בה סכנה, מידי דהוה אמכה שעל גב היד וגב הרגל (לקמן כה). דחשבינן כמכה של הלל לחלל את השבת אע"ג שפעמים מתרפא מאליו. בערוך גרס ערקא פ"י תולעת קמנה ומצויה במים וכשנפלת על הבשר נתלית בו ומוצצת הדם וכל זמן שמוצצת היא נתמלאת מן הליחה שמוצצת ומתנפחת עד שיהא כמו הבית קמנה וכשאדם בולע בתוך המים מוצצת ליחה שבמעיו ומתגדלת במעיו ונמצא כריסו צבה ופ"א עלקא, כרום זלות מתרגמינן כעלקא דמוצצת דמהון דבני אינשין ומעשה באחד שבלע נימא של מים, והתיר רבי נחמיה להחם לו חמין בשבת. אדהכי והכי (בתוך זמן שמחממין לו המים...) אמר רב הונא בריה דרב יהושע ליגמע חלא (שלא ימהר למות).

אמר רב אידי בר אבין האי מאן דבלע זיבורא (צירעה) מחייא לא חיי, מיהו לשקיה רביעתא דחלא שמגז (הומין חוק) אפשר דחיי פורתא עד דמפקיד אביתיה.

ת"ר לא ישתה אדם מים בלילה, ואם שתה דמו בראשו, מפני הסכנה. מאי סכנה, סכנת שברירי (פירש רש"י שד הממונה על מכת סנוירים. לא גרס הכא לא מן הנהרות ומן האגמים דה"ה נמי מן הכלים. התוס' הביאו את ג"י רש"י. והביאו אה"ב שר"י פירש דבפסחים (קוב). גרסינן בהך דשברירי מן הנהרות ומן האגמים בלילה, ול"ג נקרקיש אנכתמא,

לממש אע"פ שאינו נהנה) אבל מעוטרת בפירות מותרות (ליקח מהן ואע"ג דמטיא הנאה לעבודת כוכבים בהנך זביני, לית לן בה כדמפרש במהנה מותר הקשו התוס' ולרבי יוחנן שאינן מעוטרות מיהא מותרות. וא"ת לקמן (לג.) דתני ישראל ההולך ליריד, דמעוה הנמצאים בידו בהורה אסורין דאימר עבודת כוכבים זבין. ומסיק, דאי גלימא זבין הכא הוה מזבין ליה כלומר ולא היה הולך שם באיסור, משמע שאינו יכול לילך לשם כי אם באיסור, ואמאי הוה לן למיתלי בההיא דהנויות שאינן מעוטרות לדבר איסור ויש לומר דהתם מיירי בשכל הנויות העיר מעוטרות לדבר איסור, לרשב"ל בוורד והדס, ולרבי יוחנן מיהא בפירות אי נמי הך ברייתא דלקמן מיירי ביריד שלוקחין מכם מכל מי שאינו רוצה להניח עטרה ואתיא כרבי נתן דבסמוך דאמר בין נהנה בין מהנה. ואם תאמר לקמן בברייתא (יג.) אמאי לא תלי זבין מבעה"ב שאינו קבוע דשרי לכולי עלמא למזבין מיניה כל דבר אף פיתא וסנדל כדמשמע לקמן בשמעתין ויש לומר דהתם בברייתא מיירי בישראל תגר דלעולם שקלי מיכסא או מן הלוקח או מן המוכר) מאי טעמא? דאמר קרא וְלֹא־יִדְבַק בְּיַדְךָ מְאֻיָּמָה מִן־הַחֶרֶם, נהנה (מן הריה של עשבים או של בשמים) הוא דאסור [דף יג ע"א] אבל מהנה (נותן מכם) שרי וכתבו התוס' וא"ת לקמן (מז): גבי מי שהיה כותלו סמוך לעבודת כוכבים ונפל אסור לבנותו ופריך והא קא שביק רווחא לעבודת כוכבים ומאי פירכא הא אמרינן הכא דמהנה מותר. וי"ל דהתם איכא הנאה יתירא ונראה כנותן מקום לעבודת כוכבים ור"ת פירש דודאי כל מהנה אסור לבד מהכא מפני שיש באותה הנאה בזיון לעבודת כוכבים שפורע המכס לפי שאינו מחשיב העבודת כוכבים כל כך שישים העטרה בראשו.

ורבי יוחנן אמר אפילו מעוטרת בפירות נמי אסור, ק"ו נהנה אסור, מהנה לא כ"ש (כתבו התוס'), כתב רבינו ברוך דאותו יריד שהכומרים של עבודת כוכבים לוקחים בו מכם מן המכר מיד, אם אותו מכם הוא לבנין עבודת כוכבים והעובד כוכבים מפרש קח בסכום כך וכך זעוד פשוט לבנין עבודת כוכבים אסור דמהנה אסור כר' יוחנן, ואף אם לא הזכיר לו לבנין עבודת כוכבים אלא אחר שפירש לו הסכום אמר לו זעוד פשוט נראה דאסור כי מה שלא הזכיר לבנין עבודת כוכבים מפני ישראל הוא מניח ומ"מ אם לא היה מפני הבנין היה נותן לו בסכום הראשון ונמצא הפשוט יוצא מכיס הישראלי לבנין עבודת כוכבים. והר"ר משה מקוצי כתב בספרו כי אם אמר סתמא זעוד פשוט יכול להיות דמותר דשמא יתננו לעניי עובדי כוכבים).

שקלי מינייהו מכסא לעבודת כוכבים ולא מטיא לעבודת כוכבים הנאה מינייהו, ואי משום דנושא ונותן ביום אידם ה"מ לזבוני להו דלמא מזבין ליה בהמה ואזיל ומקריב לה לעבודת כוכבים אי נמי דרך לוקח להיות שמח ואזיל ומודי אבל למזבין מינייהו דבר המתקיים שרי דסתם מוכר עצב הוא. התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו הכא משמע שחזר בו רש"י ממה שהיה מפרש לעיל (ב.) דלשאת ולתת היינו מקח וממכר. ומיהו קשיא אי ביום אידו מיירי שיהיה השוק ביום איד היאך לוקחין מהם, הא אמרינן לעיל (ז:) דאין לוקחין מהם דבר שאינו מתקיים, ואילו בגמ' דהכא (יג:) אמרינן דרב ירמיה זבן חד פיתא ועלה דההוא עובדא אמרינן בירושלמי א"ל חד להבריה ואת לא לקחת גלוסקין מימך. לכך פירש רבינו מאיר דהכא מיירי ביריד שעשו להניח בו מכס ושלא ביום אידם מיירי, ולכך בשאינם מעוטרות אין כאן איסור).

(גמרא) אמר רשב"ל לא שנו אלא מעוטרת בוורד והדס (של תקרובת עבודת כוכבים והוא סימן להם שהנויות הללו של עבודת כוכבים הן) דקא מתהני מריחא [וורד והדס דרך לשטחן לפני עבודת כוכבים ואסורין משום תקרובת עבודה כוכבים הקשו התוס', הקשה ר"ת מ"ש מכת תיהא (נקב סעוקים נמגופת החזית, ומניחים כחוכו קנה לק, ומניחים לרכו את הין, לכולקו את יכול להתקיים) דאמרינן לקמן (סו:) דשרי משום דריחא לאו מילתא היא ותיירין דשאני וורד והדס דעיקרייהו לריחא קיימי והוי כמו קטורת דאף לאחר שנעשית מצותו נהי שאין מועלין בו איסורא מיהא איכא, ואפילו לא הוי עיקרייהו לריחא שמא יש לאסור דהא דאמרינן (פסחים כד:) כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא בדרך הנאתן מכל מקום איסורא מיהא איכא ושמא בעבודת כוכבים אפילו ללקות נמי לקי מידי דהוה אכלאי הכרם דלוקין עליהם אף שלא בדרך הנאתן משום דלא כתיבא בהו אכילה, ובעבודת כוכבים נמי לא כתיב בהו אכילה באורייתא אלא בדברי קבלה ויאכלו מזבחי מתים' ואע"ג דכתיב 'אשר חלב וזבחימו יאכלו' מכל מקום לא הוזכר אכילה אצל איסור רק בדברי קבלה דאיתקש זבח למת ויאכלו מזבחי מתים כדאיתא (לקמן כט:): ואפילו אם תמצא לומר דמלקות ליכא איסורא מיהא איכא, אבל בת תיהא אע"ג דביין נסך מיירי דעין איסור עבודת כוכבים החמירו בו, התם ליכא הנאה כי אדרבה חזק היין נכנס בחוטמו ומזיקו, ומעם האוסר לאו משום הנאת הריה אלא משום דחשיב ליה כשתייה שהריה נכנס בגופו והוא חזק ביותר, ואפילו את"ל דשתיה גסה מותרת באיסור הנאה, הכא כיון דאם היה שותה היין עצמו לא היתה לו שתייה גסה יש לאסור הריה הדומה

בערכאות שלהן (מקום גדוליהן ושופטיהן ומעלה שטרותיו לפניהם לחתום, ואע"פ שכבוד ותפארת היא להם ואיכא למימר דאזיל ומודה) מפני שהוא כמציל מידם (שמתוך כך יהיו לו עדים ומסייעין להציל מן העוררין) ואם היה כהן מטמא בחוצה לארץ לדון ולערער עמהם וכשם שמטמא בחוצה לארץ, כך מטמא בבית הקברות. בבית הקברות סלקא דעתך, טומאה דאורייתא היא, אלא בית הפרס דרבנן (שדה שנחרש בה קבר וחשו חכמים עד מאה אמות דלדלה מחרישה את כתיתי העצמות ושמא יעבור על עצם כשעורה ויסיטנו). ומטמא ללמוד תורה ולישא אשה וכתבו התוס' פירוש ודעתו לחזור לא"י, דאילו אין דעתו לחזור אמר בכתובות (ק"א). אחיו של זה נשא עובדת כוכבים ומת ברוך המקום שהרגו, וזה ירד אחריו לחו"ל. ודוקא בהנך מצות שהן חשובות ללמוד תורה שגדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה, ואשה נמי דכתיב לא תהו בראה אבל לשאר מצות לא, והכי משמע במגילה (כז). אבל בשאלתות דרב אחא מפורש הנך דקילי וכ"ש לשאר מצות שהם חשובות א"ר יהודה אימתו, בזמן שאין מוציא ללמוד, אבל בזמן שמוציא ללמוד אינו מטמא. רבי יוסי, אומר אפילו בזמן שמוציא ללמוד יטמא, לפי שאין אדם זוכה ללמוד מכל, א"ר יוסי מעשה ביוסף הכהן שהלך אחר רבו לצידן (לחוצה לארץ וארץ העמים מטמא מדרבנן כבית הפרס) ללמוד תורה ואמר רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי (ומדאיירי ר' יוחנן ש"מ שמיעא ליה לר' יוחנן הך מתני' ולוקחין מהן בהמה, פליגא אדרבי נתן) אלמא פליגי?

אמר לך רבי יוחנן לעולם לא פליגי, ולא קשיא כאן בלוקח מן התגר דשקלי מיכסא מיניה (מן הלוקח ונמצא מהנה) כאן בלוקח מבעל הבית דלא שקלי מיכסא מיניה.

אמר מר בהמה תיעקר. והא איכא צער בעלי חיים? אמר אביי, אמר רחמנא את־סוסי־הָ תַעְקֵר (ביהושע כתיב אלמא מותר לרדותן בכך כתבו התוס' הקשה הר"ר

מיתיבי, רבי נתן אומר יום שעבודת כוכבים מנחת בו את המכס, מכריון ואומרים כל מי שנוטל עטרה ויניח בראשו ובראש חמורו לכבוד עבודת כוכבים יניח לו את המכס, ואם לאו אל יניח לו את המכס, יהודי שנמצא שם מה יעשה, יניח נמצא נהנה (כתבו התוס' פירש רש"י יניח העטרה בראשו ונמצא נהנה מן הריה, ואע"פ שמניחין לו את המכס ויהנה, אינו נקרא נהנה מעבודת כוכבים כיון שהמעות שלו) לא יניח נמצא מהנה, מכאן אמרו הנושא ונותן בשוק של עבודת כוכבים בהמה תיעקר, פירות כסות וכלים ירקבו, מעות וכלי מתכות יוליכס לים המלח וכתבו התוס' לכאורה משמע דהני מעות אינם אסורים אלא מטעם קנס דומיא דפירות ושאר דברים, אבל אינם אסורים מטעם חשש דמי עבודת כוכבים. ותימה דלקמן (לג). גבי ישראל ההולך ליריד משמע דמעות הנמצאות בידו אינם אסורין מטעם קנסא דמשא ומתן אלא מטעם דאמרין עבודת כוכבים זבין, כך הקשה הר"ר אלהנן. ותיירין ר"י דהתם ה"ק בחורה אסור אפי' לישא וליתן עמו משום חשש דמי עבודת כוכבים, כיון דהלך ודאי דמי עבודת כוכבים בידו, דאי גלימא זבין, הכא הוה מזבין ליה, אבל הכא לא מיירי אלא בנמצא שם (היינו קסס גר, ולא סהלך נמוחל לטס) וקנס דקנסינן ליה משום דנשא ונתן ביום איד עבודת כוכבים, ולחכי אין לאסור המעות אלא לדידיה דעבד איסורא, ואפילו לרבי יוחנן דאמר נשא ונתן אסור, מיהו לישא וליתן עמו שרי ולא חיישינן שמא ישא ויתן באותן המעות, דכולי האי לא קנסו ואיזהו עיקור, המנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה ופירש רש"י אבל עיקור שתטרף בו אסור לעשות כן בידים כבהמה ואע"פ שהיא אסורה בהנאה. כתבו התוס' פירש רש"י דעיקור של טרפה אסור. ולא נחירא כדפרישית לעיל (יא). גבי עוקרין על המלכים, אלא ה"ק דיו בכך, ויכול להיות שמותרת בהנאה ואע"ג דמעות ופירות וכל אינך אסורין בהנאה, מ"מ גבי בהמה יכול להיות דסני בקנסא דעיקורו. קתני מיהת יניח נמצא נהנה, לא יניח נמצא מהנה? אמר רב משרשיא בריה דרב אידי, קסבר רשב"ל פליגי רבנן עליה דרבי נתן, ואנא דאמר רבנן דפליגי עליה, ור' יוחנן סבר לא פליגי.

ולא פליגי, והא תניא הולכין ליריד של עובדי כוכבים, ולוקחין מהם בהמה עבדים ושפחות, בתים ושדות וכרמים, וכותב (שטרות) ומעלה

כדמשמע בפסחים (כה). וכעובדא שהבאתי גבי רב יהודה, ואע"פ שלא האריך התלמוד להזכיר שחיקה אפ"ה ודאי צריך) ואיזהו עיקור, נועל דלת בפניה (כתבו התוס') אין לתמוה על בכור בזמן הזה אמאי לא הצריכו לנעול דלת שלא יבא לידי תקלה ולא נצטרך להמתין עד שיפול בו מום, דהאי דמצרכינן הכא משום קנסא הוא שהקדיש על הנם, ועוד אי נפל ביה מומא הכא לא שרי אלא על ידי פדיון, אבל בכור שהוא קדוש מאליו ולא על ידו באה הקדושה אין לקנסו אלא ימתין עד שיפול בו מום ויאכל במומו בלא שום פדיה ואע"פ שהוא יכול להטיל בו מום קודם שייצא לאויר העולם ויפקיענו מקדושת בכור למזבח רק שיתננו לכהן ולא תארע בו עוד תקלה, אם לא עשה אין לקנסו בכך ולהצריכו נעילת דלת) והיא מתה מאיליה?

אמר אבבי שאני התם (מקליט נהמה זמן הזה) משום בזיון קדשים (דאי אמרת תיעקר אינה מתה מהרה נראה בזיונה לזמן מרובה). ונשחמיה מישחמא פירש רש"י דאי משום שהומי חוץ אבדק הבית לא מיהייב וכדתניא ביומא (סג:) שומע אני אפילו קדשי בדק הבית שנקראו קרבן... התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו משמע דלא איירי הכא אלא בקדשי בדק הבית. וקשיא, דא"כ כי משני רבא מפני שנראה כמטיל מום בקדשי בדק הבית, מאי מטיל מום איכא, הא כי כתיב 'כל מום לא יהיה בו' בקדשי מזבח כתיב, ועוד מדקמסיק הני מילי בזמן שביהמ"ק קיים דהוי להקרבא אלמא בקדשי מזבח איירי. לכך פירש ר"י בדקדשי מזבח איירי, ובזמן הזה אין חייב שוחט חוץ מאחר שאינו ראוי לביאת פתח אהל מועד מידי דהוה אשלמים ששחטן בחוץ קודם פתיחת דלתות ההיכל דפטור למ"ד (שם). מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי. ועוד י"ל דלעולם בקדשי בדק הבית מייירי, ורבא בא לפרש הטעם בקדשי מזבח, וגזירה קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח כדאשכחן גבי גיזה ועבודה בחולין (קלה). דגזרינן קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח, והאי כי פריך ונשחמיהו מישחמא אקדשי בדק הבית פריך והוה מצי לשנויי גזרה משום קדשי מזבח והתם אסור משום שהומי חוץ, אלא שפיר קא משני? אתו בהו לידי תקלה (לאכלה).

ולישויה גיסטרא (יהתכנה לשנים הא ליכא בזיון קדשים דמתה מהר ותקלה ליכא דלא אכלי מינה)? אמר אבבי, אמר קרא ונתצתם את מזבחתם... לא תעשון פן לה' אלהיכם.

רבא אמר מפני שנראה כמטיל מום בקדשים. נראה, מום מעליא הוא? ה"מ (הוא

אלהנן למ"ד (שבת קכה): צער בעלי חיים דאורייתא מאי ראייה מייתי מיהושע דלמא שאני התם דעל פי הדבור הוה, אבל הכא בקנס דרבנן, אין כה ביד חכמים לעקור דבר מן התורה. וי"ל דודאי שיש כה בידם לעקור היכא דנראה טעם קצת לעקור, כדמוכח ביבמות (פמ): גבי משיאין האשה על פי עד אחד).

אמר מר ואיזהו עיקור, מנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה. ורמינהי אין מקדישין וכתבו התוס' ומעמא משום דלא ליתי לידי תקלה, ומחאי מעמא בטלי מעשר בהמה בזמן הזה כדאיתא בבכורות (נג.). והקשה ר"ת מהא דאמרינן בשבת (נד:): תריסר אלפי עיגלי הוה מעשר ר"א בן עזריה מעדרו כל שתא, ור"א לאחר חורבן הוה כשבא לכלל מצות, דהא בן י"ח שנה בלבד היה כשמינהו נשיא ומינהו תחת ר"ג, ולכל הפחות ר"ג היה נשיא שתי שנים קודם לר"א מדקאמר אשתקד בר"ה צעריה, ורבן יוחנן בן זכאי שהיה נשיא קודם ר"ג משכה נשיאותו עד לאחר חורבן כדתנן (ר"ה כט:): משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי, א"כ לא היה יכול ר"א להיות בר מצוה עד לאחר חורבן וצ"ל כי אפטרופוס היה לו שהיה מעשר עבורו אי נמי לא נתבטלו מיד עד לאחר חורבן כמה שנים] ואין מהרימין [קסבר סתם חרמים לבדק הבית דפלוגתא היא בערכין (כה): וכיון דהשתא ליכא בית המקדש אתי בהו לידי תקלה דמתהני מהקדש ומעילה **כתבו התוס', פירש רש"י** דסתם חרמין לבדק הבית ויפה כוון דלמ"ד סתם חרמין לכהנים ליכא למיחש לתקלה שיכול ליתנו לכהנים מיד כדאמרינן בערכין (כט). אמר עולא אי הואי התם הואי יהיבנא כולהו לכהנים] ואין מעריכינן בזה"ז, ואם הקדיש והחרים והעריך בהמה תיעקר והקשו התוס', תימה דאמרינן בערכין (כט). ההוא גברא דאחרמינהו לנכסיה אתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה שקול ד' זוזי (לפדיון 'ההקדש' שחל על נכסך, ולחיל עלייהו את הקדושה שנכנסך) ושדי בנהרא ולשתרו לך (וחוק את ה' זוזים נהה, שהרי אסור להשתמש בהם, וזהו"ל אין הקדש נלק סבית ליתנס לו) אלמא אית להו תקנה. ופירש ר"ת דשאני התם דמקרקעי היא שהן קיימות לעולם ואין יכולין לכלותם אי לא עבוד בהו רבנן תקנה אתי לידי תקלה לעולם, ויכול להיות שאף למטלטלין עלתה התקנה לפי שהוקדשו ביהד עם הקרקעות] פירות כסות וכלים [דף יג ע"ב] ירקבו (כתבו התוס') פי' ויניחם במקום שלא יהא נקל לבא לידי תקלה ושם ירקבו) מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח (כתבו התוס') משום דשדי להו בעיניהו דבלא שחיקה צריך ים המלח ה"ה בשאר נהרות ע"י שחיקה

א"ל ר' ירמיה לר' זירא קתני (לרבנן דפליגי עליה דר' נתן...) לוקחין מהן בהמה עבדים ושפחות, עבד ישראל או דלמא אפי' עבד עובד כוכבים? א"ל מסתברא עבד ישראל, דאי עבד עובד כוכבים, למאי מיבעי ליה (כלומר מאי מצוה יש כאן דנשרי ליה). כי אתא רבין אמר רבי שמעון בן לקיש אפילו עבד עובד כוכבים, מפני שמכניסו תחת כנפי השכינה. אמר רב אשי אטו בהמה מאי מכניס תחת כנפי השכינה איכא, אלא משום מעוטייהו (שממעט העובדי כוכבים ומדלדלן שלוקח בהמתם שמשתמשין בהן) וה"נ דממעטי שרי (כתבו התוס' ואידך דמפרש 'מפני שמכניסו, סבר, דלא שייך בעבד מעוטייהו, דאדרבה, הוי ממעט ישראל שאוכל משלו).

רבי יעקב זבן סנדלא (ביריד של עבודת כוכבים לקח סנדל מן העובד כוכבים) ר' ירמיה זבן פיתא וכתבו התוס', וא"ת והלא פת עובדי כוכבים אסורה וי"ל דמיירי במקום שאין פלטר ישראל כדאמרין לקמן (לה): ועוד י"ל דמיירי הכא לצורך עבדו עובד כוכבים או לצורך בהמתו. אכן בירושלמי גבי האי עובדא שנייא היא משום חיי נפש משמע דלצרכו קנאו. והכי גרסינן בירושלמי ואתה לא לקחת גלוסקא מימך אמר ליה שנייא היא משום חיי נפש. וא"ת והלא פת דבר שאין מתקיים הוא ואמרין לעיל (ו): דבר שאין מתקיים אין לוקחין מהם. וי"ל דפת דבר חשוב הוא וקפ"ץ עליה זכינא והוה כדבר המתקיים. אמר ליה חד לחבריה יתמא (בלא דעת) עבד רבך הכי (לעשות סחורה בשוק של עבודת כוכבים דשקלי מיניה מכסא ומתנה) אמר ליה אידך יתמא, עבד רבך הכי, ותרוייהו מבעה"ב זבון, וכל חד וחד סבר חבראי מתגר זבן, דאמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא לא שנו אלא בלוקח מן התגר דשקלי מיכסא מיניה, אבל בלוקח מבעה"ב דלא שקלי מיניה מיכסא מותר. א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא אילמלא היה ר' יוחנן הא זימנא באתרא דקא שקלי מיכסא, אפי' מבעה"ב הוה אסר (ליקה, והשתא דר' ירמיה קים לן דשקלי מבעלי בתים) אלא אינהו היכי זבון? מבעה"ב שאינו

דהוי מטיל מום גמור ואסור משום 'כל מום לא יהיה בו' בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה (דקרינא ביה 'תמים יהיה לרצון' (להקריב) השתא דלא חזי להקרבה לית לן בה (נראה בעל מום הוא ולא אסור מדאורייתא).

וליהוי כמטיל מום בבעל מום, דאע"ג דלא חזי להקרבה אסור [לרבא פריך דאמר נראה כמטיל מום, כלומר מדרבנן הוא דאסור, אמאי לא עבר מדאורייתא משום דלא חזי להקרבה, הרי מטיל מום בבעל מום דמעיקרא לא חזי להקרבה ופליגי ביה תנאי בבכורות (ג): גבי בכור שאחזו דם ואיכא למ"ד אסור להקזו אפילו הוא מת משום לא יהיה בו מום, וה"ל למיתני מפני שמטיל מום בבעל מום ואמאי תנא נראה? בעל מום נהי דלא חזי לגופיה לדמי חזי (להללו באחר ומקריב חלופיו וקרינא בו תמים יהיה לרצון משום חלופיו) לאפוקי הכא (השתא כשאין בית המקדש קיים) דלא לדמי חזי ולא לגופיה חזי (דשום בהמה לא חזיא לא לגופה ולא לדמי, הלכך נראה בעלמא הוא, ולא מיתסר מדאורייתא אלא מדרבנן).

אשכחיה רבי יונה לרבי עילאי דקאי אפיתחא דצור, א"ל קתני בהמה תיעקר, עבד (לקח שם עבד) מאי (לרבי נתן מה יעשה לו יעקרנו או לא) עבד ישראל לא קא מיבעיא לי, כי קא מיבעיא לי עבד עובד כוכבים מאי וכתבו התוס' טעמא דמכניסו תחת כנפי שכינה דהייב בכל המצות שהנשים חייבות דגמרינן לה לה מאשה (גיטין מא:)? א"ל מאי קא מיבעיא לך, תניא העובדי כוכבים והרועי בהמה דקה [והן ישראל, וכן גזלנים הרי הן כעובדי כוכבים הקשו התוס' (כועי נהמה...) שלהן, אבל של אחרים לא, דאין אדם חוטא ולא לו כדאמר בכ"מ (ה): גבי ההוא רעיא לא מעלין (אותן מן הבור אם נפלו לתוכה אלא יניחם וימותו) ולא מורדין (אותן לבור להמית אותן בידים, אלמא עבד עובד כוכבים אסור להמיתו בידים).

שורש בקרקע לא בימות החמה ולא בימות הגשמים אבל תבואה יש לה עיקר בימות החמה ומשום הכי פריך עלה מההיא דשביעית, וכה"ג פריך בשבת (צ). גבי כבירתא, וגם רש"י פירש שם כן שתורניתא דהכא כעין כבירתא.

ורמינהו, הוסיפו עליהן (לענין שביעית) אלכסין ואיצטרובלין, מוכססין ובנות שוח וכתבו התוס' לכאורה משמע דפירי גרוע הוא מדהוסיפו עליהם, אבל מעיקרא לא הוו נהגו בהו שביעית, וכן משמע בריש דמאי דלא נחשדו עליהם עמי הארץ דתנן הקלין שבדמאי השיתין והרימין ועורדין ובנות שוח. וקשיא דבשבעות (יב): אמר גבי מותרות קיין למזבח כבנות שבע לאדם שאוכלין אותם בקנה סעודה אלמא חשובות נינהו, ובנות שבע הם בנות שוח כדאיתא בבראשית רבה (פט"ו) תאנים שאכל אדם הראשון איכא דקרו להו בנות שוח לפי שגרמו שוח לאדם ואיכא דקרו להו בנות שבע שגרמו שבע אבילות לאדם, ובנדרים (כז). נמי גבי הנודר מן הכלכלה והיו בה בנות שבע ואמר אילו הייתי יודע שבנות שבע בתוכה הייתי אומר תאנים שחורות ולבנות אסורות ובנות שבע מותרות, מכל הני משמע דבנות שבע חשובים. וי"ל דודאי בנות שוח פרי חשוב הוא ומה שלא נחשדו עמי הארץ עליהם היינו מפני שיש מהם הרבה והוא מין פרי הגדל ביערים כמו עורדין דחשיב בהדיהו גבי קלים שבדמאי לפי שמצוי להם מן ההפקר לא נחשדו שלא לעשר הגדל סביב גנותיהם וסביב פרדותיהן ולא מפני שהוא גרוע, ולגבי שביעית מעיקרא סבור כיון שאין נגמרים בשנה שנחנמים בה כדאמרין (ר"ה טו): בנות שוח שביעית שלהן שניה לפי שעושות לשלש שנים, הוי סברי דלא שייך למיזל בהו לא בתר הנמה ולא בתר לקיטה ולכסוף הלכו בו אחר הנמה ונהג דין שביעית שלו בשנה שניה של שמטה. אכ"ן קשיא דהכא קא מפרש תלמודא בנות שוח תאני חזרתא וכן בברכות (מ:): ובנדרים שהבאתי משמע דאינם לא תאנים שחורות ולא תאנים לבנות. וי"ל דג' מיני תאנים הם, שחורות ולבנות הם סתם תאנים. ובנות שוח, ומאותם בנות שוח יש מהם רעות ויש מהם טובות, וברעות מיירי הכא ובמסכת דמאי, ולכך קורא אותם (הלעות) בנות שוח (ע"ש חכילת אלס הללשון) שתולה הקלקלה במקולקל אע"פ שמהם לא אכל אדם כי אם מן הטובות והם אותם בנות שבע דמיירי בהו בשבעות ובנדרים כי מסתמא אדם הראשון מן הטובות אכל. ור"ת היה מפרש דגרם הכא גבי שביעית 'מוכססין בנות שוח' ולא גרם 'בנות שוח' והוא מין בנות שוח ולא בנות שוח ממש ואותו פרי הוא גרוע, ומביא ראיה מכבורות (ח). דאמרין התם הארי והדוב והנמר והברדלם עיבורן ג' שנים וכנגדן באילן בנות שוח, נחש ז' שנים

קבוע זבון (ולא מסיק מוכסי אדעתיהו למיגבי מינייהו דלא תגר ולאו בעה"ב קבוע). פסק הש"ע הולכים ליריד של עובדי כוכבים ולוקחים מהם בהמה, עבדים ושפחות ובתים ושדות וכרמים, וכותב ומעלה בערכאות שלהם. בד"א, בלוקח מבעל הבית, שאינו נותן מכס, אבל הלוקח שם מן התגר, אסור מפני שהוא נותן מכס והמכס לעבודת כוכבים. (הגה ואף אם יניחו לו המכס אסור ט"ו) עבר ולקח בהמה, נושר פרסותיה מהארכובה ולמטה. ואם כסות וכלים לקח, ירקבו. לקח מעות וכלי מתכות, יוליכם לים המלח. לקח עבד, לא מעלין ולא מורדין י"ד (קמטג).

משנה אלו דברים אסורים למכור לעובד כוכבים (דלצורך עבודת כוכבים קבעי לה) אצטרובלין, ובנות שוח, ופטומרות, ולבונה, ותרנגול הלבן, רבי יהודה אומר מותר למכור לו תרנגול לבן בין התרנגולין (לקח עובד כוכבים מישראל תרנגולים הרבה מותר למכור ביניהם תרנגול לבן, דכיון דשקיל מיניה אחריו לאו לעבודת כוכבים קא בעי להו) ובזמן שהוא בפני עצמו קוטע את אצבעו ומוכרו לו, לפי שאין מקריבים הסר לעבודת כוכבים. ושאר כל הדברים סתמן מותר, ופירושן אסור, ר"מ אומר אף דקל טב וחצב ונקלם, ונקליבם אסור למכור לעובדי כוכבים.

(גמרא) [דף יד ע"א] מאי איצטרובלין? תורניתא ופירש רש"י מין ארו והיא שטה כדאמר בר"ה (כג.). התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו על פירושו, דבסמוך פריך מההיא זכל שאין לו עיקר אין לו שביעית' ופירש רש"י שאין לו עיקר מתקיים בארץ בימות הגשמים, ואי תורניתא ארו הוא הא יש לו עיקר מתקיים. ועוד קשיא לפירושו הרי תבואה דאין לה עיקר בימות הגשמים ויש לה שביעית, ועוד קשיא אי תורניתא אילן הוא, תורניתא הוא דלא מזבנינן הא שאר אילנות מזבנינן, והא תנן (יט): אין מוכרין להם במחוכר לקרקע, דהכי דייק לקמן גבי דקל טב. לכך פרי"ת דתרי גוונא תורניתא נינהו וההיא דהכא הוא מין אדמה כעין כבירתא פי' גפרית שאין לה עיקר

יד.

ותרנגול לבן א"ר יונה א"ר זירא אמר רב זביד, ואיכא דמתני אמר ר' יונה אמר ר' זירא 'תרנגול למי' מותר למכור לו (לעובד כוכבים) תרנגול לבן (כיון דלא אידכר לבן לאו לעבודת כוכבים קבעי) 'תרנגול לבן למי' אסור למכור לו תרנגול לבן.

תנן, רבי יהודה אומר מוכר הוא לו תרנגול לבן בין התרנגולין. היכי דמי, אילימא דקאמר תרנגול לבן למי, תרנגול לבן למי (וא"ל ישראל לא מזבנינא לך אלא בהדי אחרניא) אפילו בין התרנגולין נמי לא (דהא גלי דעתיה דלעבודת כוכבים קבעי ליה וניחא ליה דליזבון שאר התרנגולין בשביל הלבן) אלא לאו דקא אמר תרנגול למי, תרנגול למי, ואפילו הכי לרבי יהודה בין התרנגולין אין, בפני עצמו לא, ולת"ק אפילו בין התרנגולין נמי לא?

אמר רב נחמן בר יצחק הכא במאי עסקינן כגון דאמר זה וזה (מתני' דלר' יהודה בפני עצמו לא ולת"ק לגמרי אסור כגון דמעיקרא אדכר לבן ושחור ואדום הלכך לבן לרבי יהודה בפני עצמו אסור כיון דמעיקרא אדכר והשתא שקיל לבן ואזיל ליה, מעיקרא נמי איכוין ללבן, והאי דאדכר שחור איערומי אעריים דידע הוא דאי שאיל לבן לחודיה לא זבין ליה ישראל ובין התרנגולין מותר דמיגו דשחור לאו לעבודת כוכבים לבן נמי לאו לעבודת כוכבים, ורבנן אפילו בין תרנגולין נמי אסור הואיל דקתבע לבן, ומיהו תרנגול סתמא בין לר' יהודה בין לרבנן מותר למכור לו תרנגול לבן כרבי זירא התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו, ור"י אומר דמירי כגון שיש ביד הישראל הרבה תרנגולים לבנים ושחורים וקאמר זה וזה, והכי משמע כסמוך דקא אמר אימתי בזמן שאמר תרנגול זה לבן משמע דקמיה קאי, ורש"י פירש דזה לאו דוקא).

תניא נמי הכי (כדתרצא רב נחמן דבאומר זה וזה פליגי) אמר ר' יהודה אימתי (תרנגול לבן אסור למכור) בזמן שאמר תרנגול זה

ולאותו רשע לא מצינו חבר וי"א מוכספין בנות שוח ופירש"י שם שהוא מין בנות שוח ולא בנות שוח ממש] ואי סלק"ד איצטרוכלין תורניתא, תורניתא מי איתא בשביעית. והתניא זה הכלל כל שיש לו עיקר יש לו שביעית, וכל שאין לו עיקר (להתקיים בארץ בימות הגשמים כגון קישואין ודילועין וכיוצא בהן) אין לו שביעית? אלא אמר רב ספרא פירי דארזא (כתבו התוס', פירש רש"י (כן לפנינו) גלונין והוא מאכל הזירים. ורשב"ם בשם רש"י פירש פירות אילן שקורין פין (בלולא לעזי רש"י כר"ה כג. מפלש שחולא עץ אלוך) ויש בו גרעינין ואינו ראוי לאכילה, וניחא כי גם במס' ר"ה (כג.) פירש"י תורניתא פין ושם מדבר בגוף הארץ וכאן בפירות, והאי דקאמר בכ"ב (פ:) ארז אינו עושה פירות ודאי אותו ששמו ארז אינו עושה פירות וזה שמו שמה). וכן כי אתא רבין א"ר אלעזר פירי דארזא.

'בנות שוח' אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן תאיני היוראתא.

'פטוטרות' אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בפטוטרותיהן שנו (פטוטרות דמתני' לאו מין הוא באפי נפשיה אלא ה"ק אין מוכרין להן כל אלו איצטרוכלין ובנות שוח בעוקציהן לפי שתולין אותן בפני עבודת כוכבים ודרכן לעובדן בכך).

'לבונה' אמר רבי יצחק אמר ר"ש בן לקיש לבונה זכה (מין לבונה היא).

תנא ומכולן מוכרין להן חבילה. וכמה חבילה, פירש ר' יהודה בן בתירא אין חבילה פחותה משלשה מנין (משקל שלשת מנין דהא ודאי לסחורה קא מכוין). וליחוש דלמא אזיל ומזבין לאחרני ומקטרי? אמר אביי אלפני מפקדינן (על לפני עור אנו מצווין שלא ליתן מכשול בדבר האסור לו, וכל הני דאסרינן לזבוני להו משום 'לפני עור לא תתן מכשול' דבן נח מוזהר על עבודת כוכבים) אלפני דלפני לא מפקדינן (כגון הכא, דהאי ודאי לאו לעבודת כוכבים קבעי ומשום דלא ליזבדן איהו לאחרני ומקטרי לא מפקדינן למיסר).

יד. - יד:

לעבודת כוכבים) וסבר כי היכי דההוא גברא אביק ביה (ויהיבנא כל מידי דאית לי בזול לצורך עבודת כוכבים) כ"ע נמי אביק, אימא הכי (לעבודת כוכבים קבעינא) כי היכי דליתבו לי (בזול, ומיהו אין לבו לעבודת כוכבים ולישתרי...) קמ"ל.

בעי רב אשי תרנגול לבן קטוע (רגל) למי, מהו למכור לו תרנגול לבן שלם, מי אמרינן מדקאמר קטוע לאו לעבודת כוכבים קבעי, או דלמא איערומי קא מערים (דידע הוא שאין קטוע מצוי ומכרו לו שלם אלא להוציא מלבם שלא יבינו שלצורך עבודת כוכבים הוא תובע קטוע) את"ל האי איערומי הוא דקא מערים, תרנגול לבן למי, תרנגול לבן למי, ויהבו ליה שחור ושקל (פירש רש"י כלומר כשמוכרין לו שחור לבדו שקיל ליה ואליבא דר' יהודה מיבעיא ליה הכי ולא לרבנן, דרבנן אפי' בין התרנגולים אסרי. אמנם התוס' כתבו דנראה דהך בעיא היא אפילו לרבנן דאסרי בין התרנגולים, דאיכא למימר דעד כאן לא אסרי אלא בשיש שם לבנים ושחורים ואמר זה וזה ואז יש לחוש דעתיה אלבן וקונה שחור מפני לבן שעמו, אבל הכא כי יהבי ליה שחור ושקיל ליה ואזיל אינו יודע שיתנו לו לבן) ויהבו ליה אדום ושקל, מהו למכור לו לבן, מי אמרינן כיון דיהבו שחור ושקל, אדום ושקל לאו לעבודת כוכבים קא בעי, או דלמא איערומי קא מערים? תיקו.

ר"מ אומר אף דקל... א"ל רב הסדא לאבימי גמירי, דעבודת כוכבים דאברהם אבינו ד' מאה פירקי הויין, ואנן חמשה תנן, ולא ידעינן מאי קאמרינן. ומאי קשיא, דקתני, ר"מ אומר אף דקל טב, הצב ונקלם אסור למכור לעובדי כוכבים. דקל טב הוא דלא מזבנינן, הא דקל ביש מזבנינן (דקל טב ודקל ביש שני מיני דקלים הם) והתנן אין מוכרין להם במחובר לקרקע [כדמפ' לקמן (כ.) משום דכתיב לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע]? א"ל מאי דקל טב, פירות דקל טב. וכן אמר רב הונא פירות דקל טב.

לבן (מכור לי, והאי 'זה' לאו דוקא) אבל אם אמר זה וזה מותר (אינו מותר למכור לו אלא שניהם יחד. אלמא רבי יהודה בדאמר זה וזה קאי, ומשום הכי בפני עצמו לא הואיל ואמר לבן ומדרכי יהודה נשמע לרבנן) ואפילו אמר תרנגול זה (לבן, אם היה...) עובד כוכבים שעשה משתה לבנו או שהיה לו חולה בתוך ביתו מותר (דלמעודתו קבעי ליה משום נוי, ולחולה נמי קבעי ליה משום רפואה).

והתנן עובד כוכבים שעשה משתה לבנו, אינו אסור (לשאת ולתת עמו...) אלא אותו היום ואותו האיש בלבד (משום דמקריב הוא היום לעבודת כוכבים ואזיל השתא ומודה). אותו היום ואותו האיש מיהא אסור? אמר רב יצחק בר רב משרשיא בטוויזג [האי משתה דקתני מותר למכור לו תרנגול לבן לאו במשתה חופת בנו, דהא ודאי לתקרובת עבודת כוכבים קבעי ליה, אלא במשתה של מריעות שעושיין הנערים זה עם זה וקורין (בלע"ז סעודת מרעים) דלא חשיב כולי האי שיקריבו לעבודת כוכבים].

תנן (קשיא לרבי זירא דאמר תרנגול למי מותר למכור לו תרנגול לבן) ושאר כל הדברים שתמן מותר, ופירושן אסור. מאי שתמן ומאי פירושן, אילימא שתמא דקאמר הימי חוורתא, פירושן דקאמר לעבודת כוכבים [דף יד ע"ב] לא שתמן צריכא למימר דמזבנינן (דלא תנינן אלא תרנגול לבן, אבל הימי חוורתי מותר) ולא פירושן צריכא למימר דלא מזבנינן, אלא שתמן דקאמר הימי פירושן דקאמר חוורתא, מכלל דתרנגול אפי' שתמן נמי לא? אמרי לעולם שתמן דקאמר, הימי חוורתא, פירושן דקאמר לעבודת כוכבים, ופירושן אצטריכא ליה, סד"א האי גברא לאו לעבודת כוכבים קא בעי (דהא אין דרך היטין להקריב לעבודת כוכבים) אלא מיבק (קשור) הוא דאביק בעבודת כוכבים (ואילו קונין מיזדו שום הפין לצורך עבודת כוכבים היה נותנה בזול מתוך שהוא אדוק

שכדבריו כן הוא, מותר. ודברים שאינם מיוחדים לה, מוכרים אותם סתם. ואם פירש העובד כוכבים שהוא קונה אותם לעבודת כוכבים, אסור למכור לו אלא אם כן פסלן מלהקריבו לעבודת כוכבים (הגה אסור למכור לעובד כוכבים מים, כשיודעים שרוצה לעשות מהם מים להטביל) היו מעורבים דברים המיוחדים עם דברים שאינם מיוחדים, כגון לבונה זכה בכלל לבונה שחורה, מוכר הכל סתם ואין חוששין שמא ילקט הזכה לבדה לעבודת כוכבים. וכן כל כיוצא בזה (הגה ודוקא לכהן או לעובד כוכבים, שחזקתו שיקטיר הלבונה לעבודת כוכבים, אבל לסתם עובד כוכבים, שרי. י"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם, היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר, מותר למכור להם כל דבר. ויש מחמירין. ונהגו להקל כסברא הראשונה, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו) י"ד (קנא.א). **ב. פסק הש"ע** אם העובד כוכבים מחזר אחר דברים המיוחדים לעבודת כוכבים, ומערים לכלול דברים אחרים עמהם כדי שלא יבינו שקונה לצורך עבודת כוכבים, אסור למכרם לו י"ד (קנא.ב). **הב"י** הביא שהרא"ש פסק ותיקו וזאלינן לחומרא (הפלא"ש ח"פ"תא הסני' דכ"י ה"ל"ט, כיון שקולא ספק לאורייתא דלמא להקציה צ"ע).

משנה מקום שנהגו למכור בהמה דקה (כגון מקום שלא נחשדו על הרביעה והכי מפרש לה בגמ') לעובדי כוכבים מוכרין, מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין ופתבו התוס' פירוש משום חשש רביעה, ועבר אלפני עור... ומדלא מפליג הכא בין אית ליה בהמה ובין לית ליה בהמה אלמא משמע דאפילו אית ליה לעובד כוכבים בהמה אחריתא אסור. וקשה להר"ר אלהן מ"ש מדלעיל (ו). גבי תקרובת דאי אית ליה לדידיה בהמה שרי ללישנא דלפני עור, והכא קיימינן לאותו לישנא כדפרישית ותיריך ר' יהודה דשאני רביעה שהוא מתאוה לכל בהמה ובהמה. וא"ת במקום שנהגו שלא למכור נמי נימא לשהיטא זבנה כדקאמרינן בגמ' גבי רב הונא דזבין פרה לעובד כוכבים משום דאימור לשהיטא זבנה. וי"ל דסתם בהמה דקה לגדל היא

'הצב' קשבא [מין תמרים, ואית דאמר היינו הצובה שבו תיהם יהושע את הארץ (ב"ב נו). ועשב נאה הוא. כתבו התוס', פירש רש"י והוא מין תמרים, והכי נמי משמע במגילה (ז): דקאמר התם מלי טסקא דקשבי, וטסקא הוא סל שמימינן בו תמרים, כדאמרינן בגיטין (ע"ה). טסקא דאכלה ביה תמרים, וקשבא נמי משמע בב"ק (נ"ה): שהוא דקל גבי ההוא דקץ קשבא מחבריה אמר ריש גלותא לדידי הוי לי ותלת תאלתא בקינא הוו קיימי ותאלי הם דקלים בחורים כדמשמע בב"ב (ט"ז): וקשיא אמאי נקט דקל טב כיון דדקלי כולהו אסרי. לכך נראה לפרש דתרי מיני קשבא נינהו האחד נושא תמרים ומיניה מיירי בכל הני שהבאתי, אבל האי דהכא הוא מין עשב שבו תיהם יהושע לישראל את הארץ וכן משמע בב"ב (נו). שמעמידין אותו על המצרים דאמרינן אין שם לא מיצר ולא הצב מאי. ובערוך פירש על הצבא שהוא יערת הדבש, קנה שגדל בו צוקר"א. ובמסנא דהך שמעתא כתב ר' ברוך בר"י (ספר התכומה) כיון דשאר דברים פירושן אסור א"כ אסור לעולם למכור לכומר עובד כוכבים לבונה דהוי כמו פירושן, דדבר ברור הוא דלתקרובת בעי ליה ועובר משום לפני עור, וגם אסור למכור שעוה לשום עובד כוכבים ביום איד ההוא (ציוס ליל טל הקונה) אבל ודאי בשאר ימים מותר, וכן אותם כלי עבודת כוכבים שישראל קונה לאחר שפגמו העובד כוכבים ובטלו, מ"מ אסור למכרו לעובד כוכבים כמו שהוא עד שיהא ניתך כולו, דכשביל פגימה אחת אינו מניח לתת בו יין לקלם לעבודת כוכבים, והכי נמי ספרים פסולים הראוים לתיפלה בבית עבודת כוכבים אסור למכור להם לכומרים דעובר משום לפני עור, ואף לעובד כוכבים שאינו כומר אסור דבדואי יתננו או ימכרנו לכומר].

'נקלם' כי אתא רב דימי א"ר חמא בר יוסף קוריימי (מין פירות וי"א עפרורית קרטי לבונה ואינו נראה דא"כ אמאי לא ידעין). א"ל אביי לרב דימי תנן נקלם ולא ידעין מהו, ואת אמרת קוריימי ולא ידעין מאי אהנית לן? א"ל אהנאי לכו, דכי אזלת התם (לא"י) אמרת להו נקלם ולא ידעין, אמרת להו קוריימי וידעין וקא מהו לך. **פסק הש"ע א.** דברים שהם מיוחדים למין ממיני עבודת כוכבים שבאותו מקום, אסור למכור לעובדי אותן עבודות כוכבים שבאותו מקום. ואם קונה הרבה ביחד, שניכר הדבר שהוא קונה אותם לסחורה, מותר. וכן אם אומר שצריך אותם לדברים אחרים, והישראל יודע

אמר רב מקום שהתירו למכור התירו לייחד (כלומר יהוד נמי במנהגא תליא מילתא ומקום שנהגו למכור דקתני מתני' כגון במקום שאין חשודין על הרביעה לפיכך התירו לייחד) מקום שאסרו לייחד (בדקתני אין מעמידין, מיירי במקום שחשודין על הרביעה שמנהגם בכך, ולפיכך אסורין למכור, והכל הולך אחר המנהג, ולא קשיא הא דלא קאמר נמי כי האי לישנא 'מקום שאסרו למכור אסור לייחד' כי היכי דקאמר 'מקום שהתירו למכור התירו לייחד' משום דהתירו למכור, דקתני קא מהדר אמתני' דקתני מקום שנהגו למכור מוכרין, דתנא דידן לא איירי אלא במכירה, ומקום שאסרו לייחד דקמהדר אההיא דאין מעמידין דמיירי באיסור יחוד) אסרו למכור **וכתבו התוס' פירוש** דמעמא דשרו רבנן במקום שנהגו למכור היינו משום דלא חשידי על הרביעה וה"ה לייחד, אלמא תלי רב מעמא דמכר בהשד דרביעה. וקשה לר"י אמאי לא פריך ליה ממתניתין דלקמן (טו:): בשמעתין מקום שנהגו למכור בהמה דקה לכותים מוכרין ובמקום שנהגו שלא למכור אסור, והתם ליכא חשד דרביעה כדפריך לקמן דאין כותים חשודים על הרביעה, וצ"ע ולמאי דהדר ביה רב ניהא. **[דף טו ע"א]** ור"א אומר אף במקום שאסרו לייחד מותר למכור (בדקתני בההוא דאין מעמידין התירו למכור דיהוד בכל מקום אסור משום מכשול דרביעה ולא במנהגא תליא מילתא אבל במכירה ליכא למיחש לרביעה...) מאי מעמא, עובד כוכבים הם על בהמתו (מלרבעה, מאחר שקנאה) שלא תעקר (שנעשית עקורה ברביעה, הלכך במנהגא תליא מילתא היכא דאחמור עליהו דלא מזבני אחמור והיכא דלא אחמור שרי, ולגבי העמדת בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים שהבהמה של ישראל היא אין העובד כוכבים חם עליה מלרבעה וקא עבר אלפני עור לא תתן מכשול ואהכי אסור). ואף רב הדר ביה (וקסבר כר"א) דאמר רב תהליפא א"ר שילא בר אבימי משמיה דרב עובד כוכבים חם על בהמתו שלא תעקר.

עומדת כעז לחלבה ורחל לגזיתה). ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה (מפני שמיוחדת למלאכה ועושה בהמתו מלאכה בשבת) עגלים וסייחים, שלמין ושבורין [ואפילו שבורים שאינן ראוין למלאכה גזרו בהו רבנן דלמא אתי לאחלופי ואתי למזבן להו גדולים ושלמים הראוין למלאכה ואיכא למיחש להו לשאלה ולשכירות ולנסיוני כדמפרש מעמא בגמ' **כתבו התוס'** פירוש דגזרינן שבורין אפו שלמין. ותימא מ"ש מפרה דתלינן באימר לשחיטה זבנה, ובשבורין ודאי לשחיטה זבנה וי"ל דשבורין כי חזו להו עלמא בבית העובד כוכבים סברי דשלמין נמכרו ובבית העובד כוכבים נשתברו, וכי זבין לאו לשחיטה זבין, אבל פרה אפילו לאחר ימים רבים כי חזו לה עלמא בביתיה דעובד כוכבים אמר לשחיטה זבנה לפי שאינה ראויה למלאכה כל כך, אבל אין לפרש דאינה ראויה למלאכה כלל, דהא אמרינן בגמ' (טו.) ישראל ששכר פרה מכהן משמע דפרה בת מלאכה היא וכן (טו:): לא ישכור לו פרה החורשת בשביעית אלמא בת מלאכה היא] ר' יהודה מתיר בשבורה, וכן בתירא מתיר בסוס (**פירש רש"י** שאין מלאכתו אלא לרכיבה ורכיבה שבות היא ולא מלאכה, משום דחי נושא את עצמו לא איכפת לן אי אתי להשאילו ולהשכירו. **התוס' הביאו** את פירוש רש"י **וכתבו** ולא דק, דודאי במיוחד לרכיבת אדם אמר בשבת (צד.) דאפילו רבנן מודו דליכא חיוב הטאת משום דחי נושא את עצמו, ולא פליגי אלא בסוס המיוחד לעופות (קס"י) שצנת לך. ביאלר קליילי עופות היו נותנים על הסוס עופות חיים כגון נץ, קיסיעו להם ללוד עופות אחרים). ו**א"ת** מנ"ל התם דמעמייהו דרבנן דאסרי הכא היינו משום דס"ל דאין חי כזה דעופות נושא את עצמו, דלמא מעמייהו כרבי דגזר משום תורת כלי זיין וי"ל דמדכיילו ליה עם שאר בהמה גסה דמעמייהו ממה שיש איסור בשעת מכר משום שאלה שכירות ונסיוני, אלמא ש"מ בסוס נמי היינו מעמייהו).

(גמרא) למימרא, דאיסורא ליכא, מנהגא הוא דאיכא, היכא דנהיג איסור נהוג, היכא דנהיג היתר נהוג. ורמינהי אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים, מפני שחשודין על הרביעה [ואיכא משום לפני עור לא תתן מכשול, דבני נח נצטוו על הרביעה דכתיב והיו לבשר אחד, יצאו בהמה וחיה שאין נעשין בשר אחד (סנהדרין נח.)]?

מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי ושכירות מי קניא, והתנן (אין משכירין להן בתים בא"י, אבל בחו"ל משכירין...) אף במקום שאמרו להשכיר, לא לבית דירה אמרו (שידור בו העובד כוכבים) מפני שמכנים לתוכו עבודת כוכבים (אלא לבית העצים לבית האוצרות מפני שמכנים לתוכה עבודת כוכבים) ואי ס"ד שכירות קניא (מאי איכפת ליה לישראל אם עייל לה עובד כוכבים עבודת כוכבים...) האי כי קא מעייל לביתה קא מעייל? שאני עבודת כוכבים דחמירא, דכתיב וְלֹא־תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל־בֵּיתְךָ.

מתקיף לה רב יצחק בריה דרב משרשיא ושכירות מי קניא, והא תנן ישראל ששכר פרה מכהן יאכילנה כרשיני תרומה (אע"פ שמוזנותיה עליו אינו גולן אם האכילה תרומת כהן לפי שתרומה ממון שאין לה תובעים היא שהרי נותנה לכל כהן שירצה ואם רצה היה יכול ליתנה לכהן זה שהשכיר לו פרתו ואותו כהן מסתמא ניהא ליה ומחיל אם האכילה הרבה כרשיני תרומה דמה לו להקפיד והלא אינה מיוחדת לו, לפיכך מתוך שיודע שנותן לבהמתו מאותן כרשיני הרבה בעין יפה יותר משאילו היו שלו ניהא ליה ואינו גולן **אי נמי** שנפלו לו מבית אבי אמו כהן. **אמנם התוס' כתבו, דנראה** לר"י דמיירי באין מוזנותיה על ישראל אלא על כהן מדלא קתני אע"פ שמוזנותיה עליו כדקתני בסופא, ועוד דאם היו על ישראל אדדייק מסיפא דשכירות לא קניא לידוק מרישא, וניהא נמי שיכול להאכילה כרשיני תרומה כיון שמוזנותיה על הכהן ואין כאן חשש) וכהן ששכר פרה מישראל, אע"פ שמוזנותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה (לפי שאינה שלו ואינו יכול להאכילה תרומה אלא לבהמתו קנוית כספו) ואי ס"ד שכירות קניא, אמאי לא יאכילנה, פרה דידיה היא? אלא ש"מ, שכירות לא קניא.

והשתא דאמרת שכירות לא קניא וכתבו התוס' הכא מסקינן דשכירות לא קניא. וקשה דכ"מ (נו:): מסיק דשכירות יש לה אונאה מדכתיב וכי תמכרו

זבכל מקום אין מוכרין בהמה גסה... מ"ט? נהי דלרביעה לא חיישינן (דעובד כוכבים חס על בהמתו שלא תעקר) מעביד ביה מלאכה חיישינן. וניעביד, כיון דזבנה קנייה (ואינה של ישראל, ומשום לפני עור לא תתן מכשול לא קעבר, דבני נח לא נצטוו על השביתה, אבל גבי רביעה ליכא למימר הכי משום דהתם קעבר אלפני עור לא תתן מכשול לפי שבני נח נצטוו על הרביעה, אבל על השבת לא נצטוו בני נח, ומה שאסור לישראל לומר לעובד כוכבים עשה לי כך זהו משום ממצוא הפצץ ודבר דבר דבור אסור)? גזירה משום שאלה (אי שרינן לזבוני בהמה גסה ולא חיישינן למאי דעבדה מלאכה בשבת אתי הוא לאושולי בהמתו לעובד כוכבים ועביד בה מלאכה בשבת וקא עבר בלאו דכתיב לא תעשה כל מלאכה... וכל בהמתך, דהשתא בהמת ישראל היא ומצווה הוא על שביתה) ומשום שכירות.

שאלה קנייה (לימי שאלתה דכיון דחייב באונסין הרי היא שלו) ואגרא קנייה? אלא אמר רמי בריה דר' ייבא גזירה משום נסיוני (מנסה לה אי אזלא שפיר כשהיא מעונה) דזמנין דזבנה לה ניהליה סמוך לשקיעת החמה דמעלי שבתא, וא"ל תא נסייה ניהליה, ושמעיה ליה לקליה ואזלא מהמתיה (מחמת קולו שהיא מכרת והולכת) וניהא ליה דתיזיל, והוה ליה מחמר [לא שייך למימר אלא בבהמה המעונה משאוי ופעמים שנותן עליה משא לנסותה אם הולכת יפה וה"ל מחמר בשבת ואיכא למ"ד בשבת (קנה). דחייב הטאת והתם פלוגתא] אחר בהמתו בשבת, והמחמר אחר בהמתו בשבת חייב הטאת (כתבו התוס', וא"ל ל"ל טעמא דמחמר תיפוק ליה משום שביתה בהמתו להוד. ואורי' דמשום שביתה בהמתו להוד לא הוי אסרינן מכירה, דלית ביה איסור כי אם לפי שעה משום נסיוני, ודוקא שאלה או שכירות אסרינן משום שביתה בהמתו משום דעושה כל השבת, אבל משום נסיוני דאין בו איסור אלא לפי שעה לא אסרינן אי לאו טעמא דמחמר דחמיר טפוי).

מהו, משמע הא שאר שוורים אסירי. ואורי דלעולם שאר שוורים מותרים, אבל התלמוד מסופק כי אולי יש להחמיר בשור פטם משום דכי משהי ליה עביד מלאכה על חד תרין וא"כ ראוי הוא למלאכה יותר משוורים אחרים, ור"ת פירש שור פטם לאו מפוטם עדיין הוא אלא עומד להתפטם ולכך הוא שואל כי שואל יש לאסור בו יותר משאר שוורים דאדמשהי ליה לפטמו מימליך ועביד ביה מלאכה. וא"ת נהי דלשחיטה זבנה מ"מ ניהוש שמא ירביענה קודם שישחמנה כי ההוא עובדא דלקמן (כב:); בעובד כוכבים שלקח אווזא מן השוק רבעה הנקה ואכלה וי"ל דמילתא דלא שכיח היא ולא גזור ביה רבנן. והשתא חזינן דלכ"ע בין לרשב"ם בין לר"ת אסור למכור לעובדי כוכבים עגלים וסיוחין וכל בהמה טמאה, וע"כ יש לתמוה במה היו סומכין למכור עגלים וסיוחין לעובדי כוכבים וגם מסוסים נמי יש לתמוה דבשלמא אותן שאין מיוחדים אלא לרכיבה נחא דהא פסיק ר' יוחנן (טז.) כבן בתירא המתיר בסוס לפי שעושה בו מלאכה שאין בה איסור דאורייתא, ומטעם האוכף אין לאסור דהאוכף בטל לגבי האדם הרוכב עליו, אבל מאותם סוסים שהם מיוחדים למשוך בקרון וגם לפעמים שהעובד כוכבים מפרש שקונהו בשביל מלאכת חרישה ומשיכת קרון קשיא וי"ל דלפי מסקנת התלמוד דשרי למזבן אידא דספסירא ומפרש טעמא משום דלא ידעה ליה לקליה נחא דגם בהמות שלנו אינן מכירות בקולנו וליכא למיחש לנפיוני גם אין רגילות להשאילם ולהשכירם, מיהו מאותם שרגילים לשכור לעובדי כוכבים קשיא וי"ל דודאי הא דאסור למכור בהמה טמאה היינו דוקא בימיהם שהיו הרבה יהודים ביחד ואם היה לו לאדם בהמה שאינו צריך לה היה מוכרה לחבירו ולא היה מפסידה, אבל עתה מה יעשה שלא ימצא למכור יפסידנה, ולכך נהגו הגאונים שבגולה היתר בדבר, וכח"צ איכא לקמן דפריך אפי' חייט ושערי נמי לא נזדבן ומשני אי אפשר ה"נ, אבל כיון דא"א שרי. ופסק רבינו ברוך דלפי זה אין להתיר אלא כשקונה הסוס לצורך עצמו ונמלך עליו למכרו דאם לא ימכרנו יפסיד, אבל לוקח סוסים למכרם כדי להרויח אסור דלא יקחם ולא יפסיד בהם).

דף טו ע"ב ומנא תימרא דאמרינן כי האי גוונא (דהיכא דאיכא למיתלי במכירה דלפני עור תלינן לקולא...) דתנן, בש"א לא ימכור אדם פרה החורשת בשביעית (ישראל החשווד על השביעית לא ימכור לו חבירו פרה המלומדת להרוש משום לפני עור...) וב"ה מתירין, מפני שיכול לשוחטה.

ממכר לעמיתך ולא כתיב וכי תמכרו ממכר לעולם אלמא ממכר קרינן ליה וי"ל דמאי דממכר קרינא ליה לפי שעה היינו דוקא לגבי אונאה דכתיב ממכר מיותר, מיהו בשאר מקומות אמרינן דשכירות הוא דלא קניא] גזירה משום שכירות, וגזירה משום שאלה, וגזירה משום נפיוני.

רב אדא שרא לזבני חמרא אידא דספסירא (ע"י סרסור ישראל והמוכר נמי ישראל הקשו התוס', תימה אמאי לא אמרינן משום דכשיראזה בבית העובד כוכבים יסברו שהבעלים עצמן מכרוה לו ואתי למישרי בבעלים מידי דהוה אשבורה לרבנן כדפרישי' במתני' וי"ל דספסירא קלא אית ליה דהר"ר שמעיה פירש דהוה גזרה לגזרה, גזרה ספסירא אטו בעל הבית, ובעה"ב גופיה אינו אסור אלא גזרה משום שאלה שכירות ונפיוני) אי משום נפיוני הא לא ידעה לקליה דאזלא מחמתיה, ואי משום שאלה ושכירות כיון דלא דידיה היא לא מושייל ולא מוגר, ועוד, משום דלא ניגלי ביה מומא (כיון דהוא למכרה לקחה אינו רוצה שיודע בה מום שבה הלכך לא מושייל ולא מוגר).

רב הונא זבין ההיא פרה לעובד כוכבים, אמר ליה רב הסדא מ"ט עבד מר הכי? אמר ליה אימור לשחיטה זבנה (פירש רש"י ותלינן לקולא, ומתניתין בבמה טמאה אפילו בסתמא א"נ בטחורה ובמפרש ליה עובד כוכבים דלקיומיה קאי. התוס' הביאו את פירוש רש"י. וכתבו דרשב"ם פירש בשם רש"י דהכא דוקא פרה שאין רגילין לעשות בה מלאכה, אבל שוורים שרובן למלאכה אין מוכרין, ועגלים וסיוחין נהי דהשתא לאו בני מלאכה נינהו מ"מ לכשיגדלו יהיו בני מלאכה. וקשיא לר"ת על פירוש זה דאדרבה בכל התלמוד משמע דפרות יותר הן בנות חרישה כדאמרינן בסמוך דפרה החורשת בשביעית ובפסחים (יד.) שתי פרות היו חורשות בהר המושחה וכן (ב"מ פ.) השוכר פרה להרוש בהר, א"כ פרות ראויות יותר למלאכה, והיינו מפני כי השוורים היו נוגחים כדאמרינן (ב"ק מו.) שור שנגח ואע"ג דאמרי' שוורים רובא לרדיא זבני בב"ב (צב:) מ"מ אינם ראויים למלאכה כמו פרות. לכך נראה לר"ת דכין פרות בין שוורים אמר דלשחיטה זבנינהו, ומתני' דקתני בהמה גסה היינו בהמה טמאה כפירוש רש"י, ועגלים נקט דוקא דלמלאכה קבעי להו דאילו לשחיטה לא היה טורח לקנותם ולגדלם, וסיוחיים נמי לרבותא נקט דאע"ג דהשתא לא חוו למלאכה אסור למכרם. וקשה על פירוש ר"ת דלקמן (טז.) כי בעי שור של פטם

עודר רבה בה את הקרקע כתבו התוס' פירש רש"י שהוא רחח שהופכין בה התבואה וקשיא דהא כתיב (ניסעיה) 'ברחת ובמזרה' אלמא תרי מילי נינהו לכך פרי' שהוא כלי א' של מחרישה) והדקדק [מרא] (לעז"י) כפ"י מטוס) התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו, דקשיא לר"י דהא אמרינן (ביצה ז:) והוא שיש לו דקר נעוץ, ואין דרך מרא להניחו נעוץ בקרקע לכך נראה לו שהוא כלי המחרישה שקורין קולטרא (לעז"י) כפ"י יתל טל ממחיקה) ודרכו להיות נעוץ בקרקע)?

אלא אמר רב אשי כל היכא דאיכא למיתלא (כגון בהמה ושדה ניר, דשדה אדם קופץ לקנותו משום דאינו מצוי לו כל שעה לקנות, ומשום שתא דלקמן קא זבין ליה) תלינן ואע"ג דמצווה, וכל היכא דליכא למיתלי (כגון כלים הללו) לא תלינן אע"ג דאינו מצווה.

רבה זבין ההוא חמרא (ליכא למיתלי בשחיטה) לישראל החשיד למכור לעובד כוכבים (כתבו התוס' ומפרש טעמיה דאיכא למיתלי דלישראל מזבין ליה. וקשיא דהא רבה גופיה דחי לעיל טעמא דרב הונא דתלית שחיטה, דפריך מי דמי וי"ל דלבתר דשמע מיניה קבלה איהו עוד י"ל דלא דמי דלעיל ליכא למיתלי כל כך בשחיטה דרובא לרדיא זבני, ולספרים דגרסי לעיל רבא והכא רבה ניהא) א"ל אבוי מ"ט עבד מר הכי, א"ל אנא לישראל זבינ. א"ל והא אזיל ומזבין ליה לעובד כוכבים? לעובד כוכבים קא מזבין, לישראל לא קא מזבין [בתמיה הלכך תלינן בישראל כתבו התוס' ובמסקנא מסקינן דאסור למזבן לישראל חשוד. וא"ת מאי שנא מלפני דלפני דלעיל (יד). וי"ל דהתם מיירי בעובד כוכבים שאינו מוזהר על לפני עור לפיכך אין אנו חוששין אם העובד כוכבים ימכור לחבירו, אבל הכא דמיירי בישראל החשוד אנו מוזהרין שלא יבא שום ישראל ליד תקלה על ידינו ועוד דהוה לפני הוא, שלא יהטא ישראל בשאלה ושכירות ונסיונן].

איתיביה מקום שנהגו למכור בהמה דקה לכותים מוכרין, שלא למכור אין מוכרין, מ"ט, אילימא משום דחשידי ארביעה, ומי חשידי, והתניא אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים, זכרים אצל זכרים (דרבעי להו) ונקבות אצל נקבות [כדמפרש לקמן (כב): דעובדי כוכבים מצוין אצל נשי חבריהן וזימנין דלא משכח לה

אמר רבה מי דמי, התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית (פירש רש"י הלכך ליכא למיגזר משום שאלה ושכירות ונסיוני, ואי משום לפני עור לא תתן מכשול תלינן בשחיטה. התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו עליו וקשיא דא"כ מאי קפריך (לקמן) והרי שדה, והא לא שייך בה שאלה ונסיוני. תדע, דהא לא אסרינן מכירת שדה לעובד כוכבים מהאי טעמא כי היכא דאסרינן בהמה גסה. לכך נראה לפרש התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית פירוש לפי שאין האיסור תלוי בגוף הבהמה אלא בגוף הקרקע, ואפילו השאיל פרתו לעובד כוכבים להרוש בה בשביעית אין שום איסור שביעית על הבהמה דאין כאן גנאי, ויש להתיר למכור לישראל חשוד מטעם תלייה דאימור לשחיטה זבנה, אבל גבי שבת שהאיסור תלוי בגוף הבהמה ואיכא איסור לבעלים אם יחרוש בו העובד כוכבים לפיכך אין להתיר למכרה מטעם תלייה דשחיטה. ופריך והרי שדה דאדם מצווה על שביתת שדהו וכשהוא ביד ישראל אחר יש בו איסור דאורייתא אם זרע בו הישראל ותלינן (להיתרא) הכא אדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת (ואיכא למיגזר משום כל הני)?

א"ל אבוי וכל היכא דאדם מצווה אסור, והרי שדה, דאדם מצווה על שביתת שדהו בשביעית (שנת שבתון יהיה לארץ) ותנן, בש"א לא ימכור אדם (לישראל החשוד על השביעית) שדה ניר (חרושה דסתמא לזריעה קיימא ועבר אלפני עור) בשביעית, וב"ה מתירין, מפני שיכול להובירה (לעשותה שדה בור שלא יזרענה)?

מתקיף לה רב אשי וכל היכא דאין אדם מצווה שרי, והרי כלים, דאין אדם מצווה על שביתת כלים בשביעית (הקשו התוס' תימה ודקארי לה מאי קארי לה, וכי לא היה יודע דשאני כלים משום שלא היה במה לתלות, וכל מה שהתרנו אינו אלא מטעם תלית שחיטה והוכירה ושמא י"ל דהוה ס"ד דמקשה, דהכא נמי יש צד לתלות, שלצורך שנה אחרת הוא קונה, ואפי' הכי אסור) ותנן, אלו הן כלים שאין אדם רשאי למכרן בשביעית המחרישה וכל בליה (דסתמיהו לעבודת קרקע, והשתא לאו משום שתא דלקמיה הכא קא זבין להו, שהרי כל שעה הן מצויין) העול והמזרה [לעז"י] (לעז"י) רש"י את חפיקה) שבו זורה את הגורן לרוח להעביר הקש וכשאינן גורן

ההולות מקום קשה להילוך) ולא אדרכיה (לא השיגו).

א"ר דימי בר אבא כדרך שאסור למכור לעובד כוכבים, אסור למכור ללסטים ישראל. ה"ה, אי דחשיד דקטיל, פשיטא, היינו עובד כוכבים, ואי דלא קטיל, אמאי לא? לעולם דלא קטיל, והב"ע במשמוטא, דוימנן דעביד לאצולי נפשיה (לסטים השומט ממונ מיד בעליו ונמלט והולך וכשרודפין אחריו נלחם ומציל עצמו ומאבד זה את ממונו).

תנו רבנן אין מוכרין להן תריסין, וי"א מוכרין להן תריסין. מ"ט, אילימא משום דמגנו עליהו, אי הכי, אפילו חיטי ושערי נמי לא? אמר רב **[דף טז ע"א]** אי אפשר (בלא איבה) ה"נ. איכא דאמרי תריסין היינו טעמא דלא, דכי שלים זינייהו (כשכלים כלי זיינן במלחמה) קטלי בגוייהו (בתריסין). ויש אומרים מוכרים להם תריסין, דכי שלים זינייהו מערק ערק. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הלכה כיש אומרים.

אמר רב אדא בר אהבה אין מוכרין להן עששיות (התיבות עבות) של ברזל מ"ט, משום דחלשי מינייהו (מחלישין אותן בקורנם עד שנעשו דקות ועושין מהן...) כלי זיין. אי הכי, אפילו מרי וחציני נמי (לא נזבין להו דחלישי מינייהו כלי זיין)? אמר רב זביד בפרזלא הינדואה (של ארץ הודו שאין עושין אותה אלא לכלי זיין). והאידנא דקא מזבנינן, א"ר אשי לפרסאי דמגנו עילוון (נלחמים לשמור העיר ואת יושביה כתבו התוס' ונראה דאנן נמי שרינן השתא למכור לעובדי כוכבים כלי זיין מהאי טעמא).

'עגלים וסויהים' תניא רבי יהודה מתיר בשבורה, מפני שאינה יכולה להתרפאות ולחיות (ומסתמא לשחיטה זבנה ולא משהי ליה ולא חזי ליה ישראל בי עובד כוכבים דתיפוק חורבה מיניה לזבוני שלימה). אמרו לו והלא מרביעין עליה (ומשהו לה, ומאן

ורבע לבהמה דישראל] ואין צ"ל נקבות אצל זכרים וזכרים אצל נקבות (לפי שעובדת כוכבים נרבעת לזכר) ואין מוסרין בהמה לרועה שלהן (משום רביעה) ואין מייחדין עמהם (שחשוד על שפיכות דמים) ואין מוסרין להם תינוק (דמשכי ליה למינות ועוד משום משכב זכור והן מוזהרין עליו דכתיב 'ודבק באשתו ולא בזכור') ללמדו ספר וללמדו אומנות, אבל מעמידין בהמה בפונדקאות של כותים, זכרים אצל נקבות ונקבות אצל זכרים, ואין צ"ל זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות ומוסרין בהמה לרועה שלהן, ומייחדין עמהם, ומוסרין להם תינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות אלמא לא חשידי (כותים ארביעה ואפי' הכי קתני בברייתא קמיינתא דבהמה דקה תליא במנהגא הא בהמה גסה אסור לזבוני להו. אלמא, משום דהדר מזבין ליה לעובד כוכבים חיישינן). ועוד תניא אין מוכרין להם (לעובדי כוכבים) לא זיין (סייף ורומח) ולא כלי זיין (בית יד לרומח ונדן לסייף) ואין משחזיזין להן את הזיין, ואין מוכרין להן לא סדן (לשום בו רגלי איש) ולא קולרין, ולא כבלים ולא שלשלאות של ברזל (כל הנך משום דלא לזקו בהו ישראל) אחד עובד כוכבים ואחד כותי. מ"ט (אכותי קאי) אי נימא דחשידי (כותים) אשפיכות דמים, ומי חשידי, האמרת ומייחדין עמהן (אלמא לא חשידי) אלא משום דאתי לזבונה לעובד כוכבים, וכי תימא (שמא תלסא לחלק זין מכירה למוי לזין מכירה לזכור למוי) כותי לא עביד תשובה (לחזור בו ולחוש לדברי חכמים שאסרוהו למכור לעובד כוכבים) ישראל עביד תשובה (וציית ולא מזבין ליה לעובד כוכבים) והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כדרך שאמרו אסור למכור לעובד כוכבים, כך אסור למכור לישראל החשוד למכור לעובד כוכבים? רהיש (רבה) בתריה (דההוא ישראל למיהדר ולמזיבן חמרא מיניה כתבו התוס' אע"ג דלעיל תלינן אימור דלשחיטה זבנה הכא לא תלינן דלישראל מזבן לה שכך ימכור לזה כמו לזה) תלתא פרסי, וא"ד פרסא בחלא (בין

לנסינוי מיהו נפקא מינה חורבה למכור שאר שוורים לעובד כוכבים) או דלמא אפילו לרבנן לא קא אסרי התם אלא דסתמיה לאו לשחיטה קאי (דכחושא ומשהו לה לגדל וולדות) אבל האי דסתמיה לשחיטה קאי (כתבו התוס' לאו דוקא נקט האי, דהא כסתם שוורים גופיהו אמרינן אימור לשחיטה זבינהו, אלא להכי נקט הכי דאתא לאפוקי בהמה גסה דמתני' דמיירי בבהמה טמאה נקט הכי אבל בבהמה טהורה תלינן בשחיטה ואע"ג דסתם שוורים נמי לרדיא זביני) אפילו רבנן שרו?

ת"ש, דאמר רב יהודה אמר שמואל של בית רבי היו מקריבין (מס דדורון למלך) שור של פטם ביום אידם (ועבודת בזיון היתה) חסר ד' ריבבן (הוציא ד' ריבואות ממון לבטל שלא יקריבוהו ביום אידם) שאין מקריבין אותו היום אלא למחר (ולמיעקר פורתא מיכוין) חסר ד' ריבבן שאין מקריבין אותו חי אלא שחוט, חסר ד' ריבבן שאין מקריבין אותו כל עיקר, מ"ט, לאו משום דלמא אתי לשהויי? ולמיעמיד, שאין מקריבין אותו היום אלא למחר מאי טעמא, אלא, רבי מיעקר מילתא בעי, וסבר יעקר ואתי פורתא פורתא.

וכי משהי ליה, בריא ועביד מלאכה (אתקפתא היא. כלומר, ואי משהו ליה בריא תו למעבד מלאכה דקא בעית למיסריה) אמר רב אשי, אמר לי זבידא (פטם היה) בר תורא (שור שפטמוהו משהי ליה עד דכחיש) משהינן ליה ועביד על חד תרין (בשוורים אחרים). **פסק הרמב"ם** וכן אין מוסרין תינוק ישראל לכותי ללמדו ספר וללמדו אומנות, מפני שכולן חשודין על משכב זכור, ואין מעמידין בהמה בפונדקיות של כותים ואפילו זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות איסורי ביאה (ככה). **פסק הש"ע** א. מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לעובדי כוכבים, אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרים להם, ולא לישראל החשוד למכור להם, בהמה גסה, אם לא ע"י סרסור, או שיודע שקונה אותה לשחיטה. ועכשיו נהגו היתר

דהזוי לה בי עובד כוכבים יליף מינה לזבוני שלימה) ויולדת (כתבו התוס' ובזכר נמי יכול להרביעו על כמה נקבות) וכיון דמרביעין עליה ויולדת אתו לשהויה, אמר להן לכשתלד (תאסרוהו דלא תלד לעולם). אלמא, לא מקבלת זכר [כתבו התוס' לאו משום דסבר מריפה אינה יולדת דבחולין (נז):] בעי למימר לר' יהודה דיולדת, אלא דלא מקבלת זכר, וכדמשמע לישנא מדלא קאמר 'אלמא דלא ילדה'.

'בן בתירא מתיר בסוס'. תניא בן בתירא מתיר בסוס, מפני שהוא עושה בו מלאכה שאין חייבין עליה הטאת, ורבי אוסר מפני ב' דברים, אחד משום תורת כלי זיין, ואחד משום תורת בהמה גסה. בשלמא תורת כלי זיין איכא, דקטיל בסחופיה [מלמדהו להרוג בידו את הנופלים במלחמה, מכת יד בהמה וחיה קרי סחופא, שמכה כלפי מטה] אלא תורת בהמה גסה מאי היא (כלומר איסור טעם מכירת בהמה גסה מאי היא, הא לא עביד מלאכה דחייב הטאת דנגזור משום נסינוי כתבו התוס' קשה לימא דלית ליה חי נושא את עצמו בעופות כרבנן ז"ל מדאסר רבי משום תורת כלי זיין משמע דאפילו המיוחד לרכיבת אדם דמודו כ"ע דחי נושא את עצמו, וא"כ תורת בהמה גסה מאי היא וג' מהלוקות בדבר? אמר רבי יוחנן לכשיזקין מטהינו ברהיים בשבת (ואב מלאכה היא). א"ר יוחנן הלכה כבן בתירא.

איבעיא להו שור של פטם (שפיטמו ושמן מאד ואינו ראוי למלאכה) מהו (למכרו לעובד כוכבים) תיבעי לרבי יהודה, תיבעי לרבנן, תיבעי לרבי יהודה, עד כאן לא קא שרי רבי יהודה אלא בשבורה דלא אתי לכלל מלאכה, אבל האי דכי משהי ליה אתי לכלל מלאכה (הקשו התוס', תימה ל"ל האי טעמא תיפוק ליה משום דאי משהי ליה לפיטום אתי למימר כחוש מכרו לו כי היכי דגזרי רבנן בשבורה דלא לית למימר שלימה מכרה לו ז"ל דודאי בשבורה יש לגזור דכיון דרבנן אית להו מרביעין עליה זכר א"כ משהה לו זמן מרובה, אבל בזמן מועט דפיטום לית לן למיגזר אי לאו טעמא דהזוי למלאכה) אסור (דמשהו ליה וחזו ליה לאחר זמן בידיה ואע"ג דהשתא ליכא למיהש

בקרקעיתה של דימוסיאות מפני שמעמלת ומרפאה וכן אמר (שם) מיא דדמוסיא והמרא דפרוגיתא קפתו עשרת השבטים ואמרינן נמי במדרש למחר אני פותח להם מרחצאות ודימוסיאות ובפירוש רשב"ם כתב דימוסיאות ופירש שהוא בנין שלא לצורך עבודת כוכבים) ובית מרחצאות (בקרקע הן עשויין עמוקין מאד והמים נופלין מתחת ואנשים רוחצים מלמעלה ע"ג הנסרים). הגיע לכיפה (דרך עובדי כוכבים להעמיד דמות אפרודיטא בבית המרחץ שלהן) שמעמידין בה עבודת כוכבים אסור לבנות.

גמרא אמר רב הנן בר רב הסדא, ואמרי לה אמר רב הנן בר רבא אמר רב היה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס [כדאמר גבי בהמה מסוכנת בחולין (לו). בהמה דקה שפשטה ידה אחר שהיטתה ולא החזירה אסורה, דבהמה מסוכנת היא ואינה מותרת עד שתפרכס, ואם לא פרכסה הויא כמתה קודם שהיטתה, ופישוט יד לדקה אינה אלא הוצאת נפש, אבל גסה בין פשטה ולא כפפה בין כפפה ולא פשטה פירכוס היא וכשרה הכי מפרש התם, והיה גסה נמי דרכה לפשוט יד בהוצאת נפש הלכך שהטתה היה גסה מסוכנת ולא פרכסה אלא פשטה ידה ולא החזירה אסורה] אבל לא למכירה (למיתלי במנהגא אלא כבהמה גסה היא ובכל מקום אין מוכרין) ואני אומר אף למכירה, מקום שנהגו למכור מוכרין, שלא למכור אין מוכרין.

תנן אין מוכרין להן דובין ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים. טעמא דאית ביה נזק לרבים, הא לית ביה נזק לרבים שרי (ארי דלית ביה נזקא כגון ארי תרבות שרי. אלמא, היה גסה מוכרין להן וקשיא לרב וסייעתא לרב הנן)?

אמר רבה בר עולא בארי שבור (הא דקתני מתני' דארי תרבות שרי, בארי שבור) **דף** **מז ע"ב** ואלביא דרבי יהודה (דשרי דכוותיה כבהמה גסה, אבל לרבנן אסור, ולרבי יהודה נמי ארי שלם אסור, והיה גסה כבהמה גסה

בכל **(ביאר הגר"א** שאנו כמו סרסרים שאינן מכירין בקולינן ועוד שאנו מתי מעט ואם לא נמכור להם נפסיד וכמש"ש ב' א"ר אי אפשר ה"נ תוס' ור"פ. וכתב הרא"ש שכ"ה בירושלמי...) יו"ד (קנא,ד). **ב. אין** מוכרים להם ולא לישראל החשוד למכור להם, ולא לישראל לסטים, דבר שיש בו נזק לרבים... יו"ד (קנא,ה). **ג.** היו ישראל שוכנים בין עובדי כוכבים וכתתו להם ברית, מותר למכור כלי זיין לעבדי המלך וגויסותיו, מפני שעושים עמם מלחמה עם צרי המדינה, להצילה, ונמצאו מגינים עליהם, שהרי הם שרויים בתוכה יו"ד (קנא,ו).

משנה אין מוכרין להם דובין ואריות וכל דבר שיש בו נזק לרבים. אין בונין עמם בסילקי [לשון טירה גבוהה היא כדאמר ביומא (כה). לשכת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה, ושם דנין בני אדם ומפילין אותו ומת] גרדום [בנין אחד הוא לדון נפשות כמו שנים שעלו לגרדום (ר"ה יח.)] איצטדייא [מקום שעושיין שם איצטדנית שור, כמו שור האיצטדין (ב"ק למ.) מננה והורג אנשים ושהוק הוא להם] ובימה [נמי כעין מגדל קצר הוא וגבוה כדאמר בסוטה (מא.) בימה של עץ עושים לו בעזרה, והיו עושיין אותו לדחוף משם איש להמיתו ובכל אלה יש נזק לרבים וכדי שלא יתפש ישראל שם אסור לבנות עמם] אבל בונין עמם בימוסיאות ופירש רש"י בנין שאינו לצורך עבודת כוכבים ומפרש לקמן (נג.) בימה של אבן אחת ומקריב זבחים דהוי תשמיש דתשמיש לעבודת כוכבים. **התוס' הביאו** את פירוש רש"י, והקשו דלא משתמיט דקרי לבימוס משמש למשמשיה, אלא משמש לעבודת כוכבים עצמה קרי בימוס כדתנן לקמן (מז.) אבן שהצבה תחילה לבימוס, ופירש רש"י לשם מקום מושב עבודת כוכבים עצמה, ועובדי הבימוס כעובדי עבודת כוכבים עצמה, ואמר נמי (נג.) בימוסיאות של מלכי עובדי כוכבים אסורין מפני שמעמידין עליהם עבודת כוכבים בשעה שהמלכים עובדין אלמא ממש תשמיש עבודת כוכבים עצמה הוא, ועוד דנהי נמי שהוא משמש למשמשי עבודת כוכבים אמאי מותר לבנות עמהן וכי הוא סברא להתיר לבנות עמהן מקום שיקטירו עליו במחתה לעבודת כוכבים. **לכך נראה** לר"י **בגירסת הערוך** שפירש דימוסיאות כיד, והוא לשון מרחצאות כדאמרי' בשבת (קמז.) אסור לישב

תרבות שרי וקס"ד שהוא הדין לשאר היה גסה ורב אשי שנייה אליבא דרב ארי שאני דשבור הוא אצל מלאכה ומהך דוקיא דנקט במתני' ארי הא שאר היה דבת מלאכה היא כדלקמן אע"ג דליבא ניזקא אסור דייק רב אשי ומותיב בתיובתא לרב חנן בר רבא דפליג עליה דרב וגרסינן במסקנא תיובתא דרב חנן בר רבא) תנן אין מוכרין להן דובים ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים, טעמא דאית ביה נזק, הא לית ביה נזק מוכרין, וטעמא ארי, דסתם ארי שבור הוא אצל מלאכה, אבל מידי אחרנא דעביד מלאכה לא, תיובתא דרב חנן בר רבא? תיובתא.

וחיה גסה מיהת מאי מלאכה עבדא? אמר אביי, אמר לי מר יהודה דבי מר יוחנני טחני ריחים בערודי (חמור הבר).

א"ר זירא כי הוינן בי רב יהודה (תלמידו דרב ותלמידו דשמואל) אמר לן גמירו מינאי הא מילתא, דמגברא רבה שמייע לי, ולא ידענא אי מרב אי משמואל היה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס. כי אתאי לקורקוניא, אשכחתייה לרב חייה בר אשי ויתיב וקאמר משמיה דשמואל היה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס, אמינא ש"מ משמיה דשמואל איתמר. כי אתאי לסורא, אשכחתייה לרבה בר ירמיה דיתיב וקא"ל משמיה דרב היה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס, אמינא ש"מ, איתמר משמיה דרב ואיתמר משמיה דשמואל. כי סליקת להתם (לארץ ישראל) אשכחתייה לרב אסי דיתיב וקאמר, אמר רב המא בר גוריא משמיה דרב היה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס, אמרי ליה ולא סבר לה מר דמאן מרא דשמעתתא רבה בר ירמיה (דהא שמעתא רבה בר ירמיה אמרה משמיה דרב אנא אשכחתייה בסוריא דיתיב וקאמר לה משמיה דרב אלמא איהו קיבלה מיניה ואת אמרת רב המא בר גוריא קיבלה מרב) א"ל פתיא

(כרב). רב אשי אמר (אפילו תימא בארי שלם ומתני' ר' יהודה היא דשרי בשבורה ו...) סתם ארי שבור הוא אצל מלאכה (דארי לאו בר מלאכה הוא, אבל רבנן דאסרי בשבורה אסרי נמי בארי, ור' יהודה נמי בשאר היה גסה כגון ערווד דטחני בהו ריחיא כדלקמן מודה דאין מוכרין התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו דר"י אומר דאפילו כרבנן נמי אתיא דעד כאן לא אסרי רבנן אלא משום דאתי למימר שלימה מכרה לו, אבל בארי לא שייך האי טעמא דלעולם שבור הוא אצל מלאכה).

מיתיבי כשם שאין מוכרין להן כהמה גסה, כך אין מוכרין להן היה גסה ואפילו במקום שמוכרין להן כהמה דקה, היה גסה אין מוכרין להן (וש"מ היה גסה אינה כבהמה דקה למכירה) תיובתא דרב חנן בר רבא (דאמר ואני אומר אף למכירה)? תיובתא.

רבינא רמי מתניתין אברייתא (היה גסה אין מוכרין וארי תרבות קתני מתניתין דמוכרין ואע"ג דחיה גסה הוא) ומשני, תנן אין מוכרין להן דובין ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים, טעמא דאית ביה נזק, הא לית ביה נזק מוכרין. ורמינהי כשם שאין מוכרין כהמה גסה, כך אין מוכרין היה גסה, ואפילו במקום שמוכרין בהמה דקה, היה גסה אין מוכרין? ומשני בארי שבור, ואליבא דר' יהודה. רב אשי אמר סתם ארי שבור הוא אצל מלאכה.

מתקיף לה רב נחמן מאן לימא לן דארי היה גסה היא, דלמא היה דקה היא (כתבו התוס' פרי' דאשנויא דלעיל נמי קאי ויש פורים שהוא כתוב נמי לעיל ובהנם נמהק).

רב אשי דייק מתניתין (כתבו התוס', אומר ר"י דדייק נמי מן המשנה דארי היה גסה הוא, דדוקא ארי שהוא שבור אצל מלאכה, דאי ס"ד דחיה דקה הוא וחיה דקה נמי אסורה א"כ ה"ל למימר סתם כל היה שיש בה נזק לרבים אין מוכרין) ומותיב תיובתא (הכי פירושו אנן אותבינן לעיל לרב מדוקיא דמתניתין דנקט דבר שיש בו נזק הא ארי

אימא (בסילקי) של גרדום ושל איצמדייא ושל בימה (אבל בסילקי סתמא שהיא לדירת מלכים מותרת).

ת"ר כשנתפס ר"א למינות (מינין תפסוהו לכופו לעבודת כוכבים) העלהו לגרדום לידון. אמר לו אותו הגמון זקן שכמותך יעסוק בדברים בטלים הללו, אמר לו נאמן עלי הדיין. כסבור אותו הגמון עליו הוא אומר (כלומר הדין עמך דברים בטילין הן) והוא לא אמר אלא כנגד אביו שבשמים (נאמן עלי הדיין האמת, שבאמת דנני ליתן לי צרה שפשעתי לקוני). אמר לו הואיל והאמנתי עליך (במה שדנתני עליך) דימוס (פירש רש"י היא היתה שם יראתו ונשבע בה. כתבו התוס' פי' ברחמי עבודת כוכבים שלו נשבע, כי דימוס לשון רחמים הוא כדאמרינן בירושלמי דשביעית (פ"ט) במעשה דר"ש בן יוחי אחר דנפק מן מערתא, המא חד צד עופות שמע בת קלא כד הוה אמרה דימוס, הוה פסגה, פי' היה העוף נמלט מן הפה, וכד הוה אמרה ספיקולא הוה מתצדא פי' הוה מתלכדא בפח, קולא הוא תרגום של פח. אלמא, משמע דימוס הוא לשון רחמים ושמעת מן הדא אפי' ציפורא קלילא מבלעדי שמיא לא מתצדא, כל שכן בר איניש) פטור אתה. כשבא לביתו נכנסו תלמידיו אצלו לנחמו (ברש"י שבעין יעקב פירש שהיה מתאבל מאוד על שלא היה יודע מפני מה אירע דבר זה, והיה מחפש במעשיו לעשות תשובה) ולא קיבל עליו תנחומין. אמר לו ר"ע רבי, תרשיני לומר דבר אחד ממה שלימדתני, אמר לו אמור. אמר לו רבי, שמא מינות בא לידך [דף יז ע"א] והנאך (ישר הדבר בעיניך) ועליו נתפסת, אמר לו עקיבא, הזכרתני, פעם אחת הייתי מהלך בשוק העליון של ציפורי, ומצאתי אחד ויעקב איש כפר סכניא שמו [פתבו התוס' צ"ל דאין זה יעקב מינאה דלקמן (כה). דרמא סמא לרבי אבהו דודאי אותו יעקב לא האריך ימים כ"כ (ממיו של ר"א בן הורקנוס עד ימיו של רבי אבסו כ-200 שנה לערך) אלא נראה דההוא שבא לרפאות את בן דמא (כז) אבל יעקב מינאה דרבי אבהו יכול להיות שהוא אותו החולין (פד). גבי רבא] אמר לי, כתוב בתורתכם לאתביא אתנן זונה... מהו לעשות הימנו בהכ"ם לכ"ג [שפירש מביתו לפני יום

אוכמא נכלי שהור כלומר גם אתה רגיל ותדיר בתורה כמו (ברכות כה). מכותלי ביתך ניכר שפחמי אתה, חכמה מפוארה בכלי מכוער (תענית ז). דרכן של תלמידי חכמים שמצטערין על לימוד תורה ואינם מכבסים בגדיהם] מינאי ומינך (מינאי דאמינא לך משמיה דרב המא, ומינך דשמעת ליה מדרבה בר ירמיה) תסתיים שמעתא (תיאמר שמועה בשם אומרה, דהכי הוה דרב המא בר גוריא קיבלה מרב, ורבה קיבלה מרב המא). איתמר נמי, א"ר זירא אמר רב אמי אמר רבה בר ירמיה אמר רב המא בר גוריא אמר רב היה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס. פסק הש"ע... אבל המסוכנת והוא כל שמעמידים אותה... ואינה עומדת, אעפ"י שהיא אוכלת מאכל בריאות, שהמה ולא פרכסה כלל, הרי זו נבלה ולוקין עליה. ואם פרכסה, הרי זו מותרת, וצריך שיהיה הפרכוס בסוף השחיטה (ולמשוך עד אחר השחיטה), אבל בתחלתה אינו מועיל. כיצד הוא הפרכוס, כבהמה דקה ובחיה גסה ודקה, בין שפשטה ידה והחזירה או שפשטה רגלה אע"פ שלא החזירה, או שכפפה רגלה בלבד, הרי זה פרכוס ומותר, אבל אם פשטה ידה ולא החזירה, הרי זו אסורה שאין זו אלא הוצאת נפש בלבד, וכבהמה גסה אחד היד ואחד הרגל, בין שפשטה ולא כפפה בין כפפה ולא פשטה, הרי זה פרכוס ומותרת... י"ד (ז, א).

אין בונין... אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן, ג' בסילקאות הן של מלכי עובדי כוכבים, ושל מרחצאות, ושל אוצרות (לסגולת המלך בונין בנין חזק). אמר רבא ב' להיתר (בונין עמהן) ואחד לאיסור (שאין בונין עמהן) וסימן לאסור מלכיהם (של מלכים אסור שדנין שם נפשות) גזקים. ואיכא דאמרי אמר רבא כולם להיתר.

והתנן אין בונין עמהן בסילקי (אלמא איכא בסילקי דאסירי) גרדום, איצמדייא ובימה?

קאמר וכי בא ר' פדת לומר דאשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה שרי, והלא שנינו במשנה (יא.) לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה. **לכך נראה לר"י** דה"ק הכא והתם, דמה שאנו דורשים מלשון קריבה הכא ארבע אמות והתם הוא בבגדו פליגא דר' פדת, דלר' פדת אין לשון קריבה בין בדברי תורה בין בדברי קבלה אלא גלוי עריות ממש, ואפילו אסמכתא לעשות הרחקה ד' אמות אין ללמוד ממנה דא"ר פדת לא אסרה תורה אלא קריבה של גלוי עריות בלבד, **שנא' איש איש אל-כל-שאָר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרוּתָהּ.**

עולא כי הוה אתי מבי רב, הוה מנשק להו לאחתיה אבי ידיהו (בזרועותיהן) ואמרי לה אבי הדייהו (חזה), דרך בני אדם כשיוצאין מבית הכנסת הוא נושק לאביו ולאמו ולגדול ממנו בארכובה או בפס ידיו משום כבוד).

ופליגא דידיה אדידיה **ובתבו התוס'** ומה שהיה מיקל לעצמו היינו משום דמייין עליה כי כשורא כדאמרינן בכתובות (יו.) שזכר אחא היה מרכיב את הכלה על כתפיו וקוק, ושאלוהו חכמים אם גם הם יכולים, וענה להם, אם הם זומים צעניכס כקורה, שאין הדבר גורם לכס כההור מותר, ואם לאו אסור. **אמנם הרמב"ם צפיהמ"ט פ"ז כתב** וז"ל 'אחד החכמים עליהם השלום היה מנשק בתי ילי אחרתו הגדולה ממנו, או ידה, בשעה שהיה בל מצית המדרש ונמנע מכך וזכר ממנו וראה שאין לך להתייר, ואמרו לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב, ואין בכל העריות שמותר לעשות עמה (כו)'. **דאמר עולא קריבה בעלמא אסור, משום לך לך, אמרין, נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב. לעלוקה ובתבו התוס'** לפי הפשט היינו גיהנם ור"ת הקשה דבעירובין (יט.) דחשיב שמות גיהנם לא קחשיב האי. **לכך נראה** לו דשם חכם הוא כמו לאיתויאל למואל, אבל אין לומר שהוא משמות שלמה כמו אגור וקהלת, דבמדרש של ג' דברים קחשיב איתויאל בשמות שלמה ולא קחשיב האי בהדיהו) **שתי בנות הב חב מאי הב חב? אמר מר עוקבא קול שתי בנות, שצועקות מגיהנם (על רוב ייסורי גיהנם) ואומרות בעוה"ז הבא הבא, ומאן נינהו, מינות (צועקת הבא תקרובת לעבודת כוכבים) והרשות (צועקת הבא ממון ודורות וארנונא ומס למלך).**

איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, קול גיהנם צועקת ואומרת הביאו לי

הכפורים ללשכת פרהדרין ושם היו מתקנים לו כל צרכיו **כתבו התוס'** נראה דלאו מדאורייתא קא בעי, דפשיטא דשרי, דהא אפילו ריקועים דבית קדשי הקדשים הוה שרי (לעשות מאתנו) אי לאו ריבויא דקרא לקמן (מו:) אבל מידי דהר הבית פשיטא דשרי, דהא אפי' פרה אימעיטא מקרא דבית ה' פרט לפרה שאינה באה לבית] ולא אמרתי לו כלום, אמר לי, כך לימדני (דפו"י טו הנו"כ) **פ"י מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישובו ממקום הטנופת באו, למקום הטנופת ילכו, והנאני הדבר, על ידי זה נתפסתי למינות, ועברתי על מה שכתוב בתורה תִּרְחַק מֵעֲלִיָּה דְרַכָּךְ זו מינות, וְאֶל-תִּקְרַב אֶל-פֶּתַח בֵּיתָהּ זו הרשות. ואיכא דאמרי הרחק מעליה דרכך זו מינות **ובתבו התוס'** והא דאמרי' בשבת (קטז.) דכמה אמוראי הוו אזלי לבי אבידן והו להתנוכה עמם, ולא היה מקום מינות ממש אלא מקום יוכוה, ומתקבצים שם חכמי עובדי כוכבים ונושאיין ונותנים בדינים, ומאן דלא הוה אזיל היינו מיראה שלא יהרגום, וכן משמע דאמר רב נחמן אנה מינייהו, ומסתפינא מינייהו ודלא כפירוש רש"י שפירש בסמוך שהוא מקום עבודת כוכבים) והרשות (שולמנות שנותנין עיניהן בבעלי ממון להרגן וליטול ממון) ואל תקרב אל פתח ביתה זו זונה. וכמה? אמר רב חסדא ארבע אמות.**

ורבנן (דלית להו האי דבר מינות דיעקב) האי מאתנן זונה מאי דרשי ביה? כדרב חסדא, דאמר רב חסדא כל זונה שנשכרת לבסוף היא שוכרת (היא נבזית בעיני כל ושוכרתן). והכי משמע, 'מאתנן זונה קבצה' קבצה ממון כזונה, ובאתנן זונה ישוב להינתן) שנאמר וּבִתְתֶךָ אֶתְנָן וְאֶתְנָן לֹא נִפְן-לָךְ וְתָתִי לְהַפְךָ.

ופליגא דרבי פדת [הני ארבע אמות דרב חסדא **כתבו התוס',** וא"ת ומאי פליגא, דלמא לעולם אמרו רב חסדא ור' פדת שמן התורה אינו אסור אלא קריבה של גלוי עריות, אבל מגזירת חכמים צריך להרחיק ד' אמות. וה"נ קשיא בשבת (יג.) על ההיא דאמר ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא קרב מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף נדה, כן ועלה קאמר ופליגא דר' פדת דא"ר פדת לא אסרה תורה אלא קריבה של גלוי עריות בלבד ומאי

הזורת למקומה, כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה. הלך וישב בין שני הרים וגבעות, אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים, אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך (כתבו התוס' לא השיבו לו כך אלא היה אומר בלבו שכך יוכלו להשיב. א"נ שר של הרים היה משיב כן) נבקש על עצמנו, שנאמר פִּי הַהָרִים יִמְוָשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמְוָשְׁנָה. אמר שמים וארץ בקשו עלי רחמים, אמרו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר כִּי־שָׁמַיִם פָּעֲשָׁן וּמַלְּחֹו וְהָאָרֶץ כִּפְּגַד תִּבְלָה. אמר חמה ולבנה בקשו עלי רחמים, אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר וְחִפְּרָה הַלְּבָנָה וּבִשְׁשֵׁה הַחֲמָה. אמר כוכבים ומזלות בקשו עלי רחמים, אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר וְנִמְקְוּ כָּל־צַבָּא הַשָּׁמַיִם. אמר אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו ונעה בבכיה עד שיצתה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא. והא הכא בעבירה הוה ומית? התם נמי, כיון דאביק בה טובא כמינות דמיוא. בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש קונה עולמו בשעה אחת (כתב המהרש"א יראה כזה שדקדק לומר בכ"א עולמו שקונה עולמו לפי מדרגתו כדאמרינן שיש לכל צדיק מחיצה בפני עצמו אבל בכה רבי אההוא דלא קנה עולמו רק בשעה א' שנהרג ויצא מן העולם ולא זכה למדרגה היותר גדולה לקנות עולמו בכמה שנים). ואמר רבי לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן, אלא שקורין אותן רבי.

ר' חנינא ור' יונתן הוו קאזלי באורחא, מטו להנהו תרי שבילי, חד פצי (פתוח, כמו 'פצו עלי פיהם') אפיתחא דעבודת כוכבים, וחד פצי אפיתחא דבי זונות, אמר ליה חד לחבריה ניזיל אפיתחא דעבודת כוכבים [דף ז' ע"ב] דנכים יצריה, א"ל אידך ניזיל אפיתחא דבי זונות וכתבו התוס' מכאן יש ללמוד שדרך להרחיק מפתח עבודת כוכבים כל מה שיכול משום דכתיב אל תקרב אל פתח ביתה, ומוקמי לעיל בעבודת כוכבים, שהרי היה רוצה ללכת יותר אפיתחא דבי זונות (וי"ל המהר"ם ואע"ג דקא מקבל אנרא, מ"מ

שתי בנות שצועקות ואומרות בעולם הזה הבא הבא.

כָּל־בְּאִיָּה לֹא יִשׁוּבוּן (כל המשתמדים לעבודת כוכבים אחר שנאבקו במינות אינם שבין ואם שבין ממהרין למות מתוך צרה וכפיית יצרם, וזו גזירת מלך עליהם למות) וְלֹא־יִשְׁגוּ אַרְחוֹת הַיָּם וכי מאחר שלא שבו היכן ישיגו, ה"ק ואם ישובו לא ישיגו אורחות חיים.

למימרא, דכל הפורש ממינות מיית, והא ההיא דאתאי לקמיה דרב חסדא ואמרה ליה קלה שבקלות (עבירה קלה שבידה זו היא) עשתה בנה הקטן מבנה הגדול (בנה הגדול בא עליה והולידה ממנו בנה הקטן ובאה לקבל דין ולשוב בתשובה) ואמר לה רב חסדא טרחו לה בזוודתא (תכריכין צידה לדרך מתרגמינן זוודין לאורחא ותכריכין הן צידה לדרך מתים) ולא מתה, מדקאמרה קלה שבקלות עשתה (אתקפתא היא ואיכא דמותבי הכי אמינות אין מעבירה לא והא ההיא דאתיא... ומתה ומשנינן מדקאמרה קלה שבקלות מכלל דמינות נמי הוה בה ומשום הכי מתה) מכלל דמינות נמי הויא בה? ההוא דלא הדרא בה שפיר, ומש"ה לא מתה.

איכא דאמרי ממינות אין, מעבירה לא. והא ההיא דאתאי קמיה דרב חסדא, וא"ל [ר"ח זוידו לה זוודתא, ומתה? מדקאמרה קלה שבקלות מכלל דמינות נמי הויא בה.

ומעבירה לא, והתניא אמרו עליו על ר"א בן דורדיא, שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה. פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים והיתה נוטלת כים דינרין בשכרה, נטל כים דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות. בשעת הרגל דבר (תשמייש) הפיחה (רוח) אמרה (י"ג כספר לק"ס 'למל' כלומר שהוא התעורר בעלמו בתשובה. כי לא מסתגר שרשעית זו עוררה אותו בתשובה. וי"ג שמע צל קול ואומרת... ור"ח גורס שמע הוה לומרים) כשם שהפיחה זו אינה

לְלֹא אֱלֹהֵי אֲמֹת... מאי ללא אלהי אמת, שכל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה (וי"ל הר"ק בהקדמתו על הנ"ך (בהזכירו מאמר זה) שהלמוד מאין מעשה אינו דבר מועיל, אבל הוא מריע ומזיק לעצמו ולזולתו וכע"ז ברבינו בחיי פרשת קדושים כי מי שהיה עוסק בתורה תמיד ולא היה משתדל במוצות המעשיות אין לו שלמות כלל, וקרוב הוא שיכפור, כיון שאינו מעיד במעשיו על האלהות, והדעות האמתיות אינן מתקיימות אלא בפעולות. ביאר המהרש"א מידותיו של הקב"ה שהוא גומל חסדים, ויש לאדם לילך אחר מידותיו יתברך ומו שאינו עושה כן, דומה למי שאין לו אלוה המהר"ל בהידושי אגדות ביאר ראוי שיהיה גמילות חסדים עם התורה. כי בכל מקום התורה וגמילות חסדים נזכרים זה אצל זה, מספר שניהם מספר אחד שמספר שלהם עולה תרי"א (כלשן לפי מערכת ר אות טו, כתב גם ל"מ ולילית גם הם נזכר תרי"א, וז"כ התורה וגמ"ח כוחם לשכר הקליפה, ומלאתי בעניותי כי גם הפסוק 'חזקו ויאמנו לזככם כל-הממחלים לה' הוא בגי' תרי"א). וזתכ"ד החפ"ן חיים בכפרו אהבת חסד ח"ב פ"ד איתא במדרש רות פ"ד בא וראה כהן של בעלי צדקה וג"ח שאין חוסין לא בצל שחר, ולא בצל כנפי ארץ, ולא בצל... אלא בצל מי שאמר והיה העולם. שנאמר, מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. והכונה הוא דידוע שכשהב"ד של מעלה דנין את הדין אף שגם בהם יש מלאכי רחמים מרובין אפ"ה יש בהם ג"כ דין משא"כ כשהקב"ה לבדו דן הוא רחמים מרובין וע"ז אמר הכתוב טוב לחסות בה' מבטוח בנדיבים אבל אימתי הקב"ה בעצמו הוא הדיין בדבר הזה כשהאדם הוא בעל חסד ומעורר בזה למעלה את שורש החסד ועבור זה זוכה אה"כ שהקב"ה בעצמו הוא בעל דינו, וזה כונת המדרש... משא"כ כשעסק בתורה לבד ובגמ"ח לא עסק כראוי לו, לא נתעורר על ידו למעלה מדת החסד ג"כ כראוי וע"כ אם נודמן לו לאדם אה"כ איזה צרה ח"ו ומסתמא יש עליו אז מלמעלה ג"כ איזה דין לא יוכל להנצל לגמרי מכוונות הדין שלא לשלוט בו, וזהו כונת מאמרם כל העוסק בתורה בלבד ולא בחסד דומה כמי שאין לו אלוה היינו שיגן עליו הש"י בעצמו ברחמיו ובחסדיו מכוונות הדין שלא ישלמו בו).

ובגמילות חסדים לא עסק (הקשו התוס', תימה מאי פריך מצדקה הלא כ' דברים הם כדאמרינן בסוכה (מט:): צדקה לעניים, גמ"ח בין לעניים בין לעשירים וי"ל דמ"מ משמע ליה דמי שרגיל בזאת עוסק הוא גם בזאת) והתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר לא יתן אדם מעותיו לארנקי של צדקה אלא א"כ ממונה עליו תלמיד חכם כר' חנינא בן

פשיטא הוא דלא בשביל קבלת שכר הוה אויל אפיתחא דבי זונות, ואי לאו דהוי איסורא למיזיל אפתחא דעבודת כוכבים, פשיטא דהוי להו טפי למיזיל אפתחא דעבודת כוכבים דלא הוי צריכין למכפיה ליצרייהו מלמיזיל אפתחא דבי זונות. אלא, ודאי יש ללמוד מכאן דרך להרחיק מפתח עבודת כוכבים מה שיכול] ונכפיה ליצרון, ונקבל אגרא. כי ממו התם הזינהו לזונות, איתכנעו (זונות) מקמיהו (נכנסו מפניהם לקובתן). א"ל מנא לך הא (דסמכת אנפשך למיתי הכא ולא מיסתפית מיצר הרע)? א"ל מוּמָה תִשְׁמַר עֲלֶיךָ תְּבוּנָה תְּנַצְרָהּ.

א"ל רבנן לרבא מאי מזימה, אילימא תורה, דכתיב בה (בתורה את המילה) זימה (שְׂרֵת אִשָּׁה וּבָתָּה לֹא תַעֲלֶה אֶת-בִּתְּנָהּ וְאֶת-בַּת-בָּתָּה לֹא תִקַּח לְעֻלּוֹת עֲרֻוֹתֶיהָ שְׂאֵרֶה הָיָה זִמָּה הוּא) ומתרגמינן (תרגום אונקלוס על פסוק זה) עצת המאין (עצת' הוא תרגום של זימה, 'המאין' הוא תוספת התרגום, מפרש שעצה זו רעה היא של המא. אלמא, דזימה היינו לשון עצה) וכתוב (להתורה נקראת עצה) הפל'יא עֲצָה הַנְּדִיל תוֹשִׁיָהּ (ומשמע תורה תשמור עליך) אי הכי זימה מבעי ליה? ה"ק (מזימה...) מדבר זימה תשמור עליך תורה תנצרכה (דסיפיה דקרא תבונה תנצרכה מזימה תשמור עליך מכל דבר רע והרהור המא ואנו הולכין הלוך ודבר בדברי תורה).

ת"ר כשנתפסו רבי אליעזר בן פרטא ורבי חנינא בן תרדיון, א"ל ר' אליעזר בן פרטא לרבי חנינא בן תרדיון אשריך שנתפסת על דבר אחד, אוי לי שנתפסתי על חמשה דברים (חמש עלילות הן שואלין עלי). א"ל רבי חנינא, אשריך שנתפסת על חמשה דברים ואתה ניצול, אוי לי שנתפסתי על דבר אחד ואיני ניצול, שאת עסקת בתורה ובגמילות חסדים, ואני לא עסקתי אלא בתורה בלבד, וכדרכ הונא, דאמר רב הונא כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה [להגן עליו כתבו התוס' מוכח מדכתיב ללא אלהי אמת והדר כתיב (בהמשך הפסוק) ללא תורה משמע דברישא קאמר אע"פ שיש בו תורה הוא כמי שאין לו אלהים] שנאמר וְיָמִים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל

הם הגרדיים נקראין תרסיים כדמוכה הכא, וגם צורפי נחשת נקראים תרסיים כדמוכה בחולין (נז): דהעלה עליה מטלית של תרסיים והוא עור שמשוימין לפנייהם שלא יקלקלו בגדיהם והוא חם מאד והם אותם דפרק החליל (נא): שמונה כל האומניות בפני עצמן וגם במגילה (כו). מעשה בבית הכנסת של תרסיים כי צורפי נחשת אין בני אדם יכולין לסבלם כדמשמע בכתובות (עז). דקא חשיב ליה בהדי הני דכופין אותן להוציא, ועוד יש אומה אחת שכולם נקראו תרסיים כדאמרינן מגילה (יג): בנתן ותרש שני תרסיים היו ומספרים בלשון תורסי). איתתו ליה תרי קיבורי (פקעיות) אמרו ליה הי דשתיא והי דערבא (איזה של שתי ואיזה של ערב) איתרחיש ליה ניסא, אתיא זיבוריתא [נקבה כתבו התוס', פי רשי' זיבורא זכר זיבורתא נקבה ול"ג שאין ניכר כ"כ במין קטן כזה בין זכר לנקבה וי"מ שהן שני מינין כמו (חולין סב): תרנגול ותרנגולתא דאגמא] אותיבא על דשתיא (והבין שהוא גם הנעשה שהשתי מקבל ערב כנקבה המקבלת זכר) ואתאי זיבורא (זכר) ויתיב על דערבא, אמר להו האי דשתיא והאי דערבא. א"ל ומ"ט (אשמה ד') לא אתית לבי אבידן (בית שאוכלין ושותין לכבוד עבודת כוכבים ומזבלים זיבול לעבודת כוכבים ומפקחין על עסקיה לידע מה היא צריכה ומתנדבין)? אמר להו זקן הייתי ומתיירא אני שמא תרמסוני ברגליכם. אמרו ועד האידינא כמה סבי איתרמום, אתרחיש ניסא, ההוא יומא אירמם חד סבא. ומ"ט (אשמה ה') קא שבקת עבדך לחירות (והן גזרו על כך לפי שהוא דת יהודית)? אמר להו לא היו דברים מעולם. קם חד מינייהו לאסהודי ביה, אתא אליהו אידמי ליה (לההוא גברא) כחד מחשובי דמלכותא, א"ל מדאתרחיש ליה ניסא בכלהו בהא נמי אתרחיש ליה ניסא, וההוא גברא בישותיה הוא דקא אחוי, ולא אשגח ביה, קם למימר להו, הוה כתיבא איגרתא דהוה כתיב מחשיבי דמלכות לשדורי לבי קיסר ושדרוה על ידיה דההוא גברא, אתא אליהו פתיקה ארבע מאה פרסי [למען לא ישוב עוד לביתו כמו (ר"ה כה). שקל קלא פתק ביה] אזל ולא אתא.

תרדיון (גבאי של צדקה הוה כתבו התוס' ומסתמא גם משלו היה נותן הרבה)? הימנוה הוא דהוה מהימן, מיעבד לא עבד.

והתניא, אמר לו מעות של פורים [שגביתו מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים ותנן (ב"מ עה): אין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלון] נתחלפו לי במעות של צדקה ופירש רש"י וסבור הייתי שהן של צדקה וחלקתים לעניים שלא לסעודת פורים ואני פרעתי משלי את של פורים ל"א מעות שלי לסעודת פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וסבור הייתי שהן של צדקה וחלקתים לעניים ולא חזרתי ליפרע מארנקי של צדקה. התוס' הביאו את פירושו השני של רש"י והקשו כי לא מצינו בכל התלמוד שמוזכר (שאלס מייחד לעלמו...) מעות של סעודת פורים, וגם שפירש רש"י 'מעות של פורים שהפריש הוא לסעודת פורים שלו וחלקם ולא חזר ליפרע מארנקי של צדקה, והזכירו לטובה על כך' וקשה כי זה חסר מן הספר ושם המצוה שהוא ממה שלא חזר לגבות מארנקי של צדקה היה לו לומר, וגם ללשון ראשון שפירש מנבת פורים וחלקתי לעניים לצדקה ואני פרעתי משלי של פורים קשה דעיקר מצוה חסר מן הספר לכך נראה לר"י לפרש הארנקי הוה ממעות של פורים והיה סבור שהוא של צדקה וזכר שהם של מנבת פורים ואפילו הכי לא חזר בעצמו וחלקם לעניים אע"פ שידע שלא היה בארנקי של צדקה כלום מפני שלא היה רוצה לביישם מאחר שקבעם וזימנם להם ולפי זה עיקר המצוה היא בשעת הלוקה אע"פ שנזכר לא רצה לביישם וודאי מסברא חזר ופרעם משלו לכיס של פורים ולשון נתחלפו כמו (ב"ב יז). אויב באויב נתחלף לו פירוש שסבר לקחת אויב ולקח אויב וכך היה סבור שהם של צדקה וזכר שהם של מעות פורים] וחלקתים לעניים? מיעבד עבד, כדבעי ליה לא עבד.

אתיהוה לרבי אלעזר בן פרטא, אמרו (אשמה ו') ומ"ט תנית, ומ"ט גנבת (גנב ולסטים היית)? אמר להו אי סייפא לא ספרא, ואי ספרא לא סייפא, ומדהא ליתא הא נמי ליתא (כשם שאין השניה בי דהא אין שתייהן באדם אחד, כך אין חבירתה בי, והאומר לכם עלי שקרן נמצא בדבריו). ומ"ט (אשמה ג') קרו לך רבי (הרי עליה שלישיית) רבן של תרסיים (גרדיים) אני וכתבו התוס', פירש רש"י גרדיים, וכן מוכח כל הסוגיא אבל בסוכה (נא): מונה תרסיים בפני עצמן וגרדיים בפני עצמן. וצ"ל ששלשה מיני תרסיים

וכתיב כל כבודה בת מלך פנימה). והיינו דאמר ר' שמעון בן לקיש, מאי דכתיב עֲנֵן עֲקָבִי יְסוּפְנֵי? עונות שאדם דש בעקביו (דקדוק פסיעות כי הכא ל"א שאדם דורסן ברגליו שאין חשובין בעיניו כלום) בעולם הזה מסובין לו ליום הדין.

בשעה שיצאו שלשתן צדקו עליהם את הדין, הוא אמר הצור תָּמִים פִּעְלָו... ואשתו אמרה אֵל אֲמוֹנָה וְאֵין עֹלָל, בתו אמרה גְּדֹלָה הַעֲצָה וְרַב הַעֲלִילָה אֲשֶׁר-עִינֶיהָ פִּקְחוֹת עַל-כָּל-הַדְּרָכִי (אפילו דקדוק פסיעות) בְּנֵי אֲדָם לְתַת לְאִישׁ בְּדַרְכָּיו וּבְכַפְרֵי מַעְלָלָיו. אמר רבי כמה גדולים צדיקים הללו, שנזדמנו להן שלש מקראות של צדוק הדין בשעת צדוק הדין.

תנו רבנן כשחלה רבי יוסי בן קיסמא, הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו. אמר לו חנינא אחי, אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה, שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו, והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו, ועדיין היא קיימת, ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה (והם גזרו על כך ו"ל הו"ל הו"ל דוד נראה ללא הזכירו ללא על שהיה עוסק בתורה בדברים בשעת סכנה כזאת, כיון דמן השמים המליכה לאומה, וא"כ לזון הקצ"ה בזה שלא לסכן עצמו בדברים, אבל על הלימוד עצמו אילו היה גזירה אפילו ביחיד לא היה מוכיחו, להא בשעת השמך יהרג ואל יעבור, ולא"ע לאפשר ללימוד התורה להוסיף רק מ"ע לא אמרינן הכי, והפוסקים נחלקו בזה, מ"מ בולאי מותר להחמיר בשעת הגזירה) ומקהיל קהלות ברבים, וספר מונח לך בחיך, אמר לו מן השמים ירחמו. אמר לו אני אומר לך דברים של טעם (שהחריבה את ביתו והרגה את חסידיו ועדיין קיימת) ואתה אומר לי מן השמים ירחמו, תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש, אמר לו רבי, מה אני לחיי העולם הבא, אמר לו כלום מעשה בא לידך (ואשמע איך היית נוהג) אמר לו מעות של פורים (שהנחתם לסעודת פורים נתחלפו לי וחלקתם לעניים וסבור הייתי שארנקי של צדקה היא ולא נפרעתי מארנקי של צדקה) נתחלפו לי במעות של

אתיהוה לרבי חנינא בן תרדיון, אמרו ליה אמאי קא עסקת באורייתא, אמר להו כאשר צוני ה' אלהי. מיד גזרו עליו לשריפה ועל אשתו להריגה, ועל בתו לישב בקובה של זונות. עליו לשריפה, שהיה [דף יח ע"א] הוגה את השם באותיותיו [פירש רש"י דורשו בארבעים ושתים אותיות ועושה בו מה שהוא הפך התופ' הביאו את פירוש רש"י וכתבו ורוב העולם מפרשים שהיה קורא כפי' אותיות של שם המיוחד באותיות של שאר התיבות (כ"ל קורא את שם הוי"ה ככתבו) וזה אין לעשות כדאמר בפסחים (ג). לא כשאני נכתב אני נקרא, אני נכתב בוי"ה ונקרא בא"ד... ונראה לר"י שאין להזכיר אף אותיות י"ה כמו שרגלין העולם שהרי י"ה הוא שם המיוחד ועוד נראה להר"ר אלהן כי גם אין להזכיר (אותיות) א"ד מאדני, דהא א"ד מאדני י"ה מהשם, אין נמחקין, ש"ד משדי, צ"ב מצבאות נמחקין, וכן הגירסא (שבועות לה:). בפירוש ר"ה משמע שא"ד מאדני הוא שם כמו י"ה מה' ומיהו נראה לר"י להתיר דכיון דלא נמצא בכתוב (לא מלאנו ש"ס קלוש נקט אל') דמה שהוא נמצא כתוב בספרים יש לומר שהסופרים כתבוהו כן ולא נתכוונו להזכיר את השם].

והיכי עביד הכי, והתנן, אלו שאין להם חלק לעוה"ב האומר אין תורה מן השמים, ואין תחיית המתים מן התורה אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו? להתלמד עבד כדתניא לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות ופירש רש"י ומיהו הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוש השערה (יבמות קכא:) ואפילו להתלמד יש לחוש לכבוד הרב, וקרא ד"ל תלמד לעשות' במילי אחרניתא תוקמה כמו נטיעת קישואין דסנהדרין (סח). ודמות צורת לבנה דר"ג (ר"ה כד). כתבו התופ' פ"ה ומיהו הקב"ה מדקדק... ונראה שלא היה כתוב בגי' רש"י אלא מאי טעמא איענש הוגה בפרהסיא היה' ולכך הוצרך לתת טעם אחר. אלא מאי טעמא איענש? משום הוגה את השם בפרהסיא דהוי. ועל אשתו להריגה, דלא מיהא ביה. מכאן אמרו כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה נענש עליו. ועל בתו לישב בקובה של זונות, דאמר ר' יוחנן פעם אחת היתה בתו מהלכת לפני גדולי רומי, אמרו כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו מיד דקדקה בפסיעותיה (לפסוע פסיעות נאות

ברוריא דביתהו דר' מאיר ברתיא דר' הנינא בן תרדיון הואי, אמרה לו זילא בי מלתא דיתבא אחתאי בקובה של זונות. שקל תרקבא (תרי וקב, הצי סאה דינרי זהובים) דינרי ואזל, אמר אי לא איתעביד בה איסורא מיתעביד ניסא, אי עבדה איסורא לא איתעביד לה ניסא. אזל נקט נפשיה כחד פרשא (התקין ענייני לבושו כאחד מן הפרשים) אמר לה השמיעני לי, אמרה ליה דשתנא אנא (דרך נשים לי). אמר לה מתרחנא מרתח (כלומר אמתין לך עד שיפסוק לך) אמרה לו נפישין טובא דשפירן מינאי, אמר ש"מ לא עבדה איסורא, כל דאתי אמרה ליה הכי, אזל לגבי שומר דידה, א"ל הבה ניהלה, אמר ליה מיסתפינא ממלכותא, אמר ליה שקול תרקבא דדינרא, פלגא פלח (את השלטון בכל עת שיעליל עליך פייסהו בממון) ופלגא להוי לך. א"ל וכי שלמי (כשיכלו הדינרין ממאי פלחנא) מאי איעביד (כתבו התוס' י"מ שהיה נותן להשלטון מם מן הזונות למספר גולגולתום) (כנראה היה נוטל מכל זונה מם מהשתנן שמקנלת) ולכך היה שואל כי שלמי מה אעשה כי איך אתן מם העולה למספרם (נעצור המם של ביתו של ר' חנינא בן תרדיון) וכן יש לפרש לעיל (ב:): שווקים להושיב בהם זונות וליטול מם מהם אבל רשיי פירש שכל שעה שיעלילו עליו שישחדם בממון זה) א"ל אימא אלהא דמאיר ענני ומתצלת. א"ל

[דף יח ע"ב] ומי יימר (שאמת אתך שאנצל בתפלה זו) דהכי איכא? א"ל השתא חזית.

הוה הנהו כלבי דהוו קא אכלי אינשי, שקל קלא (פיסת רגבים) שדא בהו, הוה קאתו למיכליה, אמר אלהא דמאיר ענני, שבקוה, ויהבה ליה. לסוף אשתמע מילתא בי מלכא, אתיוה (לשומר) אסקוה לוקיפה (לתליה) אמר אלהא דמאיר ענני, אחתוה. אמרו ליה מאי האי (דלא מצינא למיזקפיה) אמר להו הכי הוה מעשה. אתו חקקו לדמותיה דר' מאיר אפיתחא דרומי, אמרי כל דחזי לפרצופא הדין ליתיה. יומא חדא חזיוהי, רהט אבתריה, רהט מקמייהו, על לבי זונות (כדי שיאמרו לא הוא דאיהו לא הוה עייל). איכא

צדקה וחלקתים לעניים, אמר לו אם כן, מחלקך יהי חלקי (הואיל והיית וותרן בממונד) ומגורלך יהי גורלי. אמרו לא היו ימים מועטים עד שנפטר רבי יוסי בן קיסמא, והלכו כל גדולי רומי לקברו והספידוהו הספד גדול, ובחזרתן מצאוהו לרבי הנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וס"ת מונה לו בחיקו. הביאוהו וכרכוהו בס"ת, והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור, והביאו ספוגין של צמר ושראום במים והניחום על לבו, כדי שלא תצא נשמתו מהרה. אמרה לו בתו אבא, אראך בכך (כלומר זו היא שכרה של תורה) אמר לה אילמלי אני נשרפתי לבדי היה הדבר קשה לי, עכשיו שאני נשרף וס"ת עמי, מי שמבקש עלבונה של ס"ת הוא יבקש עלבוני. אמרו לו תלמידיו רבי, מה אתה רואה (כתבו התוס' שהיה נראה בעיניהם שהיה לו לראות שום דבר תימה או מלאכים או דבר אחר א"נ בשביל שהיו שומעין קול האותיות הפורחות ולא היו יודעין מהו) אמר להן גליון נשרפין ואותיות פורחות. אף אתה פתח פיך ותכנס בך האש, אמר להן מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל הוא בעצמו וכתבו התוס', אורי' היכא שיראים פן יעבירום עובדי כוכבים לעבירה כגון ע"י יסורין שלא יוכל לעמוד בהם אז הוא מצוה לחבל בעצמו כי ההיא דגישין (גו: גבי ילדים שנשבו לקלון שהטילו עצמם לים) אמר לו קלצטונירי (ממונה עליו) רבי, אם אני מרבה בשלהבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לכך, אתה מביאני להיי העוה"ב, אמר לו הן (כתב בשו"ת ציין אליעזר ח"ד סי' יג יש ללמוד מזה שה"ה שמותר לבקש מרופא נכרי שיקרב מיתתו במקום שמיתתו ודאית ויסוריו קשים מנשוא, והדבר עדי טעון בירור). השבע לי, נשבע לו. מיד הרבה בשלהבת ונטל ספוגין של צמר מעל לבו, יצאה נשמתו במהרה. אף הוא קפץ ונפל לתוך האור. יצאה בת קול ואמרה רבי הנינא בן תרדיון וקלצטונירי מזומנין הן להיי העוה"ב. בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת, ויש קונה עולמו בכמה שנים.

תנאי היא דתניא אין הולכין לאיצטדינין מפני מושב לצים, ור' נתן מתיר מפני שני דברים, אחד מפני שצווה ומציל, ואחד מפני שמעיד עדות אשה להשיאה (אם רואה חברו ישראל נהרג שם מעיד באשתו ומשיאה).

תנו רבנן אין הולכין לטרטיואות ולקרקסיואות, מפני שמזבלין שם זיבול לעבודת כוכבים (פירש רש"י מסדרין צרכי עבודת כוכבים להתנדב לה, מזבלין לשון 'זובלני איש' ענין הנייה של חיבור ואסיפה. התוס' הביאו את פירוש רש"י והביאו אה"כ דר"ת פירש 'מזבלין' מזבחים, ולשון גנאי נקט. וכן משמע בירושלמי פרק הרואה ראה מקום שמזבלין שם לעבודת כוכבים אומר זוכה לאלהים יתום) דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים מקום שמזבלין אסור מפני חשד עבודת כוכבים (שלא יחשדוהו בחזקת זיבול לעבודת כוכבים) ומקום שאין מזבלין שם אסור מפני מושב לצים.

מאי בינייהו [לר"מ נמי כולוהו אסירי דהא לר' מאיר כולוהו בחזקת זיבול לעבודת כוכבים נינהו קשיו התוס', תימה טובא איכא בינייהו, דר"מ דוקא אמר מפני שמזבלין הא אין מזבלין שם שרי, ורבנן אסרי אף במקום שאין מזבלין. ונראה לפרש דהכי פריך במקום שמזבלין מאי בינייהו, דהא ודאי אף במקום שמזבלין פליגי מדהוכירו חכמים בדבריהם מקום שמזבלין דאי ל"פ במקום שמזבלין לא היה להם להזכיר אלא מה שהוסיפו על ר"מ ולומר אף במקום שאין מזבלין אסור, ועוד יש לפרש מאי בינייהו בין מקום שמזבלין למקום שאין מזבלין לרבנן דאסרי בתרוייהו ומסיק נשא ונתן איכא בינייהו? אמר ר' הנינא מסורא נשא ונתן איכא בינייהו (לר"מ נשא ונתן אסור דהא מפני שמזבלין לעבודת כוכבים סתמא קאמר וסבר דודאי מזבלין לעבודת כוכבים שם ואיכא למיחש לדמי עבודת כוכבים בידו וקונין מישראל זה לצורך עבודת כוכבים, ורבנן דמפרשי משום חשד ליצנות ולמידי אחרוני לא היישי, נשא ונתן מותר דלא היישינן לדמי עבודת כוכבים).

דרש ר"ש בן פזי, מאי דכתיב אֲשֶׁר־יֵאָמֵר אֲשֶׁר־לֹא הָלַךְ בַּעֲצַת רְשָׁעִים וּבְכַרְךָ חַטָּאִים לֹא עָמַד וּבְמוֹשֵׁב לְצִיִּים לֹא יָשָׁב, וכי מאחר

דאמרי בשולי עובדי כוכבים הוא, טמש בהא ומתק בהא (טבל אחת מאצבעותיו ומציץ את חבירתה). איכא דאמרי אתא אליהו אדמי להו בזונה, כרכתיה (חיבתו כאילו היה רגיל אצלה) אמרי חם ושלום, אי ר' מאיר הוה לא הוה עביד הכי, קם ערק אתא לבבל. איכא דאמרי מהאי מעשה (משום האי מעשה ערק) ואיכא דאמרי ממעשה דברוריא [שפעם אחת ליגלגה על שאמרו חכמים (קדושין פ:)] נשים דעתן קלות הן עלייהו ואמר לה חייד סופך להודות לדבריהם וצוה לאחד מתלמידיו לנסותה לדבר עבירה והפציר בה ימים רבים עד שנתרצית וכשנודע לה חנקה עצמה וערק רבי מאיר מחמת כסופא מיספמי מקומו של קס"י, ורמיחיי שקאלו לנחמ"ק ז"ל, וענה שקוא מלך.

תנו רבנן ההולך לאיצטדינין (מקום שמנגחין את השור) ולכרקום (מצור ועושיין שם שחוק וליצנות) וראה שם את הנחשים (מנחשים ומכשפים) ואת החברין (לוחשי נחשים), בוקיין ומוקיין ומוליון ולוליון, בלורין סלגורין (כולן מיני ליצנים הן) הרי זה מושב לצים, ועליהם הכתוב אומר אֲשֶׁר־יֵאָמֵר אֲשֶׁר־לֹא הָלַךְ.... כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' הִתְפַּצֵּן, הא למדת (מדסמיק ליה כי אם בתורת וגו' מכלל דאזיל להכי לאו בתורת ה' הפצו) שדברים הללו מביאין את האדם לידי ביטול תורה.

ורמינהי הולכין לאיצטדינין מותר מפני שצווה ומציל (אם רואה שיגיהו שם יהודי צועק ומתחנן להם ומצילו) ולכרקום מותר מפני ישוב מדינה (ישראל הדרים באותה העיר שזה מבקש בני ישוב הכרקום להצילם) ובלבד שלא יתחשב עמהם וכתבו התוס', פרשיי לחוקם לצור על העיר (כן לפנינו) והר"ר אלהן פירש להיות ממספר אנשי הצבא של עובדי כוכבים ואם נתחשב עמהם אסור. קשיא איצטדינין אאיצטדינין, קשיא כרקום אכרקום, בשלמא כרקום אכרקום ל"ק כאן במתחשב עמהן, כאן בשאין מתחשב עמהן, אלא איצטדינין אאיצטדינין קשיא?

עמד בקנגיון [צידת חיה על ידי כלבים וכל מעשיהם לשם שחוק ושמהה דוגמתו בחולין (ס) וכי משה קניגי הוה] זבמושב לצים לא ישב' שלא ישב בתחבולות. שמוא יאמר אדם הואיל ולא הלכתי לטריטאות ולקרקסאות ולא עמדתי בקנגיון אלך ואתגרה בשינה? ת"ל וּבְתוֹרְתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה.

אמר רב שמואל בר נחמני א"ר יונתן אֲשֶׁר־הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הֵלֵךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים זֶה [דף יט ע"א] אברהם אבינו (בימי דור הפלגה היה, בסוף ימי פלג נפלגה הארץ, כדתניא בסדר עולם א"ר יוסי נביא גדול היה עבר שקרא לבנו פלג, וא"ת בתחילת ימיו... ופלג ראה את אברהם כמה שנים דהא לקצ"א דפלג נולד אברהם וחיה פלג אחר כך כמה שנים) שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה, שרשעים היו, שנאמר הִבְהוּ וּבְנֵהוּ לָנוּ עִיר. וּבְהִרְדֵּף חֲטָאִים לֹא עָמַד שְׂלֵא עֵמֵד בְּעֵמִידַת סְדוּם, שחטאים היו, שנאמר וְאֲנָשֵׁי סְדוּם רָעִים וְחֲטָאִים לָהֶן מְאֹד, וּבְמוֹשֵׁב לְצִים לֹא יָשָׁב שְׂלֵא יֵשֵׁב בְּמוֹשֵׁב אֲנָשֵׁי פְלִשְׁתִּים (כשגר ביניהם דכתיב ויגר אברהם בארץ פלשתים) מפני שלצנים היו, שנאמר וַיְהִי כְּטוֹב לְפָם וַיֵּאמְרוּ קְרָאוּ לְשִׁמְשׁוֹן וַיִּשְׁחַק לָנוּ.

אֲשֶׁר־הָאִישׁ יָרָא אֶת־ה' אֲשֶׁרֵי אִישׁ וְלֹא אֲשֶׁרֵי אִשָּׁה (כתבו התוס' אבל לעיל גבי אשרי האיש לא דייק הכי, ד'איש' משמע למעוטי אשה, ו'האיש' משמע למעוטי איש אחר)? א"ר עמרם אמר רב אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש (כשהוא בחור בכחו כלומר ממחר להכיר בוראו קודם ימי הזקנה). ר' יהושע בן לוי אמר אשרי מי שמתגבר על יצרו כאיש (גבור).

בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד אר"א במצותיו ולא בשכר מצותיו (שעובד את יוצרו מאהבת שמו ומאהבת מצות פיו, ולא לשם קיבול שכר). והיינו דתנן, הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשיין את הרב על מנת לקבל פרס וכתבו התוס' פי' בתוהו (מתחלט) אם לא תבא שאילתו כמו שעושיין עובדי כוכבים. אבל אם אינו

שלא הלך, היכן עמד, ומאחר שלא עמד, היכן ישב, ומאחר שלא ישב, היכן ליץ? אלא לומר לך, שאם הלך סופו לעמוד (הלך משמע בהעברה בעלמא סופו לעמוד ולהתעכב ביניהם מעט. וה"ק, אשרי שלא הלך ומתוך שלא הלך לא עמד ומתוך שלא עמד לא ישב, הא אם הלך סופו לעמוד) ואם עמד סופו לישב, ואם ישב סופו ללזין, ואם ליץ עליו הכתוב אומר אִם־חֲכָמָה חֲכָמָה לָךְ וְלֹא־חֲכָמָה לְבַדְּךָ תִּשָּׂא.

א"ר אלעזר כל המתלוצץ יסורין באין עליו, שנא' וְעַתָּה אֲל־תִּתְלוּצְצוּ פֶּן־יִחַזְקוּ מוֹסְרֵיכֶם (יסוריכם) כִּי־כָלָה וַנִּחַרְצָה שְׁמַעְתִּי. אמר להו רבא לרבנן במטותא בעינא מינייכו דלא תתלוצצו, דלא ליתו עלייכו יסורין.

אמר רב קטינא כל המתלוצץ מזונותיו מתמעטין, שנאמר מִשֶּׁךְ (הקב"ה) יָדוֹ (הפותח ידו לזון את הכל מושכה מן הלוצצין) אֶת־לְצָצִים.

אמר רבי שמעון בן לקיש כל המתלוצץ נופל בגיהנם, שנאמר יָד יְהִיר לְךָ שְׁמוֹ עוֹשֶׂה בְּעֵבֶרֶת זָדוֹן, ואין עברה אלא גיהנם, שנאמר יוֹם עֲבָרָה תִּיָּזַם תִּהְיֶה (ביום הדין משתעי קרא שנידונין עובדי כוכבים לגיהנם).

אמר ר' אושעיא כל המתיהדר נופל בגיהנם, שנאמר יָד יְהִיר לְךָ שְׁמוֹ עוֹשֶׂה בְּעֵבֶרֶת זָדוֹן, ואין עברה אלא גיהנם, שנאמר יום עברה היום ההוא.

אמר רבי חנילאי בר חנילאי כל המתלוצץ גורם כלייה לעולם, שנאמר ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם כי כלה ונחרצה שמעתי. אמר רבי אלעזר קשה היא, שתחילתה יסורין וסופו כלייה.

דרש ר"ש בן פזי אשרי האיש אשר לא הלך לטריטאות (פלטיין וכל דבריהן כשהן נאספין לשחוק וללצון) ולקרקסאות של עובדי כוכבים, זבדרך חטאים לא עמד' זה שלא

תלמיד שמרה בה כדכתיב ובתורתו דמשמע (של כל אדם) שנאמר בְּתוֹרַת ה' הִפְצֵנוּ וּבְתוֹרַתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה.

ואמר רבא לעולם ילמד אדם תורה (מרבנו עד שתהא גירסת התלמוד ופירושו שגורה לו בפיו) ואח"כ יהגה ניעיין בתלמודו לדמות מילתא למילתא להקשות ולתריץ ובראשונה לא יעשה כן שמא יבטל והרב לא ימצא לו כל שעה ועוד לאחר ששנה הרבה הוא מתיישב בתלמודו ומתריץ לעצמו דבר הקשה וה"נ אמרינן בברכות (פג:) הסכת הם ואח"כ כתת ומייתנין להא דרבא התם, שנאמר בתורת ה', והדר ובתורתו יהגה.

ואמר רבא לעולם ליגרים איניש, ואע"ג דמשכח ואע"ג דלא ידע מאי קאמר (שאין רבו יודע לפרש לו כלום כתב המהרש"א שביאור הדבר שלומד מבלי עיון רק שתהא שגורה בפיו ואף שרבו יודע לפרש לו כל צורך הענין וז"ל הפתח עיניים אפשר לתת מעם לדבר (שמעילה הגי' אפי' שלא מנין ואפי' שמשכח) כי אותיות ותיבות התורה מעוררות רוחניות למעלה כי כל אות רומזת בצורתה לרוחניות ידוע מבחינות הספרות ולכל אות יש רוחניות ואור נכבד אצול מעצם הספרות משתלשל עד שיגיע האור ההוא באות ההוא ומחבל פיו יהיו צורות קדושות עליונות מתקשרות בשרשם וכשזיכור תיבה מהתיבות יניע כח האותיות המצורפות בה ומסיבת תנועת כחות ההם והכאתם זה בזה עוד יתהוה בחבל פיו רוחניות ומציאות חדש) שנאמר נִרְכָּסָה (לשון ג'רש וכרמל' שלא היה טוחן הדק אלא כריחים של גרוסות המחלקין חיטה לשנים או לארבע לצורך מאכל) נִפְשֵׁי לְחֻבָּה (מרוב תאותי לתורה הייתי שובר לפי היכולת אע"פ שאיני טוחנה הדק ליכנס בעומקה) גרסה כתיב ולא כתיב טחנה.

רבא רמי, כתיב על גפי (בתורה משתעי, 'שלחה נערותיה תקרא' תלמידים העוסקין בה 'על גפי' משמע כעל כנפים מושב שאינו קבוע) וכתיב (קרא אחריו) על כסא (מקום כבוד קבוע כמו רק הכסא אגדל ממך ל"א בתחילה 'על גפי' יחידי בלא תלמידים כמו

תהא דמי להא דאמרינן בב"ב (י:) ובפסחים (ה.) ובר"ה (ד.) דתניא סלע זה לצדקה ע"מ שיחיה בני הרי זה צדיק גמור] אלא היו כעבדים המשמשיין את הרב שלא על מנת לקבל פרס (יהי לבך עמו לומר אפילו אין סופי לקבל שכר אוהב אני את בוראי וחפיץ במצותיו).

כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' הִפְצֵנוּ א"ר אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפיץ (לא ישנה לו רבו אלא מסכת שהוא מבקש הימנו, שאם ישנה לו מסכת אחרת אין מתקיימת לפי שלבו על תאותו) שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו (באותו שאדם חפיץ, מדלא כתיב חפיץ).

לוי ור"ש ברבי יתבי קמיה דרבי וקא פסקי סידרא (פרשיות של מקרא) סליק ספרא (סיימו את אחד מן הספרים, וז"ל המהרש"א מודנקט לה בכי האי גוונא דסליק ספרא נראה דאשמעינן שבשעה שמסיימין ספר אחד יש להתחיל ספר האחר כמו שאנו עושים בשמחת תורה ע"פ המדרש מפני קטרוג השמן) לוי אמר לייתנו לן משלי, ר"ש ברבי אמר לייתנו לן תילים (ספר תהלים) כפייה ללוי (וז"ל המהרש"א... מאיזה טעם כפייה ללוי ויש לפרש משום דסדרן של כתובים כך הוא תהלים ואח"כ משלי וע"ל לפי שספר תהלים כולו יראת שמים וספר משלי כולו דברי חכמה ומשל ואמרינן כל שיראת הטאו קודמת להכמתו חכמתו מתקיימת) ואייתו תילים, כי מטו הכא כי אם בתורת ה' חפצו, פריש רבי ואמר אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפיץ, אמר לוי רבי, נתת לנו רשות לעמוד.

אמר ר' אבדימי בר חמא כל העוסק בתורה הקב"ה עושה לו חפציו (הכי קאמר קרא כי אם בתורת ה' עושה חפצו) שנאמר כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' הִפְצֵנוּ.

אמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפיץ (וז"ל המהרש"א כבר אמר רבי לעיל ממקום שלבו חפיץ דהיינו מאיזה מסכת וספר כדמסיק אבל הכא אמר במקום כבי"ת היינו אצל איזה רב שלבו חפיץ) שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו.

ואמר רבא בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו (של אותו)

להרוך ולאכול. כל מי שלומד וגורם מעט מעט ומחזור עליו פעמים הרבה עד ששגור בפיו ואח"כ חוזר ולומד, תלמודו מתקיים וקרא אתמוהי מתמה וכי לא יחרוך מי שצידו רמייה. כי אתא רב דימי אמר משל לאדם שצד צפרין, אם משבר כנפיה (שלא תברח) של ראשונה כולם מתקיימות בידו, ואם לאו אין מתקיימות בידו.

וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע עָלָיו פְּלִגֵּי מָיִם אִמְרֵי דְבֵי ר' יְנָאִי כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע (נְעַקֵּר מִכָּאן וְחֹזֵר וְנִשְׁתַּל בְּמִקּוֹם אֲחֵר) וְלֹא כְּעֵץ נְמוּעַ (מְעִיקְרוֹ וְלֹא זֶה מִשֵּׁם לְעוֹלָם כְּלוֹמַר כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע יַעֲשֶׂה תִלְמוּד אֶת עֲצָמוֹ לִילֵךְ וְלִלְמוּד מִכֹּל הָאָדָם וְלֹא כְּעֵץ נְמוּעַ לְהִשְׁתַּקֵּעַ לִפְנֵי רַב אֶחָד) כֹּל הַלּוֹמֵד תּוֹרָה מֵרַב אֶחָד אֵינוֹ רוֹאֵה סִימָן בְּרַכָּה לְעוֹלָם. אִמֵּר לְהוּ רַב חֲסֵדָא לְרַבְנָן בְּעִינָא דְאִימָא לְכוּ מִלְתָּא, וּמִסְתַּפִּינָא דְשִׁבְקִיתוּ לִי וְאֲזִלִּיתוּ כֹל הַלּוֹמֵד תּוֹרָה מֵרַב אֶחָד אֵינוֹ רוֹאֵה סִימָן בְּרַכָּה לְעוֹלָם, שִׁבְקוּהוּ וְאֲזִיל קְמִיָּה דְרַבָּא. אִמֵּר לְהוּ הֵנִי מִיְלֵי סְבָרָא (לְלִמּוּד חֲרִיפּוֹת וְחִידוּד הַלֵּב לְאַחַר שֶׁלָּמַד וְשִׁגְרָה בְּפִי גִירְסַת הַתְּלִמוּד) אֲבָל גְּמֵרָא מֵרַב אֶחָד עֲדִיף, כִּי הֵיכִי **דָּף יֵט ע"ב** דְּלֹא לִיפְלוּג לִישְׁנֵי (שֶׁלֹּא יִתְחַלְקוּ הַלְשׁוֹנוֹת דֵּהֲאֵי גְרִים שְׁמַעְתָּא בְּהֵאֵי לִישְׁנָא וְהֵאֵי גְרִים לֵה בְּלִישְׁנָא אַחֲרִינָא וְחֲדָא מִילְתָּא הִיא וּמִיְהוּ תִלְמוּד דְּגְרִים מִתְרוּיְהוּ (לִישְׁנֵי) מִשְׁתַּבֵּשׁ בְּגִירְסָה מִשׁוּם דְּמִבְּלָבַל לִישְׁנֵי).

עַל־פְּלִגֵּי מָיִם א"ר תְּנַחוּם בְּרַ הַנִּילָאֵי לְעוֹלָם יִשְׁלַשׁ אָדָם שְׁנוֹתָיו, שְׁלִישׁ בְּמִקְרָא, שְׁלִישׁ בְּמִשְׁנָה, שְׁלִישׁ בְּתִלְמוּד. מִי יֵדַע אֵינִישׁ כְּמָה חַיִּי? כִּי קְאָמְרִינָן בְּיוֹמֵי (פִּירֵשׁ רִשִׁי ב' יָמִים מִקְרָא וּב' יָמִים מִשְׁנָה... וְכֵן כֹּל שְׁבוּעַ וּשְׁבוּעַ. הַתּוֹפִי בְּיָאֵר אֶת פִּירוּשׁ רִשִׁי וּבְתַבְּנוּ לְשׁוֹן לְיוֹמֵי דְחָקוּ לְפָרֵשׁ כֵּן. מִיְהוּ, אֲכַתִּי אֵיכָא לְאֶקְשׁוּיֵי מִי יֵדַע כְּמָה חֵי. לִכְךָ נִרְאֵה 'לְיוֹמֵי' בְּכָל יוֹם, וְלִכְךָ תִקְנֵוּ פְסוּקֵי הַתְּמִיד וּמִשְׁנַת אִיזוּהוּ מִקּוֹמָן וּבְרִייתָא דְרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל. וְנִרְאֵה לְרִיתָ דְאַנָּו שְׁעוֹסְקִין בְּתִלְמוּד בְּכָל דְיֵינוּ כִי הוּא בְלוּל בְּמִקְרָא בְּמִשְׁנָה וּבְתִלְמוּד כְּדִאֲמְרִינָן בְּסִנְהֵדְרִין (כְּד.) בְּכָל בְּלוּלָה בְּמִקְרָא, בְּלוּלָה בְּמִשְׁנָה, בְּלוּלָה בְּתִלְמוּד).

אם בגפו יבא) בתחלה על גפי, ולבסוף על כסא. כתיב בְּרִאש־מְרוֹמָיִם וְכָתִיב עַל־יְדֵיךָ, בתחלה בראש מרומים (מסתלק במחבואות), ולבסוף עלי דרך (מורה הוראה לעין כל).

עולא רמי, כתיב שְׁתֵּה־מַיִם מִבּוֹרֶךְ (מים מכונסין וסופן כלים) וְכָתִיב וְנִזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֶרֶץ (מים חיים ואין פוסקין)? בתחלה שתה מבורך, ולבסוף ונזלים מתוך בארץ.

אמר רבא אמר רב סחורה (כתבו התוס' משמע שרב סחורה רבו מובהק היה שהרי בכמה מקומות מצינו שאמר הרבה דברים משמו, והא דאמר בב"מ לג.) אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת ומפרש רבא כגון רב סחורה דאסברא לי וזהמא ליסטרון התם אית דגרסי רבה, ואית דגרסי רבא וה"פ אפילו לא קבלתי ממנו אלא דבר זה שאין בו כ"כ דבר חידוש אני חייב לקרוע עליו) אמר רב הונא, מאי דכתיב הוֹן מִתְקַבֵּל יִמְעַט וְקִבְּץ עַל־יְדֵי יְרֵבָה אִם עוֹשֶׂה אָדָם תּוֹרָתוֹ חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת (דגרים הרבה יחד) מתמעט (אינו יכול לחזור עליו פעמים רבות ומשכח) ואם קובץ על יד (מעט) ירבה. אמר רבא ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה (ביאר המהרש"א שס"ל כהנך דרשות דיש ללמוד ללדס הכנה ואע"ג ללא ידע מאי קאמר). אמר רב נחמן בר יצחק אנא עבדתה וכתבו התוס' ב"ד פירוש עשיתיה, ומה שלא אמר קיימתיה שאין לשון קיום שייך אלא בדבר מצוה, כי הא דשבת (לד.) גבי עשרתם ערבתם הדליקו את הנר וקא אמר דצריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו מיניה וקאמר אנא לא שמענא וקיימתיה מסברא ויש גורסים עבריתה ב"ד ולא נהירא דא"כ בא לסתור ולהתפאר שעבר על דברי חכמים (ביאר המהרש"א שלפי מה שביאר לעיל, שהמימרות הלוקות, שפ"ד לגרסו ב"ד) וקיים בדי.

אמר רב שיזבי משמיה דר"א בן עזריה, מאי דכתיב לֹא־יִתְחַךְךָ (נוטריקון יחיה ויאריך) קְמִיָּה צִידָךְ, לא יחיה ולא יאריך ימים צייד הרמאי (שמרמה אנשים להראות כמה אני חכם להעמיד גירסות הרבה והוא משכח ומקצר ימיו דכתיב כי הוא חייך ואורך ימך) ורב ששת אמר צייד הרמאי יחרוך [בלשון (שבת כ):] איחרוכי איחריך כלומר יש לו עופות

תְּשַׁפְּלִי. משולש בכתובים, דכתיב כִּי אִם
בְּתוֹרַת ה' הִפְצֵנוּ וּבְתוֹרַתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה,
וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע עַל-פְּלִי מִיָּם אֲשֶׁר פָּרְיוֹ וְיָתֵן
בְּעֵתוֹ וְעָלְהוּ לֹא-יָבֹל וְכָל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה יַצְלִיחַ.

מכריו רבי אלכסנדר מואן בעי חיי, מואן בעי
חיי, כנוף ואתו כולי עלמא לגביה, אמרי ליה
הב לן חיי, אמר להו מִי-הָאִישׁ הַחֲפֵץ חַיִּים...
נֶצֶר לְשׁוֹנֵן מֵרַע... שמא יאמר אדם נצרתי
לשנוי מרע ושפתי מדבר מרמה, אלך
ואתגרה בשינה, ת"ל סור מרע ועשה טוב,
אין טוב אלא תורה, שנאמר כִּי לֶקַח טוֹב
נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרַתִי אֶל-תַּעֲזָבוּ.

הגיע לכיפה מקום שמעמידין בה עבודת
כוכבים וכתבו התוס' ואית ספרים דגרסי (נמסנה, כן
לפנינו נמסנה הכאה) אין עושין תכשיטין לעבודת
כוכבים קמלאות נזמים וטבעות ר"א אומר מותר, אכן
נראה דלא גרס דלא מסתברא שיתיר שום תנא
לעשות לכתחלה תכשיטי עבודת כוכבים ואין לומר
דשרי ר"א משום איבה כדשריא (כו.) לילד את העובדת
כוכבים. דלא דמי, דהתם ודאי איכא איבה דליכא
לאשתמוטי, אבל הכא איכא לאשתמוטי למימר דאסר
לן למעבד שום תכשיטי עבודת כוכבים, וליכא למימר
נמי דאתא לאשמועינן דכדיעבד שכרן מותר, דא"כ
היינו ר"א האמורא דגמרא דאמר אם בנה שכרו מותר.
ונראה שלא היה כתוב בספר רבינו שלמה מדלא פירש
מאי קמלאות) א"ר אלעזר אמר רבי יוחנן אם
בנה שכרו מותר. פשיטא (דשכרו מותר דהא
כיפה זו לאו עבודת כוכבים היא...) משמשי
עבודת כוכבים הן, ומשמשי עבודת כוכבים
בין לרבי ישמעאל בין לר"ע (דפליגי בעבודת
כוכבים עצמה מאימתי נאסרת בתשמיש
מודו ד...) אינן אסורין עד שיעבדו [עד
שישתמשו בהן לעבודת כוכבים (לקמן נא):
בברייתא בגמ'?

אמר רבי ירמיה לא נצרכה (הא דר"א) אלא
לעבודת כוכבים עצמה (שאם עשה ישראל
לעובד כוכבים עבודת כוכבים בשכר, שכרו
דמותר). הניחא למ"ד (פלוגתא דרבי
ישמעאל ור"ע היא) עבודת כוכבים של
ישראל (שעשה ישראל לצרכו למוכרה לעובד
כוכבים) אסורה מיד ושל עובד כוכבים עד

אֲשֶׁר פָּרְיוֹ וְיָתֵן בְּעֵתוֹ, אמר רבא אם פריו יתן
בעתו (פירש רש"י שיקבע עתים לתורה. התוס'
הביאו את פירוש רש"י, ואח"כ הביאו את פירוש
הר"ר אלחנן הוראה כדבסמוך) וְעָלְהוּ לֹא-יָבֹל,
ואם לאו על הלומד ועל המלמד (שאסור
ללמד תורה לתלמיד שאינו הגון) עליהם
הכתוב אומר לֹא-כֵן הִרְשָׁעִים (תרי משמע
לומד ומלמדו. ל"א פריו יתן בעתו שלומד
ועושה פרי כלומר מקיים מה שכתוב בתורה
וזה עיקר) כִּי אִם...

אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב, מאי
דכתיב כִּי-רַבִּים חֲלָלִים הִפְלִיחַ (לשון נפל
שלא מלאו ימיו. כלומר, תלמיד שלא מלאו
ימיו רבים חלליו) זה תלמיד שלא הגיע
להוראה ומורה. [עֲצָמִים (המתעצמים
והמחרישים ומתאפקים מלהורות הורגין את
דורן. ז'עצומים' לשון ועוצם עיניו) כָּל-הִרְגִּיחַ
זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה. ועד
כמה (הוי ראוי להוראה)? עד מ' שנין
(משנולד). והא רבא אורי ונכל ימיו לא היו
אלא ארבעים שנה (ר"ה יח.)? התם בשוין
(בשאינ בעירו גדול ממנו).

וְעָלְהוּ לֹא-יָבֹל אמר רב אחא בר אדא אמר
רב, ואמרי לה אמר רב אחא בר אבא אמר
רב המנונא אמר רב שאפילו שיחת חולין של
ת"ח צריכה תלמוד (כדי להתלמד לדבר
בלשונם שהוא בלשון נקיה ועושר ומרפא)
שנאמר וְעָלְהוּ (הוי דבר קל שבאילן וכו'...)
לֹא-יָבֹל (כלומר לא ילך לאיבוד).

וְכָל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה יַצְלִיחַ א"ר יהושע בן לוי,
דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים
ומשולש בכתובים כל העוסק בתורה נכסו
מצליחין לו. כתוב בתורה, דכתיב וּשְׁמַרְתֶּם
אֶת-דְּבַרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן
תְּשַׁפְּלוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן. שנוי בנביאים,
דכתיב לֹא-יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ
וְהָיְתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תְּשַׁמֵּר לַעֲשׂוֹת
כְּכָל-הַכְּתוּב בּוֹ כִּי-אִז תַּצְלִיחַ אֶת-דְּרָכֶיךָ וְאִז

בשכר מותר. אין מוכרין להם במחובר לקרקע, אבל מוכר הוא משיקצץ, ר' יהודה אומר מוכר הוא על מנת לקיץ.

(גמרא) מנהגי מילי? אמר רבי יוסי בר הנינא,

[דף כ ע"א] דאמר קרא וְלֹא תִחַנְּם, לא תתן

להם הנייה בקרקע ופתבו התוס' דריש נמי מהאי קרא בסמוך שלא ליתן להם חן, ושלא ליתן להם מתנת חנם. ופתמא דמלתא מיירי בכולהו עכו"ם (כל אומות העולם כולס, ולא רק ז' אומות) וכן משמע בסוגיין בסמוך, וקשה דהאי לא תחנם בשבע אומות דוקא כתיב דכתיב וְזָנַשׁ גוֹיִם רַבִּים מִפְּנֵיךְ הַחַתִּי... וכתוב 'לא תכרות להם ברית ולא תחנם ולא תתחתן בם' וביבמות (עו.) מוקמינן ליה בשבע אומות דבגירותן לית להו התנות וכתוב עוד בתרייה 'בתך לא תתן לבנו' ואמרינן ביבמות (זו.) ובקידושין (סה:) דלרבנן דלא דרשי 'כי יסיר' לרבות כל המסירין, לא ילפינן מהאי קרא שאר אומות למימר דלא תפסי בהו קדושין, דהא האי קרא בו' אומות כתיב, וכן לא תחיה כל נשמה. וי"ל דודאי בכל הנך קראי איכא טעמא רבה דלא מצינן לאוקמינן אלא בו' אומות, ולא תחיה כל נשמה' ליכא לאוקמי בשאר אומות דבהדיא כתיב בהו 'והיו לך למס ועבדוך' וכן 'כי יסיר' לרבנן דלא דרשי טעמא דקרא סברא הוא לאוקמי בשבע אומות דמסירי מפי, וכן 'לא תתחתן' ליכא לאוקמי אלא בשבע אומות שהרי כל שאר אומות מותרין לכא בקהל בגירותן הוין מאותם שאסר הכתוב מצרי עמוני ומואבי, אבל מתנת חנם, ונתנית חן, והנייה, אין שום טעם לחלק בין שאר עכו"ם לז' עממים. מיהו קשיא דכריתת ברית שכתוב אצל 'לא תחנם' אי בשאר אומות איירי הכתיב גבי שלמה וחירם מלך צור ויכרתו ברית שניהם, ועוד דמשמע כל שאר אומות לא הוזהרו על כריתת ברית, דהא בגבעונים כתיב בקרבי אתה יושב ואיך אכרות לך ברית משמע הא בשאר אומות מותר וי"ל דלא תכרות ברית נמי לא קאי אלא בשבע אומות וטעמא רבה איכא ועניינא דקרא נמי מוכח דכתיב וְזָנַשׁ גוֹיִם רַבִּים וְעִצּוּמִים מִמֶּךָ מִפְּנֵיךְ, החרם תחרימם לא תכרות להם ברית' ואיכא למימר דכיון דבשעת כיבוש קיימי בלא תחיה, שלא בשעת כיבוש קיימי באיסור כריתות ברית אי נמי משום דאדוקי בעבודת כוכבים מפי אבל שאר אומות לא). האי לא תחנם מיבעי ליה דהכי קאמר רחמנא לא תתן להם חן (שלא יאמר כמה עובד כוכבים זה נאה?) א"כ, לימא קרא לא תחנם (בקריאתו מלא, דמשמע לשון הנינה והוא חן) מאי לא תחנם (חסר, קרי ביה לא תחנם לשון חניית קרקע) שמע מינה תרתני. ואכתי מיבעי ליה דהכי

שתעבד (וזה עדיין לאו נעבדה מש"ה שכרו מותר, שזו לצורך עובד כוכבים נעשית) שפיר, אלא למ"ד של עובד כוכבים אסורה מיד, מאי איכא למימר?

אלא אמר רבה בר עולא לא נצרכה אלא במכוש אחרון (מכת קורנס האחרון) עבודת כוכבים מאן קא גרים לה, גמר מלאכה, ואימת הויא גמר מלאכה, במכוש אחרון. מכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה [הלכך שרי, דשכירות שאר מכושות לא מיתסר, דההוא לאו שכר עבודת כוכבים הוא, וקסבר ר"א ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, אומן המקבל עליו לעשות בשכר לא אמרינן בגמר המלאכה הוא קונה כל השכירות אלא כל פורתא ופורתא דעבד קמא קמי קני אגרא דפלוגתא היא בקדושין (מה). עשה לי שירין נזמים וטבעות ואקדש כתבו התוס', וא"ת מ"מ הלא הוא אסור ליהנות מדמי עבודת כוכבים אפילו בפחות משה פרוטה, וא"כ נמצא איסור מעורב בשכרו. וי"ל כיון דבשביל מכוש זה האחרון לא היה העובד כוכבים נותן ממנו משכירותו פחות, א"כ אין לו עליו שכר עבודת כוכבים כלל, ואע"פ שעובד כוכבים מקפיד על פחות משה פרוטה בגול, מ"מ הכא ליכא קפידא כולי האי). אלמא קסבר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ופתבו התוס' והכי נמי בקדושין (מה). גבי ההיא דעשה לי שירין נזמים ואקדש אני לך אינה מקודשת ומפרש טעמא דכיון דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף א"כ כל פרוטה ופרוטה הויא לה מלוא והוי ליה מקודש במלוא דאינה מקודשת. וקשה מ"ש מהא דב"מ (סה.) גבי מרבין על השכר דרבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ואמר רבא דקו בה רבנן בהא מלתא ואוקמוה אקרא וי"ל דודאי כל זמן שאין הפועל חוזר אין לו שכרו עד לבסוף ואין לבעה"ב עליו משום כל תלין וגם מותר להרבות על שכר דליכא כאן אגר נטר, אבל אם פועל בא לחזור מודו בהא דיוכל לחזור וישתלם שכרו לפי מה שעשה שבשעה שחוזר אז קרוי סוף ולא נפקא לן כלל התם פלוגתא בישנה בשכירות מתחלה ועד סוף כדמוכח התם מקראי דלא שייך אגר נטר כדאמרינן, וגם איסור כל תלין, ולא שייך פלוגתא ישנה לשכירות אלא הכא וגבי קדושין כדפרישית.

משנה ואין עושין תכשיטין לעבודת כוכבים, קטלאות ונזמים וטבעות, רבי אליעזר אומר

לשם שום חלוק משמעות. ובירושלמי מופיע פסוק ששי שאין לו הכרע 'בני יעקב באו מן השדה כשמעם' או 'כשמעם ויתעצבו' ולשם יש חילוק משמעות דאי כשמעם קאי אבאו משמע שבאו בלא עת, ואי כשמעם קאי אויתעצבו אי"כ באו בעתם ולאחר שבאו כשמעם אז ויתעצבו) דברי ר' מאיר, רבי יהודה אומר דברים ככתבן והקשו התוס', תימה לר' יהודה למה לי לא תחנם לאסור מתנת חנם ותיפוק ליה מהכא וי"ל דלא תחנם אצטריך ליתן בו לאו, והאי דהכא נמי איצטריך לעשה. אי נמי איכא למימר דהאי דהכא איצטריך לגלות על נתינה דגר שהיא מתנה ממש (נמינס) ולא נתינה בדמים (מכירה). והקשה ריב"ם דהכא אסר מתנת חנם לעובד כוכבים לר' יהודה ובפסחים (כב.) מוקמינן ההיא דשולח אדם ירך לעובד כוכבים כר' יהודה ותיריך, רבי דבתוספתא תניא גבי מילתיה דר' יהודה דהכא בעובד כוכבים המכירו מותר מפני שהוא מכירו לו, והא דאמרינן בעירוכין (סד:) דא"ל לההוא עובד כוכבים טול גלוסקין מאילעא ואע"פ שלא היה מכירו כדמשמע התם, שאני התם שהיה מתלזה עמו בדרך (והכי זה כלין מכירו שמתל.) וא"ת למאן דאסר (מתנת מינס) וכי לית ליה ההיא דמפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום. וי"ל דדרכי שלום אין זו מתנת חנם. וא"ת ולמאן דשרי (מתנת מינס) וכי לית ליה ההיא דהעובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין וי"ל דקרא מיירי שאינו מחיה באותה מתנה, כי אף אם לא יתן לו כלום לא ימות) לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה (אבל בחנם אסור ליתן לו שום מתנה).

שפיר קאמר ר"מ (דבין מכירה בין נתינה איכא למישידינהו אעובד כוכבים ואגר?) ור' יהודה, אמר לך אי סלק"ד כדקאמר ר"מ, לכתוב רחמנא תתננה ואכלה ומכור, או (חלוק הוא) למה לי, ש"מ לדברים ככתבן הוא דאתא. ור"מ, ההוא לאקדומי נתינה דגר למכירה דעובד כוכבים (אם יש גר בשעריך לא ימכרנה לעובד כוכבים ולהכי אתא או למשמע הכי, לגר אשר בשעריך תתננה, והוא עיקר מצוה או אם אין גר מוכרה לעובד כוכבים כתבו התוס', וא"ת וכי אם יש לו לאדם חפץ למכור יתננו לגר קודם שימכרנו לעובד כוכבים, והלא אפי' לישראל אינו מצוה על כך וי"ל דדוקא נבילה שאינו שוה אלא דבר מועט לישראל שלא היו עובדי כוכבים מצויים ביניהם, ולגר היא שוה הרבה כשאר בשר). ור' יהודה, כיון דגר אתה מצווה להחיותו, וכנעני אי אתה מצווה

אמר רחמנא לא תתן להם מתנת של חנם? אם כן, לימא קרא לא תחנים, מאי לא תחנם? שמע מינה כולהו. תניא נמי הכי (דכולהו ילפי מהאי קרא) לא תחנם לא תתן להם הנטיה בקרקע דבר אחר לא תחנם לא תתן להם חן דבר אחר לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם.

ומתנת חנם גופה תנאי היא דתניא ל"א תאכלו כל-נבלה לגר אשר-בשעריך (גר תושב שקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח ונבילה מותרת לו, ואתה מצווה להחיותו דכתיב בגר ותושב וחי עמך) תתננה וְאֶכְלָה אֹ מְכַר לְנִכְרֵי. אין לי אלא לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה, לגר במכירה מניין? תלמוד לומר תתננה... או מכור (וקאי אגר דלעיל מיניה לגר תתננה ואכלה או מכור) לעובד כוכבים בנתינה מנין, תלמוד לומר תתננה ואכלה או מכור לנכרי (ודרוש לתרוייהו אנכרי, דאי לדברים ככתבן אתא דלעובד כוכבים אסור לתתנה הכי איבעי ליה למכתב תתננה ואכלה לגר אשר בשעריך או מכור לנכרי דלא מצי לאוקומי קרייה דנתינה אנכרי) נמצא אתה אומר אחד גר ואחד עובד כוכבים בין בנתינה בין במכירה (כתבו התוס' הכא משמע דלכ"ע איכא למדרש תתננה ומכור אדלעיל מיניה ואדבתריה, ואפילו רבי יהודה לא פליג אלא משום או, וה"נ דרשינן בב"מ (סא.) 'את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך' דשינין בנשך ובמרבית אכסף דלקמיה ואאכלך דלבתריה. וקשה מ"ש מההיא דקדושין (לב:) גבי מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, דלא שדינן תקום והדרת אשיבה ואזקן. ויש לומר דהתם לא שייך והדרת גבי מפני ולא שייך נמי תקום גבי פני וקל להבין, ואין להקשות מאותן מקראות שאין להם הכרע (וימא נב:) והסימן מהם 'מים שו"א' פירוש מהר משוקדים שאת ארור וקם אמאי לא אמרינן דקיימי אתרוייהו, דהתם לא שייך פירושו בזה כמו בזה שאם עונה שאת אאם תיטיב יהיה שאת לשון נשיאות עון ואם עונה אאם לא תיטיב יהיה שאת לשון פורענות כמו נשא אשא להם, וכן 'ארור אפם כי עז' אם אפם מוסב לארור אינו מקלל אלא אפם, ואם אפם מוסב על כי עז נמצא מקללם. וכן וקם, אי קאי אהעם נראה שיונו אחרי אלהי נכר, ואי קאי אהנך שכב וגו' רמז לתחיית המתים. וצ"ע ממשוקדים וממחר ואין

כ. - כ.:

ולכן אף מכוונת אסור. עוד יש ביאור שאשת איש אפי' מכוונת אסור משום שהאסור מייפה אותה משום 'מים גנובים ימתקו' באשת איש ואפי' מכוונת [דף כ ע"ב] ולא בבגדי צבע של אשה (שוזכר את האשה כמו שהיא מלובשת בהן שמייפין אותה ומהרהר אהריה) ולא בחמור ולא בחמורה ולא בחזיר ולא בחזירה ולא בעופות בזמן שנזקקין זה לזה, ואפילו מלא עינים כמלאך המות (פי' העיון יעקב משל הוא, אפילו אם נמלא במקום נשים, שכלל כל שיפנה יהיה מוכח להסתכל בהן, גם יעלם עינו) אמרו עליו על מלאך המות, שכולו מלא עינים, בשעת פטירתו של חולה, עומד מעל מראשותיו וחרבו שלופה בידו וטיפה של מרה תלויה בו, כיון שהולה רואה אותו מזדעזע ופותח פיו וזורק לתוך פיו, ממנה מת, ממנה מסריח, ממנה פניו מוריקות? קרן זוית הואי (כשפונה לימין או לשמאל ליכנס ממבוי למבוי ופוגעין זה את זה בקרן זוית דאינו רואה אותה מרחוק באה כנגדו שיעצם עיניו).

ז'לא בבגדי צבע של אשה' א"ר יהודה אמר שמואל אפילו שטוחין על גבי כותל. א"ר פפא ובמכיר בעליהן (האשה הרגילה ללובשן). אמר רבא דיקא נמי, דקתני ולא בבגדי צבע אשה (משמע שמכירה) ולא קתני ולא בבגדי צבעונין (אינון של נשים ומדקתני בגדי צבע אשה משמע שמכירה) שמע מינה. אמר רב חסדא הני מילי בעתיקי (שלבשתן) וכבר ראה אותה מלובשת בהן וכשהוזר ורואה אותן נזכר ביפיה, ודוקא בגדי צבעונין לפי שהאשה נאה בהן ולא שכיחי אבל שאר בגדים דשכיחי ואינן לנוי לא מסיק אדעתיה להרהר) אבל בחדתי (שלא לבשתן מעולם) לית לן בה. דאי לא תימא הכי, אנן מנא לאשפורי (כובם המתקן בגדים חדשים) היכי יהיבין, הא קא מסתכל. ולמעמיק, הא דאמר רב יהודה מין במינו (בהרבעת בהמה) מותר (לאדם להכניס בידים אבר הזכר) להכניס כמכחול בשפופרת (מכחול הוא קיסם שמכניסין בשפופרת קנה שהמכחול בתוכה

להחיותו, להקדים לא צריך קרא (בתבו התוס' וא"ת כיון דמסברא יש לנו להקדים נתינה דגר למכירה דעובד כוכבים למה נכתבה נתינה דגר כלל מכ"ש ממכירה דעובד כוכבים ידעינן ליה זי"ל דאי לא כתיב נתינה דגר הוה אמינא דאסור ליתן לו נבילות כדי שיתן לב להתגיייר לגמרי).

ד"א לא תחנם לא תתן להם הן. מסייע ליה לרב, דאמר רב אסור לאדם שיאמר כמה נאה עובדת כוכבים זו. מיתיבי מעשה ברשב"ג שהיה על גבי מעלה בהר הבית, וראה עובדת כוכבים אחת נאה ביותר, אמר מה-רבו מעשיך ה', ואף ר"ע ראה אשת טורנוסרופוס הרשע, רק שחק ובכה, רק שהיתה באה מטיפה סרוחה, שחק דעתידה דמגייירא ונסיב לה ויכין ידים פ"ג מ"ה כתב שגא' אותה אחר רחל. דקט"י נדריס (:): איתא לדון אחד שגמו רופוס והיה מפטפט בדברי תורה כנגד ר"ע והיה ר"ע מנלחו בכל פעם והיה אותו לדון מהבייש וצא וסיפר לאשתו אמרה לו אני אפתהו ולאכשילהו לפי שהיתה יפת תואר ביותר באתה אלכו וגילתה עוקה כנגדו ורק ר"ע ושחק ובכה, אמרה לו מדוע עשית כן, אמר לה השנים אומר לך, מה שרקקתי בצביל שמטיפה סרוחה באת, ובכיתי בצביל שזופך עתיד לבלות בארץ, ומה ששחק לא רעה לומר לה, אעפ"כ הפלירה זו עד שאמר לה שעתידה להתגיייר ותגא' לו, אמרה לו, וכי יש תשובה, אמר לה הן, ונתגיייר לאחר שמת בעלה ונשאת לו והציאה לו ממנו גדול. וכן איתא ב"ר (ס) בסגנון אחר שהיה ר"ע מקפחו (לטרונפורוס) בקראי צפני קיסר ומקנתרו בדברים פעם אחת צא לביתו סר וזעף אמרה לו אשתו מפני מה פניך זועפים, אמר לה מפני ר"ע שמקנטר אותי בכל יום בדברים אמרה לו אלהיהם של אלו שוגא זמה הוא תן לי רשות ולאכשיל אותו בדבר עבירה, נתן לה רשות ונתקשטה והלכה לה אלל ר"ע כשלאה ר"ע אותה רק שחק ובכה...]

בכה דהאי שופרא בלי עפרא? ורב, אודויי הוא דקא מודה, דאמר מר הרואה בריות טובות, אומר ברוך שככה ברא בעולמו (בתבו התוס' בירושלמי אומר אפי' גמל נאה סוס נאה חמור נאה אומר ברוך שככה לו בעולמו).

ולאסתבולי מי שרי, מיתיבי וְנִשְׁמְרָתָּ מִכָּל דְּבַר רָע (כיצד יזהר אדם שלא יבוא לידי טומאה) שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנויה (שהיא מותרת לו. ל"ע מדוע יהיה מותר צפנויה מכוונת. ראייתי בספר עבודה זרה שהביא מהלפנת פענח, דצפנויה אין איסור' לא תקרבו לגלות ערוה' שהוא אפי' בהסתכלות, אלל רק לאו של חשך טומאה, ולכן במכוונת, שאין חשך הכהור מותר, משא"כ נשואה יש איסור בעלמא משום' לא תקרבו'

מהרה מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת הטא (כתבו התוס' בירושלמי דשקלים גרים איפכא יראת הטא מביאה לידי ענוה וקא סבר כרבי יהושע בן לוי דבסמוך דאמר ענוה גדולה מכולם. והקשה ר' יהודה מפרי"ש דאמרינן במדרש שלשה דברים שקולים זה כזה יראת הטא חכמה ענוה וי"ל דה"ק דלא סגי' להא בלא הא יראה בלא חכמה וחכמה בלא יראה ושתייהם בלא ענוה וענוה בלא שתייהם) יראת הטא מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי רוח הקודש (להשרות עליו שכינה) רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים, וחסידות גדולה מכולן, שנאמר אַז דַּבַּרְתָּ בְּחֻזֶן לְחַסִּידֶיךָ (ולא נאמר ליראיך ולענויך).

ופליגא דרבי יהושע בן לוי, דא"ר יהושע בן לוי ענוה גדולה מכולן, שנאמר רַוַח אֲדֹנָי ה' עָלַי יָעַן מִשַׁח ה' אֵתִי לְבִשָׁר עֲנֻיִם, חסידים לא נאמר אלא ענוים הא למדת שענוה גדולה מכולן (כתבו התוס' ואת"ה הא כתיב נמי אז דברת בחוזן לחסידך ולא כתיב לענויך וי"ל התם חסידים כתיב וכ"ש ענוים אבל לענין בשורת הגאולה פשיטא תולה אותם בחשובים וגדולים יותר).

'אין מוכרין להן...' ת"ר מוכרין להן אילן על מנת לקוץ וקוצין, דברי ר' יהודה, רבי מאיר אומר אין מוכרין להן אלא קצוצה, שחת (תבואת חיטין ושעורין קודם שתמלא בזירין) על מנת לגזוז וגזוז, דברי רבי יהודה, ר"מ אומר אין מוכרין להן אלא גזוזה. קמה על מנת לקצור וקוצר, דברי רבי יהודה, ר' מאיר אומר אין מוכרין אלא קצורה.

וצריכא, דאי אשמעינן אילן, בהא קאמר רבי מאיר, כיון דלא פסיד משהי ליה (עובד כוכבים במהובר, ונמצא שנתן לו ישוב וחנייה בקרקע) אבל האי דכי משהי לה פסיד אימא מודי ליה לר' יהודה. ואי אשמעינן בהני תרתני, משום דלא ידיע שבחייהו (לא מינכר שבה בחיבורין מכאן ואילך דקמה פסדא ואילן נהי נמי דלא פסיד מיהו לא מינכר דלשבה כתבו התוס' והקשה הר"ר אלחנן לישמעלין שחת ידיע שבחא וקמה דפסדא וכ"ש אילן

והקיים קרוי מכהול על שם שכוהלין בו) הא קא מסתכל (ותניא לעיל לא בחמור ולא בחמורה) אלא בעבידתיה טריד (לבו על מלאכתו ושוכח בהרהור) ה"נ בעבידתיה טריד.

'אמר מר ממנה מת' נימא, פליגא דאבוה דשמואל, דאמר אבוה דשמואל, אמר לי מלאך המות אי לא דחיישנא ליקרא דברייתא, הוה פרענא בית השחיטה כבהמה (לראות מבחוץ כבהמה אלמא מחתך ממש הוא?) דלמא ההיא טיפה מחתכה להו לסימנין.

'ממנה מסריה' מסייע ליה לרבי חנינא בר כהנא, דא"ר חנינא בר כהנא, אמרי בי רב הרוצה שלא יסריה מתו, יהפכנו על פניו.

ת"ר וְנִשְׁמַרְתָּ מִפֶּלַ דְּבַר רָע (וסמך ליה כי יהיה בך איש אשר לא יהיה מהור מקרה לילה, וקא מזהר ליה להשמר שלא יבא לידי כך) שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה וכתבו התוס' האי קרא דרשה גמורה היא ולא אסמכתא כדמוכח בכתובות (מו.). והקשה ה"ר אלחנן א"כ מאי רבותיה דיהוקאל דאמרינן (לז): 'זנפשי לא ממזמאה' שלא הרהרתי ביום ובאתי לידי טומאה בלילה. דאורי' דמכל מקום רבותא היא ממה שהיה מציל עצמו מהרהור מה שאין כן בשאר אדם דאינו ניצול מהם בכל יום כדאמרינן בב"ב (קסד): שלשה דברים שאין אדם ניצול מהם בכל יום, וקא חשיב הרהורן. מכאן א"ר פנחס בן יאיר תורה (על ידי שעוסק בה ועוד שרואה ומבין אזהרות שבה ונשמר) מביאה לידי זהירות [כשהעבירה בא לידו זהיר להשמר שלא יבשל. והכי אמרינן בחולין (קז): מאי לאו דזהיר ולא נגע, לא דזריז קדים ומשי ידיה מעיקרא] זהירות מביאה לידי זריזות (זריז ונשמר קודם לכן שלא תבא עבירה לידו כי הבא דאינו מהרהר לבא לידי טומאה) וזריזות מביאה לידי נקיות (נקי באין הטא), נקיות מביאה לידי פרישות (אף מדבר המותר פורש להחמיר על עצמו) פרישות מביאה לידי מהרה (מהור צח מלובן ועדיף מנקי)

לשחוק עמה, להקל ראשו כנגדה או להביט בזופיה. ואפילו להריח בבשמים שעליה אסור. ואסור להסתכל בנשים שעומדות על הכביסה. ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה, אפי' אינם עליה, שמה יבא להרהר בה... אה"ע (כא,א). ו. אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא עצמו לידי הרהור, אלא אם יבא לו הרהור יסיע לבו מדברי הבאי לדברי תורה שהיא אילת אהבים ויעלת חן לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה, עד שיטה מעט שלא יבא לידי קישוי. ולא יסתכל בבהמה וחיה ועוף בשעה שמזדקקין זכר לנקבה. ומותר למרביעי בהמה להכניס כמכחול בשפופרת, מפני שהם עסוקים במלאכתם לא יבוא לידי הרהור אה"ע (כג,ג). **פסק הרמב"ם** אסור לישראל ליתן לעכו"ם מתנת חנם, אבל נותן הוא לגר תושב, שנאמר לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור לנכרי במכירה ולא במתנה אבל לגר תושב בין במכירה בין בנתינה מפני שאתה מצווה להחיותו, שנאמר גר ותושב וחי עמך זכיה ומתנה (גיא).

משנה אין משכירין להם בתים (לעובד כוכבים) בארץ ישראל (גזירה משום מכירה דאיסור דאורייתא היא, שנותן להם חנייה בקרקע) ואין צריך לומר שדות (דאיכא תרתי לאיסורא כדמפרש בגמ') ובסוריא (ארם צובה וסמוכה לארץ ישראל וכיבשה דוד וחברה לקדושת ארץ ישראל שלא על פי הדבור ובלא ששים ריבוא וקרי ליה כיבוש יחיד) **דף כא ע"א** משכירין להם בתים (ולא גזרינן אטו מכירה, דאי נמי אתי לידי מכירה לא עבר דאדאורייתא, דכי כתיב לא תתן להם חן, והנייה בא"י כתיב דחשיבא חנייתה. ומיהו מכירה לכתחילה, לא, דגזרינן משום מכירה דארץ ישראל) אבל לא שדות (דאיכא תרתי לאיסורא) ובהו"ל (דמרחק וליכא למיגזר מכירה דהתם אטו מכירה דא"י) מוכרין להם בתים ומשכירין שדות (אבל מכירה דשדות לא כיון דאיכא תרתי גזרינן)

וי"ל דלא זו אף זו קתני) אבל שחת דידיע שבחיהו (דנראה לעינים דכמה דמשהי ליה משבחת) אימא מודי ליה לר' מאיר. ואי אשמעינן בהא, בהא קאמר ר"מ אבל בהנך אימא מודי ליה לרבי יהודה, צריכא.

איבעיא להו בהמה על מנת לשחוט, מהו (חקשו התוס', תימה מאי בעי ומאי פליגי ר"מ ורבי יהודה בסמוך, הא אפי' בסתם (שלא התנה ע"מ לשחוט) אמרינן לעיל (טו.) אימור לשחיטה זבחה. ולפי' רשב"ם דלא מיירי לעיל אלא בפרה (כיון שלא נגיליס לעשות נה מלכסה) דוקא ניהא וי"ל לפירוש רש"י (שקולים הס כפרות ומותר למוכס) דהכא מיירי בעגלים וסויהים (שאינם מיועדים לשחיטה אלא למכירה) שאסור למכור להם) התם מעמא מאי שרי ר' יהודה, דלאו ברשותיה קיימי (שחת ואילן וקמה בקרקע ישראל ניהו) ולא מצי משהי להו (דישראל מעכב עליה) אבל בהמה כיון דברשותיה דעובד כוכבים קיימא (מכי זבן לה עובד כוכבים ברשותיה קיימא) משהי לה, או דלמא לא שנא? ת"ש, דתניא בהמה ע"מ לשחוט (מתנה עמו בפירוש) ושוחט, דברי רבי יהודה, רבי מאיר אומר אין מוכרין לו אלא שחוטא.

פסק הש"ע א. אין מוכרין להם בארץ ישראל כל דבר המחובר, כגון אילן וקמה, אבל מוכרים על תנאי שיקין, וקוצץ יו"ד (קנא,ו). **ב.** אסור ליתן מתנת חנם לעובד כוכבים שאינו מכירו יו"ד (קנא,יא). **ג.** אסור לספר בשבחן של עובדי כוכבים, אפילו לומר כמה נאה עובד כוכבים זה בצורתו, קל וחומר שישפר בשבח מעשיו או שיחבב דבר מדבריו. אבל אם מכוין בשבחן להודות להקב"ה שברא בריה נאה כזו, מותר יו"ד (קנא,יד). **ד.** הרואה אילנות טובות ובריות נאות, אפילו עכו"ם או בהמה, אומר בא"י אמו"ה שככה לו בעולמו, ואינו מברך עליהם אלא פעם ראשונה ולא יותר, לא עליהם ולא על אחרים, אא"כ היו נאים מהם או"ה (רכה,י). **ה.** צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד. ואסור לקרוץ בידיו או ברגליו ולרמוז בעיניו לאחד מהעריות. ואסור

כא.

כא"י חייבת מיד, מ"מ אין חיוב זה מן התורה דמדאורייתא פטורה לעולם דכתיב ביתך ולא של אחרים ואע"ג דדרשינן ביתך ביאתך להניחה בימין דרך ביאה, מ"מ תרי ביתך כתיבי, אבל רבנן הוא דחייבוהו לאחר ל' יום מפני שהיא נראית כשלו מידי דהוה אמלית שאולה דכל ל' יום פטורה מן הציצית, וה"ה לעולם מן התורה משום דכתיב כסותך ולא של אחרים, ורבנן הוא דגזרו לאחר ל' יום מפני שנראית כשלו).

'בסוריא משכירין בתים...' מאי שנא מכירה דלא, משום מכירה דארץ ישראל. אי הכי, משכירות נמי נגזור (שכימות לסוילא אטו שכימות לסקאלא)? היא (שכירות נא"י) גופה גזרה (אטו מכירה) ואנן ניקום וניגזור גזרה (שכימות נמי לסוילא) לגזרה (אטו שכימות נא"י לסקאלא). והא שכירות שדה דבסוריא, דגזרה לגזרה היא (דקס"ד משום שכירות דא"י איתסר) וקא גזרינן? התם לאו גזרה הוא, קסבר כיבוש יחיד שמייה כיבוש (ובמכירה דסוריא איכא איסורא בין בתים בין שדות. הלכך שכירות שדות דסוריא לאו גזירה היא משום שכירות דא"י אלא משום מכירות שדות דלאו גזירה היא אלא איסורא דאורייתא, ומיהו לא אחמור בה רבנן למיגזר שכירות דבתים אטו מכירה) שדה דאית ביה תרתי גזרו ביה רבנן (שכירות אטו מכירה) בתים דלית בהו תרתי לא גזרו בהו רבנן וכתבו התוס', הקשה הר"ר אלהנן דבגטין (ח). היכא דקתני בג' דרכים שוותה סוריא לארץ ישראל ובשלשה דברים להו"ל, אמאי לא חשיב הא מילתא דהכא דבמכירת בתים ושכירות שדות שוות לא"י, ובשכירות בתים שוות להוציא לארץ, דהא אפילו בחדא פליגי התם דקאמר עפרה טמא כהו"ל והרוצה ליכנס לה בטהרה יכנס כא"י. ואומר ר"י דתני ושייר, ואע"ג דנחית תנא למניינא, מ"מ איכא למימור תנא ושייר כדאשכחנא בהרבה מקומות. עוד כתבו התוס', 'כיבוש יחיד' פירש רש"י שלא היה שם אורים ותומים וששים רבוא. ויותר נראה כמו שפירש הר"ר יצחק מהרפוט דכל מה שכבש יחיד כגון יאיר בן מנשה אינו א"י. אבל קשיא (על ג' הפיקוסים) דאי (הסמט סוליס לכנס) מא"י הוא, אין זה קרוי כיבוש יחיד, ואם מהו"ל הוא אפי' היו שם ששים רבוא קרוי כיבוש יחיד. לכך נראה כל שאין לו רשות לכבש נקרא חו"ל, דכל זמן שלא כבש כל א"י לא היה לו רשות לכבוש חו"ל. והכי איתא בספרי פרשת עקב כשכבש

דברי רבי מאיר, רבי יוסי אומר בארץ ישראל משכירין להם בתים אבל לא שדות, ובסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות, ובהוץ לארץ מוכרין אלו ואלו. אף במקום שאמרו להשכיר (בתים) לא לבית דירה אמרו (אלא לאשתמושי בהו בציבי ותיבנא) מפני שהוא מכנים לתוכו עבודת כוכבים, שנאמר וְלֹא־תִבְיֵא תוֹעֵבָה אֶל־בֵּיתְךָ. ובכל מקום לא ישכיר לו את המרחץ, מפני שהוא נקרא על שמו (והרואה שמהממין בשבת אומר שהבלנים שלוחין של ישראל הן).

(גמרא) מאי אין צריך לומר שדות, אילימא משום דאית בה תרתי, הוה חניית קרקע, וחדא דקא מפקע לה ממעשר, אי הכי, בתים נמי איכא תרתי, הוה חניית קרקע, וחדא דקא מפקע לה ממוזזה? אמר רב משרשיא מוזזה חובת הדר הוא (ולא חובת הבית, הלכך ליכא אפקעתא דכתיב ביתך דרך ביאתך, אלמא למי שנכנס ויוצא לתוכה אזהר רחמנא כתבו התוס' פירוש וא"כ אין לגזור בהו שכירות אטו מכירה, דמכירה לא מפקע לה ממוזזה, אבל בשדות במכירה מפקע להו ממעשר. ויש מפרשים דאיתא אפי' למ"ד אין קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשר בגטין (מוז). דמ"מ חשובה הפקעה מה שהיא עתה ביד עובד כוכבים והוא זורעה שאינו מפריש ממנה מעשר נמצא שאין מקיימין בזה השדה מצוה התלויה בה, אבל בית אין כאן הפקעה מפני שאין הבית עצמו חייב, כיון שאין ישראל דר בתוכו ולא נהירא דא"כ מאי קאמר בסמוך לרבי יוסי שדה דאית ביה תרתי גזרו רבנן שכירות אטו מכירה, הלא בשכירות גופא איכא תרתי דבשכירות גופיה איכא הפקעה ממעשר שלא יעשר העובד כוכבים מאותה תבואה, ועוד קשיא דלשון הפקעה משמע שמפקיע החיוב לגמרי מן הקרקע וכאן אין הפקעה גמורה כיון דאין קנין, שהרי גם עתה שהוא ביד העובד כוכבים אם יורע בה ישראל תתחייב לעשר. לכך נראה לפרש דאיתא כמ"ד יש קנין, וכשמוכרה לעובד כוכבים הוא מפקיעה ממש ממעשר שאפילו יורע ישראל לא יתחייב במעשר, אבל בית ודאי אינו מפקיע מן המוזזה דאפי' לא ימכרנו לעובד כוכבים אלא שלא ידור בו ישראל אין כאן חיוב מוזזה מן התורה, ואפילו אם שכרה ישראל אחר ודר בתוכה (פטור ממוזזה) דהכי קיימא לן, דהא אמרינן במנחות (מד). השוכר בית כהו"ל כל ל' יום פטורה מן המוזזה, מכאן ואילך חייבת,

כ.א.

מקום שמכנים עבודת כוכבים בקביעות בין שאינו מכנים ובהנך שאומר אינו מכנים עבודת כוכבים בקביעות שרי, ולפי זה בעת שהעובדי כוכבים שבינינו אינם מכניסין לבתיהם עבודת כוכבים בקביעות אלא כשיש שם מת או שנוטה למות, וגם אותה שעה אינן עובדין אותם מותר. אכן, משם אין ראייה גמורה כי יש לתלות טעם היתר דארוות ואוצרות דשמא לא אסרה התורה אלא בכית העשויה לדירה דכתיב 'לא תביא תועבה אל ביתך' ולשם אפילו דרך עראי אסור, אבל אותם בתים שאינם עשויים לדירה לא אסרה תורה ולחכי שרי ארוות ואוצרות. **ורבינו חיים בהן** היה מביא ראייה להתיר מהגרסינן בירושלמי (על דברי המשנה) 'אף במקום שאמרו להשכיר (ללעת ר' מלוי בסוילא, וללעת ר' יוסי אף בצ'כץ וס'לל) לא לבית דירה אמרו' (מלייקת הגמ' ירושלמי) הא במקום שנהגו למכור (כגון צח"ל לשיטת ר"מ וצסוליא לשיטת ר' יוסי) מוכר אף לבית דירה ומשכיר אף לבית דירה, והיה נראה לו (לר' חיים) הטעם דצח"ל לא מיקרי ביתך אלא בארץ (והפסוק לומר 'לא תביא תועבה אל ביתך'). **וקשו בה טובא** חדא כי אין נראה לר"י שיגרע ישראל בהוץ לארץ מעובד כוכבים דאפילו למ"ד אין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל בהוצה לארץ מיהא יש לו קנין (ר"ל קולאי צית קל ישראל צח"ל נקלא 'ציתך' שהכי מוסכס הדבר שיש קנין לגוי צח"ל, אם כן ולאי גס לישראל יש קנין צח"ל) ועוד קשה לרבי יהודה דגבי מוזהה דכתיב ביתך הכי נמי תימא דמי שיש לו בית בהוצה לארץ יפטר מן המוזהה, הא אמר במנחות (מד.) השוכר בית צח"ל כל ל' יום פטורה מן המוזהה מכאן ואילך חייבת והטעם כדפרישית לעיל שסוברים העולם שהיא שלו, משמע דאם היא שלו חייבת מיד, ועוד קשיא לר"י על הירושלמי, מאותה תוספתא שהבאתי לעיל דקתני רישא (צ'כץ) משכירין להם בתים ולא שדות וכרמים ואין נותנין להם אריסות וקבלות אחד הכותים ואחד העובדי כוכבים בד"א בא"י ובסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות וצח"ל מוכרין אלו ואלו, כאן וכאן לא ישכיר ביתו לעובד כוכבים מפני שידוע שמכנים לתוכו עבודת כוכבים, אלמא אף במקום שמותר למכור אסור להשכיר (ולל כרצונו חיים כגן שאומר צח"ל שמוותר למכור מותר להשכיר לו צית לירה) **מיהו נראה לר"י** דהירושלמי שהביא רבינו חיים ראייה גמורה היא (שמשכירין צתים צח"ל) ומן התוספתא (שאמרה 'כאן וכאן אין משכירין') לא קשיא מידי דכאן וכאן קאי אא"י וסוריא, ואף ת"ק דמתני' נמי סבר הכי דאסור בתרויהו מוכרת בתים, אבל צח"ל שהתירו למכור מותר להשכיר כדאיתא בירושלמי ולא מטעמיה דרבינו חיים, אלא הטעם מפרש הר"ר אלהנן מפני כשאמרה תורה 'לא תביא תועבה אל ביתך' איכא למימר לא אסור אלא בבית הישראל עצמו שהוא דר בתוכו כעודו דר בו ואפי' בא"י כמו במוזהה שאינו חייב

דוד ארם נהרים וארם צובה אמר לו הקב"ה סמוך לפלטיין שלך לא כבשת ואתה הולך ומכבש הוצה לארץ, שנאמר ואת היבוסים יושב ירושלים...].

'בחויץ לארץ...' שדה דאית ביה תרתי גזרו בהו רבנן (דמשכירין ולא מוכרין משום מכירה דא"י) בתים דלית בהו תרתי לא גזרו בהו רבנן.

רבי יוסי אומר בארץ ישראל משכירין להם בתים... (ולא גזרינן אטו מכירה) מ"ט, שדות דאית בהו תרתי (דאיכא במכירתן תרתי לאיסור) גזרו בהו רבנן (שכירות אטו מכירה) בתים דלית בהו תרתי לא גזרו בהו רבנן.

זבסוריא מוכרין... מ"ט? קסבר כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש, ושדה דאית בה תרתי גזרו בה רבנן (מכירתן בסוריא אטו מכירה דא"י) בתים דלית בהו תרתי לא גזרו בהו רבנן.

זבחו"ל מוכרין... מאי טעמא, כיון דמרחק לא גזרינן.

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי. אמר רב יוסף ובלבד שלא יעשנה שכונה. וכמה שכונה? תנא אין שכונה פחותה משלשה בני אדם. ולחוש דלמא אזיל האי ישראל (דשרית ליה לזבוני לחד עובד כוכבים) ומזבין לחד עובד כוכבים, ואזיל היאך (האי עובד כוכבים) ומזבין לה לתרי (פלגי לתרי ומעכב השלישית לעצמו ואיכא שכונה)? אמר אביי אלפני מפקדינן, אלפני דלפני לא מפקדינן (פירש רש"י כלומר כולי האי לא היישנין וכן ביארו תוס' בבאורם הראשון. ובביאורם השני ביארו, דכיון דאיסור שכונה שלא יבא היוזק לישראל קרי ליה מכשול לפני עור).

אף במקום שאמרו להשכיר... וכתבו התוס', יש לפקק על מה היו סומכים בני אדם למכור ולהשכיר בתים לעובדי כוכבים ואף לבית דירה ויש רוצים להביא ראייה להתיר מודתנא בתוספתא (פ"ב) 'כאן וכאן לא ישכיר אדם ביתו לעובד כוכבים מפני שידוע שמכנים לתוכה עבודת כוכבים אפ"ה משכירין להם ארוות ואוצרות ופונדקאות אע"פ שידוע שמכנים לתוכו עבודת כוכבים' משמע הטעם משום שמחלק בין

התוס' פסק ר"ת הלכה כרשב"ג דאמר אריסא אריסותיה קא עביד, ומתוך כך התיר לישראל שנתן ביתו לעשותו בקבלנות לבנות בו אפילו בשבת וק"ו נמי הוא דהשתא אריסות שדה שהלק הישראל משביח במלאכה שרי, קבלנות שאין בו שבה לישראל כלל כמה שממחר נכרי לעשות קבלנותו לא כ"ש דנימא קבלנא קבלנותיה קעביד. ועוד הביא ר"ת ראייה מההיא דשבת (יז:) דשרי ב"ה ליתן כלים לכובס ועורות לעבדן עם השמש ואפי' מידי דפרהסיא שרו התם, דהא ההיא ברייתא דאית ליה בגמ' התם (יח.) דאסור ליתן הטיון לתוך הריחים של מים אלא כדי שיטחנו מבעוד יום מוקי לה תלמודא כב"ש אבל לב"ה שרו ואע"פ שמשמעת קול, ועוד תניא התם (יט.) גבי ספינה פוסק עמו ע"מ לשבות, רשב"ג אומר אינו צריך שהעובד כוכבים לא יניח לעשות קבלנותו בשביל הישראל. ולפי זה צ"ע בההיא דמו"ק (יב.) דאמר שמואל מקבלי קבולת בתוך התחום אסור הוץ לתחום מותר, אכן ר"ת מוקי לה לכולה הך שמעתא באבל ומפרש לה הכי אמר שמואל מקבלי קבולת באבל בתוך התחום אסור... אמר רב פפא אפילו הוץ לתחום נמי לא אמרן דשרי אלא היכא דליכא מתא דמקרבא להתם, אבל איכא מתא דמקרבא להתם אסור פירוש לפי שיראו בני העיר מלאכתן כשילכו לשם, אמר רב ששת וכי ליכא מתא דמקרבא נמי לא אמרן דשרי אלא בשבתות וימים טובים דלא שכיחי אינשי דאזלי מדוכתא לדוכתא פירוש אז מותר הוץ לתחום ע"י קבלנות עובד כוכבים אבל בהוש"מ דשכיחי אינשי דאזלי מדוכתא לדוכתא אסור וכ"ש בחול גמור, אלא חול המועד לרבנותא נקט דאע"ג דלא שכיחי דאזלי כולי האי אסור, ולפי זה כל מה שאוסר לשם היינו באבל דוקא דבאבל החמירו יותר כדמוכח התם כריש פירקא אמר רב ששת בריה דרב אידי זאת אומרת דברים המותרים בחולו של מועד אסורין בימי אבלו ותניא כוותיה, וההוא עובדא דמר זוטרא דבנו ליה אפדנא בימי אבלו הוץ לתחום בשבתות ובימים טובים הוה ומטעם שהתחנו עד כאן שיטת ר"ת. ור' יצחק פירש דקבלנות דבית אסור, והיה דוחה כל ראיות ר"ת, דמההיא דעורות לעבדן אינה ראייה דכיון דההוא תלוש ומלאכה ביד אחרים מותר דאפילו באבילות בכה"ג שרי כמו שמפורש דתניא התם (יא.) היתה מלאכתו ביד אחרים בביתו לא יעשה, בבית אחר יעשה. וריחים נמי אינה ראייה לכאן דהתם ששם החטים לתוך הריחים הם נמחנים מאליהן ולא דמי לעובד כוכבים העושה מלאכה בידים ודומה כמי שישראל מצוה לו לעשות בשבת, וגם לא דמי להך דשכירות שדה דשמעתין דלעולם הוא רגילות לקבל שדה באריסות למחצה לשליש ולרביע, אבל בבנין בית רגילות לשכור מידי יום יום, והרואה אינו אומר קבלנותיה עביד אלא שכירי יום נינהו, ועוד דבירושלמי דפ"ק דשבת משמע

בה אלא בביתו בעודו דר בו, אבל השוכר בית אף בא"י פטור מן המזוזה מן התורה ורבנן הוא דגזרו שלא להשכיר לעובד כוכבים מפני שמכנים לתוכו עבודת כוכבים, והשתא דדוקא בתים העשויים לדירה, אבל אינם עשויים לדירה לא גזרו, ולכך התירו להשכיר ארוות ואוצרות וכיון דשכירות בית דירה אינו אסור אלא מדרבנן אף בארץ, אם כן בהוצה לארץ הקלו' מכלל דאיכא דוכתא דלא מוגרי, **דף כא ע"ב** וסתמא כרבי מאיר, דאי ר' יוסי, בכל דוכתא מוגרי.

ז'בכל מקום לא ישכור... תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר לא ישכור אדם מרחצו לעובד כוכבים, מפני שנקרא על שמו, ועובד כוכבים זה עושה בו מלאכה בשבתות ובימים טובים. אבל לכותי מאי, שרי, כותי אימר עביד ביה מלאכה בחוה"מ (כותי לא עביד מלאכה בשבת אבל בחולו של מועד עביד דלמדרש סופרים לא חיישי), בחוה"מ אנן נמי עבדינן (לדידן נמי שרי להחם מרחצאות).

(ועוד מדייקים מזכני רש"ג ממה שאסר 'מחצ') אבל (להשכיח) שדהו לעובד כוכבים מאי, שרי (להשכיר היכא דליכא למיחש להניית קרקע כגון בח"ל ואע"פ שנקראת על שמו לא השדי ליה דליהוי עובד כוכבים שלוחו אלא אמרי אריסא הוא וקיבלה עליו למחצה לשליש ולרביע, ועליו מוטל לעשות) מאי טעמא, אריסא אריסותיה קעביד וכתבו התוס', הקשה רבינו יהודה מההיא דתנן בשבת (יח.) אמר רשב"ג נוהגין היו של בית אבא שהיו נותנין כלים לכובס עובד כוכבים ג' ימים קודם השבת ופליג אב"ה דאמרי התם שמותר עם השמש אלמא לית ליה לרשב"ג קבלנא קבלנותיה עביד ותירץ לא שסובר שהלכה כן (סלליך לתת ג' ימים קודם השבת) אלא מחמיר בעצמו היה, וכן פרש"י לשם, אכן שוב הקשה רבינו יהודה דא"כ בביצה (כא:) דקחשיב ג' דברים שהיו מחמירין בבית ר"ג כב"ש, אמאי לא קא חשיב נמי הא, שהרי ר"ג דיבנה הוא אביו של רשב"ג ואומר דבביצה לא איירי אלא במידי די"ט, אבל במילי דשבת איכא טובא, ולפ"ז ניהא מה שהקשה ר' אלהנן דאמאי לא קי"ל כרשב"ג בההיא דפ"ק דשבת דהא אמרינן (כ"ב קעד.) כל מקום ששנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו, אלא לאהרים ודאי לא היה מחמיר אלא לעצמו. עוד כתבו

כא: - כב.

דייק ממתני דשריא שדהו לעובד כוכבים וליכא מאן דפליג, ומהאי טעמא ניהא נמי דקאמר לעיל גבי מילתיה דרשב"ג אבל שדהו לעובד כוכבים שרי דלא אמילתיה דייק דהא דנקט מרחץ במילתיה איכא למימר דדוקא מרחץ אבל שדהו אפילו לכותי אסור משום שעושה בו מלאכה בחוה"מ) דאמרי אריסא אריסותיה עביד, א"ה, כותי נמי אמרי אריסא אריסותיה עביד? [דף כב ע"א] אריסותא לר"ש בן אלעזר לית ליה (והאי דנקט כותי דמשמע הא עובד כוכבים שרי לאו טעמא משום אריסותא) אלא עובד כוכבים, מ"ט מותר, דאמרינן ליה (לא תעשה בה מלאכה בשבת) וציית, כותי נמי אמרינן ליה וציית? כותי לא ציית, דאמר אנא גמירנא טפי מינד. אי הכי (דכותי יעשה בה מלאכה בחוה"מ) מאי איריא (דקתני גבי כותי...) מפני שנקראת על שמו, תיפוק ליה (דבלא חשד נמי איכא...) משום לפני עור לא תתן מכשול [וכותי גר הוא ומצווה על המצות כישראל, ולא דמי לעובד כוכבים העושה מלאכה בשבת שהעובדי כוכבים לא הוזהרו עליה הקשו התוס' הקשה הר"י אמאי קאמר אי הכי (ק) לחכי סלמנו סהכתי לא לייט) דאמילתיה דר"ש בן אלעזר גופיה היה יכול להקשות תיפוק ליה משום לפני עור. ופי' הר"ר אלהן בשלמא אי אמרת דכותי נקט לרבנותא, וה"ה עובד כוכבים, ניהא דנקט טעמא דנקראת על שמו דשייך בתרווייהו, אלא אי אמרת דנקט כותי דוקא א"כ תיפוק ליה משום לפני עור. עוד ביארו התוס' דאליכא דרשב"א פריך דאית ליה כותים גרי אמת הן בפ"ק דחולין (ו) גבי ההיא דר"ש דשדריה לר"מ למזבן חמרא מבי כותאי, ומכאן יש להביא ראיה למה שפירש ר"ת דשייך למימר לפני עור אף במידי דלית ביה איסורא אלא דרבנן, דהא מלאכה דחוה"מ אינה אסורה אלא מדרבנן כדפירש ר"ת (במו"ק ב) וראיה נמי מדלעיל (טו): דאסור למכור לישראל החשוד למכור לעובד כוכבים אע"ג דליכא איסורא אלא דרבנן. אבל הר"ר אלהן, הקשה לפר"ת שפירש דמלאכה דחוה"מ אינה אסורה מן התורה, מדאמר במו"ק (יא) פתח באבל וסיים בחול המועד, לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא ימי אבלו דאסור דרבנן אלא אפילו חוה"מ דאסור דאורייתא... ומפר"ת דקרי ליה דאורייתא לפי שיש לה אסמכתא מן התורה בהגיגה (יה). לאפוקי אגל שאין לו אסמכתא אלא מדברי קבלה דכתיב והפכתי הגינם לאבל א"נ חוה"מ יש לו עיקר מן התורה דאיכא למיגזר אמו י"ט? חדא

דקיבולת דבית אסור בין באבל בין בשבת והכי איתא התם אומנים עובדי כוכבים שהיו עושים עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך בתיהם מותר אמר ר"ש בן אלעזר בד"א בקיבולת אבל בשכיר יום אסור בד"א בתלוש אבל במחובר אסור, בעיר אחרת בין כך ובין כך מותר ומהו בין כך ובין כך א"ר אילא בין בתלוש בין במחובר ובלבד בקיבולת ר"ש בן ביסנא בשם ר' אחא אמר בשבת ובאבל ובעבודת כוכבים הלכה כר"ש בן אלעזר, אלמא פסיק הלכה כר"ש בן אלעזר דאמר בעירו במחובר דאסור אף בקיבולת והוא הדין בתוך התחום, ולא מבעיא הבנין עצמו דאסור אלא אף לפסול האבנים ולתקן הקורות ואפילו רהוק מן החומה ואפילו בביתו של עובד כוכבים אסור כיון דלצורך מחובר הוא, דהא במחובר כה"ג פליגי ופסיק הלכה כר"ש בן אלעזר דאילו לעשות הבנין עצמו אפילו רבנן מודו דאסור דברשות ישראל הוא ולא שרו אף תלוש אלא בביתו של עובד כוכבים כגון כלים לכובש שמתקנם ביד עובד כוכבים, ואע"פ שהלכה כר"ש בן אלעזר בקיבולת מ"מ באריסות שדה אין הלכה כמותו אלא כרשב"ג דהא סתם לן תנא דמתני כוותיה והטעם מפרש דאריסא אריסותיה קא עביד, ור"ת אע"פ שהקל בקיבולת החמיר על עצמו, וכשכנה ביתו לא הניח עובדי כוכבים לבנות בשבת אע"פ שהיו עושים בקבלנות. והר"ם היה נותן טעם דלחכי מותר באריסות שדה דכיון שאינו נוטל מעות בשכרו אלא נוטל בגוף הקרקע דמי לשותף, אבל בקבלנות דבית שנוטל מעות בשכרו לא הוי כשותף ואסור, ולה"ק הכא דמרחץ אסור דאריסותא למרחץ לא עבדי אינשי דכיון שנוטל מעות בשכרו ולא שייך ליטול זה בגוף המרחץ אסור, ולפ"ז יש להתיר להשכיר ריחים לעובד כוכבים היכא שנוטל בקמח לפי חלקו ואינו נוטל מעות דהוי כמו שותפין, ומסקנא דשמעיתא שמעינן מהכא דקיבולת דתלוש אינו מותר אלא בתוך ביתו של עובד כוכבים, אבל במחובר אינו מותר אלא חוץ לתחום אבל תוך לתחום אסור) מרחץ נמי אמרי אריסא אריסותיה קעביד? אריסא דמרחץ לא עבדי אנשי.

תניא, ר"ש בן אלעזר אומר לא ישכיר אדם שדהו לכותי, מפני שנקראת על שמו, וכותי זה עושה בו מלאכה בחוש"מ. אבל עובד כוכבים מאי, שרי (הקשו התוס', תימה מאי קא דייק דלמא נקט כותי וכ"ש לעובד כוכבים וי"ל דמשמע ליה מדשבק עובד כוכבים דמיירי ביה רשב"ג ומתני' ונקט כותי דוקא קתני. עי"ל דס"ל דסבר דבעובד כוכבים שרי מדאיירי בכותי, דאי בעובד כוכבים אסור לישמעיעין עובד כוכבים דלית ביה אלא חדא דנקראת על שמו וכ"ש כותי דאית ביה תרתי דאית ביה נמי לפני עור כדאמרינן בסמוך. עוד פירש הר"ר אלהן

לקחו, העתק מלשון רזינו יוסוס] טול הלךך בשבת ואני בחול (לפי שנעשה שלוחו על חצי היום המוטל עליו) ואם התנו מתחלה (קודם שהוטלה עליו) מותר (דהא לא קיבל עליה ישראל עבודה דשבת ואין העובד כוכבים שלוחו) ואם באו לחשבון (לאו אהתנו מתחלה קאי אלא מילתא באנפי נפשה היא. כלומר, אם קיבלו סתם ועשו סתם ועייל העובד כוכבים בשבת וישראל בחול ולא צווהו ישראל ובאו לחשבון לאחר זמן לומר כמה ימי שבת נמלת אתה ואני אמול כנגדן ימי החול) אסור (דשכר שבת הוא נוטל דגלי דעתו דעובד כוכבים שלוחו היה) איכסיף, לסוף איגלאי מלתא דהתנו מעיקרא הוו.

רב גביהה מבי כתיל אמר (לאו הכי הוה עובדא) הנהו שתילי דערלה הוה (ישראל ועובד כוכבים קיבלו שדה בשותפות ונוטעה ויטלו החצי בין שניהם ונתעסק עובד כוכבים כל צרכו שני ערלה ואכלן וישראל קבל ג' שנים אחרות כנגדן ואכלן) עובד כוכבים אכיל שני דערלה וישראל שני דהתירא, אתו לקמיה דרבא, שרא להו (דהיתר גמור הוה דהא אע"ג דקיבלוה יחד לכתחילה ואמר לו ישראל היה אתה עובד כוכבים שנים הללו ואני ג' אחריהם אין כאן איסור שליחות, דהא ישראל נמי שרי לעובדה, ואי משום אכילה שישאר אוכל כנגדן ונמצא נהנה מפירות ערלה שמכרן אין זה נהנה שכן המשפט שנה שזה עובד הוא אוכל). (ר"ל אף יתכן לומר שהמעשה צעללה...) והא אותביה רבינא לרבא (וא"כ מאי תיובתא גבי שבת איסור שליחות במלאכה מה שאין כן בערלה)? (כך נראה מני כחיל סוכר שרזינא לא הקסה על רבא, אלא להיפך...) סויעי סויעיה (מדקתני התנו לכתחילה מותר אלמא כי ליכא איסור שליחות דמלאכה שרי ואע"ג דמטיא הנאה לישראל וה"ה לערלה). והא אנסיף? לא היו דברים מעולם.

איבעיא להו סתמא מאי (שקיבלו סתם ועשו סתם עובד כוכבים בשבת וישראל בחד בשבת ולא אמר ישראל מעולם טול אתה

ועוד קאמר, חדא משום לפני עור וכתבו התוס' נראה דמהאי טעמא נמי יכול להיות אסור כשקבל (הסוסי) שדה בשותפות] ועוד מפני שנקראת על שמו.

הנהו מוריקאי (זורעי גנות כרכום) דעובד כוכבים נקיט בשבתא (לחרוש לזרוע ולקצור) וישראל בחד בשבתא, אתו לקמיה דרבא, שרא להו.

איתיביה רבינא לרבא ישראל ועובד כוכבים שקיבלו שדה (באריסותן מבעה"ב) בשותפות (ומשקיבלוה הוטלה על שניהם לעסוק בה ביחד) לא יאמר ישראל לעובד כוכבים וכתבו התוס' מעשה כך היה בימי ר"ת שגבה ישראל אחד בחובו תנור אחד מעובד כוכבים, והיה לו לאופה המסיק התנור חלקו בתנור (ר"ל שלאותו גוי שגבה ממנו את התנור היה שותף, וא"כ עתה היסודי והעמו"ס שותפים נתנו) והיה לו ליהודי ליטול כך וכך ימים בחלקו, ולאופה כמו כן כך וכך, ולא התנו מתחלה זה לזה טול אתה הלךך בשבת ואני חלקי בחול, והיה ר"י רוצה לומר דמותר, דלא דמי לשדה דהכא, דגבי שדה חלק הישראל משביח אף בחול כמה שהעובד כוכבים מורה בו בשבת אבל בתנור אינו משביח כלל כמה שהעובד כוכבים עושה בו בשבת וזה בחול, ואף בלא התנו מתחלה. ולא הודה ר"ת לזה, ונראה לו דאין לחלק בין תנור לשדה, דאע"פ שאינו משביח במלאכה בשבת מ"מ הוי כאילו מעמיד פועל בידים. ונראה לחר"ר אלחנן דאם התנור כולו דישאר (מהר"י שפירא עפ"י גסות לשכ"י) אפי' התנו מתחלה לא יועיל כיון שכל התנור של ישראל הוא וה"ל כמושכיר תנורו בשבת ואומר לעובד כוכבים טול שכר תנורי בשבת כשתסיקנו לי בחול, ולא דמי לישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות שיש לעובד כוכבים חלק בנזף הקרקע. וגם ר"י חזר בו, והביא ראיה לדברי ר"ת דאין חילוק בין תנור לשדה דהא מרחץ בתנור דמי ובתוספתא דמסכת דמאי [פ"ו] תניא ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה ומרחץ בשותפות לא יאמר לו ישראל לעובד כוכבים... קצרו של דבר בין כרם בין שדה בין מרחץ או תנור אם לקחו ישראל ועובד כוכבים בשותפות אסור לומר טול אתה חלקך... אלא אם כן התנו מתחלה קודם שלקחוהו שאין לישראל בשבת שום חלק, וגם ר"ת באותו מעשה דתנור צוה לקבל החוב מן העובד כוכבים ולחזור ולהלוות ולהתנות מתחלה. מיהו, היכא שלקחו הישראל במשכון נראה שא"צ להתנות כלום כיון שהוא ברשות העובד כוכבים ושכר התנור הוא לישראל מרבית שהעובד כוכבים נתן לו ואין הישראל קונה חלק בתנור, דדוקא נקט

ורחיים, דינם כשדה. (הגה ואע"פ שלא לקחה הכותי רק לשליש או לרביעי, ויש לישראל הנאה במה שהכותי עובד בשבת, שרי, דכותי אדעתא דנפשיה עובד) או"ח (רמג,א). ה. ישראל ואינו יהודי שיש להם שדה או תנור או מרחץ או רחיים של מים בשותפות, או שהם שותפין בחנות בסחורה, אם התנו מתחלה בשעה שבאו להשתתף שיהיה שכר השבת לאינו יהודי לבדו, אם מעט ואם הרבה, ושכר יום א' כנגד יום השבת לישראל לבדו, מותר. ואם לא התנו בתחלה, כשיבואו לחלוק נוטל א"י שכר השבתות כולם, והשאר חולקים אותו, ואם לא היה שכר השבת ידוע, ימול הא"י לבדו שביעית השכר, וחולקים השאר. (הגה ויש מתירין השכר בדיעבד, אפילו לא התנו וחלקו סתם (כ"ט). ונ"ל דבהפסד גדול יש לסמוך עלייהו...) או"ח (רמה,א). ו. נכרי וישראל שהיו שותפין בנטיעה, אם לא התנו מתחלה, אסור. ואם התנו מתחלת השותפות שיהא העובד כוכבים אוכל שני ערלה וישראל אוכל ג' שנים משני היתר כנגד שני ערלה, ה"ז מותר, ובלבד שלא יבואו לחשבון. כיצד, כגון שיחשוב כמה פירות אכל העובד כוכבים בשני ערלה עד שיאכל ישראל כנגד אותן הפירות, שזה אסור מפני שהוא כמחליף פירות ערלה. (הגה ויש מתירין אפילו לא התנו מתחלה, רק שהישראל אומר לעובד כוכבים מול אתה שני הערלה ואני אמול שני היתר כנגדן) יו"ד (רצד,יג). דעת הש"ע כדעת הרמב"ם שלמד, אהרת את הסוגיא (עיין ב"י שמסביר כיצד למד) דעת הרמב"א כהסבר רש"י בסוגיא.

פרק אין מעמידין

משנה אין מעמידין בהמה בפונדקאות (שעושיין להתאכסן עוברי דרכים שם ומעלים שכר לבעלים) של עובדי כוכבים ופתבו התופ' ותניא בגמ' אין מוסרין בהמה לרועה שלהם. ויש ליתן טעם על מה אנו סומכין לייחד בהמותינו עמהם, ואף אנו מוסרין בהמותינו לרועה שלהם, ואין לומר כדאמר רב לעיל (יד): מקום שהתירו למכור התירו ליחד, דהא

את השבת ואני בחול מהו לחלוק סתם בשוה ולא יזכיר ישראל את השבת? ת"ש אם התנו מתחילה מותר, הא סתמא (דאף בשעת חלוקה סתם) אסור (פתבו התופ', וא"ת לידוק מרישא וי"ל דאיכא למימר דה"ה סתמא אלא משום דבעי למיתני סיפא ואם התנו מתחלה מותר אע"פ שהתנה לו כך בפירושו). אימא סיפא אם באו לחשבון (הזכיר לו ישראל של שבת באותה חלוקה וגלי דעתיה דשלוחיה הוא) אסור, הא סתמא (דאף בשעת חלוקה סתם) מותר (פתבו התופ' וא"ת לימא דה"ק אם באו לחשבון אסור אפי' התנו מתחלה וי"ל דס"ל דודאי אם התנו מתחלה מותר בכל ענין) אלא מהא ליכא למשמע מינה.

פסק הש"ע א. אין מוכרים להם בתים ושדות בארץ ישראל, אבל משכירין להם בתים, ולא שדות. ובסוריא, מוכרים בתים ומשכירים שדות. ובחוצה לארץ, מוכרים אלו ואלו (פיאר באר הגולה כר' יוסי דאיפסקא בגמ' שם כוותיה) יו"ד (קנא,ח). ב. אף במקום שהתירו להשכיר, לא התירו אלא לאוצר וכיוצא בו, אבל לא לדירה, מפני שמכנים לתוכו עבודת כוכבים בקבע. (הגה והאידינא נהגו להשכיר אף לדירה, כיון שאין נוהגים להכנים עבודת כוכבים בבתיהם...) יו"ד (קנא,י). ג. לא ימכור ולא ישכיר לג' עובדי כוכבים ביחד, בשכונות היהודים. אבל לאחד או לשנים, מותר למכור או להשכיר כל מה שירצה, ולא חיישינן שמא ימכור או ישכיר הוא לאחרים יו"ד (קנא,ט). ד. לא ישכיר אדם מרחץ שלו לכותי, מפני שנקרא על שמו, וכותי זה עושה מלאכה בו בשבת, דסתם מרחץ לאו לאריסותא (פירוש ארים הוא העובד ליקח חלק כמה שישביח לבעליו) עביד, ואמרי שכל הריוח של ישראל ושכר את הכותי בכך וכך ליום, ונמצא הכותי עושה מלאכה בשליחותו של ישראל, אבל שדה, מותר, שכן דרך לקבל שדה באריסות, ואע"פ שיודעים שהוא של ישראל, אומרים הכותי לקחה באריסות, ולעצמו הוא עובד, ותנור, דינו כמרחץ

למיחש לרביעה כיון שבא למכרה ומשני דלעולם חייש שפעמים אינו יכול למכרה או נמלך, וניהא נמי לרבינא ולרבי פדת דבסמוך. וא"ת כיון דמוקמינן היתר קרבן בכל מקום, אף במקום שנהגו שלא למכור, תיקשי לן מ"מ כיון דמה שאין אנו מעמידין משום חשש רביעה הוא, בקרבן איך התירו וי"ל דמקום שנהגו שלא למכור מנהגא הוא דאיכא הא איסורא ליכא, ולענין קרבן אפילו מנהגא ליכא שאם היו נוהגין לימנע מליקה מהם בהמה לקרבן אין לדבר סוף, דא"א שלא יתערבו בהמות של מקום שנהגו שלא למכור עם בהמות שנהגו למכור ע"י משא ומתן, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, ומבהמות הנולדים מביתו של ישראל אין דיי ליקח לקרבן משום דשכיחי מוטי דפסלי אפי' בדוקין שבעין] ואין הוששין לא משום רובע [ונרבע ומוקצה ונעבד פסול לקרבן. דתניא בב"ק (מ.) 'מן הבהמה' ולא כל הבהמה, להוציא את הרובע והנרבע. 'מן הבקר' להוציא את הנעבד, מן הצאן להוציא את המוקצה] ולא משום נרבע, ולא משום מוקצה [שהקצהו ויחדהו לתקרובת עבודת כוכבים פתבו התוס' פירוש שיחדו לתקרובת עבודת כוכבים ומסרו לכומרים והאכילוהו כרשיני עבודת כוכבים, אבל יהוד גרידא אינו כלום, דאין הקדש לעבודת כוכבים (מוד): כדמשמע בתמורה (כמ"ט)] ולא משום נעבד (שעשאו עבודת כוכבים והשתחוהו לו).

בשלמא מוקצה ונעבד (אע"ג דודאי חשידי לא קשיא לן) אם איתא דאקצייה ואם איתא דפליחה לא הוה מזבין ליה (פתבו התוס' לרווחא דמילתא נקטיה. כלומר, אפילו במקום דשכיחי דמקצו ופלהו אין לחוש מדמזבין ליה, דבלאו האי טעמא כסתמא לא חיישין לדלמא מקצו ופלהו אסרינן למכור אלא משום חשש רביעה ולא משום חשש המוקצה ונעבד) אלא רובע ונרבע (אי חשידי) לחוש?

אמר רב תחליפא אמר רב שילא בר אבינא משמיה דרב עובד כוכבים חס על בהמתו שלא תעקר (נעשית עקרה הילכך לא רבע לה, אבל אדידן לא חייש כשעומדת בפונדקין). התינה נקבות, זכרים מאי איכא למימר (ניהוש דלמא רבעה עובד כוכבים דהכא ליכא עיקור וזכר נמי מיפסיל בנרבע דהא קרא דנרבע דמן הבהמה בעולה כתיב ועולה זכר הוא וקאמר להוציא את הרובע ואת הנרבע)? אמר רב כהנא הואיל ומכחישינן

לא קם האי מילתא, דאף רב הדר ביה. **אלא אומר ר"ת** דסמכינן אהא דמשני ר' פדת בנמי' (כג.) דמוקי מתני' כר"א דחייש לרביעה, וברייתא דלוקחין מהן בהמה לקרבן דלא חיישי לרביעה כרבנן ואנן קיימין כרבנן, ואע"ג דרבינא שהיה סוף הוראה פליג עליה ושני שנויא אחרנא, מ"מ נראין דברי ר' פדת עיקר. חדא, מדהקדים דברי רבינא לדבריו, דהא רבי פדת קודם לרבינא ימים רבים שהיה בנו של ר"א כדאמרין בברכות (יא:) וכן אורי ליה ר"א לר' פדת בריה וגם היה חברו של ר' זירא כדאמר בנדה (ת.) א"ר זירא לר' פדת חזי דמינך ומאבוך קשריתו קטפא לעלמא ואותו ר"א אביו היה תלמידו של ר' יוחנן ועוד דבשל סופרים קי"ל דהלך אחר המיקל, ואע"ג דסתם מתני' דאין מעמידין מתוקמא כר"א מ"מ לית הלכתא כוותיה כיון שיש מחלוקת במסכת פרה (ב"א) ובתרי מסכתא לכ"ע אין סדרן מפני שחשודין על הרביעה (ובני נח נאסרו בה דכתיב 'וחיו לבשר אחד' יצאו בהמה היה ועוף ויש כאן לפני עור לא תתן מכשול) ולא תתייחד אשה עמהן, מפני שחשודין על העריות ולא יתייחד אדם עמהן, מפני שחשודין על שפיכות דמים.

(גמרא) [דף כב ע"ב] ורמינהו לוקחין מהן בהמה לקרבן והקשו התוס', תימה אדמותיב מברייתא אמתניתין, לירמי מתני' אהדדי, אין מעמידין ורמינהו מקום שנהגו למכור מוכרין, אלמא לא חיישין לרביעה, ולשני נמי כדמשני הכא. ועוד קשה אמאי לא שני הכא שינויא קמא דרב דלעיל (יד): מקום שהתירו למכור... וי"ל דההיא רומייתא דמתני' כבר מרמז לה בפ"ק (שם) ושניה שפיר (ולכן מעליפה הגמ' להקשות את אותה קושיא מהסנייתא) ואע"ג דהכא נמי נחית לשנויי, שנויא קמא דרב 'מקום שהתירו ליקח מהם להקריב...' דלא שני הכא, דתידוק דהכא 'הא במקום שאסרו למכור אסור ליקח' אלמא איכא דוכתא דחשידי ותקשי (הטעם שהגמ' לא מתלמט כן, לתרוץ זה קשה ל... א"כ כל הנך קראי דמותבי מנייהו רבנן לר"א לקמן בשמעתין דמשמע בהו שמותר ליקח מן העובדי כוכבים בהמה לקרבן, נצטרך להעמידם במקום שנהגו למכור מפני שאינם חשודים על הרביעה, ואין זה יכול להיות דהא מייתי קראי דמוצרים וכנען ופלשתים דקי"ל שהן חשודים על הרביעה, וגם כל צאן קדר שהם ערביים הם החשודים על הרביעה כדמשמע בסמוך ערבי אחד לקח ירך מן השוק... ועוד תקשי אטו ניקום ונימא להו לקראי כי כתביהו במקום שנהגו למכור כתביהו, ונראה דמהאי טעמא הדר ביה רב לעיל מהאי שנויא דמקום שנהגו למכור... לפי שלא היה יכול להעמידו כאן. ועי"ל דידע שפיר שינויא 'דעובד כוכבים חס על בהמתו, ומ"מ פריך מהכא דלוקחין דס"ד דאיכא

באושפיזא (דאגב דצניע לא מירתתא שיוציא קול אם תבעל לו) בשלמא בר בי רב צניע לה (ואיכא למיחש כדפרישית) אלא כלבא כיון דמיגרה בה מרתתא? אמרי (לא דמי כלבא לשאר בהמה) כיון דכי שדיא ליה אומצא ומסריך אבתרה (לא מירתתא דסברה אי מיסריך בתראי...) מימר אמרי אינשי האי דמסריך אבתרה, משום אומצא (מעט בשר) דקא מסריך.

נקבות אצל נקבות מאי טעמא לא מייחדינן [דקתני בברייתא (טו): דאפילו נקבות אצל נקבות לא מייחדינן]? אמר מר עוקבא בר חמא מפני שהעובדי כוכבים מצויין אצל נשי חבריהן, ופעמים שאינו מוצאה, ומוצא את הבהמה ורובעה. **ואיבעית אימא** אפילו מוצאה נמי רובעה, דאמר מר חביבה עליהן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן (כתבו התוס' לא נודע לר"י מהיכן נפקא עיקר דבר זה) דא"ר יוחנן בשעה שבא נחש על חוה המיל בה זוהמא (ומסוס כך עליפה להם בהמה זו שאינה מזני חוה, מאסק נסותיסק טקס כהן הוזהמא לו). אי הכי, ישראל נמו? ישראל שעמדו על הר סיני (ונתקנו מכל מום כדכתיב 'כולך יפה רעיתי ומום אין בך' פסקה זוהמתן, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן **וכתבו התוס'** ונראה דגרים נמי דפסקה זוהמתן היינו משום דאע"ג דאינהו לא הוו (כסל סיני) מזליהו הוו).

איבעיא להו עופות מאי? תא שמע, דאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי הנינא אני ראיתי עובד כוכבים שלקח אווז מן השוק, רבעה, הנקה, צלאה ואכלה. וא"ר ירמיה מדיפתי אני ראיתי ערבי אחד שלקח ירך מן השוק וחקק בה כדי רביעה, רבעה, צלאה ואכלה.

[דף כג ע"א] **רבינא אמר** (מהדר לתרוצי מתני' וברייתא דלעיל) לא קשיא (לעולם חשידי) הא (מתניתין) לכתחלה (קתני דאין מעמידין משום דלמא רבע ליה) הא (ברייתא דקתני אין חוששין משום רובע משום נרבע)

בבשר. אלא הא דתניא לוקחין בהמה מרועה שלהן, ליחוש דלמא רבעה לה רועה שלהן (דהא לאו ידידה היא ולא חס עליה)? מתיירא משום הפסד שכר.

אלא הא דתניא אין מוסרין בהמה לרועה שלהן, לימא רועה שלהן מתיירא משום הפסד שכרו? אינהו ידיעי בהדדי (חד בחבריה דאורחיה למירבעה) מרתתי (רועה מיניה דאי מיעקרא מרגיש עובד כוכבים וקא תבע ליה מיניה א"נ כל שעתא אתי חזי ליה) אנן דלא ידעינן בהו, לא מרתתי. אמר רבה, היינו דאמרי אינשי מכתבא גללא בזע, רגלא בחבריה ידע [מכתב (כלי לחיטה וליסוס נקט) שקורין גרפי"א (לעזי נש"י מכתב) ושל ברזל הוא קורע ורושם את הגלל שייש כלומר השייש שהוא קשה ירא מן המכתב לפי שהוא מכיר בו, וכן רכיל ובליעל מכיר בחבירו וירא מפניו. 'רגלא' רכיל כמו 'לא רגל על לשונו' וכן וירגל בעבדך כתבו התוס' רש"י גרים רגלא בר' לשון רגיל כמו לא רגל על לשונו ור"ת גרם כפירוש הערוך דגלא בר' לשון שקרן שכן מתרגם 'במשפט לא ימעל פיו' לא ידגל פומיה, וה"ק שקרן בחברו מכיר, וכן ההוא דשבת (סג.) שני תלמידי חכמים המדגילין זה לזה בהלכה הקב"ה אוהבן שנאמר ודגלו עלי אהבה, ומפר"ת המכחישים זה לזה ואינם עומדים על העיקר (לא מכוונים לאמת) אפי' הכי הקב"ה אוהבן, ולהכי קאמר והוא ידיעי צורתא דשמעתא, ולית להו רבה למגמר מנייהו. ובמדרש נמי משמע ודגלו לשון מעילתו דקאמר מנין לקורא בתורה שקרא לאהרן הרן שיוציא פי' שאע"פ שלא יקרא האלף שנאמר ודגלו עלי אהבה, אבל רש"י פירש מדגילין לשון דגל שמקהילים קהלות ברבים, וקשיא דאם כן מה ראייה צריך פשיטא שנאהבים לפני המקום].

אי הכי, זכרים מנקבות לא ניזבון (לקרבן) דחיישינן דלמא מרבעא ליה עילוה (דליכא הכא עיקור ולא כחש בשר)? כיון דמיגרי בה (זכר בתרה ורודפה כל שעה אם תיוקק לו) מרתתא (שיבינו בני אדם בדבר, אבל בדידן אי מוקמינן לה גבה לא מירתתא דלפום שעתא הוא דקאי גבה). אלא הא דתני רב יוסף ארמלתא לא תרבי כלבא (שמא תתאוה ותרביענו עליה) ולא תשרי בר בי רב

מותרת, ואין לאוסרה משום דשמא נתרצית לו, דודאי כיון דאינה נתפסת אנפשות לא מפחדה ולא מותרצית ליה. לכך נראה לפרש דודאי מיירי באשת כהן דאף באונם אסורה, והכא מותרת דאמרינן ודאי לא נבעלה. וכן משמע בכתובות (כו:) דפשיטא ליה לתלמודא דמתניתין מיירי באשת כהן דמייתי עלה בגמ' התם ההוא מעשה באשה אחת שהורחנה (נלקחה כמסכן בעצור חונ) באשקלון ורחקה בני משפחתה, ואי באשת ישראל הוה ההוא עובדא מאי קאמר ורחקה בני משפחתה, לא הוה להו לרחק אלא לבעלה (שנאסרת רק לבעלה, משא"כ אם מזונת נאסרת כהן, נאסרת כל משפחתה, שהי אסורה לכל שבט הסנהנה) ועוד מתוך המשנה יש להוכיח דמיירי באשת כהן דקתני על ידי ממון מותרת לבעלה טעמא דע"י ממון דמותרת אהפסד ממונו, הא שלא על ידי ממון אסורה, ואע"פ שאין לתלות נתרצית, כיון שאינו ע"י נפשות, ואי באשת ישראל אמאי אסורה, אלא ודאי באשת כהן. והא דנקט מותרת לבעלה ולא נקט מותרת לכהונה משום סיפא נקט דע"י נפשות אסורה לבעלה, והתם אף באשת ישראל אסורה לבעלה, דאיכא למימר משום פחד נפשות נתרצית לו. וא"ת מאי ס"ד דרבינא דבעי לאוכוחי היתר דיעבד מהכא, הא ודאי דמשום הפסד ממונו הוא וי"ל דסבר רבינא דכיון דנחבשה שהיא מסורה בידו היה לו לאסור באשת כהן ולמיהוש מיהא לבעילת אונם ואע"ג דאיכא הפסד ממון, ומדשרינן הכא דיעבד ה"ה אף היכא דליכא הפסד ממון, ותלמודא דחי דלית ליה הך סברא אלא אית ליה הפסד ממונו שאני) ע"י נפשות אסורה לבעלה? אלא לאו ש"מ שאני לן בין לכתחלה לדיעבד.

ממאי, דלמא לעולם אימא לך אפילו דיעבד נמי לא, והכא היינו טעמא, דמתיירא משום הפסד ממונו (דסבר אי בעילנא לה תו לא פרע לי בעלה מידי). תדע [דמשום הפסד ממון הוא דשרי לה, דקתני על ידי נפשות שנתחייבה הריגה אסורה לבעלה. אלמא היכא דלא מירתת להפסד ממונו אפקורי מפקר לה וחיישינן שמא נבעלה לאחד מהן ברצון. וא"ת דמוקמי לה באשת כהן דמיתסרא באונם, וראשון עיקר דבכתובות (כו:) מוכח דבאשת ישראל קאי] דקתני סיפא ע"י נפשות אסורה לבעלה (הקשו התוס', תימה מאי קאמר תדע, דלמא שאני ע"י נפשות דאיכא למימר מחמת פחד נתרצית לו ותבעתו, אבל שלא ע"י נפשות מותרת, ואף היכא דליכא הפסד ממון. וי"ל דודאי שלא ע"י ממון אסורה, דאי ס"ד מותרת אמאי

דיעבד (דמשום לשעבר קבעית למיסרה דלמא כבר רבעה, ולכבר ארבעה לא חיישינן כתבו התוס' לכאורה משמע דרבינא דהכא, ורבי פדת דבסמוך, לית להו ההוא שנויא דלעיל דאדם חס על בהמתו... מדמהדרי אשנויא אחרינא. ותימה א"כ מה יתרצו משני המשניות ההיא דאין מעמידין וההיא דמקום שנהגו למכור מוכרין דלעיל (יד:) ואין לומר שיתרצו כשנוייה קמא דרב דלעיל במקום שהתירו למכור התירו ליהוד דלא נהשדו ארביעה, כיון דלא קם, דאף רב הדר ביה משום טעמא דפרשינן. וי"ל דודאי בין רבינא בין רבי פדת אית להו שנויא דעובד כוכבים חס על בהמתו לענין שלא יאסור למכור להם בשום מקום, ואף במקום שנהגו שלא למכור נמי ליכא איסורא אלא מנהגא כדפרישית, מיהו מיסתבר להו דלענין קרבן יש לנו להחמיר ולאסור אף במקום שמוכרין ולא לסמוך על אותו טעם דעובד כוכבים חס על בהמתו אי לאו טעמא דדיעבד לרבינא ולר' פדת דמוקי לה כרבנן דלא חיישינן לרביעה כלל. וא"ת ור' יוחנן דמשני לקמן (כד:) גבול יש לה פחותה מבת שלש נעקרת בת שלש אינה נעקרת מה יתרין מההיא דמקום שנהגו למכור מוכרין משמע כל בהמות אפילו יתרות על שלש, ועוד דפחות מבת שלש נמי היה לו לאסור שמא תשהה אצלו עד שתהיה בת ג' וירבענה. וי"ל דכן פירוש דבריו פחותה מבת ג' ודאי נעקרת, ובת ג' רוב הפעמים אינה נעקרת, אבל אינו ודאי כ"כ. הילכך, במקום שנהגו מוכרין אפילו בת שלש, דעובד כוכבים חס לפי שאינו יודע בודאי ודואן שלא תעקר, ולענין קרבן מוקי ההוא דלוקחין בפחותה מבת ג', ולא מיבעיא במקום שמוכרין דשרי ליקח, אלא אף במקום שנהגו שלא למכור, לוקחין לקרבן, דכיון דודאי נעקרת, חיים עלה ולא רבעה, ומה שנהגו שלא למכור משום חשש דרביעה לאחר שלש כדפרשינן, אבל בת שלש אין לוקחין דאינה נעקרת כ"כ בודאי, ואיכא למיהוש דלמא רבעה).

ומנא תימרא (דלמידי דחשידי ביה דלכתחילה לא מייחדינן ליה בהדיהו, והיכא דאיתיהוד לא מיתסר, ולא אמרינן נבעלה לו) דשאני בין לכתחלה בין לדיעבד, דתנן לא תתייחד אשה עמהם, מפני שחשודין על העריות, ורמינהו האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים, ע"י ממון (שהיתה חייבת ממון) מותרת לבעלה וכתבו התוס' פירש רש"י (לקמן) דמיירי באשת ישראל (ולא אשת כהן). וקשיא דא"כ היכי מוכח דשריא בדיעבד משום דאמרינן דודאי לא נבעלה, דלמא לעולם אימא לך דנבעלה, ומיהו להכי שריא משום דאשת ישראל שנבעלה באונם

רב עובד כוכבים חס על בהמתו ורבי פדת נמי אית ליה ההוא שנוייה כדפרישית נימא יצרו תקפו, מכ"ש דפרה דדמיה יקרים ו"ל שאני הכא כיון דדמיה יקרים עומדת למכור לישראל וכיון שהוא ודאי מוכר הפרה וסבור הוא להעלים ואינו חושש כיון שיצרו תקפו).

ודלמא דכולי עלמא לא חיישינן לרביעיה, והכא היינו טעמא דר"א כדתני שילא, דתני שילא מ"ט דר' אליעזר, דַּבְּרֵי אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחֵי אֱלֹהֶיךָ... בני ישראל יקחו (יקחו זילאכו... ימכרו, קרי ביה ויקחו כלומר, שיט לציבור לקנות את הפרה האלומה מזני ישראל דוקא, ולא מן הערמ"ס) ואין העובדי כוכבים יקחו? לא סלק"ד, דקתני סיפא וכן היה רבי אליעזר פוסל בכל הקרבנות כולן, ואי סלקא דעתך כדתני שילא, בשלמא פרה כתיב בה קיחה, אלא כולוהו קרבנות קיחה כתיב בהו.

(חזרת הגמ' לציבור הקולם, ש"כ"א אוסר משום חטט רביעיה) ודלמא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר [דף כג ע"ב] אלא בפרה (אדומה) דדמיה יקרין (דחייש עובד כוכבים להפסד מרובה, וכיף ליצריה) אבל בשאר קרבנות מודו ליה. (זילאכו זה לא יתכן...) ואלא הא דתניא לוקחין מהן בהמה לקרבן, מני, לא ר' אליעזר ולא רבנן. ועוד, תניא בהדיא מאי אותיבו ליה חברוהי לר' אליעזר, פְּלִיגְוֵי אֶת־קֶדֶר [קדר ישמעאל (קדר צו של ישמעאל כלכתיב צנלאשית (כה"ג)) וַיִּקְבְּצוּ אֵלָיו... (וכתיב...)] וַיִּשְׁלֹו עַל־רִצּוֹן מִזְבְּחֵי (אלמא בשאר קרבנות נמי שרי ושפיר איתרצן רומיין דלעיל).

(מלתא באפי נפשיה קאמר ואזיל) ע"כ לא פליגי אלא בחששא (היכא דלא חזינן דרבעה פליגי, דמר חייש ומר לא חייש) אבל היכא דודאי רבעה פסלה, ש"מ דפרה (דין) קדשי מזבח היא [ליפסל ברביעיה. ולענין פדייה דלא נפקא לחול בלא מום, ואף ע"ג דלאו למזבח קרבה הקשו התוס', תימה להריב"ם מגליה דקדשי מזבח היא וטעמא משום רביעיה דלמא לעולם הויא קדשי בדק הבית וטעמא משום עול, דתנן (פרה ב"ד) עלה עליה זכר פסולה. ויש לומר דרביעית אדם שהיא בקומה זקופה לא שייך בה עול כמו בבהמה

נקט רישא הפסד ממון ליתני שלא ע"י נפשות מותרת, אלא ודאי הפסד ממון דוקא נקט, וסיפא דקתני ע"י נפשות ה"ה שלא ע"י נפשות אסורה לכהן דבה איירי, אלא בא להשמיענו דאף לישראל אסורה דאיכא למימר מחמת פחד נטרצית לו) ותו לא מידי [אין להקשות על דבר זה, דודאי טעמא ע"י ממון מותר משום דחייש עובד כוכבים להפסד ממונו כתבו התוס' פי' דודאי הפסד ממון שאני, אבל יחוד בעלמא אימא דאסור אף בדיעבד. תימה אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו אשת כהן יושבת תחת בעלה, דא"א שלא תתיחד עם שום עובד כוכבים שעה אחת וכיון דליכא הפסד ממון חיישינן וי"ל דאין זה אלא דהוי בעלמא כלומר מהכא לא תוכיח, ומכל מקום דברי רבינא אמת הן. ועי"ל דאפילו לפי המסקנא אין לאסור יחוד מועט דדוקא נהבשה שאני לפי שהיא מסורה בידו כעין בהמה דהכא דבידו לרבעיה, אבל היכא שאינה תחת ידו של עובד כוכבים כלל ויכולה לצעוק ויהיה לה מושיע ודאי העובד כוכבים מרתת ואין לאוסרה על אותו יהודי, וכן עיקר. ובירושלמי דחי דאין דמיון אשה לבהמה, שאני אשה שדרכה לצוות, ואפילו חרשת דרכה לרמוז).

רבי פדת אמר לא קשיא הא רבי אליעזר, הא רבנן דתנן גבי פרת חטאת (פרה אדומה) ר' אליעזר אומר אינה נקחת מן העובדי כוכבים, וחכמים מתירין. מאי לאו בהא קמיפלגי, דר"א סבר חיישינן לרביעיה, ורבנן סברי לא חיישינן לרביעיה.

ממאי, דלמא דכ"ע לא חיישינן לרביעיה, והכא היינו טעמא דרבי אליעזר, כדרכ יהודה אמר רב, דאמר רב יהודה אמר רב הניח עליהן עודה של שקין (שקין הרבה ריקנין קשורין ביהד) פסלה (דכתיב אשר לא עלה עליה בהעלאתה בעלמא) ובעגלה (ערופה אינה נפסלת בהעלאת עול) עד שתמשוך בה (דכתיב בעגלה אשר לא משכה בעול) מר סבר חיישינן, ומר סבר לא חיישינן?

לא ס"ד (דטעמא דר"א משום עודה) משום ניהא פורתא (להקל מעליו משוי מעט) לא מפסיד טובא (דמים יקרים של פרה אדומה אלא ודאי טעמא משום רביעיה הוא). ה"נ לימא משום הנאה פורתא לא מפסיד טובא? התם יצרו תקופו (הקשו התוס', תימה לעיל דאמר

כג:

ללעולם (פרה) קדשי בדק הבית היא לכ"ע (בין לרבנן ובין לר"ף) וטעמא דמיפסלא ברביעה, לר"ש הואיל ומום פוסל בה (וטעם זה לא סייק ציואל דופן ולכן מכסר) ורבנן טעמייהו משום דחטאת קרייה רחמנא. וניהא דכל שיטת התלמוד אתיא נמי לרבנן ומסקנא דחולין נמי כרבנן אתיא. וי"ש שכתוב בהן אחר ומודה ר"ש לענין קדשים 'זאלא מאי קדשי מזבח סוף סוף תפסל ביוצא דופן, האי מאי אי אמרת בשלמא קדשי מזבח היא היינו דפליגי ר"ש ורבנן אלא אי אמרת קדשי בדק הבית היא מי מפסלא ברביעה, לעולם אימא לך קדשי בדק הבית היא ולענין רביעה אפי' ר"ש מודי דפסלה דכתיב כי משחתם בהם... והאי גירסא משמע כפי' ראשון שפירשתו? וכי תימא, ר"ש למעמיה, דאמר יוצא דופן ולד מעליא הוא [במסכת נדה (מ.) יוצא דופן אין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה ואין חייבין עליו קרבן לידה, ר"ש אומר הרי הוא כילוד ויש לו טומאת שבעה לזכר ושבעיים לנקבה וכן ימי טוהר וקרבן] והא"ר יוחנן מודה היה ר"ש לענין קדשים שאינו קדוש (דבהמה שיצאה דרך דופן פסולה לקרבן דגבי טומאה וטהרה דאמו הוא דקאמר ליה ר"ש מריבוי הכתוב אם נקבה תלד הוסיף לידה אחרת לרבות יוצא דופן, אבל בקדשים מודי והא דר' יוחנן במסכת נדה)?

אלא [לא תימא דטעמא דמיפסלא ברביעה משום דחטאת קרייה רחמנא, אלא היינו טעמא דאע"ג (דפרה) קדשי בדק הבית...] שאני פרה, הואיל ומום פוסל בה (כדכתיב אשר אין בו מום...) דבר ערוה (נרבע) וע"ז (כגון מוקצה ונעבד) נמי פוסל בה (דאיתקש השחתה למום) דכתיב כִּי מִשְׁחַתֶּם בָּהֶם מוֹם בָּם, ותנא דבי ר' ישמעאל כל מקום שנא' השחתה אינו אלא דבר ערוה וע"ז, דבר ערוה דכתיב כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בְּשָׂר אֶת־דָּרְכָן עַל־הָאָרֶץ (תשמיש, דור המבול בעבירה קלקלו דכתיב ויראו בני האלהים...) וע"ז דכתיב פֶּן־תִּשְׁחָתוּן וְעִשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל, והא פרה נמי הואיל ומום פוסל בה, דבר ערוה ועבודת כוכבים פסלי בה.

(פתיג הר"ש לכאורה נפשוט יט לחלק ללדס חי נושא את עלמו). ועוד, מדקתני עלה וכן היה ר"א פוסל בכל הקרבנות, אלמא לאו טעמא משום עול] דאי (ס"ד לא אלימא קדושתיה מ...) קדשי בדק הבית (ועל כל דבר חל קדושת בדק הבית אפי' על אבנים) מי מיפסלא בה רביעה? שאני פרה, דחטאת קרייה רחמנא (לעולם גבי פדייה והעמדה והערכה דין קדשי בדק הבית עליה. ומיהו, לענין פסולין סניא מילתא לאתווי בפסול, דחטאת קרייה רחמנא 'למי נדה חטאת היא').

אלא מעתה, תיפסל ביוצא דופן [דפסול הוא לשאר קרבנות דתניא (בכורות נז.) 'שור או כשב' פרט לכלאים 'או עז' פרט לנדמה 'כי יולד' פרט ליוצא דופן, והאי קרא בקרבנות כתיב] וכי תימא ה"נ, אלמא תניא הקדישה (לפרה אדומה) ביוצא דופן פסולה, ור"ש מכשיר וכתבו התופ' לפום ריהטא משמע דקאי (הקושיל) אהא דשני 'שאני פרה דחטאת קרייה רחמנא' וה"פ, אי אמרת בשלמא, טעם פסול רביעה משום קדשי מזבח היא איכא למימר דפליג ר"ש ואמר קדשי בדק הבית היא הילכך לא מיפסלא לא ברביעה ולא ביוצא דופן, אלא כיון דאמרת טעמא דרביעה משום דחטאת קרייה רחמנא תפסל ביוצא דופן דמסתמא לא פליג אהך דרשא. (מתלל הגמ'...) 'אלמא תניא... אלא שאני פרה הואיל ומום פוסל בה' ולפי גירסא זו משמע דהשתא הדר ביה מטעמא דחטאת קרייה רחמנא' אלא לעולם קדשי בדק הבית לר"ש ורביעה הוא דפסלה כיון דמום פוסל בה, אבל ביוצא דופן לא מיפסלא, ורבנן דפסלי ביוצא דופן משום דסברי דקדשי מזבח היא. וקשה דשבועות (יא) על הך ברייתא דפרה משני שאני פרה דקדשי בדק הבית היא ודוחק הוא דנוקי לה כר"ש, ועוד דסוגיא דתלמודא בזבחים (יד., סה:) ובמנחות (ו:) ובכורות (כה.) וביומא (מב.) ובתמורה, משמע דפרה קדשי בדק הבית ואין סברא להעמיד כל הני כר"ש ולא כרבנן, וע"ק דבחולין (יא.) מוכח תלמודא דטרפות פוסל בפרה משום דחטאת קרי רחמנא. לכך נראה לפרש (הקושיל) 'אלא מעתה תיפסל ביוצא דופן (קאי לטל) דאסיקנא דמיפסלא ברביעה או משום דקדשי מזבח או משום דחטאת קרייה רחמנא ואם כן תפסל ביוצא דופן, דאין לומר דפליג ר' שמעון על רבותיו ר"א ורבנן ולומר שיכשיר ברביעה, (ובתמורה הגמ') אלמא תניא... ול"ג אלא (כפי שגס ל"ש) ובכפרים לא היה כתוב 'אלא', ורש"י הגיה וכתב 'ה"ג אלא שאני פרה...' (וביאור תיכוז הגמ')

ע"א בששים רבוא שכר (ששים רבוא דינר היו רוצין ליתן לו ריוח) רב כהנא מתני בשמונים רבוא, והיו מפתחות מונחות תחת מראשותיו של אביו ולא צערו (להקיצו משנתו)?

אבני שהם הפסיק הענין (מדלא כתיב ואבני שהם כדכתיב בכלהו, וכסף ונחשת ותכלת וארגמן ועורות, הפסיק הענין, ולא קאי אויקחו).

והא ואבני מלואים כתיב, דהדר ערביה (למילתא קמייתא וליתסרו כתבו התוס' לפירוש רש"י משמע דזה הפסוק בויקחו לי תרומה, ומתחלה היה דוחה אבני שהם הפסיק הענין, והדר מקשה והא ואבני מלואים כתיב דהדר ערביה, שגם אבני שהם נקרא בהם ויקחו. ותימיה דאמו בתר דכתיב אבני שהם להפסיק הענין לא יכתוב שום ז' בפסוקים, ועוד קשה אי חשבי עירוב מקראות בכי האי גוונא, א"כ בשבועות (י.) דתנן ר"מ אומר כל השעירים כפרתן שוה ומפיק ליה בגמ' מדכתיב ושעיר ופריך עצרת ויוח"כ דלא כתיב בהו ושעיר מאי איכא למימר, ומאי פריך הא כיון דבסוכות דבתריה כתיב ושעיר נמי הדר ערביה. לפך נראה דהאי מעשה דדמא בן נתינא לאו באבני שהם הוה אלא באבני החשן ואע"ג דאמר בגמ' בקשו ממנו אבנים לאפוד ז"ל כיון שחשן מחובר לאפוד קרי אפוד, וכן משמע בירושלמי דפאה דמייתי האי עובדא דדמא בן נתינא גבי פעם אחת אבדה ישפה מבנימין, והכי פריך הכא, והא כתיב אבני מלואים והדר ערביה, ובאבני מלואים מיהא דכתיב וי"ז לדרוש בהו ויקחו (וא"כ איך זיקסו לקטט ממנו אבני מילואים) וניהא נמי הוה דשבועות (י.) דכיון דכתיב ושעיר בסוכות נימא דבההוא מרביה קרא. ור"ח גרס 'זהו ואבני הדר ערביה' וקאי אההוא דפרשת ויקהל דכתיב קחו מאתכם תרומה וכתוב וכתוב אבני שהם ואבני מלואים הכל בווי"ן בלא שום הפסק) ועוד (הא קתני עלה דההיא דר"א) קתני סיפא לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה בעדרו (אלמא לית ליה קיחה לר"א) נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמר להם יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון שבועולם אתם נותנין לי, עכשיו איני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל אבא? התם על ידי תגרי ישראל זבון (סרסור ישראל לקחה משלו מן העובד כוכבים לעצמו, וחזר ומכרה לצבור).

גופא, תני שילא מ"ט דרבי אליעזר, דכתיב דָּבְרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָקְחוּ, ואין העובדי כוכבים יקחו. אלא מעתה, דָּבְרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה ה"נ דבני ישראל יקחו, ואין העובדי כוכבים יקחו (דאסור לקנות זהב ואבנים טובות למלאכת המשכן מן העובדי כוכבים) וכי תימא ה"נ, והאמר רב יהודה אמר שמואל, שאלו את ר"א עד היכן כיבוד אב ואם (כמה אדם מצווה להזהר בכיבוד אב ואם) אמר להם צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד (וכ"ש ישראל שמצווה על כך) לאביו באשקלון ודמא בן נתינא שמו, פעם אחת בקשו ממנו אבנים לאפוד וכתבו התוס' האי דמא בן נתינא על כרחו בבית שני היה, מדקאמר 'לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה בעדרו' דהא קיימא לן דבימי בית ראשון לא נשרפה שום פרה, כי נסתפקו (היה מספיק) באותה (פרה) שעשה משה כל ימי בית ראשון ועד עזרא שעשה השניה, וכיון דהיה אפוד בבית שני, אם כן שמיר נמי היה בו דהכי משמע בגימין (סה.) דאפוד צריך שמיר דקאמר התם איכא שמיר דאייתי משה לאבני אפוד, ואפי' לר' נחמיה דאמר לא בעי שמיר לאבני המקדש בסוטה (מוה) אלא היה מתקן מבחויץ ומכנים מבפנים, מ"מ באבני אפוד מודי דבעי שמיר משום דכתיב 'במלאתם' כותב עליהם בדיו ומראה להם שמיר והן נבקעות מאיליהן כתאנה זו שנבקעת בחמה ואינה חסרה כלום. ואין להקשות מההיא דסוטה דתנן משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים, משחרב בהמ"ק בטל השמיר, דמשמע משחרב בהמ"ק היינו בית ראשון, מדקתני בתריה פולמוס אספסיונים של מיטום שהיו קודם הורבן בית שני אלמא לא הוה השמיר בבית שני. הא ליתא דודאי הוה משחרב ב"ה בטל השמיר בבית שני מיירי, דאי בבית ראשון ליערבינהו וליתנינהו משחרב בהמ"ק בטלו אורים ותומים ושמיר, דהא בגמ' בכרייתא אורים ותומים משחרב בית ראשון תני ליה, ואורים ותומים לא היו בבית שני שהם מחמשה דברים שחסר בית שני. ויש תימיה כיון דהוה שמיר בבית שני, א"כ לקמן (נב:) גבי אבני מזבחה ששקצום מלכי יון דפריך היכי ניעביד ניתברינהו אבנים שלמות אמר רחמנא, ניהתכינהו פירוש בברזל שלא להיות שם פגימה לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא, ומאי קושיא ליעבדינהו על ידי שמיר. וי"ל דעל ידי שמיר אינו נעשה חלק כי אם מבקע כתאנה שלא תהא חסרה כלום אבל אין עושה אותן שלמות שלא תחגור בהן צפורן ופגימה בהגירת צפורן פסלה במזבחה כדאיתא בחולין (יה.) **דף כד**

מאי איכא למימר? אימא ישראל היו משמרין אותה לאמא משעה שנוצרה והקשו התוס' תימה לאב נמי אמאי אינם צריכים לשמור דאליבא דר"א קיימינן דאית ליה זה וזה גורם אסור וי"ל כיון דמעמא דאמר נמי (ספוסלס את הולל שקצנן את אמנו) אינו אלא משום דבזיא מילתא כדאמרינן בתמורה (ל:) ומהאי טעמא אמרינן דנרבעו כשהן חולין מותרין, דכיון דאשתנו לא בזיא מילתא. הכי נמי, בנרבע האב לא מינכרא ולא בזיא מילתא. וניחוש דילמא רבעוה לאמא דאמא? כולי האי לא חיישינן.

אמר מר ישראל היו משמרין אותה משעה שנוצרה. מנא ידעינן (סתיוול פה חלומה מנחמה זו, ויש לוכד לשמרה כנר מעכשין)? אמר רב כהנא כוס אדום מעבירין לפניה בשעה שעולה עליה זכר (ועל ידי העצרת הכוס, נעשה הולל חלוס אף הוא). א"ה, אמאי דמיה יקרין (הכי ננקל ניתן ללוכ פרה חלומה)? הואיל ושתני שערות פוסלות בה ישראל ועבדי לדנכרי, נעבד הא מלתא בבהמת ישראל? אמר רב כהנא במוחזקת (מין משפחות פרות היו לו לדמא בן נתינא מוחזקות לילד ולדות אדומין בהעברת כוס).

יתיב ר' אמי ורבי יצחק נפחא אקלעא (לפני הטרקלין) דר' יצחק נפחא, פתח חד מינייהו ואמר וכן היה ר"א פוסל (בהמות שנקנו מן הגוים, ככל הקרנות טלון) בכל הקרבנות כולן (משום דחייש לרביעה) פתח אידך מינייהו ואמר מאי אותיבו ליה חברוהי לר"א, כָּל־צֶאֱן קָדָר יִקְבְּצוּ לָךְ... (עולה מנבואת ישעיהו, שלעתיד לבוא יקחו בהמות מן הגוים לקרבן, וקשה על דעת ר"א)? אמר להן ר"א (אין זו נראה) כולם גרים גרורים הם לעתיד לבא (מעצמן נגררין להתגייר אע"פ שאין מקבלין אותן אע"פ שאין מקבלים אותם, הם מעמסם מתנהגים כיהודים, ועוזבים מעשיהם המתועבים, ולכן אין סיבה לפסול את בהמותיהם). אמר רב יוסף מאי קרא, כי כִּי־אָז אֶהְפֹּךְ אֶל־עַמִּים שְׂפָה בְרוּךְ... אמר ליה אביי ודלמא מעבודת כוכבים הוא דהדור בהו (כדכתיב לקרוא כולם בשם ה', אבל מרביעה לא הדרי)? אמר ליה רב יוסף לְעַבְדְּךָ שְׂכָם אֶחָד כתיב.

ורבי אליעזר לא חייש לרביעה (לשילא) פרכינן דתני טעמא דר"א משום קיחה) והתניא, אמרו לו לר' אליעזר מעשה ולקחה מן העובד כוכבים (פתבו התוס', היה מצי לאקשווי מההיא דוכן היה ר"א פוסל בכל הקרבנות אלמא חייש לרביעה, אלא ניהא ליה לאתווי מההיא מעשה דקיימינן עלה) ודמא שמו (זהו הנזכר למעלה) ואמרי לה רמין שמו, אמר להן רבי אליעזר משם ראייה, ישראל היו משמרין אותה משעה שנולדה? רבי אליעזר תרתי אית ליה, קיחה (ובעינין תגרי) וחייש נמי לרביעה (ובעינין שימור).

אמר מר ישראל היו משמרין אותה משעה שנולדה וניחוש דלמא רבעי לאמא וכתבו התוס' הא דלא פריך דלמא עלה עול על אמה והיא ואמה נשאו עול, דא"כ לא אשכחן פרה שלא עלה עול על אמה דתנן (פרה פ"ב מ"ד) עלה עליה זכר פסולה] כי הוה מעברה, דאמר רבא וולד הנוגחת אסורה (פרה שנגחה ישראל כשהיא מעוברת ומת, ולדה פסול לקרבן) היא וולדה נגחו (ונוגה שנגח בעד אחד או ע"פ הבעלים שהודו מעצמן ואין עדים בדבר אינו נסקל ואמרינן בתורת כהנים מן הצאן להוציא את המוקצה ומן הצאן ו' יתירה להוציא את הנוגה) וולד הנרבעת אסורה היא וולדה נרבעו? אימא ישראל היו משמרין אותה משעה שנוצרה (במעי אמה). וניחוש דלמא רבעוה לאמא מעיקרא, דתנן כל הפסולין לגבי מזבח ולדותיהן מותרין (אותן שנתעברו בהן אחרי כן) ותני עלה ר' אליעזר אומר וכתבו התוס' לאו דוקא אבל הפסולין קאי דהא אתנן פסול לגבי המזבח ואמרינן בב"ק (סו.) דבין לב"ש ובין לב"ה ולדות של אתנן מותרים, ואין לומר דר"א פליג עלייהו).

הניחא לרבא, דאמר רבא אמר רב נחמן מחלוקת (דר"א ורבנן) כשנרבעו כשהן מוקדשין (ובמסכת תמורה מפרש טעמא דר"א משום דבזיא מילתא) אבל כשהן חולין דברי הכל מותרין, אלא לרב הונא בר חיננא אמר רב נחמן מחלוקת כשנרבעו כשהן חולין, אבל כשהן מוקדשין דברי הכל אסורין,

כד. - כד:

ת"ש וַיֹּאמֶר שְׂאוּל מִעֲמֻלְקֵי הַבְּיֹאוֹם אֲשֶׁר
 חָמַל הָעַם עַל־מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבְּקָר (המשנים
 והכרים ועל כל הצאן) לְמַעַן זָבַח לַיהוָה
 אֶלְהֵיהֶם? מאי מיטב, דמי מיטב (למוכרן
 ולקנות בדמיהן בהמות מישראל להקריב).
 ומ"ש מיטב, כי היכי דליקפץ עליהן זבינא
 (מכר).

ת"ש וַיֹּאמֶר אֲרִיֵּה (יבوسی היה בספר שמואל)
 אֶל־דָּוִד יִקַּח וַיַּעַל אֲדָנָי הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב בְּעֵינָיו
 רָאָה הַבְּקָר לְעֵלָה (אלמא הקריב דוד בהמת
 עובד כוכבים לקרבן) וְהַמְרֻגִים וְכָלֵי הַבְּקָר
 לְעֵצִים? אמר רב נחמן ארונה (יבوسی היה
 בספר שמואל) גר תושב היה (שקיבל שבע
 מצות בני נח והרי רביעה בכלל).

מאי מוריגים? אמר עולא מטה של טורביל.
 מאי מטה של טורביל? עיזא דקורקסא דדיישן
 (דף גדול ועב מאד ורחב וטרוף בפגימות
 הרבה לרוחבו עמוקות תכופות זו אצל זו
 ודשין בו תבואה שמעבירין עליו הבהמות
 והפגימות נכנסו בדייש והתבואה נחכמת).
 אמר רב יוסף מאי קרא, הנה שמתיך למורג
 תרוץ (טרוף בפגימות והן פיפיות) תרש בעל
 פיפיות תרוש תרים (אלמא לדישה עבדי ליה)
 ותדק ונבעות כמין תשים.

מיתיבי (באנשי בית שמש מישתעי קרא
 בפרות שהביאו הארון מארץ פלשתים)
 וְאֵת־הַפְּרוֹת הֶעֱלוּ עֲלָה לְהֵי? הוראת שעה
 היתה (מפני נס שנעשה על ידיהן שהביאו
 הארון מעצמן ואין איש מנהיגם ואת בניהם
 כלו בבית ולא געו אחרי בניהם אלא
 הוליכוהו ואמרו שירה כדלקמן). ה"ג
 מסתברא, דאי לא תימא הכי, עולה נקבה מי
 איכא. ומאי קושיא, דלמא בבמת יחיד (שרי,
 דהתם בבמת יחיד הואי דבמה גדולה בנוב
 היתה באותה שעה כשנלקח הארון וחרב
 משכן שילה ובאו להן לנוב) וכדרב אדא בר
 אחבה, דאמר רב אדא בר אחבה מנין לעולה
 נקבה שהיא כשרה בבמת יחיד, שנא' וַיִּקַּח

רב פפא מתני הכי, ורב זביד מתני הכי,
 ותרוייהו אמרי וכן היה רבי אליעזר פוסל
 בכל הקרבנות, ותרוייהו אמרי (ר' אמי ורבי
 יצחק נפחא. בין דרב פפא לרב זביד איכא טובא
 דרב פפא מתני פתח חד, פתח אידך, ומתני מאי קראה
 ברב יוסף, ואתקפתא דדלמא מעבודת כוכבים הוא
 דהדרו מתני לה באביי) ומאי אותיבו ליה חברוהי
 לרבי אליעזר, כל צאן קדר יקבצו לך... אמר
 רבי אליעזר כולם גרים גרורים הם לעתיד
 לבא ומאי קראה, כִּי־אָז אֶהְפֹּךְ אֶל־עַמִּים
 שְׂפָה בְרוּךְהָ לְקִרְאָ כָּל־בְּשָׂם הוּא. מתקיף לה
 רב יוסף ודלמא מעבודת כוכבים הוא דהדרי
 בהו? א"ל אביי לעבדו שכם אחד כתיב
 (משמע אין חילוק בעובדיו ישראל והאומות
 תהא עבודתן שוה בכל מצותיו).

מיתיבי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה נִסְ-אֶתָּה תִתֵּן בְּיַדְנִי
 זְבָחִים וְעֹלֹת (תיקשי לר"א)? קודם מתן תורה
 שאני. ת"ש וַיִּקַּח וַתְּרוּ חֵתָן מֹשֶׁה עֲלָה
 וּזְבָחִים לְאֱלֹהִים? יתרו נמי קודם מתן תורה
 הוה. הניחא למ"ד יתרו קודם מתן תורה הוה
 [פלוגתא דבני רבי היא וריב"ל (זבחים קטז.)]
 אלא למ"ד [דף כד ע"ב] יתרו לאחר מתן
 תורה הוה וכתבו התוס', וא"ת א"כ צפורה אשת
 משה לא באה אלא לאחר מתן תורה, ותיקשי על הא
 דאמרינן ביבמות (סב.) ג' דברים עשה משה מדעתו
 והסכים הקב"ה על ידו וקחשיב פירש מן האשה, ומאי
 קאמר הא לא היתה צפורה עמו. וי"ל שהקב"ה נתן לב
 לפרוש מן האשה, ולמ"ד קודם מתן תורה בא קשיא
 מה שאמר משה אל יתרו והודעתני את חוקי האלהים
 ואת תורותיו דהא עדיין לא ניתנה תורה, ועוד קשיא
 מה שפ"י רש"י בפרשת יתרו שלא היה לו למשה שהות
 לשפוט ישראל עד מחרת יום הכפורים (וזה ולאי לחי
 מתן תורה). ונראה דכל אותה פרשה ראשונה דיתרו
 נאמרה קודם מתן תורה, אבל סוף הפרשה (שמדכז על
 העלם שנתן יתרו למשה) ודאי לא נאמרה עד לאחר מתן
 תורה, אלא אגב שמספר ביאת חותנו מספר כל עניינו
 (של יתרו) עד שחזר לארצו. ואפילו למ"ד לאחר מתן
 תורה בא, ק"ק למה נכתבה פרשה זו לכאן (לפני מתן
 תורה) וצ"ל דלפי שמספר בביאת עמלק שהרע לישראל
 ראשונה מספר נמי מעשה יתרו שהטיב לישראל
 ראשונה מעצה חשובה שנתן להם) מאי איכא
 למימר? אלא, יתרו מישראל זבן.

כד:

ישראל הוי ולדה זה ספק בכור ואיכא למימר כבר בכרה בבית עובד כוכבים, ואיכא למימר לא בכרה זה בבית העובד כוכבים וזה בכור שלה וירעה בכור זה עד שיסתאב שהרי אינו ראוי לקרבן שמוא אין זה בכור ולאחר שיש בו מום יאכלנו בעליו ולא יתננו לכהן שבכור בעל מום מותר לזרים ואין בו אלא משום גזילת מתנות כהונה אפי' הוא ודאי וזהו ספק הוה הכהן מוציא מחבירו ועליו הראיה שלא ילדה בבית העובד כוכבים וגבי ספק פטר חמור מפריש עליו מלה להתירו בהנאה דכתיב תפדה בשה, והמלה יעכב בעצמו דאפילו ודאי פטר אין קדושה הלה על מלה הניתן אלא משום גזילת כהן יש וכיון שהוא ספק אפילו גזל ליכא דראיה על הכהן? אלא, מחוורתא כדשנין מעיקרא.

וַיִּשְׁרְנָה הַפְּלוֹת בַּדָּרְךָ עַל-דָּרְךָ בֵּית שְׁמֹשׁ...
מאי וישרנה? א"ר יוחנן משום ר"מ שאמרו שירה וקריה ז' סרו הפלות ל' אז ישיר כי גאה גאה (הקד"ה) לשלוח יד בפלשתים ובדגון אלהיהם] ורב זוטרא בר טוביה אמר רב שישירו פניהם כנגד ארון ואמרו שירה.

ומאי שירה אמרו? א"ר יוחנן משום ר"מ אֲזַיִשִׁיר-מִשְׁהָ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. ור' יוחנן דידיה אמר וְאִמְרָתֶם בְּיָוֵם הַהוּא הוֹדוּ לְה' קְרָאָו בְּשִׁמּוֹ... ור"ש בן לקיש אמר מזמורא יתמא (פירש רש"י שלא הוזכר שם אמרו. התוס' הביאו את פירוש רש"י, וחקשו דהא כמה מזמורים יש כיוצא בו מזמור לתודה, מזמור שיר ליום השבת, שלא הוזכר שם האומר. ונראה לפרש שקרא לו יתמא משום שלא הוזכר על מה נאמר כמו מזמור לתודה שמפרש שנעשה לאמרו על התודה, וכן מזמור שיר ליום השבת. ואע"פ שיש יושב בסתר עליון, אשרי האישי, ה' מלך גאות לבש, שלא הוזכר על מה נעשו. מימ אין כתוב בהן מזמור) מְזֻמָּר שִׁירוֹ לְהוֹ שִׁיר חֲדָשׁ פִּיר-נִפְלְאוֹת עֲשָׂה הוֹשִׁיעֵת-לָנוּ יְמִינוּ וְזָרְעֵ קְדָשׁוֹ. ר' אלעזר אמר ה' מְלֹךְ יְרַגְּמֵנוּ (על שהכם במכת טחורים) עַמּוּם. ר' שמואל בר נחמני אמר ה' מְלֹךְ גְּאוֹת לְבָשׁ. ר' יצחק נפחא אמר רוני רוני השיטה (ארון עצי

שְׁמוּאֵל טָלָה חֶלֶב (רחל ומניקה את בנה) אֶחָד וַיַּעֲלֶהּוּ עוֹלָה. ויעלהו זכר משמע? אמר רב נחמן בר יצחק ויעלה כתיב.

ר' יוחנן אמר (האי דקתני לעיל לוקחין מהם לקרבן לאו מלתא פשיטתא היא לכל בהמות) גבול יש לה, פחותה מבת ג' שנים נעקרת (בהרבעת איש ונקחת מן העובד כוכבים דחיים עלה כתבו התוס' וליכא למיחש לרביעה, וקאי לשנויי רומיא דמתני' דאין מעמידין, וההיא דלוקחין מהם בהמה לקרבן, ואליבא דרבנן קאמר, דאילו ר"א אפי' בבת שתיים הייש לרביעה, דהא פרה בת שתיים והייש לרביעה, ותו דקתני וכן היה ר"א פוסל בכל הקרבנות דמשמע אפילו בני שנה. וא"ת לרבי יוחנן היכי שרי ליקח לקרבן פחותה מבת שלש שנים נחוש דלמא רבעוה לאמה כשהיא מעוברת והיא וולדה נרבעו י"ל דר' יוחנן למעמיה דאמר ביבמות (ע"ה). עובר לאו ירך אמו הוא] בת ג' שנים אינה נעקרת (וחיישינן לרביעה).

איתיביה כל הני תיובתא (דהני קראי דשרו בהמות עובד כוכבים להקרבנה)? שני להו פחותה מבת ג' שנים. ת"ש וְאֶת-הַפְּלוֹת הַעֲלֹ עוֹלָה לְה' בַּפְּחוֹתָהּ מִבֵּית שְׁלֹשׁ שָׁנִים. מתקיף לה רב הונא בריה דרב נתן א"כ, היינו (הכי על אוחס פרות נאמר ש' כהמשך אוחס פסוק) וְאֶת-בְּנֵיהֶם (ש' אוחס פרות) פָּלְאוּ בְּבֵית (לשון בית הכלא ל"א לשון מניעה) פחותה מבת ג' שנים, מי קא ילדה, והתנן פרה וחמור מבת ג' ודאי לכהן (בכבורות (יט:)) תנן הלוקח בהמה מן הנכרי ואינו יודע אם כבר בכרה אם לאו עז בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק פרה וחמור בת שלש ודאי לכהן ולד ראשון שתלד ביד ישראל אם זכר הוא ודאי לכהן אם אינה יתירה בעת לידתה על בת שלש דודאי לא ילדה בבית נכרי כתבו התוס' פ' דקודם שלש ודאי לא ילדה. ויש לתמוה דהא מעשה בכל יום דפרה בת שתי שנים יולדת וי"ל דודאי עתה נשתנה העת מכמו שהיה בדורות הראשונים כמו בעיננותא דורדא דאמרינן בחולין (מו:.) כל חיויא ברייתא הכי אית להו אלמא גוייתא לית להו ועתה היא בכל הבהמות שלנו] מכאן ואילך ספק (אם יתירה על בת שלש היתה כשילדה בבית

כד: - כה.

סמוך לשקיעתו דכתיב 'ולא איך לבוא' אלא שהה כיום תמים דהיינו עשרים וארבע שעות דיום אינו תמים ושלם אלא עם לילו) **בְּחֲצֵי הַשָּׁמַיִם וְלֹא־אֵיךְ לְבֹא בְּיוֹם תְּמִיִּם.** וכמה **א"ר יהושע בן לוי** עשרים וארבעה שעי (היה אותו יום מעלות השחר עד יציאת הכוכבים, ויום תמים אכולה מילתא קאי אהלוך ואעמידה) אזיל שית (עד חצי השמים) וקם שית (דכתיב ויעמד השמש) אזיל שית (עד ערב) וקם שית (כדכתיב ולא איך לבוא) כולה מלתא (הילוכו ועמידתו) כיום תמים (עשרים וארבע של יום ולילה דשאר ימים). **ר' אלעזר** אמר שלשים ושית (דיום תמים דקרא אעמידה להוד קאי) אזיל שית וקם תריסר, אזיל שית וקם תריסר, עמידתו כיום תמים. **רבי שמואל בר נחמני** אמר ארבעים ושמונה (דיום תמים דקרא אשהיה דשקיעה קאי, וקמייתא דלא כתיב ביה כיום תמים, סתם עמידה שנים עשר שעות כעמידה שדרכו לעמוד ולשתוק בלילה) אזיל שית וקם תריסר, אזיל שית וקם עשרים וארבעה, שנא' ולא איך לבוא כיום תמים, מכלל דמעיקרא לאו כיום תמים הוה. **איבא דאמרי** (הנך שיעורי דהנך רבנן) בתוספתא (שניתוסף על היום קאמרי להו) פליגי, ר' יהושע בן לוי אמר עשרים וארבעה (התוספתא, ויום תמים אעמידה קאי) אזיל שית וקם תריסר, אזיל שית וקם תריסר, עמידתו כיום תמים, ר"א אמר שלשים ושש (תוספתא ויום תמים דקרא אעמידה דלא איך לבוא קאי וקמייתא סתמא י"ב שעות כתורת לילה) אזיל שית וקם תריסר, אזיל שית וקם עשרים וארבעה, ולא איך לבוא כיום תמים ר' שמואל בר נחמני אמר (דכיום תמים אעמידה דולא איך לבוא קאי ומיהו מקיש עמידתו דחצי השמים לביאתו דלא איך לבוא) ארבעים ושמונה, אזיל שית וקם עשרים וארבעה, אזיל שית וקם כ"ד, מקיש עמידתו לביאתו, מה ביאתו כיום תמים, אף עמידתו כיום תמים.

שמים) התנופפי (התרוממי) ברוב הדרך המחושקת (קשורה כמו וחשוקיהם כסף) בריקמי זהב (מצופה זהב טהור מבית ומחוץ) המהוללה בדביר ארמון (שם"ת של משה בתוכו וארון מהולל ומפואר במה שבתוכו) ומפוארה בעדי עדיים (ואין לך עדי גדול מזה).

רב אשי מתני לה להא דר' יצחק אהא **וַיְהִי בְּנִסְעֵ הָאָרֶץ וַיֵּאמֶר מֹשֶׁה קִנְיָהּ הִיא יִשְׂרָאֵל מֵאִי אָמְרוּ? אָמַר ר' יִצְחָק רוּנִי רוּנִי הַשִּׁיטָה...** אמר רב כמאן קרו פרסאי לספרא דביר (הוא ספר בלשון פרסי)? מהכא **וְשֵׁם־דְּבִיר לְפָנִים קְרִית־סַפֵּר.** אמר רב אשי, אמר רב ספרא כמאן קרו פרסאי לנידה דשתנא (נוטריקון ד' דרך ש' נשים)? מהכא **פִּי־דְרָךְ נָשִׁים לִי.**

דף כה ע"א **וַיִּדְם הַשָּׁמֶשׁ** (ביהושע כתיב כשנלחם עם חמשת המלכים הצרים על הגבעונים, והכא נקט לה משום דפליגי לעיל ר"א ורבי שמואל בר נחמני במדרש פסוקא דוישרנה ופליגי נמי במדרש דויעמד השמש) **וַיִּבְרַח עֲמֹד עַד־יָקָם גֹּי' אֲיָבִיו** (ינקום ישראל מאויביו) **הֲלֹא־הִיא כְּתוּבָה עַל־סַפֵּר הַיְשָׁר** (שעתיד ליעשות לי גם) מאי ספר הישר? א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים (היינו ספר בראשית שמעשה אבות כתובים בו) שנא' **תָּמַת נַפְשִׁי מֹת יְשָׁרִים** (בלעם מבקש על עצמו שימות מיתה של גויעה כמותן). והיבא רמיזא (בבראשית שעתיד יהושע לבא לנס, זה יהושע משבט אפרים בא, כדכתיב למטה אפרים הושע בן נון, וכתיב באפרים זורעו יהיה מלא הגוים' כל הארצות נתמלאו מיראתו, ומאימתו זרעו של אפרים יהיה מלא הגוים, אדם נוצח כאן מלחמה ואין בני אספמיא יודעין בה, אבל בשעה שעמדה לו חמה ליהושע נראה לכל העולם ויראו מפניו)? **וַיִּרְעוּ וַיְהִי מְלֹא־הַגּוֹיִם, אִימְתִי יְהִי מְלֹא־הַגּוֹיִם?** בשעה שעמדה לו חמה ליהושע. **וַיַּעֲמֵד הַשָּׁמֶשׁ** (יש במשמעה שתי עכבות אחת בחצי השמים והיינו בחצי היום, ואחת

הישר? דכתיב (במשנה תורה) וְעֲשִׂיתָ הַיֵּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה' . והיבא רמזיא? יָדִיו רַב לֹא, ואיזו היא מלחמה שצריכה שתי ידיים, הוי אומר זו קשת. ר' שמואל בר נחמני אמר זה ספר שופטים, ואמאי קרו ליה ספר הישר? דכתיב בַּיָּמִים הַהֵם אֵין מִלְחָמָה בְּיִשְׂרָאֵל אִישׁ הַיֵּשָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה. והיבא רמזיא? לְמַעַן יָדַעַת הַרְּוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלַמְּדָם מִלְחָמָה, ואיזו היא מלחמה שצריכה לימוד? הוי אומר זו קשת. ומנלן דביהודה כתיב? דכתיב מִי יַעֲלֶה־לָּנוּ אֶל־הַפְּנֵנָי... בַּתְּחִלָּה לְהַלְחֵם בּוֹ, וַיֹּאמֶר ה' יְהוּדָה יַעֲלֶה.

(משום פלוגתא דהני אמוראי גופיהו נקט לה) וַיִּרְם הַטַּבַּח אֶת־הַשּׁוֹק וְהַעֲלִיָּה וַיִּשְׂם לִפְנֵי שְׂאוֹל מֵאֵי וְהַעֲלִיָּה? ר' יוחנן אומר (מה שגא' שוק והעליה, הינס...) שוק ואליה, מאי והעליה (מלוע נכתב והעליה ולא אליה מה שעליה) דמסמכא שוק לאליה (השוק סמוך לאליה שהאליה מלמעלה ונסמכה על השוק, ושוק הוא עצם של צומת הגיד הממוצע בין קולית לארכובה ואיברים התחתונים סומכין את העליונים). ורבי אלעזר אומר שוק וחזה, מאי והעליה? דמחית לה לחזה עילייה דשוק כי בעי אנופי, ומנפי ליה [מניח חזה על השוק גבי חזה ושוק של שלמים בשעת תנופה, וההיא סעודתא אע"פ דזבח הוה בדכתיב כי הוא יברך הזבח לא הוה חזה ושוק דידהו לכהן דבמה קטנה הוה וקיי"ל (זבחים קיט:) חזה ושוק בבמה גדולה, ואין חזה ושוק בבמה קטנה]. ורבי שמואל בר נחמני אמר שוק ושופי (כפ הירך הסובב עצם הקולית) מאי והעליה? שופי עילייה דשוק קאי. **פסק הש"ע** אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים, ואין מוסרין בהמה לרועה שלהם, מפני שהם חשודים על הרביעה (באר הגולה ובני נח נאסרו בה ויש כאן משום לפני עור לא תתן מכשול). ובמקומות שאינם חשודים בה, ואדרבה מכים ועונשים עליה, מותר (ה"ק) ... יו"ד (קנ"ג).

תנא כשם שעמדה לו חמה ליהושע, כך עמדה לו חמה למשה ולנקדימון בן גוריון וכתבו התוס' הא דלא קחשיב נמי יעקב כי שם לא היו רק תשלומין כדאמרינן (חולין צ"א) שמש ששקעה בעבורו וזרחה בעבורו, ומחאי טעמא נמי לא השיב חזקיה שלא היו רק תשלומין ליום שנתקצר בימי אחז והר"ר אלהן אומר דההוא מעשה דחזקיה לא היה אלא אות בעלמא שהרי לא עמד השמש כלל במקום אחד אלא שהלך לאחוריו דבכראשית רבה איכא נמי למ"ד וישם ה' לקין אות מלמד שהעמיד לו גלגל חמה). יהושע, קראי. נקדימון בן גוריון, גמרא [שהלווהו הגמון שתיים עשר מעינות (תענית י"ט)]. למשה מנלן? אתיא אהל אהל, כתיב הכא אָהֶל תֵּת פְּחָדָךְ, וכתיב התם ביהושע אָהֶל פְּדִלְךָ. ורבי יוחנן אמר אתיא תת תת, כתיב הכא אָהֶל תֵּת פְּחָדָךְ, וכתיב ביהושע בַּיּוֹם תֵּת ה' אֶת־הַתְּאֵמָרִי. ר' שמואל בר נחמני אמר, מגופיה דקרא שמעת ליה אָשֶׁר יִשְׁמְעוּן שְׁמַעְךָ וְרָגְזוּ וְחָלְדוּ מִפְּנֶיךָ, אימתי רגזו וחלו מפניך, בשעה שעמדה לו חמה למשה (במלחמת סיחון).

מיתיבי (במעשה דיהושע כתיב) וְלֹא הָיָה בַּיּוֹם הַהוּא לִפְנֵינוּ וְאַחֲרֵינוּ? איבעית אימא שעות הוא דלא הוו נפיש כולי האי. ואיבעית אימא אבני ברד (דלא היו במשה) לא הוו, דכתיב וַיְהִי בְּנִסְסוֹ מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמוֹרֵךְ בֵּית־חורן וְהִ' הַשֵּׁלֶיךָ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדֹלוֹת מִן־הַשָּׁמַיִם עַד־עֲזָקָה וַיָּמָתוּ.

כתיב (בקינה שקונן דוד על שאול כתיב) וַיֹּאמֶר לְלֵמֶד בְּנֵי־יְהוּדָה קִשֶׁת (דבני יהודה היו מושכי קשת) הֲנָה כְּתוּבָה עַל־סֵפֶר הַיֵּשָׁר מאי ספר הישר? א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים, דכתיב בהו תָּמַת נַפְשִׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתָהִי אַחֲרֵיָתִי כְּמָהוּ. והיבא רמזיא? יְהוּדָה אֶתְהִי יוֹרֵךְ אֶתְיָךְ ירך בעורף אויביך, ואיזו היא מלחמה שצריכה יד כנגד עורף (המושך בקשת נותן ידיו כנגד עיניו דהיינו מול העורף) הוי אומר זו קשת. ר"א אומר זה ספר משנה תורה, ואמאי קרו ליה ספר

ותיפוק ליה (בלאו עבירה נמי לא תתייחד) משום שפיכות דמים? א"ר ירמיה באשה חשובה עסקינן (בין האנשים ובין הנשים, אשה יפה וקרובה למלכות דמיסתפו מינה ולא קטלי לה, אבל משום עריות איכא, דיפה היא, ואצטריך לאשמועינן דלא תתייחד, חיישינן שמא תתפתה. אבל, אשה שאינה חשובה בין האנשים וחשובה בין הנשים משום רציחה נמי איכא דבא עליה ואחר כך הורגה דלא ס"ל אשה כלי זינה עליה. וחשובה בין האנשים ולא בין הנשים מותרת להתייחד, ומשום עריות ליכא דאינה יפה) דמירתתי מינה.

רב אידי אמר אשה כלי זינה עליה (אע"ג דאינה חשובה לא בין האנשים ולא בין הנשים אין הורג אותה אלא בא עליה וכיון שבא עליה אינו הורגה, ואפילו אינה קרובה למלכות נמי אי לא אשמועינן דחיישינן לעריות לא הוה מסתברא דמיתסרא משום שפיכות דמים).

מאי בינייהו (בין לר' ירמיה דמוקי לה באשה חשובה הא לאו חשובה חיישינן לשפיכות דמים בין לרב אידי דאמר כלי זינה עליה וליכא משום שפיכות דמים, מ"מ משום ערוה איכא בה ולא מתייחדת)? **איכא בינייהו** אשה חשובה בין אנשים (קרובה למלכות) ושאינה חשובה בין הנשים (פירש רש"י אינה יפה, לרבי ירמיה דמוקי לה באשה חשובה דמשמע חשובה בין האנשים ובין הנשים דקרובה למלכות היא ולא קטלי לה אבל משום עריות איכא למויחש דיפה היא הכא חשובה בין האנשים ולא בין הנשים שריא ליהודי דמשום שפיכות דמים ליכא דהא קרובה למלכות ומשום עריות נמי ליכא דהא מכוערת היא, לרב אידי אמירא ליהודי דכולהו חיישינן לערוה דהא סתמא קאמר אשה כלי זינה עליה ולא קאמר הכא באשה יפה עסקינן דכלי זינה עליה. **התוס'**

הביאו את פירוש רש"י **והקשו** דהא דלישנא דחשובה לא משמע יפה, ועוד דכי אינה יפה נמי מאי הוי, הא אמרינן לעיל (כב:) הכיבה עליהם בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן ק"ו לנשותיהן של ישראל **ושמא** י"ל דמ"מ דבאשה לא טרדי לאנסה כיון דאינה יפה. מיהו קשה דלר' ירמיה לא מישתמיט תנא או אמורא בשום

הקרבת מן העכו"ם ואין חוששין להם לא משום רובע ונרבע ולא משום מוקצה ונעבד, עד שיודע בודאי שזה נפסל, הרי הוא אומר מעמלקי הביאום אשר המל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבוח ליי"י אלהיך איסורי מזבח (ג,טו). ב. ואין מוסרין בהמה חיה ועוף לרועה כותי אפילו זכרים לכותים ונקבות לכותית מפני שכולן חשודין על הרבעת בהמה וכבר ביארנו שהן אסורין בזכור ובבהמה ונאמר ולפני עור לא תתן מכשול איסורי ביאה (כב,ו).

לא תתייחד אשה עמהם' במאי עסקינן, אילימא בחד, דכוותה גבי ישראל מי שרי, והתנן לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים (שהנשים דעתן קלות ושתייהן תתרצינה לעבירה)? **[דף כה ע"ב]** אלא בתלתא [להכי נקט תלתא דבישראל בתלתא שרו בין בעיר בין בדרך אבל תרי בעיר אין בדרך לא שמא יצטרך אחד מהן לנקביו ונמצא אחד מהן יתייחד עם הערוה (קדושין פא.). דכוותה גבי ישראל בפרוצים מי שרי (ועובדי כוכבים למה ליה לתנא לאשמועינן הא אפי' ישראל דכוותיהו אסורי) והתנן אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים, ואמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא בכשרים, אבל בפרוצים אפילו עשרה נמי לא, מעשה היה והוציאוה עשרה (פריצים לאשת איש זונה) במטה (חוץ לעיר לעבירה כעין קוברי מת שלא יבינו)? לא צריכא באשתו (של עובד כוכבים) עמו וכתבו **התוס'** לכאורה מוקי לה כר"ש דאמר בקדושין (פ:) בזמן שאשתו עמו ישן עמהן בפונדקי, שאשתו משמרתו. וא"ת אמאי לא מוקי לה בשיש עמה תינוקת, דככי האי גוונא בישראל שרי ליהודי דאמר רבא התם בגמ' מתייחד אדם עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה. וי"ל דלשון לא תתייחד משמע שאין שם שום ישראלית, אלא היא עובד כוכבים אין אשתו משמרתו (דלא קפדה דאיהו בקרי ואיתתיה בבוציני) אבל ישראל אשתו משמרתו (שרי כדתנן בעשרה יוחסין בזמן שאשתו עמו ישן עמהן בפונדקי מפני שאשתו משמרתו).

כה:

נפלו עלינו ליסמין נאמנת דהחזיקה מלחמה הוא, ודחי התם כדרב אידי דאמר אשה כלי זיינה עליה (לסקה אינה פומלת מליסטים) ולא אמרה בדדמי אלא ודאי המתינה עד שתראהו מת. **והשתא** לר' ירמיה דלית ליה כלי זיינה תפשוט דנאמנת י"ל דנהי דלית ליה האי מעמא לענין התירא להתייחד, מ"מ סומכת על זה שיכולה להטמין עצמה להמתין שם שתראה שימות ולא תעיד בדדמי).

תניא כוותיה דרב אידי בר אבין האשה אע"פ שהשלום עמה (דודאי לא יתרגוה דהא כלי זיינה עליה לא תתייחד עמה). והיינו כרב אידי בר אבין השלום עמה משמע היא נושאת את שלומה ואינה צריכה שלום מלכות) לא תתייחד עמה, מפני שהשודין על העריות. **פסק הש"ע א.** לא יתייחד ישראל עם עובדי כוכבים שהם חשודים על שפיכות דמים יו"ד (קנ"ג). **ב.** לא תתייחד ישראלית (ש"ך אפילו היא חשובה קרובה למלכות) עם עובדי כוכבים (ש"ך וכתב כ"י והאחרונים דוקא עם אנשים אבל עם נשים אף לפירש"י שרי דלא היישינן לשפיכות דמים ממעם שכתבו התוספות ויש לפקפק בזה לפירש"י) אפילו הם רבים ונשותיהם עמהם (ש"ך דבכה"ג אפילו בישראל פריצי שרי) יו"ד (קנ"ד). **כתב הפ"י** הרי"ף השמיט כל החילוקים, והעתיק המשנה כצורתה, נראה שהוא מפרש כפירוש רש"י דלרב אידי כל אשה אסורה להתייחד עם האנשים משום ערוה, וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם.

לא יתייחד אדם עמהן ת"ר ישראל שנודמן לו עובד כוכבים בדרך טופלו לימינו (מחברו לעובד כוכבים לימינו של ישראל שאם ירצה העובד כוכבים להורגו ישלח ישראל יד ימינו ויאחו בו) ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר בסוף (דאם היה העובד כוכבים חגור סייף) טופלו (ישראל) לימינו (כדי שיהא יד שמאל של עובד כוכבים שהסיף חגור בו לצד ימינו של ישראל ומזומנת לימין ישראל לאחוז בה) במקל (אם ביד עובד כוכבים מקל) טופלו (ישראל) לשמאלו (שתהא יד ימין העובד כוכבים שהמקל בה סמוכה לישראל, ואם ידים יד ימינו תאחזו שמאלו של ישראל במקל הסמוך לה דאי טופלו לימינו יהא

מקום לחלק בשבויה בין יפה לאינה יפה להתירה לכהונה, ועוד קשה דלפירוש רש"י משמע דאשה חשובה בין האנשים ושאינה חשובה בין הנשים דהא מילתא (ר"ל) ש"ס רק נפק"מ אחת בין ר' ירמיה לרב לילי, ולא ב' נפק"מ) וא"כ היה לו לומר חשובה בין האנשים ואינה חשובה בין הנשים מדקאמר ושאינה חשובה כו' אלמא תרי מילי נינהו. **לכך נראה לפרש** דודאי תרי מילי נינהו, דהא דקאמר אשה כלי זיינה עליה לאו משום דדעתיהו לביאה ומשום הכי לא קטלי לה, אלא טעמא מפני שאינה בעלת מלחמות ומריבות כאיש מרחמים עליה. **וה"פ** איכא בינייהו (נפק"מ ללשונא...) 'אשה חשובה בין האנשים' קרובה למלכות אם מותרת להתייחד עם האנשים עובדי כוכבים, דלר' ירמיה אסורה להתייחד כדקאמר מעמא כאשה חשובה, ואז לא נפיק לן מידי משום שפיכות דמים אי לאו משום טעמא דעריות, **לרב אידי** שריא דאמר מעמא דליכא למיחש לשפיכות דמים דאשה כלי זיינה ומרחמי עליה אבל לעריות איכא למיחש (בסתם לסקה) וכשהיא חשובה דמירתת מינה אף לעריות לא היישינן. (נפק"מ קניה) ושאינה חשובה בין הנשים' נמי אם היא מותרת להתייחד בין הנשים עובדות כוכבים איכא בינייהו, **דלרבי ירמיה** כיון דאינה חשובה קטלי לה דלית ליה טעמא דמרחמי **ולרב אידי** שריא דכלי זיינה עליה כלומר דמרחמי עליה, ואי משום עריות כדאמר' בריש פירקין שהעובדי כוכבים מצויין אצל נשי חבריהן בת דעת היא וכשתראה שיבא העובד כוכבים תצא מיד. **ובירושלמי גרם** אשה אינה בכלל שפיכות דמים א"ר ירמיה תפתר בכריאה, ורבי בון אמר אפילו בתשה (חלסקה) יכולה אשה להטמין ולומר עובדת כוכבים אני ואין האישי יכול להטמין עצמו ולומר עובד כוכבים אני **ונראה לפרש** אף כאן כפירוש הירושלמי 'באשה חשובה' בריאה ובעלת כה אבל לעריות איכא למיחש דהיישינן דלמא מפתה לה, ורב אידי אמר 'אשה כלי זיינה עליה' מפני שיכולה להטמין עצמה ולא קטלי לה ושרי אי לאו משום עריות. ובעי מאי בינייהו בין למר בין למר משום שפיכות דמים ליכא משום עריות איכא, ומסיק איכא בינייהו 'אשה חשובה בין האנשים' בריאה ובעלת כה דלר' ירמיה אסירי דאיכא למיחש שמא תפתה ורב אידי לא הייש אלא דלמא מאנסי לה ואי בריאה שריא דכיון שהיא בעלת כה אין לחוש לא לאונס ולא לשפיכות דמים. **א"נ** ושאינה חשובה בין הנשים' איכא בינייהו, דלרב אידי שריא להתייחד דיכולה להטמין עצמה הילכך לשפיכת דמים ליכא למיחש ולעריות נמי כיון שהיא בין הנשים, ולרבי ירמיה משום שפיכות דמים דדוקא בכריאה לא השו. **וא"ת** ביבמות (קיד): דבעי החזיקה היא מלחמה בעולם מהו (שלא היינו יודעים ש"ס מלחמות בלכות מלכות אללא מפיה) ואמרה מת בעלה אי מהימנא או לאו ובעי למיפשט דנאמנת מההיא דנפלו עלינו עובדי כוכבים

שגרים גירדנא דלטייה' כלומר דלייט מזליה (לונג שמוזלו מקולל) שתא בצרא משניה (נגרעת סנה מחייו) כלומר בתר ענייא אזל עניותא] שתא בציר משני (נגרעת סנה משנת חייו). תא חזי מה בין גנביי בבל (שפגעו ברב מזנשי נתפקרו לחרף אדם גדול) ולסטיין דארץ ישראל (שפגעו בתלמידי ר"ע ספרו בשבחו, ואע"פ שסתם לסטיין פרוצין מגנבים להודיעך שבחה של א"י). **פסק הש"ע** אם נזדמן לו בדרך עובד כוכבים הגור סיף, טופלו לימינו (הגה היה לעובד כוכבים מקל בידו, טופלו לשמאלו). היו עולים בעליה או יורדים בירידה, לא יהא ישראל למטה והעובד כוכבים למעלה (הגה ומ"מ טופלו קצת לימינו) ולא ישחה לפניו לעולם. שאל לו להיכן אתה הולך, אם היה צריך לילך פרסה יאמר שתי פרסאות אני הולך... י"ד (קנגג).

משנה בת ישראל לא תילד את העובדת כוכבים, מפני שמילדת בן לעובדת כוכבים, אבל עובדת כוכבים מילדת בת ישראל. בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים, אבל עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל ברשותה (דישראלית, אבל לא תמסרנו להוליכו בביתה שלא תהרגנו).

(גמרא) ת"ר בת ישראל לא תילד את העובדת כוכבים מפני שמילדת בן לעובדת כוכבים, ועובדת כוכבים לא תילד את בת ישראל (ואפילו אחרות ישראליות עומדות על גבה) מפני שחשודין על שפיכות דמים, דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים עובדת כוכבים מילדת את בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה, אבל לא בינה לבינה. ור"מ אומר אפי' אחרות עומדות על גבה נמי לא, דזימנין דמנחא ליה ידא אפותא (על מצחו של תינוק מקום שמוחו של תינוק רופס) וקטלא ליה ולא מתחזי (לא מינכרא שהרגתו) כי החיא איתתא דאמרה לחברתה (סמיילת) מולדא יהודייתא בת מולדא יהודייתא, אמרה לה (אופה סמיילת) נפישין בישתא דהחיא איתתא (כך וכך רעות יבואו עליך כמנין)

המקל רחוק מידו של ישראל). היו עולין במעלה (בהר או בסלע) או יורדין בירידה, לא יהא ישראל למטה ועובד כוכבים למעלה, אלא ישראל למעלה ועובד כוכבים למטה (בעלייה ילך ישראל לפני העובד כוכבים דהיינו למעלה אלא שטופלו לימינו דלא הוי אחריו ממש ובירידה יוליך העובד כוכבים לפניו) ואל ישוח לפניו (אפי' במישור אל ישחה ישראל לפני העובד כוכבים ליטול כלום) שמא ירוץ (ירוצין) את גולגלתו. שאלו להיכן הולך ירחיב לו את הדרך (אם היה צריך לו לילך עד פרסה יאמר לו ב' פרסאות אני צריך לילך אולי ימתין העובד כוכבים מלהכותו עד פרסה שניה וזה יפרוש ממנו קודם לכן) כדרך שעשה יעקב אבינו לעשו הרשע, דכתיב **עַד אֲשֶׁר-אָבָא אֶל-אֲדֹנָי שְׁעִירָה**, וכתיב **וַיַּעֲקֹב נֶסֶע סִפְתָּהּ** (ולא הלך עד שעיר). מעשה בתלמידי ר"ע שהיו הולכים לכזיב, פגעו בהן ליסמים, אמרו להן לאן אתם הולכים, אמרו להן לעכו (רחוק מכזיב). כיון שהגיעו לכזיב פירשו. אמרו להן תלמידי מי אתם, אמרו להן תלמידי ר"ע, אמרו להן אשרי ר"ע ותלמידיו, שלא פגע בהן אדם רע מעולם. רב מנשה הוה אזל **דף בו ע"א** לבי תורתא (מקום) פגעו ביה גנבי, אמרו ליה לאן קאזלת, אמר להן לפומבדיתא. כי מטא לבי תורתא (מקום) פריש. אמרו ליה תלמידא דיהודה רמאה את (תלמידו של רב יהודה הוה וקרו ליה רמאה כלומר ממנו למדת לרמותינו ליסטיין ישראל היו) אמר להו ידעיתו ליה (שהוא רמאי) יהא רעוא דליהו הנהו אינשי בשמתיה (לפי שהיה אדם גדול ושמתיה חיילא ליימינהו בשמתיה). אזלו עבדו גניבתא עשרין ותרתין שנין ולא אצלחו. כיון דחזו, אתו כולחו תבעו שמתיהו, והוה בהו חד גירדנא (אורג) דלא אתא לשרויה שמתיה, אכליה אריא. היינו דאמרי אינשי גירדנא (אורג) דלא טיזין ופירש רש"י שאינו עניו, סתם גרדן אין לו בושת פנים. התוס' הביאו את פירוש רש"י, ולאחריו הביאו את הערוך

דאחרות עומדות על גבה אימא מודי להו לרבנן, צריכא.

ורמינהו יהודית מילדת עובדת כוכבים בשכר, אבל לא בחנם (כתבו התוס' והמקשה לא עלה בדעתו להעמיד המשנה בחנם משום דתלי מעמא מפני שמילדת בן לעבודת כוכבים, ורב יוסף אסיק דאפילו הכי בשכר שרי משום איבה)? אמר רב יוסף בשכר שרי משום איבה (ומתני' בחנם קמיירי דמצי לאישתמוטי ולמימר צריכה אני לשכר מוזנותי).

סבר רב יוסף למימר אולודי עובדת כוכבים בשבתא בשכר שרי (בשכר כבחול) משום איבה [דהא אינהו חזו דמילדין לנשי דידן בשבת כבחול הקשו התוס', תימה לרב יוסף דס"ד דשרי, ולאביי נמי דמשני דליכא איבה משמע הא איכא איבה שרי, היכי שרינן משום איבה מילתא דאית ביה איסורא דאורייתא, דאמרינן בשבת (קו): הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב משום עוקר דבר מגידולו דהוא תולדה דגזוז י"ל דהכא ביושבת על המשבר שכבר נעקר לצאת א"צ כיון דכלו לו חדשיו פסקו גידוליו] א"ל אביי, יכלה למימר לה דידן דמינטרי שבתא מחללינן עליהו, דידכו דלא מינטרי שבתא לא מחללינן.

סבר רב יוסף למימר אנקי בשכר שרי משום איבה, אמר ליה אביי, יכלה למימר אי פנויה היא בעינא לאינסובי (ביאר ר"י מלניל כל זמן שהאשה מניקה את הולד היא כחוקה, לפי שהיא נעכר ונעקה חלב. ולכן אומרת האשה, לריכה אני להכריח את עצמי כלי שאשא חן צעיני כל חושי) אי אשת איש היא לא קא מזדהמנא באפי גברא.

סבר רב יוסף למימר, הא דתניא העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה [כתבו התוס' פירוש בשלהן, דאי בשל אחרים הא אמרינן בב"מ (ה): אין אדם הוטא ולא לו. וא"ת מאי האי דאחמור רבנן ברועים שאינם פסולים אלא מדרבנן וגם הם כשרים לעדות אשה כדאיתא ב"ר"ה (כב). ואילו בגולנין שהם פסולין מן התורה לכל עדות שבתורה לא אחמור כולי האי, וכן מומר אוכל נבילות לתיאבון דלכ"ע אמרינן הכא דאיתרבי בין השבת גופו והשבת ממנו דחייב להעלות ואסור להוריד. ואורי' היא הנותנת משום דלא פסילי אלא דרבנן עשו חכמים חיזוק כדי שיתנו

דקא משפילנא מינייהו דמא (שהשפילתי מהן והרגתי בהן) כי אופיא (קאף) דנהרא. ורבנן, א"ל לא היא, במילתא בעלמא הוא דאוקימתה.

בת ישראל לא תניק' ת"ר בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים מפני שמגדלת בן לעבודת כוכבים, ועובדת כוכבים לא תניק את בנה של בת ישראל מפני שהשודה על שפיכות דמים, דברי ר"מ, וחכ"א עובדת כוכבים מניקה את בנה של בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה, אבל לא בינו לבינה וכתבו התוס' פירוש ואפילו ברשות הישראלית דפלוגתא דהנקה דומיא דמילדת ומילדת סתמא ברשות ישראל היא ואפ"ה אינו שרי אלא באחרות עומדות על גבה, ומיהו בישראל יוצא ונכנס שרי דעומד על גביו קרינא ביה כדמוכה לקמן (סא). וא"כ צריך ליזהר שלא להניח ישראלית ההולכת חוץ לעיר את בנה יהודי בבית ביד מינקת עובדת כוכבים אם אין ישראלית בעיר יוצאות ונכנסות תמיד שם, ואפ"ה מומן שכיבה ואילך אסור להניחו יהודי. ועל תינוק ותינוקת שמשוהין בבית העובד כוכבים יהודים לרפאותן הורה ר"י דאסור מכמה עניינים שהם השוידים על שפיכות דמים ואפילו הם גדולים קצת ימשיכום למינות. וירושלמי עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל דכתיב 'זהו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך' תני יונק התינוק והולך מן העובדת כוכבים ומבהמה טמאה ומביאין לו חלב מכל מקום ואין הושישין לא משום שקץ ולא משום טומאה. ורבי מאיר אומר אפילו אחרות עומדות על גבה נמי לא, דזימנין דשייפא ליה סמא (סם המות שפה) לדד (בדדיה) מאבראי וקמלא ליה.

וצריכא, דאי אשמעינן מילדת, בההיא קאמרי רבנן דשרי, דלא אפשר, משום דאחרות רואות אותה (דאי מנחא ידא אפותא חזי ליה דאגב דחשידי יהבי ישראליות עינייהו עלה ומירתתא) אבל מניקה דאפשר דשייפא ליה סם לדד מאבראי וקמלא ליה אימא מודי ליה לרבי מאיר. ואי אשמעינן מניקה, בההיא קאמר רבי מאיר דאסור, משום דשייפא ליה סם לדד מאבראי וקמלא ליה, אבל מילדת דלא אפשר היכא

למימר כל היכא דקרינא ביה לא תשיך קרי ביה לא תשוך מ"מ כיון דאין אתה מצווה להחיותו אינך מצווה להלוותו בלא רבית דלא קרינא ביה וחי אחיך עמך, ואמרינן בירושלמי דמכילתין כותאי דקסרי מותר להלוותן ברבית, והא דאמרינן עובדיה לזה מיהורם בן אחאב ברבית כדי לפרנס הנביאים, אע"ג דיהורם ישראל מומר הוה ואסור ליתן לו רבית שאני התם לפיקוח נפש הוה ומצוה, אבל מסור מיגרע גרע מיניה ובכל מקום שונה מסור אצל מין ולא איתרבי אצל אבדה ושמוא מאן דאית ליה ממון מסור אסור לאבדו ביד אית ליה נמי דמשיבין אבידתו, ומטעמא דיכין רשע וצדיק ילבש] ואת אמרת היו מורדין? סמי מוכאן מומר [כתבו התוס' נראה דדוקא לגבי הורדה לבור מסמי ר' יוחנן מומר מלמתנייה בהדי מינים אבל לדברים אחרים מצינו בכמה מקומות שונה מינים ומומרים יחד בר"ה (יו). המינים והמומרים והמסורות יורדין לניהנם ובגוטיין (מה): ס"ת שכתבו מין ומומר ומסור]. ולישני ליה כאן במומר אוכל נבילות לתיאבון (כשאינן להם בשר אבל אינו מופקר להיות איסור והיתר לפניו להניח היתר ולאכול איסור, ואם עושין בן זה להכעים) כאן במומר אוכל נבילות להכעים? קסבר אוכל נבילות להכעים מין הוא (והא תנא ליה רישא מינין, בכמה דברים מצינו חילוק בין מין למומר כגון ס"ת שכתבו מין ישרף ודחבא).

איתמר מומר פליגי רב אחא ורבינא, חד אמר לתיאבון מומר, להכעים מין הוי. וחד אמר אפילו להכעים נמי מומר והקשו התוס' תימה מדתני בהוריות (יא). אכל חלב הרי זה מומר, ואיזהו מומר אוכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים. ובעי תלמודא מאי קאמר (מה צילוך צלייתא זו) ומסיק ה"ק אכל חלב לתיאבון הרי זה מומר, להכעים הרי זה מין, ואיזהו מומר שסתמו מין, פי' דמהלב לא ידעינן דשמוא אכלו לתיאבון משום שהוא טוב לאכול, ומשי"ה קאמר זה האוכל נבילות וטרפות פי' נבלה שמתה מחמת חולי, וטרפה שנשברה מפרקתה שמתה והולכת ואינה ראויה לאכילה, וא"כ לא אכל אלא להכעים, אבל לא מיירי בשנשחטה בסכין דלא הוי קרוי מין בסתמא דשמוא אכלה לתיאבון שהיא טובה לאכול. (ענת מקסס מגמ' זאת...) ובשלמא לרבי יוחנן ניהא דקאמר דמומר אוכל נבלות להכעים מין הוא, אלא למ"ד (מומר אוכל נבלות להכעים...) מומר מאי איכא למימר הרי זה אוכל נבלות שקצים ורמשים י"ל דמאן דאית ליה הכא (מומר אוכל נבלות להכעים) דהוי מומר מפ' לברייתא הכי אבל

לב לשוב, וב"ד היו מכין ועונשין שלא מה"ת] לא מעלין [כתבו התוס' ואפי' לר"מ דאמר (כ). לעובד כוכבים בנתינה] ולא מורדין [כתבו התוס', ואית הא אמרינן במסכת סופרים פמ"ז כשר שבכנענים הרוג וי"ל דברושלמי דקדושין מפרש דהיינו בשעת מלחמה ומביא ראיה (לכשר שכנענים הרוג) מויקה שש מאות רכב בחור ומהיכן היו מהירא את דבר ה' (א"כ גם אלו שנאמר צה"ל את דבר ה' לכו להרוג את ישראל, ולכן כשר שכנענים הרוג) ואע"פ שסתם כנענים עובדי כוכבים ומזלות הם ועוברין על שבע מצות מ"מ אין מורדין דרכינהו בקרא להתירא דכתיב והיה לך למס ועבודך] אסוקי בשכר שרי משום איבה. אמר ליה אביי, יכול לומר לו קאי ברי אאיגרא (ואם לא אורידנו ימות, ונוח לי להפסיד שכרי ולהצילו) אי נמי נקיטא לי זימנא לבי דואר (השלטון קבע לי זמן ליום וועד ואם לא אלך יצא שכרי בהפסדי).

תני רבי אבהו קמיה דר' יוחנן העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין [דף כו ע"ב] ולא מורדין, אבל המינין (כומרין לעבודת כוכבים בין עובדי כוכבים בין ישראלים) והמסורות (מלשינים לשקר המוסרין ממון חבריהם ביד עובדי כוכבים אנסיין) והמומרים היו מורדין ולא מעלין. א"ל, אני שונה לְכָל-אֲבֵרַת אֶחָיִךְ לרבות את המומר והקשו התוס', תימה מאי פריך דלמא לעולם אימא לך דמורדין ואפילו הכי משיבין לו אבידתו דהא במסור לאנסיין אע"פ שמומונו אסור לאבד ביד משום דלמא נפיק מיניה ברא מעליא דכתיב יכין רשע וצדיק ילבש' ואפ"ה היו מורדין. וי"ל דשאני הכא דמהווא קרא דמרבין השבת אבידתו ילפינן השבת גוף בישראל, וזה שבותו לרבות אבידת גופו וכמו דאתרבי ישראל איתרבי לכולהו בין לממונו בין לגופו ואפילו להעלותו צריך, ולפדותו כדמשמע בגיטין (מו). דבעי רבי אמי למיפרקיה אם היה מומר לתיאבון, אלא לפי שהיה מומר להכעים קאמר לא שבקינן לי למפרקינך, וגם להלוותו ברבית אסור כדמשמע בב"מ (סב). אהדר ליה דניח בהדך, ומומר לתיאבון אתה מצווה להחיותו. ומיהו מומרים של זמניהם להכעים הן דשבקי התיירא ואכלי איסורא ומטמעין בין העובדי כוכבים וכל להכעים אי אתה מצווה להחיותו כדמשמע מההיא דגיטין (מו). דלא מהייב למפרקיה ומותר ליקח מהם רבית, ואע"פ שאסור ליתן להם רבית משום לא תשיך, ומשום לפני עור, והוי ליה

חלב הרי זה מומר סתמו לתיאבון שטוב הוא לאכול ומכריזין על אבידתו ואין מורדין, ואיזהו מומר שסתמו להכעיס ואין מכריזין על אבידתו וגם היו מורדין אותו לבור אוכל נבלות וטרפות דמאסי דומיא דשקצים ורמשים] **אלא איזהו מין, זה העובד אלילי כוכבים וכתבו התוס' הכא משמע דישאל מומר לעבודת כוכבים נקרא מין ותניא בחולין (יג.) שהיטת מין לעבודת כוכבים פתו פת כותי... וקשה דבפ"ק החולין (שם:) אמרינן אין מינין בעובדי כוכבים ובעי למאי הלכתא לשהיטה ויין נסך, השתא שהיטת מין דישאל אסורה, דעובדי כוכבים מיבעיא, ומאי קושיא הא אשכחנא ישראל עובד עבודת כוכבים חמור מעובד כוכבים, דאילו ישראל מומר לעבודת כוכבים הרי זה מין ולכ"ע משמע הכא דמורדין, ועובדי כוכבים אע"פ שכולם עובדי עבודת כוכבים אין מורדין, ואף לענין שהיטה כיון דהוי מין תניא התם שהיטת מין לעבודת כוכבים ואילו עובד כוכבים לא אשכחנא דאמר סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים אלא ר' אליעזר י"ל דהא דאמר שהיטת מין לעבודת כוכבים היינו בכומר לעבודת כוכבים שהוא אדוק ביותר, אבל ישראל העובד עבודת כוכבים אין שהיטתו כשהיטת מין, וראיה מדאמר בחולין (לט.) השהיט לזרוק דמה לעבודת כוכבים רבי יוחנן אמר אסורה ורשב"ל אמר מותרת ופירש רש"י לשם דמותרת אף באכילה ואע"פ שהשהיט חייב מיתה כדאמר בסנהדרין (סא.) עד כאן לא אמר רשב"ל אלא בהמה אבל גברא בר קטלא הוא מידי דהוה אמשתתהו להר דהר מותר ועובדו בסוף. אלמא, אף בעובד עבודת כוכבים אין שהיטתו נאסרת בסתם.**

מיתיבי אבל פרעוש אחד או יתוש אחד הרי זה מומר (פרעוש ויתוש אין אדם אוכלן לתיאבון) והא הכא דלהכעיס הוא, וקתני מומר? התם בעי למיטעם טעמא דאיסורא (לא להכעיס אלא מתאוה לטעום טעמו לפי שאין ישראל טועמו מעולם הקשו התוס', תימה מאי שנא אוכל פרעוש או יתוש מאוכל שקצים ורמשים דהוא מין אף בסתמא בכרייתא דהוריות (יא.) שהבאתי לעיל י"ל דהכא מיירי במפרש בהדיא דלכך הוא עושה א"י התם קתני אוכל שקצים ורמשים דמשמע הרבה כזה אחר זה דמקמייתא טעם טעמא אבל הכא קתני פרעוש אחד או יתוש אחד.

אמר מר היו מורדין אבל לא מעלין. השתא אחותי מחתינן, אסקי מיבעיא? **אמר רב יוסף בר חמא אמר רב ששת לא נצרכא, שאם היתה מעלה בבור (עשויה בקרקע ויכול**

לעלות) מגררה (והאי 'לא מעלין' דקאמר אין מניחין לעלות קאמר) דנקיט ליה עילא ואמר (כלומר אית ליה לאישתמוטי מאיבה ולמימר ליה) לא תיחות חיותא עלויה (דרך מעלה זו ותמות בבור כתבו התוס' משמע דאמר הכי לאשתמוטי כי היכי דלא תהוי איבה. ותימה מאי איבה שייכא הכא, הא מורדין ואפילו לכתהלה י"ל דמורדין היינו כשידינו תקיפה בזמן הבית אבל לא מעלין אף אין ידנו תקיפה היכא דאית ליה לאשתמוטי, ומעיקרא הכי פריך השתא אחותי מחתינן כשידינו תקיפה אסקי השתא מיבעיא כיון שיוכל לאשתמוטי ולידך לו). **רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו לא נצרכא, שאם היתה אבן על פי הבאר מכסה, אמר לעבורי חיותא עלויה (צריך אני להעביר עדר צאני למרעה ודרכי על שפת בור זה וירא אני שלא יפלו). רבינא אמר שאם היה סולם מסלקו, אמר בעינא לאחותי ברי מאיגרא.**

פסק הש"ע א. ישראלית לא תניק לבן עובד כוכבים, אפילו בשכר (הגה א"כ יש לה חלב הרבה ומצערת אותה, מותרת להניקו מלמי). ולא תיילד לעובדת כוכבים, אלא אם כן היא ידועה למילדת, שאז מותרת, ודוקא בשכר ובחול... י"ד (קנ"ב, ג). **ב.** עובדת כוכבים לא תיילד לישראלית בינה לבינה, ואפילו אם היא מומחית. וכן לא תניק לבן ישראל בביתה, ואפילו אחרים עומדים על גבה. אבל בבית ישראל מותרת ליילד ולהניק, אם אחרים עומדים על גבה או יוצאים ונכנסים, והוא שלא יניחנו עמה לבדה בלילה י"ד (קנ"א). **ג.** אפיקורס מישאל, והם עובדי עבודת כוכבים או העושה עבירות להכעיס, אפילו אכל נבילה או לבש שעמנו להכעיס, הרי זה אפיקורס, הכופרים בתורה ובנבואה, מישאל, מצוה להרגן, אם יש בידו כח להרגן בסוף בפרהסיא, הורג. ואם לאו, יבא עליהם בעלילות עד שיסבב הריגתן. כיצד, ראה אחד מהם שנפל לבאר, והסולם בבאר, קודם ומסלקו ואומר הריני טרוד להוריד בני מהגג ואחזירנו לך, וכיוצא בדברים אלו. אבל העובדי כוכבים שאין בינינו ובינם מלחמה, ורועה בהמה דקה

וסבר ר"מ עובד כוכבים לא, ורמינהו עיר שאין בה רופא (שיודע למול) ישראל ויש בה רופא כותי ורופא עובד כוכבים, ימול עובד כוכבים (שאינן מילתו לשם עבודת כוכבים שהרי אין דרכם למול את בניהם) ואל ימול כותי [שמו] לשם דמות יונה שמצאו בראש הר גריזים ועובדין לה עבודה כדאמר בחולין (ו:.) ומלין את בניהם לשם יונה [זו] דברי ר"מ, רבי יהודה אומר ימול כותי ואל ימול עובד כוכבים (מפני שחשוד על שפיכות דמים)? איפוך, ר"מ אומר ימול כותי ולא עובד כוכבים, ר' יהודה אומר עובד כוכבים ולא כותי.

וסבר ר' יהודה עובד כוכבים שפיר דמי, והתניא, ר' יהודה אומר מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה, שנא' וְאֵתָהּ אֶת־בְּרִיתִי תִשְׁמֵר? אלא, לעולם לא תיפוך, והכא במאי עסקינן [דף כז ע"א] ברופא מומחה (לא מרע נפשיה לשוייה כרות שפכה כתבו התוס' ואפילו אינו מומחה למילה לא מרע נפשיה בכל דבר שיתעסק בו) דכי אתא רב דימי א"ר יוחנן אם היה מומחה לרבים מותר.

וסבר רבי יהודה כותי שפיר דמי, והתניא ישראל מל את הכותי, וכותי לא ימול ישראל, מפני שמל לשם הר גריזים, דברי רבי יהודה אמר לו רבי יוסי וכי היכן מצינו מילה מן התורה לשמה [כתבו התוס' הכא משמע דלרבי יהודה אע"ג דבעי מילה לשמה מסקינן דמכשר לה בעובד כוכבים. ותימה מ"ש מגט דבעינן לשמה ופסלינן כתיבת עובד כוכבים בגט משום דעובד כוכבים אדעתא דנפשיה קעביד. וי"ל דלא דמי, דלעולם עובד כוכבים סתמא קא עביד גבי מילה, דסתמא לשמה קאי כל זמן שאינו עושה לשם הר גריזים. אם כן בעובד כוכבים דסתמא קעביד כשרה, אבל גט אשה סתמא לאו לשמה, דסתם אשה לאו לגירושין עומדת הלכך גט בעובד כוכבים פסול, והלכך צריך שיפרש כותב הגט בתחלת הכתיבה אני כותב לשם פלונית, והוא הדין בס"ת צריך שיאמר בפירוש בתחלת הכתיבה אני כותב לשם תורת ישראל והאזכרות לשם קדושה דסתמא לאו לשמו קאי, וכן משמע בגיטין (נד:) אזכרות שלו לא כתבתי לשמן משמע לא פירשתי לשמן דאי סתמא כשר עד שיפרש שלא לשמן היה לו

מישראל במקום שהשדות הם של ישראל, וכיוצא בהם, אין מסבכים להם המיתה, ואסור להצילן. בד"א, בישראל בעל עבירות והוא עומד ברשעו ושונה בו תמיד, כגון רועה בהמה דקה שפקרו בגזל והם הולכים באולתם, אבל ישראל בעל עבירות שאינו עומד ברשעו תמיד, אלא עושה עבירות להנאת עצמו, כגון אוכל נבילות לתיאבון, מצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו. (עיין ביורה דעה סימן קנ"ה) ה"מ (תכהה). וי"ל החזו"א הל' שחיטה פ"י ב' ס"ק ט"ז נראה דאין דין מורדין אלא בזמן שהשגחתו יתברך גלוי כמו בזמן שהיו נסים מצוין ומשמש בת קול וצדיקי הדור תחת השגחה פרטית הנראית לעין כל, והכופרין אז הוא בגליונות מיוחדת בהטיית היצר לתאוה והפקרות, ואז היה ביעור רשעים גדרו של עולם שהכל ידעו כי הדהת הדור מביא פורעניות לעולם ומביא דבר וחרב ורעב בעולם, אבל בזמן ההעלם שנכרתה האמונה מן דלת העם אין במעשה הורדה גדר הפרצה אלא הוספת הפרצה שיהיה בעיניהם כמעשה השתתה ואלמות ה"ו, וכיון שכל עצמנו לתקן, אין דין זה נוהג בשעה שאין בו תיקון, ועלינו להחזירם בעבותות אהבה ולהעמידם בקרן אורה במה שידינו מגעת'.

ת"ר ישראל מל את העובד כוכבים לשום גר, לאפוקי לשום מורנא (תולעת שיש לו בערלתו) דלא [דאסור לרפאותו בחנם דהא אמרן לא מעלין ולא מורדין כתבו התוס' פירש רש"י דאסור לרפאות בחנם אבל בשכר שרי משום איבה, וראיה בגיטין (ע.) דרב שימי בר אשי עבדא ליה לההוא עובד כוכבים (תלופסו זו) לדבר אחר (ללעת) ואיתסו, אלמא שרי לרפאות עובד כוכבים אלא ודאי בשכר הוה, ועוד י"ל דהתם נמי בחנם הוה ולהתחכם ברפואות יכול להיות מותר, וכן משמע מפני שלא היה בקי ברפואות עשה כן] ועובד כוכבים לא ימול ישראל, מפני שחשודין על שפיכות דמים, דברי רבי מאיר, והכמייס אומרים עובד כוכבים מל את ישראל בזמן שאחרים עומדין על גבו, אבל בינו לבינו לא. ורבי מאיר אומר אפילו אחרים עומדים על גבו נמי לא, דזימנין דמצלי (מטה הסכין כדמתרגמינן מטה משפט מצלי דין) ליה סכינא ומשוי ליה כרות שפכה (מי שנכרת לו מן הגיד מן העמרה ולמעלה לצד הגוף ושוב אינו מוליד).

איתמר מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה, דרו בר פפא משמיה דרב אמר ואתה את בריתי תשמור (וזרעך אחרוך ולא עובד כוכבים) ורבי יוחנן אמר המול ימול (קרי ביה המל ימול מי שהוא מהול ימול אחרים). מאי בינייהו? ערבי מהול וגבנוני מהול (אומה מהולה) איכא בינייהו, מאן דאמר המול ימול איכא, ומ"ד את בריתי תשמור ליכא.

ולמאן דאמר המול ימול איכא, והתנן קונם שאני נהנה מן הערלים [מה שאני נהנה מן הערלים אסור עלי בקונם וקונם הוא לשון

הקדש פתבו התוס' ולא גרס ביו"ד (שלוני נהנה) דא"כ היו דברים שאין בהם ממש (כוונת התוס') כלן מתבטלת היטב מתוס' יצמות על. ד"ה שלני נהנה, וס' מזואר שקשאומו 'קונם שלני נהנה' אוסר על עלמנו את ההנאה, ושאומו 'קונם שלני נהנה' אוסר על עלמנו את החפץ) ואין הל כדאמרינן בנדרים (טו.) גבי שאני ישן מותר בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים. אלמא, אע"ג דמהילי כמאן דלא מהילי דמו (הקשו התוס') תימה מאי קפריך מנדרים למ"ד המול ימול דלמא שאני נדרים דהלך בהן אחר לשון בני אדם, והתם נמי (הגמ' בנדרים) דקפשיט מקרא (כי כל הגויים עללים) קרא ל"ל (ללמוד שכל גוי נקרא ערל) הא אמר בנדרים הלך אחר לשון בני אדם י"ל דהתם מפיק ליה מקרא כי לא נתברר לנו לשון בני אדם, אם לא מן הפסוק, וכיוצא בזה איכא בפסחים (ב.) והא קמ"ל דאור כוכבים אור הוא ונפקא מינה לנודר. אי נמי שפיר פריך קראי אהדדי דהתם נפיק מקרא דכל העובדי כוכבים ערלים ואין מילתם חשובה לקרותה מילה, וקשה למאן דסבר למימר דהוי ערבי וגבנוני בכלל מהולים? אלא איכא בינייהו ישראל שמתו אחיו מחמת מילה ולא מלוהו (לזה, שלא ימות) למ"ד ואתה את בריתי תשמור איכא, למאן דאמר המול ימול ליכא.

ולמ"ד המול ימול ליכא, והתנן קונם שאני נהנה ממולים, אסור בערלי ישראל ומותר במולי עובדי כוכבים. אלמא, אע"ג דלא מהילי כמאן דמהילי דמו? אלא איכא בינייהו אשה והקשו התוס', תימה אמאי לא אמר איכא בינייהו מומר לערלות דלמ"ד ואתה את בריתי ליכא שאינו בכלל לשמור כדאמרינן בגיטין (מה.) דישראל

לומר כתבתם שלא לשמן וכן משמע נמי בגיטין (מה:) גבי רשב"ג שהתיר בצידון ליקח ספרים מעובד כוכבים ומקשה ורשב"ג עיבוד לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי, ומדפסיל כתיבה בעובד כוכבים ש"מ דסתמא לאו לשמן, דאי סתמא לשמן ליתכשר כמו במילה. וא"ת כיון דסתמא לאו לשמן א"כ בגיטין (מה:) גבי ס"ת תפילין ומוזוות שכתבן מין מסור עובד כוכבים ועבד אשה וקמן וכותי וישראל מומר פסולים שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה למה לי קרא תיפוק ליה דעובד כוכבים סתמא עביד וסתמא פסול. י"ל דתני עובד כוכבים אנב אשה וקמן דה"נ תנא מין דבלאו קרא פסול משום דסתמא לעבודת כוכבים] אלא מל והולך עד שתצא נשמתו?

אלא, לעולם איפוך כדאפכינן מעיקרא (דלרבי יהודה כותי אסור ועובד כוכבים מותר, דעובד כוכבים אין דרכו למול בנוי לשם עבודת כוכבים, ולשפיכת דמים לא חייש הואיל ואחרים על גביו) ודקא קשיא דרבי יהודה אדר' יהודה (דפסיל מילת עובד כוכבים מגזירת הכתוב...)) ההיא דרבי יהודה הנשיא היא דתניא, רבי יהודה הנשיא אומר מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה, ת"ל ואתה את בריתי תשמור.

אמר רב חסדא מאי טעמא דרבי יהודה (בר פלוגתא דרבי יוסי דפסיל כותי)? דכתיב לה' המול (ועשה פסח לה' המול... ודריש ביה מילה לשמה הלכך כותי פסול דמל שלא לשמה, אבל עובד כוכבים לא מהיל אלא אדעתא דישראל שאומר לו מהול והיינו לשמה). ורבי יוסי, המול ימול (רבויה הוא). ואידך הכתיב לה' המול? ההוא בפסח כתיב (לה' דקרא אפסח קאי שתהא עשיתו לשמה). ואידך נמי הכתיב המול ימול? דברה תורה כלשון בני אדם ופתבו התוס', אומר ר"י דמאן דאית ליה הכא דברה תורה כלשון בני אדם יכול להיות שאינו הולק על השב תשיב ועל הוכה תוכיח וכיוצא בהן דדרשינן להו (ב"מ לא.) דלא אשכחנא תנא דפליג, וראייה (לכך...) דר"ש אמר בכתובות (סז:) על העבט תעביטנו דברה תורה כלשון בני אדם, ור"ש גופיה דריש ב"ר"ה (ח.) עשר תעשר וצ"ע בדבר דמאיזה טעם אומר התלמוד פעמים כך ופעמים כך.

במקום שאין גילוי בני אדם כ"כ, כי ההיא דרב הנא בשבילי דנהרדעא, אבל ביהוד ממש לא איצטריך דתיפוק ליה אף בלא מסתפר אסור להתיחד עמהם משום שפ"ד וכן יש לפרש לעיל (כו.) גבי מניקה.

(גמרא) מאי ריפוי ממוזן ומאי ריפוי נפשות, אילימא ריפוי ממוזן בשכר, ריפוי נפשות בחנם (כלומר מעצמו ומנפשו הוא עושה כמו 'אם יש את נפשכם' בדעתכם) ליתני מתרפאין מהן בשכר (לא קטיל דהייש להפסדא דאגריה) אבל לא בחנם, אלא ריפוי ממוזן דבר שאין בו סכנה (מכה שאין בה סכנה שיוכל העובד כוכבים לקלקלו שתכאב לו יותר ויוציא ממוזן לרפאות) ריפוי נפשות דבר שיש בו סכנה, והאמר רב יהודה אפילו ריבדא דכוסילתא (כלי אומן המקיז בכתפים, ריבדא' מכת הכלי כלומר אי כבדא לי ריבדא דכוסילתא שהקזי לי אומן ישראל) לא מתסינן מינייהו (לא אמינא לעובד כוכבים לאסוייה להעביר הכאב דאסור למסור גופו ביד עובד כוכבים)? אלא ריפוי ממוזן בהמתו, ריפוי נפשות גופיה (ואפי' אין סכנה בדבר). והיינו דאמר רב יהודה אפילו ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו.

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אבל אם אמר לו סם פלוני יפה לו, סם פלוני רע לו מותר, **[דף כז ע"ב]** סבר (העובד כוכבים) שיוולי משאיל לו (האי ישראל מדלא בעי לאיתסי מנאי לא סמיך עלי ושיוולי קא משייל לנסותי אם אומר לו אמת) כי היכי דמשאיל לו משאיל לאיניש אהרינא, ואתא ההוא גברא לאורועי נפשיה.

אמר רבא א"ר יוחנן, ואמרי לה אמר רב חסדא אמר ר' יוחנן (חולי שאם לא ירפאנו רופא...) ספק חי ספק מת, אין מתרפאין מהן (דעובד כוכבים ודאי קטיל ליה ומוטב שיניח אולי יחיה, היכא דידיעינן שאם לא ירפאנו) ודאי מת (ואין כאן ישראל לרפאותו) מתרפאין מהן (דעובד כוכבים מאי עביד ליה, הא בלאו הכי מוית, ושמא ירפאנו העובד כוכבים).

מומר לאו בר קשירה כאותה שהבאתי לעיל מפני שאינו הפין לקשור ה"נ נימא שאינו בר מילה כיון שאינו הפין לימול, ולמ"ד המול ימול, איכא דאמרי לעיל אע"ג דלא מהילי כמאן דמהילי דמו. ואורי' דמומר לערלות מיהו בר שמירת ברית הוא אלא שאינו הפין אבל מיהו בר שמירת ברית הוא אם יחפוץ, ובגישין גבי קשירה הכי קאמר כל שאינו בקשירה כלומר שאינו מקיים מצות וקשרתם אינו בכלל וכתבתם, וזה מבטל מצות קשירה מעליון למ"ד ואתה את בריתי תשמור ליכא, דאשה לאו בת מילה היא **[כתבו התוס' יש לפסוק כרב ואין אשה כשרה למול דאע"ג דרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן, בהא הלכה כרב, דברייתא דרבי יהודה הנשיא קיימא כוותיה. אבל בה"ג פסק דאשה כשרה למול, ולרב דאמר אינה כשירה למול צריך לפרש בקדושין (כט.) דמצריך אותו ולא אותה (וימל אנכסה את ילחק ננו... כאשר לוח לוחות אלוקים, לוחות ולא לוחות) למדרש שאינה חייבת למול בנה, היינו (שאניס חייבת אף...) לבקש (מלחך) למהלך ולמ"ד המול ימול איכא, דאשה כמאן דמהילא דמיוא.**

ומי איכא למאן דאמר אשה לא, והכתיב **[ותקח צפורה צר? קרי ביה ותקח (ע"י שליח).** והכתיב ותכרות? קרי ביה ותכרת, דאמרה לאיניש אהרינא ועבד. **ואיבעית אימא אתיא איהי ואתחלה, ואתא משה ואגמרה. פסק הש"ע א.** הכל כשרים למול, אפילו עבד אשה וקטן וערל ישראל שמתו אחיו מחמת מילה. ואם יש ישראל גדול שיוודע למול, הוא קודם לכולם. (הגה וי"א דאשה לא תמול סמ"ק וכן נוהגין להדר אחר איש). אבל עובד כוכבים, אפילו הוא מהול, לא ימול כלל. ואם מל אין צריך לחזור ולמול פעם שנית. (הגה וי"א דחייבים לחזור ולהמיקף ממנו דם ברית טור גסס סמ"ג וכן עיקר. מומר לכל התורה כולה, או שהוא מומר לערלות, דינו כעובד כוכבים...) יו"ד (רסד,א).

משנה מתרפאין מהן (מקבלין מהן רפואה) ריפוי ממוזן, אבל לא ריפוי נפשות. ואין מסתפרין מהן בכל מקום (אפילו בשבילי רה"ר שעוברין שם תדיר שמא יתנוך צוארו בתער) דברי ר"מ, וחכמים אומרים ברה"ר מותר, אבל לא בינו לבינו **[כתבו התוס' פי**

כגון שאומר לו שאותם מים או אותם עצים מועילין ולא אחרים כגון ע"י שד שמטעהו כי לפעמים יש כח ביד שדים להטעות כדי למרדם כדאיתא לקמן (נה). דההוא בית עבודת כוכבים דכי הוה מינוף עלמא ולא אתי מיטרא מיתחזי בחילמא ואמר שחוטו לי גברא ושחטו ליה ואתי מיטרא, אבל בשאינו תולה תועלת בהם יותר מאחרים אלא שאומר לו הבא לי מים או עצים מותר להביא אף מעבודת כוכבים, והכי איתא בירושלמי בפרק שמונה שרצים בכל מתרפאין הוין מעבודת כוכבים עד שאמר לו הב לי עלין מעבודת כוכבים אבל אמר לו הב לי עלין סתם מביא לו עלין של עבודת כוכבים, והא דאמרינן בירושלמי ר' יונה הוה צמרמוריו (כ"ג הנש"ש). בילא קרנן העדה מין חולי קלחת לתלכ לשמות ואייתי ליה מן זכרות (מעיקר המעיין) דהווי (ליל המעיין הייתה ע"ז ששמה חווי) ולא שתה אייתין לר' אבא ושתה, א"ר מנא אילו הוה ידע ר' אבא מן הן הוויין לא הוה שתי, אמר רב הונא מתניתין נמי אמרה כן אין מתרפאין בגלוי עריות, התם נמי מיירי שאומר אותו דבר ויעיל ולא אחר.

אמר מר לא עברת על דברי חביריך, שהיו אומרים ופורץ גדר ישכנו נחש. איהו נמי הויא טרקיה (והיה יכול להתרפאות ולהנצל ולחיות ע"י זה, ולחויי דרבנן נמי לא ניהוש שאילו נשכו היה יכול להתרפאות ולחיות)? הויא דרבנן דלית ליה אסותא כלל (שאם נשכו נחש בשביל שעבר על דברי חכמים לא תעלה לו רפואה וימות אם היה מתרפא מנשיכה זו סופו למות על ידי נשיכת חביריו שעובר על דברי חכמים חייב מיתה כתבו התוס', פירש רש"י שכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה. וא"ת איהו נמי לא הוי אסותא (כ"ל כלל מקרה לא התפלל) י"ל דמעיקרא פריך הכי, איהו נמי הויא טרקיה ולמה לא הניחו ר' ישמעאל להתרפאות, שהרי אם ישכנו פעם אחרת (כיון שעבר על דברי חכמים שוב יסחנו נחש) יתרפא גם ממנה, ומסיק הויא דרבנן דלית ליה אסותא אותו ישכנו ולא יתרפא עוד, ומוטב שימות בנשיכת נחש זה זכאי בלא פריצת גדר, ואל ימות חייב בפריצת גדר).

ומאי ה"ל למימר (לדמא למימר מאי מקרא היה רוצה להביא)? ונתן ביהם ולא שימות בהם. ור' ישמעאל? הני מילי בצניעא, אבל בפרהסיא לא (יש חילול השם שיוצא להוין ולמידין ממנו לחלל בקדושת השם) דתניא, היה רבי ישמעאל אומר מנין שאם אומרים

ודאי מת מתרפאין מהן, האיכא היי שעה (שהעובד כוכבים ממהר להמיתו ושמא יום או יומים יהיה)? לחיי שעה לא חיישינן וכתבו התוס', והא דאמרינן ביומא (פה). מפקחין עליו את הגל בשבת לחוש לחיי שעה אלמא חיישינן, דאיכא למימר דהכא והתם עבדינן לטובתו, דהתם אם לא תחוש ימות, והכא אם תחוש ולא יתרפא מן העובד כוכבים ודאי ימות, וכאן וכאן שבקינן הודאי למיעבד הספק. ומנא תימרא דלחיי שעה לא חיישינן? דכתיב (בארבעה אנשים מצורעים) אם־אמרנו נבוא הָעִיר וְהָרֶעֶב בְּעִיר וּמָתְנוּ שָׁם (ואם־ישכנו פה וּמָתְנוּ וְעָתָה לָכֵן וְנַפְּלָה אֶל־מַחְנֵה אֲרָם אִם־יִחַיְנוּ נִחֵה וְאִם־יָמִיתְנוּ וּמָתְנוּ) והאיכא חיי שעה [ומיתה (שמא ימות) מיד]? אלא לאו לחיי שעה לא חיישינן (הואיל וסופו למות כאן).

מיתיבי לא ישא ויתן אדם עם המינין (כתבו התוס' פי' להאריך עמהם בדברים פן ימשכוהו) ואין מתרפאין מהן אפילו לחיי שעה, מעשה בבן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל שהכישו נחש, ובא יעקב איש כפר סכניא [כדאמרן (יז)] לרפאותו, ולא הניחו ר' ישמעאל, וא"ל ר' ישמעאל אחי, הנח לו וארפא ממנו, ואני אביא מקרא מן התורה (לקמיה מפרש ליה) שהוא מותר, ולא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו (במותר) ומת, קרא עליו ר' ישמעאל אשריך בן דמא, שגופך מהור ויצתה נשמתך בטרה (במותר) ולא עברת על דברי חביריך, שהיו אומרים ופורץ גדר (עובר על דברי חכמים) ישכנו נחש? שאני מינות דמשכא דאתי למימשך בתרייהו וכתבו התוס' לכאורה משמע דאפי' מרפא מומחה שמתרפאין מהן מ"מ מן המינין אסור להתרפאות שום חולי. וא"ת דהא לקמן (כה). בשמעתין ר' אבהו קיבל סמא מן יעקב מינאה י"ל דאף במינים לא אסרו אלא ברפואה שמוזכר בה שם עבודת כוכבים ואומר שהעבודת כוכבים מועלת לכך, ובהא ודאי אתי לאמשוכי ואסור, כי הויא דירושלמי דהכא מעשה ב"ר"א בן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל שהכישו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא שמו לרפאותו בשם רבו ולא הניחו רבי ישמעאל, וכן אם אמר הרופא אפילו אינו מין קח ממים של עבודת כוכבים פלוגית או מעצים שלפני עבודת כוכבים אסור כדאמרינן בפסחים (כה). בכל מתרפאין הוין מעצי אשירה. ואורי' דמיירי

ואינו חושש, כי לא מרע נפשיה אם ימיתנו (לא ילמנו) שאינו צריך כפולא, קטני כילא (היה) שיאמרו העולם בודאי כמזיד הויקו מפני שהיה שונאו. וא"ת לעיל כי פריך מרב יהודה אמאי לא אוקי לה מתני' בחולה דאיכא לפלוגי בין אין בו סכנה ליש בו סכנה וכדקס"ד מעיקרא ממוז אין בו סכנה נפשות יש בו סכנה ור' יהודה כבריא הוא דאיירי וי"ל דמשמע ליה דמתניתין מיירי בכל ענין בין כבריא בין בחולה ואי מוקמת ליה כדמעיקרא ריפוי ממוז דשרי לא יהא אלא בחולה ואין בו סכנה, אבל השתא דממוז בהמתו ונפשות גופו איירי בכל ענין בין כבריא בין בחולה שיש בו סכנה אי נמי ניהא ליה לפרש מתניתין דהכא כההיא דנדרים (לה:): המודר הנאה מחבירו מרפאהו ריפוי נפשות אבל לא ריפוי ממוז ומפרש התם (מא:): ממוז בהמתו ונפשות גופו והתם ליכא לשנויי ממוז אין בו סכנה נפשות יש בו סכנה משום דס"ל דכל דבר של גוף חייב לרפאותו. **וכל מה שאמרנו** שאסור כבריא וחולה שיש בו סכנה היינו ברופא שאינו מומחה אבל כמומחה מותר כדאמר ר' יוחנן לעיל אם היה מומחה לרבים מותר ועל זה אנו סומכין להקיש דם מן העובדי כוכבים דלגבי הקזה כל המקוים מומחים הם).

ואיכא דאמרי אמר רבה בר בר חנה אמר ר"י כל [דף כה ע"א] מכה של חלל (בחלל גופו כתבו התוס', בירושלמי מפרש כל שהוא מן החלל ולפנים) אין מתרפאין מהן. מאי בינייהו [היא היא, דהא קי"ל ביומא (פד.) דכל מכה של חלל מחללין עליה את השבת]? איכא בינייהו גב היד (כתבו התוס' פי' היינו חולי שעלה שם מאליו או שלא ע"י מכת הרב, אבל מכת הרב אמרינן בכל מקום דמחללין עליה את השבת כדאמר שמואל בסמוך האי פדעתא מחללין עליה שבת דסכנה היא, ומפרשים פדעתא מכת הרב עוד כתבו התוס' ה"ה דהוה מצי למימר איכא בינייהו פדעתא ומכה שהיא צריכה אומד) וגב הרגל (מחללין שבת אע"פ שאינה של חלל, ללישנא קמא אין מתרפאין, אבל ללישנא בתרא מתרפאין דהואיל ומתחזיא, אי חזי דמקלקל בה לחיד ליה, לסמא ומעבירו) דאמר רב אדא בר מתנה אמר רב גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל, ומחללין עליהן את השבת.

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב כל מכה שצריכה אומד (שמסוכנת כ"כ שצריך לאמרו אם יהיה ואם ימות) מחללין עליה את השבת. אמר רב שמן בר אבא אמר ר' יוחנן

לו לאדם עבוד עבודת כוכבים ואל תהרג, שיעבוד ואל יהרג, ת"ל וחי בהם ולא שימות בהם, יכול אפילו בפרהסיא, ת"ל ולא תחללו את שם קדשי וכתבו התוס' ומיהו רבנן פליגי עליה דר' ישמעאל בסנהדרין (עד.) ואמרי דבפרהסיא אפי' מצוה קלה יהרג ואל יעבור, ובצנעא יש חילוק בין עבודת כוכבים לשאר מצות, דבשאר מצות יעבור ובעבודת כוכבים יהרג, ולר' ישמעאל אין שום חילוק דבצנעא בכלן יעבור ואל יהרג, ובפרהסיא בכלן יהרג ואל יעבור, ומעשה דבן דמא פרהסיא הוה ולפיכך לא הניחו רבי ישמעאל, ולפי זה נוכל לומר דהא דעבד ליה יעקב מינאה לר' אבהו לקמן בשמעתין (כה.) צנעא הוה. **ובשאלות דרב אחאי** (פרשת וארא) פוסק כרבנן דר' ישמעאל, וכן מוכח סוגיא דתלמודא (כתובות יט.) דאמר רבא מי איכא מידי דאילו אתו עדים לקמן לאמלוכי אמרינן להו התומו שקר ואל תהרגו דאמרינן אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים והיינו כרבנן, דאי כר' ישמעאל אי בצנעא אפי' עבודת כוכבים נמו, ואי בפרהסיא אפי' שאר עבירות נמי לא. **אבל קשיא** דרבא גופיה אמר לקמן (גד.) הכל היו בכלל לא תעבדם כשפרט לך הכתוב וחי בהם יצא אונם והדר כתיב לא תחללו ואפי' באונם כאן בצנעא כאן בפרהסיא משמע אתאן לר' ישמעאל, וצ"ע. **ואם רצה** להחמיר על עצמו אפי' בשאר מצות רשאי כמו ר' אבא בר זימרא דירושלמי שהיה אצל עובד כוכבים א"ל אכול נבלה ואי לא קטלינא לך א"ל אי בעית למיקטלי קטול, ומחמיר היה דמסתמא בצנעא הוהו.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן **(פירש רש"י** דהיינו מכת סכנה, אבל שאין בה סכנה מתרפאים. **כתבו התוס', פירש רש"י** (וכן לפנינו) ופליגי אדרב יהודה דאמר לעיל אפי' ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו. **וקשה** דלעיל כי פריך מרב יהודה למאי דמפרש ריפוי ממוז אין בו סכנה ומסיק ממוז בהמתו, נפשות גופו, והיינו דרב יהודה ה"ל לאתווי על מתני' מילתא דר' יוחנן דמפליג בין שיש בו סכנה לאין בו סכנה, וה"ל למפרך ולרב יהודה מאי איכא למימר, אלא לאו שמע מינה דליכא מאן דפליג עליה דרב יהודה. **לכך נראה** לר"ת דודאי לא פליגי, ור' יוחנן איירי בחולה ובייש בו סכנה כגון מכה שמחללין עליה את השבת אין להתרפאות מהן כי לא מרעי נפשייהו בה כי אם ימות דמצי לאשתמוטי ולומר מסוכן היה, וכי אין בו סכנה מותר להתרפאות, ואף כשאינו מומחה דודאי לא ימיתנו דלא מצי לאשתמוטי, ואי קטלי מרעי נפשייהו, אבל כבריא כגון ריבדא דכוסילתא מיהא אסור שהעובד כוכבים מזיק

כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן) כמכה של חלל דמיא? אמר רב נחמן בר יצחק שאני צפדינא, הואיל ומתחיל בפה וגומר בבני מעיים.

מאי סימניה (למידע דהוא צפדינא)? רמי מידי בי ככי ומייתי דמא מבי דרי (כשנותן כלום לתוך פיו יוצא מבין שיניו דם). ממאי הוי, מקרירי קרירי דחימי (מאכל של חימין ואכלו כשהוא צונן מאד בימי חורף) ומחמימי חמימי דשערי, ומשויורי כסא דהרסנא (דג שמיגנהו בשומן היוצא ממנו עם הקמח).

מאי עבדא ליה (מטרונא לרבי יוחנן)? א"ר אהא בריה דרבא מי שאור ושמן זית ומלח וזר בר רב אשי אמר משחא דאוואא בגדפא דאוואא (שמן אוואא המחוי באור וסכתן ע"י אחד מכנפי האוואו על שיניו מבחוץ).

אמר אביי אנא עבדי כולחו ולא איתסאי, עד דאמר לי ההוא טייעא (ישמעאל) אייתי קשייתא דזיתא (גרעינין של זיתים) דלא מלו תילתא (שלא הביאו שלישי) וקלנהו אמרא חרתא [ליבן באור מרא חדשה פושיי"ר בלע"ז (נלעזי נש"י מוס) ושרפן עליו] ודביק ביה דדרי (בשורות שינים מבפנים) עבדי הכי ואיתסאי.

ורבי יוחנן היכי עביד הכי, והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן? אדם חשוב שאני (ומיסתפי ממלכותא למיקמליה). והא רבי אבהו דאדם חשוב הוה, ורמא ליה יעקב מינאה סמא אשקיה, ואי לא רבי אמי ורבי אסי דלחכוהו לשקיה [להעביר הסם שהוא חזק, רבי אבהו הוה קרוב למלכות כדאמרינן (בסנהדרין יד.) (ובכתובות יז.) דנפקי אמהתא דבי קיסר ומשרו ליה ומצער למיני בקראי] פסקיה לשקיה? (שאני ההוא מטרוניתא) דרבי יוחנן, רופא מומחה הוה [דאמרינן לעיל (כוז.) אם היה מומחה לרבים מותר דלא מרע אנפשיה]. דרבי אבהו נמי

והאי אישתא צמירתא [חולי חמה, צמירתא לשון שריפה וחמימות ודוגמתו בב"ק (טו.) דצמרא צמורין] כמכה של חלל דמי, ומחללין עליה את השבת.

מהיכן מכה של חלל? פירש רבי אמי מן השפה (שפתיים) ולפנים.

בעי רבי אליעזר ככי נלעזי נש"י חניכיים בתבו התוס, פירש רש"י מקום מושב השינים. וקשה דקאמר בסמוך כיון דאקושי, ועוד דבחולין (נטו:) גבי אריא נתור ככי ושיני ואין דרך החניכיים להיות נושרות, וכן בב"ק (צב:) שיתין תיכלי ממו לככא דקל חכריה שמע, ובב"מ (מב:) גבי ההוא תורא דלא ה"ל ככי ושיני למיכל לכך נראה לפירש ככי הם שינים גדולות, ושיני הם האחרות] ושיני, מאי, כיון דאקושי נינהו (קשין הן) כמכה דבראי דמו, או דלמא כיון דגואי קיימי כמכה של חלל דמו? אמר אביי, ת"ש החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ [דכל רפואה אסרו חכמים לעשותה בשבת היכא דליכא סכנה משום שהיקת סממנין (בשבת נג:)] חושש הוא דלא, הא כאיב ליה טובא שפיר דמי? דלמא תנא היכא דכאיב ליה טובא, חושש נמי קרי ליה.

ת"ש רבי יוחנן חש בצפדינא (חולי השינים) אזל לגבה דההיא מטרוניתא (עובדת כוכבים היתה) עבדה (ליה רפואה) חמשא (בשבתא) ומעלי שבתא, א"ל למחר מאי (מאי איעביד דלא מצינא למייתי גבך מפני תלמידי בני כלה)? אמרה ליה לא צריכת. אי צריכנא מאי? אמרה אשתבע לי דלא מגלית, אישתבע לה לאלהא ישראל לא מגלינא, גלייה ליה, למחר נפק דרשה בפירקא (לימד הרפואה לכל). והא אישתבע לה? לאלהא דישראל לא מגלינא, אבל לעמיה ישראל מגלינא. והאיכא חילול השם (דאיהי סברה אישתבע ועבר אשבועתיה)? דגלי לה מעיקרא (משעה שגילתה לו אמר לה דעי שלא נשבעתי ולא אמרתי באלהא דישראל אלא לאלהא דישראל). אלמא (מדבעי לאסויי בשבתא כמכה של חלל דמיא ולקמיה פריך כיון דהכי הוא היכי מיתסי מעובד כוכבים והאמר רבי יוחנן

אצבע צרדה מדביקה בגודלו ושוממה ומכה בצפרנה) וליקרעיה שתי וערב. והני מילי דלא חיור רישיה (נתבשל להוציא הליחה היא רפואתו) אבל חיור רישיה לית לן בה.

רבי יעקב חש [דף כה ע"ב] בפיקעא (פי' טבעת של בית רע"י) אורי ליה (רפואה) רבי אמי, ואמרי לה רבי אסי אורי ליה ליתי שב בניי אהלא תולנא ורפואה לשון שבע, גרעינין אדומים כתולעת הנמצאים באהל שמכבסין בו כדתנן התם (שבת ז.) הבורית והאהל תולנא לשון תולעת שנין וציר ליה בחללא דבי צוארא (חתיכות בגד שנוטלין מבית הצואר של חלוק כשעושין לה פה) וליכריך עילויה נירא ברקא [ליצ"א (לעזי רש"י) של שיער בהמה] וממיש ליה (וטובל) בנטפא חיורא וליקליה ובדר ליה עילויה. אדחכי והכי, ליתי קשיתא דאסנא, לינח פיקעא להדי פיקעא (סדק של גרעינין נגד סדק שבבשרו). וה"מ פיקעא עילאה (הנראה מבחוץ למעלה ויכול לדבק שם אותו אפר) פיקעא תתאה (בפי הנקב מלמטה) מאי? ליתי תרבא דצפירתא דלא אפתה (חלב שעירה שלא ילדה) וליפשר (ימחהו באור וימשההו בו כדמתרגמינן נמס פשר) ולישידי ביה. ואי לא, ליתי תלת טרפא קרא דמייבשי בטולא (עלי דילועין שנתייבשו בצל) וליקלי וליבדר עילויה. ואי לא, ליתי משקדי חלוני (מין חלזון). ואי לא, מייתי משה קירא (שמן זית ושעוה טרופין יחד), ולינקומ בשחקי דכיתנא בקייטא (יתכסה בשחקים של פשתן בקיץ שלא יתחמם יותר מדאי) ודעמר גופנא (בגדים של צמר גפן שהן חמים) בסיתווא.

רבי אבהו חש באודניה, אורי ליה ר' יוחנן, ואמרי ליה בי מדרשא. מאי אורי ליה? כי הא דאמר אביי, אמרה לי אם לא איברי כולייתא אלא לאודנא.

ואמר רבא, אמר לי מניומי אסיא כוליהו שקיינו (משקיין) קשו לאודנא לבר ממיא דכולייתא, ליתי כולייתא דברהא (שם צאן)

רופא מומחה הוה? שאני רבי אבהו, דמוקמי ביה מיני בנפשייהו תמות נפש' עם פלשתים' (פירש הר"ח מהמת השינאה הגדולה ששנאו המינים את רבי אבהו, הפקירו נפשם ואמרו 'תמות נפשי עם פלשתים'. עוד פירשו שהיה רבי אבהו נוצחם בתשובות, ומחמת כן שנאוהו).

אמר שמואל האי פדעתא (פצע מכת הרב) סכנתא היא, ומחליין עליה את השבת. מאי אסותא, למיפסק דמא (של פדעתא אם יוצא יותר מדאי) תחלי בחלא (פירש רש"י ישקוהו שחלים בחומץ. התוס' הביאו כפירוש רש"י, והביאו שיש מפרשים לשום על המכה) לאסוקי (להעלות בשר שתהיה המכה) גרדא דיבלא [עשב ששמו יבלא כי ההוא דסומה (י) קמי רפוקא גרידי דיבלין] וגירדא (שגורד שרשיה ונותן אותה גירדא עם גירדת עץ הסנה ועושה תחבושת) דאסנא (סנה) או ניקרא מקילקלתא (תולעים שהתרנגולים מנקרין באשפה מאשפות ירים אביון מתרגמינן מקלקלתא מרים חשובא).

אמר רב ספרא האי עינבתא (אבעבוע הדומה לענבא) פרוונקא דמלאכא דמותא היא (כלומר מסוכן הוא להמית). מאי אסותא? פינגא בדוכשא [עשב הנקרא רוד"א (לעזי רש"י פינגס) ושוחקים אותו עם הדבש] או כרפסא בטיליאי [יין חזק מאד ומיין יין הוא כדאמרינן לקמן (ז) טילא חריפתא דמצרי זיקי כתבו התוס' פירש רש"י חזק כדאמרינן לקמן (ז) טיליא חריפא דמצרי זיקי. ומיהו מצינו טיליא יין חלש דאמר בניטין (ע) גריעא דכולהו טיליא חיורא]. אדחכי (בעוד שהוא מחור אחר סממנין אלו) והכי, ליתי עינבתא בת מינא (עינבתא מענבי הגפן בת מינא דוגמתה אם גדולה גדולה ואם קטנה קטנה) וניגנדר עילוי (יגלגל עליה) חיורתי לחיורתי (לאבעבוע לבן ענבה לבנה) ואוכמתי לאוכמתי.

אמר רבא האי סימטא (לעזי רש"י מורסה נפח העומד באדם) פרוונקא דאשתא היא (ע"י חולי ששמו חמה הוא בא וסימן הוא לה). מאי אסותא, למחייה שיתין איתקוטלי (מכת

כ"ו:

(עושה חבורה ויש חילול שבת יותר אבל קשירת סם אין שם חילול דאורייתא).

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב עין שמרדה (שרוצה לצאת כאדם המורד ויוצא) מותר לכוחלה בשבת. סבור מיניה הני מילי הוא דשחקי סמנין מאתמול, אבל משחק בשבת ואתויי דרך רשות הרבים לא (דלאו סכנת נפשות אלא סכנת עוורון) א"ל ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה, לדידי מיפרשא מיניה דרב יהודה אפילו משחק בשבת ואתויי דרך רשות הרבים מותר (כדאמרינן לקמן שורייני דעינא בליבא תלו מאור העין מעורין ואחוזין בטרפשי הלב).

רב יהודה שרא למיכחל עינא בשבת. אמר להו רב שמואל בר יהודה מאן ציית ליהודה מחיל שבי (השומע דבריו ומקבלם יחלל שבת) לסוף חש בעיניה, שלח ליה שרי או אסיר? שלח ליה לכ"ע שרי, לדידך אסיר (שאתה אסרת וערערת על דברי) וכי מדידי הוא (מדעתי הייתי אומר דבר זה שמחית על ידי) דמר שמואל היא (ממנו קיבלתיה).

החיא אמתא דהואי בי מר שמואל דקדחא (לשון 'כקדוח אש' חמימות) לה עינא בשבתא, צווחא וליכא דאשגח בה, פקעא עינא. למחר נפק מר שמואל ודרש עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת, מאי טעמא? דשורייני דעינא באובנתא דליבא תלו ופתבו התוס', פירש רש"י מאור העין תלוי בטרפשי דליבא ולי נראה באובנתא דלכא תלו כלומר ראיית העין תלוי בהבנת הלב שורייני בש"ץ כמו אשורנו ולא קרוב א"נ שורייני בסמ"ך מלשון סיר נכסיה (הולין קת). באובנתא כבי"ת לשון הבנה כדאמרינן במרכבה (מגילה כד): באובנתא דליבא הוי חזין. כגון מאי? אמר רב יהודה כגון (על איזה חולי העין מחללין שבת) רירא (נוטפת עינו רירא) דיצא (לשון נעיצה ותחיבה) דמא, דימעתא, וקידחא (חמימות) ותחלת אוכלא (בתחלת החולי) לאפוקי סוף אוכלא (שכבר נתרפא ועדיין קודחת מעט) ופצוחי עינא (שבא לכוחלה כדי להאיר מראית עינו) דלא.

קרהא (עז שאינה מסורבל בצמר כרחל) וליקרעיה שתי וערב, ולינח אמללא (גחלים לוחשות) דנורא, והנהו מיא דנפקי מיניה לישדינהו באודניא, לא קרירי ולא חמימי אלא פשורי. ואי לא, לייתי תרבא דחיפושתא גמלניתא (גסה) וליפשר ולישדי ביה. ואי לא, למלייה לאודניה מישחא, וליעבד שב פתילתא דאספסתא (עלה ארוך של שחת ירק של חמין) וליתי שופתא דתומא (בית יד של שום והן עלין היבשים שהן נאחזין בהן) וליתוב ברקא בחד רישא וליתלי בהו נורא (יבעיר בהן האור) ואידך רישא מותבא באודנא, וליתוב אודניה להדא נורא, ויזדהר מוזיקא (לא יתן אזנו לרוח) ונישקול הדא וננח הדא (כשיטול זו מן האזן יתן את זו עד שיכלו כולן). ל"א ואי לא, לייתי שב פתילתא ביקרא ושייף ליה מישחא דאספסתא, ונייתי חד רישא בנורא וחד רישא באודניה, ונשקול הדא וננח הדא, ויזדהר מוזיקא. ואי לא, לייתי אודרא דנדא (מוכין הצבועים בצבע שקורין פויילי"ד) דלא משקיף (אינו חבוט בשמן לנפצו) וננח בה, ולתלייה לאודניה להדי נורא, ומזדהר מוזיקא. ואי לא, לייתי גובתא דקניא עתיקא בר מאה שנין (שפופרת של קנה ישן שנתלש הרי מאה שנה) ולימלחיה מילחא גללניתא (מלח של אבן הדומה לשייש) ולקלי ולידבק. וסימנך רטיבא ליבשתא ויבשתא לרטיבא (כל הרפואות הללו אינן שוות לכל חולי האזן אלא אותן הרפואות שיש בהן דבר לח כגון מיא דכוליתא ומשח קירא וכיוצא בהן מעלין לאוזן יבשה שיש לו חולי ואינה מוציאה לחה ורפואות של יבש כגון גובתא דקניא ומילחא גללניתא לאודנא רטיבא המוציאה לחה).

אמר רבה בר זוטרא אמר רבי הנינא מעלין אזנים בשבת (גידי אזנים פעמים שיורדין למטה ומתפרקין הלחיים וצריך להעלותן ויש סכנה בדבר). תני רב שמואל בר יהודה ביד אבל לא בסם (הואיל ואפשר ביד). איכא דאמרי בסם אבל לא ביד. מ"ט? מזריף זריף

ברכות (מ.) הישן למזורה גורנו דמו בראשו שרוח מערבית מביאה עליו ומסוכן הוא משום דקשה ריחא (דברים הללו והרוח מביאתן לעיר).

א"ר יהושע בן לוי מעלין אונקלי בשבת. מאי אונקלי? אמר רבי אבא איסתומכא דליבא (דופני בשר שתחת הלב והוא מרפשא. ל"א תנוך שכנגד הלב שקורין ניבלא ופעמים שנכפף לצד פנים ומעכב את הנשימה וזהו עיקר).

מאי אסתא? מייתי כמונא כרוינא (כעין כף אגרוף) וניניא (מינמ"א) ואגדנא (עשב מר הוא והוא מרוכ"א לבן לענה מתרגמינן גידין). וציתרי, ואבדתא (איזוב), לליבא (לאיסתומכא דליבא) בחמרא (ישתה אלו ביינן) וסימנך וְיִיָּן יְשַׁמַּח לְבַבְאֲנֹשׁ. לרוחא (לשחפת שמחמת רוח) במיאי (ישתה אלו במים) וסימנך וְיִיָּן אֱלֹהִים מְרַחֶמֶת עַל-פְּנֵי הַמָּיִם. לכודא (חולי אשה יולדת ומצטננת על המשבר) בשיכרא, וסימנך וכדה על שכמה (דומה תיבה זו לשכרא בשתי אותיות). רב אחא בריה דרבא שחיק להו לכולהו בהדי הדדי, ושקיל ליה מלא חמש אצבעתיה (מלא ידו) ושתי ליה רב אשי שחיק כל חד וחד לחודיה, ושקיל מלא אצבעיה רבתי ומלא אצבעיה זוטרתיה (שיכול לאחוז בזרת ואגודל יחד).

אמר רב פפא אנא עבדי לכל הני ולא איתסאי, עד דאמר לי ההוא טייעא אייתי כוזא (כלי קמץ) חדתא ומלייה מיא, ורמי ביה תרוודא (מלא כף) דדובשא דתלי לה בי כוכבי (תחת הכוכבים בחצר של בית) ולמחר אישתי, עבדי הכי ואיתסאי.

תנו רבנן ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתן רפואה, ואלו הן כרוב, ותרדין, ומי סיסין יבישה (פוליו"ל יבש שורה במים ושותה) וקיבת, והרת (רחמה של בהמה) ויותרת הכבד (מרפשא דכבדא). ויש אומרים אף דגים קטנים ולא עוד, אלא

אמר רב יהודה זיבורא, ודהרוזיה סילוא (נתחז לו קוז), וסמטא (נפוחות של מוגלה) ודכאיב ליה עינא, ואתי עילוייה אישתא, כולהו בי בני סכנתא ומי שיש עליו אחת מאלה שנשכתו צרעה או שנתחב קוץ בבשרו, סילוא קוץ, או שיש עליו סימטא, ונכנס במרחץ באחת מכל אלה סכנתא היא].

חמה לחמה (צנון יפה לחולי חמה) וסילקא (תרדין) לצינא, וחילופא סכנתא (לפי שהצנון מוסיף עליו קור, והתרדין מחממין). המימי לעקרבא וקרירי לזיבורא, וחילופא סכנתא וכתבו התוס' מכאן פי' ר"י הא דאמרינן בהגיגה (ה.) ומצאוהו רעות רבות וצרות כגון זיבורא ועקרבא ששניהם צרות זו לזו שא"א לעשות לו לא המימי ולא קרירי, ודלא כפירוש רש"י שפירש שעושות לו הרבה צרות (כ"י בהגיגה סלפנו, כדכתיב הסוס) ולפירושו קשה מה היה לו להזכיר אלו יותר מהאחרות]. המימי לסילוא (צריך לשרות המכה בחמין, והא דאמרינן לעיל סילוא בי בני סכנתא היכא דרחיץ כל גופו בי בני שמחמם כל גופו) וקרירי [דף כ"ט ע"א] לחספניתא (סדקין שבפני האדם) וחילופא סכנתא. חלא לסיבורי (הקזת דם מכתפיים) ומוניני (דגים קטנים) לתעניתא, וחילופא סכנתא. תחלי וסיבורא סכנתא, אישתא וסיבורא סכנתא, כאיב עינא וסיבורי (הקזת דם מכתפיים) סכנתא. שני לדג דם [יאכל ביום שלפני הקזה דגים] שני לדג דג [אם הקיז דם היום אוכל דגים למחר כתבו התוס', והא דאמרינן בנדרים (נד): אין מקיזין לא על העופות ולא על הדגים (כל מי שאכל אחד מהמאכלים האלו, לא טוב לו להקזי דם) היינו לאלתר] שלישי לו סכנתא.

ת"ר המקיז דם לא יאכל חגב"ש, לא חלב ולא גבינה ולא בצלים ולא שחלים. אם אכל, אמר אביי נייתי רביעתא דחלא ורביעתא דחמרא ונערבבינהו בהדי הדדי ונישתי, וכי מפנה לא מפנה אלא למזרחה של עיר [מאן דאכל הני בתר הקזה ובא ליפנות חוץ לעיר לא יפנה אלא למזרחה של עיר, שרוח מזרחית אינה חזקה כדתנן בכ"ב (כה). אין עושין בורסקי אלא למזרחה של עיר. ובמסכת

על הטבור ולהעלותו ולהעלות אונים בין ביד בין בכלי, ולהעלות אונקלי, דהיינו תנוך שכנגד הלב שנכפף לצד פנים, שכל אחד מאלו אין עושים בסמנים כדי שנחוש לשחיקה ויש לו צער מהם או"ח (שכת, מג). ו. החושש בעיניו או בעינו ויש בו ציר, או שהיו שותתות ממנו דמעות מחמת הכאב, או שהיה שותת דם, או שהיה בו רירא ותחלת אוכלא (פי' תחלת חולי) מחללין עליו את השבת או"ח (שכת, ט).

ז' אין מסתפרין מהן בכל מקום. ת"ר ישראל המסתפר מעובד כוכבים רואה במראה (לראות אם מסתפר יפה באומנות וסבר העובד כוכבים כיון דקפיד אהכי חשוב הוא ומתיירא להורגו כתבו התוס' תניא בתוספתא פ"ג ובירושלמי דפירקין ישראל המסתפר מעובד כוכבים רואה במראה, מן הכותי אין רואה במראה פי' לפי שאינם חשודים על שפ"ד, התירו של בית ר"ג שיהו רואין במראה פי' אף מן הכותי מפני שהיו זקוקין למלכות. משמע שאסור לאיש לראות במראה ונראה כי הטעם משום לא ילבש גבר שמלת אשה דמתרגם לא יתקן גבר בתיקוני אתתא, והא דתניא בשבת (קמ"ט.) אין רואין במראה בשבת ומפרש בגמ' במראה של מתכת מפני שאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלות ומשמע דוקא בשבת הא בחול שרי התם באשה איירי, ואדם לאו דוקא דאיש אסור בכל ענין, וכן משמע בירושלמי דמפרש טעמא דאין רואין במראה דפעמים שהאשה רואה נימא אחת לבנה ותולשה ובאה לידי חיוב חמאת ומסיים בה והאיש אף בחול אסור שאינו דרך כבוד, ג' דברים התירו לבית רבי שיהו רואין במראה, ושיהו מספרים קומי, ושילמדו לבניהם חכמת יון שהם זקוקין למלכות, ואין לדחות דהא דקאמרי אף בחול אסור קאי אהשרת נימין ללקט לבנות מתוך שהורות דה"נ אמרינן (שבת צד:) המלקט לבנות מתוך שהורות אפי' אחת בשבת חייב ודבר זה אף בחול אסור משום לא ילבש, דהא מדקא מייתי עלה התירו לבית רבי לראות במראה, משמע דהא דאסור בחול לראות במראה הוא, ומיהו אינו אסור כי אם להתנאות דעבר משום לא ילבש גבר, אבל להסתפר ולגלה ולראות במראה שלא יחבל בעצמו או משום מיהוש עינים ודאי מותר ובוהן לבות הוא יודע. והלכה למעשה דאסור להסתפר מעובד כוכבים אלא א"כ רואה, ואפילו ברה"ר, מדקא אמר רב הנא תיתי לי דעברי אדר"מ, ודוקא בתער דשכיח ביה הזיקא בקל אבל במספרים לא שכיח בהו הזיקא שרי אם יש עמו

שדגים קטנים מפרין ומרכין כל גופו של אדם. עשרה דברים מחזירין את החולה לחלו וחליו קשה, אלו הן האוכל בשר שור, שומן, בשר צלי, בשר ציפרים, וביצה צלוייה, ושחלים, ותגלחת, ומרחץ, וגבינה, וכבד. וי"א אף אגוזים. וי"א אף קשואין. תנא דבי רבי ישמעאל למה נקרא שמן קשואין, מפני שהן קשין לכל גופו של אדם כחרבות. פסק הש"ע א. כל מכה וחולי שיש בהם סכנה, שמחללים עליהם שבת, אין מתרפאים מעובד כוכבים שאינו מומחה לרבים.... דחיישינן לשפיכת דמים. ואפילו הוא ספק חי ספק מת, אין מתרפאים ממנו. אבל אם הוא ודאי מת, מתרפאים ממנו, דלחיי שעה לא חיישינן בה. ואם אמר סם פלוני יפה או רע, יכול לסמוך עליו, והוא שלא יקח ממנו אותו סם. (הגה וי"א דכל זה אינו אסור אלא כשהעובד כוכבים עושה בחנם, אבל אם עושה בשכר, בכל ענין מותר, דחייש לפסידא דאגריה, וכן נהגו להקל). אבל אם בא לרפאותו בלחש, מותר, והוא שלא ידע שמזכיר שם עבודת כוכבים. אבל אם יודע שמזכיר שם עבודת כוכבים, אסור, אפילו אם יודע שודאי ימות. ואם הוא אפיקורוס, אפי' סתם לחש אסור, שודאי מזכיר שם עבודת כוכבים... יו"ד (קנה, א). ב. מכה שעל גב היד וגב הרגל, וכן מי שבלע עלוקה, וכן מי שנשכו כלב שומט או אחד מזוחלי עפר הממיתים, אפילו ספק אם ממית אם לאו, הרי הם כמכה של חלל או"ח (שכת, ו). ג. מחללין שבת על כל מכה שנעשית מחמת ברזל, ועל שחין הבא בפי הטבעת, ועל סימטא... ועל מי שיש בו קדחת חם ביותר או עם סימור או"ח (שכת, ז). ד. כל מכה של חלל דהיינו מהשינים ולפנים, ושינים עצמם בכלל, מחללין עליה את השבת, ודוקא שנתקלקל א' מהאברים הפנימים מחמת מכה או בועה וכיוצא בזה, אבל מיהושים אין נקראים מכה... או"ח (שכת, ח). ה. מותר לכפות כוס חם

מינה לאמורא ורב מלכיה שמו דומה לנקבה).

מאי בינייהו (בין רב פפא לרב חנינא)? איכא בינייהו שפחות (דאוקי רב חנינא כרב מלכיו ורב פפא כרב מלכיה ומעייל אפר מקלה כרב מלכיו (ר"ל לפני רב פפא שפוד, אפר מקלה וגומות: אמרס רב מלכיו. בלוריתו, שפחות וגבינה: רב מלכיה) דהנך תלת שפוד ואפר מקלה וגומות שמעתא נינהו ולא אמתני' קיימא, והא דנקיט תלמודא איכא בינייהו שפחות ולא נקט שפחות ואפר מקלה, אמילתיה דרב מלכיה דאתנה ביה רב פפא סימן נקט).

פסק השיע' א. אין מסתפרים מהעובד כוכבים אלא במקום שמצויין בני אדם, או אם אותו העובד כוכבים מדמה שאותו ישראל הוא אדם חשוב (ביאר באר הגולה כהכמים). [הגה ויש מהמירין שלא להסתפר מעובד כוכבים, אפילו במקום רבים, בתער (ביאר באר הגולה כ"מ ממש"ש תיתי ל...)] אם לא שיראה במראה. (תוספות). ונהגו להקל כסברא ראשונה י"ד (קנ"א). ב. אסור לאיש להסתכל במראה, משום לא ילבש גבר, אלא אם כן משום רפואה, כגון שחושש בעיניו, או שמספר עצמו, או אם מסתפר מן העובד כוכבים בינו לבינו. וכדי ליראות אדם חשוב, מותר לראות במראה. [הגה וי"א הא דאסור לראות במראה היינו דוקא במקום דאין דרך לראות במראה רק נשים, ואית ביה משום לא ילבש גבר אבל במקום שדרך האנשים לראות ג"כ במראה, מותר (ר"ז) ואפילו במקום שנהגו להחמיר, אם עושה לרפואה שמאיר עיניו, או שעושה להסיר הכתמים מפניו או נוצות מראשו, שרי, וכן נהגו] י"ד (קנ"ב). ג. ישראל המספר את העובד כוכבים, כיון שהגיע סמוך לבלוריתו ג' אצבעות מכל רוח, שומט ידו. וכן הקרחה שעושים כהני עבודת כוכבים, אסור לישראל לעשות להם י"ד (קנ"ג).

[דף כט ע"ב] משנה אלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה, היין,

ועובד כוכבים המסתפר מישראל, כיון שהגיע לבלוריתו (שהוא מגדל לעבודת כוכבים) שומט את ידו (מקודם לכן שלשה אצבעות לכל רוח כדלקמן כדי שלא יהא מתקנה).

אמר מר ישראל המסתפר מעובד כוכבים רואה במראה. היכי דמי, אי ברה"ר, ל"ל מראה, ואי ברה"י, כי רואה מאי הוי? לעולם ברה"י, וכיון דאיכא מראה מתחזי כאדם חשוב.

רב הנא בר בינא הוה מסתפר מעובד כוכבים בשבילי דנהרדעא, א"ל הנא, הנא, יאי קועיד לזוגא (להתוך) אמר תיתי לי דעברי אדר"מ. ואדרבנן לא עבר, אימר דאמור רבנן ברה"ר, ברה"י מי אמור? והוא סבר שבילי דנהרדעא (ששם עוברים ושבים תדיר) כיון דשכיחי רבים ברה"ר דמו.

ועובד כוכבים המסתפר מישראל, כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו. וכמה, אמר רב מלכיה אמר רב אדא בר אהבה שלשה אצבעות לכל רוח ורוח.

אמר רב חנינא בריה דרב איקא שפוד (באין צדין במסכת ביצה) שפחות (בכתובות באע"פ) וגומות (בנדה בבא סימן) הני תלת שמעתא ד... רב מלכיו (אמרינהו משמיה דרב אדא בר אהבה). בלורית (דהכא) אפר מקלה (דמכות פרק בתרא לא יתן אדם אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראית ככתובת קעקע, אפר מקלה אפר הכירה שקלוי ושרוף מאד ושחור ונראה ככתובת קעקע) וגבינה [הכא בפירקא (לה):] אמר רב מלכיה אמר רב אדא בר אהבה מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר] רב מלכיה.

אמר רב פפא מתני' ומתניתא (הנך דאיתמר אפירושא דמתניתין וברייתא...) רב מלכיה, שמעתתא (והנך דאיתמר שמעתתא באפי נפשייהו ולא אפירושא דמתניתין) רב מלכיו, וסימנא מתניתא מלכתא (היא דמותבינן

כט:

משום חלב של בהמה טמאה ליכא למיחש דקי"ל חלב טמא אינו עומד כלומר אינה נקפת) אמר לו מפני שמעמידין אותה בקיבה של נבילה. אמר לו והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבילה (שהעולה אסורה בהנאה ומועלין בה) אמרו בהן שדעתו יפה (שאינו קץ ומואס בה) שורפה (גומעה) חיה, ולא הודו לו (לאומרים כן להיתירא לכתחלה) אבל אמרו אין נהנין ולא מועלין (וכל היכא דתנן הכי שרי מדאורייתא אבל רבנן דגזרו בה והכי משמע לא נהנין מדרבנן ואם נהנה אין בה מעילה. אלמא, מדלית בה מעילה ש"מ האי חלב הכנוס בקיבת העולה כפירשא בעלמא הוא) אמר לו מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי עבודת כוכבים [שנעשו לה תקרובת וגבי עבודת כוכבים אפי' פרש אסור דניחא ליה בנפחיה שיראה יפה כדאמרינן בגמ' ובתבו התוס' נראה דר' יהושע לא היה מתכוין כי אם לדהותו, דהא ר' יהושע לא הייש למיעוט ביכמות (קטו). שהבאתי לעיל, וכן בכבורות (כ): ועוד דאפילו ר"מ דהייש למיעוטא לא אסר לעיל (כט): אלא גבינת בית אונייקו, אבל שאר מקומות חשיב מיעוט דמיעוטא. אמר לו אם כן, למה לא אסורה בהנאה, השיאו לדבר אחר (לא רצה לגלות דבר הברור בתבו התוס' לשון השיאו עצה ואית דגרסי השיאו ונפרש הטעו לשון השיאנו) אמר לו ישמעאל, היאך אתה קורא פִּי-טוֹבִים דְּדִידָךְ (לשון זכר) מִיָּיִן או כי טובים דודיק (לשון נקבה, והכי קאמרה כנסת ישראל ישקני הקב"ה מנשיקות פיהו כי כך אמר לי טובים דודיק מיין)? אמר לו כי טובים דודיק. אמר לו אין הדבר כן, שהרי חבירו מלמד עליו לריח שמניך טובים (שהוא לשון זכר וכנסת ישראל היא דקאמרה לפני שכינה לריח שמניך טובים... עלמות אהבוך לא שייך למימר לנקבה בתבו התוס' סמיך אסיפיה דקרא על כן עלמות אהבוך).

גמרא יין מנלך והקשו התוס', תימה מאי קא בעי מנלך, הא מתניתין מיירי בסתם יינם, וגזרה דרבנן היא שגזרו על יינם משום בנותיהן. וי"ל דודאי עיקר גזרה

והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין (ביד העובד כוכבים, לאפוקי היכא דזבין עובד כוכבים חומץ מישראל דלא מיתסר בהנאה, דטעמא דאסור בהנאה משום דדלמא נסכיה הוא, וחומץ לא מנמך) וחרם הדרייני (בגמ' מפרש ששוריהו במים ויוצא יין הנבלע בו) ועורות לכובין (שקורעין כנגד חלב דרכן לעשות כן לעבודת כוכבים ומוציאין את חלב דרך הנקב ומיתסר משום זבחי מתים). רשב"ג אומר בזמן שהקרע שלו עגול אסור, משוך מותר (שאיין עושין כן לעבודת כוכבים). בשר הנכנס לעבודת כוכבים מותר, והיוצא אסור (בהנאה דעושין תקרובת) מפני שהוא כזבחי מתים, דברי ר"ע. ההולכין לתרפות [לטעות עבודת כוכבים למרחוק כתבו התוס' תנינא במתניתין והפסיק באמצע הדברים בהנאה (לין זה כן נשנה במסנה, אף שלכאורה לא קשור לעניין זו המסנה מדברת, והוא דכתיב על עו"ם האסורים בהנאה...) משום דדמי לבשר הנכנס אסור לשאת ולתת עמהן (דאזיל ומודה לעבודת כוכבים, ועוד דזבני מידי דאצטריך לעבודת כוכבים לתקרובת) והבאין מותרין. נודות העובדי כוכבים (של עור) וקנקניהן (חרם) ויין של ישראל כנוס בהן (הכנים בהן יין לקיום) אסורין ואיסורן איסור הנאה, דברי ר"מ, וחכמים אומרים אין איסורן איסור הנאה. ההרצנים והזגין (פסולת של ענבים וגרעינין שבתוכן) של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה, דברי ר"מ, והכ"א לחין (כל שנים עשר חדש) אסורין (אף בהנאה) יבישין מותרין.

(המשך המסנה) המוריים (שמן של דגים) וגבינת בית אונייקו (שם הכפר) של עובדי כוכבים (אבל שאר גבינות מותרין בהנאה) אסורין ואיסורן איסור הנאה (שמוא עירב בו יין) דברי ר"מ, והכ"א אין איסורן איסור הנאה. אמר ר' יהודה שאל ר' ישמעאל את רבי יהושע כשהיו מהלכין בדרך, אמר לו מפני מה אסרו גבינות עובדי כוכבים (לרבנן קבעי לה דאסרו לה באכילה ולא בהנאה, דהא

וזה חומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין פשיטא, משום דאחמיץ פקע ליה איסוריה? אמר רב אשי, הא אתא לאשמועינן חומץ שלנו (חומץ של ישראל) ביד (שהפקידו אצל) עובד כוכבים אין צריך חותם בתוך חותם (אלא חותם אחד שהואיל ואשמועינן מתני' דלא מנסכי חומץ כתבו התוס' ה"ה דהוה מצי למימר דאשמועינן (כ"ל סה"ה) לפקע ללמוד מהמסנה דכ"ל נוסף 7...) דוקא (חומץ) של איסור (היינו) שנתנסך בעודו יין, אבל (חומץ) של ישראל (שנמסך לגוי) מותר, דלאו בר ניסוך הוא, אלא הדא נקט דאשמועינן מינה תרתין אי משום אינסוכי לא מנסכי [כתבו התוס' מכאן היה נראה להתיר חומץ שלנו במגע עובד כוכבים, וגם רבינו משולם התירו, ור"ת הקפיד עליו ואמר, כי אין אנו בקיאינן במיב חומץ, כי מעשים בכל יום בדעות הלכות יש קורין אותו חומץ ויש קורין אותו יין, וכב"ב (צו.) נמי פליגי בריחיה הלא וטעמיה חמרא. וגם על הכוסר שהתיר רבינו משולם במגע עובד כוכבים משום דמה שיוצא ממנו נקרא מים כדאמר בגיטין (לא.) משעת כניסת מים לבוסר, וכן בפ"ד מ"ה דשביעית הכוסר משהביא מים אוכל בו פתו בשדה, הקפיד רבינו תם משום דאין אנו בקיאינן מתי קרוי בוסר. ועוד כתב ששנה אחת לא נתבשלו היינות (כ"ל ללא נתבשלו הענבים) וכי בשביל שיינותיהם (סהענבים) אינם מבושלות כל צרכיהן, הכי נמי נאמר שלא ינהג אותה השנה דין יין נסך ואי משום איחלופי (לצורכו להחליפו ברע ממנו) כיון דאיכא חותם לא מרח ומזייף (לסתור חותמו של ישראל ולעשות חותם אחר ומזייף).

אמר רבי אילעא, שנינו יין מבושל של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין (משמע שהיה מתחלתו יין עובד כוכבים ובשלו) אסור (בהנאה משום תחילתו). פשיטא, משום דאיבשיל פקע ליה איסורא? אמר רב אשי, הא אתא לאשמועינן (טעמא דהעובד כוכבים בשלו, הא בשלו ישראל בהיתר תו לא מיתסר בהנאה, וקמ"ל דלא מנסכי עובדי כוכבים יין מבושל, הלכך...) יין מבושל שלנו ביד עובדי כוכבים אין צריך חותם בתוך חותם, אי משום אינסוכי לא מנסכי, ואי משום [דף ל ע"א] איחלופי (לשתות) כיון דאיכא חותם אחד לא מרח ומזייף.

דתם יינם (לו) משום בנותיהן הוא, מיהו לא היו אוסרים אותו בהנאה מטעם זה, מידי דהוה אפיתן ושמןם, אלא עבדו רבנן כיון נסך גמור שנתנסך לפני עבודת כוכבים שאסור מן התורה משום דכמו ליה, ועל יין נסך שואל התלמוד מנלן. וא"ת ויין שנתנסך למה לי קרא מי נפיק מכלל שאר זבחי דאין הכי נמי דזביחה ונסך שני עניינים הם ומרבה להו לקמן לאסור בדף (נא) מזבח כל כעין זביחה, ומניסוך זריקה המשתברת כגון שבר מקל לפנייה? אמר רבה בר אבוח, אמר קרא אֲשֶׁר תִּלְבַּב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׂרָאֵל יִין נְסִיכָם וכתבו התוס' למאן דדריש להאי קרא בעובדי כוכבים (שנמסכים לע"ז) ניהא, ולמאן דדריש ליה בגיטין (נ:): גבי מיטום שאמר מקרא זה על ישראל (שנמסכין יין על המזבח) וכן בספרי ר' יהודה ורבי נחמיה חד דורשו כלפי העובדי כוכבים וחד דורשו כלפי ישראל צריך לפרש שהיו העובדי כוכבים מגנין ישראל על עבודת המזבח כנגד מה שעושין לעבודת כוכבים שלהם ויאכלו וישתו קאי אמזבח שאוכל מנחות ושותה נסכים] מה זבחי אסור בהנאה, אף יין (שנתנסך לעבודת כוכבים) נמי אסור בהנאה. זבחי גופיה מנלן? דכתיב וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעֹר וַיֹּאכְלוּ זִבְחֵי מִתִּים, מה מת אסור בהנאה, אף זבחי נמי אסור בהנאה. ומת גופיה מנלן? אתיא שם שם מעגלה ערופה [הקשו התוס', תימה אדיליף תקרובת עבודת כוכבים ממת, ומת מעגלה ערופה, נילף מת גופיה שם שם מעבודת כוכבים עצמה כדאמרינן בסנהדרין (מו:): גבי האורג נגד למת דרבא וליף דלא מיתסר בהזמנה שם שם מעבודת כוכבים, דכתיב בעבודת כוכבים אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם. וי"ל דהתם משמשין ממשמשין ממש, דקרא דאבד תאבדון בכלים כשנשתמשו בהן לעבודת כוכבים הכתוב מדבר] כתיב הכא וְתָמַת שָׁם מִדְּיָם, וכתוב התם וְעַרְפוּ שָׁם אֶת־הָעֵגְלָה בְּנַחַל, מה להלן אסור בהנאה, אף כאן נמי אסור בהנאה. והתם מנלן? אמרי דבי רבי ינאי כפרה כתיב בה (כפר לעמך ישראל, הלכך אסור בהנאה) כקדשים [הקשו התוס', תימה בכריתות (ו.) דרשינן ז'ערפו שם' שם תהא קבורתה. וי"ל דאיצטריך תרוייהו דאי משום דכתיב כפרה אמרינן לאהר עריפתה מותרת, דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו, ואם מויערפו שם' הוה אמינא אינה אסורה עד לאהר מיתה, לכך אצטריך כפרה כתיב כקדשים דמיתסר אף מהיים וגם איצטריך לדמותה לקדשים לומר שאינה אלא ביום ושיהא מרפות פוסל בה כדאמרינן בחולין (יא.).].

רבי ינאי בר ישמעאל חלש, על לגביה ר' ישמעאל בן זירוד ורבנן לשילוי ביה. יתבי וקא מבעיא להו יין מבושל, יש בו משום גילוי או אין בו משום גילוי? אמר להו ר' ישמעאל בן זירוד הכי אמר רשב"ל משום גברא רבה, ומנו, ר' חייא, יין מבושל אין בו משום גילוי. אמרו ליה נסמוד, מחוי להו ר' ינאי בר ישמעאל עלי ועל צוארי.

שמואל ואבלט (עובד כוכבים היה) הוו יתבי, אייתו לקמייהו חמרא מבשלא, משכיה (אבלט) לידיה (שלא יגע בו ויאסרנו) א"ל שמואל, הרי אמרו יין מבושל אין בו משום יין נסך (ושמענין מהכא דאף בשתיה מותר).

אמתייה דרבי חייא איגלווי לה ההוא חמרא מבשלא, אתיא לקמיה דר' חייא אמר לה, הרי אמרו יין מבושל אין בו משום גילוי. שמעיה דרב אדא בר אהבה איגלי ליה חמרא מזיגא, א"ל, הרי אמרו יין מזוג אין בו משום גילוי. אמר רב פפא לא אמרן אלא דמזיג טובא, אבל מזיג ולא מזיג (שאין בו מים הרבה שותה הנחש) שתי.

ומזיג ולא מזיג מי שתי, והא רבה בר רב הונא הוה קאזיל בארבא והוה נקיט חמרא בהדיה, וחזייה לההוא חיויא דצרי ואתי (מבקע במים ובא) א"ל לשמעיה סמו עיניה דדין (הראה לו לנחש דבר שיקוץ ביין זה וישוב) שקיל קלי מיא (מעט מים) שדא ביה, וסר לאחוריה, אחייא מסר נפשיה (למות ובא ושותה לעין כל) אמזיגא לא מסר נפשיה (ומיהו כי לא חזו ליה שתי).

ואמזיגא לא מסר נפשיה, והא רבי ינאי הוה בי עכבורי (מקום) ואמרי ליה בר הדיא הוה בי עכבורי, הוו יתבי והוו קא שתו חמרא מזיגא, פש להו חמרא בכובא וצרוניה בפרונקא (כיסוי של בגד קשרו על פיהן) וחזיא לההוא חיויא דשקיל מיא ורמא בכובא, עד דמלא בכובא וסליק חמרא עילויה פרונקא ושתי! אמרי דמזיג איהו שתי, דמזיגי אחרני לא

ת"ר יין מבושל ואלונתית (לעז"י קס"י סיקוי) של עובדי כוכבים אסורין (שהרי תחלתו יין) אלונתית כברייתא (שלא היה יין מתחלה ביד עובד כוכבים אלא לקחה עשויה מיד ישראל) מותרת (בהנאה, דתו לא מנסך ליה כתבו התוס' מכאן (מפיוס קס"י) ראייה להתיר תבשיל שנתערב בו יין קודם שבשלוהו, אי נגע ביה עובד כוכבים, דכיון שנתערב תו לא מנסך ליה עובד כוכבים. והקשה ר"ת דלשון כברייתא לא משמע כן, ועוד בחולין (ו). משמע שהוא קרוי אלונתית קודם שנתנו לתוכו יין דתניא הלוקח יין לתת לתוך אלונתית ולא קאמר לעשות אלונתית. לכך פירש ר"ת דאלונתית דרך הוא לעשות מתחלה בלא יין ומכניסין אותה לקיום וכשמסתפקין ממנה מעט מעט מערבין בה היין שאם יכניסו לקיום אותה עם היין מתקלקלת. וה"פ, אלונתית של עובדי כוכבים שמשכחה מן החבית כדי לשתות ולא ראה ישראל בשעה שמשכחה אסורה כי שמא נתן בה יין, כברייתא פי' כמו שהיא נעשית מתחלה בלא יין, וראהו מושך מן החבית מותרת דודאי לא עירב בו יין, ומ"מ יש ראייה להתיר (כקס"י) מדתנא בתוספתא אלונתית של עובדי כוכבים אסורה מפני שתחלתו יין כלומר שתחלתו יין של עובד כוכבים. משמע, הא אם תחלתו יין של ישראל מותרת במגע עובד כוכבים שנתערב בה משקין אחרים. ואומר ריב"א דדוקא תבשיל לפי שאין היין ניכר בעין כלל, אבל כשמשימין אותו בשומין או בהרדל שמא יש לחוש למגע עובד כוכבים, לפי שהוא בעין יותר, וכן הלכה למעשה).

ואיזו היא אלונתית? כדתניא גבי שבת עושיין אנומלין (בשבת שהוא לשתות) ואין עושיין אלונתית (שהוא לרפואה להצמנן כשיוצאין מבית המרחץ). ואיזו היא אנומלין ואיזו היא אלונתית, אנומלין יין ודבש ופלפלין, אלונתית יין ישן ומים צלולין (שנשאבו ועמדו בכלי יום או יומים להיות צלולין ושופין העליונים בנחת במסננת) ואפרסמון, דעבדי לבי מסותא.

רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו יין מזוג (שני חלקי מים ואחד יין) אין בו משום גילוי (שאין נחש שותה הימנו) יין מבושל אין בו משום גילוי (כתבו התוס' כן הלכה, ומותר במגע עובד כוכבים מודשתו ליה שמואל ואבלט).

איבעיא להו יין מבושל, יש בו משום גילוי או אין בו משום גילוי? ת"ש העיד רבי יעקב בר אידי על יין מבושל שאין בו משום גילוי.

דלא בקיאי בהלכות גילוי) אמר סירכא (ומנהגא) דגברא נקיטא (ואתיא).

שמואל לא שתי מיא מבי ארמלתא אמר לית לה אימתא דגברא ולא מיכסיא מיא אבל מבי ארמאה שתי, נהי דאגילויא לא קפדי, אמנקרותא (נקיון) מיהא קפדי (ומכסין המים שלא תפול בהן פסולת).

א"ד רב לא שתי מיא מבי ארמאה, אבל מבי ארמלתא שתי, שמואל לא שתי מיא, לא מבי ארמאה ולא מבי ארמלתא.

אריב"ל שלש יינות הן ואין בהן משום גילוי, ואלו הן חד, מר, מתוק. חד טילא חריפא (מין יין חזק ואין טעמו טוב ומתוק אלא כחומץ ומתוך חזקו אין נחש שותהו) דמצרי זיקי (מבקע נודות מחזקו) מר ירנא (רע ומר) מתוק חוליא (מחמת השמש בתוך הענבים ושוב אינו הגון).

רב חמא מתני לעילויא (להנך ג' יינות שינוי שלהן לשבח) חד חמר ופלפלין, מר אפסינתין (לעז"י ק"י לענה) מתוק מי בארג (משקה משובח, וכולן אין נחש שותה מהן).

אר"ש בן לקיש קרינא (חליא מתוק) אין בו משום גילוי. מאי קרינא? א"ר אבהו חמרא חליא דאתי מעסיא. אמר רבא ובמקומו (במדינתו) יש בו משום גילוי מ"ט? חמר מדינה הוא (והנחשים רגילין בו).

אמר רבא האי חמרא דאקרים (החמיץ ולא חומץ הגון) עד תלתא יומי ופתבו תוסי' ולא גרם תלתין יומין דהכי נמי מצינו בו חילוק בשלשה ימים ראשונים בב"ב (צו). דקאמר כל שלשה ימים ודאי מכאן ואילך ספק יש בו משום גילוי ומשום יין נסך, דף ל ע"ב מכאן ואילך (נתקלקל הרבה) אין בו משום גילוי ואין בו משום יין נסך. ונהרדעי אמרי אפי' לבתר תלתא יומי חישינן משום גילוי, מ"ט, זימנין מיקרי שתי.

ת"ר יין תוסם (יין חדש מגיתו עד שהוא מחמיץ להיות יין קרי ליה תוסם) אין בו

שתי. אמר רב אשי, ואיתימא רב משרשיא פירוקא לסכנתא (לדבר שיש בו סכנה אתה בא לתרץ ולסתור ראיות שאנו מביאין ואנן נסמוך אהני שינויי דליתו, אלא ודאי ל"ש הכי ול"ש הכי אסור)?

אמר רבא, הלכתא יין מזוג יש בו משום גילוי ויש בו משום יין נסך, יין מבושל אין בו משום גילוי ואין בו משום יין נסך. יש לזון ציין מפוסטר, כש"ת יביע אומר ח"ח יו"ד סי' טו מחירו ותרף דבריו לזין של ישראל שהתירו אותו על האש, אפילו רתיחה אחת בלבד, טוב אינו נאסר במגע גוי והוא שיהיה מפוסטר עד שמונים מעלות, שאז בולאי רתח, ונחמעט ממלחו על ידי הרתיחה. ואמנם יש סכתו להחמיר בזה, כיון שכיום היין המבושל הוא מזוי מאלו, והרי הוא בכלל גזירת יין נסך, ורק בזמן חכמי התלמוד שלא היה מזוי יין מבושל לא גזרו בו, כמבואר בדברי הרא"ש מה שאין כן בזמן הזה. אולם העיקר לייגא כמו שנהגו להקל בדבר, דמה סכתו הרא"ש שהטעם שלא גזרו על יין מבושל מפני שאינו מזוי, היינו דוקא לענין לשותתו עם הגוי ביחד במסיבה אחת, כהיא דשמואל ואבלט (בע"ז ב). לאיכא משום חתנות, אבל לגבי מגע גוי ציין שלנו ללא שייך טעמא דחתנות, אין לרדך בטעמו של הרא"ש דהויא מילתא ללא שכחא... ומה שיש מערערים שהפוסטר אינו משנה טעמו וריתו של היין, הרי הגאונים והרשב"א והר"ן וסיעתם, סבירא להו שזין מבושל נקרא משתתתו היין על האש, וכן פסק מרן השלחן ערוך, ולא הגריכו שינוי טעם ורית, וכן הלכה רווחת. והבבלת הגאונים מכרעת, הילכך המנהג להקל ציין מפוסטר יסודתו בהררי קודש, ורק מהיות טוב נכון לכתחלה להזהר מנגע גוי גם ציין מפוסטר, אבל דיעבד אין לאסור כלל שהתורה חסה על ממונם של ישראל (וכ"ד שו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' סא, ואג"מ ח"ג סי' לא, אמנם אין הדבר מוסכם שהרי כ"כ נתשובות הכי אלישיב ח"א סימן עו, וכש"ת מנחת שלמה ח"א סימן כה אוסרים).

שמעיה דרב חלקיה בר טובי איגליא ההוא קיסתא דמיא (שם מדרת יין שבעיר) והוה ניים גבה, אתא לגביה דרב חלקיה בר טובי א"ל, הרי אמרו אימת (אדם) ישן עליהן (על הנחש, ולא מסר נפשיה משום מיא, ואיהו הוה ניים אנבייהו). והני מילי ביממא, אבל בליליא לא. ולא היא, לא שנא ביממא ול"ש בליליא אימת ישן עליהן לא אמרינן.

רב לא שתי מבי ארמאה, אמר לא זהירי בגילוי, מבי ארמלתא (ישראל) שתי (ואע"ג

לקרקעיתו של כלי) של בינוני מפעפע (בינתיים) ושל זקן צף.

למימרא, דכמה דקשיש כחוש חיליה, והתניא שלשה כל זמן שמזקינין גבורה מתוספת בהן, אלו הן דג, נחש, וחזיר? כח אוסופי הוא דקא מוסיף, זיהריה (ארם שלו) קליש.

של בחור שוקע' למאי הלכתא, דתניא חבית שנתגלה, אע"פ ששתו ממנה תשעה ולא מתו, לא ישתה ממנה עשירי (שהארם שוקע למטה וישתהו וימות) מעשה היה ששתו ממנו תשעה ולא מתו ושתה עשירי ומת אמר ר' ירמיה זהו שוקע. וכן אבטיח [מלפפון מלון בלע"ז (מה שאמנו קולאים מלון) וגסה היא וכשפותחין אותה לאכול קצת ועומדת מגולה אוכל נחש ממנה והיא רכה והארם שוקע בה הלכך שמעינין מרב ספרא טובא ראשון לא ישתה שמא נחש זקן שתה שם וצף הארם למעלה, אמצעיים שמא נחש בינוני היה ומפעפע שתו תשעה לא ישתה עשירי שמא בחור היה] שנתגלתה, אע"פ שאכלו ממנה מ' בני אדם ולא מתו לא יאכל ממנה עשירי, מעשה היה ואכלו ממנה תשעה ולא מתו ואכל עשירי ומת א"ר זהו שוקע.

ת"ר מים שנתגלו הרי זה לא ישפכם ברשות הרבים (שמא יעבור אדם יחף ויעמוד הארם בין קשרי אצבעותיו וכיון שנכנס מעט ונוקב בבשר שוב אין לו רפואה) ולא ירביץ בהן את הבית (להשכיב את האפר ואבק שלא יעלה) ולא יגבל בהן את המיט, ולא ישקה מהן לא בהמתו ולא בהמת חבירו (כתבו התוס', אין לדקדק השתא בהמתו אמרת בהמת חבירו מיבעיא דזו ואצ"ל זו קתני ודרך התנא לשנותם יחד) ולא ירחץ בהן פניו ידיו ורגליו, אחרים אומרים מקום שיש סירטא (סדק שהארם מתעכב שם ואינו נופל מהר ונוקב הבשר) אסור, אין סירטא (סדק שהארם מתעכב שם ואינו נופל מהר ונוקב הבשר) מותר.

אחרים היינו ת"ק (דהא פנים יד ורגל יש שם פתחים וסדקים כמו בין אצבע לאצבע ובתוך

משום גילוי. וכמה תסיפתו, ג' ימים. השחלים אין בהם משום גילוי ופירש רש"י שחליים מרוף בכלי ושחוק ויין או מים נתונין בו. התוס' הביאו את פירוש רש"י, והקשו דבנדרים (צא): דמשמע דיש בהם משום גילוי גבי ההוא נואף הוה תחלי א"ל לא תיכול מינייהו דמעמינהו חייוא, ואין לפרש שחלים דהכא היינו מאכל של גריסין כי ההוא דפ"ב (סז). דקאמר וכן היו בצפורי עושיין נותנים חומץ לתוך הגריסין וקורין אותו שחלים, דהתם אינו קרוי שחלים עד לאחר נתינת החומץ, והכא מיירי קודם נתינת החומץ כדאמרינן ולא אמרן אלא דלית בהו חלא וי"ל דהכא ודנדרים חד הוא ודאי לפעמים במקרה טועמם נחש כי ההוא עובדא דהתם, ולכך נהגו בהן בני גולה איסור) ובני גולה נהגו בהן איסור. ולא אמרן אלא דלית בהו חלא (חומץ) אבל אית בהו חלא מיגרי בהו (החומץ מתגרה ונלחם בחכך של נחשים ואין שותין בו ממנו). כותה הבבלי [חזק הוא כחומץ כדמפרש בפסחים (מב). דיהבו ביה עיפוישי פת ונסיובי דחלבא] אין בו משום גילוי, ובני גולה נהגו בו איסור. אמר רב מנשי אי אית ביה נקורי (כמין מקום נשיכת הנחש) היישינן.

אמר רב חייה בר אשי אמר שמואל מו טיף טיף (כלי שתחת חבית שמקבל יין הנומף) אין בו משום גילוי. אמר רב אשי והוא דעביד טיף להדי טיף טיף (שמטפף תדיר והטיפים רודפות זו את זו ותכופות והנחש שומע ובורח).

אמר רב חייה בר אשי אמר שמואל פי תאנה (כשתולשין אותה נעשה לה פה קצר במקום עוקצה) אין בו משום גילוי וכתבו התוס' והא דאמרינן בחולין (ט). ראה צפור מנקר בתאנה חוששין שמא במקום נקב נקר ואסור שאני התם דאיכא ריעותא דניקורא. כמאן, כי האי תנא דתניא, רבי אליעזר אומר אוכל אדם ענבים ותאנים בלילה ואינו חושש, משום שנאמר שְׁמַר פְּתָאִים ה'.

אמר רב ספרא משום ר' יהושע דרומא, שלשה מיני ארם הן של בחור שוקע (לפי שהזקן הוא וכבד ושוקע בתוך המשקה

שאהורי הכוס ויטמאו את הידים והתם לא הוו רביעית ואף לטמא כלים שמשקה מטמא כלים דרבנן לא בעי רביעית כדתנן בפ"ג דטהרות מ"ב 'גוש של זיתים' פי' והוא טמא שנפל לתנור והוסק, 'כביצה מכוון טהור' פי' התנור טהור, משיצתה טיפה ראשונה נתמעט האוכל מכביצה ואין הטיפה יכולה עוד לקבל טומאה מן הגוש דאין אוכל מטמא בפחות מכביצה, ומן הגוש לא קבל התנור טומאה, דאין הגוש מטמא כלי ומחמת הטיפה שנמטאת עם הגוש אין לטמאותו, ואפי' למ"ד בפסחים (לג): משקין מבלע בלועי וכשנמטא הגוש נטמא הטיפה דטומאה להיכן הלכה, מ"מ כיון שקיבלתה בעודה אוכל שהיתה בלועה בגוש לא חמירא כמשקה לטמא התנור. יותר מכביצה טמא פי' התנור טמא הטיפה ראשונה שיצתה קבלה טומאה מן הגוש שיש בו כביצה וחזרה וטמאה את התנור אלמא לא בעינן רביעית. **ונראה לפרש** דהך טומאה דסתם יינם גזרו, ואף בלא מגע שרין, ולא החמירו לגזור טומאה בפחות מרביעית כי הני משקין דנדה (נה): דמעת עיניו ודם מגפתו וחלב שבאשה מטמאין טומאת משקין ברביעית מדרבנן כדאייתא בחולין (פג): וקראי דמייתי בנדה (נה): אסמכתא נינהו. וא"ת למה הוצרכו לגזור טומאה על סתם יינם תיפוק ליה משום מוגע עובד כוכבים שגזרו עליהם שיהו כוכבים לכל דבריהם וי"ל דאיצטריך למיסר פחות מבן תשע דליתא הך גזירה כדאמרין לקמן (נג).

וא"ת הך רביעית דסתם יינם ורביעית דמשקה זב דפרק דם הנדה אמאי לא חשיב להו בגזיר (לה). גבי עשר רביעית הן, וליכא למימר דלהכי לא חשיב ליה משום דליתנהו אלא דרבנן, דקא חשיב נמי פסול גויה דרבנן וי"ל דכל עניני טומאת משקין ברביעית הם בכלל פסול גויה **המפקיד יינו אצל עובד כוכבים** אסור בשתיה ומותר בהנאה **וכתבו התוס'** ובסמוך משמע שהפקידו בחותם אחד. **ותימה** מאי קסבר ר' יהודה בן בתירא אי לא הייש לזיוף כר"א אפילו בשתיה לשתרי, ואי הייש לזיוף כרבנן אפי' בהנאה ליתסר שמה נגע בו העובד כוכבים ונסכו. וי"ל דרבי יהודה בן בתירא למעמיה דאמר לקמן (נמ): יין של ישראל שנגע בו עובד כוכבים מותר בהנאה חדא דאין מנסכין יין אלא בפני עבודת כוכבים, ועוד שאומר לו לא כל הימנך שתאסור ייני לאונסי, ואע"ג דחיישי לזיוף דנגע ביה ושתה מיניה, לא החמיר כ"כ לחוש לאחלופי בשלו שיאסר גם בהנאה, כיון שכל עיקר יינם אינו אסור אלא מדרבנן.

והתנן המפקיד פירותיו אצל עובד כוכבים הרי הן כפירותיו של עובד כוכבים לשביעית ולמעשר (דחשידי לחלופי, וה"נ דלמא חלפיה, והאי חמרא דעובד כוכבים הוא)? כגון שייחד

הכף יש סדקים והאוזן והשפתים)? איכא בינייהו גב היד וגב הרגל ורומני דאפי (של פנים אשר אצל העין ואין שם סדק ולאחרים שרי).

אמר מר לא ישקה מהן לא בהמתו ולא בהמת חבירו. והתניא אבל משקהו לבהמת עצמו? כי תניא ההיא לשונרא [דלא מוזיק ליה ארם, דשונרא אכיל ליה לחוויא כדאמרין (פסחים קיב):]. אי הכי, דחבריה נמי? דחבריה כחיש. דידיה נמי כחיש? הדר בריא. דחבריה נמי הדר בריא? זימנין דבעי לזבונא ומפסיד ליה מיניה.

א"ר אסי א"ר יוחנן משום ר' יהודה בן בתירא, **שלשה יינות הן, יין נסך** (שנתנסך לעבודת כוכבים) אסור בהנאה ומטמא טומאה חמורה (משא ואהל כמת, איתקש תקרובת עבודת כוכבים למת) בכזית והקשו התוס' ואפי' ב"ה דבעו רביעית בשבת (עז). גבי נבלות דקא אמר אף כשטמאו ב"ה לא טמאו אלא ברביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית, הכא מודו דסגי בכזית דהואיל ונאסר מטעם תקרובת מטמא בכזית כמו זבחן [דף לא ע"א] **סתם יינם** אסור בהנאה (משום גזירת יין נסך) ומטמא טומאת משקין ברביעית (פירש רש"י מטמא טומאת אוכלין ומשקין כתורת משקין טמאין שנמטאו בשרין שאינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין, ושיעורן לקבל טומאה ברביעית הלוג ככל טומאת משקין. **התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו** דמשמע מתוך לשונו שאין לסתם יינם טומאה אא"כ קבל טומאה ממקום אחר וקשה דמה חידוש הוא זה לשנות כאן טומאה מן השרין וכי גרע משאר משקין ומהא איכא לשנויי דאשמועינן דמשום חומריהו (טו כו, ללמד שאף על חומרסת לעפ"כ...) לא מקבלי טומאה בפחות מרביעית. ועוד קשיא דמשמע דבשאר משקין בעינן רביעית לקבל טומאה, ואדרבה בשאר משקין לא בעינן רביעית כדאמרין בפסחים (יז): משקה בית מטבחיא דכן לא אמרו אלא ברביעית דהוו להטביל מחטין וצינורות אבל בפחות מרביעית טמאים, ואפילו לטמא אחרים לא בעו רביעית דמשמע נמי התם (יד). גבי לא נמנעו מלשרוף את הבשר, דמוקי לה באיכא משקין בהדי בשר דמטמא בשר מחמת משקין ומסתמא באותן מים הנשארים על הבשר לאחר הדחה אין בהם רביעית, וכן משמע בכרכות (גב). דקאמר שמוא יחזרו מים

לא.

ומשמע הא יין ביד עובד כוכבים צריך, ועוד דבירושלמי משמע דההיא בעובד כוכבים איירי, וגם רש"י וה"ג פירשוהו בעובד כוכבים. **לכך נראה לפרש** דהכא והתם בעובד כוכבים איירי ויש לחלק בין שולח להכירו ואינו חוזר ורואה חותמו להכירו דאו צריך חותם בתוך חותם דלא מרתת שסבור האחר לא יכיר החותם, אבל היכא שמניחו ביד העובד כוכבים ועתיד לראות חותמו להכיר די בחותם אחד, תדע שכן הוא שהרי ר"א הזכיר בדבריו המפקיד יינו אצל עובד כוכבים ובסתמא אדם דעתו לחזור שם להכיר חותמו וסתמו, אבל רב אשי דלעיל הזכיר בדבריו חומץ שלנו ביד עובד כוכבים משמע ששולחו ביד עובד כוכבים ורבא נמי אשכחן לקמן דקאמר נוד בדיסקיא ופיו למטה ואיהו גופיה אמר (עד): כי הוה משדר גולפי להרפניא סהף להו אפומיהו וחתים להו אבירציהו ומלתיה דרב לקמן (לט). מיירי בשולח ביד עובד כוכבים כפרש"י וה"ג.

אמר רבי אלעזר הכל משתמר בחותם אחד, חוץ מן היין שאין משתמר בחותם אחד, ור' יוחנן **אמר** אפי' יין משתמר בחותם אחד. ולא פליגי הא כר"א, הא כרבנן וכתבו התוס' פירוש לא פליגי אליבא דהד תנא אלא מר סבר כר"א ומר סבר כרבנן א"נ לא פליגי וכולהו כר"א קיימי דפסק רב כוותיה אלא מר מפרש מילתיה דר"א ומר מפרש מילתייהו דרבנן. וא"ת ורבי אלעזר היכי קאי כר"א הא ר"א גופיה קאמר בנדה (ח). דאין הלכה כר"א בכלהו סיודי אלא בארבע ז"ל דשאני הכא דקאי ר"מ כוותיה לקמן (סא). כבריייתא דאמר הלוקח בית... וכה"ג משני תלמודא התם בנדה (סא):].

איכא דאמרי א"ר אלעזר הכל משתמר בחותם בתוך חותם, חוץ מן היין שאין משתמר בחותם בתוך חותם. ורבי יוחנן **אמר** אפילו יין משתמר בחותם בתוך חותם, ותרוייהו כרבנן (דאי כר"א בחותם אחד נמי שרי כתבו התוס' וא"ת אימור דרבי יוחנן סבר כר"א ומפתח וחותם דקתני כבריייתא ר"ל תרוייהו דהשתא הוי חותם בתוך חותם ז"ל דתלמודא משמע ליה דמפתח וחותם דקתני כבריייתא לא משום דבעינן תרוייהו מדלא קאמר שתי מפתחות או ב' חותמות אלא מפתח או חותם קאמר, וגם יש גורסים מפתח או חותם) מר סבר כי פליגי רבנן עליה דר"א בחותם אחד, אבל בחותם בתוך חותם שרו ומר סבר אפילו חותם בתוך חותם אסרי.

לו קרן זוית (ומסר לו מפתח או עשה חותם). **אי הכי**, בשתיה נמי לישתרי, דהא רבי יוחנן אקלע לפרוד (מקום של בר קפרא הוא ונפטר בר קפרא) אמר כלום יש משנת בר קפרא, תנא ליה ר' תנחום דמן פרוד המפקיד יינו אצל עובד כוכבים מותר בשתיה, קרי עליה **מְקוּם שְׂפִיל הַעֵץ שָׁם יְהוּא** (כלומי, במקום ששן זו ה'אילן, ה"ת, להינינו נכ קפלא סס יהוה) שם יהו ס"ד (שהוא עצמו ימצא שם, והא שכיב ליה)? אלא שם יהו פירותיו (ימצאו פירות העץ שנשרו ממנו, אף כאן הצריך לדברי החכמים ישאל את בני העיר ששומעין ולמדין ממנו ומלמדים אותן לאחרים)? א"ר זירא, לא קשיא הא ר"א, הא רבנן. דתניא, אחד הלוקח ואחד השוכר בית בהצירו של עובד כוכבים ומלאוהו יין, ומפתח או חותם ביד ישראל ר"א מתיר (אף בשתיה) וחכמים אוסרין (לעשות כן, ואי עבד שרי בהנאה כדאמרינן לעיל).

א"ר חייא בריה דרבי חייא בר נחמני א"ר חסדא אמר רב, ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי, ואמרי לה א"ר חסדא אמר לי אבא בר חמא, הכי אמר זעירי הלכה כר"א [שמתיר יין בחותם אחד. כתבו התוס' ולקמן (סט): נמי אמרינן האידנא קיימא לן כר"א דלא הייש לזיופא. ויש להקשות דרב אדרב, דהא אמר רב לקמן (לט). חבי"ת בחותם אחד אסור סימן חלב בשר יין תכלת, ועוד קשה דרב אשי אמר לעיל (כט): גבי חומץ ויין מבושל א"צ חותם בתוך חותם משמע הא יין גמור צריך חותם בתוך חותם, וכן רבא דשקיל וטרי לקמן בסמוך היכי דמי חותם בתוך חותם משמע דס"ל דלא סגי בחותם אחד, וכולה סוגיא דשמעתא מיירי בחותם בתוך חותם. והיה מתריץ ר"ת דההוא דרב דלקמן מיירי בישראל השוד וגרע מעובד כוכבים מפני שהוא בטוח שיאמינוהו ולא מירתת כ"כ, וכן ההיא דרב אשי דלעיל (כט): נ"מ לענין ישראל השוד וכן רבא מפרש חותם בתוך חותם אליבא דרבנן ואפי' אליבא דהלכתא איכא נפקתא כגון ישראל השוד, וההיא דרבה בר רב הונא התך לה לבישראל אתלתא קרנתא כשמשלחה ביד עובד כוכבים ולהכי סגי בחותם אחד. וקשה קצת פרי"ת דנבואה היא להעמיד כל אלו ההלכות בישראל השוד ואנן בעובדי כוכבים קיימינן, ורב אשי לעיל הזכיר חומץ ביד עובד כוכבים אין צריך חותם בתוך חותם

לא. - לא:

ולבסוף סבור כי לא קפיד אפתוחות, אסתומות מקפיד קפיד.

וסתומות מותרות, ורמינהי [דף לא ע"ב] השולח חבית של יין ביד כותי (וכ"ש ביד עובד כוכבים צריך הכרת חותם, ואע"פ דכותי אינו מנסך, מיהו לא קפיד אמגע עובד כוכבים) ושל ציר ושל מוריים ביד עובד כוכבים [צריך הכרת חותם. ציר, אע"ג דלאו אורחא למירמי ביה חמרא דדמי היין יקרים משל ציר, מיהו, היישנין דלמא מחליף ליה בציר של דגים טמאים, ומוריים היישנין אידי דדמי מוריים יקרים מדמי יין דלמא שקיל מוריים ומעייל חמרא ומערב ביה, אבל כותי לא חשיד לאחלופי. ציר מזיעה וזיבות של דגים כשכובשין אותן במכבש כדאמרינן במו"ק (יא). ונעשה חזק כחומץ ומטבל בו, מוריים מערבין בו קרבי דגים כדאמרינן לקמן (לה): דנפיש שומניה. כתבו התוס',

מודקדק ר"ת דמשמע מדפלגניהו בתרי בבות ש"מ דוקא קתני יין ביד כותי אבל ביד עובד כוכבים לא סגי בחותם אחד ואתיא כרבנן, וא"כ ציר ומוריים סגי בחותם אחד אף לרבנן. ותימא א"כ תקשי לאיכא דאמרי דלעיל דא"ר אלעזר הכל משתמר בחותם בתוך חותם דמשמע כל מילי בעינן חותם בתוך חותם וי"ל דהכל לא קאי אלא אשאר מילי דחבית אבל המפ"ג הילתית מוריים פת וגבינה אמרינן לקמן דסגי בחותם אחד. ורש"י פי' יין ביד כותי, וכ"ש ביד עובד

כוכבים צריך הכרת חותם, ובהכרת חותם מיהא שרי כר"א, משמע דאף לר"א צריך הכרת חותם בשולח בדרך מעיר לעיר. ואף לדברי ר"ת שמעמיד הכרייתא כרבנן, מדרבנן נשמע לר"א, לאו אמרו רבנן בציר ומוריים דסגי בחותם א' דבעי הכרת חותם, לר"א נמי ביין דסגי בחותם א' צריך הכרת חותם, וא"כ יש ליוהר בשולח יין לחבירו ואינו הולך שם להכיר חותמו שצריך חותם בתוך חותם או אם שולח כתב להודיע איך חותמו ויודיע לעובד כוכבים שכך שלה לו מועיל בחותם א' דעובד כוכבים כיון דידע מירתת ולא מזויף. ור"ת פי' דלר"א דלא הייש לזיפוא לא בעינן הכרת חותם, ואפי' אינו הולך להכיר חותמו, וגם אינו שולח באיזה ענין הוא חותם מותר, ומייתי ראיה מדקאמר תלמודא לקמן (סמ): והשתא דקיימא לן כר"א דלא הייש לזיפוא אמאי לא מותבינן חמרא ביד עובדי כוכבים... ובדיעבד יש לסמוך על פסק ר"ת. וענין התימת החבית פירש רבינו ברוך וזה לשונו נכון

היכי דמי חותם בתוך חותם, אמר רבא אנא דפומא דחביתא (כפה מזרק ע"פ החבית) שריקא (טח במיט ודיבק סביבות פי המזרק לדופני החבית) והתימא הוי חותם בתוך חותם, ואי לא לא, דיקולא ומיהדק (כפה סל ע"פ חבית והחבית מגופה דהיינו ב' חותמות מגופת החבית שדבוקה בחבית ונתייבשה וסל כפוי עליה, נכנס בדוחק פי הסל לבלוע את החבית) הוי חותם בתוך חותם (ולא טרה לזיופי כולי האי) לא מיהדק (נוח ליטלו הוי כמאן דליתיה) לא הוי חותם בתוך חותם. נוד בדיסקיא (נוח ליטלו הוי כמאן דליתיה) התימת פיו (של נוד) למטה (בתוך דיסקיא) הוי חותם בתוך חותם (דטרה להפוך ולהתיר קשר הדיסקיא וקשר הנוד ולהזור ולקשרה כולי האי לא טרה) פיו למעלה לא הוי חותם בתוך חותם, וכי כייף פומיה (של נוד לגוי וצייר וחותם כעין שקושרין נודות שלנו של שמן שלאחר שקושרים אותו מכניסין פי הנוד כשהוא קשור בתוכו ועוד קושרים אותה פעם אחרת אפי' אין דיסקיא הוי חותם בתוך חותם) לגוי וצייר וחתיים הוי חותם בתוך חותם (דטרה להפוך ולהתיר קשר הדיסקיא וקשר הנוד ולהזור ולקשרה כולי האי לא טרה).

ת"ר, בראשונה היו אומרים יין של עין כושי (מקום כותים) אסור מפני בירת סריקא (עובדי כוכבים הן וסמוכין לעין כוש) ושל ברקתא (עיר של כותים) אסור מפני כפר פרשאי (עובדי כוכבים) ושל זגדור (כותים) אסור מפני כפר שלים, חזרו לומר חביות פתוחות אסורות, סתומות מותרות (כתבו התוס' ואע"פ שאין לך סתומות שלא יהו פתוחות מתחלה, מ"מ כיון שדעתו לסתמן להתקיים למכור לישראל מנטר קא נטר להו שפיר, ואינו חפץ שיחשדוהו ישראל כלל).

מעיקרא מאי סבור, ולבסוף מאי סבור, מעיקרא סבור אין כותי מקפיד על מוגע עובד כוכבים, לא שנא פתוחות ולא שנא סתומות,

לא:

כוכבים ויתן עיניו בבתו) **רב נחמן אמר** משום גילוי **כתבו התוס'** וא"ת למ"ד משום גילוי מ"ט לא תני ליה במתניתין עם גבינות דמעמייהו נמי משום גילוי. וי"ל דרב נחמן לית ליה לקמן (לה:)) בגבינות מעמא דגילוי אלא מעמא מפני שמעמידן בשרף ערלה. וא"ת למ"ד משום גילוי בגבינות אי סבר הכא מעמא דגילוי וי"ל כיון דהכא ליכא למיחש (לגילוי) היכא דלא מצלו מיא (בלופן סלא עוקים את המים כלולים) והי"ע (וכן בלופן) דמשוו ביה (שקמים צטככ... כשותא, לא פסיקא ליה (לומר שהאיסור מקום גילוי)).

אגילוי דמאי, אילימא גילוי דנזייתא (בעוד שהשכר בגיגית שהיא נעשית) אנן נמי מגלינן (דקיי"ל דשיכרא לא שתי חיויא מיניה) ואלא דחביתא, אנן נמי מגלינן? לא צריכא, באתרא דמצלו מיא [במקום שרגילין להשתות המים בכלי עד שיהו צלולים ומים יש בהן משום גילוי **כתבו התוס'**, וא"ת למ"ד לעיל (ל) אמנקריותא קפדי (ולכן מכסים את הכלי) מאי איכא למימר וי"ל דבשכר לא קפדי כ"כ מפני שסופו להוציא כל גריעות (פסולת) שבו כשיהיה עשוי ותוסס כל צרכו ואם שוקע ישאר עם השמרים שאינם לשתיהו).

אלא מעתה, ישן תשתרי, דא"ר ישן מותר (כל דבר גילוי שהשהו אותו עד שנתיישן מותר ד...) אין מניהו (ארס של נחש) ליישן (אם היה בתוכו) החמיץ (יין מגתו חדש שנתגלה עד שלא החמיץ והחמיץ) מותר (בידוע שלא שתה בו נחש דאילו שתה בו נחש...) אין מניהו להחמיץ? גזירה ישן אטו חדש.

רב פפא מפיקין ליה לאבבא דחנותא ושתי, רב אחאי מיייתו ליה לביתיה ושתי, ותרווייהו משום התנות, רב אחאי עביד הרחקה יתירתא **כתבו התוס'** ומ"מ שניהן לא היו שותין בבית העובד כוכבים וא"כ צריך ליהדר שלא לשתות שכר בבית העובד כוכבים, דהא רב פפא ורב אחא שהיו בתראי לא היו שותין. ומיהו, המתאכסן בבית העובד כוכבים יכול להיות שמוותר לשלוח בעיר לקנות שכר מן העובדי כוכבים דהוי כמו בביתו של ישראל, ואף אם העובד כוכבים אכנסאי שלו נותן לו משלו ושותה משום איבה דלא אסרו משום התנות אלא לקבוע שתיה בהנות או ברגילות לשתות בבית העובדי כוכבים אבל אקראי בעלמא שרי, ובכלל דין שכר בין

הדבר לסתום פי הבית בנעורת או בדבר אחר ולתת עור על הסתימה קבוע במסמרות, ולכתוב אותיות הציין על העור והציין על דופני קרשי החבית שאם יגביה העובד כוכבים העור לא יוכל לכוין לישובו ככתחלה ולתת השוק אחד סביב השולים במקום שמחוברים דופני החבית ולקבוע שם במסמרות מפני הנעורת התחובה שם סביב שלא יוציאם העובד כוכבים להוציא היין דרך שם ולתכבו אחרי כן אל מקומו הראשון, וכל הברוות להתוך ולקבוע עליהם עור במסמרות או לקבוע נפרים לכסות כל השולים והברוות' עכ"ל וישלח לחבירו כתב בדפרישית. **כתב ר' יצחק בר יהודה** לר"ש בתשובה כי בימיהם היו החביות של הרם וכאשר היתה פי החבית סתומה או היה די כר"א אבל חביות שלנו אף לאחר היתום פי החביות והברוות יכול העובד כוכבים לנעוץ סכין בין הנפרים ולהוציא יין ולפי תשובתו יש לאסור אפי' התמו בענין שפי' **ויש מהמירי** ומכסים כל דופני החבית בחשוקים וגם השולים בנפרים ואז אין לחוש כלל. **ויש מקילין** לשלוח בהותם אחד אף הכרת הותם ולא הודעת כתב, ומיישבים הברייטא דאם היה מכיר הותמו' לא שילך להכירו, אלא אם הלך ומצא והכיר הותמו מותר נמור כי ודאי לא זייפו, אבל אם לא הכיר כשהלך שם הותם כמו שעשאו יש לחוש שמא זייפו העובד כוכבים, אבל אם לא הלך אחרי אשר התמו והישראל מצאו הותם מותר, והמהמיר תבא עליו ברכה. **וכתב הר"ר משה מוקוצי** בספרו כי אחרי שיש מקילין ויש מהמירין אין לנו ראייה ברורה לאסור ודין חביות ריקניות נפרש לקמן (עד: כשנגיע שם אי"ה) אם מכיר הותמו וסתמו (שלא זייף סתימתו) מותר, אם לאו אסור? אמר רבי זירא, לא קשיא כאן בעיר (קפיד כותי דסבר השתא נגע עובד כוכבים בייני ולא זבני מייני) כאן בדרך.

מתקיף לה רבי ירמיה מידי הנך דעיר לא בדרך אתו (וליהוש שמא נגע בהן כבואם בדרך)? אלא אמר רבי ירמיה בין הגיתות שנינו (הך דקתני סתומות מותרות) כיון דכולי עלמא אפכי (מצויין בדרכים) מירתת, אמר השתא אי הוי לי מפסדו לי.

אתמר מפני מה אסרו שכר של עובדי כוכבים **כתבו התוס'** איסור שכר לא מצינו לא במשנה ולא בברייתא ושמא בימי האמוראים אסרוהו) **רמי בר חמא אמר רבי יצחק** משום התנות (שלא ירגיל לעשות משתאות אצל עובד

לא: - לב.

(שמורים) דיין נסך (כתבו התוס') הלכך צריך ליהדר בשכר דבש לבדוק אם מטילין בו שמרי יין להעמיד מהר, כי יש מקומות שעושים כן, ואז ודאי הוא אסור). אמר רב אשי ומאוצר (אם הביאו מן האוצר מבלי העשוי לקיום) שרי, כיון דמערכי ביה, מסרא סרי [מסריה כשמשחין אותו. כתבו התוס' הלכך נראה דיותר לקנות כל מיני משקה מן העובדי כוכבים כגון יין תפוחים ומי תותים ובלבד שיראהו הישראל מושך מן החבית ואפילו דמיהן יקרים יותר מן היין דודאי לא עירבו יין בתוך החבית דמסרא קא סרי, אבל אם לא ראהו מושך מן החבית אז הדבר מתחלק במשקה היקר מן היין יאסור שמא עירב בו יין להשתכר ולהרויה, אבל אם היין יקר אין לחוש שמא עירב בו יין להכשיל כדאמרינן לקמן (לה): קיסתא דמורייסא בלומא קיסתא דחמרא בארבעה לומי, והא דתניא בתוספתא יין תפוחים מן האוצר מותר היה נמכר בשוק אסור מפני שמוזיקף פירוש מערכין בו יין היינו דוקא במקום שהוא בזול, ואין לאסור מטעם שמשימין המשקה בחבית שהיה בו יין נסך, דהא אמרינן לקמן דשרי למרמי ביה מיא ושיכרא].

פסק הש"ע א. סתם יינם של עובדי כוכבים אסור בהנאה. וה"ה למגעם, ביין שלנו (הגה משום גזירת יין שנתנסך לאלילים. ובזמן הזה, שאינו שכיח שהאומות מנסכים לעבודת כוכבים, י"א דמוגע עובדי כוכבים ביין שלנו אינו אסור בהנאה, רק בשתייה. וכן סתם יין שלהם, אינו אסור ליהנות ממנו...) י"ד (קבג,א).
ב. חומץ שמבעבע כשמשליכין אותו על הארץ, אינו נאסר במגע עובדי כוכבים י"ד (קבג,ו).
ג. יין ובשר וחתוכת דג שאין בו סימן שהפקיד או שלח ביד עובד כוכבים, צריך שני חותמות. אבל יין מבושל ושכר, או יין שעירבו בו דברים אחרים, כגון דבש, וכן החומץ וחלב ומוריים ופת וגבינה וכל שאיסורו מדברי סופרים שהפקידו ביד עובד כוכבים, מותר בחותם אחד. ויש אומרים שאף בדברים שצריכים שני חותמות, לא אמרו אלא בשולח על ידי עובד כוכבים שאינו עתיד לראות החותם, אבל מפקיד שעתיד לראות חותמו די בחותם אחד, כי הוא ירא. ואף השולח, אם הודיע לחבירו צורת החותם וגם אמר לעובד כוכבים

שכר של תמרים בין של תבואה, ואין לאסור של תבואה משום בשולי עובדי כוכבים כמו סלקא ודייסא דאע"ג דלא חזי לכוס כשהוא חי, דס"ל כאיידך לישנא דרב דאמר כל שאינו עולה על שלהן מלכים אין בו משום בשולי עובדי כוכבים ואשכחנא ר' יוחנן סבר לקמן (נמ.). כוותיה וביבמות (מו.) ועוד יש טעם אחר להתיר השכר דאין בו משום בשולי עובדי כוכבים דכי היכי דהתבואה בטלה לגבי המים לענין ברכת שהכל נהיה בדברו (ולא צפה"ל כזכרת המיטה) ה"נ היא בטלה לענין איסור בשול].

רב שמואל בר ביסנא איקלע למרגואן (ישראל השודין היו ולא היו מקפידין על יינם של עובדי כוכבים) אייתו ליה חמרא ולא אשתו, אייתו ליה שיכרא ולא אשתו. בשלמא חמרא משום שימצא (חשד יין נסך) שיכרא משום מאי? משום שימצא דשימצא (גזרה שיכרא אטו חמרא).

אמר רב האי שיכרא דארמאה שרי, וחייא ברי לא נישתי מיניה. מה נפשך, אי שרי, לכולי עלמא שרי, אי אסיר, לכולי עלמא אסיר? אלא רב סבר משום גילויא, ואזיל מרורא דכשותא (טעם מרירות של כשות) וקלי ליה זיהריה (ואין בו כח להלקות אדם בריא) ודלקי (אדם שהוא הולך קודם לכן ושותהו) מלקי ליה טפי (מוזיקו ומכביד חליו) וחייא ברי הואיל ולקי, לא נישתי מיניה.

אמר שמואל כל השרצים יש להן ארס, של נחש ממית, של שרצים אינו ממית. אמר ליה שמואל לחייא בר רב, בר אריא, תא ואימא לך מילתא מעלייתא דהוה אמר רב אבוך, הכי אמר אבוך הני ארמאי זוקאני (נפוחים) דהוו שתו גילויא ולא מתו, איידי דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו והקשו התוס' תימה דאמר בשבת (פו:) גבי שכבת זרע של ישראל במעי עובדת כוכבים ישראל דדייגי במצות חביל גופייהו טפי מעובדי כוכבים וי"ל דלענין להנצל מארס אין מועיל חבל (הכלה שנעשתה עכור...) דדייגי במצות כמו חבל (הכלה שנעשתה עכור...) אכילת שקצים ורמשים שיש להם בתוך הגוף ומבטל ארס של נחש].

אמר רב יוסף [דף לב ע"א] האי חלא דשיכרא דארמאה אסור דמערכי ביה דורדיא

הוא הותם בתוך הותם, סתם החבית בכלי שאינו מהודק כדרך שסותמין כל אדם, וטח בטיט, הרי זה הותם אחד. היה כלי מהודק, וטח עליו מלמעלה, הרי זה הותם בתוך הותם. וכן אם צר פי הנאד, הרי זה הותם אחד. הפך פי הנאד לתוכו וצר עליו, הרי זה הותם בתוך הותם. וכן כל שינוי שמשנה מדברים שאין דרך כל אדם, הרי הם כחותם אחד, והטיחה או הקשירה הותם שני יו"ד (קלד). י. התמו בשני חותמות וחזר עליו ולא הכירו, או שמצאו סתור, אסור [הגה ודוקא אם רואים שנסתר בכוונה ע"י אדם, אבל במקום שיכולים לתלות שנסתר ונתקלקל מעצמו או ע"י בהמה או תנוקות שלא בכוונה, מותר בדיעבד. ואפילו אם נתקלקל בכוונה, יש להתיר אם ישראל יוצא ונכנס תמיד] אבל אינו צריך לחזור עליו אלא אם כן הודיע לישראל שנשתלה לו שהוא התום בשני חותמות, אע"פ שלא הודיעו ענין חתימותיו, כיון שמצאו הישראל השני התום בשני חותמות, מותר. ומכל מקום נכון הדבר להודיעו צורת החותם, כדי שיחזור אחריו... יו"ד (קלד). יא. אפילו הודיעו שהוא מפליג, אם החבית פקוקה והוא בזמן שיש הרבה עובדי דרכים כגון בין הגתות, מותר, שהוא מתירא מעובדי דרכים, אפילו הם עובדי כוכבים יו"ד (קכמד). יב. כל שכר של כותים, אחד שכר של תמרים או של תאנים או של שעורים או של תבואה או של דבש, אסור משום התנות. ואינו אסור אלא במקום מכירתו, אבל אם הביא השכר לביתו ושותהו שם, מותר, שעיקר הגזרה שמא יסעוד אצלו. ולא אסרו אלא כשקובע עצמו לשתות כדרך שאדם קובע בשתיה, אבל אם נכנס בבית העובד כוכבים ושתה דרך עראי באקראי, מותר. וכן מי שלן בבית העובד כוכבים, חשוב כביתו, ומותר לשלוח בעיר לקנות שכר מהעובד כוכבים. (הגה ויש מתירין בשכר של דבש ותבואה מוספת וכן נוהגין להקל במדינות אלו) יו"ד (קידא). יג. כל אלו המשקים, וכן

שהודיעו לחבירו, די בהותם אחד. (הגה ויש אומרים דלא בעינן ב' חותמות רק בישראל חשוד, אבל בעובד כוכבים, הכל שרי על ידי הותם אחד ר"ס ובדיעבד יש לסמוך על זה יו"ד (קיהא). ד. יין שמערבין בו דבש ופלפלין, אם נשתנה טעמו מחמתם אינו נאסר במגע עובדי כוכבים (הגה והוא הדין בדבש לחוד או פלפלין לחוד) יו"ד (קכגד). ה. מי הבוסר נאסרים במגע עובד כוכבים (ביאר באר הגולה מדברי התוס' שם דאין אנו בקיאים מתי נקרא בוסר). (הגה יין מזוג, כל זמן שיש בו טעם יין, אסור ויש מתירין בששה חלקים מים יו"ד (קכגה). ו. יין מבושל שלנו שנגע בו העובד כוכבים, מותר [ביאר באר הגולה (ל) דשתו ליה שמואל ואבלט]. ומאימתי נקרא מבושל, משהרתיח על גבי האש יו"ד (קכגג). ז. אם הפקיד ביד עובד כוכבים בהותם א', אסור בשתיה ומותר בהנאה, והוא שייחד לו קרן זוית. (הגה ויש שכתבו דבדיעבד יש להתיר אפילו בהותם אחד ג"י ללעת ר"ס ואין צריך להכיר חותמו, אלא אם כן רואה שחותמו מקולקל אז אסור אבל אין צריך לבדוק אחר זה, וכן נוהגין להקל) יו"ד (קלב). ח. מותר להפקיד ולשלוח יין ביד עובד כוכבים, אם הוא התום בהותם בתוך הותם או מפתח והותם. והני מילי בחביות של חרס, אבל לא בחביות של עץ, מפני שיכולין להוציא יין מבין הנסרים ולא ירגישו, וכל שכן בנודות, שבקל יכולים להוציא יין מבין התפירות. ואין להם תקנה, אלא שיכנסים כל החביות של עץ או כל הנאד בשק שאין בו תפירה מבחוץ, ויהתום פי השק. (הגה ויש מתירין אפילו בחבית של עץ, ואין חוששין שמא יוציא בין הנסרים מלתי וכן נוהגין, ובלבד שיזהר שיהא המגופה נסתם כראוי, וכן שלא יהיה שם ברזא, רק יחתוך כל הברזות וישים עור על המגופה, והברזא קבוע במסמרות, ויכתוב אותיות הציין על העור והציין על הברזות, שאם יגביה העובד כוכבים העור לא ידע לחזור ולכוין העור כבתחלה... יו"ד (קלא). ט. כיצד

לכ.

שנתגלה אע"פ שאכלו ממנה תשעה ולא מתו לא יאכל עשירי רוצה ושמירת הנפש (יא,יד).
 ז. מים שנתגלו לא ישפכם לרשות הרבים ולא ירכיץ בהם את הבית ולא יגבל בהן את הטיט ולא ירחץ בהן פניו ידיו ורגליו ולא ישקה מהן בהמה בין בהמת חברו בין בהמתו, אבל משקה אותן לחתול רוצה ושמירת הנפש (יא,טו). ה. יין שנתנסך לע"ז מטמא אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר, ומטמא אדם במשא כנבילה וטומאתו בכזית שנאמר אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם הרי יין נסיכם כחלב זבחימו, ואין מטמא טומאה זו אלא יין שנתנסך ביד לפני ע"ז אבל סתם יינן של עכו"ם מטמא טומאה קלה כשאר כל משקין טמאין שאר אבות הטומאה (ו,ח). פ. יין העכו"ם שאין אנו יודעין אם נתנסך או לא נתנסך והוא הנקרא סתם יינם אסור בהנאה כמו יין שנתנסך, ודבר זה מגזירות סופרים הוא, והשותה מסתם יינם רביעית מכין אותו מכת מרדות מאכלות אסורות (יא,ג).

וחרס הדרייני? מאי הדרייני? אמר רב יהודה אמר שמואל חרס של הדריינים קיסר (כשיוצא בגייסות מוליכן עמו).

כי אתא רב דימי אמר קרקע בתולה היתה שלא עבדה אדם מעולם (והיה כל כחה קיים והוציא אתו ביין זה ונעשה חזק) עבדה ונמעה, ורמי ליה לחמרא בגולפי (כלי חרס) חיורי (חדשים דמייצי) ומייצי להו לחמריהו, ומתברו להו בחספי ודרו בהדיהו (נושאין עמהן) וכל היכא דמטו תרו להו (שורין אותן במים) ושתו. א"ר יהושע בן לוי וראשון שלנו (יין משובח שלנו) כשלישי שלהן (כשהוא שרוי ג' פעמים במים היו המים השלישיים משובחין כיון שלנו).

איבעיא להו מהו לסמוך בהן כרעי המטה? רוצה בקיומו ע"י ד"א (ישראל רוצה בקיומו של יין נסך ולא בשבילו אלא בשביל החרס ולסמיכה) שרי או אסור? ת"ש דר"א ורבי יוחנן, חד אמר וחד שרי.

החומץ של שכר, אסור לקנותו מהם אם דמיהם יקרים מדמי היין, שאנו חוששים שמא עירב בהן יין (הנה עד שאין ס' לבטלו). בד"א, כשמוכרים בחנות, אבל אם רואה שמוציאים אותו מהחבית, מותר, ולא חיישינן שמא עירב בו יין, שאם היה מערב יין בחבית היה מתקלקל... יו"ד (קיד,ד).
פסק הרמב"ם א. ואלו הן המשקין האסורין משום גילוי, המים, והיין ואפילו מזוג ואפילו התחיל להשתנות מעמו לחומץ, והחלב, והדבש, והחציר, אבל שאר כל המשקין אין מקפידין על גילויין שאין בעלי ארס שותין מהן רוצה ושמירת הנפש (יא,ו). ב. ...יין מבושל אין בו משום גילוי, וכן יין תוסם והוא היין משעת דריכתו עד שלשה ימים... רוצה ושמירת הנפש (יא,ח). ג. כל המשקין האסורין משום גילוי שנתגלו בין ביום בין בלילה אסורין, ואפילו היה בצדן אדם ישן אין אימת ישן על הזוחלין, וכמה ישוה ויהיו אסורין, כדי שייצא הרחש מתחת און כלי וישתה ויחזור למקומו רוצה ושמירת הנפש (יא,יא). וז"ל הס"ע (יו"ד קטז,א) משקים שנתגלו, אסורם חכמים דחיישינן שמא סתה נחש מהם והטיל בהם חרס. ועכשיו שאין נחשים מלויים זנינו, מותר. הובא במעשה מעשה רב אות לה גלוי אסור אף שאין נחשים מלויים זנינו. והוא ז"ל היה נזהר מאלד מאלד דבכה, שאין להחיר דין שגזרו חז"ל אף שצטל הטעם הגלוי לנו. ד. יין שעירב בו דברים הדין כפלפלין או דברים מרים כאפסתנין עד שנשתנה מעמו אין בו משום גילוי, והוא הדין בשאר המשקין רוצה ושמירת הנפש (יא,י). ה. תאנה או ענב שניטל העוקץ שלהן אין בהם משום גילוי, לפיכך אוכל אדם תאנים וענבים בלילה ואינו חושש, תאנה נקורה שיבשה ונעשת גרוגרת ותמרה נקורה שיבשה שתיחה מותרות רוצה ושמירת הנפש (יב,ג). ו. חבית שנתגלתה אע"פ ששתו ממנה תשעה ולא מתו לא ישתה עשירי, מעשה היה ואמרו ששתה עשירי ומת, מפני שארס הנחש שוקע למטה ויש סם חמת זוחלי עפר שעולה וצופה למעלה ויש סם שהיא נתלית באמצע המשקה ולפיכך הכל אסור, ואפילו סננו במסנת, וכן אבטיח

בו, אלא ודאי להכי אסור, הכיון שגוף היין נפלט בשל ישראל הוי כמו בעין וידיע ממשו, אבל יין מתבטל בין הכבשין ולא ידיע ממשו, ובשמעתין הי"נ לא מצי מוטיב ממתני' דנהי דרוצה בקיומו שרי היינו כגון לסמוך כרעי המטה או לעשות שטיחין אבל למכור לעובדי כוכבים לכנוס בהן יין שרוצה העובד כוכבים בקיומו לצורך היין לעולם אסור דאין זה רוצה בקיומו ע"י ד"א, ומתני' נמי דאסר קנקנים לר"מ בהנאה היינו דוקא למכור לעובדי כוכבים דודאי ישימו בו יין, אבל להשתמש להצניע שם הפצו או לסמוך כרעי המטה לעולם אימא לך דשרי, ומוטיב מברייתא דאסר בהדיא לעשות שטיחין לחמור, ולפי זה אין לגרום, זלמאן דאסר מ"ש קנקנים דשרי דאין ענין קנקנים לרוצה בקיומו, דהא מאן דשרי שרי אפילו למכור לתת לתוכו יין דמותר בהנאה, וא"כ היה לו להקשות אפי' למאן דשרי ברוצה בקיומו ע"י ד"א, מ"מ אסור להשתמש אפילו למאן דא"כ מ"ש קנקנים. ומיהו יש לישב הגירסא וה"פ אפילו למאן דאסר כל כך בהרס הדרייני אפילו לסמוך כרעי המטה כ"ש שהיה לאסור קנקנים בהנאה לגמרי, ומ"ש קנקנים דשרו רבנן אף להכניס בו יין של ישראל להיות מותר בהנאה ומסיק התם ליתיה לאיסורא בעיניה ולכך מותר בהנאה אבל חרס הדרייני איתיה לאיסורא בעיניה. לפי פירוש זה משמע דמאן דאסר אסר כל רוצה בקיומו לכל שום תשמיש, ופסקינן הלכתא כמאן דאסר הלכך יש פוסקים דצריך לזוהר שלא לעשות שום תשמיש בכלים הבלועים חמין בפסח משום דהוי רוצה בקיומו ע"י ד"א אבל אינו נראה לר"ת מדקאמר התם ליתיה לאיסורא בעיניה... משמע היכא דליכא איסורא בעיניה לא מיתסר בהנאה, ומכאן פסק ר"ת דקדירות הבלועות מבשר בחלב ע"י שנתבשל בהם שמותר להשים בתוכן דבר יבש כגון תבואה וכן קדירות האסורות משום חמין בפסח מותר לתת לתוכן דבר יבש אבל דבר לח לא?

וליטעמין, קנקנים של עובדי כוכבים ליתסרו למיזבן, מאי שנא נודות ומ"ש קנקנים? אמר רבא גזירה שמא יבקע נודו וימלנו (לשטיח מעל החמור) ויתפרנו על גבי נודו (ויתן יינו של עובד כוכבים טעם בינו של ישראל). ולמ"ד רוצה בקיומו על ידי ד"א אסור, מ"ש קנקנים דשרו? אמר לך התם ליתיה לאיסוריה בעיניה, הכא איתיה לאיסוריה בעיניה. פסק הש"ע חרסים שבלעו יין של עובדי כוכבים הרבה, עד שכששורין אותם במים פולטים יינם, אסורים בהנאה יו"ד (קכג, ג).

מיתבי הדרדורין (לגינין קמנים) והרוקבאות (תרגומה של חמת רוקבא והן של עור) של עובדי כוכבים, יין של ישראל כנוס בהן אסור בשתייה ומותר בהנאה, העיד שמעון בן גודא לפני בנו של ר"ג על ר"ג ששתה ממנו בעכו, ולא הודו לו, נודות של עובדי כוכבים רשב"ג אומר משום רבי יהושע בן קפוסאי אסור לעשות מהן שטיחין (לעזי נש"י אוכפין) לחמור והא הכא (גבי שטיחין) דרוצה בקיומו ע"י דבר אחר, וקתני דאסור והקשו התוס', תימה אדמוטיב מברייתא לותיב ממתניתין דתנן נודות העובדי כוכבים וקנקניהם ויין של ישראל כנוס בהם אסורים ואיסורן איסור הנאה דברי ר"מ, והא הכא דרוצה בקיומו על ידי ד"א הוא ולא משום יין הנבלע בהם כלל וקאמר ר"מ דאסורים בהנאה הקנקנים אף למכרן לעובדי כוכבים, והכא ליכא לשנויי שמא יבקע וילך ויתפרנו... דסתם קנקנים הם של חרס ואינם ראויים לתפור, ואין לומר דס"ל כרבנן דמתירים, דע"כ לא שרו אלא בקנקנים משום דלא חזו ליה הכנוס בהם, אבל חרס הדרייני דחזו לשרותו במים אפי' רבנן אסרי וי"ל דאסורים ואיסורן איסור הנאה לא קאי אקנקנים אלא איין הכנוס בהם, ואסורין דנקט קאי איינות הנודות וקנקנים. תדע, מדמקשה לקמן (לח): גבי כבשים דאמר רבי יוחנן אפילו ידוע שנתן בהם עובד כוכבים לתוכו יין או חמין מותר ופריך מ"ש ממוריים לר"מ דאסור בהנאה ומשני התם ידיע ממשן הכא לא ידיע ממשן, ואי בקנקנים אסר ר"מ ליפרוך מ"ש מקנקנים דלא ידיע ממשן ואסר ר"מ בהנאה, אלא ודאי קנקנים לר"מ נמי שרי בהנאה והא דקאמר אסורים לשון רבים דמשמע הנודות והקנקנים לא קאי אלא איין שבתוך הנוד ובתוך הקנקן, אבל מברייתא פריך שפיר לפי סברתו שהיה סובר כמו שאוסר רשב"ג לעשות שטיחין שיאסרם גם בשאר הנאות, ומסיק גזרה שמא יבקע נודו ויתפרנו על גבי נודו ויתן יין הנבלע בעור מעם בינו. ואית ספרים דגרסי בתר הך שנויא ולמ"ד רוצה בקיומו ע"י דבר אחר דאסור מ"ש מקנקנים דשרי דהא רוצה בקיומו ע"י ד"א הוא ומסיק התם ליכא לאיסורא בעיניה הכא איתיה לאיסורא בעיניה, ולפי גירסא זו משמע דמאן דאסר לא אסר רוצה בקיומו ע"י ד"א אלא בהרס הדרייני משום דאיתיה לאיסורא בעיניה. עוד יש לפרש דלעולם דר"מ אסר קנקנים בהנאה למכרן לעובדי כוכבים, ולא תקשי לקמן להיחא דכבשין, דיש לחלק דבקנקנים היינו טעמא דאסור שדרך של יין הנבלע בתוך הקנקנים להיות נפלט והוי כמו בעין, אבל יין לתוך הכבשים אינו בעין. תדע, דלא מקשה גבי כבשים מ"ש מיין של ישראל הכנוס בקנקנים דאסור בהנאה לר"מ מפני יין הקנקן הנבלע

לב. - לב:

יוסף וקא"ל אתה מלמדנו לומר הלכה כמותו, ותהא כזמר בעלמא, דאי אין חולקין הלכה למה לי?

'בשר הנכנס לעבודת כוכבים (שהעובד כוכבים רוצה להכניס) מותר (בהנאה, אם נזהר ישראל ליטלו עם כניסתו קודם שיקריבו אותו). מאן תנא (דבשר העובד כוכבים מותר בהנאה)? אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן דלא כרבי אלעזר (בבבלין לה): **כתבו התוס'** **תימה** לעיל (בט): גבי עורות לבובין דמשמע הא שאין לבובין אין נשחטין לעבודת כוכבים, וכן לקמן גבי גבינות אפי' אינם מבית אונייקי הם אסורים לר"א דכולהו בסתמא נשחטין לעבודת כוכבים, וא"כ תנא בית אונייקי דלא כר"א וי"ל דר"א נמי שרי שאר עורות ושאר גבינות דלא אמרינן סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים אלא דרך שחיטה אבל דרך חניקה ונחירה לא, והכא גבי בשר הנכנס דייק שפיר שאין דרכן להכניס בשר לעבודת כוכבים אלא מבהמה שחוטת דאי כרבי אלעזר, האמר סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים (וכי שחטה עבדה לעבודת כוכבים בשחיטתו ונאסרה דשחיטתה היא תקרובתה).

'זהיוצא אסור, מפני שהוא כזבחי מתים' מ"ט, אי אפשר דליכא תקרובת עבודת כוכבים. מני? רבי יהודה בן בתירא היא **כתבו התוס'** הכא משמע דרבנן לא מקשו תקרובת עבודת כוכבים למת, וכן משמע בבבלין (יג): דקאמר ויש לך אחרת שמטמאה במשא ואינה מטמאה באהל ודלא כרבי יהודה בן בתירא. והקשה ר"ת דלעיל (בט): כי מבעיא ליה י"ג מנלן קאמר וזבח גופיה מנלן ומקיש למתים ולא קאמר נמי ר"י בן בתירא אלמא ליכא מאן דפליג, ועוד קשה דכי דייק הכא בשר הנכנס מותר דלא כר"א ומאי קאמר דלמא לעולם אימא לך דאתיא כר"א וכרבנן דרבי יהודה ס"ל דלית להו חך היקשא ואין סברא לדהות דסמיק אסיפא דאתיא כרבי יהודה בן בתירא, דכל זה היה לו לפרש. **ומפרי'ת** דתקרובת שהוא כעין פנים כגון זביחה קטור ונסוך מודו רבנן דילפינן ממת וניחא לעיל גבי יין נסך, אבל תקרובת שאינה כעין פנים פליגי ולפיכך אוקי חך דהכא בשר היוצא כרבי יהודה דבהתיכה של בשר שאינו זבוח לפני עבודת כוכבים איירי אלא שמביאה דורון וניחא דקתני מפני שהוא כזבחי מתים ולא קתני זבחי דמשמע זבח ממש. ור"י פ"י דלענין איסור אכילה והנאה דמשמע קרא לא פליגי דכל תקרובת עבודת

ז'לא הודו לו' ורמינהי יין הבא ברוקבאות (חמת) של עובדי כוכבים אסור בשתייה ומותר בהנאה, העיד שמעון בן גודע לפני בנו של ר"ג על ר"ג ששתה ממנו בעכו, והודו לו (ואילו לעיל מוצא שלל הוה לו חכמים)? מאי לא הודו לו דקאמר התם, כל סייעתו, אבל בנו מודי ליה (**כתבו התוס'**) (יש להקשות שבבבלין הראשונה נאמר שרשב"ג העיד מקום ר' יהושע בן קפסא, שאסור לעשות מנרות העובדי כוכבים אפי' שטיח לחומר, ואילו לתרוץ הגמ' בנו של רשב"ג סובר כדכתיב שתיין מותר אף בשתייה, לכן מתלכס התוס' 7...) לכאורה משמע דההוא רשב"ג דקאמר לעיל אסור לעשות שמיחין משום ר' יהושע בן קפסא קאמר וליה לא ס"ל אי נמי ר"ג דהכא הוא זקנו של רבי, ובנו הוא רבי חנינא בן גמליאל אחי רשב"ג אביו של רבינו הקדוש וכן משמע בנדה (ח): דרבי חנינא בן גמליאל היה דודו של רבי משי"ה קאמר התם דר"א קשיש מיניה טובא. והא דאמרינן בסוטה (מט): שרשב"ג היה קורא על עצמו עיני עוללה לנפשי... אלף ילדים היו לבית אבא ולא נשתתיר מהם אלא אני כאן ובן אחי אבא בעסיא משמע שלא היה לו שום את, זה היה רשב"ג הזקן אביו של ר"ג דיבנה שהוא זקנו של רבי). **איבעית אימא** גודא לחוד, וגודע לחוד (לזה לא הודה, ולזה הודה אחרי כן).

'עורות לבובין' תנו רבנן איזהו עור לבוב, כל שקרוע כנגד הלב (שכן דרך עובד כוכבים להוציא דרך אותו קרע הלב של שור מחיים) וקדור (כנקב עגול) כמין ארובה, יש עליו קורט (גלדי) דם אסור (בידוע שמחיים נקרע) **דף לב ע"ב** אין עליו קורט דם (אחר הפשטו אירע בו כך ולא לעבודת כוכבים) מותר.

אמר רב הונא לא שנו אלא שלא מלחו, אבל מלחו אסור, אימא מלחו העברתו.

רשב"ג אומר בזמן שהקרע שלו עגול אסור, משוך מותר' אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג (**כתבו התוס'**) להני אמוראי לית להו כללא דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו מדאיצטריך למיפסק כוותיה). א"ל אביי הלכה מכלל דפליגי (מיבעיא קבעי לה מיניה מי פליגי רבנן עליה אי לא)? א"ל מאי נפקא לך מינה (בין חלוקין בין לא חלוקין הלכה כמותו)? א"ל גמרא גמור, זמורתא תהא (בתמיה אביי תלמידו של רב

לב: - לב.

גלימא זבין, חמרא זבין? אי איתא דה"ל (להאי ישראל גלימא או חמרא) הכא (לדידן) הוה מזבין ליה.

והבאין מותרין ארשב"ל לא שנו אלא שאין (העובדי כוכבים החוזרים משם) קשורין זה בזה (שהזורין חבורה חבורה יחד ולא בד בבד) אבל קשורין זה בזה אסורין, אימא דעתו לחזור (עמס טוב לבית הע"ז).

פסק השיע א. עובדי כוכבים החולכים לחגם למרחוק, בהליכה אסור לשאת ולתת עמהם. והבאים מותרים, והוא שלא יהיו קשורים זה בזה, שאם היו קשורים שמא דעתן לחזור. אבל אם ישראל הולך שם, בהליכה מותר לשאת ולתת עמו. ובחזרה, אסור. ואם ישראל מומר לע"ג הוא, גם בהליכה אסור יו"ד (קמח"א). ב. ישראל ההולך ליריד שמוכרים שם עבודת כוכבים וצרכיה, אסור לישא וליתן עמו, שאנו אומרים עבודת כוכבים מכר, ודמי עבודת כוכבים ביד ישראל אסור (חגה אבל מותר לישא וליתן עם עובד כוכבים שהלך שם) יו"ד (קמט"ה).

נודות (של עור) העובדי כוכבים וקנקניהם (של חרס) ת"ר נודות העובדי כוכבים, גרודים (גרם ב"ד) כמו להתגרד בו שאין בהן זפת) חדשים מותרין (דבכניסת יין זמן מועט לא בלע עור ונודות דוקא אבל כלי חרס בלע לאלתר) ישנים ומזופפין (כלומר או ישנים או מזופפין) אסורין וישנים איידי דכנים בהן יין נסך זמן מרובה בלע עור, ומזופפין אפילו בחדא זימנא בלע זפת ליין. כתבו התוס' (התוס' מביאים שגיסת הבבליים כמו הגירסא שלפנינו, וכתבו וכן נמי איתא לתקמן (לב). והביאו את פירושו של רש"י שלפנינו, וכתבו...) משמע מתוך פירושו שמחלק בין חדשים דנודות לחדשים דקנקנים, וחדשים דנודות קרי אף כשנתן בהם יין כבר אך לא זמן מרובה, וחדשים דקנקנים לא קרי אלא כשלא נתן בהם יין כלל. ופי' הטעם משום דחרס בלע לאלתר ואפי' בפעם ראשונה וכן פי' בסמוך ה"מ נודות היינו זיקי שהם של עור אבל קנקנים של חרס בלעי טובא. ונראה כי כשהתיר

בנודות חדשים התיר אע"פ שכבר נתן בהן יין, אלמא סבירא דלא מכניסין לקיום דאילו במכניסין אפי' בפעם

כוכבים אסור בהנאה מדא תקיש למת, כי פליגי לענין טומאה דר' יהודה מקיש למת אף לענין טומאה וכן משמע דבכל דוכתא דשביק ר' יהודה בן בתירא איסור וקנקני טומאה, והכא דייק שפיר כיון דתנא בשר היוצא אסור, למה לי למהדר ומתני מפני שהוא כזבחי מתים אלא לומר לך אסור ומטמא, ומעמא כדפר' דלא אפשר דליכא תקרובת, ומני ר' יהודה בן בתירא. ותשובות על פרי"ת יש להאריך הרבה בחולין (יג): דתניא, רבי יהודה בן בתירא אומר מנין לתקרובת עבודת כוכבים שמתמא באהל, שנאמר וַיִּצְמְדוּ לְכַעַל פְּעוֹר וַיֵּאָכְלוּ זִבְחֵי מִתִּים, מזה מת מטמא באהל, אף תקרובת עבודת כוכבים מטמאה באהל [ומינה מה מת אסור בהנאה כדגמרינן בסנהדרין (מז): ותמת שם מרים שם שם מעגלה ערופה, אף תקרובת עבודת כוכבים אסורה בהנאה].

החולכין לתרפות ולבקש טעותן (לעזר ע"ז) למקום אחר (לחוק) כתבו התוס' פי' הר"ר שמעיה מקום טנופות כמו בית התורפה ובירושלמי פי' לשון תרפים אסורין לשאת ולתת עמהם. אומר שמואל עובד כוכבים ההולך לתרפות בהליכה אסור, דאזיל ומודי קמי עבודת כוכבים, בחזרה מותר, מאי דהוה הוה. ישראל ההולך לתרפות, בהליכה מותר, דלמא הדר ביה ולא אזיל, בחזרה אסור, כיון [דף לג ע"א] דאביק בה מהדר הדר אזיל (וכן ויחזור לטק כלי להכות לה). והתניא ישראל ההולך לתרפות, בין בהליכה בין בחזרה אסור? אומר רב אשי כי תניא ההיא בישראל מומר, דודאי אזיל.

ת"ר עובד כוכבים ההולך ליריד (שוק של עבודת כוכבים, מיהו עובד כוכבים כי אזיל לסחורה הוא דאזיל) בין בהליכה בין בחזרה מותר, ישראל ההולך ליריד, בהליכה מותר, בחזרה אסור. מאי שנא ישראל דבחזרה אסור, דאמרי עבודת כוכבים זבין (מכר צלמים בשוק) דמי עבודת כוכבים איכא בהדיה, עובד כוכבים נמי נימא עבודת כוכבים זבין דמי עבודת כוכבים איכא בהדיה, אלא עובד כוכבים אמרינן גלימא זבין, חמרא זבין, ישראל נמי נימא אימור

רבנן לפי שעה אמו זמן מרובה, משמע הא דבר שאין מכניסו לקיום לא גזרו אף לזמן מרובה, ועוד תימה דהא מעשים בכל יום בכלי חרס שלנו שאין מכניסין לקיום שנתן בהם ישראל יין הרבה וכשנוגע בהם עובד כוכבים אין עושין בו רק שכשוך לבד. **ופי' הר"ר אליהו בן הר"ר יהודה ליישב גירסת הספרים** דודאי נודות וקנקנים שניהם מכניסין לקיום. וה"פ, נודות העובדי כוכבים החדשים שלא נתן בהם יין כלל דמאחר שהם גרודים שלא זפתן מעולם אי רמא בהו עובד כוכבים חמרא מידע ידיע, אבל זפתים או שנזפתו ונשר זפתן אף החדשים אסורים כי שמא בשעת זפיתה או אחר זפיתה נתן בהם העובד כוכבים יין ולא ידיע, ישנים פי' שנתן בהם יין אפי' חדא זימנא אסורים דכל דבר שמכניסו לקיום אסור לפי שעה וכן בקנקנים, ועתה אין שום חילוק בין נודות לקנקנים, והא דלא עריב ותני להו משום דסוף הברייתות מוחלק זה מזה דגבי נודות קתני עובד כוכבים רבבן ועבדן, וגבי קנקנים תני עובד כוכבים נותן לתוכן יין... ובסמוך ה"פ ה"מ נודות אע"ג דמכניסין לקיום סגי להו בעירוי משום דלא בלעי, אבל קנקנים של חרס בלעי טפי. ולפי זה יש להתיר כלי כסף שלנו אע"פ שהם זפתין דכיון שאין מכניסין לקיום, והשתא ניהא כל מה שהקשינו לפרש"י רק לשון גרודים (עלין קסה אף ללעה ז). **אבן ר"ת** הקשה לו מן ההלכות גדולות שפירשו הני מילי נודות שאין מכניסין לקיום (על כן שאין בהם זפת מותרים בעירוי) אבל קנקנים שמכניסין לקיום לא, ולפי זה אין להתיר כלי כסף זפתות אע"פ שאין מכניסין לקיום דומיא דנודות. **לכך נראה לר"ת** דגרם בשמעתין כדגרסינן בתוספתא (פ"ה) דמחלקת בין נודות לקנקנים וזה היא הצעה ופי' נודות העובדי כוכבים גרודים מותרין חדשים זפתים אסורים פירוש גרודים שאין בהן זפת מותרין ואפי' ישנים דכיון שאין מכניסין לקיום משכשכן במים ומותרים ואפי' היה בהם זפת אלא שנקלף דיין בשכשוך סגי כדמוכה לקמן (עד:). דפריך מההוא דאע"פ שנקלף הזפת אסורה להחיא דגת ומוחץ שאינם זפתין ויין ששם בשעת זפיתה אינו אלא כזורק מים למיט, 'חדשים זפתים אסורים' פי' חדשים שדומה שלא היה בהם יין מעולם אפי' אסורים שמאחר שהם זפתים דלמא רמא בהו עובד כוכבים חמרא ולא ידיע והזפת מבלעי ואע"פ שאין מכניסין לקיום צריכין עירוי מפני שהזפת מבלעי אף בפעם אחת. ומסיים בה 'עובד כוכבים ריבבן ועבדן...' ובברייתא אהרת תניא 'קנקנים של עובדי כוכבים החדשים מותרין ישנים ומזופתין אסורין' פי' החדשים מותרין פי' דודאי עובד כוכבים לא נתן בהם יין מעולם כי מאחר שאינם זפתין אילו נתן בהם יין מינכר, ישנים זפתין נמי אסורין ואפילו נראין החדשים כי שמא נתן בהן העובד כוכבים יין ואינו ניכר, ישנים אפי' לא נתן בו אלא פעם אחת אסורין מפני שמכניסו לקיום. **ולפי שיטת ר"ת** יש לאסור כלי כסף

אחת גזרו אף באינם זפתין, וכן משמע לקמן (עד:). הגת והמוחץ (הכלי שבו לוליס את היין מן הכור) והמשפך (שהיו עשוין מחרס, ולא היו מזופפין) של עובדי כוכבים ר"מ מתיר (להכשיר אותם) בנגוב (כלל) והכמים אסורים, ומודה רבי בקנקנים (של חרס) שהם אסורים אף בנגוב (אלא לריך למלכות בהם שלשה ימים ולעלות כל עשרים וארבע שעות, ואז הקנקנים כשרים) ומה בין זה לזה (שלגת וכליה די בניגוב, ואילו קנקנים לריכיס הכשר גדול של מילוי ועירוי) אלו הקנקנים מכניסין לקיום (לזמן מרובה). ולכן צמחן האמן הקנקן בולע יותר ויותר יין. ומשום כך לריכיס הכשר גדול) אלו גת ומוחץ ומשפך אין מכניסין לקיום, והתם איירי באינם זפתין מדקתני סיפא דברייתא דגת 'ואם היו מזופפין אסורים' משמע דרישא באינם זפתין איירי. וקאמר התם רבא כי הוה משרד גולפי פי' חביות ריקניות והם של חרס סחוף להו אפומייהו (היה כופה ומניח אותם בתוך השק, כאלו פניהם למטה ותחתיתם למעלה) והתים להו אבירצייהו (היה חותם את פי השק, על תחתיתם של הכלים, כאלו הם הפוכים. ולכן זה עשה משום 'חותם בתוך חותם') מ"ז כל דבר שמכניסו לקיום לפי שעה גזרו בהן רבנן ולשוון לפי שעה משמע אפילו בפעם אחת. הלכך, קנקנים שמכניסין לקיום אין להתיר בחדשים כ"א בלא נתן יין כלל, ולפי שיטתו שאסור בנודות שאין מכניסין לקיום ישנים אף בלא זפת, ואע"ג דלא בלעי כולי האי, אם כן כלי העובדי כוכבים אף של כסף ושל עץ אינם מותרים אם לא בהגעלה ועירוי, וגם כלים של עץ אף שלנו כיון שהם זפתין יאסרו אם נתן בהם יין שעה אחת או אפילו נגע בהם ויין מופח עליהם, **כך הצעה של שיטת רש"י**. **והרבה תמיהות יש** חדא דלשוון שני הברייתות של קנקנים ושל נודות שזין ואין פי' שוה (ר"ל לפני רש"י למרות שהלשונות שזין פירש חילוק זנייה) דבנודות מיקרו החדשים אף בשכבר נתן בהם יין ובקנקנים מפרש החדשים שלא נתן בהם יין כלל. וע"ק שנתן דבריו לשעורין ולא פירש לגבי נודות בכמה פעמים מיקרו ישנים, וע"ק דלשוון גרודים משמע שהיה בהן כבר זפת וגרדן, ועוד תימה דמעשים בכל יום דכלי העובדי כוכבים של כסף שנהגו העולם לשכשכן במים להתירן בלא הגעלה ועירוי, וע"ק דגם מתוך שמעתין משמע דדבר שאין מכניסין לקיום אם אינם זפתין אפי' ישנים משכשכן במים ודי בכך, דהנהו כובי דפומבדיתא דאנסו בי פרוק רופילא ורמא בהו חמרא וקאמר כל דבר שאין מכניסין לקיום משכשכן במים ומותרים, ואין סברא לומר שלא הניח בו העובד כוכבים יין אלא פעם אחת, ועוד קשיא מה שפי' אבל קנקנים שהם של חרס בלעי טובא דלא היה לו לתלות טעמו בזה אלא במה שמכניסין לקיום וכשתלה טעם דבריו בבליעה משמע דחרס אף אם אין מכניסין לקיום אסור ולקמן בפ"ב גבי ההיא דגולפי משמע דמותר מדקאמר כל דבר שמכניסו לקיום גזרו

רב פפא, ה"ק עובד כוכבים ריבבן ועיבדן וישראל נותן לתוכן יין, וישראל אחר עומד על גביו ואינו חושש. ומאחר דישראל נותן לתוכן יין, ישראל אחר עומד על גביו למה לי? דלמא אנב מירדיה (דישראל זה שעסוק בנתינת יין לתקן הנוד) מנסך (ליה עובד כוכבים) ולא אדעתיה (דישראל להבינן).

רב זביד אמר לעולם כדקאמרת מעיקרא (סלכן הגוי הוא זה שמטיל את היין לתוך הגלגל) והכא בעידינא דקא שדי ליה נעשה כזורק מים למיט (שאותו יין הולך לאבוד בזפת ובטל מעמו, כמים הניתנין במיט שכלין מאיליהן כשמתייבש המיט הרי הן כאילו לא היו, אף יין זה כלה בליחלוהית הזפת וכשמתייבש הזפת כלה מאליו ושוב אינו פולט). אמר רב פפי, ש"מ מדרב זביד האי עובד כוכבים דשדא חמרא לבי מילחי (פירש רש"י בכלי מלא מלח שהיין נבלע וכלה במלח. התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו דמה ענין זה לגבי זורק מים למיט, הרי מעמו ניכר במלח, ומאי סלקא דעתיה דרב פפי. לכך פרי"ת לבי מילחי מקום עשיית המלח, וקאמר רב פפי דאע"פ שהעובד כוכבים משליך שם יין המלח מותר מפני שהאור שורפו וכלה שם כזורק מים למיט כי גם מעם היין אינו ניכר בו, ורב אשי פריך דמ"מ לא אזיל לאבוד כמו נודות דזוהמת העור מכבטלת היין, ואומר ר"ת כי האי אתקפתא דרב אשי אינה אלא דהויא בעלמא כלומר מדרב זביד לא תשמע, אלא מ"מ הלכה כרב פפי, ומתוך כך התירו המלח אע"פ שרגילים שמשוימים עליו דם בשעת רתיחה ללבנו) דישראל שרי. מתקיף לה רב אשי מי דמי, התם קאזיל לאיבוד, הכא לא קאזיל לאיבוד (שנתן מעם במלח לעולם ואינו מתייבש).

בר עדי טייעא אנם הנהו זיקי מרב יצחק בר יוסף, רמא בהו חמרא ואהררינהו ניהליה, אתא שאיל בי מדרשא א"ל רבי ירמיה, כך הורה רבי אמי הלכה למעשה ממלאן מים שלשה ימים ומערן. ואמר רבא צריך (בכל ג') ימים) לערן מעת לעת (ונותן אחרים). סבור מינה הני מילי דידן (כגון הני זיקי דרב יצחק שנבלע בהן יין כשר תחלה ולא בלעי מיין נסך כ"כ) אבל דידהו (שנבלע בהן יין נסך

שלנו הזפופות במגע עובד כוכבים וצריך להגעיל אותם או לעשות בהם עירוי ואע"פ שאין מכניסין לקיום כדין נודות זפופות, וכן אם קנה אותם חדשים זפופים מן העובד כוכבים הכל כדין נודות. וקשה ממנהג העולם שנהגו בכל מקום לקנות חדשים מן העובדי כוכבים, ואין עושין בהן לא עירוי ולא הגעלה. ור"י היה מפרש לישב המנהג דדוקא בימיהם שהיו רגילים להטיל בהם יין בשעת זפיתה יש לאסור דנהי דיין בשעת זפיתה אינו אלא כזורק מים למיט כדפרישית, גבי נודות יש לחוש שמוא אחרי כן הטיל שם יין ולא ידע, אבל עתה שאינן רגילין להטיל בהם יין בשעת זפיתה אם נתן בהם יין אחר זפיתה היה ניכר, ומ"מ שלנו שנגע העובד כוכבים במשקה מופה לא מצינו היתר. ור"ת עצמו חזר בו בסוף והתחיל להתיר אף שלנו במגע עובד כוכבים בשכשוך בעלמא, והראה מעם משום דאיכא תרתי לטיבותא דהא שהן של עץ ולא נבלע בהם היין כ"כ ע"י זפת ולא דמי לנודות שהן של עור ורך הוא לבלוע יותר ע"י זפיתה ועוד כי אינם מרודות כ"כ ביין ולא דמי לכלי הגת ומחץ ומשפך דלקמן שהיין נבלע בהם ע"י זפיתה לפי שהן מרודות ביין, וכתב ר' ברוך כי אעפ"כ לא היה עושה מעשה לכתחלה להתירן בשכשוך אבל בדיעבד אם נתנו בהם יין אחר מגע העובד כוכבים לא היה אוסר. בפיומא בברייתא דקנקנים תניא בתוספתא ושכנס בהם עובד כוכבים מים, ישראל מותר להכניס לתוכם יין, ושכנס בה עובד כוכבים יין, ישראל ממלא אותם מים ג' ימים מעת לעת וכונס לתוכה יין ואינו חושש, ושכנס בה עובד כוכבים יין וישראל ציר ומוריים מותר להכניס לתוכה יין, ועלה בעי תלמודא לכתחלה או דיעבד פי' מה שאומר וישראל ציר או מוריים רוצה לומר דלכתחלה יתננו שם כמו שכר או דוקא דיעבד, ומיהו אף בדיעבד יתן יין אחריו דציר שורף, וניהא דפשימא ליה לתלמודא בסמוך ציר שורף אור לא כ"ש. אבל לגירסת הספרים דגרסי עובד כוכבים נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן ציר או מוריים קשה מאי קבעי פשימא דלכתחלה קאמר, דהא קתני בהדיא נותן, ועוד קשה מנא ליה לתלמודא דציר שורף ליין שמותר ליכנס בו יין אחריו).

(המשך הברייתא) עובד כוכבים ריבבן [כלומר] התיך הזפת לתוכן כתבו התוס' ובתוספתא גרים ריבבן וצראה דריבבן וריבבן הכל אחד. וה"ג במסכת שבת (קיד.) כל תלמיד חכם שנמצא רבב על כגדו הייב מיתה ואמרי לה רבדו ועיבדן ונתן לתוכן יין (כן דרכם בעוד שהזפת חם נותנין יין ליטול מעם מרירתו של זפת) וישראל עומד על גביו אינו חושש. וכי מאחר דעובד כוכבים נותן לתוכן יין, כי ישראל עומד על גביו מאי הוי? אמר

קינסא (הכנים קיסמין דולקין לתוך הקנקן עד שנשרה זפתו) פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אסר, וחד שרי. והלכתא כמאן דאסר (פירש רש"י ולא דמי להחזיר בכבשן, דהתם כיון שהסיקן מבחוץ עד שנשרה זפתו כבר נתלבן החרס, אבל הכא כיון שהכנים האור מיד זפתו נושר, ומהכא שמעינן דהני חביות או קנקנים לפי שמכניסין לקיום לא סגי בהכשר בפנים בין לשרפן בין לתת לתוכן מים המיין מדאסיר בקינסא דהיינו באור עצמו כ"ש במה שהוחם ממנו, אבל אם אפשר לשרפן מבחוץ שרי לפיכך צריך לערן מעת לעת או להשהותם עד שנים עשר חדש **התוס' הביאו את פירוש רש"י** (שממנו משתמע שאם יחמם אותם מצפנים חוס חזק עד כדי כך שאם יהיה זפת מבחוץ היה נושר, ניתרת החבית מכך, שצננון לא, התלבנו הלפנות, ופלטו את האיסור שהיה בלוע בהם) **וכתבו, ואין נראה לרבינו אלהן** כי יש להושיע דלמא הם עליה דלמא פקעה דאף בשל חרס אמר בפסחים (ל): דלא נימלי לקדירות גומרי דחיים עלייהו דלמא פקעי, כ"ש בחביות דחיים שלא ישרפו. **וכתב הרב ר' משה מקוצי** דאע"ג דפסקינן הלכתא כמאן דאסר מ"מ לכפות החבית על האש אם האש גדול כל כך והזק מבפנים שידו סולדת מבחוץ מותר וחשוב כמו הגעלה, וענין הגעלה התיר ר"ת להגעיל חבית לטהר מיין נסך אם פתח אחד משוליה וזרק רותחין לתוכה ומהפך המים על שוליה איך ואיך, דאע"ג דבשאר איסורין לא סלקא הגעלה בהכי דאפילו עירוי ככלי ראשון ליכא הכא, מ"מ איכא למימר ביין נסך דתשמישו בצונן שרי ומביא ראייה מדקא"ר יוסי לקמן (עה). חולטן במי זיתים, ובשאר איסורין לא מהניא חליטת מי זיתים. ור"י **אומר** כי מצוה מן המובחר להגעיל כל נסר לבד ולזרוק עליה (על כל נסר) מאותו כלי שהוא רותח על האור ודי בכך אע"פ שפסקה הרתיחה כשמעבירה מן האור, ויש משימין קערה בתוך מחבת על האש עד שהרתיחות עולות תוך הקערה ומאותה קערה מוגעילין ובוה מסופק ר"י אם זה מועיל ככלי ראשון אם לא ותלה הדבר להחמיר ואסר בהן להגעיל דחשיב ככלי שני, ולענין מליגת תרנגולת נמי אסר דחשיב ליה ככלי ראשון. **עוד כתבו התוס'** בכל התורה כולה אמר רבינא לקולא ורב אחא לחומרא והלכתא כרבינא לקולא כדאמרינן בחולין (צג): ולכך הוצרך לפסוק כאן כמאן דאסר).

איבעיא להו מהו ליתן לתוכו (למח הקנקן) שכר (ועל ידי כך להכשירו, כמו שנתנת מים מכשירה אותו, או לא)? רב נחמן ורב יהודה אסרי, ורבא שרי. רבינא שרא ליה לרב חייה בריה דרב יצחק למיירמא ביה שכרא (**כתבו התוס'** אומר ר"י דה"ה מים וכל שאר משקין לבד מיין) אזל רמא ביה

מתחלתן) לא (סגי בהכי) כי אתא רבין א"ר שמעון בן לקיש אחד שלנו ואחד שלהם. סבר רב אחא בריה דרבא קמיה דרב אשי למימר הני מיילי נודות (זיקין של עור הן) אבל קנקנים (של חרס הן ובלעי טובא) לא (סגי להו בהכי) אמר ליה רב אשי לא שנא נודות ולא שנא קנקנים.

ת"ר קנקנים של עובדי כוכבים, חדשים גרודים (שלא נזפפו מעולם קרי גרודים) מותרין, ישנים ומזופפין (או ישנים או מזופפין) אסורין, עובד כוכבים נותן (כלומר נתן) לתוכן יין, ישראל נותן לתוכן (שלשה ימים) מים (ומערן מעת לעת כדאמרינן ומותרין). עובד כוכבים נותן לתוכן יין, ישראל נותן לתוכן ציר ומוריים (מיד אע"פ שלא מילאהו מים לפי שהציר ומוריים שורפין את היין הנבלע ומכלין אותו) ואינו חושש.

איבעיא להו **[דף לג ע"ב]** לכתחלה או דיעבד (אציר ומוריים קאי כל קנקנים מחרס נינהו)? ת"ש, דתני רב זביר בר אושעיא הלוקח קנקנים מן העובדי כוכבים, חדשים נותן לתוכן יין, ישנים נותן לתוכן ציר ומוריים לכתחלה.

בעא מיניה ר' יהודה נשיאה מרבי אמי (**כתבו התוס'** נראה דאינו ר' יהודה נשיאה דשרא מישחא, כי אותו בן בנו של רבינו הקדוש היה, ואף כברייתא הוא נזכר, ותני עלה ורבתינו התיירוה לינשא ובתוספתא פ"ה) נמי גרם רבי יהודה התיר את השמן, אלא אהריו היה, ושמא בן בנו של ר' יהודה דגזר על השמן הוה, והוא ר' יהודה הנשיא דמו"ק (יב): דקאמר התם דאישתי מיא דאחים קפילא ארמאה ושמע רב ואיקפיד) החזירן לכבשן האש ונתלבנו מהו (קנקנים שנקנו מן הגויס והיה בהם יין אסור, האם הליבון מתיכן)? א"ל ציר שורף, אור לא כ"ש. אתמר נמי א"ר יוחנן, ואמרי לה אמר ר' אסי א"ר יוחנן קנקנים של עובדי כוכבים שהחזירן לכבשן האש, כיון שנשרה זפתן מהן מותרין. אמר רב אשי לא תימא עד דנתרן, אלא אפי' רפאי מירפא אע"ג דלא נתר.

כ::

כוכבים פעם ראשון ושני אסור דאידי דרכיכי בלעי ואסירי עד שימלאם מים ג' ימים כדאמר לעיל. ולפי זה נהגו העולם ליתן מים בכלי חרס חדש ולהשהות בו זמן גדול קודם שישתמשו בהם יין לפי שאם יגע בהם עובד כוכבים אח"כ לא יצטרך עירוי אבל קשה לר"ת מהא דאמר לקמן (עד:): מודה רבי בקנקנים שהן אסורין לפי שמכניסין לקיום, הא לאו מעמא דמכניסין לקיום כמו בכלי חרס סגי בניגוב בעלמא כמו בנת ומחין ומשפך, והדחה בשאר כלים מועיל כמו ניגוב בנת, כי גם ניגוב אינו להפליט רק להסיר הזוהמא שנדבק מבחוץ, ואין סברא לומר כי בקנקנים נשתמש עובד כוכבים מים בתהלת תשמישו לכך פ"ת דמיירי הכא בכסי בין החדשים בין ישנים, ושתה בהם עובד כוכבים יין כמה פעמים וה"פ הלכתא פעם ראשון ושני כלומר שתי הדחות במים אינם רוצים להכשירו שלישי מותר פי' דאז ודאי בהדחה שלישית נפלט הכל, וכיוצא בדבר מצינו בזבחים (עמ"ג): גבי חרסן של זב וזבה פעם ראשון ושני טמא שלישי טהור, פירוש הוא כלי שהטילו בו הזב והזבה מימי רגלים, וקאמר דמים ראשונים ושניים טמאים שמעורב בהם מי רגלים של זב אבל מים שלישיים טהורים, וגם במדרש אסתר גבי י"שנו עם אחד' שא"ל המן לאחשוורוש אם זכוב נופל לכוסו של אחד מהם זורקו ושותהו ואילו אדוני המלך נוגע בהם חובטו בקרקע, ולא עוד אלא שמדיח כוסו שלש פעמים, ודוקא בכוסות של חרס אבל של עץ או של מתכת וזכוכית אין צריך להדיח רק פעם אחת. מיהו בהרבה מקומות בתלמוד מצינו כוסות סתם שהם של מתכות וזכוכית ונכון להדיח שלש פעמים בכל הכלים).

א"ר זבד האי מאני דקוניא וכתבו התוס' פירש רש"י (וכן לפנינו) כלי חרס מצופה באבר. וקשה לר"ת בזבחים (נד.) גבי מזבח מביא סיד וקוניא ולא קאמר אבר שהוא לשון התלמוד כדאמר פתילה של אבר, וע"ק מי גרע חיפוי אבר מאם היה כולו ממנו, וע"ק דאמר ירוקי אסירי משום דבלעי דמצריף ובשלנו איכא ירוקי ולא מצריף. לכך פ"ת קוניא היתוך כלי זכוכית שלא נתבשל כל צרכו והוא מן החול כמו כלי חרס כדאמרינן בשבת (טו:): הואיל ותחילת כרייתו מן החול שוינהו רבנן ככלי חרס כדאמרינן ואע"ג דכלי זכוכית שלם לא בלע הכא כיון דאין בו אלא חיפוי על החרס בלע, וכן פירש הערוך חוורא ואוכמא שרי, ירוקא אסור משום דמיצריף (שיש בו קרקע מחפורת של צריף ובלעי טפי) ואי אית בהו קרטופני (בקעים ומדקים) כוליהו אסירי.

דרש מרימר קוניא, בין אוכמא בין חוורא בין ירוקא שרי. מאי שנא מחמין בפסח, דבעו מיניה מרימר הני מאני דקוניא, מהו

חרמא, ואפילו הכי לא חש לה למילתא (למגזר שכרא אטו חמרא דשכרא מבטל ליה לטעמיה דחמרא) אמר אקראי בעלמא הוא.

רב יצחק בר ביסנא הוה ליה הנהו מאני דפקוסנא (של צפיעי בקר ונתן בהן יין נסך) מלינהו מיא אנחינהו בשימשא, פקעו, א"ל רבי אבא אסרתניהו עלך איסורא דלעולם (כלומר איבתם על חנם) אימור דאמור רבנן ממלינהו מיא, אנוחי בשימשא מי אמור.

א"ר יוסנא א"ר אמי כלי נתר וכתבו התוס' אומר ר"י דתרי גווני נתר שעושיין ממנו כלים וזה אינו אותו דשבת (טז.) דקאמר כלי נתר וכלי חרס טומאתן שוה, ויש עוד נתר שלישי שאין עושיין ממנו כלים אלא מכבסין בו את הכלים והוא ששנינו (נדה סא:) אצל שבעה סמונין המעבירים את הכתם נתר... אין לו טהרה עולמית (מייין נסך הנבלע בהן משום דבליעי טובא). מאי כלי נתר? א"ר יוסי בר אבין כלי מחפורת של צריף (מכרה נחוסת).

דבי פרזק (שם האיש) רופילא (שני למלך) אנס הני כובי מפומבדיתא, רמא בהו חמרא, אהדרינהו ניהלייהו, אתו שיילוהו לרב יהודה, אמר דבר שאין מכניסו לקיום הוא, משכשכן במים והן מותרין.

אמר רב עורא הני חצבי שחימי (מקרקע שחמתית) דארמאי, כיון דלא בלעי טובא משכשכן במים ומותרין. אמר רב פפי הני פתוותא (כלי חרס) דבי מיכסי (מקום קרקעיתו קשה) כיון דלא בלעי טובא משכשכן במים ומותרין.

כסי (כוסות של חרס ואין מכניסין לקיום אלא שותין בה) רב אסי אסר, ורב אשי שרי. אי שתי בהו עובד כוכבים פעם ראשון כ"ע לא פליגי דאסור (דאידי דרכיכי בלעי ואסירי עד שימלאם מים שלשה ימים וכדאמרן) כי פליגי בפעם שני. איכא דאמרי פעם ראשון ושני כ"ע לא פליגי דאסור, כי פליגי בפעם ג'. והלכתא פעם ראשון ושני אסור, ג' מותר (הסבירו התוס' כתבו התוס' פרש"י כוסות של חרס ואין מכניסין לקיום אלא שותין בהן ואי שתי בהו עובד

ל: - לך.

למפוחא דמלי זיקא, ואין לפרש דשמואל אמר למילתיה לענין תפלת תענית אבל לענין תענית אפי' אכל מ"מ עלתה לו תענית, דהא כהא תליא כדמסיק הכא הלכה מתענין לשעות והמתענה מתפלל תפלת תענית א"י איכא למימר דמיירי נמי בדלא קבלה מאתמול כדמשמע לשון אימלך אימלוכי והא דבעי שמואל קבלה היינו לכתחלה, ואי יתיב דמי למפוחא היינו שאינו מקבל עליו שכר תענית אלא נקרא הוטא על שציער עצמו ומ"מ נדרו נדר. **ובירושלמי נדרים**

מפרש מתענין לשעות שאם אכל עד חצי היום יכול הוא לגמור בדעתו להתענות עד הלילה ועלתה לו תענית דקאמר התם ממילתיה דר' יוחנן אמר מתענין לשעות דא"ר יוחנן הריני בתענית עד דנחמל פירקי (עד שאסכים ללמוד פרקי) עד שתשלם פרשתי, ממילתיה דר' יונה אמרה מתענין לשעות, דר' יונה הלך לצור ושמע דדמך בריה דרבי יוסי הגלילי אע"ג דאכל גובנא (גזינה) ושתה מיא אסקיה בצום כל ההוא יומא, משמע דחשיב מתענין לשעות אע"פ שאכל אחרי כן או קודם, והא דפריך בפ"ק דתענית (שם) אהא דקאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמייה תענית מדרבי יוחנן דאמר אהא בתענית עד שאבא לביתי ולא קמשני היינו משום דמתענין לשעות, דבלאו הכי משני שפיר דלאישתמוטי מבי נשיאה עבד. **ומה**

שאנו נוהגין להתענות עד צאת הכוכבים אע"ג דאמרין כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית משמע דבשקיעת חמה סגי והוא ה' מילין קודם צאת הכוכבים לא מחתינן נפשין לספיקא, ועוד דשמואל לשון שקעה ר"ל שקעה לגמרי. **ומיהו** המתענה בערב שבת אע"ג דפסקינן בעירובין (מא:): הלכה מתענה ומשלים א"צ לדקדק להמתין עד צאת הכוכבים. **מעשה**

בא לפני ר"ת באחד שעשה הרבה תעניות ולא קבלם מאתמול, ואר"ת כי לא הפסיד תעניותיו, כי מאחר שהיה בדעתו להתענות היינו גמר בלבו והווי בכלל נדיב לב דאמר דגמר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו, והא דבעו שמואל ור' יוחנן קבלה היינו לכתחלה, ועוד היה אור"ת כי אף לא גמר בלבו עד הלילה יכול להתענות ולהתפלל תפלת תענית ויצא ידי נדרו כאילו קבל מאתמול (ר"ל גסם צאופן שקיבל צלינו צליל התענית, פ"ז) אך לא היה בידו ראייה ברורה על זה **ומיהו** מצוה מן המוכרח לקבל מבעוד יום בתפלת המנחה ור"י היה רגיל כשהיה מתענה באחד בשבת לקבל תעניתו בשבת כאלהי נצור) לא הוה בידיה, קנקנים של עובדי כוכבים אסורין או מותרין?

לא הוה בידיה, במה שימש משה כל שבעת ימי המלוואים **ובתבו התוס'** פירש רש"י (לקמן) דמשה לא נשתמש בכגדי כהונה דכתיב לאהרן אחיך, והוא היה זר אצלן. **וקשה** למ"ד בזבחים (קא:): משה רבינו ע"ה כ"ג היה ונשתמש בכהונה גדולה מ' שנה,

לאשתמושי בהו בפיסחא, ירוקא לא תיבעי לך, דמצרפי (שיש בהן צריף) ובלעי (טפי) ואסירי, כי תיבעי לך חיורי ואוכמי מאי, כי אית בהו קרטופני לא תיבעי לך, דודאי בלעי ואסירי, כי תיבעי לך דשיעי מאי? אמר **דף לד ע"א** להו אנא חזינא להו דמדייתי (מוזיעין דפניהם מבחוץ מחמת בליעותן) וכיון דמדייתי ודאי בלעי ואסירי, מ"מ, התורה העידה על כלי הרס שאינו יוצא מידי דופןו לעולם (דכתיב 'ישבר' דאין לו טהרה אלא שבירה הקשו התוס', תימה נהדרינהו לכבשונות כדאמר בזבחים (צו). גבי כלי הרס של מקדש ומשני לפי שאין עושין כבשונות בירושלים הא לאו הכי ע"י החזרה בכבשן יוצא. **ואור"ת** דאין זה נחשב יוצא, דאדרבה כלי אחר חשבינן ופנים חדשות באו לכאן וא"ת כיון דחשיב כלי אחר א"כ תנור וכירים יותין דאמר רחמנא למה, ליהדרינהו כבשונות **ואומר** ר' שמשון משניין דודאי גבי קדרות של הרס דאין דרכן בהיסק כי מחזיר להו בכבשן שייך למימר אלו אחרים הם, אבל תנור וכירים שאיסורן בא ע"י היסק אין יוצא בהחזרת אותן לכבשן ולא נקרא כלי אחר). מ"ש מ"יין נסך, דדרש להו מרימר כוליהו מאני דקוניא שרי, וכ"ת, חמין דאורייתא, יין נסך דרבנן, והא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון? זה תשמישו בחמין (לענין חמין נשתמשו כל ימות השנה חמין ובלעי טפי) וזה תשמישו בצונן.

ר"ע איקלע לגינזק **ובתבו התוס'** פרש"י בתענית (יא:): דגרס מר עוקבא, דהם ושלוש שר"ע לא היה מסתפק, ועוד כי היה לו לתלמוד להביאה בלשון ברייתא, מיהו הא (קוסולא קניה) לא קשיא דהרבה מקומות מצינו שמזכיר מעשה בר"ע וכיוצא בו **בעו מיניה מתענין לשעות או אין מתענין לשעות** **ופירש** רש"י כגון שקיבל עליו תענית משש שעות ולמעלה ומיהו לא טעם כלום מתחלה כל היום אבל לא לשם תענית נתכוין בראשונה **התוס' הביאו את פירוש רש"י, ובתבו** וכן משמע בתענית (יא:): על הך דמיייתי התם דקאמר הא דאמרת מתענין לשעות הוא שלא טעם כלום כל אותו היום, ופריך הא תענית מעליותא היא, ומסיק לא צריכא דאימלך אימלוכי, וצ"ל דמיירי נמי שקבל עליו מאתמול שאם לא יאכל למחר עד חצי היום יהיה בתענית עד שתחשך דאי לא קבליה כלל הא אמר שמואל בתענית (יב). כל תענית שלא קבל עליו מבעוד יום לא שמייה תענית ואי יתיב דמי

רצה לקלוף, ממלאן ומערן ג' ימים. והוא הדין לכלים שלנו שנגע בהם העובד כוכבים בעוד היין מופח עליהם. (הגה י"א דבכלים שלנו שהיה משקה מופח עליהם ונגע בהן עובד כוכבים, אם הם של עץ ואבן או מתכת ושכשכן, אפילו הם זפותים ועבר ונתן בהם יין, אין לאסור בדיעבד ובהפסד מרובה יש להקל) יו"ד (קלה.א). ב. כלי חרס, אם נשתמש בהם העובד כוכבים כל זמן שלא שבעו לבלוע, צריכים מילוי ועירוי אפילו אינם זפותין. ומאימתי שבעו, מפעם שניה ואילך. לפיכך אם נשתמש בהם העובד כוכבים פעם ראשונה ושנייה, צריך מילוי ועירוי. ואם נתן בהם מים שלשה פעמים, ואח"כ נתן בהם יין ונגע בו העובד כוכבים, מותר בשכשוך. אבל אם לא נתן בהם מים אלא ב' פעמים, ואח"כ נתן בהם יין ונגע בו העובד כוכבים, יש אומרים שצריך עירוי. ואם נתן בהם מים פעם אחת ושהו בהם שעה גדולה כמו רביע היום, הווי בלועים ממים כמו נתן בהם מים שלש פעמים. ואם הם זפותים, צריכים לקלוף הזפת או מילוי ועירוי, אפילו בשלנו, שנגע בהם העובד כוכבים בעוד משקה מופח עליהם. (הגה ובדיעבד דינן ככלי אבן ועץ, כמו שנתבאר) יו"ד (קלה.ד). ג. כלים האסורים מחמת יין של עובד כוכבים, מותר ליתן לתוכם בין מים בין שכר בין שאר משקים, ובלבד שידיה בתחלה לחלוהי היין שעל פני הכלים. וכן מותר למלוח בהם יו"ד (קלה.ד). ד. כלי חרס שנשתמש בהם יין נסך, אם החזירן לכבשן והסיקן מבחוץ ונתלבנו, אפילו לא השתם בתוכו עד שנשר הזפת אלא שנרפה, שרי. אבל אם הסיקן מבפנים, לא מהני אא"כ הסיקן כ"כ עד שעבר חומם לצד חוץ כ"כ שהיד סולדת בו יו"ד (קלה.יד). ה. כלי נתר והם העשויים ממחפורת של צריף ופי' קרקע שהופרין משם צריף (מתנה) בולעים הרבה ביותר ואין להם טהרה עולמית אפילו ביישון י"ב חדש, ואפילו באין מכניסין בהם לקיום, ואפי' היה תחלת תשמישן ביד ישראל יו"ד (קלה.ח). ו.

ולפי זה היה צריך לשאול במה שמש כל מ' שנה, ולא יוכל להשיב על זה בחלוק לבן שאין בו אימרא, דלשון בכהונה גדולה משמע בח' בגדים כ"ג. זי"ל דשבעת ימי המלואים דוקא איבעיא שעדיין לא נתקדשו בגדי כהונה כדכתיב והזית על אהרן ועל בגדיו... וה"ר יעקב מאורלייניש פירש דאפי' נתקדשו, מ"מ כל ז' ימי המלואים שהיה משה מעמיד המשכן ומפרקו היה נחשב כמו במה ואין בגדי כהונה בכמה כדאמר בזבחים (ק"ט): ואין להקשות הלא אין הטאת קרב בכמה והטאת מלואים קרבה שם, דמצינן למימר הוראת שעה היתה כמו שריפתה דלא מצינו הטאת יחיד נשרפת אלא זו? לא הוה בידיה אתא, שאל בי מדרשא, אמרי, הלכתא מתענין לשעות, ואם השלים מתפלל תפלת תענית, והלכתא קנקנים של עובדי כוכבים לאחר י"ב חדש מותרין (מיד בלי תיקון, ואם רצה להשתמש קודם לכן ממלאן במים כדאמרן) במה שימש משה ז' ימי המלואים, בחלוק לבן (לא נשתמש בבגדי כהונה דכתיב ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך והוא היה זר אצלן וע"פ הדבור שימש ולא הוזכרו בגדים). רב כהנא מתני בחלוק לבן שאין בו אימרא (שפה, יש אומר שלא יחשדוהו ששם בה מתרומת המשכן, ולא מילתא שהרי כבר נגמרה המלאכה ובשעת עבודה מהיכן שקיל כתבו התוס' כמו על הגם ועל האימרא דשבת (קה) והוא מן הכגד, ופעמים שאינו מן הכגד כמו אימראות של ארגמן דנגעים ולפיכך לא היה בו אימרא לפי שבזה היה ניכר יותר חדש דבעינן שלא נשתמש בו הדיוט, ולפיכך עשאוהו משונה משאר החוקים והר"ר משה פירש שלא יאמרו אח"כ כשישמש אהרן שנמצא מום במשה ולכך עשהו בלא אימרא, שידעו הכל שלא היה דבר המתקיים מה שהיה משמש. זי"מ אימרא כמו עמרא לפי שבגדי כהונה היו כלאים קאמר שזה לא כלאים).

פסק הש"ע א. כלים שאין מכניסין לקיום, בין שהם של עור בין שהם של עץ ושל זכוכית ושל אבן ושל מתכת, אם אינן מזופתין משכשכן היטב במים, ומותרים, בין שהיה תחלת תשמישן ביד עובד כוכבים, בין ביד ישראל. היו מזופתין וחדשים, אם דרכן לשום בהם יין בשעת זפיתה, וכל שכן אם הם ישנים שנתיישנו ביד עובד כוכבים בתשמיש יין, קולף את הזפת ומשכשכן, ומותרים. לא

'החרצנים והזגים של עובדי כוכבים... ופתבו התוס' בנזיר (לד): פליגי תנאי איזה נקרא חרצן ואיזה נקרא זג אם הקליפה או הגרעינין, והתרגום מוכיח כר' יוסי דאמר זג הוא הקליפה, דמתרגמינן 'מחרצנין ועד זג' מפורצנין ועד עיצורין, והקליפה החיצונה הנסחמת היא שראויה לעצור, והניח ר' יוסי סימן לדבר במשנה זוג ועינבל, כי הזוג הוא מבחוץ והעינבל מקשקש בתוכו, וכן פעמון מתרגמינן זגא שהפעמון הוא החיצון שהעינבל בתוכו, וכן סתם התלמוד קורא הפנימי חרצן עד שיורע חטה ושעורה וחרצן (חולין פב): והגרעינין הוא הזרע' ת"ר החרצנים והזגים של עובדי כוכבים לחין אסורין, יבשים מותרים. הי נינהו לחין והי נינהו יבשין, אמר רב יהודה אמר שמואל לחין כל י"ב חדש, יבשים לאחר י"ב חדש.

אתמר, אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כשהן אסורין אסורין אפילו בהנאה, כשהן מותרין מותרין אפילו באכילה.

א"ר זביד האי דורדיא דחמרא דארמאי (פתבו התוס' פירוש שמרים של עובדי כוכבים) בתר תריסר ירחי שתא שרי [פתבו התוס' הר"ד אפרים] היה אומר כי מסברא שמרים שנתייבשו בתנור מועיל להם כמו המתנה ד"ב חדש ומתוך כך התיר פת של עובדי כוכבים שנחמין בשמרי יין שנתייבשו בתנור. ור"ת הקפיד עליו ואמר כי מה שמתיר התלמוד דורדיא לאחר י"ב חדש היינו לאחר שנתמדו במים כמו שרגילים העולם לעשות כדמוכח בב"ב (צו): דקתני אחד שמרי יין... ומפרש רמא תלתא ואתא ד... וכן פ' בפסחים (מב): גבי תמד קאמר הא ברוקא הא בפורצני, תמד שעושיין משמרים קורא רווקא כי על שם השק שמשוימן בו השמרים לתמדן נקרא כן כדאמרינן רווקי דארמאי, וקודם שנתמדו השמרים נקראים בל' התלמוד שמרים כי ההיא דבב"מ (מ): דקאמר גולפי ושמריא, ואחר שנתמדו נקראו דורדיא ואהנהו מיירי הכא להתירן לאחר י"ב חדשים דאיכא תרתו למיכותא שכבר נתבטל מעמם במים וגם עבר עליהם י"ב חדש, וכן פורצני נמי דשרי לאחר י"ב חדש הם החרצנים לאחר שנתמדו, אבל שמרים שלא נתמדו אין שום דבר מועיל להתירן, והעיסה שנתחמצה בהם קודם תמודם לעולם אסורה או בתוך י"ב חדש אף לאחר תמודם אסורים ואפי' באלף לא בטיל כיון דלמעמא עביד כדאמרינן (פסחים מד). הנח לשאור ותכלין דלמעמא עבידי ולא בטלי ואין להתיר, וכתב ר"ת והמורה יורה כבן סורר ומורה ועלי יערה רוח הבורא, ובתוספתא

כלי חרם המצופים באבר או ברתוכי זכוכית (פירוש ממין כלי זכוכית שלא נתבשל כל צרכו והוא מן החול תוספות) אם הם ירוקים דינם ככלי נתר, מפני שיש בו קרקע מחפירת צריף. אבל לבנים או שחורים, אם הם חלקים שאין בהם בקעים, דינם ככלי מתכות. ואם יש בהם בקעים, דינם כשאר כלי חרם שאינם שועים. (הנהגה והא דכלי חרם מהני ליה עירוי היינו בדלא נשתמשו בו יין נסך רק בצונן, אבל אם השתמשו בו בחמין כלי חרם, אין לו תקנה, ובשאר כלים צריכים הנעלה כמו בשאר איסורים) יו"ד (קלהו). ז. כלי חרם המצופין בהתוך זכוכית, דינם ככלי חרם. (הנהגה ויש מקומות שנהגו שלא להשתמש בכלי חרם גליואר"ט אפילו חדשים, ואין להחמיר רק במקום המנהג) או"ח (תנא,כג). ח. כל הכלים שישנן י"ב חדש, שרי, שבוודאי כלה כל לחלוחית יין שבהם ואפילו נתן לתוכם מים תוך י"ב חדש, אין בכך כלום יו"ד (קלה,טז). ט. מתענה אדם תענית שעות והוא שלא יאכל כל היום. כיצד, הרי שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו ולא אכל עד הצות או עד ט' שעות, ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום, ה"ז מתענה אותם שעות ומתפלל בהם עננו שהרי קבל עליו התענית קודם שעות התענית. ויש אומרים שגם זה תענית שעות צריך שיקבלנו עליו מאתמול והיכי משכחת לה, כגון שקבל עליו מאתמול להתענות עד חצי היום, וכשהגיע לחצי היום נמלך וגמרו, או שקבל עליו להתענות למחר מחצי היום ואילך, ולמחר נמלך ולא אכל גם בחצי היום ראשון, הרי זה תענית שעות או"ח (תקסבי). דעה ראשונה היא דעת רש"י בסוגייתנו שאי"צ קבלה מאתמול, דעה שניה היא דעת הר"ן הרמב"ן והרמב"ם. * יש להעיר שבגר"ז כתוב להתענות חצאי ימים, ולכאן מקורו מהרמב"ם (תענית א'ג) שכתב 'אם אכל ושתה ואחר כך התחיל להתענות שאר היום הרי זו תענית שעות' ונראה שמקורו מהירושלמי, וכ"כ ריטב"א, וכ"כ תוס' בשם הירושלמי. אמנם הרא"ש העיר שאין לפסוק כן שהוא הפך הבבלי, והביא צד להסביר שהירושלמי כמו הבבלי.

לה. - לה:

ביחד ומפני מה אסורה מפני שעירבונה עולה עמה דגים טמאים דומין לה ועולין עמה, והאי חילק אומן כיון דאומן הוא ובקי בדבר מבדילין הימנה משום דלא השיב טעמא ומקלקלי ליה לסולתנית ומרע ליה לכולי ארביה].

תני אבימי בריה דר' אבהו מוריים אומן מותר. הוא תני לה והוא א"ל פעם ראשון ושני (שכן דרכן נותנים מים ומלח על שומן הדגים ומוצצות שומנו וכשכלות חוזר ונותן אחרים) מותר, שלישי אסור, מ"ט, פעם ראשון ושני דנפיש שומניהו לא צריך למירמי בהו חמרא, מכאן ואילך רמו בהו חמרא.

ההוא ארבא דמורייםא דאתי לנמילא דעכו (מקום שהספינות עולות בו ביבשה) אותיב רבי אבא דמן עכו נטורי בהדה א"ל רבא עד האידינא מאן נטרה, א"ל עד למאי ניהוש לה, אי משום דמערבי ביה חמרא, קיסתא (שם המדה) דמוריים בלומא קיסתא דחמרא בד' לומי (בזוזא במדינתו של עובד כוכבים זה היין נמכר ביוקר והמוריים בזול אבל כאן היין בזול והמוריים ביוקר וחיישינן לערובי). א"ל ר' ירמיה לר' זירא דלמא איידי דצור אתו (דרך שפת הים הסמוכה לצור אתא האי ארבא) דשוי חמרא נכלומר שהיין בזול שוי לשון זול כדאמרינן בעלמא (כ"ט נב.) עשיק לגבך ושוי לכריסך? א"ל התם עיקולי ופשוורי איבא (מים שהולכין עקלתון ופשוורי מי שלגין נפשרים על שפת המים ואין מושכי הספינה יכולין לבא באותו הדרך). פסק הש"ע המוריים (פי' שומן של דגים) במקום שדרכן לתת לתוכו יין, אסור. ואם היה היין יוקר מהמוריים, מותר. ובמקום שאין דרכם לתת לתוכו יין, מותר לקנותו מהם וכן להפקידו אצלם ולשלחו על ידם. יו"ד (קידיא).

זנבנית בית אונייקי ארשב"ל מפני מה אסרו גבנית אונייקי (לר"מ דאסר ליה בהנאה) מפני שרוב עגלים של אותה עיר

תניא שמרים שיכשו אסורים בהנאה). אמר רב חביבא בריה דרבא הני גולפי, בתר תריסר ירחי שתא שרי.

אמר רב חביבא הני [דף לד ע"ב] אבטא (חמת מעור עב וקורין אותו בוטין) דטייעי (הולכי דרכים נושאים אותו מלא יין למרחוק והוי כמכניסו לקיום ומשום הכי בעי שהייה י"ב חדש כתבו התוס', הערוך גורם בכ"ף (לכתל) ופי' שמביאין קמה ועשבים ובשמים ושורין אותו בחלב ומזלפין יין עליו ור"ח גרס אבטא לשון אבטיה פי' דלעת חלולה ומשימין בה יין ואינו נראה כי לא מצינו שום כלי שלא יהא ניתר בעירווי, ועוד כי אבטיה ודלעת אינו אחד) בתר תריסר ירחי שתא שרי. אמר רב אחא בריה דרב איקא הני פורצני (פסולת של ענבים) דארמאי, בתר תריסר ירחי שתא שרי. אמר רב אחא בריה דרבא הני גולפי שחימי ואוכמי, בתר תריסר ירחי שתא שרי. פסק הש"ע החרצנים והזגים של עובדי כוכבים, וכן שמרי יין שלהם, תוך י"ב חודש אסורים בהנאה ולאחר שנים עשר חדש מותרים אפילו באכילה. וה"מ כשתמדן במים בתחלה, אבל אם לא תמדן, אסורים לעולם אפילו יבשם בתנור... יו"ד (קבגיד).

ז'המוריים' ת"ר מוריים אומן (של עובד כוכבים כתבו התוס' והא דפליגי ר"מ ורבנן במתניתין במוריים לענין איסור הנאה היינו משל בעלי בתים א"נ מיירי אחר פעם ראשון ושני דקליש שומניה ורמו ביה חמרא והוא השלישי ניכר, וההוא מוריים דלקמן דאתא בארבא, של אומן הוי והיה ניכר לפי שהיה בפעם ראשון ושני) מותר (מוריים לא עבדי מדגים טמאים ומשום חמרא קאסרינן ליה, ואומן לא רמי ביה חמרא כדמפרש ואזיל איידי דנפיש שומניה פעם ראשון ושני מקלקל להו חמרא). ר' יהודה בן גמליאל אומר משום ר' הנינא ב"ג אף חילק אומן מותר [מין דגים טהורים וסולתנית שמן כדמפרש לקמן בפרקין ובקטנותו אין לו סנפיר וקשקשת ועתידי לגדל לאחר זמן ואמרינן לקמן (ל"ט) חילק של עובדי כוכבים אסור אותו מין דגים קטנים ומוכר הרבה

לד:

חשב בשחיטה ע"מ לזרוק) להקטיר חלבה לעבודת כוכבים רבי יוחנן אמר אסורה קסבר מחשבין מעבודה לעבודה, וילפינן חוץ מפנים, ורשב"ל אמר מותרת [לא ילפינן (חזן מפנים), דפנים הוא דאמר רחמנא השוחט ע"מ לזרוק את הדם פיגול ואע"ג דלא זרק דהוי מחשב מעבודה לעבודה מעבודה זו על חבירתה, אבל לענין עבודת כוכבים לא כתבו התוס', פירש רש"י (בזבחים י.) מותרת אף באכילה, ואע"ג דמומר לעבודת כוכבים הוא, מ"מ בחולין (ה.) מוכהינן דג' דיני מומר הן, יש ששחיטתו מותרת אף באכילה, ויש בהנאה לבד, ויש אסורה אף בהנאה?]

א"ל תרמינך שעתך (ירוש מולך) באומר בגמר זביחה הוא עובדה [שחשב על השחיטה עצמה לעבודת כוכבים ואמר בלבו בזביחה זו עובדה לעבודת כוכבים ובהא מודינא דמיתסר דזביחה הוויא עבודה חשובה כזריקה, ולהכי נקט גמר זביחה דקסבר ריש לקיש (ב"ק עב., חולין כט:) אינה לשחיטה אלא לבסוף].

א"ר יהודה שאל ר' ישמעאל אמר רב אחדבוי (שם הכם) אמר רב המקדש בפרש שור הנסקל (אסור בהנאה הוא) מקודשת, בפרש עגלי עבודת כוכבים אינה מקודשת. איבעית אימא סברא, ואב"א קרא. איבעית אימא סברא, גבי עגלי עבודת כוכבים ניהא ליה בנפחיה (שיהא נראה שמן, לכך חייל שם איסור עבודת כוכבים על הפרש) אבל גבי שור הנסקל לא ניהא ליה בנפחיה (הלכך לא חשיב פירשא למיחל עליו איסור). איבעית אימא קרא, כתיב הכא וְלֹא יִדְבֹק בְּיָדָךְ מִזְבֵּחַ (ואפי' פרש) וכתוב התם סְקוּל יִסְקָל הַשּׂוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בְּשָׂרוֹ, בשרו אסור הא פרשו מותרת וכתבו התוס' בב"ק (מא.) דריש מבשרו אע"ג דעבדיה כעין בשר ושחיטה (ששחטו ולא סקלו הכי טול אסור) וי"ל דתרתני שמעינן מיניה.

אמר רבא תרווייהו תננהי (היתר הגאה צפקו של שור הנסקל, ואיסור הגאה צפקו של ע"ז. כתבו התוס' נראה דהאי (תרווייהו תננהי) פירושו בניחותא (ולא קושאל, הכי שנינו כן...) מדלא קמשני עליה רב קרא

נשחטין לעבודת כוכבים [מעמידין את החלב בקיבתן (צעור של הקיבה, עין יו"ד (פז, יא)].

מאי איריא רוב עגלים, אפילו מיעוט נמי, דהא ר"מ חייש למיעוטא [ביבמות (ק"ט.) קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין, קטן שמה ימצא סרים, קטנה שמה תמצא איילונית? אי אמרת רוב (עגלים נשחטין לעבודת כוכבים) איכא (למיסר גבינה משום הששא ד...) מיעוט [קיבות האסורות בהנאה, דרוב עגלים הוה מיעוט לגבי שאר בהמה שמעמידין בהן בקיבותיהן הקשו התוס', תימה כי איכא רובא נמי אמאי לא חשבינן ליה מיעוטא דמיעוטא כיון דאיכא רובא וחוקה להיתר, רובא בהמות שאינן נשחטות לעבודת כוכבים, ואותם עגלים עצמם נעמידם בחוקת היתר שהיו הקיבות בחוקת היתר שאינם לעבודת כוכבים קודם שחיטה, וכי האי גוונא אמרינן ביבמות (ק"ט:) גבי היתה לה חמות, אינה חוששת, דחשבינן ליה מיעוטא דמיעוטא דאיכא רוב לשוק וחוקה לשוק. וי"ל דשאני הכא דלאחר שחיטה איתרע ליה חוקה, דהנך קיבות העומדות לפנינו לאחר שחיטה כספק עבודת כוכבים קיימי, התם נמי (ביבמות) זימנין דחיישינן כגון ביצאה (חמותה) מליאה (מעוברת) משום דאיכא ריעותא שיצאה מעוברת, ואפי' לר' יהושע דלא חייש התם, אסר הכא, דהתם אין שום ודאית של איסור אפי' כשיצאה מליאה דאפשר הפילה, אבל כאן כיון שמיעוט הקיבות אסורות יש כאן חשש מיעוט של איסור] אלא אי אמרת מיעוט, כיון דאיכא רוב עגלים דאין נשחטין לעבודת כוכבים, ואיכא נמי שאר בהמות דאין נשחטין לעבודת כוכבים ה"ל מיעוטא דמיעוטא, ומיעוטא דמיעוטא לא חייש ר"מ.

א"ל ר"ש בר אליקים לר"ש בן לקיש, כי נשחטין לעבודת כוכבים מאי הוי, והא את הוא דשרי [הקשו התוס', תימה מאי ראייה היא זו הלא לא הזכיר רשב"ל כאן נשחטין לזרוק אלא נשחטין סתם דמשמע שהוא עובד בזביחה י"ל דכל עיקר שחיטתן אינן אלא לצורך דם וחלב, ולא הוצרך לפרש, וה"נ אמר בחולין (לט:) גבי הנהו טייעי דאתו לצקוניא יהיב דכרי... אמרו דמא ותרבא לדידן, ומשום הכי מסיק בגמר זביחה ולא קאמר בזביחה עצמה] דאתמר השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעבודת כוכבים (שלא שחט הבהמה לשם עבודת כוכבים שיהא עובדה בשחיטה אלא

לד: - לה.

לו להפליגו בדברים אחרים בה' מקראות שבתורה, שהסימן ממ"ש א"ו פהר משוקדים שאת ארור וקם א"ר אילא דברים שמשויקין עליהם את הפה שנאמר ישקני מנשיקות פיהו ר"ש בר הגי בשם ר' שמואל בר נחמני כבשים ללבושך וגו' כבשים כתיב הא כיצד בשעה שתלמידך קמנים, כבוש לפניהם ד"ת, הגדילו ונעשו כעתודים, גלה להם רוזי תורה, וקתני התם דר' ישמעאל קמן היה באותה שעה, ומסייע להדא דתני ר"ש בן יהוי ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, מה הסימן הזאת (האולל הזה) אינה נגלית לכל בריה ובריה, כך אין לך רשות לשקע עצמך על ד"ת אלא בפני אדם כשר (שמחזכים ומייקנים אותם). ונראה כי זהו טעם תלמוד שלנו דקאמר בסמוך כי גזרי גזירתא במערבא... אלא שאינו מפרשו כאן היטב? אר"ש בן פזי, ואיתימא ר"ש בר אמי, מרישיה דקרא קא"ל ישקני מנשיקות פיהו, אמר ליה ישמעאל אחי, חשוק שפתותיך זו בזו (כדמתרגמינן וחשוקיהם וכבושיהן) ואל תבהל להשיב (ואל תדקדק להקשות לו). מ"ט, אמר עולא, ואיתימא רב שמואל בר אבא גזרה חדשה היא (מקרוב גזרו על הגבינה) ואין מפקפקין בה [ואין מפרשין טעמה כדמפרש ואזיל, מפקפקין לשון הטיטה בדבר שתום לפשפשו].

מאי גזירתא? אר"ש בן פזי אמר ריב"ל משום ניקור [שמא ניקר נתק בגבינה זו. הקשו התוס', תימה לקמן דמסקינן טעמא דחלב דבעינן ישראל רואהו דהיישנין לעירוב חלב טמא תיפוק ליה משום גילוי. וי"ל דאין ח"ג אלא טעמא פסיקא ליה נקמא הכא בשאין ישראל רואהו דמערב, אבל טעמא דגילוי זמנין דלא שייך כגון שמצא העובד כוכבים יוצא ממקום שהולב שם דכיון שכל שעה תופסו בידו ליכא למיחש לניקורא. וא"ת מפני מה אסרו משום גילוי יותר ממים ודבש למאן דאית ליה בחולין (מ"ט): דשייך בהו גילוי וי"ל דבכל המשקים אע"ג דלא קפדי אגלוויא משום נקורא אמנקיותא מיהא קפדי, אבל גבי חלב מתוך שרוב פעמים אינו נאכל בעין וגם מסנין אותו אמנקיותא נמי לא קפדי ומסננת אינו מועיל כלום לארס כדאמר בב"ק (קמ"ז): דלא מהני מסננת היכא דמריקיה פי' שערכבנו. ולימא ליה משום ניקור? כדעולא, דאמר עולא כי גזרי גזירתא במערבא, לא מגלו טעמא (למה גזרו עליו) עד תריסר ירחי שתא, דלמא איכא איניש דלא ס"ל (דלית ליה ההוא טעמא ולא בדיל מיניה) ואתי לזלוזלי בה (אבל השתא דלא

וסברא קמ"ל, ואיכא הרבה תרוייהו תננהי בתלמוד שהוא בתמיהה (כגון עירובין ס: שכתבו התוס' שהול לטון קוסיל). יש ספרים שרומזים המשנה (היינו שהגמ' מזכירה את הליטוט מהמסנה...) השיאו לדבר אחר (שהסב את הגושף לעניין אחר, ולא ענה לו מדוע הגבינות מותרות) ופריך (הגמ') ולהדר ליה משום דליתיה לאיסורא בעיניה, דהא מוריים לרבנן לא אסרו בהנאה משום דליתיה לאיסורא בעיניה, ומשני הכא כיון דאוקמוי קא מוקים כמאן דאיתיה לאיסורא בעיניה דמי, ור"ח הזכיר גירסא זו בפירושו) מודקא"ל מפני שמעמידין בקיבת נבילה, וקא מהדר ליה והלא קיבת עולה המורה מקיבת נבילה, [דף לה ע"א] מכלל דאיסורי הנאה (כי עולה, וה"ה לשור הנסקל) שרו פרשייהו, ומדקא"ל מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי עבודת כוכבים וקא מהדר ליה א"כ למה לא אסרו בהנאה, מכלל דעבודת כוכבים אסור פרשייהו.

ולהדר ליה (שהגבינות מותרות) משום דליתיה לאיסורא בעיניה, דהא מוריים לרבנן דלא אסרוהו בהנאה מ"ט, לאו משום דליתיה לאיסורא בעיניה? אמרי הכא כיון דאוקמיה קא מוקים, חשיב ליה כמאן דאיתיה לאיסוריה בעיניה. פסק הרמב"ם עבר ומכר דבר האסור בהנאה וקידש בדמיו הרי זו מקודשת חוץ מע"ז שאם קידש בדמיה אינה מקודשת מפני שדמי ע"ז אסורין בהנאה כמותה. המקדש בפרש עגלי ע"ז אינה מקודשת שהכל מע"ז אסור בהנאה שנאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, אבל המקדש בפרש שור הנסקל הרי זו מקודשת אע"פ ששור הנסקל אסור בהנאה פרשו אינו אסור בהנאה שאינו דבר חשוב לגבי השור אישות (ה,ב).

השיאו לדבר אחר... מאי קי"טו"קיים ד'ך'ך' מ'ין? כי אתא רב דימי אמר, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע, עריבים עלי דברי דודיך (דברי סופרים) יותר מיינה של תורה (עיקר תורה שבכתב).

מ"ש האי קרא דשייליה וכתבו התוס' ומסיק מרישא דקרא. ירושלמי אם להפליגו נתכוין הוה

לה.

בחלב ליכא איסורא דאורייתא דצונן בצונן הוא, ואע"ג דאוקומי קא מוקים אינו אסור אלא מדרבנן.

הא קיבה גופא שריא, ומי אמר שמואל הכי [דעור קיבת נבלה דאסורה, אבל קיבה עצמה דנבלה דהיינו חלב הקרוש הכנוס במעי הטלח שריא, אלמא פירשא בעלמא הוא כתבו התוס' ה"ה דהוה מצי למפרך בפשיטות ממתני' דהולין (קטז). היינו שיש קושיא טובה גם ללא צילוחו של שמואל] אלא משמואל אשמואל ניהא למפרך] והתנן (הולין קטז). קיבת העובד כוכבים ושל נבילה חרי זו אסורה. והוינן בה, אטו דעובד כוכבים לאו נבלה היא, ואמר שמואל, חדא קתני, קיבת שחימת עובד כוכבים נבלה אסורה [הקשו התוס', תימה לפי מה שפיר"ת בהולין (קטז): שיש חילוק בחלב הקיבה, שאותו שהוא קרוש לא נאסר מעולם אף קודם חזרה, דפירשא בעלמא הוא, שאינו ראוי אלא להעמידה, אבל חלב הצלול שאינו ראוי להעמידה כלל, מתחלה (לפני חזרה) היו מחשביין חלב גמור, וחזרו בהם מתוך קושיא דקיבת העולה דשורפה היה, אע"פ שא"א שלא יתערב מחלב הצלול עם הקרוש, ולפירוש זה (סל ר"ת) קשיא אמאי לא משני הכא כולה קודם חזרה והכא דקתני גבי העמדה מיירי בקרוש, ולהכי דייקנין הא קיבה גופא שריא, והתם דלא מיירי בהעמדה מיירי בצלול וי"ל דנהי דאין צלול מעמיד, דמ"מ אין העובדי כוכבים בוררין אותו כ"כ שלא ישאר מן הצלול, ומדקאמר שמואל בעור קיבת נבלה משמע הא קיבה גופא שריא ואע"פ שנסאר שם מן הצלול כדפי' שאין העכו"ם מורחים לבררו. ואור"ת כי עכשיו לא מצינו מעם פשוט לאיסור בגבינת העובד כוכבים, דהא מעם האיסור הוא משום ניקור כריב"ל, דקו"ל הלכה כריב"ל אף לגבי ר' יוחנן וכ"ש לגבי שמואל, דהא (עירובין מז:): שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, וכן פסק ר"ה, וכן בסדר תנאים ואמוראים פסק הלכה כריב"ל בכ"מ, וגם דברי רב אדא בר אבהה אינם כלום כיון שאינו אותו רב אדא בר אבהה שהיה תלמידו של רבא שהיה בתראה שהרי הוזכרו דבריו קודם דברי רב חסדא ורב נחמן בר יצחק שהיו קדמונים יותר מרבא, וגם דברי רב חסדא ורב נחמן בר יצחק עמדו בקושיא, וליכא למיחש נמי משום עירוב חלב טמא כדפרי' לעיל שלא כפרש"י שהרי אין העובדי כוכבים שומים לערב בו חלב טמא מאחר שאינו עומד, אלא ודאי אין הטעם אלא משום נקור, ואנו שאין נחשים מצוין בינינו אין לחוש משום גלוי, ואין לומר דדבר שבמניין הוא וצריך מנין אחר להתירו, כי ודאי הוא כשאסרו תחלה לא אסרו אלא במקום שהנחשים מצוין כמו שאפרש לקמן גבי יין נסך (נז:)

מגלו טעמא דמלתא בדלי מיניה כ"ע דסברי קמו רבנן במלתא דאתי מיניה חורבא ואנן הוא דלא בקיאינן בטעמא).

מגדף בה ר' ירמיה, אלא מעתה, יבשה תשתרי (כל גילוי שיבש מותר, דארס של נחש אילו היה שם לא היה מניחו ליבש) ישן תשתרי (יין ושכר שנתגלו כשהם חדים והמתין להם עד שנתיישנו מותר, דאי היה בו ארס של נחש לא היה מניחו ליישן הקשו התוס' תימה לישני גזרה ישן אטו חדש כדמשני לעיל (לא): גבי שכר וי"ל דהתם איכא למיגזר דלא מינכר כולי האי בין ישן לחדש כמו גבי גבינה? דא"ר הנינא יבש מותר, אין מניחו ליבש, ישן מותר, אין מניחו לישן?

א"ר הנינא לפי שא"א לה בלא צחצוחי חלב פירש רש"י בין גומא של גבינה נשאר מן החלב וחלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו אסור דלמא עריב ביה חלב טמא, וחלב טמא אינו עומד, ואם עירב טמא בטמא הטמא נשאר עם נסיובי דחלבא המהור וחלב טמא אסור מן התורה ובבכורות (ו): ילפינן לה ויש לחוש שבגומות נשאר ממנו. **התוס' הביא את פירוש רש"י, והקשו דא"כ ה"ל לר' ירמיה** למימר 'אלא' כיון דהדר ביה משנויא קמא, ועוד דאטו מי חיישינן דעובד כוכבים שומה הוא שעירב בו חלב טמא אע"פ שהוא יודע שאינו עומד. **לכן פרי"ת** דקאי אמאי דהוה פריך יבשה תשתרי ומשני דאפי' כשהוא נראה ישן לעולם נשאר הארס בתוך לחלוחית הגבינה ביני אטפי. ור"י **הביא ראייה** מן הירושלמי לדברי ר"ת דקאמר חלב העובד כוכבים למה אסור משום גלוי ויעמיד א"ר שמואל בר רב יצחק מפני ארס הנתון בין הנקבים ופי' ויעמיד ויבשנה ומשני מפני ארס הנתון... וקושיא שניה קיימא אגבינה כלומר גבינה שיעשו מיהא תישתרי דארס הוא אינו מניחו ליבש ומסיק מפני ארס הנתון בין הנקבים כמו שמתרין בתלמודנו אבל אין לפרש כפירוש הר"ר אלהן דקאי אחלב והכי פריך למה אסרוהו משום גלוי יעמידנו ואם יש בו ארס לא יעמוד דהכי מקשה התלמוד גבי חלב טמא כסמוך דליתיה, דהא לא מצינו בשום מקום שיניח חלב לחקפת בשביל ארס הנתון בו]

ושמואל אמר מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה (ועור לאו פירשא הוא ואסור כתבו התוס', וא"ת מאי איריא נבלה אפי' שהוטה נמי אסורה משום בשר בחלב. וי"ל דדוקא נקט נבלה דאו איכא בה איסורא דאורייתא, אבל בשחוטה משום בשר

לה. - לה:

לצלוחית של פלייטין, מגולה ריחה נודף (והיינו דכתיב שמן תורק שמך כשמגלין אותה ומריקין שמנה כלומר כשאתה מלמד תורה לתלמידים אז יצא לך שם) מכוסה אין ריחה נודף. ולא עוד, אלא דברים שמכוסין ממנו מתגלין לו [מעצמן בלא טורה כשהוא מלמדן בתבו תופי פי שכני אדם מגלין לו ריחה לפי שנהנין ממנו עצה ותושיה כמו שפרש באבות (ו"א)] שנאמר **עֲלְמוֹת אַהֲבוּךָ**, קרי ביה עלמות. ולא עוד, אלא שמלאך המות אהבו, שנא' **עלמות אהבוך**, קרי ביה על מות. ולא עוד, אלא שנוחל שני עלמות, אחד העוה"ז ואחד העוה"ב, שנא' **עלמות**, קרי ביה עלמות. **פסק הש"ע** גבינות העובדי כוכבים, אסרום מפני שמעמידים אותם בעור קיבת שחיטתם שהיא נבלה. ואפילו העמידוהו בעשבים, אסורה. (הגה וכן המנהג, ואין לפרוץ גדר ז"י אם לא במקום שנהגו בהם היתר מקדמונים. ואם הישראל רואה עשיית הגבינות והחליבה, מותר. וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו. ואם ראה עשיית הגבינות ולא ראה החליבה, יש להתיר בדיעבד, כי אין לחוש שמא עירב בו דבר טמא מאחר שעשה גבינות מן החלב, כי דבר טמא אינו עומד, ובודאי לא עירב בו העובד כוכבים מאחר שדעתו לעשות גבינות, ומכל מקום אסור לאכול החלב כד' יו"ד (קט"ב).

משנה ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורן איסור הנאה חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו, והפת והשמן שלהן. רבי ובית דינו התירו השמן ולא גרסי, דהא לאו איהו שרייה אלא ר' יהודה נשיאה בר בריה שרייה כדאמר בגמ' מסתמך ואזיל רבי יהודה נשיאה, ור' יהודה נשיאה דגמ' היינו רבי יהודה הנשיא בנו של ר"ג בר' שהיה בימי האמוראים, וה"ז אמרינן בגמ' ר' יהודה הנשיא בנו של ר"ג הורה... ואילו רבי בנו של רשב"ג היה כדאמרינן בב"מ (פד:)) והשלקות (כל דבר שבישלו עובד כוכבים ואפילו בכלי טהור וכולהו משום התנות) וכבשין (לכבוש דגים וירק וראש ורגלים של בהמה בחומין) שדרכן לתת לתוכן יין וחומין, וטרית (מין

וגם בהרבה מקומות יש שאוכלים אותם מפני שמעמידין אותם בפרחים, וגם גאוני נרבונא התירו אותם במקומן מטעם שמעמידין אותם בפרחים, מיהו במקומנו שמעמידין בקיבה אומר הרב ר"י בן הר"ר חיים שיש טעם קצת לאסור מפני שמולחין הקיבה בעורה ואיכא איסור דבשר בחלב דמליה הרי הוא כרותה, ואני ראיתי מקומות שהן מעמידים בנבלת דבר אחר מליח?

ל"ק [דף לה ע"ב] כאן קודם חזרה (אותה) משנה דשחיטת הולין דקיבת עובד כוכבים נבלה ואסורה נשנית קודם שחזר בו ר' יהושע מדבריו שאמר לו לר' ישמעאל מפני שמעמידין אותה בקיבת נבילה וסבר לאו פירשא היא) כאן לאחר חזרה (הך דשני שמואל מפני שמעמידין אותה בעור, אבל קיבה עצמה שריא, לאחר חזרה שחזר בו ר' יהושע מפני תשובתו של ר' ישמעאל) ומשנה [הנשנית בחולין (קט"ז). קודם חזרה] לא זזה ממקומה (לא עקרוה לגמרי דהואיל ונשנית נשנית, אבל אין הלכה כמותה שהרי חזר בו).

רב מלביא משמיה דרב אדא בר אבהה אמר מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר. **רב הסדא אמר** מפני שמעמידין אותה בחומין (שהחומין מעמיד חלב, ולקמן פריך לה א"כ ליתסר בהנאה). **רב נחמן בר יצחק אמר** מפני שמעמידין אותה בשרף הערלה (בתבו תופי וערלה של עובדי כוכבים אסורה כמו שפרש בעה"ז). כמאן, כי האי תנא דתנן ר"א אומר המעמיד בשרף הערלה אסור, מפני שהוא פירי? אפי' תימא ר' יהושע, עד כאן לא פליג ר' יהושע עליה דר"א אלא בקטפא דגוזא (בשרף היוצא מן העין) אבל בקטפא דפירא (בשרף הפירי עצמו) מודי. והיינו דתנן, א"ר יהושע שמעתי בפירוש, שהמעמיד בשרף העלין ובשרף העיקרין מותר, בשרף הפנין אסור, מפני שהוא פירי.

בין לרב הסדא, בין לרב נחמן בר יצחק, תתסר בהנאה? קשיא.

דרש רב נחמן בריה דרב הסדא, מאי דכתיב לריתן שְׁמֵינֶיךָ טוֹבִים, למה ת"ח דומה,

לה:

והפת' א"ר כהנא א"ר יוחנן פת לא הותרה בב"ד. מכלל דאיכא מאן דשרי וכתבו התוס' מדקאמר 'פת לא הותרה בב"ד' מכלל דאי בעי הוה שרי ליה, אלמא לא פשט איסורו. ומכאן סמכו עתה לאכול פת של עובדי כוכבים כיון שלא פשט איסורו בכל ישראל, ויש לסמוך על דברי רשב"ג ור"א בר צדוק דאמרי אין גזרין גזרה על הצבור אלא א"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בו, ועוד ראייה דאמר לקמן (לז.) בימינו תתיר אף את הפת ולא הניח להתיר אלא משום דהוו קרו ליה ב"ד שריא, ואחריו באו בית דין אחר שהתירוהו, ועוד דאמרי בירושלמי דפרקין ובפ"ק דשבת פת עמדו עליו והתירוהו. ומי שנוהר מפת של עובדי כוכבים מותר לאכול עם מי שאינו נזהר בקערה אחת אע"פ שמעם פת עובד כוכבים מתערב בפת ישראל דאין להחמיר לאסור ע"י תערובת כדאמר בחולין (ו.) דלא גזרו על תערובת דמאי וכח"ג במנא דעובדי כוכבים שרי דליתיה לפת בעיניה דלא גזרו אלא היכא דאיתא בעיניה? אין, דכי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והביא עובד כוכבים לפניו פת פורני (הוא תנור שהוא גדול ופיו מן הצד וכל תנור שבמשנה קמן הוא ומקום שפיתת ב' קדירות ופיו למעלה) מאפה סאה, אמר רבי כמה נאה פת זו, מה ראו חכמים לאוסרה. מה ראו חכמים, משום התנות? אלא, מה ראו חכמים לאוסרה בשדה (דליכא למיחש לאימשוכי דאקראי בעלמא הוא) כסבורין העם התיר רבי הפת, ולא היא, רבי לא התיר את הפת.

רב יוסף ואיתימא רב שמואל בר יהודה אמר לא כך היה מעשה, אלא אמרו פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה פת דהוק לתלמידים, אמר רבי אין כאן פלטר, כסבורין העם לומר פלטר עובד כוכבים, והוא לא אמר אלא פלטר ישראל.

א"ר חלבו אפילו למ"ד פלטר עובד כוכבים, לא אמרן אלא דליכא פלטר ישראל, אבל במקום דאיכא פלטר ישראל לא. ורבי יוחנן אמר אפי' למ"ד פלטר עובד כוכבים, ה"מ בשדה, אבל בעיר לא, משום התנות.

איבו הוה מנכית (נושך) ואכיל פת אבי מצרי (בשדות אצל המצרים) אמר לחו רבא,

דגים קטנים מלוחים) טרופה (שנמרפו ונשתברו הדגים ואין ניכרין הלכך היישי לטמאים) וציר שאין בה דגה כלבית שוטטת בו (שדרך כלבית ליגדל מאליה בציר של דגים טהורים, ואם יש ציר דג טמא עמו לא תגדל כלבית בו והיא עצמה טמאה) והחילק (מין דגים קטנים טהורים והיא סולתנית ואין לה סנפיר וקשקשת ועתיד לגדל לאחר זמן סנפיר וקשקשת, וקיימא לן דמותרת ואמר בגמרא מפני מה אסרוה מפני שעירבונה עולה עמה דגים טמאים הדומים לה הלכך לא שנא טרופה ול"ש אינה טרופה איכא למיחש לאחד מאלף ביניהם דדמו ליה ולא מינכרי אבל טרית אין שקיז דומה לה הלכך כי אינה טרופה שריא) וקורט של חלתית (מין פירי הוא, ומחתכין את קרטיו בסכין ואסור משום שמנוניתא דסכינא) ומלח שלקונדית [מפרש בגמ' (למ:)] הרי אלו אסורין ואין איסורן איסור הנאה.

(גמרא) חלב למאי ניהוש לה, אי משום איחלופי, טהור חיור, טמא ירוק, ואי משום איערובי, ניקום (יעמידנו ע"י קיבה לגבינה) דאמר מר חלב טהור עומד, חלב טמא אינו עומד? אי דקא בעי לגבינה ה"נ, הכא כמאי עסקינן דקא בעי ליה לכמכא (מאכל). ונשקול מיניה קלי (מעט) וניקום? כיון דבטהור נמי איכא נסיובי (לעז"ז קש"י מי גבינה) דלא קיימי, ליכא למיקם עלה דמילתא (שמא נתערב בו חלב טמא וכשהעמידו עומד טהור שבו והטמא נשאר עם הנסיובי הלכך אין זה נסיון להכשיר הראשונים לאכול, אבל לגבינה סלקא דעתא השתא דמותר). ואב"א (אפילו לגבינה נמי אסור) אפי' תימא דקבעי לה לגבינה, איכא (נסיובי דקיימי בגבינה) דקאי ביני אטפי (בתוך הגומות שבגבינה והיישינן שמא מן החלב טמא שלא עומד נשאר עם הנסיובי בגומות כתבו התוס' פירוש ליקה חלב מן העובד כוכבים לעשות גבינה, אבל לעיל גבי ליקה גבינה של עובד כוכבים ליכא למיחש לחלב טמא כיון שעושה אותו לצרכו ליכא למיחש דלמא עירב בו חלב טמא כיון שאינו עומד).

לה: - לו.

דברים היאך הותר, ועוד קשיא אי ס"ל לתנא דמתני' דנותן טעם לפגם אסור תקשי הא דאמר לקמן (לט:): גבי דבש למאי ניהוש אי משום גיעולי עובדי כוכבים נותן טעם לפגם הוא, ומה בכך, הא תנא דמתני' מיסר קא אסר. **לכך נראה** לר"י דשמואל נמי ס"ל דכי גזור ב"ש וב"ה על השמן משום התנות גזור ומיהו משום דלא שייך בה התנות כ"כ כמו בין הוצרך להם סעד בזליפתן של כלים אסורין אע"ג דאינהו סבירא להו בעלמא נותן טעם לפגם מותר, וכן סובר שמואל שמכח שני הטעמים גזרו אע"פ שאין די בכל אחד לבדו, והיינו דקא"ל שמואל לרב בשלמא לדידי דאמינא דגזירת שמן לא היתה קדמונית מימי דניאל אלא שמאי והלל גזור מטעמי דפרישית ניהא, דיכול להיות שהתיר ר' יהודה הנשיא כמו שמפרש התלמוד בסמוך דלא פשט איסורו, וגם הטעמים לא נראו לו, כי אין טעם התנות טוב כל כך, ועוד דנותן טעם לפגם מותר, אלא לדידך דאמרת דניאל גזר עליו היאך היה יכול רבי יהודה הנשיא לבטלה דכיון שכתובה היא בתורה (כ"ל צספר לניאל ל,ח) פשיטא הוא דפשט איסורו בכל ישראל, ועוד כי שמאי והלל שהיו אחריו יותר משלש מאות שנה שבאו והוסיפו עליו לגזור אף בשדה כמו שמפרש בסמוך א"כ משמע דגזירתו פשטה מיהא בעיר] אלא לדידך דאמרת דניאל גזר עליו, דניאל גזר ואתא רבי יהודה הנשיא ומבטל ליה, והתנן אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אלא א"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין? א"ל שמלאי לודאה קא אמרת, שאני לודאי דמולולו (במידי דרבנן דגזירות חכמים, וצאמת לא התיר ר' יהודה את השמן). א"ל אשלה ליה (שאתה לומר על הלודיים שהם מזוללים דחקות חכמים) איכסיף (שמייהר להוליא לעו על ר' שמלאי).

אמר רב אם הם לא דרשו (אם ר' יהודה הנשיא לא דרש את המקרא להבין שדניאל גזר עליו וסבר דכי דינא אהרינא גזר עליו משום זליפת כלים ושרייה) אנן לא דרשינן (בתמיה) והכתיב **וַיִּשֶׂם דְּנִיָּאל עַל-לִבּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִתְנָאֵל בְּפִתְּחַי וַיִּכְתֹּב וַיִּתְּנֵם**, פרש"ם דהאי פת לאו פת ממש הוא דלישתמע מהכא דדניאל גזר על הפת אלא לפתן שבא מבית המלך, וכן ממקרא מוכיח דכתיב זיהי המלצר נושא את פת בגם, ונותן להם זרעונים ואין לומר שהיה נוטל פתן והיו אוכלים זרעונים בלא פת. **במתני' כתב רשב"ם בשם רש"י** דלא גרם רבי, דר' יהודה הנשיא בר בריה (לכזי) ובית דינו התיירוהו, והכמי דורו קבעו דבר זה במשנה שסדר רבי זקנו, כי הוא היה בנו של ר"ג

ואיתימא רב נחמן בר יצחק לא תשתעו מיניה דאיבו דקאכיל לחמא דארמאי. **פסק הש"ע** יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת מנחתום העובד כוכבים, במקום שאין שם נחתום ישראל, מפני שהיא שעת הדחק. [הנה וי"א דאפילו במקום שפת ישראל מצוי, שרי (ביאר הגר"א ללא פשט בכל מקום כמ"ס צירושלמי)]. אבל פת של בעלי בתים, אין שם מי שמורה בה להקל, שעיקר הגזירה משום התנות, ואם יאכל פת בעלי בתים יבא לסעוד אצלם... יו"ד (קיב,ב).

וזה שמן שלהן' שמן רב אמר דניאל גזר עליו, ושמואל אמר [דף לו ע"א] זליפתן ופירש רש"י פלישתן שפולטין ומויעין שמנונית איסור שבלעו התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו ונראה שאותה פליטה באה מכח השמן שהריקו לכלי האיסור (היינו מקום שהערה לכלי האיסור בלע ממנו) כדאמרינן לקמן (עה). הרואה לטהר את גטיו ובית דליו מין נסך מנגעילן דרותחין... או מזלגן במי זיתים (היינו שמערה עליהם מי זיתים. רואים מכלן שע"י העניו מפליט מהכלי ומטהרו, ה"ה ע"י שמערה לכלי איסור, מוליא כלי האיסור ומזלילע לשמן) ולשון זילוף ק"ק שלא מצינו זילוף רק לשון שפיכה כמו תעשה זילוף (פסחים ב:) ולא מלאנו לערוי נקרא זליפה] של כלים טמאים אוסרתן.

אטו כולי עלמא אוכלי טהרות ניהו? אלא, זליפתן של כלים אסורין אוסרתן. א"ל שמואל לרב בשלמא לדידי דאמינא זליפתן של כלים אסורין אוסרתן היינו דכי אתא רב יצחק בר שמואל בר מרתא ואמר, דריש רבי שמלאי בנציבין, שמן ר' יהודה ובית דינו נמנו עליו והתיירוהו, קסבר נותן טעם לפגם מותר וכתבו התוס' לפום ריהטא משמע שאותם שאסרו קודם ר' יהודה כגון תלמידי שמאי והלל סוברין נותן טעם לפגם אסור ואתא ר' יהודה נשיאה וסבר מותר ושמואל סבר כוותיה שהיה מהזיק דברי רבי שמלאי (שאלמ שק' יהודה ובית דינו התיר את השמן) ולקמן נמי פירש רש"י (סז). גבי הומין אשר שם לתוך הגריסין פסיק שמואל הכי הלכתא נותן טעם לפגם מותר, ולקמן בפירקין (לה): גבי מישהא שליקא סתם התלמוד אי משום גיעולי עובדי כוכבים נותן טעם לפגם הוא. ודקדק ר"י היאך באו לחלוק על רבותינו שמאי והלל בדיון נותן טעם לפגם להתירו נהי דשמן יכול להיות שמותר מטעם שלא פשט ואין רוב הצבור יכולין לעמוד, בשאר

דפריך בין לרב בין לשמואל, דשמואל נמי מודי דמי"ח דבר הם) והתנן אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין. ועוד, הא אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן בכל יכול לבטל בית דין דברי בית דין חבירו (שגזר על דבר המותר ובלבד שיהא גדול ממנו) חוץ משמונה עשר דבר, שאפילו יבא אליהו ובית דינו אין שומעין לו וחקשו התוס', תימה בגיטין (לו:) גבי פרוזבול דאמר שמואל האי פרוזבול עולבנא דדייני הוא, אי איישר חיילי אבטליניה, ומסיק אי איישר חיילי יותר מהלל, והיכי דמי אי פשטה תקנת פרוזבול אפילו היה גדול אין יכול לבטלו (בשלב זה מציינים התוס' שזה הטעם שצ"ח דבר אי אפשר לנטל) ואם לא פשטה א"כ למה לי איישר חיילי, הרי ר' יהודה נשיאה התיר שמן אע"פ שהיה קמן מאותו טעם דלא פשט איסורו. וי"ל דהכא נמי מטעם דלא פשט גרידא לא התיר אם לא היה ג"כ טעם דאין רוב הצבור יכולין לעמוד, אבל פרוזבול נהי דלא פשט מ"מ רוב הצבור יכולין לעמוד בו. מ"מ קשה דדבר תימה הוא היאך לא פשט מאחר שהוא ריוח המלוים. לכך נראה דודאי פרוזבול פשט, ודקשיא לך אפי' גדול היאך יכול לבטל, ודאי ב"ח דבר דוקא אמר באם יבא אליהו ויאמר אין שומעין וכמו שמפורש בירושלמי הטעם מפני שעמדה להם בנפשותיהם. כך דקדק הרב רבי אלהנן מתוך גירסת הספרים שמצא בספרים ישנים דקאמר האמר רב משרשיא מה טעם... משמע שמשם מתחיל התירוץ, וה"פ דשמעתין ור' יהודה נשיאה היכי אלים למישרי... והתנן אין בית דין... ועוד אפילו הוא (צ"ל) גדול אינו יכול לבטל ב"ח דבר, ולא הוצרך לפרש הטעם כי פשוט הוא, ומשני האמר רב משרשיא מה טעם לפי שפשט (איסורו) ולפיכך ב"ד גדול נמי אינו יכול לבטל, ושמן לא פשט, לכך אפי' עמדו בנפשותיהם קמן יכול לבטל, וממכו על דברי רשב"ג דאין גוזרין... ולפיכך הותר אף בב"ד קמן, אבל ודאי שאר דברים אף כי פשטו יכול ב"ד גדול לבטל, ולפיכך גבי פרוזבול אמר שמואל דאי איישר חיילי מהלל אבטליניה ואע"פ שפשט. והילך (הכי לפניך) הירושלמי דפ"ק דשבת, א"ר בון אמר רב יהודה בשם שמואל ל"ש אלא חוץ ל"ח דבר, אבל ב"ח דבר אפילו גדול אינו מבטל מפני שעמדה להם בנפשותיהם, פירוש ממה שנעצו הרב בבית המדרש?

אמר רב משרשיא מה טעם (פאי אפשר לנטל איסור גזית יח' דבר) הואיל ופשט איסורו ברוב ישראל, שמן לא פשט איסורו ברוב ישראל, דאמר רבי שמואל בר אבא אמר רבי יוחנן

הנוכר כמס' אבות (בב, ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא אומר יפה ת"ת... ואותו רבי יהודה הנשיא הנוכר כאן הוא ר' יהודה נשיאה שהיה בימי האמוראים אלא בלשון משנה וברייתא קורא אותו הנשיא, ובלשון אמורא קורא אותו נשיאה, ור' יהודה הביא ירושלמי (שכתוב צו) רבי ובית דינו התירו את השמן, בשלשה מקומות רבי יהודה הנשיא ורבותינו התירו, בגיטין, ובשמן, ובסנדל. ונראה לו (לר' יהודה) שיש שם טעות סופר דקפריך וליקרו ליה ב"ד שריא שכל ב"ד המתיר ג' דברים נקרא ב"ד שריא, ודחי א"ר יודן בר' ישמעאל בית דינו חלוק עליו בגיטין פירוש ואין זה מתיר ג' דברים, ואם הוא היה רבינו הקדוש א"כ היה לו למנות עוד אחרת שהתיר כדאמר בחולין (ו:) דהתיר רבי בית שאן דבירושלמי דמזאי נמי איתא. לכך נראה לו דגרס התם ר' יהודה הנשיא והוא ר' יהודה נשיאה. עוד כתוב שם בירושלמי רב יצחק בר שמואל בר מרתא נחת לנציבין אשכח לר' שמלאי הדרומי יתיב ודריש רבי ובית דינו התירו את השמן שמואל קבל עליו ואכל, רב לא אכל. א"ל שמואל לרב אכול או אנא כתיב עלך זקן ממרא (את הולאת הנשיא סהתי) א"ל עד דאנא תמן אנא ידע מאן ערער עליה שמלאי הדרומי (כשהייתי פס, צ"ל, ילעתי מי צל לערער ולהתיך איסור קמן עכו"ם, וזה היה רבי שמלאי, ואינו מקבל דעתו) א"ל אפשר מה דאמר (שמלאי הדרומי) בשם גרמיה, לא בשם רבי ובית דינו (בתמיה, א"כ מוכרחים לנו ללייט להם) אטרה עליה (ושכנע אותו לאכול) ואכל. והתנן משתתיו, בשתי משתאות הכתוב מדבר, אחד משתה יין ואחד משתה שמן, רב סבר על לבו שם ולכל ישראל הורה, ושמואל סבר על לבו שם ולכל ישראל לא הורה.

ושמן דניאל גזר (כתבו התוס' ה"ג ה"מ למפרך איין אלא משום דאשמן קאי נקמיה) והאמר באלי אבימי נותאה משמיה דרב פיתן, ושמן, יינן ובנותיהן, כולן משמנה עשר דבר הן [ב"ש וב"ה יחד נמנו וגזרו עליהם בשבת (יג:) ולקמן פריך בנותיהן דאורייתא היא] וכי תימא אתא דניאל גזר ולא קיבל, ואתו תלמידי דהלל ושמאי וגזור וקיבל, א"כ מאי אסיהדותיה דרב (דאמר דדניאל גזר עליו כיון דדריה לא קביל מיניה לאו גזרה היא)? אלא, דניאל גזר עליו בעיר (משום התנות) ואתו אינהו וגזור אפילו בשדה.

ור' יהודה הנשיא היכי מצי למישרא תקנתא דתלמידי שמאי והלל (כתבו התוס' פרשב"ם

שהוקעו דפריך והכתיב לא יומתו אבות על בנים, ועל כרחך אסיפא דקרא סמיך דכתיב 'איש בחמאו יומתו' אבל רישיה דקרא מוקמי ליה (בסנהדרין כו:). בעדות אב על הבן? דאורייתא ז' אומות, אבל שאר עובדי כוכבים לא, ואתו אינהו וגזור אפילו דשאר עובדי כוכבים.

ולרשב"י דאמר פייסיך את-בנך מאחרי לרבות כל המסירות ופתבו התוס' ע"כ הך דרשא לא קיימא אלא אבתו לא תקח לבנד' דסליק מיניה, דאילו שאר עובדי כוכבים (שאינם מז' אומות) בגירותן שרו, ולר"ש דאמר פי' רשב"ם, הך דר"ש ליתא בכולהו תנאי אלא משום דשמעינן ליה לר"ש דדריש טעמא דקרא אם כן כי יסיר קרא יתירא הוא דכי נמי לא כתיב דרשינן האי טעמא מנפשיהו מאי איכא למימר? אלא דאורייתא אישות דרך התנות, ואתו אינהו גזור אפילו דרך זנות.

זנות נמי בבית דינו של שם גזרו, דכתיב וַיֹּאמֶר יְהוָה הוֹצִיאוּהָ וְתִשְׁתַּחֲוֶהָ אֵלָא, דאורייתא עובד כוכבים הבא על בת ישראל, דמשכה בתריה, אבל ישראל הבא על העובדת כוכבים לא, ואתו אינהו גזור אפי' ישראל הבא על העובדת כוכבים.

ישראל הבא על העובדת כוכבים הלכה למשה מסיני היא, דאמר מר הבועל ארמית קנאין (בני אדם המקנאין קנאתו של מקום לנקום נקמותיו) פוגעין בו (בשעת בעילה לפי שאינו במיתת ב"ד, וכמעשה שהיה דומרי וכזבי?)

אלא דאורייתא בפרהסיא וכמעשה שהיה, ואתו אינהו גזור אפילו בצינעא.

בצינעא נמי בית דינו של חשמונאי גזרו, דכי אתא רב דימי אמר ב"ד של חשמונאי גזרו ישראל הבא על העובדת כוכבים חייב משום נשג"א (גזרו עליהן משום גדה דרבנן, ואע"ג דעובדת כוכבים אין דמה מטמאה מן התורה שהרי היא כבהמה חכמים גזרו עליה, ומשום שפחה, ומשום עובדת כוכבים כאילו מתחתן בה דרך אישות, ומשום אשת איש דבעולת בעל יש להן לבני נח דכתיב והיא בעולת בעל. וישראל הרגיל בכך הואיל ובא עליה

ישבו רבותינו (רבי יהודה הנשיא) ובדקו על שמן שלא פשט איסורו ברוב ישראל (עדיין לא החזיקו רובם באותה הגזירה לנהוג בו איסור) וממכו רבותינו על דברי רשב"ג ועל דברי רבי אלעזר בר צדוק, שהיו אומרים אין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה דאמר רב אדא בר אבהה, מאי קרא, [דף לו ע"ב] במארה אתם נארים (אתם מקבלים עליכם גזירה בארור ובקללה ונאסר עליכם ואח"כ אותי אתם קובעים גוזלים שאתם נהנים שוב מן הארורים) ואתי אתם קבעים תגוי פלו, אי איכא גוי כולו אין, אי לא לא (כתבו התוס' פי' אינה חלה כשאר גזירות ויכולה להתבטל אף בב"ד קמן מיהו חלה היא לענין שצריכה שום היתר שהרי שמן נהגו בו איסור עד שבא רבי יהודה והתירו). פסק הש"ע שמן ודבש של עובדי כוכבים, מותרים, ואינם נאסרים משום בישולי עובדי כוכבים ולא משום גיעולי עובדי כוכבים... יו"ד (קיד,ו).

גופא, אמר באלי אמר אבימי נתאה משמיה דרב פיתן ושמן, יינן ובנותיהן, כולן משמונה עשר דבר הן.

בנותיהן מאי היא? אמר רב נחמן בר יצחק גזרו על בנותיהן נידות מעריסותן [מקמנותן שהן שוכבות בעריסה פתבו התוס' וגם על בנות כותים גזרו, ושתי גזירות הוון, ותרוייהו צריכי כמו שפי' בשבת (טז:)]. וגניבא משמיה דרב אמר כולן משום עבודת כוכבים גזרו בהן, דכי אתא רב אחא בר אדא א"ר יצחק גזרו על פיתן משום שמן, מאי אולמיה דשמן מפת? אלא, על פיתן ושמן משום יינן (שהיין בוער בו ומביאו לידי בנותיהן) ועל יינן משום בנותיהן, ועל בנותיהן משום דבר אחר (עבודת אלילים) ועל דבר אחר משום ד"א (ולא משום עבודת אלילים לקמן מפרש לה).

בנותיהן דאורייתא היא, דכתיב לא תתחתן בם ופתבו התוס' אסיפא דקרא סמיך דכתיב זבתו לא תקח לבנד' דאילו לאו דלא תתחתן מיירי בגיורת כדאמרין ביבמות (עו). היינו שאף בגיורתן אסורות וכי האי גוונא פי' הר"ר אלהן (עט). גבי בני שאול

לו:

אלמא לא שייך בהו אישות כלל היינו לענין חיוב מיתה, והא דאמרינן בירושלמי בפרק אין עומדין, י' באו על הזונה ראשון קנאה ואחרים חייבים עליה משום אשת איש הדא אמר בעילה קונה בכני נח היינו דוקא גבי בני נח אבל בישראל אינו חייב בעשה אלא בעולת בעל ואשתו גמורה? כי גזרו בית דינו של חשמונאי ביאה, אבל ייחוד לא, ואתו אינהו גזרו אפי' ייחוד.

ייחוד נמי בית דינו של דוד גזרו, דאמר רב יהודה באותה שעה (מעשה אמנון ותמר, והא דרב יהודה בסנהדרין בפ' כ"ג) גזרו על ייחוד? אמרי התם ייחוד דבת ישראל, אבל ייחוד דעובדת כוכבים לא, ואתו אינהו גזרו אפי' אייחוד דעובדת כוכבים.

ייחוד דבת ישראל דאורייתא היא, דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק רמו לייחוד מן התורה מנין, שנאמר כִּי יִסְתַּף אֶתְּךָ בֶן־אִמָּה, וכי בן אם מסית, בן אב אינו מסית, אלא, בן מתייחד עם אמו, ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה? ייחוד דאורייתא דאשת איש, ואתא דוד וגזר אפי' אייחוד דפנויה, ואתו תלמידי בית שמאי ובית הלל גזרו אפי' אייחוד דעובדת כוכבים.

מאי על ד"א משום ד"א? אמר רב נחמן בר יצחק גזרו על תינוק עובד כוכבים שיטמא בזיבה (אפי' לא ראה גזרו עליו להיות כזב) שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור, דא"ר זירא צער גדול היה לי אצל ר' אסי (כלומר טורח גדול היה לי אצלו בשאיילה זו ששאלתיה ממנו כמה פעמים ולא היה בידו) ור' אסי אצל ר' יוחנן (בתבני התוס') מדאמרינן ופלוגי אצל פלוני משמע שכולם היו בדור אחד וכולם בימי רבי) ור' יוחנן אצל ר' ינאי, ור' ינאי אצל רבי נתן בן עמרם, ור"נ בן עמרם אצל רבי, תינוק עובד כוכבים מאימתי מטמא בזיבה, ואמר לי בן יומו, וכשבאתי אצל ר' חייא, אמר לי בן ט' שנים ויום אחד, וכשבאתי והרציתי דברי לפני רבי, אמר לי הנח דברי ואחוז דברי רבי חייא, דאמר תינוק עובד כוכבים אימתי מטמא בזיבה, בן

בנדתה אתי למיבעל נמי נדה ישראלית ואתי למינסב שפחה ועבר משום לא יהיה קדש ואתי למנסכה לעובדת כוכבי' ועבר אלא תתהתן ואתי למיבעל אשת איש (ישראל) כי אתא רבין אמר משום נשג"ז (נדה) שפחה עובדת כוכבים זונה, שאם כהן הוא יש כאן משום לאו דזונה, ולא לאו ממש אלא גזירה משום זונה ישראלית שנבעלה לאסור לה כתבו התוס' פירוש כהן הכא עליה חייב משום זונה ומסנהדרין (פ.ב.) ואידך דאמר משום נשג"א קסבר נשייהו לא מפקרי בזנות ומשום הכי לא מחייב משום זונה. והקשה הרב רבי משה מפושטוי"ש דאמר הכא בבית דין של חשמונאי גזרו בעובדת כוכבים משום זונה, ותנן ביבמות (סא:) והכ"א אין זונה אלא גיורת או משוחררת ושנבעלה בעילת זנות וזו היא זונה האמורה בתורה, ומפרש מעמא לפי שבאין עליה בנכריותה, אלמא בעובדת כוכבים שייך זנות ויש לדחות דהתם בגיורת שאני משום דהשתא היא בת קיחה וקיימא באיסור חללה וזונה לא יקה, אבל בעובדת כוכבים דלית בה קיחה, ליה בה משום זונה לא יקה, ולא משום חילול זרעו שאינו מתייחס אהריהו. אבן קשה דאמרינן בתמורה (כט:) אמר אביי כהן הכא על העובדת כוכבים אינו לוקה ורבא אמר לוקה אלמא מדאורייתא הוא מלקי עלה משום זונה ואפילו בעובדת כוכבים, ואמר בקידושין (עח.) דפליגי ראב"י ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון בגיורת לכהן, ואפילו ר' שמעון לא שרי אלא בנתגיירה פחותה מבת ג' שנזרעו בתוליה בישראל, אבל בעובדת כוכבים ודאי שייך זונה וי"ל דההיא דרבא דתמורה וכן ההיא דקידושין ודיבמות דמשמע דבעובדת כוכבים שייך זונה, היינו ודאי ליאסר לכהן, ואף הכהן לוקה עליה כבעולה ודאי, ואב"י דפליג ואמר אינו לוקה היינו משום דקסבר דהא דמתסרא עובדת כוכבים זונה לכהן מדאורייתא לאו משום זונה דכתיב בקרא מתסרא, אלא מגזרת הכתוב דכתיב בתולה מעמיו, ולא גיורת (הקשה יעב"ץ ל"ע להאי קרא ככ"ג הוא דכתיב, וא"כ מנ"ל לאסורה לכהן הלויט ותיצן המה"י שפירא שטונתם לפסוק ניחזקאל כי אם בתולות מזרע בית ישראל) ולא הבא מכלל עשה עשה ולהכי לא לקי, והך גזירה דב"ד של חשמונאי הוי בסתם עובדת כוכבים שאין ידוע לנו שנבעלה דמספיקא לא לקי ואפי' לרבא, ומיהו לרבין גזרו חכמים לחייבו משום זונה ולרב דימי נשייהו לא מפקרי הלכך משום זונה לא גזרו. ומפ' נמי התם בפ' הנשרפין מ"ד נשג"ז לא אמר נשג"א דאישות ליה להו, וקשה דהא מצרכינן בקידושין (כא:) גבי יפת תואר אשת לרבנות אי"א אלמא איכא בהו אישות. וי"ל דודאי עשה מיהא איכא ולכך הוצרך לרבנות אשת איש, והא דדרשינן בסנהדרין (נב:) אשר ינאף אשת רעהו פרט לאשת אחרים פי' עובד כוכבים

לו: - לו.

מאי היא, דתנן זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חודש, ומת בתוך שנים עשר חודש אינו גט (דהא לא אמר שיהא גט אלא עד י"ב חודש והוא כבר מת ואין יכול לגרש וזקוקה ליבם אם אין לו בן, אבל אי אמר מעכשיו יהא גט אם לא באתי עד י"ב חודש ומת בתוך כך הרי זה גט ואינה זקוקה ליבם) ותני עלה ורבתינו התירוה לינשא, ואמרין מאן רבתינו, אמר רב יהודה אמר שמואל בית דינא דשרו משחא, סברי לה כר' יוסי (ב"ב קלו). דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו [הכותב כל נכסיו לבנו לאחר מותו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דלחוי משמע גופא מהיום שלא אהא רשאי למכרם ופירא לאחר מיתה, ואם לא כתב מהיום אלא לאחר מיתה לא אמר כלום ויירשו אחיו עמו או אם היה עליו בע"ח מאוחר לאחר מתנה זו בע"ח גובה את חובו, רבי יוסי אמר אינו צריך, דלחכי כתיב זמן בשטר לומר מעכשיו תהא מתנה מגופה של קרקע ופירות לאחר מיתה, דאי לא, בעי למיתב ליה אלא לאחר מיתה למה כתב זמן בשטר, וה"נ זמנו של גט מוכיח דה"ק ליה, מעכשיו יהא גט אם לא באתי, ותנאה בעלמא הוא, וכי לא אתא איקיים תנאה] וא"ר אבא בריה דרבי חייה בר אבא ר' יהודה הנשיא (בן בנו של רבי היה) הורה (שהיא מותרת לינשא) ולא הודו לו כל שעתו (כל ימיו נחלקו עליו) ואמרי לה כל סייעתו.

א"ל רבי אלעזר לההוא סבא כי שריתוה לאלתר שריתוה (כששמעו בו שמת, דודאי...) דלא אתי (עוד) או דלמא לאחר שנים עשר חודש, דהא איקיים ליה תנאיה (כתבו התוס', וא"ת פשיטא דלאלתר היא מותרת דמיד שמת הרי התנאי כמקום דלא ישוב עוד לביתו וי"ל דמ"מ מיבעי ליה אי גזרינן מת אטו לא מת)?

ותיבעי לך אמתני', דתנן הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חודש, ומת בתוך שנים עשר חודש הוי גט, דהא איקיים ליה תנאי, ותיבעי לך לאלתר

תשע שנים ויום אחד, [דף לו ע"א] הואיל וראוי לביאה מטמא נמי בזיבה (דטעמא דגזירת זיבה משום ביאה הואי כדאמרן שלא יהא תינוק של ישראל רגיל אצלו במשכב זכור, הלכך לא גזרו עליה עד דחזי לביאה).

אמר רבינא הלכך הא תינוקת עובדת כוכבים בת ג' שנים ויום אחד, הואיל וראויה לביאה מטמאה נמי בזיבה. פשיטא (כיון דתינוק משעה שראוי ה"ה לתינוקת)? מהו דתימא האי (תינוק כשראוי לביאה) ידע לארגולי (ערום לארגולי להמשיך ישראל אצלו) והא (אבל תינוקת בת ג' אע"ג דבת ביאה היא) לא ידעה לארגולי (אין בה ערמומית דלא ידעה לארגולי, עד שתהא בת תשעה לא נגזר עליה) קמ"ל.

מיסתמיך ואויל ר' יהודה נשיאה אכתפיה דרבי שמלאי שמעיה, א"ל שמלאי, לא היית אמש בבית המדרש כשהתרנו את השמן, אמר לו בימינו תתיר אף את הפת. אמר לו א"כ, קרו לן בית דינא שריא, דתנן העיד רבי יוסי בן יועזר איש צרידה על אייל קמצא (מין חגב הוא) דכן (שהוא טהור ומותר באכילה) ועל משקה בית מטבחיא (הדם והמים שהן בבית המטבחים שבעזרה) דכן (לא גזרו עליהם טומאת משקין, ופלוגתא היא לקמן, רב אמר דכן ממש דסבר אין משקין מקבלין טומאה אלא מדרכנן ובהני לא גזור, ושמואל אמר דכן מלטמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן, קסבר שמואל יש למשקין טומאה מן התורה להיטמא ולא מצו רבנן לדכינהו) ועל דיקרב למיתא מסאב (הנוגע במת טמא ולקמן פריך הא דאורייתא היא ועוד הא חומרא היא ויוסף אסרא מיבעי ליה) וקרו ליה יוסף שריא. אמר ליה התם שרא תלת (דהא לקמן מפרש דהאי על דיקרב למיתא מסאב קולא היא) ומר שרא חדא, ואי שרי מר חדא אחריתי, אכתי תרתין הוא דהויין? א"ל אנא שראי אחריתי.

לכשיתקיים, אמר מהיום גלי דעתיה דמעכשיו, לא אמר מהיום הוי משמע לכשיתקיים. הלכך, ר' יהודה הנשיא סבר לה כרבי יוסי דאמר דאע"ג דלא כתב מהיום זמנו של שטר מוכיח עליו כמאן דכתב מהיום דמי וה"ל כמהיום אם מתי דאמרינן בגיטין (עב:) תנאה הוא וכי מיית הוי גיטא למפרע מחיים, ורבנן לית להו דרבי יוסי וה"ל כאם מתי גרידא דאמרינן התם דלשון אם כי לא אמר מהיום משמע לכשאמות קאמר וה"ל גמ משמע ולכשתצא ולכשלא אבוא וה"ל גמ לאחר מיתה] ר' יהודה הנשיא סבר לה כר' יוסי, דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו, והוה ליה כמהיום אם מתי, כמעכשיו אם מתי, ורבנן לית להו דר' יוסי (פתבו התופ' פירוש בני דורו שהיו חלוקין עליו, ומ"מ ליכא למפשט דאין הלכה כר' יוסי דכי לית להו הכא היינו בעל פה אבל בשטר מודו ליה) והוה ליה כזה גיטך אם מתי גרידא.

גופא העיד יוסי בן יעוזר איש צרידה על אייל קמצא דכן, ועל משקה בי מטבחיא דכן, ועל דיקרב למיתא מסאב, וקרו ליה יוסף שריא.

מאי אייל קמצא? רב פפא אמר שושיבא (מין חגב וראשו ארוך) ורב חייא בר אמי משמיה דעולא אמר סוסביל.

רב פפא אמר שושיבא, וקמיפלגי (יוסי בן יעוזר ורבנן) בראשו ארוך מר סבר ראשו ארוך אסור, ומר סבר ראשו ארוך מותר [סימני חגבים טהורים נפקא לן מארבה סלעים הרגול חגב, ופליגי תנאי בחולין (סו.) בראשו ארוך] איכא דדאין ליה בכלל ופרט דאין בכלל אלא מה שבפרט הני מיני שרי אבל מין אחרינא לא, וכל מינא דהני אין ראשו ארוך. ואיכא דדאין בכלל ופרט וכלל ומרבי כל כעין הפרט, לא ראי ארבה כראי סלעים... הצד השווה שבהן שיש להן ד' רגלים ד' כנפים ויש להן קרסולין וכנפיו הופין את רובו אף אני אביא כל שיש לו ד' סימנים הללו].

הוי גיטא דהא לא אתא, או דלמא לאחר י"ב חודש דהא איקיים ליה תנאיה? אין ה"נ (דאיכא למיבעי אמתניתין) אלא (לחכי בעינן בעיין לה אקמייתא...) משום דהוית בהווא מניינא (דרבי יהודה נשיאה דשרייה וידעת לאימת שרייה, ומדרבי יהודה נשמע למתני להיכא דאמר לה מעכשיו).

אמר אביי הכל מודים (ואפילו רבי יוסי היכא דאמר לה בהאי לישנא, הרי זה גיטך...) לכשתצא חמה מנרתיקה, לכי נפקא קאמר לה [דליהוי גיטא, ומקמי הכי לא ליהוי גיטא, ואי מיית בליליא לאו גיטא הוא, ואע"ג דא"ר יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו, וכמאן דכתיב ביה מהיום דמי, ה"ל כמהיום ולאחר מיתה, ותנן מהיום ולאחר מיתה גמ ואינו גמ, דמספקא האי לאחר מיתה אי תנאה הוי והכי משמע מהיום יהא גמ אם אמות אי חזרה הוה, דהדר ביה ממאי דאמר מהיום, ולא דמי למתנה שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה דהתם הכי קאמר גופא מהיום קני ופירא לאחר מיתה, אבל גמ ליכא למימר הכי, וכי האי גוונא מפרש לה (ב"ב קלו:)] וכי מיית בליליא גמ לאחר מיתה הוא. על מנת שתצא חמה מנרתיקה (ודכוותה הכא על מנת שלא אבוא כל שנים עשר חודש) מעכשיו קאמר לה (דליהוי גיטא ע"מ שתתקיים תנאי זה וכי מקיים תנאי זה ונפקא חמה איגלאי מילתא למפרע דבשעת מסירה הוי גמ, ואע"ג דמיית בליליא ה"ל גמ מחיים, ודכוותיה מת בתוך י"ב חודש הרי נתקיים התנאי שלא בא וה"ל גמ למפרע) וכי מיית בליליא הא ודאי תנאה הוי וגמ מחיים הוא, כדרב הונא, דאמר רב הונא כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי (ע"מ ודאי תנאה משמע. וה"ק מעכשיו יהא גמ ע"מ שיתקיים תנאי זה, וכל אימת דמתקיים תנאה ה"ל גמ למפרע). לא נחלקו אלא באם תצא וזמת בליליא דכוותיה התם באם לא באתי דאמרינן התם בגיטין (עב, עז) אם שתי לשונות משמע משמע מעכשיו ומשמע

בכלל עריות ודינו ליהרג ולא יעבור כמו בשאר עריות... אה"ע (טז,ב). ג. כשאירע מעשה אמנון ותמר, גזר דוד ובית דינו על ייחוד פנויה. ואע"פ שאינה ערוה, בכלל ייחוד עריות היא. ושמאי והלל גזרו על ייחוד עובדי כוכבים. נמצא, כל המתיחד עם אשה שאסור להתייחד עמה, בין ישראלית בין עובדת כוכבים, מכין את שניהם מכת מרדות, האיש והאשה, ומכריזין עליהם... אה"ע (כב,ב). **פסק הרמב"ם** ... אבל העכו"ם אין מטמאין לא בזיבה ולא בנדות ולא בלידות דין תורה שנאמר 'דברו אל בני ישראל ואמרתם אליהם איש איש כי יהיה זב' בני ישראל מטמאין בזיבה ולא העכו"ם, והכמים גזרו על כל העכו"ם שיטמאו זבים לכל דבריהן זכרים ונקבות והוא שיהיה הזכר בן תשע שנים ויום אחד ולמעלה, והנקבה בת שלש שנים ויום אחד ומעלה, אבל הקטנים למטה מזמן זה לא גזרו עליהן טומאה שעיקר הגזירה היא כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצל העכו"ם במשכב זכור ופחות מזמן זה אין ביאתן ביאה... מטמאי משכב ומושב (בי).

זעל משקה בי מטבחיא דכין מאי דכין? רב אמר דכין ממש. ושמוראל אמר דכין מלטמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש בהן.

רב אמר דכין ממש, קסבר טומאת משקין דרבנן [ובמסכת פסחים (טז)]. פרכינן והכתיב וכל משקה אשר ישתה... ומשני מאי יטמא הכשר? וכי גזור רבנן טומאה במשקין דעלמא, אבל במשקה בי מטבחיא לא גזרו רבנן. ושמוראל אמר דכין מלטמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש בהן (מדאורייתא רמיא עליהו אם נטמא) קסבר טומאת משקין דאורייתא, לטמא אחרים דרבנן, וכי גזרו רבנן במשקין דעלמא, במשקין בי מטבחיא לא גזרו. **פסק הרמב"ם** משקה בית מטבחיים שבעזרה והוא דם הקדשים והמים שמשתמשין בהן שם טהורין לעולם ואינן מתטמאין ולא מכשירין, ודבר זה הלכה מפי הקבלה לפיכך כל דמי הזבחים אינו מקבל טומאה ואינו מכשיר,

רב הייא בר אמי משמיה דעילא אמר **דף לז ע"ב** סוסביל (אין ראשו ארוך אבל אין כנפיו חופין את רובו לראות לעינים אלא בצמצום ע"י מדידה). בראשו ארוך כ"ע לא פליגי דאסור והקשו התוס' קשה דאמרינן בחולין (סו.) תנא דבי ר' ישמעאל ראשו ארוך מותר, ומתני' נמי דהתם משמע דראשו ארוך מותר מדלא קהשיב, משמע דראשו ארוך מותר מדלא קהשיב בהדי סימני טהרה אין ראשו ארוך, ובשבת (צ:) אמר נמי דשושיבא מותר דהא חזייה רב לרב כהנא דהוה מיעבר שושיבא אפומיה א"ל רב שקליה דלמא קאכיל ליה חי ועבר משום כל תשקצו, משמע דדוקא חי אסור, אבל מת שרי. **לכן נראה** לר"ת דגרסינן הכא ראשו ארוך דכ"ע לא פליגי דמותר, וגירסא זו נמצאת בפר"ח והכא בכנפיו חופין את רובו על ידי הדחק קמיפלגי (ולא גרסינן וקרסולין דהני קרסוליים לא חפו מידי שהן ב' רגלים ארוכין מן הארבעה ובהן הוא מדלג והיינו כרעים ממעל לרגליו לנתר...). מר סבר רובא כל דהו בעינן, ומר סבר רובא דמנכר (רוב הנראה לעינים) בעינן. **פסק הש"ע א.** ישראל שבעל עובדת כוכבים, דרך אישות, או ישראלית שנבעלה לעובד כוכבים (דרך אישות) הרי אלו לוקין מן התורה, שנאמר 'לא תתחתן בס' (הגה ויש חולקין בזה). אבל הכא על העובדת כוכבים דרך זנות, במקרה, חייב עליה מדרבנן משום עובדת כוכבים ומשום זונה ומכין אותו מכת מרדות. ואם ייחדה לו בזנות, חייב עליה מדרבנן משום נדה, שפחה, עובדת כוכבים, זונה. ואם היה כהן, אפילו בא עליה דרך מקרה לוקה מן התורה משום זונה. אה"ע (טז,א). ב. הבא על העובדת כוכבים, אם לא פגעו בו קנאים ולא הלקוהו בית דין, הרי עונשו מפורש בדברי קבלה שהוא בכרת, שנאמר 'כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר, יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ולא יהיה לו ער ועונה' אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים. (הגה ועון זה יש בו הפסד שאין בכלל העריות, שבנו הבא מן השפחה ומן הכותית אינו בנו, משא"כ בשאר עריות. הבא על העובדת כוכבים בפרהסיא, שדינו שקנאים פוגעים בו, כמו שיתבאר בחושן המשפט סימן תכ"ה, הוא

לו:

טעם) ברב נחמן, הכי אמר רב נחמן ספק טומאה ברשות הרבים התיר להן (שאינם נוהגין בה איסור, וה"ק ועל דיקרב ודאי למיתא מסאב אבל מספק לא).

והא הלכתא מסוטה גמרינן לה (דטהור, דכל איסור ספק טומאה מהתם נפקא דאפיק לה קרא בלשון טומאה ונסתרה והיא נטמאה מגיד לך הכתוב שעל הספק אסור, מכאן אתה דן לשרץ לטמא מספק כתבו התוס' לאו דוקא מסוטה גמרינן דספק טומאה ברה"ר היכא דאיכא חזקת טהרה לא הוצרכנו ללמוד מסוטה אלא אמרינן העמד דבר על חזקתו ולא גמרינן מסוטה אלא לומר דברה"י ספיקו טמא, דבסוטה נמי הוי ספק טומאה ברה"י מזה סוטה רשות היחיד [שהרי אין סתירה ברה"ר רה"י] אף טומאה (ספק בשרץ אינה אלא ב...) רשות היחיד (סוטה כה:)? הא א"ר יוחנן הלכה (דבספק טומאה ברה"ר טהור) ואין מורין (ברבים) כן (דלא ליזולו בה טפי) ואתא איהו ואורי ליה אורויי.

תניא נמי הכי, ר' יהודה אומר קורות נעץ להם [לסימנין בין רה"ר ובין שדות של בקעה שהן רה"י לטומאה, שבעל השדה מקפיד בדריסת הרגל, ועוד דאמרינן בכ"ב (יב.) ד' אמות הסמוכות לרה"ר כגון מקום פנוי הסמוך לרה"ר והוא ארוך הרבה לד' אמות הראשונות רה"ר לטומאה ובאותן מקומות נעץ להן קורות] ואמר עד כאן רשות הרבים, עד כאן רשות היחיד. כי אתו לקמיה רבבי ינאי (מי שאירע בו ספק טומאה ברה"ר) אמר להו הא מיא בשיקעתא דבנהרא, זילו טבולו. **פסק**

הרמב"ם אבל אדם שנגע באדם שנטמא במת, בין שנגע בו אחר שפירש ממטמאיו בין שנגע בו כשהוא עדיין נוגע במת, הרי זה השני טמא טומאת ערב שנאמר והנפש הנוגעת תטמא עד הערב, זהו דין תורה, אבל מדברי סופרים הנוגע במת ונגע באדם אחר ועדיין הוא מחובר במת שניהן טמאין טומאת שבעה וכאילו נגע זה השני במת עצמו. בד"א לענין תרומה וקדשים אבל לנזיר ולעושה פסח בין

והואיל ודם הקדשים אינו מכשיר קדשים שנשחטו בעזרה לא הוכשרו בדם שחיטה ואין לבשר הקדשים הכשר אלא במשקין שיפלו על הבשר הויז במשקה בית המטבחיים טומאת אוכלין (י, מז).

ועל דיקרב למיתא מסאב, וקרו ליה יוסף שריא' יוסף אסרא מיבעי ליה, ועוד, דאורייתא היא, דכתיב וְכָל אֲשֶׁר-יִגַע עַל-פְּנֵי הַשְּׂדֵה בְּחַלְלֵ-הָרֶבֶל אֹו בְּמַת...? דאורייתא דיקרב טמא, דיקרב בדיקרב טהור, ואתו אינהו וגזור אפילו דיקרב בדיקרב, ואתא איהו (יוסף ואסהיד דיקרב בדיקרב לא גזרינן עליה, והיינו יוסף שריא) ואוקמה אדאורייתא (והכי קאמר על דיקרב למיתא מסאב טומאת שבעה, אבל דיקרב בדיקרב לא מסאב אלא טומאת ערב).

דיקרב בדיקרב נמי דאורייתא הוא, דכתיב וְכָל אֲשֶׁר-יִגַע-בּו הַטָּמֵא יִטָּמֵא (אותו שנגע במת קרי טמא, וקאמר כל מי שיגע בו אותו טמא יטמא)? אמרוה רבנן קמיה דרבא משמיה דמר זוטרא בריה דרב נחמן דאמר משמיה דרב נחמן דאורייתא דיקרב בדיקרב בחיבורין (בשעה שהיה זה נוגע במת בא חבירו ונגע בו פתבו התוס' פי' כגון ראובן שנגע במת ובה שמעון ונגע בו בעודו נוגע במת וטומאה בחיבורין ודאי הוה דאורייתא, והא דאמר רבא לא תתלו ביה בוקי סריקי ברב נחמן לאו משום דאית ליה טומאה בחיבורין לאו דאורייתא אלא משום דקסבר דיוסף בן יועזר לא איירי בהכי, וכן משמע בנייר) טומאת שבעה, שלא בחיבורין (לאחר שפירש מן המת בא חבירו ונגע בו) טומאת ערב, ואתו אינהו וגזור אפילו שלא בחיבורין טומאת שבעה, ואתא איהו ואוקמה אדאורייתא.

דאורייתא מאי היא? דכתיב הַנֹּגַע בְּמַת לְכָל-נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שְׁבַעַת יָמִים, וכתוב וְכָל אֲשֶׁר-יִגַע-בּו הַטָּמֵא יִטָּמֵא (משמע שבעת ימים כסתם טומאת מת) וכתוב וְהַנֶּפֶשׁ הַנֹּגַעַת תִּטָּמֵא עַד-הָעֶרֶב, הא כיצד, כאן בחיבורין, כאן שלא בחיבורין.

אמר להו רבא לאו אמינא לכו לא תתלו ביה בוקי סריקי (כדים ריקים כלומר דברים שאינן

לו: - לוז.

פירש רש"י במשנה. **אומר הר"ר אברהם ב"ר דוד** דודאי שלקות אסרו חכמים כשהעובד כוכבים מבשלם בביתו, אבל כשהוא מבשל בביתו של ישראל אין לחוש לא להתנות ולא לשמא ואכילנו דברים טמאים. **ולא הודה לו ר"ת** דודאי כיון שהעובד כוכבים מבשל, לא חלקו כלל חכמים בין רשות ישראל לרשות העובד כוכבים, כי לעולם יש לחוש שמא לא יזהר גם בביתו של ישראל כמו בביתו של עובד כוכבים) **וקרא אסמכתא בעלמא**.

אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עובדי כוכבים, בסורא מתנו הכי.

בפומבדיתא מתנו הכי, **אמר רב שמואל בר רב יצחק** אמר רב כל שאינו נאכל על שולחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום בישולי עובדי כוכבים.

מאי בינייהו? איכא בינייהו דגים קמננים, **וארדי** (לעז"ל **רש"י פטירות**) **ודייסא** **פירש רש"י** אין נאכלין היין ואין עולין על שולחן מלכים לל"ק יש בהן משום בישולי עובדי כוכבים לל"ב שרו. **בן פירשו התוס'** **ובתבו ואור"ת** דמדנקט הני ולא נקט דבש וגבינה שעולין על שולחן מלכים ונאכלים חיים, ש"מ דבעי למנקט דברים שנעשה בהם לשון אחרון מוסף על הראשון ולהקל עליו (כ"ל שמטמע שנאה הגמ' להקל כשני הלשונות) דאפילו אינו נאכל חי כיון שאינו עולה לית ביה משום בישולי עובדי כוכבים. **ולבן פסק ר"ת** דהלכתא כהני תרי לישני, ואי איכא חד מינייהו או נאכל חי או אינו עולה, אין בו משום בישולי עובדי כוכבים דבשל סופרים הלך אחר המיקל, וראיה מדאמרינן לקמן בשמעתין (ע"ב) גבי משחא שליקא וכן גבי דבש כסתם התלמוד (ל"ט): אי משום בישולי עובדי כוכבים נאכל כמות שהוא חי הוא פירוש ולא שייך ביה בישולי עובדי כוכבים אע"ג דעולה על שולחן מלכים הוי, וגם ר' יוחנן עבד לקמן (נ"ט). עובדא להיתר גבי תורמוסא דשלקי עובדי כוכבים ואכלו ישראל דאסר רשב"ל וא"ל רבי יוחנן אדמקטורך עלך זיל הדר דכל שאינו עולה על שולחן מלכים אין בו משום בישולי עובדי כוכבים ואע"ג דתורמוס אינו נאכל כמו שהוא חי.

אמר רב אסי אמר רב דגים קמננים מלוחים (נאכלין כמות שהן מחמת מלחן) אין בהן משום בישולי עובדי כוכבים (**פיארו התוס'** פירוש אם בישלן עובד כוכבים אחרי שמלחן ישראל שרו כיון שקודם בישולם היו נאכלים מחמת מלחם (כ"ל לאף שהקדים אינס לאוכלס חיים, וא"כ לכיון שעולים על

בשעת חבור בין אחר שפירש אינו טמא אלא מומאת ערב כדין תורה מומאת מת (הב)).

זהשלקות' מנהני מילי (דבישולי עובדי כוכבים **אסירי כתבו התוס'**, **אומר ר"ת** דמדבעי תלמודא בשלקות וקסבר מדאורייתא היא שמא גזירה קדמונית היא ולא נגזרה עם הפת. ושלקות, היא עניני תבשיל כדמשמע בהך שמעתא, ומתחלה גזרו עליה מטעם התנות, ועל הפת לא גזרו משום דלא שייך ביה התנות כ"כ עד שבאו שמאי והלל וגזרו ב"ח דברים גם על הפת, ואע"ג דבמתניתין תני פת מקמי שלקות, מ"מ שלקות גזירה קדמונית יותר היתה וכשהתירו את הפת לא התירו שלקות מהאי מטעמא דפת ושלקות תרי מילי נינהו. **ואור"ת** נמי דצריך לערב עירובי תבשילין בפת ושלקות, ומביא ראיה מדאמרינן בביצה (טו:) ר"א אומר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל שנאמר **את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו, וכן פי' בה"ג. אכן ר"י אומר** דבעירובי תבשילין סגי בחד או בפת או בתבשיל, ולית הלכתא כההיא דר"א דשמותי הוא וגם הולך בשיטת חנניה אליבא דב"ש דבעי פת ותבשיל והמין טמונין וב"ה מתירין, ובירושלמי דביצה פליג ר' יהושע בהדיא עליה דר' אליעזר והכי איתא התם את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ר' אליעזר אומר אופין על האפוי ומבשלין על המבושל רבי יהושע אומר אופין ומבשלין על המבושל ואמרינן בשל סופרים הלך אחר המיקל ורבי יהושע מיקל הוא, ועוד דבתלמוד שלנו חנניה אליבא דבית הלל לא מצרכו אלא חד. **ומיהו העולם נהגו לערב בפת ותבשיל הוואיל ויצא דבר מפי ה"ג ור"ת?** **א"ר חייא בר אבא** אמר רבי יוחנן, **אמר קרא אכל בפסח תשפירני ואכלתי ומים בפסח תתן לי ושתיתי**, כמים מה מים שלא נשתנו, אף אוכל שלא נשתנה. אלא מעתה, חמין ועשאן קליות (יבשו בתנור) ה"נ דאסורין, וכי תימא ה"נ, והתניא חמין ועשאן קליות מותרין? אלא כמים מה מים שלא נשתנו מבריותן, אף אוכל שלא נשתנה מבריותו. אלא מעתה, חמין וטחנן ה"נ דאסורין, וכי תימא ה"נ, והתניא חמין ועשאן קליות הקמחים והסלתות שלחן מותרין? אלא כמים מה מים שלא נשתנו מבריותן ע"י האור, אף אוכל שלא נשתנה מבריותו ע"י האור. מידי אור כתיב? **[דף לה ע"א]** אלא מדרבנן (**פירש רש"י** שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא. **התוס' הביאו** את פרש"י **ובתבו ויותר היה נראה לפרש** הטעם משום התנות, וכן

לעולם דלא ידע הי מהור והי טמא וכתבו התוס' משמע הא אי הוה ידיע הי מהור הוה שרי ומכאן ראייה להתיר חגבים בלא שהיטה, ועוד ראייה (חולין כז:) דעופות לא הוצרכו שהיטה אלא מפני שהוטלו בין בהמה לדגים והלכך לפטרן בולא כלום א"א שכבר הוקשו לבהמה, משמע הא לאו הכי פטירי משום דהוקשו לדגים וכל שכן חגבים שהוזכרו אחר דגים כדתנא בתוספתא ז"ל נפש היה הרומשת במים אלו דגים ז"ל כל הנפש השורצת על הארץ אלו חגבים, ועוד תניא בתוספתא אוכל אדם חגבים בין חיין בין מתין ואינו הושש. וא"ת והיין היכי שרו, הא איכא בל תשקצו דאמרין בשבת (ז:): רב הוייה לרב כהנא דקא מעבר שושיבא אפומיה א"ל שקליה דלא לימרו קא אכל ליה וקא עבר משום בל תשקצו ז"ל דהא דשרי בתוספתא חיין היינו היכא שהתך ממנו אבר אחד ורחצו היטב דליכא בל תשקצו כאותו אבר] ומעשה שהיה בעובד כוכבים היה.

גופא, אמר רב חנן בר אמי א"ר פדת א"ר יוחנן האי עובד כוכבים דהריך רישא שרי למיכל מיניה אפילו מריש אוניה.

אמר רבינא הלכך, האי עובד כוכבים דשדא סיכתא (לעז"י לש"י יתד) לאתונא, וקבר בה ישראל קרא מעיקרא (והטמין ישראל בתנור דלעת היה קודם שהוסק התנור והעובד כוכבים הסיקו ונתבשלה הדלעת) שפיר דמי (הואיל והעובד כוכבים לא לבשל נתכוין). פשיטא (היינו דר' יוחנן)? מהו דתימא (האי עובד כוכבים) לבשולי מנא (להאי סיכתא) קא מיכוין (והא לשם בישול הסיקו) קמ"ל (דאין בישול בכלים) לשרורי מנא קא מיכוין [להקשות את היתד ואין דעתו לבישול כתבו התוס' ואע"ג דאמרין בשבת (עד): האי מאן דשרי סיכתא לאתונא הייב משום מבשל, היינו לענין שבת דאע"ג דלשרורי מנא קא מיכוין מ"מ הוא מבשל קצת וגם לאותו בישול גרוע הוא מתכוין וגבי שבת ההמירו להחשיבו, אבל לענין בישולי עובדי כוכבים לא חשיב ואינו חייב עד שיתכוין לבישול גמור].

אמר רב יהודה אמר שמואל הניח ישראל בשר על גבי גחלים, ובא עובד כוכבים והפך בו מותר.

היכי דמי, אילימא דאי לא הפך ביה הוה בשיל, פשיטא, אלא לאו דאי לא הפך לא הוה בשיל, אמאי מותר, בישולי של עובדי כוכבים נינהו?

שולחן מלכים יס לאסור משום בישול הגוי, קמ"ל לכוין סהיודי מלחם, ועתה נאכל חי, אינו נאסר משום בישול הגוי). אמר רב יוסף ואם צלאן סומך עליהם משום עירובי תבשילין ולא גרם עובד כוכבים (לא גורם א"ס ללאן עובד כוכבים) עד ואי עבדינהו עובד כוכבים כסא דהרסנא כפר"ת גי בלוחות הגנים והשתא ניהא דלא תקשי לקמן דר' יוחנן דאמר דג מליה וביצה צלזיה דהתם מיירי במלחו עובד כוכבים (ונאסר משום שהמליחה כבישול) והכא מיירי במלחו ישראל ודגים קטנים מלוחים נאכלין כמו שהם חיים. אומר רבי יהודה דמדקאמר מלוחים דמשמע שאין מלוחים אסירי א"כ צ"ל דמיירי בגדולים קצת שעולים לפעמים על שולחן מלכים, דאי לא תימא הכי תקשי לן להא דאמר איכא ביניהו דגים קטנים פי' דלמ"ד נאכל כמו שהוא הי יש בו משום בישולי עובדי כוכבים ולמ"ד אינו עולה דגים קטנים אין בו משום בישולי עובדי כוכבים והלכתא כתרוייהו לקולא וא"כ אמאי נקט מלוחים, אפילו אין מלוחים נמי).

אמר רב יוסף אם צלאן עובד כוכבים סומך ישראל עליהם משום עירובי תבשילין, ואי עבדינהו עובד כוכבים כסא דהרסנא (מיגן במזריים שומן דגים עם קמח) אסור. פשיטא! מהו דתימא הרסנא עיקר (ואותו מזריים נאכל כמות שהוא חי ושרי) קמ"ל קימחא עיקר (ויש בו משום בישולי עובדי כוכבים שהקמח אינו נאכל הי כתבו התוס' מכאן היה ר"ת מתיר קני"ש ואובליא"ש (פת סנילסקה צבליס) של עובדי כוכבים לאותם שאין נזהרים מפת של עובדי כוכבים, דלמאי ניהוש אי משום דם ביצים רוב ביצים שלנו אין בהם דם, ואי משום ביצי עוף טמא הרי אינם מצויים בינינו, ואי משום בישולי עובדי כוכבים קימחא עיקר והוי כמו פת).

אמר רב ברונא אמר רב עובד כוכבים שהצית את האור באגם, כל החגבים שבאגם (שנחרכו ונתבשלו מחמת האור חגב אינו טעון שהיטה) אסורין. ה"ד, אילימא דלא ידע הי מהור והי טמא, מאי איריא עובד כוכבים, אפילו ישראל נמי, אלא משום בישולי עובדי כוכבים, כי האי גוונא מי אסיר, והאמר רב חנן בר אמי א"ר פדת א"ר יוחנן האי עובד כוכבים דהריך רישא שרי למיכל מיניה אפילו מריש אוניה (שהאוזן רכה ונצלית בחריכתה אפי' הכי שרי הואיל ועובד כוכבים לא לבשל נתכוין) אלמא לעבורי שער קמיכוין, ה"נ לגלויי אגמא קא מיכוין?

לזו. – לזו:

מערב אומרים קיסם זה מה מעלה ומה מוריד, ואנו נמשכין אחר בני בבל ותלמודם. **פסק הש"ע א.** דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי, וגם עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת, שבישלו עו"ג, אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל, אסור משום בישולי עובדי כוכבים יו"ד (ק"ג, א). **ב.** עירב דבר הנאכל כמו שהוא חי עם דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי ובישלם העובד כוכבים, אם העיקר מדבר שיש בו משום בישולי עובד כוכבים, אסור. ואם לאו, מותר יו"ד (ק"ג, ב). **ג.** דגים קטנים שמלחן ישראל או עובד כוכבים, הרי הן כמו שנתבשרו מקצת בישול. ואם צלאן עובד כוכבים, אחר כן, מותרים... יו"ד (ק"ג, ב). **ד.** עובד כוכבים שבישול, ולא נתכוין לבישול, מותר. כיצד, עובד כוכבים שהצית אור באגם כדי להעביר החציר, ונתבשרו בו הגבים, הרי אלו מותרים, ואפילו במקום שעולים על שלחן מלכים וכן אם הרך הראש להעביר השער, מותר לאכול ראשי האזנים שנצלו בשעת החריכה. אבל אם כיון לשם בישול, כגון שהסיק התנור לבשל בו, והיה בו בשר תחלה ונצלה, אע"פ שלא כיון לזה הבשר, שהרי לא ידע בו, אסור יו"ד (ק"ג, ה). **ה.** כל שבישלו ישראל מעט בישולו, בין בתחלה בין בסוף, מותר. לפיכך אם הניח עובד כוכבים בשר או קדרה על גבי האש, והפך ישראל בבשר והגים בקדרה, או שהגים ישראל וגמר העובד כוכבים, הרי זה מותר (הגה ואפילו לא היה מתבשל בלא סיוע העובד כוכבים). יו"ד (ק"ג, ו). **ו.** נתן ישראל קדרה על האש וסלקה, ובא עובד כוכבים והחזירה, אסור. אלא אם כן הגיע למאכל בן דרוסאי, שהוא שלישי בישולו, כשסלקה יו"ד (ק"ג, ח). **ז.** הדליק עובד כוכבים התנור ואפה בו ישראל, או שהדליק ישראל ואפה עובד כוכבים, או שהדליק העובד כוכבים ואפה העובד כוכבים ובא ישראל וניער האש מעט, הרי זה מותר. ואפילו לא זרק אלא עין אחד לתוך התנור, התיר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא להיות היכר שהפת שלחן אסורה... יו"ד (ק"ב, ט).

לא צריכא, דאי לא הפך הוה בשיל בתרתי שעי, והשתא קא בשיל בחדא שעתא, מהו דתימא קרובי בישולא מילתא היא, קמ"ל.

והאמר ר' אסי א"ר יוחנן כל שהוא כמאכל בן דרוסאי (לסמים היה ואוכל כל דבר המבושיל קצת) אין בו משום בישולי עובדי כוכבים, הא אינו כמאכל בן דרוסאי יש בו משום בשולי עובדי כוכבים? התם כגון דאותביה בסילתא (בסל) ושקליה עובד כוכבים ואותביה בתנורא אבל הכא דמנחא אגומרי בלאו היסק דעובד כוכבים הוה מבשל לה לזמן מרובה.

תניא נמי הכי מניה ישראל בשר על גבי גחלים, ובא עובד כוכבים ומהפך בו עד שיבא ישראל מבית הכנסת או מבית המדרש, ואינו חושש, שופתת אשה קדירה על גבי כירה (שפיתת קדירה קרי כשנותנין אותה על האור) ובאת עובדת כוכבים **[דף לה ע"ב]** ומגיסה (מהפכת בכף) עד שתבא מבית המרחץ או מבית הכנסת, ואינה חוששת.

איבעיא להו הניח עובד כוכבים והפך ישראל, מהו? אמר רב נחמן בר יצחק ק"ו, גמרו ביד עובד כוכבים מותר, גמרו ביד ישראל לא כ"ש. איתמר נמי אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן, ואמרי לה אמר רב אחא בר בר חנה א"ר יוחנן בין שהניח עובד כוכבים והפך ישראל, בין שהניח ישראל והפך עובד כוכבים מותר, ואינו אסור עד שתהא תחלתו וגמרו ביד עובד כוכבים.

אמר רבינא, הלכתא הא ריפתא דשגר עובד כוכבים (הסיק בתנור) ואפה ישראל, א"נ שגר ישראל ואפה עובד כוכבים, א"נ שגר עובד כוכבים ואפה עובד כוכבים ואתא ישראל והתה בה התווי (גחלת מחממת ומוציאה חום הגחלים) שפיר דמי **וכתבו תוס'** מכולה שמעתין משמע דבעינן שיהא הישראל מקרב הבישול קצת, ומה שנהגו להשליך קיסם לתנור סומכין על מה שיש בדברים שבין בני בבל לבני ארץ ישראל (בתוס' לאש מצולל 'בהלכות שנין בני ארץ ישראל זין בני בבל, והוא ספר שהיה צימיהס) דקאמר בני בבל משליכין קיסם לתנור ובני

לזו:

ארבעין שנין דנפיק האי עובדא ממצרים, ורבה בר בר חנה דידיה אמר הא שתיין שנין דנפיק האי עובדא ממצרים, ולא פליגי, מר בשניה ומר בשניה (כל אחד מהם אמר לזכ זה נשטחוי, נהפיש של עשרים שנה) מייתו ביזרא דכרפסא (זרע של כרפס) וביזרא דכיתנא, וביזרא דשבילתא (תלתן) ותרו להו (שורין אותן במים) בהדי הדדי בפשורי, ושבקו ליה עד דמקבל (שצומחין) ומייתי חצבי חדתי ומלו להו מיא, ותרו בהו גרגישתא ומדבקין (הנך ביזרא) ביה ועיילין לבי בני, אדנפקו (עד שיולאין מנית המלח) מלבלבי, ואכלי מינייהו, וקירי (מתקליין) מבינתא דרישייהו (שיער ראשו וקמ"ל ברייתא דאי נמי תרו להו בחמימי שרי) עד טופרא דכרעייהו.

אמר רב אשי, אמר לי רבי חנינא מילין (דברי כזב הן, דלא מלבלבי בחדא שעתא) ואמרי לה במילין (על ידי דברי לחש של כשפים הן עושין).

ת"ר הכוספן (פסולת של תמרים שעשו מהן שכר וחולטין אותן) של עובדי כוכבים שהוחמו חמין ביורה גדולה אסור, ביורה קטנה מותר. ואיזו היא יורה קטנה, א"ר ינאי כל שאין צפור דרור יכול ליכנס בתוכה (שפיה קצר דבהא ודאי לא איבשל דבר טמא דניחוש לגיעולי עובדי כוכבים). ודלמא אדמויי אדמוה ועיילוה (נתחוו לאברים והכניסוה ונתבשלה בו ועכשיו פלט הטעם בחמין הללו)? אלא, כל שאין ראש צפור דרור יכול ליכנס בתוכה (ואין לך חתיכת איסור קטנה מזו). והתניא אחת יורה גדולה ואחת יורה קטנה מותר? לא קשיא, הא כמ"ד נותן טעם לפגם אסור, הא כמ"ד נותן טעם לפגם מותר [פלוגתא היא לקמן (סו:)] וכל גיעולי עובדי כוכבים נותן טעם לפגם שהרי נתבשל האיסור אתמול וכבר הופג טעמו ונפסל בלינה הוין מקדירה בת יומא דנותן טעם לשבח הוא ואסור. **פסק הרמב"ם** כוספן של עכו"ם שהוחמו חמין בין ביורה גדולה בין ביורה קטנה מותר מפני שנותן טעם לפגם הוא מאכלות אסורות (יו,כד).

דג מליה (שמלחו העובד כוכבים ובמליחתו הוא נאכל בלא בישול) חזקיה שרי (דלאו הוא בישול) ור' יוחנן אסר (דזהו בישולו).

ביצה צלויה (שצלאה עובד כוכבים) בר קפרא שרי (הואיל ובליע אוכל דידיה ולא נגע עובד כוכבים באוכלא) ור' יוחנן אסר. כי אתא רב דימי אמר אחד דג מליה ואחד ביצה צלויה חזקיה ובר קפרא שרו, ורבי יוחנן אסר.

ר' חייא פרוואה איקלע לבי ריש גלותא, אמרו ליה ביצה צלויה מאי, אמר להו חזקיה ובר קפרא שרו, ור' יוחנן אסר, ואין דבריו של אחד במקום שנים. אמר להו רב זביד לא תציתו ליה, הכי אמר אביי הלכתא כוותיה דרבי יוחנן. אשקוהו (לרב זביד) נגוטא דחלא (הנך דבי ריש גלותא דלא הו מעלו משום דאחמיר עלייהו) ונח נפשיה. **פסק הש"ע א.** דג שמלחו עובד כוכבים ופירות שעשנן עד שהכשירן לאכילה, הרי אלו מותרין, דמלוח אינו כרותח בגזירה זו, והמעושן אינו כמבושל (הנה גם כבוש אינו כמבושל, דלא אסרו אלא בישול של אש) יו"ד (קיג,ג). פסק זה המובא בש"ע מקורו ברמב"ם, וביאר הרמב"ם פסק כחזקיה ובר קפרא משום דרבים נינהו ועוד דחזקיה רביה דר' יוחנן הוה וכן פסקו הר"ף והרא"ש והרשב"א. **ב.** ביצה, אע"פ שראויה לגומעה חיה, אם בשלה עובד כוכבים, אסורה (באר הגולה מסקנת הגמ' משמיה דאביי) יו"ד (קיג,ד).

ת"ר הקפריסין (שומר לפרי הן ממין צלף ודרך לאכלן חיינ ויש ששולקין אותן ואם בישלן עובד כוכבים מותרין) והקפלוטות (כרתי נאכלין כמות שהן חיינ) והמטליא (לקמן מפרש) והחמין (מים חמין דהא אין משתנין מברייתם ע"י האור) והקליות (נמי לא נשתנו) שלהן מותרין, ביצה צלויה אסורה (כתבו התוס' אין להקשות מהך ברייתא לחזקיה ובר קפרא דשרו דתנאי נינהו וקשישי מר' יהודה הנשיא הנזכר בזאת הברייתא) שמן רבי יהודה הנשיא ובית דינו נמנו עליו והתירוהו.

תניא היא המטליא היא פשליא היא שיעתא. מאי שיעתא? ארבב"ח אמר רבי יוחנן הא

ושערי, מר סבר גזרינן הא אמו הא, ומר סבר לא גזרינן.

אמר רב תרי מיני שתיתאה שדר ברזילי הגלעדי לדוד, דכתיב **מִשְׁכָּב וְסִפּוֹת** (כלים להשתמש כמו שומרי חסף) וְכִלְי יוֹצֵר וְחִטִּים וְשִׁעְרִים וְקִמְחָה וְקִלְי וְפֹל וְעֵדְשִׁים וְקִלְי (תרי זימני כתיב קלי בקרא והיינו תרי מיני שתיתא). והשתא הוא דקא מפקי צני צני לשוקי דנהרדעא, ולית דחייש להא דאבוה דשמואל ולוי.

זכבשין שדרכן לתת בתוכן יין אמר חזקיה לא שנו אלא שדרכן, אבל בידוע אסור אפילו בהנאה. ומ"ש ממוריים (דרובא דעלמא שדו ביה חמרא והוי בידוע) דשרו רבנן בהנאה? התם (חמרא) לעבורי זוהמא (דדגים, והוי כמאן דאזיל לאיבוד) הכא למתוקי טעמא, ורבי יוחנן אמר אפילו בידוע נמי מותר (בנאה). ומאי שנא ממוריים, לר"מ דאסיר בהנאה? **דף לט ע"א** התם ידיע ממשו (שהרי מטבילין בו והרוטב נאכל והיין נאכל עמו כתבו התוס', וא"ת תקשי ליה קנקנים דלא ידיע ממשן ואסר ר"מ וי"ל דהתם כיון דנפלט היין מן הקנקנים בשל ישראל הוה כמו בעין וידיע ממשן, אבל יין לתוך הכבשים לא ידיע ממשן שמתבטל היין בכבשים, ולמאי דפרישית לעיל דלא אסר רבי מאיר קנקנים ניהא) הכא לא ידיע ממשן (שאין אוכלין הרוטב אלא הירק ולא הכניסו הירק לתוכו אלא להתקיים). **פסק הש"ע** ...וכבשים שדרך לפעמים שנותנים בהם יין. והני מילי לאסור באכילה, אבל בהנאה, מותר. ואם ידוע שהכל נותנים (בהם) יין, אסורים אפילו בהנאה... יו"ד (קיד, ט).

זמריה טרופה, וציר שאין בה דגה... מאי חילק? אמר רב נחמן בר אבא אמר רב זו סולתנית, ומפני מה אסורה, מפני שערבונה עולה עמה. (מתענינים בה לגיס נוספים טמאים).

תנו רבנן אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן וכתבו התוס' אומר ר"י דדריש אין לו עיין לו כלומר עיין עליו אם יש לו עכשיו או עתיד ליגדל לאחר זמן והכי דרשינן ביבמות (כב:.) ובן אין לו עיין לו כגון

אמר רב ששת האי מישחא שליקא דארמאי (שמן שניטלוהו גויס) אסור. אמר רב ספרא למאי ניהוש לה, אי משום איערובי (שמא נתערב בו יין) מיסרא סרי (מסריה) אי משום בישולי עובדי כוכבים נאכל הוא כמו שהוא חי, אי משום גיעולי עובדי כוכבים נותן טעם לפגם הוא ומותר ופתבו התוס' משמע דהכי הלכתא וגם רבי יהודה הנשיא התיר השמן, ואפילו ב"ש וב"ה שגזרו עליו הכי סבירי להו כדפירשתי לעיל. מיהו מדבש דאמרינן לקמן (לט:.) נותן טעם לפגם מותר אין ראייה דשאני התם דפוגם אפילו בעין (ר"ל שכל דבר שמעורב בו אפי' צעין אוסרו) אבל שמן כשהוא בעין ה"ל לשבח ואפ"ה (מתחשק כלאן, לאס הוא...) לפגם מותר. וגם מרבא דאמר לקמן (סה:.) הלכתא נותן טעם לפגם מותר אין ראייה דהתם פוגם מעיקרו אפילו בעין דומיא דעכבר בשיכרא דאיירי התם. וק"ל נמי דתם כלי עובדי כוכבים אינן בני יומן מדשרינן מישחא שליקא, ושמן והילתית נמי שרי אי לאו דהורפיה מחליא ליה וכן פוסקים רש"י ור"ת ורמ"א דתם כליהם אינן בני יומן והיינו טעמא לפי שהוא ספק ספיקא, ספק נשתמשו בו היום או אתמול, ואפי' נשתמשו בו היום שמא נשתמשו בו דבר שהוא פוגם בעין או דבר שאין נותן טעם.

בעו מיניה מרבי אסי הני אהיני (תמרים) שליקי דארמאי מאי? חוליי (מתוקים) לא תיבעי לך, דודאי שרו (דאי משום בישולי עובדי כוכבים הרי נאכלין היין) מרירי לא תיבעי לך דודאי אסירי (אינן נאכלין ובישולן ממתקן) כי תיבעי לך מציעאי מאי (נאכלין היין ע"י הדחק)? אמר להו מאי תיבעי להו, דרבי אסר, ומנו, לוי. **פסק הש"ע** תמרים המרים קצת, שאינם נאכלים אלא על ידי הדחק, אם בשלם עובד כוכבים, אסורים יו"ד (קיד, טו).

שתיתאה (תבשיל העשוי מקמח של קליות שייבשן בתנור ויש שעושין אותו מקמח עדשים ולפי שהן מתוקין יותר מודאי נותן שם חומץ) רב שרי, אבוה דשמואל ולוי אסרי. בחיטי ושערי (אין דרך לתת שם חומץ) כ"ע לא פליגי דשרי, בטלפחי (עדשים) דחלא כ"ע ל"פ דאסיר, כי פליגי בטלפחי דמיא, מר סבר גזרינן הא אמו הא, ומר סבר לא גזרינן. ואיכא דאמרי בטלפחי דמיא כ"ע לא פליגי דאסיר (דמיחלף בטלפוחי וחלא) כי פליגי בחיטי

לט.

דמייתי ההיא עובדא דאייתי ההוא נונא דדמי לשפר נונא בטר עובדי דההוא דדמי לחיפושא ולצלופחא דדגים טמאים הם משמע דשפר נונא נמי דג טמא הוא.

רבי עקיבא איקלע לגינזק, אייתו לקמיה ההוא נונא דהוה דמי לחיפושא (דג טמא) חפייה בדיקולא (כיסהו בסל ופירכם בתוכו ונשרו קליפין ונראו בדפניהם קשקשים דקים) הוא ביה קלפי ושרייה.

רב אשי איקלע לטמדוריא, אייתו לקמיה ההוא נונא דהוה דמי לצלופחא (סוג סל דג) נקמיה להדי יומא (נגד השמש) הוא דהוה ביה צימחי (קשקשים דקים) ושרייה.

רב אשי איקלע לההוא אתרא, אייתו לקמיה נונא דהוה דמי לשפרנונא, חפייה במושיכלי חיורי (מתוך שהן לבנות נראין בהן קשקשים שהן שחורין) הוא ביה קלפי ושרייה. **פסק הש"ע** יש מיני דגים שקשקשיהם דקים מאד ואינם נכרים, ואם כרכוהו בכגד או נתנו אותו בכלי מלא מים נמצאו קשקשים, מותר י"ד (פגב).

רבה בר בר חנה איקלע לאקרא דאגמא, קריבו ליה צחנתא, שמעיה לההוא גברא דהוה קרי ליה באטי (והוא שם דג טמא) אמר מדקא קרי ליה באטי ש"מ דבר טמא אית ביה, לא אבל מיניה. לצפרא עיין בה, אשכח ביה דבר טמא, קרי אנפשיה לא־אָנָה לַצְדִּיק כָּל־אָנָן.

'זהקורט של הילתית' מ"ט? משום דמפסקי ליה בסכינא אע"ג דאמר מר נותן טעם לפגם מותר, אגב חורפיה דחילתיתא מחליא ליה (ממתקן) שמנוניתא (ר"ל החילתית גוממת לשמנונית הטריפה שעל הסכין להמתקן) והוה ליה כנותן טעם לשבח ואסור **כתבו התוס'**, וא"ת דלסני ליה בקליפה כדאמר בחולין (ה): גבי שחטה בסכין טריפה וי"ל דחורפיה דחילתיתא בלע טפי ולא סגי בקליפה. וי"מ כמו כן דבצל וקפלוט שנחתך בסכין של עובדי כוכבים דלא סגי ליה בקליפה דאגב חורפיה בלע טפי. **ושמעתי בשם הר"ם** דחילתיתא דוקא דהריף טפי ולא בצל וקפלוט. **פסק הש"ע** צנון או סילקא שחתכם בסכין של בשר בן יומו, או שאינו מקונה, אסור לאכלם בחלב עד שיטול ממקום החתך כדי נטילת

הסולתנית והעפיץ הרי זה מותר. יש לו עכשיו ועתיד להשיר בשעה שעולה מן הים, כגון אקונס ואפונס, כטספטיים ואכספטיים ואומנס מותר. **פסק הש"ע** סימני דגים מפורשים בתורה כל שיש לו סנפיר וקשקשת, טהור. וסנפיר, הוא ששט בו. וקשקשת, הן הקליפות הקבועות בו.... ואפילו אין לו עתה, ועתיד לגדלם לאחר זמן או שהיה לו בעודו במים והשירן מיד בעלותו ליבשה, מותר... י"ד (פגא).

אכריז רבי אבהו בקיסרי קרבי דגים (שומזן) ועוברן (הן ביצים של דגים) ניקחין מכל אדם, הזקתן אינן באים אלא מפלוסא ואספמיא (ואין דגים טמאים מצויין שם). כי הא דאמר אביי האי צחנתא (חילק) דבב (שם הנהר) נהרא שריא מ"ט, אילימא משום דרדיפנ מיא (בכה מקלחין) והאי דג טמא כיון דלית ליה חוט השדרה, בדוכתא דרדיפי מיא לא מצי קאי, והא קא חזינן דקאי. אלא משום דמליחי מיא, והאי דג טמא כיון דלית ליה קלפי, בדוכתא דמליחי מיא לא מצי קאי, והא קחזינן דקאי, אלא משום דלא מרבה מינא דג טמא (קרקעית של אותו הנהר אין מגדל דגים טמאים). **אמר רבינא** האידינא דקא שפכי ביה נהר גוזא ונהר גמדה אסירי.

אמר אביי האי [ק"ל במסכת חולין (קכו). כל שיש בים יש ביבשה חוץ מן החולדה] חמרא דימא שרי, תורא דימא אסיר, וסימניך טמא (ביבשה) טהור (בים) טהור טמא **כתבו התוס'** לכאורה לא קא יהיב האי סימנא אלא להני תרי מיני אחמרא ואתורא, אבל אשאר מינין לא, דהא בקידושין (מא). אמר רבא מלח שיבוטא והוא עז של ים כדאמר בב"ק (נה). הנהיג בעיזא ושבוטא מאי).

אמר רב אשי שפר נונא שרי, קדש נונא (שם דגים שבים) אסיר, וסימניך קדש לה' (סתם קדש אסור). איכא דאמרי קבר נונא אסור, וסימניך קברי עובדי כוכבים **כתבו התוס'** ור"ה גרם איפכא שפר נונא אסור קדש נונא שרי, וסימניך קדש ישראל לה' כלומר השם התירו לעמו, ואיכא דאמרי קבר נונא שרי וסימניך קברי עובדי כוכבים אינם מטמאין באהל כלומר אינו טמא, וכן משמע בסמוך

וכן עבדו של חבר שנמכר לעם הארץ אינן צריכין לקבל דברי חברות לכתחלה, דברי ר"מ, ר' יהודה אומר אף הן צריכין לקבל דברי חברות לכתחלה. וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר מעשה באשה אחת שנשאת לחבר, והיתה קושרת לו תפילין על ידו, נשאת למוכס (סתמא גולן) והיתה קושרת לו קשרי מוכס (חותמות לנותני המכס כדי שלא יתבעום חביריו ומשרתיו פעם אחרת) על ידו. **פסק הרמב"ם** בת עם הארץ או אשתו שניסת לחבר ועבדו שנמכר לחבר צריכין לקבל עליהם בתחלה, ובת חבר או אשתו שניסת לעם הארץ ועבדו שנמכר לעה"א הרי הן בחוקתן עד שיחשדו... מעשר (יג).

אמר רב חבי"ת (סימן הוא חלב בשר יין תכלת) אסור בחותם אחד חמפ"ג (מילתית מוכס פת גבינה) מותר בחותם אחד.

חלב, בשר, יין, תכלת [דף לט ע"ב] אסורין בחותם אחד [לשגר ביד עובד כוכבים דכיון דבשר ותכלת דמיהן יקרים טרה ומזויף להחליפם ועל היין לנסכו ואחלב פריך לקמן כתבו התוס', פרש"י לפי שדמיהן יקרים. והר"ר אפרים בר דוד היה אומר הטעם משום דאיתיה לאיסורא בעיניה, אבל חמפ"ג אינו אלא תערובת, אבל אין לומר הטעם משום יוקר שהרי מוריים דמיה יקרים מיין. ואין נראה לר' יהודה דהא ודאי דאיכא הרבה מקומות שהיין יוקר יותר כדאמר לעיל (לד): קיסתא דמוריים בלומא קיסתא דחמרא בד' לומי לכך נראה לו יותר טעם רש"י דפי' משום יוקר וכן משמע בסמוך דקאמר מ"ש גבינה דלא טרה ומזויף... וכן גבי פת דאי איכא גביה כי האי לא טרה ומזויף]

חילתית (להחליף זה בזה פורתא הוא דמהני ולא טרה ומזויף) מוריים, פת, גבינה מותרין בחותם אחד. מ"ש גבינה, דלא טרה ומזויף, חלב נמי לא טרה ומזויף? אומר רב כהנא אפיק חלב ועייל חתיכת דג שאין בה סימן (דמיהן יקרים ומזויף). היינו בשר? תרי גווני בשר.

ושמואל אומר (שמואל לא פליג אדרב אלא קסבר לא צריך לאתנוחי סימנא למיתני אחתיכת דג לאיסור ועל הפת להתיר

מקום, שהוא כעובי אצבע, או שיטעמנו ולא יהא בו טעם בשר, שאז מותר בהדחה. ויש אומרים דהוא הדין לאינו בן יומו והוא מקונה (ש"ך דהורפיה דצנון מחליא ליה ומשווי ליה לשבח כמו קורט של חלית... וכן דעת כל האחרונים וכן נהגין ומשמע דאין חילוק בין בן יומו לאינו בן יומו ונהגין להחמיר)... יו"ד (צו,א). כתב בה"ח פסק לשיטתו שכל מקום שהש"ע הביא דעת י"א, אין להקל אלא בהפסד מרובה ובשעת הדחק.

עבדיה דר' לוי הוה קא מזבין חילתיתא, כי נח נפשיה דר' לוי אתו לקמיה דרבי יוחנן, אמרו ליה מהו למיזבן מיניה, אמר להו עבדו של חבר הרי הוא כחבר.

רב הונא בר מנומי זבן תכילתא מאנשי דביתיה (אשתו) דרב עמרם חסידא (ודרך הרמאים למכור קלא אילן בשם תכלת) אתא לקמיה דרב יוסף, לא הוה בידיה, פגע ביה הנן חייטא, א"ל יוסף עניא מנא ליה, בדידי הוה עובדא, דזביני תכילתא מאנשי דביתיה דרבנאה אחוה דר' חייא בר אבא, ואתאי לקמיה דרב מתנא, לא הוה בידיה, אתאי לקמיה דרב יהודה מהגרונאי, אמר לי נפלת ליד (נפלת לידי כלומר עכשיו אתה צריך לי) הכי אמר שמואל אשת חבר הרי היא כחבר. דת"ר אשת חבר הרי היא כחבר, עבדו של חבר הרי הוא כחבר, חבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן בחוקתן עד שיחשדו וכן, הצר שמוכרין בה תכלת, הרי היא בחוקתה עד שתיפסל. **פסק הרמב"ם** כל תלמיד חכם לעולם נאמן ואינו צריך בדיקה אחריו ובניו ובני ביתו ועבדיו ואשתו הרי הם כמוהו, ת"ח שמת והניח פירות אפילו כנסם באותו היום הרי הן בחוקת מתוקנן מעשר (יב).

ת"ר אשת עם הארץ שנשאת לחבר, וכן בתו של עם הארץ שנשאת לחבר, וכן עבדו של עם הארץ שנמכר לחבר כולן צריכין לקבל דברי חברות (מתחלה קודם שיהו נאמנין לכל דברי חברות שיאכלו במהרה ושיעשרו פירות וכיוצא בהן) אבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ, וכן בתו של חבר שנשאת לעם הארץ,

ל"ט:

משום עירוב חלב טמא אבל מעם גבינה הוא משום גילוי כדפרישית לעיל (לה.). מיהו לרבי ירמיה דמפרש לעיל מעם גבינה משום צחצוחי חלב טמא לפרשיי קשה לרבי יהודה למה הוצרך לשנות כאן גבינה, ובתוספתא קא חשיב בזאת הברייתא במקום חלב התיכת דג שאין בה סימן) וכולן אם נתארח אצל בעל הבית מותר.

מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי, דא"ר יהושע בן לוי שגזר לו (במתנה) בעל הבית לביתו מותר מ"ט, בעל הבית לא שביק היתירא ואכל איסורא, וכי משגזר ליה, ממאי דאכיל משדר ליה.

'זמלח סלקונדרית' מאי מלח סלקונדרית? אמר רב יהודה אמר שמואל מלח שכל סלקונדרי רומי (נחתומין שברומי) אוכלין אותה (ואסור משום שמעורבין בה קירבי דגים טמאים והתיכות גדולות עושין ממנה).

תנו רבנן מלח סלקונדרית שחורה אסורה, לבנה מותרת, דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר לבנה אסורה, שחורה מותרת. רבי יהודה בן גמליאל משום רבי חנינא בן גמליאל אומר זו וזו אסורה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לדברי האומר לבנה אסורה, קירבי דגים לבנים טמאים מעורבין בה לדברי האומר שחורה אסורה, קירבי דגים שחורים טמאים מעורבין בה לדברי האומר זו וזו אסורה, זה וזה מעורבין בה. אמר רבי אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל זקן אחד (עובד כוכבים) היה בשכונתנו, שהיה מחליק פניה בשומן חזיר. **פסק הש"ע** אם אינו חשוד לאכול דברים אסורים, אבל הוא חשוד למכרם, מתארח אצלו ואוכל עמו. וכן אם שולח לביתו, מותר, דחזקה שמה שהוא אוכל משגזר לו יו"ד (ק"ט, ב).

'הרי אלו אסורים' (קאי אסוף המשנה ללעיל. חזרה זו שחזרת המשנה ומזכירה את האיסור בסוף ולאמרת 'הכי אלו אסורים', ומשמע שהיא צאה למעט ולומר שלא הכל אסורים) למעוטי מאי? לחזקה למעוטי בידוע (גבי כבשין שזרכן לתת לתוכן יין וחומץ ואם בידוע שנתן יין שם אסורין אפילו בהנאה)

כדמפרש ואזיל) בי"ת אמור בחותם אחד, מח"ג מותר בחותם אחד. בשר, יין, תכלת אסורין בחותם אחד. מוריים, חילתית, גבינה מותרין בחותם אחד.

לשמואל, התיכת דג שאין בה סימן היינו בשר (וכיון דבשר אשמועינן הרי דגים בכלל. ולא הסכלא סנאמרה לעיל, עלך וכך ס... תרי גווני בשר, לא אמרינן. פת למאי ניהוש לה גי' ס"ח) (דניתב לה סימנא להתיר ולמיתני המפ"ג) אי משום איחלופי (מאי איכא למיחש) קריא בחמימא מידע ידיע, דחימי בדשערי נמי מידע ידיע, אי כי הדדי (שמא יש עמו הדומה לו, פשיטא לך...) כיון דאיכא חותם אחד לא טרח ומזייף (במידה דלית ליה רווחא). **פסק הש"ע** יין ובשר והתיכת דג שאין בו סימן שהפקיד או שלח ביד עובד כוכבים, צריך שני חותמות. אבל יין מבושל ושכר, או יין שעירבו בו דברים אחרים, כגון דבש, וכן החומץ וחלב ומוריים ופת וגבינה וכל שאיסורו מדברי סופרים שהפקידו ביד עובד כוכבים, מותר בחותם אחד. ויש אומרים שאף בדברים שצריכים שני חותמות, לא אמרו אלא בשולח על ידי עובד כוכבים שאינו עתיד לראות החותם, אבל מפקיד שעתיד לראות חותמו די בחותם אחד, כי הוא ירא. ואף השולח, אם הודיע לחבירו צורת החותם וגם אמר לעובד כוכבים שהודיעו לחבירו, די בחותם אחד (הגה ויש אומרים דלא בעינן ב' חותמות רק בישראל חשוד, אבל בעובד כוכבים, הכל שרי על ידי חותם אחד, ובדיעבד יש לסמוך על זה) יו"ד (ק"ה, א).

ת"ר אין לוקחין ימ"ח מח"ג בסוריא (שחנוונים שבסוריא חשידי דלא קפדי אלפני עור לא תתן מכשול ומזבני לישראל דברים שלקחו מן העובד כוכבים מיהו אינהו גופיהו לא אכלי איסורא הלכך אם נתארח אצלו מותר לאכול עמו) לא יין ולא מוריים ולא חלב, ולא מלח סלקונדרית ולא חילתית ולא גבינה אלא מן המומחה (בתנו ה"ט) ואע"ג דקא חשיב חלב הוצרך לחשוב גבינה לפי שאין מעם איסורין שוה שהלב אסור

לט: - מ.

מבחוץ, אם ידוע שאין לו דבר טמא בעדרו, מותר, אפילו אין ישראל יכול לראותו בשעה שהוא חולב. היה לו דבר טמא בעדרו, והישראל יושב מבחוץ והעובד כוכבים חולב לצורך ישראל, אפילו אינו יכול לראותו כשהוא יושב, אם יכול לראותו כשהוא עומד, מותר, שירא שמא יעמוד ויראהו, והוא שידוע שחלב טמא אסור לישראל... יו"ד (קטו,א).

והדבש' דבש למאי ניהוש לה, אי משום איערובי (שמא עירב בו יין) מיסרא סרי, אי משום בישולי עובדי כוכבים נאכל כמו שהוא חי, אי משום גיעולי עובדי כוכבים נותן טעם לפגם הוא ומותר. **פסק הש"ע** שמן ודבש של עובדי כוכבים, מותרים, ואינם נאסרים משום בישולי עובדי כוכבים ולא משום גיעולי עובדי כוכבים יו"ד (קיד,ז).

והדבדבניות אע"פ שמנטפות אין בהן משום הכשר משקה. ורמינהי הבוצר לגת (לדרכן בגת ולעשות מהן יין) שמאי אומר הוכשר (לענין טומאה במשקה הנזלף הואיל ולכך הן עומדין ניהא ליה במאי דנפיק מינייהו, ודבדבניות עצמן הן לאכילה) הלל אומר לא הוכשר, ואודי ליה הלל לשמאי? התם קא בעי ליה למשקה (הקשו התוס', וא"ת ודקארי לה מאי קארי פשיטא דבוצר לגת תנן יו"ל ד"ד דמקשה דה"ה בוצר לאכילה והא דנקט לגת לרבותא דהלל דאפילו הכי לא הוכשר) הכא לא קא בעי ליה למשקה.

ומרית שאינה טרופה' תנו רבנן איזו היא מרית שאינה טרופה, כל שראש ושדרה ניכר (של כל דג ודג, שהדגים ניכרין בראשן בין טמא לטהור, שהטמאים ראשיהן חדים ואין להן חוט השדרה) ואיזו ציר שיש בה דגה, כל שכלבית אחת (גדילה מאיליה בציר דגים מטהורים ואם יש שם ציר דגים טמא אין כלבית גדילה בו) או שתי כלביות [דף מ ע"א] שוטטות בו (לשון שטיין על המים).

השתא כלבית אחת אמרת שרי, שתי כלביות מבעיא? לא קשיא כאן בפתוחות (פירש רש"י לא סגי בחדא דאיכא למימר מעלמא נפל

לרבי יוחנן למעוטי מוריים (דאסור אפי' בהנאה) וגבינת בית אונייקי, וסתמא כר"מ.

משנה ואלו מותרין באכילה חלב שחלבו עובד כוכבים וישראל רואהו, והדבש, והדבדבניות (אשכולות של ענבים) אע"פ שמנטפין אין בהן משום הכשר משקה, וכבשין שאין דרכן לתת לתוכן יין וחומץ, ומרית שאינה טרופה (שניכרין התיכות דגים) וציר שיש בה דגה, ועלה של חילתית (דהא לא מפסקו לה בסכינא) וזיתי גלוסקאות המגולגלין [זיתים הכנוסין בכלי עגול ומתחממין ונעצרין מאיליהן כעין גלוסקא, מגולגלין כמו מגולגלת שנתחממו ונרפו מהמת שמנן ובגמ' (מ:)] פריך פשיטא למאי ניהוש לה]. ר' יוסי אומר השלחין אסורין [אזיתים קמהדר ובגמ' (מ:)] מפרש לה] החגבים הבאים מן הסלולה (הנמכרין בסל לפני החנוני) אסורין (בגמרא מפרש מפני שמוזלף עליהן יין) מן ההפתק (מקום כינוסן של חגבים מלוחין) מותרין (דאין מוזלף עליהן עד שנותנו לפניו למכור) וכן לתרומה (מפרש בגמ').

(גמרא) תנינא להא דת"ר יושב ישראל (ואפילו אין רואהו) בצד עדרו של עובד כוכבים ועובד כוכבים חולב לו ומביא לו, ואינו חושש (הקשו התוס', תימה דהא תני במתני' וישראל רואהו משמע הא לא חזי ליה כל שעתא אסור יו"ל דרואהו לאו דוקא אלא ר"ל יכול לראותו).

היכי דמי, אי דליכא דבר טמא בעדרו, פשיטא [הקשו התוס' כיון דיושב בצד עדרו וליכא למוחש לגילוי כיון שכל שעה הוא תופסו בידו א"כ ליכא למוחש למידי מיהו היכא דיש לחוש לגילוי אסור כדפרישית לעיל דמסנת לא מהני מידי היכא דטרקיה כדאמרינן בבב"ק (קטו:)] ואי דאיכא דבר טמא בעדרו, אמאי? לעולם דאיכא דבר טמא, וכי קאי חזי ליה, וכי יתיב לא חזי ליה, מהו דתימא כיון דיתיב לא חזי ליה, ניהוש דלמא מיייתי ומערב ביה, קמ"ל כיון דכי קאי חזי ליה, אירתתני מירתת ולא מיערב ביה. **פסק הש"ע** חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו, אסור, שמא עירב בו חלב טמא. היה חולב בביתו וישראל יושב

אמר רב פפא, הלכתא עד שיהא ראש ושדרה ניכר של כל אחת ואחת. מיתבי התיכות שיש בהן סימן, בין ככולן בין במקצתן, ואפילו באחד ממאה שבהן כולן מותרות, ומעשה בעובד כוכבים אחד שהביא גרב של התיכות ונמצא סימן באחת מהן, והתיר רשב"ג את הגרב כולו? תרגמה רב פפא כשהתיכות שוות (כשמחברין אותן יחד מתחברות וניכרות ונראות שהיו כולן מדג אחד). א"ה, מאי למימרא? מהו דתימא ניהוש דלמא אתרמי, קמ"ל.

ההוא ארבא דצחנתא דאתי לסיכרא, נפק רב הונא בר חיננא וחזא ביה קלפי ושרייה, א"ל רבא ומי איכא דשרי כה"ג באתרא דשכיחי קלפי (די"ל שמא דגים טהורין וטמאין יש וקשקשים מן הטהורין באו כתבו התוס' ומיירי כגון שלא היה שם אלא מין אחד, ומאן דאסר היינו משום דשכיחי בה קלפי מעיקרא)? נפק שיפורי דרבא ואסר, שיפורי דרב הונא בר חיננא ושרי. א"ר ירמיה מדפתי, לדידי אמר לי רב פפי כי שרא רב הונא בר חיננא בצירן, אבל בגופן לא. אמר רב אשי, לדידי אמר לי רב פפא כי שרא רב הונא בר חיננא אפילו בגופן, ואנא לא מיסר אסרינא (לאכול גופן משום קליפי דמישתכחי בארבא ורב אשי קאמר לה) דקאמר לי רב פפא (דשרנהו רב הונא) ולא מישרא שרינא דהא אמר רב יהודה משמיה דעולא מחלוקת למבל בצירן, אבל בגופן דבריה הכל עד שיהא ראש ושדרה ניכר של כל אחד ואחד.

יתיב רב חיננא בר אידי קמיה דרב אדא בר אבהו ויתיב וקאמר עובד כוכבים שהביא עריבה (ספינה קטנה) מלאה חביות ונמצאת כילבית באחת מהן (הקשו התוס' פירוש הכשר כילבית היינו שתיים בפתוחות לפרשיי דלעיל, ולפי הר"ר אפרים שתיים בסתומות) פתוחות כולן מותרות (דכי היכי דהואי בהך הואי נמי ככולהו ואזלו לעלמא) סתומות היא מותרת וכולן אסורות. א"ל מנא לך הא? מתלתא קראי שמיע לי (מג' חכמים גדולים שהם כדאי לסמוך

ביה. התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו והקשה הר"ר אפרים מדתני בסמוך עובד כוכבים שהביא עריבה מלאה חביות ונמצאת כילבית באחת מהן פתוחות כולן מותרות, אלמא בפתוחות תלינן לקולא, דאמר כי היכי דהואי בהך הוה באחריני אלא לעלמא אזלו. ועוד קשה אי היישינן דמעלמא נפל בה שתיים נמי ניהוש דלמא העובד כוכבים הניחם שם. לכך היה מפרש הר"ר אפרים להפך בפתוחות סגיא בחדא דאיכא למימר אחריתי אזלא לעלמא וליכא למיהוש שמא העובד כוכבים הניח שם דאדרבה לקולא תלינן, אבל בסתומות צריך שתיים. מיהו יש ליישב פירוש רש"י דשאני התם שנמצאו שתיים כילביות באחת מן החביות אבל הכא אין נמצא כאן שום חבית להכשר כהלכתא, ולכך יש לפסול בפתוחות) כאן בסתומות.

איתמר, רב הונא אמר (אין הטעית כשרה, הלכא...) עד שתהא ראש ושדרה ניכר רב נחמן אמר או ראש או שדרה. מתיב רב עוקבא בר חמא ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת ופירוש רש"י משנה היא בחולין (נמ.). אלמא אין סימן לדגים בדבר אחר וקשיא לתרויהו. התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו ותימה (לומר שקשקש לא תרויהו) דא"כ כי משני באותם דדמו רישיהו לטמאים פירוש ולאותם הוצרך סנפיר וקשקשת, ומה תירץ אליבא דמ"ד או ראשו או שדרו ולבדוק בשדרה, דכל דג טמא אין לו חוט השדרה. לכך נראה דמשדרה לא פריך מידי, והא דלא השיב ליה תנא בהדי סנפיר וקשקשת היינו משום דסימני גוויי לא קא השיבו? אמר אביי כי תניא התיא בארא' ופלמודא, דדמו רישיהו לטמאים.

אמר רב יהודה משמיה דעולא מחלוקת למבל בצירן, אבל בגופן (לאכול גופן של דגים של טרית) דברי הכל אסור עד שיהא ראש ושדרה ניכר (הקשו התוס', וא"ת והא צירן נמי איסור דאורייתא כדאמרינן (חולין קיב:) הטמאים לרבות צירן ורומבן וז"ל דודאי דאורייתא צירן אסור מיהו צירן במיל ברוב, וגופן לא במיל דבריה לא במילה).

אמר ר' זירא מריש הוה מטבילנא בצירן (בחד סימן או בראש או בשדרה דהוה ס"ד דכי פליגי רב הונא ורב נחמן בגופן פליגי אבל בצירן אפילו רב הונא מודה) כיון דשמענא להא דאמר רב יהודה משמיה דעולא מחלוקת למבל בצירן, אבל בגופן דברי הכל אסור עד שיהא ראש ושדרה ניכר, בצירן נמי לא מטבילנא (דסבירא לי כרב הונא).

אין נקחין אלא מן המומחה, מכלל דדג טמא אית ליה עובר, ורמינהי דג טמא משריץ (דג עצמו במעי אמו) דג טהור מטיל ביצים?

סמי מכאן עוברין. א"ל רבי זירא לא תיסמי, תרוייהו מטילי ביצים נינהו, אלא זה משריץ מבחוץ (דג טהור לאחר שהוטלה ביצתו משרצת ונוצרת מאליה בחוץ ^{גי' ס"ב}) וזה (דג טמא) משריץ מבפנים (במעי האם לאחר שנגמרין ביציו במעיו).

למה לי מומחה, לבדוק בסימניו, דתניא כסימני ביצים (של עוף טהור) כך סימני דגים, סימני דגים סלקא דעתך, סימני דגים סנפיר וקשקשת כתיב בהו? אלא, כסימני ביצים כך סימני עוברי דגים, ואלו הן סימני ביצים כל שכודרת (משוכה שרחבה בראשה אחד והולכת ומקצרת ונמשכת) ועגולגלת (עגולה מצידיה ומגולגלת דאין צידיה רחבים) ראשה אחד כד (רחב, כלומר עשוי ככד שרחב מתחתיו בית מושבו) וראשה אחד חד טהורה, ב' ראשיה חדין וב' ראשיה כדין טמאה, חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים טמאה, חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים טהור, חלבון וחלמון מעורבין זה בזה זו היא ביצת השרץ צב והלטאה מטילי ביצים הן צב הוא הדומה לצפרדע ונפקא מיניה דאם ריקמה וניקבה מטמא כמגע (קכו:)?

אמר רבא בשנימוחו ונקשו התוס', תימה אמאי לא משני קסבר סימני עוברי דגים לאו דאורייתא ולכך אין לבדוק בסימנים, דה"נ משני בחולין (סד). גבי סימני ביצים (של עוף טהור) דלאו מדאורייתא נינהו דקא פריך ולבדוק בסימנים ומשני סימני ביצים לאו מדאורייתא. ואור"ת דשמע מינה מהכא סימני עוברי דגים דאורייתא. ולכך יש להתיר הבורבוטש אע"ג דאין אנו מוציין בהם קשקשים דהא יש בהם סימנים ועוברים. מיהו יש לדהות לעולם אימא לך סימנים לאו דאורייתא, והא דלא שני הכא, משום דאכתי תיקשי דאין נקחין אלא מן המומחה משמע דאין שום צד היתר ליקח שלא מן המומחה ואין זה דאם לא נימוחו שהסימנים ניכרים ואומר של דג פלוני טהור דהשתא איכא תרתי לטיבותא וכה"ג נקחים אף שלא מן המומחה כדאמרינן התם (גג:) גבי ביצים דלוקחין מהן כשאומר של עוף פלוני טהור לכך הוצרך לתרץ בשנימוחו, כך דקדק ר"י. וא"ת דאכתי לאו מילתא

עליהם כעל המקרא) מרב ושמואל ורבי יוחנן. **פסק הרמב"ם** עכו"ם שהביא עריבה מליאה חביות פתוחות של ציר ודג אחד טהור באחת מהם כולן מותרות, היו סתומות פתח אחת ונמצא בה דג טהור שניה ונמצא בה טהור כולן מותרות, והוא שיהיה ראשו של דג ושדרו קיים כדי שיהא ניכר שהוא דג טהור, לפיכך אין לוקחין דגים מרוצצין מלוחין מן העכו"ם והם הנקראים טרית טרופה, ואם היה ראש הדג ושדרו ניכר אף על פי שהוא מרוצץ מותר ליקח אותו מן העכו"ם מאכלות אסורות (ג,כג). **פסק הש"ע** א. עובד גלולים שהביא חבית מלאה מציר דגים, אם כילכית (פי' הערוך דג טמא, וכן פירש רש"י, ואחרים פירשו שהוא דג טהור) אחת שוטמת בו, מותר, שזה סימן שהוא מדגים טהורים. ואם לאו, אסור. והני מילי דסגי בכילכית אחת, בחבית סתומה, אבל אם היתה פתוחה, אינה ניתרת בפחות משתים, אבל באחת היישינן שמא מעלמא אתא. ויש מי שאומר שאם היו חביות רבות, וכולן פתוחות, וכילכית דהיינו דג טהור משוטט באחת מהן, כולן מותרות, היו סתומות, פתח אחת מהן ומצא בה כילכית, היא מותרת. שנייה ומצא בה כילכית, כולן מותרות. ויש מי שאומר דהא דשריא ע"י כילכית, הני מילי כשאין בה דג או חתיכה שאין בהם קשקשים, אבל אם יש בהם, הכל אסור יו"ד (פג, א). ב. מצא חתיכות דגים ויש באחת מהן קשקשת, אם החתיכות מתאימות, כולן מותרות חזקה, מדג אחד באו. ואם אינן מתאימות, אלו שנמצאו בהן קשקשים מותרות, והשאר אסורות, אפילו כולן מלוחות ביחד. (הגה ואם נמצא שם דג שיש לו ראש רחב ושדרה, מותר לאכול, דודאי היה לו קשקשים. אבל אם הדג שלם, ואין אנו רואים בו קשקשים, אין לסמוך אראש ושדרה יו"ד (פג, ד).

אמר רב ברונא אמר רב קירבי דגים ועוברין אין נקחין אלא מן המומחה.

רמי ליה עולא לרבי דוסתאי דמן בירי (מקום) מדקאמר רב קירבי דגים ועוברין (ביצים שלהן)

שלנו או נשנו מעלינו) שבו (הדבוקין בעליו או שנשרו בכלי) מהו דתימא ניהוש דלמא מייתי (קרטיין אחריני דאיפסיק בסכינא) ומערב ביה (ועריב בהני) קמ"ל, דהא אישתרוקי היא דאישתרוק (ומן העלין לכלי עצמן אישתרוקי נשמטו) ואתא בהדה.

וזיתי גלוםקאות המגולגלין. פשיטא? לא נצרכא אע"ג דרפי טובא (מגולגלין ביותר וגרעינתם נשמטת דכיון דרפי כולי האי...) מהו דתימא חמרא רמא בהו, קמ"ל הני מחמת מישהא הוא דרפו.

ורבי יוסי אומר שלחין (שמשלתחין גרעינין מעצמו) אסורין. היכי דמי שלחין? א"ר יוסי בר חנינא כל שאוחזו בידו וגרעינתו נשמטת.

'החגבין הבאין...' ת"ר החגבין, והקפריסין, והקפלוטות [קפלוטות (כניסין) מבושלין וכבושין במכבש ומתקיימין ואין בהן משום בשולי עובדי כוכבים דנאכלים חיין ולא משום גיעול דמעם הגיעול פוגמו ולא משביחו] הבאין מן האוצר ומן ההפתק (מקום כינוסן שהן עצורין שם זה על זה) ומן הספינה (פתחו תופי וזו אף זו קתני שאוצר מתקיים יותר מהפתק והפתק יותר מספינה) מותרין, הנמכרין בקטלוזא (שוק) לפני חנוני אסורין, מפני שמזלף יין עליהן. וכן יין תפוחים של עובדי כוכבים הבאין מן האוצר ומן ההפתק ומן הסלולה מותרין, הנמכר בקטלוזא אסור, מפני שמערבין בו יין.

ת"ר פעם א' חש רבי במעיו, אמר כלום יש אדם שיודע, יין תפוחים של עובדי כוכבים אסור או מותר, אמר לפני ר' ישמעאל ב"ר יוסי פעם אחת חש אבא במעיו, והביאו לו יין תפוחים של עובדי כוכבים של ע' שנה, ושתה ונתרפא אמר לו כל כך היה בידך ואתה מצערני, בדקו ומצאו עובד כוכבים אחד שהיה לו שלש מאות גרבי יין של תפוחים של ע' שנה, ושתה ונתרפא, אמר ברוך המקום שמסר עולמו לשומרים. **פסק הש"ע**

הקפריסין והקפלוטות והחגבים שלהם, הכבושים מותרין, והוא שרואה שמוציאים

פסיקתא היא דהא אם אמר אני מלחתים נאמן אף שלא מן המומחה ויש לומר דבר זה לא שניה ברוב מוכרים שיהיו בשעת מליחה. **ורבינו יהודה הקשה על פרי"ת דאי סימני דגים דאורייתא אם כן תלי תניא בדלא תניא דקאמר כסימני ביצים כך סימני עוברי דגים ועוד הקשה מן הירושלמי דפירקין נתן בר רבא אמר קמיה שמואל ידע אנא מפרשא בין עוברי דגים טמאים לעוברי דגים טהורים, עוברי דגים טמאים עגולים, עוברי דגים טהורים ארוכים, חמי ליה הדא סלפוטא א"ל כזה מהו פירוש הראה לו עובר של דג טהור וא"ל טמא א"ל לא ביש לי דאמרת על טהור טמא אלא סופך לומר על טמא טהור, משמע דיש עוברי דג טמא דומין לשל טהור כמו כביצים דאיכא דעורבא דדמיה ליונה אלמא סימנים לאו דאורייתא ואין לסמוך על סימני עוברי דגים. מיהו אין לאסור הבורבוטש כי אמת הוא שיש לו במים ומשירן בשעה שעולה מן המים).**

ולרבי דוסתאי דמון בירי דאמר סמי מכאן עוברין (לשטיטו לפסק לקחת זילי דג מן הגוי, כיון שדג טמא משקיץ ואין לו זילים) **[דף מ ע"ב]** והתניא כסימני ביצים כך סימני עוברי דגים (אלמא יש לדגים עוברין)? לאו תרוצי מתרצת לה כך סימני קירבי דגים. והיכי משכחת בסימני קירבי דגים שיהא כד וחד? משכחת לה בשילפוחא (של דג שמליאה רוח).

אם אין שם מומחה, מאי (כשנימוחו העוברין קבעי לה)? אמר רב יהודה כיון דאמר אני מלחתים (הדגים וראיתי שדגים טהורין הן ומהן הוצאתי קרביים הללו) מותרין.

רב נחמן אמר עד שיאמר אלו דגים (שיראה לו הדגים עצמן אבל ב'אני מלחתים' לא מהימן דשמוא לא בקי בהן) ואלו קירביהן. אורי ליה רב יהודה לאדא דיילא (שמש רגיל להיות שכיר לעושה סעודה לתקן תבשילין), כיון דאמר אני מלחתים מותרין. **פסק הש"ע** קרבי דגים אינם נקחים אלא מהמומחה, אא"כ אומר לו הישראל (הגה או עו"ג) המוכרם אני מלחתים והוצאתים מדג טהור. אבל אם אמר לו טהורים הם, אינו נאמן, אא"כ היה אדם שהוחזק בכשרות יו"ד (פג, ז).

זעלה של הילתית' פשיטא (למותי כליכלה) לא נצרכה אלא לקרטיין (פירוים וחסיכות קטנות של הפרי

מ:

אכלינן משמע דק"ל דלא חיישינן למיעוטא, ואילו בבכורות ובנפל פסקינן כרשב"ג דחייש למיעוטא וי"ל דודאי רשב"ג לא חייש למיעוטא כדמשמע הכא, וההיא דנפל שאני דהוא מיעוט המצוי דנפלים שכיחי, ושם ודאי יש לחוש כדאמרין (יבמות קכא). גבי ראוהו נופל למים שאין להם סוף או ראוהו גוסס דאשתו אסורה אע"פ שרוב גוססין למיתה וחיישינן למיעוטא מפני שהוא מיעוט המצוי, וההיא דבכורות מיירי שראינה חולבת קודם לידה דודאי הוחזקה מן המיעוט, אבל ודאי בשאר בהמות חלב פותר וכן הלכה).

(גמרא) אי דנעבדין פעם אחת בשנה, מאי טעמא דרבנן (מדלא קתני וחכמים אומרים אינו נעבד אלא מי שיש בידו... מכלל דסבירא להו דנעבדים וכן ביארו התוס'?)

א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן במקומו של ר"מ היו עובדין אותה פעם אחת בשנה, ור"מ דחייש למיעוטא גזר שאר מקומות אטו אותו מקום וקשיו תוס' וא"ת לעיל (לד): גבי גבינת בית אונייקי לא גזר נמי ר"מ שאר מקומות ויש לומר דשאני התם דבאותו מקום נמי לא היו נשחטין לעבודת כוכבים כי אם המיעוט, ואי הוה גזרינן שאר מקומות אטו אותו מקום הוי מיעוטא דמיעוטא, אבל כאן במקומו של ר"מ היו כולם עובדין כל הצלמים, וה"נ גזר ר"מ על הכותים מפני דמות יונה שמצאו בהר גרויים והיו כל בני המקום עובדין לה (הולין 1:). ורבנן דלא חיישי למיעוטא לא גזרו שאר מקומות אטו אותו מקום.

אמר רב יהודה אמר שמואל באנדרטי של מלכים שנינו (פירש רש"י שהמלך מת עושין צורתו בפתח השער לזכרון, והתם קאמר רבי מאיר דאגב חביבותא פלחי ליה. תוס' הביאו את פירוש רש"י. וכתבו, ור"ת פ"י צורת שלמון החי עושין לכבודו וראיה לדבר מאנדרטי של נבוכדנצר, ועוד דאמר במדרש אדריונוס קיסר הלך את ר' יהושע למייל במדינה הראהו צורת צלמים שהיו עושין לכבודו. עוד כתבו תוס' פירש רש"י ובההוא קאמר רבי מאיר דאגב חביבותייהו פלחי להו ומפרש נמי בעומדין על פתח מדינה דחשיבי טפי משמע, אבל בשאר צלמים לא אסר רבי מאיר. וקשה דהא תנן לקמן (מא). מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורין ולשון מצא משמע בשוק או בשדה ואפילו למאי דמוקי לה שמואל לקמן בעומדים על בסיסן ופירש רש"י על בימוס שלהן ששם עובדין אותם לא נהירא דלשון מצא לא משמע כן אלא שיש להם בית מושב רחב ויכולין לעמוד לכתן וניכרים שלא נשתברו מצלם שלם. ועוד קשה דהכא משמע דסתם אנדרטי של מלכים פלחי להו טפי ואדרבה בשבת (עב):

אותם מהאוצר, אבל הנמכרים בחנות, אסורים, שמוא זילף עליהם יין. וכן זיתים שלהם הכבושים, מותרים, אפילו רכים הרבה עד שגרעינתן נשממת, ולא חיישינן שמוא זילף עליהם יין, ובלבד שלא יהיו התוכות בסכין שלהם (הגה דמאחר שהם חריפים, בלעו מן הסכין...) י"ד (קידה). ב. יין תפוחים ויין רמונים וכיוצא בהן, מותר לשתותו בכל מקום, דדבר שאינו מצוי לא גזרו עליו י"ד (קידה).

וכן לתרומה? מאי וכן לתרומה? אמר רב ששת וכן לכהן החשוד למכור תרומה (אין דמיה יקרים שאינה ראויה אלא לכהנים) לשם חולין לפניו הוא דאסור, אבל הכא מן האוצר ומן ההפתק ומן הסלולה מותר, אירתותי מירתת, סבר שמעי ביה רבנן ומפסדו ליה מינאי (יפקירו את כל האוצר).

פרק כל הצלמים

משנה כל הצלמים אסורין (בהנאה) מפני שהן נעבדין פעם אחת בשנה, דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל או צפור או כדור (ובגמרא מפרש דהני ודאי נעבדין דמשום חשיבותא אשקלוה להנך הפצי בידיהו) רבן שמעון בן גמליאל אומר אף כל שיש בידו כל דבר (כתבו תוס' בגמ' מפרש טעמא דר"מ משום דחייש למיעוטא וגזר שאר מקומות אטו אותו מקום, ורבנן דלא חיישי למיעוטא לא גזרי. ומשמע מהכא דרשב"ג נמי לא חייש למיעוטא ופליג אדר"מ ותימה דא"כ קשיא דרשב"ג ארשב"ג וקשיא הלכתא אהלכתא, דרשב"ג דהכא לא חייש למיעוטא ובשבת (קלה): תנן רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל, הא לא שהה כגון שנטרף נ"י הלמן או שאכלו ארי הוי נפל, אע"ג דרוב נשים אינן מפילות אלמא חייש למיעוט נפלין, ותנן נמי בבכורות (כג): רשב"ג אומר הלוקה בהמה מניקה מן העובד כוכבים פטורה מן הבכורה דלא מרחמא אלא אם כן ילדה (כ"ל סולאי הולל שמניקה הו"ל זנה, שאין חשק שנאמר ששוכה את בן חניכיה ומניקה) משמע אבל מטעם חולבת לא (כ"ל מטעם ק"ל לה חלב, לא נאמר שכך ציכרה) דחלב אינו פותר, דחיישינן למיעוט חולבות אע"פ שאינן יולדות (הכי שלשנ"ג חיישין למיעוטא). (עוד קשה...) והלכתא קיימא לן כרבנן דלא חיישי למיעוט דאמרין בהולין (יא): ור"מ דחייש למיעוטא היכי אבל בישראל, ומדלא קאמר היכי

של ר"מ דלנוי עבדי להו. **לכך נראה** מחלוקת בשל כפרים דר"מ אסר להו בכל מקום דלמפלחינהו עבדי להו ורבנן שרו בכל מקום דסברי לנוי עבדי להו, אבל בשל כרכים ד"ה לנוי בעלמא עבדי להו ומותר (עין **צמח** 'ס וצמח'ס"א שתיכון זה ללאורה מוקפה ממחלך הגמ' וע"ש צמח'ולאס) ופריך ושל כפרים מי איכא למ"ד לנוי עבדי להו כלומר היאך תעלה על דעתך להעמיד מחלוקתם בשל כפרים ויחלקו רבנן על רבי מאיר לומר דככפרים לנוי עבדי להו הא ודאי למפלחינהו עבדי להו אלא אי אתמר הכי אתמר מחלוקת בשל כרכים דהנהו עבדי לנוי אלא ר"מ אסר בכל הכרכים גזור רובא דשאר מקומות שאין נעבדין כלל אטו מקומות דנעבדין אף בכרכים פעם אחת בשנה ורבנן לא גזרי רובא אטו מיעוטא, אבל בשל כפרים ד"ה אסורין דכולהו כפרים למפלחינהו עבוד) מ"מ? לנוי עבדי להו. וככפרים מי איכא למ"ד לנוי קעבדי להו, דכפרים ודאי למיפלחינהו עבדי להו (מי שרו רבנן הא ודאי דכפרים למפלחינהו עבדי להו דבני כפר לא עבדי לנוי)? אלא אי אתמר הכי אתמר, אמר רבה מחלוקת בשל כרכים, אבל בשל כפרים ד"ה אסורים.

'וחכ"א אינן אסורין...' מקל, שרודה את עצמו תחת כל העולם כולו כמקל (לשון גנאי נקיט כלומר שרודה על כל).

צפור, שתופש את עצמו תחת כל העולם כולו כצפור.

כדור, שתופש את עצמו תחת כל העולם כולו ככדור (כתבו התוס' שהעולם עגול כדאיאת בירושלמי שאלכסנדרוס מוקדון עלה למעלה עד שראה כל העולם ככדור ואת הים כקערה פי' ים אוקינוס שמקף את כל העולם).

תנא, הוסיפו עליהן סייף, עטרה, וטבעת. סייף, מעיקרא סבור לסטים בעלמא, ולבסוף סבור שהורג את עצמו תחת כל העולם כולו. עטרה, מעיקרא סבור גדיל (שם אומן) כלילי (עטרה) בעלמא, ולבסוף סבור כעטרה למלך. טבעת, מעיקרא סבור אישתיימא (שליח הנושא חותם המשלחו) בעלמא, ולבסוף סבור שחותם את עצמו תחת כל העולם כולו למיתה.

'רבן שמעון בן גמליאל...' תנא אפילו צרור, אפי' קיסם.

משמע שאין סתמן לעבוד דקאמר אי דהוא אנדרטי וסגיד ליה אי דקבליה עליה... **לכך פי' רבינו תם** דהכא קאי אהיתרא דרבנן והכי קאמר הא דשרו רבנן במתניתין היינו דוקא באנדרטי של מלכים ובעומדין על פתח מדינה דבהנהו שרו רבנן דודאי לנוי עביד להו. **ורבי אלחנן מיישב** פירוש רש"י דודאי קאי ארבי מאיר ובשאר צלמים לא אסר וההיא דלקמן דתבנית יד ותבנית רגל מיירי בשל כפרים והנהו ודאי אסורים אפילו לרבנן דודאי למיפלחינהו עבדי להו ובכך ניהא דכי דייק לה במילתיה דרבי יוחנן הא צלמים עצמן אסורין וסתמא כרבי מאיר לא מצי למימר דסתמא כרבי מאיר מסיפא דתבנית יד ורגל דההיא אתיא אפילו כרבנן כדפרישית. והא דמשמע בשבת (עב:) דאנדרטי אין סתמן נעבד לא איירי בשל מלכים אלא בשל שולטנות והכא מיירי בשל מלכים, ובהכי ניהא דנקט הכא באנדרטי של מלכים ולא קאמר באנדרטי סתם וכן משמע בירושלמי דשל מלכים נעבדין יותר דקאמר התם אם דבר ברי שהוא של מלכים דברי הכל אסור, אם דבר ברי שהוא של שולטנות דברי הכל מותר, אלא אנן קיימין בסתם ר"מ סבר סתמן של מלכים וחכ"א סתמן של שולטנות. ולפ"ת קשה קצת דכי קאמר לקמן סתמא כר"מ הוה מצי למימר סתמא אפילו כרבנן שהרי לא התירו אלא אנדרטי.

אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ובעומדין על פתח מדינה שנינו (בהנהו קאמר רבי מאיר דחשיבי להו).

[דף מא ע"א] אמר רבה מחלוקת בשל כפרים, אבל בשל כרכים ד"ה מותרין והקשו התוס' לפום ריהטא משמע (כמו 'על פניו נלחה') דמוקי פלוגתייהו דר"מ ורבנן בגזרת שאר מקומות אטו אותו מקום, והכי פירושו מחלוקת בשל כפרים שהן נעבדין במקומו דגזרינן בכל הכפרים אטו אותו מקום, דאע"ג דשאר מקומות לא פלחי להו אלא לנוי עבדי להו אסורי ורבנן לא גזרי שאר מקומות דכפרים, אבל בשל כרכים דברי הכל מותרים בכל הכרכים דבכולהו לא עבדי להו אלא לנוי בעלמא ולא גזרינן כרכים אטו כפרים. **אבל** ק"ק הלשון דפריך ושל כפרים מי איכא למ"ד דלנוי עבדי להו, ומאי פריך הא ודאי דבין לר"מ בין לרבנן כפרים של שאר מקומות עבדי להו לנוי, ולא אסר בהו ר"מ אלא משום דגזר אטו של שאר מקומות. ועוד קשה הא דקאמר אבל של כרכים ד"ה לנוי עבדי להו משמע התם מודו תרווייהו דלנוי עבדי להו הא בשל כפרים פליגי אי עבדי לנוי אי למפלחינהו, וליתיה דכולהו מודו דבמקומו של ר"מ עבדי להו למפלחינהו והכי ה"ל למימר מחלוקת בשל כפרים ר"מ גזר שאר מקומות אטו אותו מקום ורבנן סברי לא גזרינן, אבל בשל כרכים ודאי לנוי עבדי להו פירוש ומוותרין בכל מקום, ובכרכים אפילו במקומו

מ.א.

משויברה ישראל, דודאי אמרי אילו שיברה ישראל לא היה מניחה שם אלא היה מבקרה לגמרי מן העולם. ופריך ליה תלמודא והאנן שברי צלמים תנן דמשמע דוקא צלמים דאיכא ספק ספיקא אבל לא שברי עבודת כוכבים דאי ס"ד שברי עבודת כוכבים נמי מותרין היה לו לשנות שברי עבודת כוכבים דהוה חידוש מפי, אלא ודאי מדשבקינהו לשברי עבודת כוכבים ונקט שברי צלמים, דוקא קתני, ושברי עבודת כוכבים אסורים משום דודאי עבודה ומי יימר דבטלות, ומסיק ה"ה דאף שברי עבודת כוכבים מותרין ואין לחלק בשברים, והא דקתני שברי צלמים משום דקבעי למיתני סיפא מצא תבנית יד או רגל של צלמים אסורין, והיטב יש לידע שברים של צלמים מדלא נקטי מידי בידיהו ואסורין לר"מ, משום שאינם שברים גמורים כדמוקי לה שמואל בעומדין על בסיסן, ואם נקט שברי עבודת כוכבים ברישא הוה אמינא דוקא תבנית יד ורגל דעבודת כוכבים אסורין מפני שכשהיתה שלימה היתה נעבדת תדיר והרבה הן שהיו משתחווים ליד או לרגל בפני עצמן כשהיו מהוברים הלכך גם כשנפרד לא נתבטל מאחר שהוא דבר שלם שעומד צלם על בסיסן, אבל צלמים שאינם נעבדין אפי' לר"מ אלא פעם אחת בשנה ואיכא למימר שהיד והרגל שלא היו נעבדין לבדם אף במהובר כלל אם כן כשנפרדו נתבטלו לגמרי ומשום הכי נקט שברי צלמים. וא"ת מ"מ היה לו להשמיענו היתר שברי עבודת כוכבים דכה דהיתירא עדיף זי"ל דכאן ודאי כה דאיסורא דתבנית יד ורגל דצלמים עדיף, כי טעם גדול היה לנו להתיר כדפרשינן דמהזיקינן להו למבטולינן הואיל ואף בחיבורן לא היו נעבדין מעולם, ובמה שלא שנאה כלל במשנתנו היתר שברי עבודת כוכבים לא הפסדנו כלום כי יש ללמדו ממשנתנו שאין לחלק כמו שפירש הטעם בדברי שמואל).

והאנן תנן שברי צלמים? ה"ה דאפי' שברי עבודת כוכבים (פתבו התוס') הא דלא משני הכא כמו שתירין בסמוך על תיובתא דרבי יוחנן דמשני רשב"ל משום דאתי למידק הא צלמים עצמן אסורין וסתמא כר"מ, דאותו תירוץ לא שייך כאן על מה שהקשינו לשמואל, דשמואל אמתניתין קאי ומוקי לה כר"מ, ואומר דלר"מ אע"ג דחידוש הוא דשברים מותר לאו חידוש הוא כ"כ בשברי צלמים אלא ודאי דאף בשברי עבודת כוכבים עצמה מותרים דאיכא נמי כמה ספיקות כדפרישית ומקשינן ליה כיון דאף שברי עבודת כוכבים מותרים אמאי שבקינהו ונקט שברי צלמים דודאי אין לו להניח חידוש היתר שברים דאירינן בהן להשמיענו חידוש איסור צלמים דלא איירינן מינייהו ומשום הכי קא משני דטוב לו להניח חידוש היתר עבודת כוכבים להשמיענו חידוש איסור בצלמים גופייהו בתבנית יד ורגל כדפרישית דמייא לשברים, אבל בתר הכי מוקי לה כרבנן א"כ שברי צלמים לגופייהו לא אצטריך כלל

בעי רב אשי תפש בידו צואה, מהו? מי אמרינן כ"ע זילו באפיה כי צואה, איכא דאמרי הוא מיהו זיל באפי כ"ע כצואה? תיקו. **ספק הש"ע** כל הצלמים של עבודת כוכבים הנמצאים בכפרים, אסורים, דסתמא לשם עבודת כוכבים נעשו. והנמצאים בכרכים, מותרים, דודאי לנוי נעשו אא"כ עומדין על פתח המדינה והיה ביד הצורה צורת מקל או צפור או כדור או סייף או עטרה ומבעת. (הגה צורות שמשתחווים להם, דינם כדין הצלם ואסורים בלא ביטול. אבל אותן שתולין בצואר לזכרון, לא מקרי צלם, ומותר) יו"ד (קמא,א).

משנה המוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין (טעמא מפרש בגמ' דכי הוו שלימים ספק לא עבדום ואת"ל עבדום אימור בטלום לכך שיברום הוי ספק ספיקא וקולא) מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורין, מפני שכיוצא בהן נעבד (תבנית יד לבדה הן עובדין).

(גמרא) אמר שמואל אפי' שברי עבודת כוכבים (לא תימא שברי צלמים דוקא משום דשמא לא עבדום מעולם אפי' כשהיו שלימים, דאפילו שברי עבודת כוכבים שראינום שעבדוה כשהיתה שלימה מותרין דכיון דנשברה שוב אין עובדין אותה כתבו התוס', נראה לר"י כי שמואל שסובר שברי עבודת כוכבים מותרין אית ליה נמי עבודת כוכבים שנשתברה מאיליה מותרת כרשב"ל, ורשב"ל דקאמר עבודת כוכבים שנשתברה מאיליה מותרת אית ליה נמי דמוצא שברי עבודת כוכבים מותרין, ותרוייהו חד טעמא אית להו, וכן משמע בסמוך דרבי יוחנן מוטיב לרשב"ל ממתני' דהמוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין משמע הא שברי עבודת כוכבים אסורין ומוכח מיניה דעבודת כוכבים שנשתברה מאיליה אסורה, ורשב"ל אית ליה דשברי עבודת כוכבים מותרים, משום דסבר עבודת כוכבים שנשתברה מותרת, וה"פ דמילתיה דשמואל ואפי' שברי עבודת כוכבים כלומר לאו דוקא שברי צלמים שרי משום ספק ספיקא דאימור לא עבדום, ואת"ל עבדום אימר בטלום, אלא אף שברי עבודת כוכבים דודאי עבודה מותרין דכיון דאי ידעי בודאי שנשתברה מאיליה מותרת א"כ סתם שברים מותרין דרוב שבירותיה הוו ביטול דמפי שכיח שבירת עובד כוכבים או נשתברה מאיליה

השובין שלו על מפתן) שמניחין את הדגון ועובדין את המפתן, דאמרי הכי שבקיה איסריה לדגון (גבורת ושררת הצלם עזבתו והלכה וישבה על המפתן. 'איסריה' שר שלו כמו איסריה דעניותא ואתא איתב ליה על המפתן).

איתיביה המוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין, הא שברי עבודת כוכבים אסורין (הקשו התוס' נראה לפרש דהכי פריך דהך משנה סתמא שניה ור"מ לא הוזכר בה, וא"כ נוכל להעמיד אף כרבנן ובסתם צלמים שאין בידם כלום שנהלקו ר"מ ורבנן מיירי הכא והכי דייק בשלמא לר"מ דאסר צלמים עצמם הוצרך לשנות היתר בשברים אלא לרבנן השתא צלמים עצמם שרו שברים מבטייא אלא ש"מ למידק אתא הא שברים של עבודת כוכבים אסורין, והשתא ליכא לשנויי כדשני לעיל ה"ה אפי' שברי עבודת כוכבים מותרין ומשום דקא בעי למיתני מוצא תבנית יד... דהך תירוצא לא שייך אלא אליבא דר"מ דאסר סתם צלמים, אבל לרבנן עדיין הקושיא בדוכתה אמאי תני שברי צלמים אם לא לדקדק הא שברי עבודת כוכבים אסורין ומשני לא תוקמה כרבנן ותידוק הא שברי עבודת כוכבים אסורין אלא תוקמה כר"מ ותידוק הא צלמים עצמם אסורין אבל שברי עבודת כוכבים לעולם מותרין, ומאחר שבא להשמיענו סתמא כר"מ אין להקשות מה שהקשינו לעיל לשמואל ליתני שברי עבודת כוכבים וכ"ש שברי צלמים דאי תנא שברי עבודת כוכבים לא היינו יכולין לדקדק הא צלמים עצמם אסורין אלא הא עבודת כוכבים עצמה אסורה ובהא כו"ע מודו, ואין להקשות מאחר דמוקי לה כר"מ לימא משום דבעי למתני סיפא כדשני לעיל כי נראה קצת דוחק בהיות כי בא לאשמועינן חידוש בשברים ומניח שברי עבודת כוכבים משום סיפא אבל השתא קאמר דלא בא לאשמועינן בשברים כלל ולא בא אלא לדיוק, אבל אליבא דשמואל משמע דבא להודיע דשברים מותר כדפרישית לעיל)?

לא תימא שברי עבודת כוכבים אסורין, אלא אימא הא צלמים עצמן אסורין, וסתמא כר' מאיר (ואע"ג דאסר בצלמים מודה בשבריהן).

(ומקשינן) ורבי יוחנן (דקאמר הכא מודה ר"מ דשברי צלמים מותרין) מדר"מ נשמע להו לרבנן (דרבנן נמי שרו בשברי עבודת כוכבים כתבו התוס' לפר"ת (הוצלו לנכחו לעיל) דפירש לרבנן דאסרי כל צלמים אם אין בידם כלום ^{גי' סכ"ח} הו"ן מאנדרשי עומד על פתח מדינה נראה דה"מ למפרך מרבנן גופייהו דלעולם בצלמים האסורים יש להחמיר בשבריהם כשברי

כאשר אפרש לקמן) והא דקתני שברי צלמים (כתבו התוס', וא"ת בלא מלתיה דשמואל נמי תקשי רישא לסיפא רישא שברי צלמים מותרין וסיפא תבנית יד ורגל אסורין ויש לומר דאי לאו מלתיה דשמואל הוה אמינא שברי עבודת כוכבים אסורין וסיפא משתמע שפיר בשברי עבודת כוכבים) משום דקבעי למיתנא סיפא מוצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין, מפני שכיוצא בהן נעבד (דאי תנא עבודת כוכבים הוה אמינא דוקא עבודת כוכבים דמוצא תבנית יד או תבנית רגל דאסורה אבל צלמים אפי' תבנית יד שרי להכי תנא ברישא צלמים למימר דאע"ג דשמוא לא עבדום אפ"ה לשבר חשוב כגון תבנית יד חיישינן וכשעומדין על בסיסן כדמוקים ליה לקמן).

תנן מוצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין, מפני שכיוצא בו נעבד אמאי, [דף מא ע"ב] והא שברים נינהו? תרגמה שמואל בעומדין על בסיסן (על כנן מקום המתוקן לה כיון דאותבינהו התם ודאי פלחי להו כתבו התוס', פירש רש"י על כימום שלהן. ולשון מוצא קשיא דמשמע בשוק או בשדה לכך נראה לר"ת לפרש שיש להם בית מושב רחב שיושבין עליו לבדם ואינם נראים כשברים אלא נראה שכן הן מתחלה נעשים). פסק הש"ע המוצא שברי צלמים מושלכים, או בתוך שברי נחושת, או אפילו שברי עבודת כוכבים עצמן, מותרים. אבל מוצא תבנית יד או רגל והוא עומד על בסיסו, אסור יו"ד (קמא,ב).

אתמר עבודת כוכבים שנשתברה מאיליה רבי יוחנן אמר אסורה, רשב"ל אמר מותרת. רבי יוחנן אמר אסורה, דהא לא בטלה, רשב"ל אמר מותרת, מסתמא בטולי מבטיל לה, מימר אמר איחי נפשה לא אצלה, להחוא גברא מצלה ליה.

איתיביה ר' יוחנן לרשב"ל וְלֹאֵשׁ דְּגֹן וְשֵׁתָיו פְּפוֹת יָדָיו פְּרָתוֹת... וכתוב (פסוק לחמיו) עַל-פֶּן לֹא-יִדְרְכוּ כַּהֲנֵי דְגָן... עַל-מִפְתָּן דְּגֹן (אלמא חשיבי להו שברים)? אמר לו משם ראייה (בתמיה) התם (לאו עבודת כוכבים שבורה קחשיבי לה, דאינהו סבור כיון שראו אברים

מא:

הנינא הוואה, דאמר רבי הנינא הוואה חזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו (ביארו התוס' בירושלמי קאמר תפטר בשמת בתוך היישוב פירוש ביישוב הדעת).

ואבעית אימא ספק וספק הוא (כי היכי דמספקא לן אם עישרן אם לאו, נמי מספקא לן אם היו מעולם טבל אם לאו, דאע"ג דנגמרה מלאכתן השתא ונתמרחו בכרי איכא למימר לא באו לכלל טבל מעולם) אפשר דעבד כדר' אושעיא ודהכניסה במוץ שלה, ולא ראה פני הבית (ר"ל דה סהכניסה לפני גמר מלאכתה, קרי לא ראה פני הבית) ואע"ג דטבל שלא ראה פני הבית מיתסר באכילת קבע והכא מחזקינן להו בחזקת מתוקנין ושרינן להו באכילת קבע, אין כאן ספק מוציא מידי ודאי, דאכילת קבע בדאורייתא לא אשכחינן ומדרבנן הוא דמיתסר והימנזה רבנן לחזקת חבר לתקנתא דידהו אבל אי הוה חזינן ליה דמרחינהו קודם שראו פני הבית ובאו לכלל טבל לא נפקי תו מידי ודאי עד דמעשרינהו קמין] דאמר מערים אדם על תבואתו ומכניסה (לחצירו) במוץ שלה [ולא ימרחנה בכרי בגורן שבשדה דמירוח הוא גמר מלאכה והכנסתו לבית הוא קובעתו למעשר לאסור בו אכילת עראי כדאמרינן (ב"מ פה). וכיון דהכניסה קודם גמר מלאכה לא קבעה ליה לכך וכי מהדר להו וממרח להו בתוך הבית לא מקבעי, דפני הבית הוא דקבעי ולא תוך הבית כדיליף התם מ'זאכלו בשעריך' ואפילו מירחו בשדה והכניסו דרך גגות וקרפיפות אמרינן בברכות (לה): דלא מקבעי ביארו התוס' פירוש שלא תראה בדיגון גי' הבית פני הבית כדי שלא תתחייב במעשר דאמרינן (ב"מ פה). אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית פירוש לאחר שנעשה דגן ואם הכניסה במוץ שלה או יוכל לאכול עראי וכדתניא בתוספתא, ובביצה (יג). מיייתי לה הכנים שבלין לאכול מהם עיסה אוכל מהם עראי ופטור, ואכילת בהמתו דנקט הכא משום דכל אכילת בהמה אפילו קבע שלה חשוב הוא עראי וכדאמרינן (פאה א.ו.) מאכיל לבהמה לחיה ולעופות עד שיתמרח בכרי אבל אם ראה פני הבית בדיגון, או אף במרוח בכרי או בשדה ואין דעתו להביאו לבית, נקבע הוא למעשר ולא יוכל לאכול עראי ואף לא

עבודת כוכבים עצמה ולרבנן שבריהם מותרין, דדבר ידוע הוא שאינם מחמירין יותר מר"מ, וא"כ לימא מרבנן גופייהו נשמע דשברי עבודת כוכבים מותרין דהא צלמים אסורין שבריהם מותרין ה"נ עבודת כוכבים אסורה שבריה מותרין, ורש"י נמי דקדק דה"מ למיפרך מרבנן גופייהו ומצלמים שיש בידם מקל או צפור ושבריהם מותרין אלא משום דלא חזינן בהדיא במתני' דשרו שברי צלמים שהן אסורין) לאו אמר ר' מאיר צלמים אסורין, שברי צלמים מותרין, לרבנן עבודת כוכבים נמו, היא אסורה ושבריה מותרין (דהא צלמים לרבי מאיר כעבודת כוכבים לרבנן נינהו (ללמים טק גילס מקל חשיני עזות כוכבים להני ולאי נעזלים) ומדר"מ נשמע לרבנן, דכי היכי דקאמר שברי צלמים מותרין ה"נ ודאי ס"ל לרבנן צלמים שיש בידן מקל או צפור דשבריהן מותרין. וה"מ למימר מדרבנן נשמע לרבנן דהא אסרי צלמים שיש בידן מקל או צפור ומ"מ שבריהן מותרין והאי דלא קאמר הכי משום דלא חזינא בהדיא במתניתין דקא שרי שברי אותן צלמים שהן אסורין)?

הכי השתא, התם אימר עבדום אימר לא עבדום, ואת"ל עבדום אימר בטלום, עבודת כוכבים ודאי עבודה, מי יימר דבטלה, הוי ספק וודאי (ספק להיתר וודאי אסור) ואין ספק מוציא מידי ודאי (שהחזקת תחלה לאיסור).

ואין ספק מוציא מידי ודאי [ביארו התוס' בתמיה, פי' (ביאור קושיות הגמ'...) ואין ספק היתר הרגיל (המלוי) מוציא מידי ודאי (איסור) דאי בשאינו רגיל (סאס תלכז כהיתר שאינו מלוי) אפילו ספק איסור (שאינו מלוי) אינו מוציא מידי ודאי היתר (ול"כ ק"ו ספק היתר שאינו מלוי, יולא מילי ולאי איסור, ועל כרחך לנכח למיכתי כהיתר המלוי) כדמוכח בחולין (י.) גבי עור ספק פוגם...] והתניא חבר שמת והניח מנורה מלאה פירות, אפילו הן בני יומן הרי הן בחזקת מתוקנין, והא הכא דודאי טבילי (כיון שאנו רואין שנגמרה מלאכתן ודאי בחזקת טבל היו מיד) ספק עשרינהו ספק לא עשרינהו, וקאתי ספק מוציא מידי ודאי?

התם ודאי וודאי הוא, דודאי עשרינהו (כי היכי דפשיטא לך שהיו טבל ה"נ פשיטא לך שעשרן החבר מיד שמוחזק בכך) כדרבי

מא: - מ.ב.

ככה"י טמא, וע"כ באו התירוצים... **איבעית אימא** חבור רה"ר וכגון שאינו עמוק עשרה, ואפ"ה אין זה ספק טומאה ברה"ר אם לא גררוהו, דמיירי בבור קצר שהיה ראשו ממלא פי חבור (ול"כ הו"ל ודאי טומאה ולא ספק, ומותר כיון דולאי גררוהו) **ואיבעית אימא** דודאי בבור רה"י שהוא עמוק י' ואין לתמוה (למה נמ"ל...) אפי' ודאי גררוהו ניהוש שמא גררוהו תחת רגליו וטומאה רצוצה בוקעת ועולה, דסתם חור שרצים יש בהן פותח טפה (ולכן מותר). **אי נמי** י"ל דמיירי דבור קיימא ברשות היחיד (למנס און חשק של ספק טומאה ככה"י שספקו טמא ל...) רגלי כהן ברה"ר.

הא הכא דודאי הטילה נפל, ספק גררוהו ספק לא גררוהו, וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי? לא תימא הטילה נפל לבור, אלא אימא הטילה כמין נפל לבור (וספק ספיקא היא דשמא לא נפל היה אלא שפיר מלא רוח כתבו התוס' וצ"ל שנבדק חבור קודם שהטילנו לתוכו כיון שרגליו להטיל בו נפלים). והא לידע אם זכר אם נקבה הוא קתני? ה"ק לידע אם רוח הפילה (ולא תשב עליו ימי טומאה וטהרה...) אם נפל הטילה, ואת"ל נפל הטילה (ואם יראה שהוא נפל עדיין יציין...) לידע אם זכר אם נקבה. **ואיבעית אימא** כיון שחולדה וברדלם מצויין שם, ודאי גררוהו (שחזקתן בכך והא ודאי הוא).

איתיביה מצא תבנית יד, תבנית רגל הרי אלו אסורין, מפני שכווצא בהן נעבד. אמאי, הא שברים נינהו? הא תרגמה שמואל בעומדין על בסיסין.

איתיביה עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חברו [בין ששניהן עובדין ליראה אחת בין שזה עובד לפעור וזה למרקולים, והא דעבודת כוכבים מותרת ע"י ביטול נפקא לקמן (נב.) מנין לעובד כוכבים שפוסל עבודת כוכבים...] וישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים. אמאי, תיהוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה?

אמר אביי שפחסה (הכה עליה ישראל בפמיש עד שנתמעכה צורתה אבל לא חיסרה כלום הלכך לא בטיל). וכי פחסה מאי הוי, והא תנן (גבי עובד כוכבים) פחסה אע"פ שלא חסרה

להאכיל בהמתו, דהנאה של כלוי אסורה בטבל, והתם תלינן בשמא הכניסה במוין, ואע"ג דמדרבנן אסור לאכול קבע אתי ספק מעשר ומוציא מידי ודאי דרבנן] כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר [להכי נקט בהמתו דמאכל בהמתו קחשיב ליה אכילת עראי וליכא אפילו איסורא דרבנן כדתנן במסכת פאה (א.) מאכיל לבהמה לחיה ולעופות עד שימרח בכרי אלמא מאכל בהמה עראי קרי ליה, דאילו גבי אדם אע"ג דלא נמרחו אסור לאכול קבע אלא עראי, ולגבי לא ראה פני הבית נמי בהמתו שריא אבל איהו אסור מדרבנן לאכול קבע אלא עראי אבל אי ראה פני הבית אפילו מאכל בהמה חייב במעשר דהא דתנן (דמאי א.ג.) הלוקח לזרע ולבהמה פטור בדמאי תנינן לה].

ואין ספק מוציא מידי ודאי, והתניא, אמר ר' יהודה מעשה בשפחתו [דף מב ע"א] של מציק אחד [גברא אלמא וישראל הוה כתבו התוס', פירש רש"י אנם (כוונתם למה שפירש 'גברא אלמא') ובתוספתא גרם 'מוסק' פירוש מוסק זיתים] ברימון (סס מקוס) שהטילה נפל לבור, ובא כהן (חכם ומורה הוראה הוה ונתכוין להורות לה ישיבת ימי הטומאה וימי טהרה כתבו התוס' אותו כהן שומה היה דאפילו לקרובים אינו מטמא לנפלים דבעינן דומיא דאביו ואמו כדאיתא בת"כ) והציץ (על שפת חבור...) לידע אם זכר אם נקבה **פיארו התוס'** ושפחה מטמאה בלידה, וכן משמע בשבת (קלה:) לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית נמול לשמונה וכללא דמלתא כל שאין אמו טמאה לידה אינו נמול לשמונה. רישא דברייתא בור שמטילין בו נפלים טהור פירוש שרגליו להטיל בו נפלים (ולא הפילו בו כעמ, ומה שטהור משום שחולדה וברדלם מצויין שם) ועלה מייתי מעשה בשפחתו של מציק] ובא מעשה לפני חכמים וטיהרוהו, מפני שחולדה וברדלם (בלשון ארמי אפא) מצויין שם [וכבר אכלוהו או גררוהו לחור שלחן ולא איהל כהן זה על המת **פיארו התוס'** (כתב המהר"ם הוקשה להם לתוס' ממה נפשך אי צור זה היה קשות הרבים בלא טעם זה שחולדה וברדלם גררוהו היה טהור משום ללא דבר צור ולאי הו"ל שטהור עליו, דשמא היה הגפל מונח בלד האחר מן הצור ולא האהיל עליו, והוי ספק טומאה כ"ה לטהור, ואי איירי שהיה הצור קשות היחיד מאי אהני טעמא דחולדה וברדלם... הא עכ"פ איכא למיחש דשמא גררוהו תחת רגלי הכהן וטומאה בוקעת ועולה וספק טומאה

לרבי יוחנן מההיא דיתיו בקנה ואע"פ שעיקר עבודת כוכבים קיים? הכא נמי כדרבא (הקשו התוס' צ"ע בכל הני ודקארי לה מאי קארי לה, פשיטא דלישני בהו כדרבא).

איתיביה, רבי יוסי אומר (המוצא עבודת כוכבים של מתכת) שוחק וזורה לרוח או מטיל לים, אמרו לו אף היא נעשה זבל (כלומר הוא מתכוין לאבדה שלא יהנה ישראל ממנה וגם עתה יהנה ישראל ממנה שהרי השחקים נעשים זבל...) וכתוב וְלֹא־יִדְבַק בְּיָדֶיךָ מְאִימָה מִן־הַתְּהָרָם. אמאי, תיהוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה? הכא נמי כדרבא.

איתיביה, רבי יוסי בן יסאי אומר מצא צורת דרקון [סתמא לעבודת כוכבים כדתנן במתניתין (מ.ב.):] וראשו התוך, ספק עובד כוכבים התכו (והוי ביטול) ספק ישראל התכו (ולא הוי ביטול) מותר (דתלינן בעובד כוכבים דהא ספק ספיקא הוא ושמא לא נעבד מעולם כתבו התוס' הביאו פירוש רש"י, וכתבו ויפה כוון, דאי ס"ד דחשבינן להו ודאי נעבדין אם כן תקשי לרבי יוחנן גופיה אמאי מותר, נהי נמי דליכא למיהא לנתתכה מאליה דלא שכיחא התוכה מאליה כמו שבורה מאליה ואם כן אין רוב התיכות לאיסור כי היכי דאיכא בעבודת כוכבים רוב שבירות לאיסור, אלא הכא פלגא ופלגא השיב התיכות עובד כוכבים להיתר והתיכות ישראל לאיסור, אפ"ה אין להתיר בכך דהא רבי יוחנן אית ליה דאפילו ספק היתר הרגיל (המלוו) אינו מוציא מידי ודאי איסור, כ"ש הכא שאין רגילות כל כך בהתיכות דעובד כוכבים ואין כאן ספק היתר הרגיל (המלוו) ויש כאן ודאי איסור. וא"ת בספק נעבד נמי תקשי סיפא ישראל ודאי התכו אסור ומאי שנא משברי צורות גי' ה"ש"ש דמודי רבי יוחנן דמותרין מטעם ספק ספיקא (ביאלו ה"ש"ש שמא לא עבדום ושמא יצטלנה כשימללנה חתוכה) ויש לומר דיש להתיר יותר בשברי צורות לפי שיש לתלות שבירתם בעובד כוכבים יותר מבישראל, שאם היה ישראל שבורה היה מבטלה מן העולם, וגם אם נשתברה מאליה שכיח מפי דעובד כוכבים מבטל לה כשמוצאה דמימר אמר איהו לא מצלה נפשה והשתא איכא תרי טעמא להיתירא, אבל כשהתכו ישראל ליכא אלא חד טעמא להיתירא ויש לומר שמא כשימצאנה העובד כוכבים התוכה יבטלנה ובהך טעמא לחודה אין להתיר לרבי יוחנן אף בספק נעבד) ודאי ישראל התכו אסור אמאי, תיהוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה? הכא נמי כדרבא.

בטלה? הני מילי דפחסה עובד כוכבים (דגלי דעתיה ומבזי ומבטל לה) אבל פחסה ישראל לא בטלה (דלא דמי לעבודת כוכבים שנשתברה מאליה דהתם אמר איהי נפשה לא מצלה... אבל הכא קסבר עובד כוכבים לא קפדא עבודת כוכבים אפחיסה).

ורבא אמר לעולם כי פחסה ישראל נמי בטלה (הוי ביטול מעליא) אלא (רבנן גזור דכל ביטול ישראל לאו ביטול...) גזרה דלמא מגבה לה (וקני לה בהגבהה דכל דבר הפקר כגון מציאה נקנית בהגבהה) והדר מבטיל לה, והוי עבודת כוכבים ביד ישראל אינה בטלה לעולם (ומעונה גניזה כדילפינן (גב.) מ'זשם בסתרא').

איתיביה עכו"ם שהביא אבנים מן המרקולים (יש עכו"ם שעובדין לגל של אבנים וקורין לה מרקולים וכל הבא זורק לה אבן והיא עבודתה) וחיפה בהן דרכים וטרטיאות מותרות (שהרי ביטלו העובד כוכבים שסתר לגל) וישראל שהביא אבנים מן המרקולים וחיפה בהן דרכים וטרטיאות אסורות. אמאי, תיהוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה? הכא נמי כדרבא (דלמא מגבה לה לכולה מרקולים ברישא והדר מבטל ליה וסותרו).

איתיביה עובד כוכבים ששיפה עבודת כוכבים לצרכו (שצריך לשפאין להסיק בשפאיה) היא ושיפוייה מותרין (דהא בטלה עובד כוכבים) לצרכה (ליפותה) היא אסורה ושיפוייה מותרין (דמיזרק זריק להו ולא פלח להו) וישראל ששיפה עבודת כוכבים (של עובד כוכבים, דאי של ישראל, אפי' שיפה נמי עובד כוכבים היא ושפאיה אסורין, דעבודת כוכבים דישראל לאו בת בטולי היא) בין לצרכו בין לצרכה היא ושיפוייה אסורין. אמאי, תיהוי (הך דשיפה ישראל לצרכו...) כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה [ביארו התוס' פירוש וקשיא לרשב"ל. וצ"ל מדלא משני שאני התם דעיקר עבודת כוכבים קיים, ש"מ דרשב"ל שרי אפילו בעיקר עבודת כוכבים קיים בשלא כדרך גדילתה, וכן משמע בסמוך דאיהו גופיה מותב

בגידולין הבאין לאחר מכאן וקסבר אין מעילה בגידולין ופירש רש"י ולא יעלה על האשירה ויטלנו דא"כ נמצא משתמש באשירה ונראה דדוקא נקט יתיו בקנה שאפילו יכול ליטלו בידו בלא עליה על האשירה אסור כדי שלא יאמרו עכשיו הוא שוברן מן האשירה?

הב"ע כגון דאייתי עצים מעלמא וקינתה בהן. דיקא נמי, דקתני גבי הקדש לא נהנין (מדרבנן) דלמא אתו לאיתנהווי מעצי האילן דהקדש גופיה ובאשירה לא גזור משום דבדילי מינה) ולא מועלין. אי אמרת בשלמא דאייתי עצים מעלמא, היינו דקתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין, לא נהנין מדרבנן, ולא מועלין מדאורייתא, דהא לא קדישי, אלא אי אמרת ששברה עצים ממנו וקינתה בהן, אמאי לא מועלין, הא קדישי?

מידי איריא (כלומר מהא לא תסייעה לר' יוחנן לעולם בשקינתה בעצי הקדש גופו ומשום הכי לא מועלין) הכא בגידולין הבאין לאחר מכאן עסקינן (באילן אחר שהוקדש עסקינן והוא לא הקדיש אלא אילן) וקא סבר (האי תנא) אין מעילה בגידולין (ומדרבנן הוא דאסירי, וגבי אשירה נמי בשקינתה בעצי אשירה עצמן וקתני יתיו כריש לקיש).

ורבי אבהו א"ר יוחנן (מהדר לתרוצי לתויבתיה בשינויא אחרניא לעולם לא תוקמה בשינויא דחיקא דאייתי עצים מעלמא ואפילו הכי לא תילף מיניה היתר שברי עבודת כוכבים...) מאי יתיו (בקנה) יתיו באפרוחין (לא אעצים (פיאור הסככים עני הון וכו' מהעז אשכח עמנו, והס אכן אסורים בהגהה, וא"ת אסור ליהנות מן העצים, לאיזה לודך מתיו הוא את הון, התרוץ לכך שהוא מתיו כיון שלטנו לקחת את האפרוחין) ואיצטריך לאשמועינן דלא גזרינן התזת קנה שמא יעלה דרך האילן, ורישא בעצים וקסבר אין מעילה בגידולין וגלי אהקדש דאסור מדרבנן וכ"ש לאשירה דמדאורייתא נמי אסירא תוספת יותר מעיקרה כדתנן במתניתין גידעו ופיסלו לעבודת כוכבים והחליף נוטל מה שהחליף והשאר מותר, והא דלא ערבינהו משום דלא מצי למיתני ליה ולא מועלין באשירה, דהא

איתיביה (מתניתין) קתני זורעין תחתיה של אשירה ירקות בימות הגשמים שהצל קשה להן, וכן צל אילן קשה להן ואין נהנה ממנה אבל לא בימות החמה שהצל יפה להן ונמצא נהנה מאשירה, כל אשירה אילן הוא) רבי יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים מפני שהנבייה (עליו הנושרין מן האילן בימות הגשמים) נושרת עליהן (על הירקות והוא לזבל, ונמצא בעל הירק נהנה מן האשירה). אמאי, תיהוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה? שאני התם, דעיקר עבודת כוכבים קיימת (האילן לא בטל הלכך נבייה הנושרת ממנה אסורה).

דף מ.ב. ע"ב והא שיפויין דעיקר עבודת כוכבים קיימת, וקתני לצרכה היא אסורה ושיפוייה מותרין (הקשו התוס', תימה מאי קא פריך דלמא שאני התם דשיפה עובד כוכבים ולהכי שרי אף בעיקר עבודת כוכבים קיימת, אבל הכא (שאסר צלוסן) שעיקר עבודת כוכבים קיימת) דשיפה ישראל או נשתברה מאליה אימא לך דאסורין היכא (דאיכא) דעיקר עבודת כוכבים קיימת וי"ל דהכי פריך והא שיפויין דעיקר עבודת כוכבים קיימת וקתני בשיפה עובד כוכבים דמותרין ואפי' שיפה ישראל נמי הוי שרי אי לאו גזרה דרבא כדמשני רשב"ל גופיה לעיל)? רב הונא בריה דרב יהושע אמר לפי שאין עבודת כוכבים בטלה דרך גדילתה (זה דרכה כל השנה להשיר עליון שלה ולגדל אחרים, אבל שפאן עובד כוכבים דעתו לבטלן ולהשליכן).

איתיביה ר' שמעון בן לקיש לר' יוחנן קן שבראש האילן של הקדש לא נהנין (דאסור מדרבנן) ולא מועלין (אם נהנה לא מעל מדאורייתא שיתחייב קרבן מעילה לקמן מפרש טעמא) בראשה של אשירה יתיו בקנה (ישליך עצי הקנה במקל מן האילן וישרפנה ויהנה מהם ולא יעלה על האשירה ויטלם דאם כן נמצא משתמש באשירה במקום סולם וזו היא הנאה ממנו מן האשירה) קס"ד כגון ששברה ממנו עצים וקינתה בהן, וקתני יתיו בקנה (וישרוף עצי הקנה אלמא עבודת כוכבים שנשתברה מאליה מותרת בתמו התוס' אלמא עבודת כוכבים שנשתברה מאליה מותרת והקדש היינו טעמא דאין מועלין מן התורה כדמוקי לה בסמוך

מב:

אפילו כרבי מאיר אתיא, וכן פי' רשב"ם. ולפי ר"ת דאוקי אנדרמי אשריותא דרבנן אבל שאר צלמים כולי עלמא אסירי צ"ל דשאר צלמים שהן אסורים בשאינם על הכלים אבל בכלים כולוהו לנוי עבדי להו לכד מהנך ולחכי פריך בסמוך פרצוף אדם מי אסור כלומר על הכלים מי אסור דלהודייהו הא אסרינן צלמים במתני' לכ"ע רבן שמעון בן גמליאל אומר שעל המכובדין (שעל כלים מכובדים שתשמשין לכבוד) אסורין, שעל המכובזין מותרין.

גמרא למימרא, דלהני הוא דפלחי להו, למידי אחריןא לא. ורמינהי השוחט לשום הרים (לשר הממונה על ההרים) לשום גבעות גי' סב"ח לשום ימים, לשום נהרות, לשום מדבר, לשום חמה, לשום לבנה, לשום כוכבים ומזלות, לשום מיכאל שר הגדול, לשום שישלשול קמן (תולעת אלמא אורחיהו למיפלחינהו ומסתמא נמי נגזור דלמא פלחינהו) הרי אלו זבחי מתים?

אמר אבבי מיפלח לכל דמשכחי פלחי (ומספיקא לא גזור רבנן עלייהו דאם כן אין לך המותר) מיצר ומפלחי, הני תלתא דחשיבי ציירי להו ופלחי להו (הלכך ציירי להו מיצר ומיפלח לצייר צורה כדי לעבדה להני תלת דחשיבי להו...) למידי אחריןא לנוי בעלמא עבדי להו.

מנקיט רב ששת חומרי מתנייתא (מלקט משניות החמורות לתרצן ואומרן בבית המדרש כדי שיתנו לבן לפרקן כתבו התוס', פירש רשב"ם כללי דברייתא דהוי כמין חומר שקושר וכולל דברים הרבה בכלל אחד, וניחא טפי מפרש"י) ותני כל המזלות מותרין [לקמן (ג:)] מפרש מאי מותרין? חוץ ממזל חמה ולבנה, וכל הפרצופין מותרין חוץ מפרצוף אדם, וכל הצורות מותרות חוץ מצורת דרקון.

אמר מר כל המזלות מותרין חוץ ממזל חמה ולבנה. הכא במאי עסקינן, אילימא בעושה (והאי מותרין דקאמר מותר לציירן) אי בעושה, כל המזלות מי שרי, והכתיב לא תעשון אתי' (בדמות העומדין אצלי) לא תעשון כדמות שמישי המשמשין לפני במרום? אלא

לא שייכא בה דין מעילה וסיפא באפרוחין וגלי באשירה וה"ה להקדש גי' מלך לבש כתבו התוס' פירש רש"י דמוקי לה בשברה ממנו עצים (ולעפ"כ לא תילף טקטורה מותרת) ויפה פירש לפי שיטת הספר שבכאן דקאי לשנויי דלא תילף מיניה היתר עבודת כוכבים. מיהו במעילה (יד.) גרס בדר' אבהו לעולם דאיתי עצים מעלמא וקנתה בהם ומאי יתיו באפרוחים וכל הקן מותר גם העצים וכא להשמיענו שאם בא ליטול אפרוחים לא יטלם בידו שלא יעלה או יסמוך על האילן ויהנה ממנו ואיכא למימר דלא קשיא מידי לפירוש רש"י דהכא דאתי כלישנא אחריןא דהתם).

א"ל רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא, אסברה לך (מתני' אליבא דר' יוחנן) באפרוחין (כל לקחת את האפרוחין) כאן וכאן (בין בהקדש בין באשירה) מותרין (דאין צריכין לאילן) בביצים כאן וכאן אסורין (פירש רש"י שצריכין לאילן וגזור בה רבנן כעל אילן עצמו. התוס' הביאו את פירוש רש"י, והוסיפו אי"ל י"ל דגזור בהו רבנן דחיישינן שמא יעלה על האילן דחיים עלייהו פן יפלו) אמר רב אשי ואפרוחין שצריכין לאמן כביצים דמו.

פסק הש"ע א. עבודת כוכבים של עובד כוכבים שנשברה מאליה, שבריה אסורים בהנאה עד שיבטלה, לפיכך המוצא שברי עבודת כוכבים, הרי אלו אסורים בהנאה שמא לא ביטלה העובד כוכבים.... יו"ד (קמזיא). פסק כר' יוחנן שהלכה כמותו מריש לקיש. ב. אפרוחים שקננו באשרה ואינם צריכין לאמן, מותרין. אבל ביצים שעליה וכן אפרוחים שצריכים לאמן, אסורים. והקן עצמו שבראשה, מותר, מפני שהעוף מביא עציו ממקום אחר (הנה ולא יעלה על האשרה ליטלן, אלא יתיו בקנה והם נופלין) יו"ד (קמב,ה).

משנה המוצא כלים ועליהם צורת חמה [מזל חמה וכן לבנה ורבנן היא דאמרי (מ:)] כל שאר צלמים מותרין, ובגמ' מפרש מאי שנא הני? צורת לבנה, צורת דרקון (כתבו התוס' ה"ה דאפילו צורת דרקון לבדה אסורה, אלא נקט על הכלים לרבותא דאפילו הכי פלחו להו) יוליתם לים המלח וכתבו התוס', פירש רש"י ורבנן היא דאמרי (מ:)] כל שאר צלמים מותרים. ולפי פירושו לא דק דהא אוקי רבי מאיר דאסר דוקא באנדרמי אבל שאר צלמים מותרים אם כן

תנו רבנן איזהו צורת דרקון, פירש רשב"א כל שיש לו ציצין (סנפיר ל"א כמו שערות) בין פרקיו (חליותיו). מהוי רבי אסי בין פרקי צואר, אמר ר' המא ברבי חנינא הלכה כר"ש בן אלעזר (שאם אין לו ציצין מותר כתבו התוס' פי' רשב"ם ואפילו אי משכחת תנא דפליג).

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי פעם אחת הייתי מהלך אחר ר' אלעזר הקפר בריבי (כלומר אדם גדול וכן קורין לו בכינוי) בדרך, ומצא שם טבעת ועליה צורת דרקון (ולא הגביחה עד שבטלה העובד כוכבים) ומצא עובד כוכבים קמץ ולא אמר לו כלום, מצא עובד כוכבים גדול ואמר לו בטלה, ולא בטלה, סטרו (הכהו על הלחי) ובטלה. ש"מ תלת ש"מ, עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חברו [הקשו התוס', תימה אמאי לא נקט נמי ש"מ ישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים, דאי משום דמשנה היא לקמן (נב):] הא דעובד כוכבים מבטל נמי מתניתין היא. וי"ל משום דפשיטא ליה לא איצטריך לאשמועינן, דהא לקמן גבי מתני' נמי פריך פשיטא והוצרך להעמידה שיש לו בה שותפות ואפ"ה אין כאן רבותא אלא מן הדיוק ישראל הוא דאינו מבטל אבל עובד כוכבים מבטל אע"ג דאית ליה שותפות וקמ"ל דישאל אדעתא דעובד כוכבים פלח אבל ישראל אחר שאין לו בה שותפות כלל פשיטא לן דאינו מבטל, ולכך פשיטא כאן דלא היה לו שותפות] וש"מ, יודע בטיב של עבודת כוכבים ומשמישה מבטל, ושאינו יודע בטיב עבודת כוכבים ומשמישה אינו מבטל, וש"מ עובד כוכבים מבטל בעל כרחו.

מגדף בה רבי חנינא (איזה לודך היה לר"א לצטלה בצלמלעות גוי, הכי היא צטלה מאלהי, כיון שנמלכה דלכך במקום שקצים מלויים, ולאי התיילש ממנה הגוי, ואינו עתיד לעצלה, והכי היא צטלה מאלהי) ולית ליה לרבי אלעזר הקפר בריבי הא דתנן המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר, ומן הגיים, ומן הנהר, ומזוטו של ים (לשון ים החוזר לאחוריו עשר וחמש עשרה פרסאות ושומף כל מה שמוצא בדרך חזרתו וכן עושה בכל יום כתבו התוס', וא"ת תקשה ליה אמתניתין דקתני מתניתין מצא תבנית יד... הרי אלו אסורין ורמינהי המציל... וי"ל דמתניתין איכא לשנויי דמצא במקום שאין רבים מצויין, אבל הכא בעובדא דבריבי קתני שהיה מהלך בדרך

פשיטא במוצא (ומותרין בהנאה קאמר) וכדתנן המוצא כלים ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון יוליכם לים המלח.

אי במוצא, אימא מציעתא כל הפרצופות מותרין הוי' מפרצוף אדם, אי במוצא (ומותרין בהנאה קאמר) פרצוף אדם מי אסור, והתנן המוצא כלים ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון יוליכם לים המלח צורת דרקון אין, פרצוף אדם לא? אלא פשיטא בעושה (דכל פרצופין כגון דהיה ובהמה מותר לציירן ואע"ג דשור ואריה ונשר שמשוין של מעלה הן לא דמו, דהתם ארבעתן יחד לגוף אחד והכא חד פרצוף ותו לא הוי' מפרצוף אדם דאפילו לחודיה אסור) וכדרב הונא בריה דרב יהושע (דאמר לקמן בשמעתין קרי ביה לא תעשוני אותי כדמותי).

אי בעושה, אימא סיפא כל הצורות מותרות הוי' מצורת דרקון, ואי בעושה, צורת דרקון מי אסור, והכתיב **לֹא תַעֲשֶׂוּן אֹתִי אֱלֹהֵי לְסָף וְאֱלֹהֵי יָהּבָה [דף מג ע"א] הֲנִי אֵין (שמשוין שבמרום) צורת דרקון (דאינה במרום) לא? אלא פשיטא במוצא, וכדתנן המוצא כלים ועליהם צורת חמה.**

רישא וסיפא במוצא, ומציעתא בעושה? אמר אביי אין, רישא וסיפא במוצא, ומציעתא בעושה. רבא אמר כולה במוצא, ומציעתא רבי יהודה היא דתניא, רבי יהודה מוסיף אף דמות (אשה) מניקה (בן) וסר אפים (סר שנעשה שר גי' סב"ח) כתבו התוס' רשב"ם גורם 'סר אפ' כלומר אמרו לו (המלכים צננות הרעב, סור כלומר...) עיין ותדקדק כי אפס תבואה וכן נמצא הרבה סר (לשון עיון) לשון סר סכינא (חולין יח). סיר נכסי (שם קה.) מניקה על שם חזה שמניקה כל העולם כולו, סר אפים על שם יוסף שסר ומפים את כל העולם כולו (בשני רעבון, 'זהפים' כמו והפים דעתו, אלמא פרצוף אדם לרבי יהודה אסור) והוא דנקיט גריוא וקא כייל (אסור על שם יוסף, אבל פרצוף אדם גרידא שרי בהנאה) והיא דנקטא בן וקא מניקה.

עזרה, שולחן תבנית שולחן, מנורה תבנית מנורה, אבל הוא עושה (מנורה) של ה' ושל ו' ושל ח' [נרות שאינן דומין לשל מקדש] ושל ז' לא יעשה (שהיא כשל מקדש) אפילו של שאר מיני מתכות [שאף היא אע"פ שאינה של זהב כשרה במקדש כדילפינן במנחות (כה): מכלל ופרט וכלל אבל של עץ שרי דאינה כשרה במקדש דהפרט מפורש מתכת] רבי יוסי בר יהודה אומר אף של עץ לא יעשה, כדרך שעשו בית חשמונאי (עשאוה במקדש של עץ לאחר שטימאו יונים את ההיכל, ונטלו כל כליו וגברה יד בית חשמונאי ונצחום דרבי יוסי בר יהודה דריש ליה בריבוי ומעוטי 'ועשית מנורת' ריבה 'זהב טהור' מיעט 'מקשה תיעשה המנורה' חזר וריבה, ריבה כל מילי, ומיעט חרס) אמרו לו משם ראייה, שפודין של ברזל היו וחופין בבעץ (בדיל) העשירו עשאוה של כסף, חזרו והעשירו עשאוה של זהב.

ושמשיין שאי אפשר לעשות כמותן מי שרי, והתניא לא תעשון אתי [הקשו התוס', תימה כיון דפרצוף אדם להודיה אסור אמאי איצטריך לאסור דמות שמיים שבמרום וי"ל הודאי ליכא למעלה שום מלאך ושרף ואופן וכרוב כדמות אדם ממש דה"נ אמרינן בהגיגה (טו.) דליכא עורף. וא"ת כיון דפרצוף אדם להודיה אסור אמאי איצטריך לאסור דמות ארבעה פנים בהדדי תיפוק ליה דאיכא דמות אדם וי"ל לחייב אף כשמצא פרצוף אדם והשלים לד' פנים אי נמי לעבור בשני לאוין. ויש לדקדק מדלא קאמר אלא ש"מ דדרשא דלא תעשון אתי אתיא אליבא דכולי עלמא ואפילו אליבא דרבא דאוקי מתני' דלעיל כולה במוצא ולדידיה לא תיחוק מיניה דעשיית אדם מותרת דודאי אסורה היא וכן משמע לקמן דקאמר טבעת שחותמה שוקע אסור להתום בה ומסתמא היינו בפרצוף אדם דאין רגילין להתום בצורת כוכבים ומזלות וכן הלכה דפרצוף אדם אסור להתום ואסור לעשות. ומיהו אותם צורות אדם שצובעים בסדינים בצבעים וכן ברקמה מותרין כיון שאין להם פרצוף שלם אלא חצי פרצוף] לא תעשון כדמות שמיים המושמשים לפני במרום (אלמא שמיין עליונים קאמר)?

אמר אביי [דף מג ע"ב] לא אסרה תורה אלא בדמות ד' פנים (פני שור ואדם ואריה ונשר) בהדי הדדי (לחיה אחת, דוגמת חיות הקדש

ומשלוליתו של נהר (כשהנהר גדל ויוצא על גדותיו ופושט) והמוצא בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצוין שם הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתייאשין מהן (וכיון דאייאש עובד כוכבים בטלה מדעתיה דלא למפלחה ותו לא צריך לבטולה)?

אמר אביי נהי דמינה מייאש, מאיסורא מי מייאש (עדיין העובד כוכבים שאיבדה קורא לה עבודת כוכבים ...) מימר אמר אי עובד כוכבים משכח לה מפלח פלח לה, אי ישראל משכח לה איידי דדמיה יקריין מזבין לה (הישראל) לעובד כוכבים ופלח לה וכתבו התוס' והא דאמרינן לקמן (גג.) מכרה או משכנה לצורף ישראל מותרת משום דבטלה (לפי שזודע שלל קנאה כלי לעבודה, חלל וולאי יצרכנה) ר"י מפרש ב"ה דה"ה כשאינו צורף נמי מדפריך עלה מהחייא דהלוקח גרוטאות. ולא קאמר דאיידי דדמיה יקריין מזבין לה (הישראל) לעובד כוכבים (אלא להפך אמרינן שולחני יצרכנה הישראל) וי"ל דשאני הכא דאיכא תרי ספיקי לאיסורא, שמא עובד כוכבים ימצאנה ויעבדנה, ואף אם ימצאנה ישראל שמא איידי דדמיה... אבל התם ליכא אלא חדא ספיקא דהא קיימא היא ביד ישראל, ולהכי ודאי מבטל לה.

תנן התם דמות צורות לבנות היה לו לר"ג בעלייתו בטבלא בכותל, שבהן מראה את ההדיוטות ואומר להן כזה ראייתם או כזה ראייתם (כדי לבדקן אם יהיו דבריהם מכוונים). ומי שרי, והכתיב לא תעשון אתי, לא תעשון כדמות שמיים המושמשים לפני?

אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמיין שאפשר לעשות כמותן (ממש כגון שמיין של מטה חצר ואולם והיכל ומנורה, אבל שמיין של מעלה שאי אפשר לעשות כמותן ממש אלא ציור דוגמתן מותר) כדתניא לא יעשה אדם בית תבנית היכל (בארכו ורחבו ורומו ושיעור מדת פתחיו אבל אם נשתנה במקצת מותר) אכסדרה תבנית אולם [הקשו התוס' שהאולם היה פרוץ במלואו לרוח מזרחית וה"נ אמרינן בב"ב (כה): עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסוככת ומ"מ קרי ליה פתח האולם כהרכה מקומות בתלמוד כמו פתח המשכן שהיה פרוץ במלואו לרוח מזרחית וקרי ליה פתח בפסק] חצר תבנית

חייש לחשדא, היינו משום שהיה צלם דמות אדם כל גופו בידיים ורגלים).

והא רב יהודה דאחרים עשו לו (צורה בטבעת שהיה מניח) וא"ל שמואל לרב יהודה שיננא, סמי עיניה דדין (פחות צורתו כתבו התוס' פירוש ואפ"ה הוהיר בו שמואל שלא להשהותו אם לא יסמא עינו שלא יהשדוהו שעשאו ועבר על לא תעשו ומשני שאני רב יהודה שהותמו בולט היה ולא היה משום חשד עשייה אלא משום חשד עבודת כוכבים)?

התם כחותמו בולט, ומשום חשדא (שלא יאמרו לה הוא עובד) דתניא טבעת שחותמה (צורתה) בולט אסור להניחה ומותר להתום בה (כשהוא חותם שוקע החותם בשעוה ואינו נראה מבחוץ) חותמה שוקע מותר להניחה ואסור להתום בה (דכשהוא חותם הוי חותמה בולט ולקמן פריך ה"ג ניהוש לחשדא).

ומי חיישינן לחשדא, והא בי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא (שם מקום שהיה במדינת נהרדעא ויש אומר יכניה וגלותו נמלו עמהן מאבני ירושלים ומעפרה ובנאוהו שם והיינו דשף ויתיב בנהרדעא נישוף כאן ונתיישב כאן והיינו דכתיב כי רצו עבדיך את אבניה...) דאוקמי ביה אנדרטא (צלם) והווי עיילי ביה אבוה דשמואל ולוי ומצלו בגויה, ולא חיישי לחשדא? רבים שאני.

והא רבן גמליאל דיחיד הוה (וניחוש לחשדא כתבו התוס', וא"ת אמאי לא משני דצורת לבנה לא היתה בולטת ולכך עשאה ר"ג ואורי' ור"ת וריב"א כי בחמה ולבנה ומזלות אין חילוק בין בולטין לשוקעין וכן ברקיע שוקעין הם ולא מפליג בהכי אלא גבי פרצופין וכיוצא בהן)? כיון דנשיא הוא, שכיחי רבים גביה. ואיבעית אימא דפרקים הואי (של חוליות ולא היה מחברם אלא בשעת בדיקת עדים וכל יומא לא חזו לה וליכא חשדא). ואיבעית אימא להתלמד שאני, דתניא ל"א תלמד לעשות, אבל אתה למד להבין ולהורות.

רשב"ג אומר... איזו הן מכובדין, ואיזו הן מבוזיין? אמר רב מכובדין למעלה מן המים (על אוגני הכלי כ"ל נשפת הכלי) מבוזיין למטה מן

דכתיב אתי השרויות אצלי). אלא מעתה, פרצוף אדם לחודיה תשתרי, אלמה תניא כל הפרצופות מותרין, הוי' מפרצוף אדם? אמר רב יהודה בריה דרב יהושע, מפרקיה דרבי יהושע שמייע לי לא תעשון אתי לא תעשון אותי, אבל שאר שמשין שרי.

ושאר שמשין מי שרי, והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמישי המשמשין לפני במרום, כגון אופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת? אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון (כדכתיב אתי אבל חמה ולבנה במדור התחתון הם כתבו התוס', אורי' דכל אלו תירוצים של אביי אמת הן דמדלא קאמר בכל אחד ואחד 'אלא אמר אביי' ש"מ שלא היה חוזר בו אלא מתחלה היה דורש מן המקרא לאסור שמשין של מטה כגון היכל ואולם ואחר כך לאסור שמשין שבמדור העליון כגון שרפים ואופנים, ובשמים תחתונים חמה ולבנה כוכבים ומזלות שהם קבועים ברקיע שני).

ושבמדור התחתון מי שרי, והתניא אשר בשמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות, ממעל לרבות מלאכי השרת? כי תניא ההיא לעובדם. אי לעובדם, אפילו שילשול קמן נמי? אין הכי נמי, ומסיפיה דקרא נפקא, דתניא אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ לרבות ימים ונהרות הרים ונבעות, מתחת לרבות שילשול קמן.

ועשייה גרידתא מי שרי, והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמישי המשמשין לפני במרום, כגון חמה ולבנה, כוכבים ומזלות?

שאני ר"ג, דאחרים (עובדי כוכבים) עשו לו (כתבו התוס', הקשה הר"ר אלהנן דלכאורה משמע שצוה ר"ג לעובד כוכבים לעשות, והא אמירה לעובד כוכבים שבות ואפילו בדבר שאינו של שבת כדאמרין בבי"מ (צ). גבי חסום פי פרתי ודוש בה וי"ל דמצוה שאני. ויש שהיו רוצים להחמיר שלא להחתים לעובד כוכבים חותם שיש בו צורת אדם בשביל חוב אא"כ היה העובד כוכבים מביא לו מעצמו, וכן שלא לחגור אותם רצועות שיש בהם צורת אדם בולטת אמנם יש סמך להתיר מתוך הלכות גדולות שמעמיד אותה דרב יהודה בצורת דרקון ושם שייך חשדא מפי מבאחריני כדתנן מצא כלים ועליהם צורת דרקון... יוליכם לים המלח, ואנדרטי דקא

יעשה בית, תבנית היכל כשיעור גבהו וארכו ורחבו. אכסדרה, תבנית אולם. חצר, תבנית עזרה. שלחן, תבנית שלחן. מנורה, תבנית מנורה. אבל עושה של חמשה קנים או של ששה או שמונה, אבל של שבעה לא יעשה אפילו משאר מיני מתכות, ואפילו בלא גביעים וכפתורים ופרחים, ואפילו אינה גבוהה י"ח טפחים יו"ד (קמ"א, ה). ה. צורות בהמות, היות ועופות ודגים, וצורות אילנות ודשאים וכיוצא בהם, מותר לצור אותם, ואפילו היתה הצורה בולטת יו"ד (קמ"א, ו). ז. טבעת שיש עליה הותם, שהוא צורת אדם, אם היתה הצורה בולטת, אסור להניחה ומותר להתום בה, ואם היתה הצורה שוקעת מותר להניחה ואסור להתום בה מפני שהנחתם תעשה בו הצורה בולטת. ואפילו חתם לו העובד כוכבים אסור להשהותה וה"ה בשאר צורות האסורות. יו"ד (קמ"א, ח). ז. יש מי שאומר שלא אסרו בצורת אדם ודרקון אלא דוקא בצורה שלימה בכל איבריה, אבל צורת ראש או גוף בלא ראש, אין בה שום איסור לא במוצאו ולא בעושה, (הגה וכן נוהגין) יו"ד (קמ"א, ט). ה. המוצא כלים ועליהם צורות חמה או לבנה. (הגה דהיינו צורות הנעשים לשם חמה ולבנה, כמו שעושים בעלי הטלסמאות צורות לכוכבים, כגון צורות המתייחסות לשמש מציירים מלך מעוטר יושב על עגלה וכן כיוצא בזה בלבנה יש להם צורה מיוחדת). או דרקון והוא דומה לנחש, ויש כמין סנפירין בין פרקי חוליות שבצואר, אם הכלים מכובדים, אסורים שוודאי נעשו לשם עבודת כוכבים. ואם הם מבוזים, מותרים שלא נעשו אלא לנוי. ואלו הם מכובדים, שעל השיראים נזמים וטבעות. ומבוזים, (הגה מטבעות) יורות, קומקומסים חמי חמין וכוסות ששותים בהם, בין אם הם למטה מהמים או למעלה מהמים. וכל זה בסתם שאין אנו יודעים שנעבדו כלים הללו, אבל בידוע שלא נעבדו כלים הללו, שעל המכובדים נמי מותרים. ויש מי שאומר שכל צורה שהיא נעבדת בודאי, אפילו על המבוזים

המים (בשולים ובדפנות). ושמואל אמר אלו ואלו מבוזין הן (שמשתמשין בהן במאכל ובמשתה) אלא אלו הן מכובדין שעל השירין (צמידין) ועל הנזמים ועל הטבעות (העשויוין לתכשיט).

תניא כוותיה דשמואל מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות, מבוזין שעל הירות ועל הקומקומסין (סירות קמנות של מתכת) ועל מחמי חמים, ושעל הסדינין ועל המטפחות (הקשו התוס' ר"ח גר' מטבעות דסדינין ומטפחות חד הוא, והלכך מותרין מטבעות שיש בהם צורת עבודת כוכבים).

פסק הש"ע א. שחט לשם שר של הר, או לשם שר א' משאר הדברים, בין ששחט לשם מיכאל השר הגדול בין ששחט לשם שר של שלשול קטן שבים (פי' מין תולעת) הרי זה זבחי מתים, ואסור בהנאה יו"ד (ד, ט). ב. אסור לצייר צורות שבמדור שכינה, כגון ד' פנים בהדי הדדי, וכן צורות שרפים ואופנים ומלאכי השרת. וכן צורת אדם לבדו, כל אלו אסור לעשות אפילו הם לנוי. ואם עובד כוכבים עשאם לו, אסור להשהותם. (הגה ומיהו אם מוצא אותם, מותרים, מלבד בחמה ולבנה שדרך העובד כוכבים לעבדם, או שיש הוכחה שעשאו לעבדם, שאז אסור ככל הצלמים... במה דברים אמורים, בבולטת. אבל בשוקעת, כאותם שאורגים בכגד ושמצייירים בכותל בסמנין, מותר לעשותם. וצורת חמה ולבנה וכוכבים, אסור בין בולטות בין שוקעות. ואם הם להתלמד, להכין ולהורות, כולן מותרות אפילו בולטות (הגה ויש מתירין בשל רבים, דליכא חשדא). יו"ד (קמ"א, ד). ג. עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים אע"פ שאינה שלו, ואפילו אינו עובד לאותם עבודת כוכבים ואפילו בעל כרחו, ובלבד שידע בטיב עבודת כוכבים. אבל קטן שאינו יודע בטיב עבודת כוכבים, וכן שומה וכן מי שאינו עובד כוכבים, כגון גר תושב, אינם יכולים לבטלה (הגה ואומות שלנו וישמעאלים שאינן עובדי עבודת כוכבים, אינם יכולים לבטל) יו"ד (קמ"א, ד). לא

גמרא תניא אמר להם רבי יוסי, והלא כבר נאמר וְאֶת־חַטָּאתְכֶם [דף מד ע"א] אֲשֶׁר־עֲשִׂיתֶם אֶת־הַעֲוֹן לְקַחְתִּי וְאֲשַׁרְךָ אִתּוֹ כְּאֵשׁ נֶאֱפַת אִתּוֹ טָחוֹן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר־דָּק לְעֶפֶר וְאֲשַׁלְּךָ אֶת־עַפְרוֹ אֶל־הַנַּחַל הַיָּרֵד מִן־הַהָר (מואכות אותו טחון קא מוטיב אבל מואשרוף לאו תיובתא היא דכל כמה דלא שחיק ליה מחובר בהדדי ואינו נעשה זבל כתבו התוס', פי רשב"ם דפריך מואכות אותו טחון עד אשר דק דמסתמא כל דבר הנשחק עומד ליורות לרוח, וגם רש"י פירש וזה לשונו זאת המאתכם אשר עשיתם... מואכות אותו טחון קא מוטיב אבל מואשרוף לאו תיובתא היא דכל כמה דלא שחיק ליה מחבר בהדדי ואינו נעשה זבל משמע דרבי יוסי היה אומר להם ששחקן לורות לרוח וקשה לר"י וכי היה רבי יוסי טועה בזה שלא היה זורקו למים והא באותו פסוק עצמו דואכות אותו כתיב ואשליך את עפרו אל הנחל היורד מן ההר והיינו מים היורדים, ועוד מאי אהדרו ליה לא נתכוין אלא לבדקן כסומות לפי סברתנו אין אנו צריכים לאותה בדיקה כלום אלא משום דכתיב ויזר על פני המים לבד, ורבי יוסי הקשה מדבעי כתישה שמע מיניה דזורה לרוח. **לכן נראה** לפרש דרבי יוסי אסיפא דואשליך את עפרו אל הנחל סמיק אלמא לא זרקו לים אלא לנהר, ונהר אינו אלא כמו זורה לרוח שכן דרך נהרות שמתגרשים מימיהם רפש וטיט על גדותיהם ושם עושה זבל ואפ"ה לא חש משה רבינו לבלום, אמרו לו הרי הוא אומר ויזר וישק לא נתכוין אלא לבדקן כסומות והשקה אותם הזהב ולא נשאר מן הזהב כלום אבל ודאי אין שחיקה מועלת בשאר מימות)?

אמר לו משם ראייה, הרי הוא אומר וַיִּזְרַע עַל־פְּנֵי הַיָּם [נדליכא למיחש לזבל, והאי דלא השליכו לים שלם לא נתכוין אלא לבדקן כסומות שהמים בודקין אותם שהטאו והורגים אותם כדאמרינן התם (יומא סו:) זיבח וקיימר בסיף גיפף ונישק באסכרה, שמח בלבו בהדרוקן] וַיִּשֶׁק אֶת־בְּגָדֵי יִשְׂרָאֵל, לא נתכוין אלא לבדקן כסומות.

אמר להם רבי יוסי, והלא כבר נאמר וְגַם־מַעֲכָה אָסוּ אֶסָא הַמֶּלֶךְ הַסִּירְיָה מִנְבִּיחָה (השפילה ממלכות) אֲשֶׁר־עָשְׂתָה לְאִשְׁרָה מִפְּלֻצֵת וַיִּכְרַת אֶסָא אֶת־מַפְלְצֹתָהּ וַיִּדְק וַיִּשְׁרַף בְּנַחַל קֶדְרוֹן (ולא חייש לזבל מוידק קא מוטיב)? אמר לו משם ראייה, נחל קדרון אינו מגדל צמחין [כתבו התוס' משמע אבל בשאר מקומות

אסורים, אע"פ שאין אנו יודעים שכלים הללו נעבדו. ולפי זה בזמן הזה שמחקקים חקק בכלים ומציירים בהם צורת כוכבים ומזלות, המוצא כלים שיש בהם כוכבים ומזלות, אסורים (חגה והמנהג כסברא הראשונה. ובזמן הזה שאין הגוים עובדין לצורות הללו, מותרים בהנאה אם מוצאן, אבל אין להשהותן. ויש מחמירים בכל הצורות הנזכרות, אע"ג דידעינן דלא פלחי להו. וצורת דרקון מותר לעשותה, אלא שאסור להשהותה אצלו משום חשד) יו"ד (קמאג).

משנה רבי יוסי אומר שוחק וזורה לרוח (שלא יכשל בה ישראל ליהנות ממנה) או מטיל לים [כתבו התוס' בפסחים (כה). מייתי האי מתניתין גבי חמין דתנן מפרר זורה לרוח או מטיל לים, ומבעיא לן בתרווייהו שוחק ומטיל לים או מטיל לים בעיניה ואמר רבה חמין דלשאר מימות בעי פירור, עבודת כוכבים דלים המלח לא בעי שחיקה, פי' דלגבי חמין לא משכחנא בשום דוכתא ים המלח, אבל בעבודת כוכבים אשכחנא בכמה דוכתי דקאמר יוליד הנאה לים המלח הלכך אף הכא נמי דקתני לים סתמא ים המלח הוא ורב יוסף אמר אדרבה איפכא הוא חמין דמאיים לא בעי פירור, עבודת כוכבים דלא מימאסא בעינן שחיקה ומסתמא רב יוסף קאמר דבעי שחיקה בעבודת כוכבים אף בים המלח דאיירי ביה רבה. ולפי זה תימה לרבנן אליבא דרב יוסף היאך יבערו עבודת כוכבים, בשלמא לרבה יעשה שחיקה בשאר מימות, דלים המלח אפילו בעיניה, אלא לרב יוסף היכי ליעבוד, דע"כ לרבנן אף שחיקה בשאר מימות אינו מועיל מודאיצטריכו רבנן בגמרא (מד.) לטעמיה דלא נתכוין משה אלא לבדקן כסומות, מכלל דלא מהניא שחיקה בשאר מימות כמו שנפרש שם ואם כן מה יעשה וכי כל שעה ילך לים המלח וי"ל דישחוק ויזרה במקום שאינו מגדל צמחים (משום שלטעמם יש לחוש שמא יטלו את השחקים, ויזבלו בהם את גדומיהם)]. אמרו לו אף הוא נעשה זבל (אם יזרנה לרוח גם עתה יש הנאה ממנה כתבו התוס' פי' רשב"ם וקא סברי זה וזה גורם אסור, ורבי יוסי לא חייש דסבר זה וזה גורם מותר, ומ"מ אסור לזבל שדה לכתחלה אף לרבי יוסי לזבל של עבודת כוכבים כיון שהוא מתכוין ליהנות. ואין להקשות דרבנן אדרבנן, דהכא חיישו רבנן לזבל, ואילו גבי חמין בפסחים (כה). אמרי רבנן מפרר וזורה לרוח דיש לחלק גבי חמין כתיב לא יאכל והלכך אינו אסור אלא כדרך הנאה גמורה אבל בעבודת כוכבים כתיב לא ידבק בידך מואומה מן החרם ואפילו כל דהו אי נמי רבנן דהתם היינו רבי יוסי דהכא) שנאמר וְלֹא־יִדְבַק בְּיָדְךָ מֵאֹמֶת מִן־הַחֲרָם.

מד.

אוסר דבר שאינו שלו (אותן שהקטירו לו לא היו יכולין לאסרו שאין בהן כח להקצותו לעבודת כוכבים) והתם בדין הוא דכתותי לא הוה צריך (דמותר ליהנות ממנו) אלא כיון דהוא דקא טעו ישראל בתריה, עמד וכיתתו (לפרסומי מילתא).

אמר להם (כני יוסי לחכמים) והלא כבר נאמר **וַיַּעֲבֹדוּ-שָׂם אֶת-עֲצָבֵיהֶם וַיִּשְׁאַם דָּוִד וַאֲנָשָׁיו**, ומאי משמע דהאי וישאם דוד לישנא דזרווי הוא (לשון זורה לרוח) כדמתרגם רב יוסף תזרם ורוח תשאם, ומתרגמינן (תוס'...) תזרינן (וכו' תשאם...) ורוח תמלטלינן (אלמא וישאם לשון זרוי ומלטול)?

אמרו לו (חכמים לר' יוסי) משם ראייה, הרי הוא אומר (בדברי הימים ויאמר דוד...) **וַיִּשְׁרְפוּ בָּאֵשׁ**, ומדלא כתיב (כחד קרא) וישרפם וישאם ש"מ וישאם ממש (נטלם עמו ונהנה מהם ומתחלה אמר לעבדיו לשרפן כדמפרש ואזיל, מוישרפו לא מצי לאותבינהו לרבנן דכל זמן שאין נדוקין ע"י כתישה אינו נעשה זבל).

מכל מקום קשו קראי אהדדי (וישרפו' משמע אסור בהנאה 'וישאם' משמע נהנה מהם)?

כדרב הונא, דרב הונא רמי, כתיב **וַיִּאָמֶר דָּוִד וַיִּשְׁרְפוּ בָּאֵשׁ**, וכתיב וישאם? לא קשיא כאן קודם שבא איתי הגיתי (וביטלה, אמר דוד לשרפם הקשו התוס', תימה למה לא לקח עובד כוכבים לבטל בע"כ כרבי אלעזר הקפר, ועוד לאביי דמשני לעיל כשפתחה אבל בשבורה אפילו ישראל מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים, למה לא שברוה ז"ל דיש חילוק בין עבודת כוכבים של עין לשל מתכת (מה שמוחר ליהודי לבטל עמו"ס שזורה זה רק בשל עץ, ובאמת היפה מראה הקשה שלא מובן הטעם מה שונה עץ ממתכת לענין זה) **וכן יש תירוצים** בירושלמי כאן בשל עץ כאן בשל מתכת **כאן לאחר שבא איתי הגיתי, דכתיב וַיִּקַּח אֶת-עֲמֻתַּת-מֶלֶכָם** (בבני עמוזן קאי ועבודת כוכבים שלהם מלכם שמה על שם מלוכה כדכתיב ולמולך שקוץ בני עמוזן, והאי עטרת מלכם בעבודת כוכבים קאמר) **מֵעַל רֵאשׁוֹ וּמִשְׁקֵלָהּ כְּכָר זָהָב**, ומי שרי, איסורי

שהיקת כלי מתכות מגדל צמחים, וקשה דבחולין (פה:) קאמר אין מכסין בשחיקת כלי מתכות לפי שאינו מגדל צמחים וי"ל דלחודיה ודאי אינו מצמיה אבל כשהוא מובל בקרקע המגדל צמחים הוא גורם ומסייע להצמיה **אי נמי** כשנשרף כמו עגל מגדל צמחים, והתם איירי בלא שריפה).

ולא, והתניא אלו ואלו (דמים החיצונים ודמים הפנימיים ששיריהן נשפכין על יסוד מזבח החיצון והן יורדין מן היסוד לרצפה) מתערבין באמה (סילון של מים שהיה בעזרה) ויוצאין לנחל קדרון, ונמכרין לגננין לזבל, ומועלין בהן (לאו קרבן מעילה קאמר דאין מעילה בדם קדשים כדאמרינן בפרק הוציאו לו אלא אסור ליהנות מהן אלא בדמים)?

מקומות מקומות יש בו יש מקום מגדל צמחין, ויש מקום שאין מגדל צמחין (כתבו התוס' היה יכול לתרין שהגננים היו ממקום אחר (כ"ל שגילו את הגמחים ממקום אחר ולא נחל קילרון. אבל תירין לפי האמת תוס' ר"י מבניאל).

מאי מפלצתה? אמר רב יהודה דהוה מפליא ליצנותא [ליצנות מופלא כדתני רב יוסף התוס' הביאו את פירוש רש"י ואח"כ כתבו ובכ"ר (על המעשה שאברהם שזר את כלמי אביו וטען שהפסל הגדול שזר את הפסל הקטן, ענה לו אביו...) 'מה את מפליא בי' כלומר למה אתה מלעיג עלי (א"כ הפיקוח שעשתה מפלצת, היינו שעשתה לינטו)] כדתני רב יוסף כמין זכרות עשתה לה, והיתה נבעלת לו בכל יום.

אמר להן רבי יוסי, והלא כבר נאמר **וְכַתֵּת נְחֹשׁ הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-עָשָׂה מֹשֶׁה** [כי בימים ההמה בית ישראל מקטרין לו (במלכים ז פרק יח איתא וְכַתֵּת נְחֹשׁ הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-עָשָׂה מֹשֶׁה כִּי עָרְוִים הָיְתָה הָאֵרֶץ לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל מִקְשָׁתָם לֹא וַיִּקְרָא-לָו נְחֹשֶׁת אֱלֹמָא עבודת כוכבים הוה וכתיב וכתת. ביארו התוס' ומסתמא לא השליכו לים המלח דכיון שבא לספר המעשה אם השליכו לים היה לו לומר כמו שמפרש והולך ביעור העגל בנחל קדרון **כי הניח ואע"ג** שאינו מפרש זורה לרוח זה א"צ כי אחר שהיה נשחק ממילא היה נזרק. ואת לרבנן בסמוך דמייית מוישרפו באש מאי קושיא היא לרבי יוסי כיון שלא הזכיר להשליכו לים ז"ל דהתם לא בא לספר מעשה ביעור עכו"ם אלא בא לומר שעזבו עצביהם?

אמרו לו משם ראייה, הרי הוא אומר **וַיִּאָמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף, לָךְ מִשְׁלַךְ, וְאִין אדם**

מוד: - מוד:

הולמתו (ואע"ג דאמר רב יהודה לעיל ראויה היתה לנוח אבל אנוחי לא מנח לה מיהו חדא שעתא בדקי ליה בגויה אם הגון הוא למלכות **כתבו התוס'** פירוש וזה נס גדול ששם אין הראש עגול והיא היתה עגולה ממש ואע"פ כן היתה מכוונתו ומיושבת בראשו).

יַעֲשֶׂה לּוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו. מאי רבותיהו (דהנך חמשים איש)? תנא כולם נטולי טחול (הטחול מכביד) וחוקקי כפות הרגלים היו (נטל הבשר מן העצם ולא היו מרגישים בקוצים ובברקנים). **פסק הש"ע מצוה על כל המוצא עבודת כוכבים שיבערנה ויאבדנה. וכיצד מבערה, שוחק וזורח לרוח או מטיל לים... יו"ד (קמוריד).**

[דף מד ע"ב] משנה שאל פרוקלוס (מין עובד כוכבים היה) בן פלוספוס את ר"ג בעכו, שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי (שם עבודת כוכבים והמרחץ עומד בחצרה) אמר ליה, כתוב בתורתכם **וְלֹא יִדְבַק בְּיָדָךְ מְאֻמָּה מִן־הַחֶרֶם**, מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי, אמר לו אין משיבין (דברי תורה) במרחץ (לפי שאדם עומד ערום). וכשיצא, אמר לו אני לא באתי בגבולה, היא באה בגבולי (שהמרחץ קודם לה והמרחץ נעשה לכל הבא למרחץ ולא כל הימנה שתהא גזולת את הרבים) דבר אחר **גַּי הַמַּבְּסִים עֲפִי הַגִּילָא אֵין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי (דמרחץ לאו דבר נוי הוא) אלא אומר נעשה אפרודיטי נוי למרחץ (נמצא שהיא משמשתו והיא טפלה והוא עיקר). דבר אחר אם נותנים לך ממון הרבה, אי אתה נכנס לעבודת כוכבים שלך ערום ובעל קרי ומשתין בפניה, זו עומדת על פי הכיב (הריץ העשוי בקרקע להוציא שופכין לרה"ר) וכל העם משתינין לפניה, לא נאמר (בתורה לאיסור) אלא אלהיהם (דכתיב אבד תאבדון...) את שנוהג בו משום אלוה אסור, את שאינו נוהג בו משום אלוה מותר.**

(גמרא) והיכי עביד הכי [דאהדר ליה במרחץ 'אין משיבין במרחץ' גי כתיב (כתיב גס תשובה זו הלא

הנאה נינהו, אמר רב נחמן איתי הגיתי בא וביטלה.

'משקלה ככר זהב' היכי מצי מנח לה [והלא כבד ששים מנח (קילוגרם 28.8 = גרם 60x480) הוה ומאד היא כבידה וקרא כתיב ותחי על ראש דוד]? **אמר רב יהודה אמר רב** ראויה לנוח על ראש דוד (האי ותחי על ראש דוד לאו דמנח לה אלא הכי קאמר חשובה וראויה לדוד שעשוי למדת ראשו והולמתו כדלקמן). **רבי יוסי ברבי הנינא אמר** אבן שואבת (דרך אותה האבן להגביה המתכת ולתלותה באויר) היתה בה דהות דרא לה (שהיתה נושאת לעטרה ומגביהתה **כתבו התוס'** וכשהיה יושב על כסא מלכותו מניחה, ואבן שואבת שקועה למעלה ולא היתה האבן שואבת חקוקה בנור). **רבי אלעזר אמר** אבן יקרה היתה בה ששוה ככר זהב (והיינו משקלה ככר זהב שקולה היא ככר זהב).

זאת היתה לי (עדות עטרה זו מעידה עלי שאני הגון למלכות) **כי פקדתיך נצרתתי מאי קאמר?** הכי קאמר בשכר שפקודיך נצרתתי זאת היתה לי לעדות.

מאי עדותה? א"ר יהושע בן לוי שהיה מניחה במקום תפילין (הריץ שבראשו למעלה מן הפדחת מקום שמוחו של תינוק רופס) והולמתו (ויושבת בראשו יפה ומכוונת למדת ראשו) והא בעי אנוחי תפילין? א"ר שמואל בר רב יצחק מקום יש בראש שראוי להניח בו שתי תפילין (שרחב החריץ מקום כרך שני רצועות והיא היתה נוחה בחצי רחבו).

ויוציאו את-בן-המלך (ביואש כתיב בכך אמציה שהחביאה אותו אחותו כשהרגה עתליה את כל זרע המלוכה וכשגדל הוציאהו ונתנו עליו הנזר לעדות שהוא מזרע המלוכה) **וינתנו עליו את-הנזר ואת-העדות**, נזר זו כלילא, עדות א"ר יהודה אמר רב עדות הוא לבית דוד, שכל הראוי למלכות הולמתו, וכל שאינו ראוי למלכות אין הולמתו.

ואדניה בן-חנניה מתנשא לאמר אני אמלך אמר רב יהודה אמר רב שמתנשא להולמו ולא

מוד:

והאמר רבא' משמע שאמר דכיון דמקום אחר, ומסמ מקסיס על (נילונו) ולא נתפרש היכא שמפערין לפניו בכל יום ואינו במל, ואני אומר אינה גנובה, זו עבודתה בכך, וזו אין עבודתה בכך.

אמר אבוי גנובתה מהכא, דקאמר ליה אני לא באתי בגבולה והיא באה בגבולי, וכי בא בגבולה מאי הוי (כלומר ואפילו קדמה עבודת כוכבים למרחץ מאי איכפת לן) והתנן עבודת כוכבים שיש לה מרחץ או גינה נהנין מהן שלא בטובה (שלא יהזיק טובה לכומרים, ובהנאה לא מיתסר כדאמרינן לקמן אין הקדש לעבודת כוכבים עד שיקריב לפניו בתקרובת **כתבו התוס'** פירש רש"י כאן שאין צריך גי' ה"ח להחזיק טובה לכומרים בכך (כגון שאין לו קטת לכחן סס, וע"י שהכומרים יאפסכו לו לכחן כזיכול נולד חיוב הכרת הטוב לכומרים) 'בטובה' שצריך להחזיק טובה (ביאר תוס' שאנן דכשליך להחזיק טובה נראה כמכזל לע"ג צדק). אבל לקמן (נא:) פירש רש"י בטובה בשכר, וכן פ"ה. **ולא נהירא לר"ת** דלשון 'בטובה' לא משמע הכי, ואדרבה בשכר ושלא בשכר מיבעי ליה, ועוד דאי בשכר אסור ומטעם שמרויה לעבודת כוכבים תקשי מהכא למ"ד לעיל (יג.) מהנה מותר, ועוד דאמרינן לקמן (נא:) דאיכא לאחרים חלק בהדה אפילו בטובת הכומרים שריא, ואי מיירי בשכר כי איכא לאחרים חלק בהדה נמי מאי הוי הא מרויה לעבודת כוכבים. **לכן נראה לר"ת** כמו שפי' רש"י כאן. **ועוד נראה לר"ת** דמה שאנו אופין עתה בתנור של כומרים וטוהנין בריחים של מים שלהם ודאי ליכא למיחש דלא מיבעיא בשכר דשרי דאין אנו מהזיקין להם טובה אלא אפילו שלא בשכר נמי מותר כיון שאין התנור והריחים בבית העבודת כוכבים עצמו כמו הכא מרחץ של אפרודיטי ולא דמי ליריד של עובדי כוכבים דאסרנא לעיל (יג.) אליבא דרבי יוחנן דאמר נהנה אסור מהנה לא כ"ש דהתם עושין מן המכס צרכי עבודת כוכבים, אבל הכא אין עושין אלא הנאת הכומרים והכי נמי אמרינן בסנהדרין (עד:): **אנן קאזוקי ואמונקי היכי יהבינן אלא הנאת עצמן שאני וגרם לקמן פרק רבי ישמעאל בירושלמי הלילין של עבודת כוכבים אסור לספוד בהן ואם הוי מעלין שכר למדינה אע"ג שהן עושין לצורך עבודת כוכבים מותר לספוד בהן, הנהיות של עבודת כוכבים אסור לשכור מהם ואם הוי מעלין שכר למדינה אע"ג שהן לצורך עבודת כוכבים מותר. גנאיין של עבודת כוכבים אסור ליתן להם, אם הוי מעלין שכר למדינה אע"ג שהיא לצורך עבודת כוכבים מותר) ואין נהנין מהן בטובה, ואני אומר אינה גנובה, שלא בטובת ר"ג כבטובת אחרים דמי (שהיה**

דכתי תורה) והלא אין משיבין במרחץ] והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בכל מקום מותר להרהר, חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא, וכי תימא, בלשון חול אמר ליה, והאמר אבוי דברים של חול מותר לאומרן בלשון קדש, דברים של קדש אסור לאומרן בלשון חול (בבית המרחץ שאע"פ שאינה בלשון הקדש לא נפקי מקדושתיהו)?

תנא כשיצא, אמר לו אין משיבין במרחץ וכתבו התוס', **פי' רש"י** כשיצא א"ל לפי שאין משיבין במרחץ לא הייתי יכול להשיבך עד עכשיו שיצאתי, ובהכי ניהא דלא תקשי מתניתין. **ויש פפרים** דגרסי בברייתא **וכשיצא א"ל אין משיבין...** משמע דכשיצא לא השיבו אלא אין משיבין (ביאר המהרש"א פירוט לדכריהס דלוי גרסינן 'כשילא א"ל' צלא י' משמע דלא תנא דכרייתא לפקט המתני' דהא דקתני זה 'א"ל אין משיבין...' לא א"ל אלא כשילא, אכל אי גרסינן וכשילא צ"ו משמע דהאי תנא דכרייתא מלתא דנפקיה קאמר, וכיון דלא קתני זה שהשיב לו אלא אין משיבין... משמע דלא השיב לו יותר). וקשה להר"ר אלאהן דבמתניתין קתני וכשיצא השיבו (ר"ל שקשה לו שהי מונח שהשיב לו עוד תשובות מלבד תשובה זו, ואילו לציאור התוס' היתה תשובה אחת בלבד, ולכן קשה). **ואורי' דג'** בתים יש במרחץ כמו שמפרש בפ"ק דשבת (י.) פנימי אין שם שאילת שלום, אמצעני יש בו שאילת שלום ואין שם דברי תורה, היצון מותר אף בד"ת והוא שאלו בבית הפנימי ושם לא השיבו כלום וכשיצא מבית הפנימי לאמצעי השיבו אין משיבין במרחץ ומשום דרכי שלום השיבו כך מפני איבת אותו הגמון דהוי כמו שאילת שלום, וכשיצא לבית החיצון השיבו תשובות ממשנתנו שאף דברי תורה מותרים שם].

א"ר חמא בר יוסף ברבי א"ר אושעיא תשובה גנובה (כלומר דההו בקש **כתבו התוס'**, **פירש רש"י** דההו בקש (היינו לטענת הגוי היתה טובה, ומה שלחהו ר"ג היה לחייה לחינס) **מידו** אין לפרש כן לדברי אבוי ולרבה בר עולא שאומרים שאפילו לא היה כדברי ר"ג לא היה אסור (ר"ל שטענת הגוי איננה טענה טובה גם ללא קושיות ר"ג) **לכן נראה לפרש** גנובה כלומר עלומה גי' ה"ח ומכוסה ממנו (היינו שאיננו מצינים אותה) ותגנוב את לבבי מתרגמינן וכסיות מינין השיבו ר"ג לאותו הגמון, ואני אומר (ר') חמא קאמר לה **ופליגא אדר'** הושעיא רביה) אינה גנובה. מה גנובתיה, דקאמר לו (ר"ג) זו עומדת על פי הביב וכל אדם משתין בפניה, וכי משתין בפניה מאי הוי, והאמר רבא פעור יוכיה והקשו התוס' לכאורה משמע דרבא אמר למילתיה בדוכתא אחריתי (לשון

משתינים בפניה. ואם היה דרך עבודתה בכך, אסור יו"ד (קמב,ד).

[דף מה ע"א] משנה הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן (ההרים עצמן) מותרין (מותרין לחצוב אבנים מהן, ולזריעה, דמחובר לא מתסר כדנפקא לן מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם כדריש ר' יוסי הגלילי) ומה שעליהן (כגון אם ציפום זהב וכסף) אסורין שנאמר לֹא־תִחְמַד׃ לְסֶפֶר וְזָבַב עֲלֵיהֶם [וואע"ג דאינהו לאו עבודת כוכבים מקרו ולא מתסרי, גזירת הכתוב היא גי' סגרי' דתלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים שנאמר 'לא תחמוד עליהם' על כל שהן נעבדין משמע, ועל כרחנו אנו צריכין לפרש דלאו עבודת כוכבים מיקרו דאמרינן בחולין (מ.) הא דאמר להר והא דאמר לגדא דהר, שהשוחט לשם הר לא מיקרי זבחי מתים והא דתניא לקמן ועובדיהם בסיף משום האי טעמא הוא, דאע"ג דלאו עבודת כוכבים נינהו לענין איתסורי, עובדיהם מיהא לשם עבודת כוכבים עבדי להו ולעבודת כוכבים מיכווני חייב דהוא דומיא דמחובר (נד.) ר' יוסי הגלילי אומר (הרי המקרא מלמדנו שהמחובר אינו נאסר שנאמר אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים... ומה תאבדו את...) אלהיהם על ההרים [משמע צלמים ופסיליהם שעל ההרים קרויים אלהיהם התוס' הביאו את פרש"י בשם פי' אהרים (כתב ספסל צית אהרן וסנה נבון אני ולא אלע כוונת פי' ראשונים, אחרונים, יסנים, פיוקים אחרים, אס הכונה לפיוקיו של קש"י מהדו"ק ומהדו"ב או הכונה רק להעתקים קונים או פיוקים קונים שמיאס קש"י בקס פיוקים אחרים). והקשה ר"ת על פירושו דכיון דלא מקרי (הסגיס עלמס) עבודת כוכבים ותקרובתן מותרת א"כ אמאי יענשו עובדיהם סייף הא אין זה עובד אלהים אחרים. לכן נראה לר"ת דודאי עבודת כוכבים מיקרו ותקרובתן אסורה ולכך עובדיהם בסיף והא דדרשינן ולא ההרים אלהיהם קאי אאבד תאבדון כלומר שאין צריך לעקור ההרים, והא דאמרינן בהשוחט דכיון דאמר להר אינו קרוי זבחי מתים ואינו אסור היינו כששוחט רחוק מן ההר שאז אין מתכוין לשם עבודת כוכבים. וקרוי לפירוש זה מצאתי בפי' אחרים דרש"י וז"ל ומה שעליהם כגון אם ציפום זהב וכסף אסור

השוב וטובה היא להם כשהוא נהנה מהן, הלכך, אי לאו מרחץ קודם הוה אסור כל הני).

רב שימי בר חייא אמר גנובתה מהכא, דקאמר לו זו עומדת על הביב וכל אדם משתינין בפניה. וכי משתינין בפניה מאי הוי, והתנן רק בפניה, השתין בפניה, גיררה (בטיט) וזרק בה את הצואה הרי זו אינה בטילה [לקמן (גג.) נפקא לן מזהיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו] ואני אומר אינה גנובה, התם לפי שעתא הוא רתח עלה והדר מפיים לה, הכא כל שעתא ושעתא בזלזולה קיימא.

רבה בר עולא אמר גנובתה מהכא, דקאמר ליה אין אומרין נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ, וכי אמר נעשה מרחץ לאפרודיטי נוי מאי הוי והקשו התוס' וקשה דהא לקמן (נא:) אמרינן דנוי ותכשיטי עבודת כוכבים אסורין, ועוד כי משני נוי מיהא איכא פירש רש"י ואם היה רחיצה נוי לעבודת כוכבים אע"ג דלא מיתסר מרחץ בהנאה מיהא אסור לנו ליפותה ואינו נראה לר"י שהרי לא היה מקשה אותו הגמון אלא מפני שהיה נהנה מן העבודת כוכבים אפילו אינו נוי, אלא הכי פריך כי נמי עשאו לנוי ונתנו לעבודת כוכבים מאי הוי והתנן... דודאי נוי ותכשיט לעבודת כוכבים לא הוי האי מרחץ ליאסר כדון נוי עבודת כוכבים ותכשיטיה אלא כדון בית הוא, ומסיק נהי דאיתסורי לא מיתסר המרחץ מן התורה דהוי כאומר בית זה לעבודת כוכבים מכל מקום מדרבנן מיהא יש לו לאסור ליהנות משום איסור נוי ולכך אם היה מרחץ נעשה לשם אפרודיטי לא היה ר"ג נהנה ממנה) והתניא האומר בית זה לעבודת כוכבים, כוס זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום, שאין הקדש לעבודת כוכבים (באמירה עד שיקריבנה לפניו בתקרובת) ואני אומר אינה גנובה, נהי דאיתסורי לא מיתסרא, נוי מיהא איכא (אי הוה רחיצה נוי לעבודת כוכבים אסור לנו לייפות עבודת כוכבים אע"ג דאיתסורי לא מיתסר מרחץ בהנאה). פסק הש"ע מרחץ שיש בה עבודת כוכבים, מותר לרחוץ בה, מפני שהיא נעשית לשם נוי ולא לעבדה, שנאמר אלהיהם בזמן שנוהגים בה מנהג אלהות ולא בזמן שמבזים אותה, כגון זו שהיא עומדת על הביב והכל

מה.

שמו ואמרינן נמי בעירובין (נג): שאמרה לו ברוריא דביתיה דר"מ שהיה מתלמידי בתראי של ר"ע גלילי שומה ונראה דתלמיד חבר היה לו ר' יוסי הגלילי לר"ע ורך ממנו בשנים היה, ואע"ג שמוזכרו בפרק בתרא דגיטין מקמי ר"ע לא קשיא דכמו כן מוזכר באגדת הפסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע בפ"ט דכתובות) כל מקום שאתה מוציא הר גבוה וגבעה נשאה ועין רענן, דע שיש שם עבודת כוכבים (הקשו התוס' בירושלמי פריך מבית הכהורה, ומסיק ע"פ נביא נבנה שם).

(גמרא) ורבי יוסי הגלילי היינו ת"ק (בין למר בין למר הרים וגבעות שרו)?

אמר רמי בר חמא אמר ריש לקיש צפוי הר כהר איכא בינייהו, ת"ק סבר צפוי הר אינו כהר ומיתסר (דכתיב לא תחמוד כסף עליהם כל שעליהם כתבו התוס', וא"ת מ"ש דציפוי הר אסור יותר מתקרובתו דשרי כדפרישית לעיל וי"ל דמיירי הכא בציפוי הנעבד אגב ההר ולכך אסור לת"ק, ור' יוסי הגלילי סבר דהשבינא ליה למחובר כהר עצמו ושרי. וא"ת אמאי מייתי ת"ק קרא דלא תחמוד לאסור ציפוי הא לא מיירי קרא אלא בנוי עבודת כוכבים וי"ל דהכי קא מייתי דכי היכי דנוי עבודת כוכבים אסירי מטעם תלוש ואע"ג דאיכא בהו חדא לטיבותא דאינו נעבד הכי נמי מתסרי ציפוי הר הנעבדים אע"ג דאיכא חדא לטיבותא שהם נעבדים מחוברים אי נמי י"ל דקרא אסמכתא בעלמא. וא"ת מאי האי דציפוי הר אסור ותקרובתו שריא, ואילו נעבד דבעלי חיים הוי איפכא כדמשמע בתמורה (כה): כדאמרינן התם מתקיף לה רב חיננא מעמא דרבייה קרא לציפוי דבעלי חיים ממון הבקר להוציא הנעבד הא לא רבייה קרא ציפוי מותר לגבוה והכתיב ואבדתם משמע, מדלא מייתי קרא אלא לגבוה הא להדיוט מותר ואע"ג דתקרובת בעלי חיים אסור כדמשמע בחולין (מ). ואומר ר"י דציפוי דתמורה מיירי דאינו נעבד ואינו עשוי אלא לנוי בעלמא אי נמי איכא למימר דההוא דתמורה אתיא כר' יוסי הגלילי דשרי ציפוי הר ואפי' נעבד. ונראה לר"י דלרמי בר חמא כולהו תנאי דמתניתין אית להו אילן שנמטעו ולבסוף עבדו אסור, ר' יוסי הגלילי כדאמרינן לקמן (ע"ב) ות"ק מחמיר טפוי ואוסר אפי' ציפוי של הר, ולר"ע נמי אסור דאי שרי א"כ ר"ע היכי דריש דעין רענן אתא לסימנא לימא דאתא למימר ולא עין רענן אלהיהם כגון אילן שנמטעו ולבסוף עבדו אלא ודאי אסור] ור' יוסי הגלילי סבר צפוי הר הרי הוא כהר (בטל לגבי הר, וכיון דהר לאו עבודת כוכבים ציפוי נמי לא מיתסר ועליהם דקרא אפסילי אלהיהם

שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ואע"ג דאינהו לא מיתסרי גזירת הכתוב הוא שההרים וגבעות שקרקע עולם אין בהם כח לאוסרם אבל עבודת כוכבים הוו ותלוש שלהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים ותדע לך דעבודת כוכבים מיקרו דהא תניא לקמן ועובדיהם בסיף ואם לאו עבודת כוכבים נינהו עובדיהם אמאי נהרגין, ובתמורה (כה): מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהוו דומיא דמחובר עכ"ל. ולפי זה קשה לר"י מדאמרינן (מו): א"ל רב הונא ברביה דרב יהושע לרבא או חילוף ומה נעבד שאסור בתלוש להדיוט מותר במחובר לגבוה שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם לא שנא הדיוט ולא שנא לגבוה, ואי ס"ד דעבודת כוכבים מיקרו היכי דייק דשרי לגבוה אי משום דאין נאסר להדיוט הרי בעלי חיים דאינן נאסרים להדיוט ואפ"ה אסירי לגבוה, ועוד קשה מה שפי' ר"ת דהר אינו קרוי זבחי מתים היכא ששוחט להר כיון שהוא רחוק מן ההר קצת דאפי' כי הוה רחוק קצת מן ההר מאי הוי הא קאמר בפירוש דלשם הר קא שחית וא"כ מתכוין הוא לעבודת כוכבים. **לכך נראה לר"י** כלשון ראשון של רש"י דודאי לאו עבודת כוכבים מיקרי כדמשמע בחולין (מ). ותקרובתן מותרת ולא דמי לפעור דכתיב ביה ויאכלו זבחי מתים דההוא תלוש הוה והשתא נמי ניהא הא דאמרינן לקמן דשרו לגבוה כיון שאין שם עבודת כוכבים עליהם כלל והוי כאילו לא נעבדו) ולא ההרים (קרויים) אלהיהם, אלהיהם על הגבעות ולא הגבעות אלהיהם (ומאחר שהוא כן...) ומפני מה אשירה אסורה (ולא דרשינן נמי תחת כל עין רענן אלהיהם ולא עין רענן אלהיהם, והלא אילן מחובר הוא ולמה אסרו הכתוב דכתיב ואשריהם תגדעון) מפני שיש בה תפיסת ידי אדם (שאדם נטעו) וכל שיש בה תפיסת ידי אדם אסור. אר"ע, אני אוכין (אפרש) ואדון לפניך (שאינו לנו לדרוש מיעוטא 'מתחת עין רענן, שלא נאמר אלא למסור להם סימני מקום שרגילין אמוריים לעבוד שם עבודת כוכבים כדי שיחפשו ישראל שם ויבערום, ומיעוטא דהרים וגבעות מיהא מינה ממעטינן ממשמעותיה דקרא שלא צוה לאבד את ההרים, אבל כל עין רענן צוה לנו לאבד במקום אחר ואשריהם תשרפון באש והכא לא נקיט ליה אלא משום סימנא... כתבו התוס' לכאורה משמע הכא דר' יוסי הגלילי היה זקן מר"ע וגם בגיטין (פג). כריש מוזכר ליה קודם ר"א בן עזריה ור"ע ותימה דאמרינן בזבחים (נז). גבי ר"ט ור"ע והיה שם תלמיד אחד שבא לפני חכמים תחילה ור' יוסי הגלילי

מצי אמר ר"ע דקרא אתא לסימנא בעלמא אמאי לא דריש לקרא דכל עין רענן ולא עין רענן אלהיהם לאילן כשנמטעו גרעין דלכ"ע שרי אי נמי אף לפירוש רש"י לאילן שעלה מאליו דדברי הכל מותר כדפירש הוא לקמן בשמעתין גבי הצד השוה וי"ל דלהני לא צריך קרא דודאי שרו דלא נפקי מכלל הרים כיון שלא היה בהם תפיסת ידי אדם מעולם, ואע"ג דכתיב גבעות ולא אמרינן דלא נפקי מכלל הרים לא קשיא דאורחא דקרא הוא למיכתב הרים וגבעות בהדי הדדי ת"ק סבר אילן שנמטעו ולבסוף עבדו מותר, ורבי יוסי הגלילי סבר אילן שנמטעו ולבסוף עבדו אסור (הקשו התוס', תימה מאי קאמר ר' יוסי הגלילי במתניתין מפני מה אשרה אסורה משמע שר"ל דמן הדין היה לנו להתירה, והיאך הא לדידיה אמרינן בסמוך דכתב תרי קראי לאסור אילן אפילו נמטעו ולבסוף עבדו. וי"ל דהא דבעי מפני מה אשרה אסורה לאו משום דהדעת נוטה להתיר אלא ה"ק מפני מה אשרה אסורה יותר מהרים וגבעות, ואי לאו דאיכא טעמא באשרה הוה אמינא גלי קרא דאילנות אסירי וה"ה הרים וגבעות, והוה אמינא דלא דרשינן ההרים אלהיהם).

מומאי (שמעינן דר' יוסי אסר אילן שנמטעו ולבסוף עבדו)? מדקתני סיפא מפני מה אשרה אסורה, מפני שיש בה תפיסת ידי אדם, וכל שיש בו תפיסת אדם לאתווי מאי, לאו לאתווי אילן שנמטעו ולבסוף עבדו. ואף רבי יוסי בר' יהודה סבר אילן שנמטעו ולבסוף עבדו אסור דתנאי רבי יוסי בר' יהודה אומר, מתוך שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם, אלהיהם על הגבעות ולא גבעות אלהיהם, שומע אני תחת כל עין רענן אלהיהם ולא רענן אלהיהם (דאי קסבר אילן שנמטעו ולבסוף עבדו שרי לדרוש תחת כל עין רענן ולמישרייה והכי איבעי ליה למיתני מתוך שנאמר ולא עין רענן אלהיהם שומע אני כל האשרות מותרות...) ת"ל ואשריהם תשרפון בא"ש.

אלא תחת כל עין רענן ל"ל (הלל אסור אשירה נלמד ממה שנאמר ואשריהם תשרפון נאש?) ההוא לכדר"ע [דכיון דלא מצינן למידרשיה דהא כתיב ואשריהם תשרפון מוקמינן ליה לסימנא אבל קמאי (התיבות הלאשונות נפסוק, אלהיהם על ההרים

תלושין קאי כתבו התוס' וא"ת הא אמרינן בכלוי תלמודא תנא בתרא לטפויי אתי וי"ל דשאני הכא דקרא דאיתיה ת"ק דלא תחמוד משתמע שפיר לאסור ציפוי (הר.).

רב ששת אמר דכולי עלמא צפוי הר אינו כהר (ואסור, ור' יוסי לטפויי את"ק קאתי למיתמר) [דף מה ע"ב] והכא באילן שנמטעו (שלא לשם אשרה) ולבסוף עבדו קמיפלגי [דשמעיה לת"ק דאמר הרים וגבעות שרו ה"ה כל כיוצא בהן שמחוברין ולא היתה תחילתו לעבודת כוכבים, ואיזו היא אשרה אסורה שנמטעו מתחילה לכך, דתפיסת יד אדם אינו כלום אא"כ היא לשם עבודת כוכבים, אבל נמטעו גרעין שלא לשם אשרה אין זו תפיסת ידי אדם הואיל וההיא שעתא לאו דעתיה לעבודת כוכבים היה וממעטי ליה מתחת כל עין רענן ולא עין עצמו, ואתא ר' יוסי הגלילי למימר אילן שנמטעו גרעין אפי' שלא לשם אשרה ולבסוף עבדו אסור, דלא דמי להר שהרי יש בה תפיסת ידי אדם בנטיעה הילכך תוספתא אסור אבל עיקרו קודם שהשתחוה לו מודה דשרי כדלקמן (מה.). כתבו התוס' רש"י תפס שיטתו בכולה שמעתין דקרי נמטעו ולבסוף עבדו היכא שנמטעו גרעין אבל בנמטעו אילן לכ"ע אסור והכא קמיפלגי בנמטעו גרעין דת"ק סבר דכיון שנמטעו גרעין שלא לשם אשרה אין זו תפיסת ידי אדם ור' יוסי הגלילי סבר נמטעו גרעין נמי אסור דלא דמי להר שלא היה בו תפיסה כלל אבל הכא היה בו תפיסה בשעת נטיעה. וכמה תשובות יש הדא דכי קאמר בסמוך לרבנן ואשריהם תשרפון באש מבעיא ליה לאילן שנמטעו מתחלה לכך אמאי לא קאמר לאילן שנמטעו אילן ולא גרעין ועוד קשה דאמרינן גבי הנכרים העובדים הזרעים ואת הירקות דאמר לך מני ר' יוסי בר' יהודה ופריך ולקמיה באילן שנמטעו מתחלה לכך ורבנן ואמאי לא פריך לוקמיה בנמטעו אילן ודברי הכל ועוד קשה דאמר רב לקמן בפרקין המשתחוה לבית אסרו לומר דאפי' בתלוש ולבסוף חברו אסור והשתא מאי איריא דנקט בית אפילו אילן נמי שהוא מחובר גמור אסור היכא דהוי דומיא לבית כגון שנמטעו אילן דהוי תלוש ולבסוף חברו ולשמעינן אילן וכ"ש בית. לכן נראה לפרש דודאי כשנמטעו גרעין לכ"ע שרי דאין זה תפיסת יד אדם והכא בנמטעו אילן קמיפלגי דלרבנן אינו אסור משום תפיסת יד כיון שלא נמטעו מתחלה לכך דהשרשת הקרקע מבטלת התפיסה והשתא ניחא דנקט רב לקמן המשתחוה לבית, דאילו אילן כי האי גוונא כיון שהוא מושרש בקרקע חשיב מחובר גמור. וא"ת היכי

(תשרפון)? אמר רב הונא הנח גי' הכ"ח והתוס' רדוף (תדרוף ותכלה את העובדי כוכבים...) ואח"כ שרוף.

ור' יוסי בר' יהודה האי סברא מנא ליה (מדרב יוסף לא נפקא דהוא גופיה אתגדעון ואתשרפון קא סמיך, דאי מונתצתם הוה אמינא הנח דוקא דגזירת הכתוב היא שאין צריך לבער מדלא כתב בהו שריפה אבל באשרה כיון דחוינן בה שני ביטולין אמרינן נמי התם דונתצתם קודם לכיבוש כתיב ולאחר כיבוש בעי שריפה תוס' ג"כ הנילו לטונו של לט"ז? נפקא ליה מאבד תאבדון, אבד ואח"כ תאבדון (אלמא יש שהות הפסק בינתיים).

ורבנן, הא מיבעי ליה לעוקר עבודת כוכבים שצריך לשרש אחריה (לעוקרה מן השוק, כלומר, לאכלה איבוד לחי איבוד). ורבי יוסי בר' יהודה לשרש אחריה מנא ליה? נפקא ליה מן **וְאֶבְדְתֶם אֶת־שִׁמְיָם מִן־הַמְּקוֹם הַהוּא**. ורבנן, הוה לכנות לה שם דתניא, ר"א אומר מנין לעוקר עבודת כוכבים שצריך לשרש אחריה ת"ל ואבדתם את שמם, **דף מו ע"א** אמר לו ר"ע, והלא כבר נאמר אבד תאבדון (הקשו התוס' תימה הא איצטריך ר"ע למדרש אבד ואחר כך תאבדון בר' יוסי בר' יהודה דקם בשיטת דר' יוסי הגלילי, דלכאורה משמע דר"ע ס"ל במתניתין בר' יוסי הגלילי דא"ל אני אדון לפניך, ומתוך פירוש רש"י דמתני' נמי משתמע הכי וי"ל דודאי ר"ע דמתני' אליבא דר' יוסי הגלילי קאמר וליה לא ס"ל, אכן ק"ל קצת דלעיל קאמר דלר' יוסי בר' יהודה מיבעי קרא גם כן לכדר"ע, אלמא כוותיה דריש להו לקרא וי"ל דה"ק ליה לכדרכי עקיבא אליבא ר' יוסי הגלילי). אם כן, מזה ת"ל ואבדתם את שמם מן המקום ההוא, לכנות לה שם. יכול לשבח? לשבח ס"ד, אלא, יכול לא לשבח ולא לגנאי, ת"ל **שִׁקְיָן הִשְׁקַצְנוּ וְתַעֲבוּ תַתְּעֲבֹנוּ כִּי־תִרְם הוּא**, הא כיצד, היו קורין אותה 'בית גליא' (לשון גובה גלי) קורין אותה בית כריא (לשון הפירה ושפלות) 'עין כל' עין קוץ.

תני תנא קמיה דרב ששת העכו"ם העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ועובדיהן כסיף [דבני נח נצטוו על עבודת כוכבים

והגבעות] למיעוטא דרשינן] הוא דאתא, דאר"ע, אני אובין ואדון לפניך כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן, דע שיש שם עבודת כוכבים.

ורבנן (חכמים הדורשים מהפסוק 'תחת כל עץ רענן' להתייך אילן שנטעו ולבסוף עבדו) האי ואשריהם תשרפון באש מאי עבדי ליה (כלומר, למה חשיכה אסרה התורה ולווחה לשורפה בלשם?) מיבעי ליה לאילן שנמטעו מתחילה לכך. ור' יוסי בר' יהודה נמי מיבעי ליה להכי? ה"נ. אלא אילן שנמטעו ולבסוף עבדו מנא ליה? נפקא ליה מן **וְאֶבְדְתֶם אֶת־שִׁמְיָם מִן־הַמְּקוֹם הַהוּא**, איזהו עץ שגידעו (מה שהחליף אחרי כן דקאמר תגדעון מכלל דעיקרו עוזב בקרקע ויהנה ממנה) אסור ועיקרו מותר, הוי אומר אילן שנמטעו ולבסוף עבדו. והא ואשריהם תשרפון באש קא נסיב לה תלמודא (רבי יוסי בר' יהודה תלמודא למלתיה ולמויסר אילן שנמטעו ולבסוף עבדו)? אילו לא נאמר קאמר, אילו לא נאמר תשרפון באש הייתי אומר אשריהם תגדעון באילן שנמטעו מתחילה לכך (אבל אילן שנמטעו ולבסוף עבדו שרי) השתא דכתיב ואשריהם תשרפון באש (לאילן שנמטעו מתחלה לכך) אייתר ליה ואשריהם תגדעון לאילן שנמטעו ולבסוף עבדו.

ורבנן [דאמרי כל האילן מותר (שלאסור רק נטעו ממחילה לכך)] האי ואשריהם תגדעון (שעיקרו מונח בארץ) מאי עבדי ליה (במאי אוקמי ליה אי באילן שנמטעו מתחלה לכך כולה אסור)?

לכדר' יהושע בן לוי (גידוע זה לא להתיר עיקרו, אלא שיגדעו מיד בכניסתם, ולאחר כיבוש יחפשו אחריהם לשרשם ולבערם) דא"ר יהושע בן לוי גידועי עבודת כוכבים קודמין לכיבוש ארץ ישראל (בכניסתן נצטוו לגדעם מיד ולאחר כיבוש ישרשו אחריהם) כיבוש ארץ ישראל קודם לביעור עבודת כוכבים, דתני רב יוסף ונתצתם את מוֹבְחָתָם והנח (מדלא כתב ישרוף) וְשִׁבְרָתָם אֶת־מַצְבְּחָתָם והנח. והנח ס"ד, שריפה בעי (דהא אתי לידי תקלה ועוד כתיב אחרינא פסילי אלהיהם

לא ראי זה כראי זה, ולא ראי זה כראי זה, הצד השווה שבהן שאין בהן תפיסת ידי אדם ומותר, אף כל שאין בהן תפיסת ידי אדם ומותר. מה להצד השווה שבהן שכן לא נשתנו מברייתן (תלמוד בבלי אלו שכן נשתנו מברייתן ונעקרו ממקומן)?

אלא אתיא מבהמה בעלת מום (דאינה נאסרת נמי אם השתחוה לה) ומחר (דכי פרכת מה לבהמה שכן בעלת חיים הלכך חשיבא ולא מיתסרא הר יוכיה, מה להר שכן מחובר בהמה תוכיה, וחור הדין... הצד השווה שבהן שאין תפיסת יד אדם וזהו טעם עצמו להתיר שאין יכולין לתלות טעם היתרן בטעם אחר, דאי אמרת היתרן משום מחובר הרי בהמה, ואי משום חיים הרי הר, ע"כ טעם היתרן משום דאין בהן תפיסת יד אדם שבדבר זה הושוו שניהן אף אני אביא כל השווין להן בדבר זה שיהו מותרין, והשתא ליכא למיפרך שכן לא נשתנו מברייתן דהא בהמה נשתנית כמום).

ואי נמי, מבהמה תמה ומאילן יבש (דנשתנה מברייתו ואפי' הכי לא מיתסר לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה, הצד השווה שבהן שאין בהם תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים, דתפיסה דנטיעה דמעיקרא לא הויה תפיסה לרבנן דלאו אילן הוא ההוא שעתא שנמטעו גרעין, ור' יוסי בר' יהודה דחשיב ליה תפיסה ואסר ליה משכחת לה באילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי לא מיתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו כתבו התוס' כאן פרש"י מה שכתבתי לעיל דהוי נמטעו ולבסוף עבדו היכא דנמטעו גרעין וזה לשונו ומאילן יבש דנשתנה מברייתו ואפי' לא מתסר לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הצד השווה שבהן שאין בהם תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים דתפיסה דנטיעה דמעיקרא לא הויה תפיסה לרבנן דלאו אילן הוה ההוא שעתא דנמטעו גרעין, ור' יוסי ברבי יהודה דחשיב ליה משכחת לה אלא באילן שעלה מאליו, דאפילו לר' יוסי בר' יהודה לא מתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו עכ"ל. וא"ת בעלה מאליו נמי מ"מ אילן שלפני זה שיצא זה מגרעיניו היה בו תפיסת ידי אדם וי"ל דהכא במאי

במנהדרין (נב). ואמרינן התם כל מיתה האמורה לבני נח אינה אלא סייף] ואת הזרעים ואת הירקות הן אסורין ועובדיהן בסייף. א"ל דאמר לך מני? רבי יוסי בר יהודה היא, דאמר אילן שנמטעו ולבסוף עבדו אסור. ולוקמה בזרעים שזרען גי' כ"ה מתחלה לכך ורבנן (דאסורין ואפילו לרבנן)? לא ס"ד, דקתני דומיא דהר, מה הר שלא נמטעו מתחלה לכך, אף האי נמי שלא נמטעו מתחלה לכך.

פסק הש"ע א. כל שאין בו תפיסת יד אדם ולא עשהו אדם, אע"פ שנעבד, הרי זה מותר בהנאה. לפיכך המשתחוה להר, לא נאסר... וכן הנהרות והמעיינות של רבים ואילנות שלא נמטען לשם עבודת כוכבים, אינם נאסרים... יו"ד (קמ"ה, א). **ב.** דבר שאין בו תפיסת ידי אדם, שנעבד, אע"פ שהנעבד עצמו מותר בהנאה, צפוי אסור בהנאה (הגה משמשי הר הוי כצפוי ואסור, אבל תקרובת הר אינו נאסר). יו"ד (קמ"ה, ב). **ג.** אילן שנמטעו מתחלה שיהא נעבד, אסור בהנאה... יו"ד (קמ"ה, ד). **ד.** צריך לשרש אחר האילנים ולכנות להם שם גנאי יו"ד (קמ"ו, טו).

איתמר אבני הר שנדלדלו (נעקרו מאליהן והשתחוה עכו"ם להם) בני רבי חייא ורבי יוחנן, חד אמר אסורות, וחד אמר מותרות. מ"ט דמ"ד מותרות, כהר, מה הר שאין בו תפיסת ידי אדם ומותר, אף הני שאין בהן תפיסת ידי אדם ומותרין. מה להר שכן מחובר? בהמה תוכיה [שאינה מחובר ואינה נאסרת בהשתחויה דמדאסר רחמנא נעבד לגבוה דכתיב 'מן הבקר' ולא כל הבקר להוציא הנעבד בב"ק (ט): מכלל דלהדיוט שרי דאי להדיוט אסור למה לי קרא לגבוה הא ממשקה ישראל כתיב מן המותר לישראל כתבו התוס' פירוש דאפילו בהמה עצמה אינה נאסרת להדיוט אם לא עשה בה מעשה, והא דאמרינן (נד). המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה ה"ה לשל עצמו, והא דקאמר חבירו לגלויי דאף בשל חבירו אסרה בעשיית מעשה, אי נמי קמ"ל דאף לגבוה לא אסרה כיון שאינה שלו. מה לבהמה שכן בעלת חיים? הר יוכיה. וחור הדין,

מיתסרא בהשתחואה דעובד כוכבים) ובא עובד כוכבים והשתחווה לה (ולא אמרינן הא לאו דעובד כוכבים הוא ואין יכול לאסור בהשתחואה דבר שאינו שלו) כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה ובא עובד כוכבים והשתחווה לה אסורה (אפילו למ"ד עד שתיעבד, ולא אמרינן הא לאו דעובד כוכבים הוא ואין יכול לאסור בהשתחואה דבר שאינו שלו, דכיון דאוקמה ישראל גלי אדעתיה דניחא ליה בעבודת כוכבים וכי פלח לה עובד כוכבים שליחותיה קא עביד) וקא מיבעיא ליה לבינה [בידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל והך זקיפה דנקט משום גלווי דעתא הוה דאי לא זקפתו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסרא, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת בהשתחואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו והאי טעמא מפרשינן במלתיה דשמואל לקמון (ג:) וה"נ לענין גלווי דעתא קבעי לה חזקיה ולא משום מעשה, דבדבר תלוש ולא בעלי חיים לא בעינא מעשה בגופו ונאסר מיד בהשתחואה לבני ר' חייא, וקמיבעיא ליה לחזקיה דוקא לבינה...] הוא דמינכרא זקיפתה (שרחבה יותר על עביה וכשהיא זקופה נראית גבוה ואיכא גלווי דעתא) אבל ביצה לא, או דלמא לא שנא? תיקו.

פסק הש"ע כל שאין בו תפיסת יד אדם ולא עשהו אדם, אע"פ שנעבד, הרי זה מותר בהנאה. לפיכך המשתחווה להר, לא נאסר. ואפילו אבני הר שנדלדלו, ועדיין הם במקומם ועבדם שם, אינן נאסרין י"ד (קמ"א). **כתב הפ"י** פלוגתא דאמוראי אי דינייהו כהר מפני שלא היתה בהם תפיסת יד אדם או לאו כיון דתלושות נינהו ופסק הרמב"ם ז"ל כמאן דשרי. ותמה עליו הר"ן משום דכיון דלא איתמר בנמרא הלכתא כהר מינייהו אית לן למינקט לחומרא בשל תורה (ע"ז ז). וכן פסקו הרמ"ה והראב"ד. **בכ"מ כתב ליישב דברי הרמב"ם** ז"ל וזאפשר שרבינו היתה לו גירסא דמסיימי דבני ר' חייא שרו, והלכתא כוותיהו לגבי ר' יוחנן. **פסק הרמב"ם** ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה ולא השתחווה לה ובא עובד כוכבים והשתחווה לה אסרה בהנאה

עסקינן באילן שעלה מאליו מששת ימי בראשית כגון יער ומיהו פירושו אי אפשר כדפרישית לעיל). ומאן דאסר, להכי כתיב (בעבודת כוכבים) שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו, דאע"ג דאתיא מדינא להיתרא (לאתויי הנך דאע"ג דאתא מדינא להצד השוה להיתרא כדאמרן) לא תתיא (לא תייתנינהו להיתרא וממשמעותא דקרא נפקא דמשמע כל דרשות שאתה דורש בעבודת כוכבים לא תדרשם אלא לשקץ ולאסור ואין לך להתיר בו אלא מה שהתיר לך הכתוב בפירושו).

תמתיים דבני ר' חייא (יהודה וחזקיה שמן) דשרו, דבעי חזקיה זקף ביצה להשתחוות לה, מהו? קסלק"ד להשתחוות לה והשתחווה לה, וקא מיבעיא ליה האי זקיפתה אי הוי מעשה (דאכתי איכא תפיסת יד אדם) אי לא הוי מעשה, אבל לא זקף לא מיתסרא, ש"מ בני ר' חייא דשרו.

לא, לעולם אימא לך בני רבי חייא דאסרי להשתחווה לה אע"ג דלא זקפה אסורה (הוא דאמרי דלא בעינן תפיסת יד בדבר תלוש ולא בבעלי חיים בין בעובד כוכבים בין בישראל ונאסרת מיד בהשתחואה) והכא במאי עסקינן כגון שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחווה לה.

ולמאן נאליבא דמאן קבעי חזקיה למילתיה (זקף צ"ל להשתחווה לה...) כיון דאיהו לא תפיסת ידי אדם בעי וזה לשם עבודת כוכבים העמידה בין הוי מעשה בין לא הוי מעשה הרי קראה עבודת כוכבים, אי למאן דאמר עבודת כוכבים של ישראל [שהקים ישראל לעבדה פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע (נא:)] אסורה מיד (הא נמי) אסורה (מיד) אי למאן דאמר עד שתיעבד, הא לא פלחה (ופשיטא דשריא)?

לא צריכא (לעולם אליבא דמ"ד עד שתיעבד קבעי ליה) כגון שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחווה לה (והאי מעשה דבעינן משום גילוי דעתא, דאי לאו דגלי ישראל דעתיה לא הוה

למימר דבית הוי מחובר וקאמר ודרשת ליה הכי לא תביא אתנן של בית שאם נתן לה בית באתננה אסור להקדישו לצורך בנין הבית.

התוס' הביאו את פירוש רש"י כאן וכתבו והוא שינה לשונו ממה שפירש למעלה גבי מילתיה דרבא שכן פירש לעיל אסור במחובר לגבוה ואפי' למכשירי קרבן דכתיב בית דמשמע אפילו לבנין הבית ונראה דיפה דקדק לפי שיטת התלמוד וקל להבין (ר"ל שמה שפירש שני פירושים שצניכול סותרים, פירש כן שכן הלכה להסביר צנזני כאלו). מיהו מה שפירש הכא דאתנן דבית קרי מחובר קשיא דהא לקמן בשמעתין חשיב רב יהודה בית תלוש משום דהוי תלוש ולבסוף חברו. **לכן נראה לפרש** ואי משום בית דתדרוש שנתן לה עצים ואבנים לבנות בית ויהיה אסור להקדישן וסתם עצים ואבנים שבנין מהם רגילים להיות מחוברים במקומן **אי נמי יש ליישב פרש"י** דכתב רחמנא בית ולא חלק בין בית של בנין לבית הצוב במערה שלא היה שם תלוש מעולם) **מיבעי ליה לכדתניא בְּיַת הָאֱלֹהִים** (אתנן אסור להקדיש רק דבר המונח ל'בית' המקדש...) פרט לפרה שאינה באה לבית (ששחיטתה בהר הזיתים דכתיב והוציא אותה אל מחוץ למחנה) דברי ר"א, והכ"א לרבות את הריקועים (מסי זהב שעושים ציפוי לכותל היכל לבית קדשי הקדשים כדאמרינן בשקלים בפרק התרומה דכיון דניו הוא מיתסר?)

א"ל אנא קאמינא להומרא ואת אמרת לקולא, קולא והומרא להומרא פרכינן (וכל דין ק"ו קרי ליה פירכא משום דבלשון תימיה אתי).

א"ל רב פפא לרבא וכל היכא דאיכא קולא והומרא, לקולא לא פרכינן, והא הזאה דפסח (טמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת בערב הפסח) דפליגי ר' אליעזר ור"ע, דר' אליעזר סבר להומרא וקא מחייב ליה לגברא (דן ק"ו להומרא דקתני א"ר אליעזר ועליה אני דן ומה שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת זו (האם) שמושם שבות אינו דין שתדחה, ויזה עליו (בצ"ק) ויתחייב בפסח) ור"ע לקולא ופטר (מפסח) וקא פריך ר"ע (ק"ו) לקולא, דתנן, השיב ר"ע (ל"א) או חילוף, ומה הזאה שהיא משום שבות אינה דוחה השבת, שחיטה שהיא דאורייתא (משום מלאכה) לא כ"ש?

שזקיפתה מעשה, וכן אם זקף ביצה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה אסרה עבודה זרה (הג). **כתב הכפ"מ** 'זקף ביצה' אכעיא שם ואסיקנא בתיקו ולהומרא.

בעי רמי בר חמא המשתחוה להר, אבניו מהו למזבה, **[דף מו ע"ב]** יש נעבד במחובר אצל גבוה, או אין נעבד במחובר אצל גבוה (נעבד דבעלי חיים אסור לגבוה, ואע"ג דשרי להדיוט, וקמיבעיא ליה מי חייל שם נעבד על המחובר לאסרו לגבוה או לא הקשו התוס' נ"ל דהמדקדק בלשון בעיא זו אמר ^{ג' דפ"ו} דרמי בר חמא דקמיבעיא ליה סבר דאיכא לחלק בין בעלי חיים בין מחובר ולכך היה מסופק אם יש נעבד במחובר, והא דבעי במכשירי (ולכאורה יכלתי ללקק שהיה פשוט לרמי בר חמא ק"ס נעבד נמחוק, וכל השאלה דוקא נמכשירים) אם תמוצי לומר קאמר, דאי פשטינן דשרי כ"ש מכשירי, אבל אי פשטינן דאסור מכשירי מאי) **את"ל יש נעבד במחובר אצל גבוה** (אכתי מיבעיא ליה הכי האי נעבד דלאו לקרבן גופיה קא בעי לה אלא לבנין מזבה דמכשירי קרבן, מי אמרינן...) מכשירי קרבן כקרבן דמו (ונעבד אסור בהן) או לא?

אמר רבא ק"ו, ומה אתנן שמותר בתלוש להדיוט אסור במחובר לגבוה (ואפילו למכשירי קרבן דכתיב בית ה' דמשמע אפילו לבנין הבית וכתיב אתנן סתמא לא שנא תלוש...) דכתיב **לֹא־תָבִיא אֶתְנָן זֹזָה וּמִתְחִיר פֶּלֶב,** לא שנא תלוש ולא שנא במחובר, נעבד שאסור בתלוש להדיוט אינו דין שאסור במחובר לגבוה.

א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא או חילוף (כיון דלא משכחת קרא בהדיא דאסר אתנן במחובר לגבוה אלא משום דקרא סתמא כתיב אסרת ליה במחובר והדר ילפת נעבד מיניה לאיסורא אימא איפכא דהא קרא סתמא שרי נעבד במחובר) ומה נעבד שאסור בתלוש אצל הדיוט מותר במחובר לגבוה, שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם לא שנא להדיוט ולא שנא לגבוה, אתנן שמותר בתלוש להדיוט אינו דין שמותר במחובר לגבוה, ואי משום בית ה' אלהיך (ובעית

בנעבד (ואסיר דלא מהני ליה שינוי. אית דגריס המשתחוה לחטין קמחן מהו למנחות, ואי אפשר לומר כן דביון דתלוש נינהו נאסרו בהנאה להדיוט אפילו למאן דבעי תפיסת ידי אדם בתלוש דהא איכא תפיסה טובא קצירה ועימור ודישה וכ"ש לגבוה דאסור, וכיון דנעשה עבודת כוכבים, תו מאי מהני להו שינוי, לא מיבעיא עבודת כוכבים דכתיב 'זהיית חרם כמוהו' כל שאתה מהייה ממנו הרי הוא כמוהו, אלא אפילו כל איסורי הנאה כן וכל הנעשה מהן נאסר דהא הנאה היא. חקשו התוס', תימה במחובר מהיכא יליף לאיסור מאתנן דיו לבא מן הדין להיות כנדון דבאתנן פשיטא דיש שינוי כדדרשינן בב"ק (סה:) הם ולא שינויהם וי"ל דמדאורייתא ודאי פשיטא ליה דיש שינוי בנעבד כמו באתנן, אלא מדרבנן הוא דקא מיבעי ליה משום דעבודת כוכבים יש לאסור אע"ג שנשתנה)?

אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן, ת"ש כל האסורין לגבי מזבח (כגון מוקצה ונעבד) ולדותיהן מותרים [כתבו התוס' משמע הכא דשינוי אינו מועיל כלום לגבי אם, וגבי שינוי קונה (ב"ק צג:)] למאן דאית ליה שינוי קונה תנן גזל רחל וילדה גזילה חוזרת בעיניה ואינו משלם אלא דמי הפרה אלמא מהני שינוי לגבי אם ויש לחלק לגבי תקנת השבים דוקא מהני, ולא לגבי מזבח] ותני עלה רבי אליעזר אומר (וקס"ד השתא דבבהמה מעוברת שרבעה או השתחוה לה עסקינן וביש שינוי בנעבד קמיפלגי דת"ק סבר יש שינוי בנעבד הלכך ולדותיהן מותרין דמעיקרא עובר והשתא בהמה, ור"א סבר אין שינוי בנעבד אלמא פלוגתא היא)?

ולאו אתמר עלה, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא מהחלוקת כשנרבעו ולבסוף עיברו [וכדמפרש בתמורה, דת"ק סבר זה וזה גורם מותר ורבי אליעזר סבר זה וזה גורם אסור כתבו התוס' וגבול יש לה כדאמרינן (כד:)] (כתב המהר"ם משום דקשה להו והא רביעה מעקר לה לבהמה, וא"כ איך שייך לומר ולבסוף עיברו, לכך קאמר וגבול יש לה פחותה מבת ג' נעקרת אבל לאחר ג' אינה נעקרת)] [דף מו ע"א] אבל עיברו ולבסוף נרבעו ד"ה אסורין (דהיא וולדה נרבעו וגבי נעבד נמי היא וולדה נעבדו ואסורים ואע"ג דחזר ונשתנה אין שינוי בנעבד להוציא מאיסורו), וה"נ כעיברו ולבסוף נרבעו דמי.

התם (ההוא או חילוף דר"ע לא סלקא אדעתא דר"ע למדייניה ולמימר לא תדחייה שחיטה את השבת, אלא משום דר"ע היה מקובל ובא מר"א עצמו שהיה רבו שהזאה אינה דוחה שבת) ר' אליעזר גמריה ואייקר ליה תלמודא (דר"א נשתכח הימנו הלכה ובעי למידן מק"ו הזאה משחיטה דדחייא, ואתי ר"ע לאדכוריה גמריה ואמרה למילתא בלשון או חילוף ודאין ק"ו שחיטה מהזאה דלא תדחה אע"פ שאי אפשר דהא ודאי שחיטה דחייא דכתיב במועדו ואפילו בשבת, אלא כי היכי דניתב לר"א לליביה למימר כיון דקא יליף האי שחיטה מהזאה דלא תדחה ודאי פשיטא ליה בהזאה דלא דחייא, ומיהו לא איסתייעא מילתיה ולא אידכר אלא הכי אהדר ליה עקיבא עקרת מה שכתוב בתורה בין הערבים במועדו ואפי' בשבת, אמר לו ר"ע הבא לי מועד לאלו להזאה ולהבאתו מחוץ לתחום כמועד לשחיטה. ונימא ליה מימר כך מקובלני ממך הזאה אינה דוחה לאו אורח ארעא דכסיפא ליה מילתא לומר ששכח תלמודו) ואתא ר"ע לאדכוריה, והיינו דא"ל רבי, אל תכפירני בשעת הדין (כשאמר לו ר"ע הבא לי מועד לאלו כמועד לשחיטה, כעס ר"א ואמר לו עקיבא בשחיטה השבתני בשחיטה תהא מיתתך, ואמר לו ר"ע אל תכפירני בשעת דין זה שאנו חלוקין ודינן זה כנגד זה אל תכחד דברייך ראשונים וזכור מה שלמדתי הזאה שבות... אלמא מיניה גמר ליה), כך מקובל אני ממך הזאה שבות, ואינה דוחה את השבת. פסק הרמב"ם המשתחוה להר אף ע"פ שהוא מותר בהנאה הרי אבניו אסורין למזבח... איסורי מזבח (ד,ז).

בעי רמי בר חמא המשתחוה לקמת חמים, מהו למנחות (להדיוט מישראל שרי דאין מחובר נאסר להדיוט, וכי קמיבעיא ליה לגבוה, אם תמצי לומר יש נעבד במחובר אצל גבוה הכא מאי, כיון דהדר טחין להו...) יש שינוי בנעבד (דלא מיתסר לגבוה אלא בעיניה, אבל היכא דאישתני שפיר דמי) או אין שינוי

והקשו התוס' ר"ל אית ליה שפיר דרבא (סוכה לא): דלולב של עבודת כוכבים לא ישול ואם נטל יצא, דהתם מיירי קודם ביטול ובדיעבד יצא, דמצות לא ליהנות נתנו, אבל הכא מיירי אחר ביטול (כתב המהרש"ל ללו דוקא אחר ביטול אלף לכה כמו אחר ביטול להא לרבנן קרי ננטעו ולסוף עבדו בלא ביטול, ואפשר נקטו האי לישנא אחר ביטול משום דרב דימי למקוי לה באשרה אסורה וביטלה וק"ל) ובעי מי מאים לכתחלה או לא וע"ע במהר"ס?

כי אתא רב דימי אמר באשירה (שנאסרה אף להדיוט) שביטלה (כדאמרינן במתניתין נוטל מה שהחליף ו...) קמבעיא ליה (אם ראוייה שוב למצוה אם לאו) יש דהוי אצל מצות (מי הוי שייכא תורת דהוי במצות דנימא הואיל ונדחה בעודו אשירה ידחה עולמית) או אין דהוי אצל מצות [ומשתריא כתבו התוס' כדאמרינן (בסוכה לג.) גבי נקטם ראשו דהדס גי' ה"ה ועלתה בו תמרה מערב יום טוב כשר, ובעלתה בו תמרה ביום טוב מבעיא ליה התם ופשיט כי הכא מוסחה הרוח... ומסיק תיקו. תימא תפשוט דאין דהוי מההיא דהתם (לב.) הוי ענביו מרובין מעליו פסול ואין ממעטין ביום טוב ואם מיעטין כשר ומוקי לה (לג.) ואפי' אשחור מערב יו"ט דהשתא הוי דהוי מעיקרו כי הכא, וכי היכי דעלתה בו תמרה ביום טוב ואפי"ה אם מיעטין כשר אלמא אין דהוי זי"ל דתמרה אין בידו להעלות תמרה וכן ביטול אשירה אין בידו, דע"י עובד כוכבים צריך לבטלה (כזה נסתפק אס יש ליחוי) ולא דמי להדס דבידו למעט (ולכן אין ליחוי)?

תפשוט ליה מדתנן כיסהו ונתגלה פטור מלכסות, כיסהו הרוח חייב לכסות, ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא שחזר ונתגלה (לאחר שכיסתו הרוח) אבל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות. והוינן בה, כי חזר ונתגלה מאי הוי, הואיל ואידחי (הא אידחי ליה כשכיסתו הרוח, כיון דכל זמן דלא נתגלה פטור מלכסות) אידחי (אידחי ליה מכיסוי) וא"ר פפא, זאת אומרת אין דיהוי אצל מצות?

דרב פפא גופיה איבעיא ליה, מפשט פשיטא ליה לרב פפא דאין דיהוי אצל מצות, לא שנא לקולא (כגון גבי אשירה שבטלה למיהדר לאישתרוי לולבו למצוה) ולא שנא לחומרא (כגון גבי כיסוי דמחייבין למיהדר ולכסוי) או דלמא ספוקי מספקא ליה (אי יש דהוי אי אין דהוי) ולחומרא אמרינן (אין דהוי, הלכך גבי

איכא דאמרי (רב זוטרא גופיה לאיסורא הוה פשט וה"ק ואתמר עלה אמר רבא אמר רב נחמן...) מחלוקת כשנרבעו ולבסוף עיברו, אבל עיברו ולבסוף נרבעו דברי הכל אסור, והני נמי כי עיברו ולבסוף נרבעו דמי (ואמרי לדברי הכל, דאין שינוי בנעבד).

(מהדר ליה תלמודא) הכי השתא, התם (לא אישתני ד...) מעיקרא (במעיי אמו היה קרוי...) בהמה והשתא (קרוי) בהמה, דשא הוא דאחיזא באנפה (דלתי הרהם היו סגורין בפניו) הכא מעיקרא חיטי והשתא קמחא והקשו התוס' תימא הכא (נענע) משמע דיותר יש להתיר הטיס ועשאן סולת יותר מולד, ובב"ק (סו.) (גבי חטן) משמע אפכא דב"ש מוקמי גם לרבות שינוייהם ומתירין ולדותיהם. וי"ל דהתם גבי אתנן מעמא דב"ש משום דלא ניהא ליה בנפחיה ולא עשה הולד אתנן, אבל עבודת כוכבים ניהא ליה בנפחיה והכי אמר רבא בתמורה (ל): ולד מוקצה ונעבד אסור דניהא ליה בנפחיה.

הש"ע המשתחווה לקמה הטיה מותרין למנחות שהרי נשתנו ונדמו ולולדות של איסור מוזבחה שהן מותרין... איסורי מוזבה (גיד). **ביאר הכפ"מ** מסקנת הסוגיה להתר כדדחתא הגמ' לבסוף הכי השתא התם מעיקרא בהמה והשתא בהמה דשא הוא דאחיזא באנפה הכא מעיקרא חיטי והשתא קמחא.

בעי ר"ל המשתחווה לדקל, לולבו מהו למצוה (את"ל יש נעבד במחובר אצל גבוה, הכא לענין מצות לולב מאי) באילן שנמטעו מתחלה לכך לא תיבעי לך, דאפילו להדיוט נמי אסור, כי תיבעי לך באילן שנמטעו ולבסוף עבדו, ואליבא דרבי יוסי בר יהודה לא תיבעי לך דאפילו להדיוט נמי אסור כי תיבעי לך אליבא דרבנן והקשו התוס' הוה מצי למיבעי באילן העומד מאליו ואליבא דכ"ע (שלר' יוסי בר' יהודה ג"כ מותר) או (באילן שנמטעו ולבסוף עבדו) בשנמטעו גרעין לפי מה שפירש (לעיל שלר' יוסי בר' יהודה מתיר להדיוט) אלא ניהא ליה למיבעי אליבא דרבנן אי נמי באילנות דשכחי (ר"ל אילן שעלה מאליו, ונטעו סהוא גרעין, אינו שכחי, ונח למ' להעמיד את הספק במקרה שכחי) אי נמי באילן שנמטעו ולבסוף עבדו נמי הוה מצי למיבעי אליבא דר' יוסי בר יהודה בעיקר אילן אם נאסר מה שהיה שם קודם שעבדו כדאמרינן לעיל איזהו דבר שפירותיו אסורים ועיקרו מותר הוא אומר אילן שנמטעו ולבסוף עבדו לענין מצוה מאי, מי מאים כלפי גבוה או לא

על כהנים) היו מחצצרין וחצוצרות של זהב בידיהם (א"כ כשרים גם נשל קרן) שוקיה מהו לחלילין, בני מעיה מהו לפארות (נימון של כינור)? אליבא דמ"ד עיקר שירה בכלי (פלוגתא היא בסוכה נ:): לא תיבעי לך דודאי אסיר, כי תיבעי לך אליבא דמ"ד עיקר שירה בפה, בסומי קלא בעלמא הוא ומייתנינן, או דלמא אפילו הכי אסיר (מאיסי, ואפילו את"ל לענין דקל דמותר לולבו, הכא כיון דצורך קרבן מאים טפי)? תיקו. **פסק הרמב"ם** ...וכן המשתחוה לבהמה כשם שנפסלה למזבח כך צמר שלה פסול לבגדי כהונה, וקרניה פסולין לחצוצרות ושוקיה לחלילין ובני מעיה לנימון הכל פסול. איסורי מזבח (ד,ז). **כתב הכס"מ** בעיי דלא איפשיטו ולהומרא.

בעי רבה המשתחוה למעין (אינו נאסר להדיוט דמחובר הוא) מימיו מהו לנסכים? מאי קא מיבעיא ליה, אי לימא לבבואה (דידיה פרצוף שלו) קא סגיד (ואינו משתחוה להמים עולם, ולכן מותרים לנסכים) או דלמא למיא קא סגיד, ותיבעי ליה ספל להדיוט (מדאיבעיא ליה במחובר ולגבוה מכלל דפשיטא ליה דבתלוש כה"ג אסירי להדיוט, והא בתלוש נמי איכא למיבעיא)?

לעולם למיא קא סגיד, והכי קמבעיא ליה, למיא דקמיה קא סגיד (למים שהוא רואה עכשיו לפניו השתחוה והרי הלכו להם) וקמאי קמאי (כלומר מעין המקלח כל זמן שהמים באים ראשון ראשון והולכין להם והבאים אחריהן מותרים) או דלמא לדברונא דמיא קא סגיד (לקילוח של נהר והילוכו השתחוה והרי כל הנהר נעבד ואי יש נעבד במחובר אסירי)?

ומי מיתסרי, והא א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק מים של רבים אין נאסרי? לא צריכא דקא נבעי מארעא וביארו התוס' ר"ל ואינם יוצאים חוץ לשדיהם דאילו היו יוצאים חוץ לשדיהם הא תנן (ב"ק פא.) מעין שיצא בתהלה בני העיר מסתפקין ממנו ואם כן הוו מים של רבים ואינם נאסרים). **פסק הרמב"ם** ...וכן המשתחוה למעין הנובע בארצו הרי מימיו פסולין לנסך איסורי מזבח (ד,ז). **כתב הכס"מ** בעיי דלא איפשיטו ולהומרא.

כיסוי חייב לכמות, אבל... לקולא (כגון הכא) לא אמרינן (אין דחוי למישראל)? תיקו. **פסק הרמב"ם** ארבעת מינין האלו שהן לולב והדם וערבה ואתרוג... או שהיה מאשרה הנעבדת אע"פ שבמלו האשרה מלעבדה, או שהיה של עיר הנדחת הרי זה פסול שופר וסוכה ולולב (ה,א). **כתב הכס"מ** לא נפשט, ולהומרא.

בעי רב פפא המשתחוה לבהמה, צמרה מהו לתכלת, תכלת דמאי, אי תכלת לכהנים (דבגדי כהונה לצורך עבודה וקמיבעיא לן מכשירי קרבן כקרבן דמו או לא, ואת"ל כקרבן דמו היכא דנשתנה כשצובעין אותו יש שינוי בנעבד להתירו לגבוה או לא) היינו בעיא דרמי בר חמא (דהנך תרתני בעיי כעא רמי בר חמא לעיל בשמעתין) ואי תכלת לציצית (וקמבעיא הואיל דבר מצוה הוא מי מאים נעבד כלגבוה או לא) היינו בעיא דר"ל [דבעי בלולב כתבו התוס' נקט רשב"ל משום דלמצוה היא כמו בציצית, דהא בכלל בעיא דרמי בר חמא היא שהרי נשתנה ע"י מוייה (ר"ל דבעיא זו היא גם ככלל בעיא דרמי בר חמא דהוי שינוי וגם ככלל בעיא דריש לקיש למאן, והא נקטא הגמ' דהוא ככלל בעיא דריש לקיש, כיון ששניהם הסתפקו לענין מלוה והתוס' נאס כהנן שלח חש להאריך)?

אין ה"נ דלא הוה למיבעי ליה, והאי דקא בעי ליה הא, משום דאיכא מילי אחרנייתא צמרה מהו לתכלת, קרניה מהו לחצוצרות [לשיר של קרבן דקיימא לן בהחליל דשיר מעכב את הקרבן הקשו התוס' תימה דהא תניא במנחות (כה.) חצוצרות היתה באה מן העשת של כסף, עשאה של שאר מיני מתכות פסולה וכל שכן של קרן, דבשלמא היא דקינים (ג,ו) דתנן כשהוא מת קולו ז', שתי קרניו שתי חצוצרות... י"ל שהוא שופר של ראש השנה גי מסורת ^{ע"פ} כדאיתא בשבת (לו.) חצוצרות שיפורא, אבל הכא במכשירי קרבן קא מיירי דכתיב ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם. וי"ל דהיא דמנחות מיירי בחצוצרות שתוקעין הכהנים, והכא בחצוצרות של ליים שהם משוררים על הקרבן וכמה כלי שיר היו שם כנורות ונבלים ומצלתים. תדע, דקאמר בסמוך עיקר שירה בפה ושיר לא מעכבא, ואיך זה יכול להיות והכתיב ותקעתם בחצוצרות אלא ש"מ כדפירושית דתקיעה דקרא לכהנים ורבינו יהודה מפרש דהיא דמנחות בשל משה (שנלטה משה לעשות) דוקא קאמר (וכהן מפורש ש"ס עשאו מלאך מיני מתכות פסולים) וראיה דבתוספתא מצינו (גני חלוצות

כוכבים)? דעבד ליה לתינוקות, א"נ דגדיר ליה בהיזמי והינגי (קוצים וברקנים). **פסק הש"ע** מי שהיה ביתו סמוך לבית עבודת כוכבים, ונפל, אסור לבנותו. כיצד יעשה, כונס לתוך שלו, ובונה, ואותו הריוח ממלאו קוצים או צואה, כדי שלא ירחיב בבית עבודת כוכבים. היה הכותל שלו ושל עבודת כוכבים, ידון מחצה למחצה, שלו מותר בהנאה, ושל עבודת כוכבים (הגה אסור, ואם אינו מכיר) הכל אסור בהנאה, אבניו ועציו ואפרו (הגה מיהו מותר למכור להם חלקו בכל מקום שהוא) י"ד (קמג,א).

משנה שלשה בתים הן (לענין ביטול עבודת כוכבים) בית שבנאו מתחלה (שתחלת בניינו) לעבודת כוכבים (והיו עובדין את הבית עצמו **כתבו התוס'** פרש"י שתחלת בניינו לעבודת כוכבים והיו עובדין את הבית עצמו, וכן בסמוך גבי אבן שהצבה מתחלה לבימוס מקום מושב של עבודת כוכבים ועובדים את הבימוס כעבודת כוכבים עצמה. **ויפה בוזן** בזה דודאי צ"ל שהבית והאבן נעשו ליעבד, דאי להיות משמשי עבודת כוכבים הא אמרינן (יט): משמשי עבודת כוכבים אינן אסורים עד שיעבדו, ואילו בגמרא קאמר גבי בית בנה אע"פ שלא השתחוה, וגבי אבן נמי מדקתני הצבה מתחלה, משמע דלא עבד בה כבר דאי עבד בה למה לי הצובה מתחלה לכך הא גבי תפילין (ברכות כג): אמרינן צר ביה ולא אומניה, וכן זו נמי לא ליבעי הצובה מתחלה אי עבד בה. **מיהו** מתוך לשונו משמע שהבית והאבן נעשו להניח עבודת כוכבים ואגב עבודת כוכבים עובדים הבית והאבן **וקצת קשה** דגבי אשירה בסמוך אין לפרש כן שיהא נמוע לשום תחתיו עבודת כוכבים ואגב עבודת כוכבים עובדין את האילן, דהא אמרינן בגמרא רישא דכרי הכל, ואילו ר"ש אומר הואיל ולצורה הם עובדין נתיר להם את האילן ולא קאמר דאגב עבודת כוכבים עובדין את האילן. **לכן נראה לפרש** בכל שלשתן שכנה וחצב ונמט להיות עבודת כוכבים עצמה, והא דנקט גבי אבן לבימוס אע"ג דסתם בימוס רגילות הוא להיות משמש עבודת כוכבים כמו בימוס של מלכים מ"מ נקט בימוס שלא היתה חשובה בעיניהם לעבדה (אין חשיבות להם לעבוד סתם אכן) אלא אותם שדומה לבימוס לפי שבימה נתנין עליה עבודת כוכבים) הרי זה אסור (דכל הבית הוי עבודת כוכבים, ואם העובד כוכבים בנאו אסור עד שיבטלנו שיתוץ ממנו קצת, ואם של ישראל הוא אסור עולמית אבניו ועציו ועפרו) סיידו וכיידו לעבודת כוכבים (שהיה בית בנוי

משנה מי שהיה ביתו סמוך לעבודת כוכבים (שהיה אחד מכותלי עבודת כוכבים והבית עצמו נעבד) ונפל אסור לבנותו (שבונה כותל לעבודת כוכבים). כיצד יעשה, כונס בתוך שלו ארבע אמות ובונה. שלו ושל עבודת כוכבים (שמקום עובי הכותל חציו שלו) (דף **מז ע"ב**) נידון מחצה על מחצה (אותו חלק של עבודת כוכבים אינו עולה לו בכניסת ד' אמות אבל חלקו עולה לו שאם היה עביו שתי אמות מונה האמה שלו וכונס עוד ג' אמות לתוך שלו). אבניו, עציו ועפרו (של אותו כותל) **מטמאין כשרץ** [אפילו חלקו לפי שאין ברירה, שרץ אין מטמא **במשא כתבו התוס'** ואפי' למ"ד (מא): אין עובדין לשברים (ע"י) שנסברה אין עוזדים לסכניה, לפיכך אפי' נסברה מעלמה נחטלה ממילא ושכניה מותרים) הב"ע כגון שהיתה עבודת כוכבים של ישראל או של עובד כוכבים והשתחוה לה ישראל (שצאופנים הללו אינה נטלה) ובירושלמי מוקי כגון שהשתחוה לכל אבן ואבן, וכן פירש רש"י **שנאמר שקין** | (לשון שרץ) **השקצצנו**, ר"ע אומר כנדה, שנאמר (בעבודת כוכבים מישתעי) **תזרם פָּמוּ דְזָה צָא תֵאמַר לָו**, מה נדה מטמאה במשא (דכתיב וכל הנוגע בכל כלי אשר תשב עליו אלמא ממייתה לכלי אשר נשא אותה ואע"פ שלא נגעה, שאפילו היו עשרה כלים זה על זה כולן בכלל אשר תשב עליו הן) אף עבודת כוכבים מטמאה במשא.

(גמרא) והא קא מרווח לעבודת כוכבים? א"ר הנינא מסורא דעבד ליה בית הכסא (שנפנה שם). והא בעי צניעותא (ונשכיל הצניעות לריד לעשות סתל לזית הכסא, ואנן תנן דאסור לבנות כותל להפסיק בינו ובין עבודת כוכבים לפי שבונהו לעבודת כוכבים)? דעבד ליה בית הכסא דלילה (ואין לריד לזנות כותל). והא אמר מר איזהו צנוע, הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום (שצריך צניעות) ואע"ג דאוקימנא [בברכות (סב). לא תימא במקום שיהא צריך להתרחק בלילה כביום, אלא אימא...] בכדרך (כדרך שנפנה ביום שיהא נפרע מיושב וכשיעור שנתנו חכמים טפה וטפחיים) מיהו צניעותא בעי למעבד (ש"מ דבעינן נמי בלילה צניעות, והכא ליכא צניעות דחזו ליה בני עבודת

אסור אם של עובד כוכבים היא צריך עובד כוכבים לבטלו ואם של ישראל היא אין לה בטילה עולמית).

פסק הש"ע בית שבנאו מתחלה שיהא הבית עצמו נעבד, וכן המשתחוה לבית בנוי, הרי זה אסור בהנאה. היה בנוי וסיידו וכיידו לשם עבודת כוכבים עד שנתחדש, נוטל מה שחידש והחידוש אסור בהנאה מפני שעשהו לעבדו, ושאר הבית מותר. הכנים עבודת כוכבים לתוך הבית, כל זמן שהוא שם, הבית אסור בהנאה. הוציאה, הותר הבית (הגה ודווקא שלא הוקצה הבית לכך, אבל הוקצה לכך אינו מותר אלא א"כ הוציאה משם דרך בטול, דהיינו שלא להכנים עוד שם ובישראל לא מהני בטול) יו"ד (קמה,ג).

משנה שלש אבנים הן (לענין ביטול עבודת כוכבים) אבן שהצבה (מן ההר) מתחלה וחקשו התוס', ה"ה דהוה מצי למנקט זקפה להשתחוות לה כדא"ר יהודה (מו). גבי לבנה. ונ"ל דלא דמי דהא דא"ר יהודה דקיפתה אופרתה היינו בהשתחוה לה עובד כוכבים דאמר שליוחיתה דישאל עביד כיון דגלי דעתיה דלעבודת כוכבים נתכוין, אבל הכא בחציבה לבד נאסרה משום דהוי מעשה חשוב, וה"נ אמר בגמרא בנה אע"פ שלא השתחוה, וה"נ נימא הצבה אע"פ שלא השתחוה. ומיהו לפי מה שפירש רש"י בגמרא דמתניתין אתיא כמ"ד אסורה מיד ודאי הוי רבותא טפי בזקפה, אע"ג דלא הצבה דמתסר אליביה כדמשמע לעיל אלא נקט הצבה כמו בבית בנאו ובאילן נטעו... לבימוס (מקום מושב עבודת כוכבים שמושיב הצלם עליה ועובדין את הבימוס כעבודת כוכבים עצמו) הרי זו אסורה (ואפילו לא העמיד עליה, ואם עובד כוכבים הצבה צריך עובד כוכבים לבטלה ולחסר ממנה מעט עד שתפגום, ואם ישראל הצבה לעבוד עליה עבודת כוכבים אסורה עולמית) סיידה וכיידה לשם עבודת כוכבים (והיא היתה הצובה ועומדת) נוטל (ישראל) מה שסייד וכייד (מה שחידש העובד כוכבים וזורה לרוח והאבן... מותרת) (שלא נעשה עבודת כוכבים אלא החידוש) העמיד עליה עבודת כוכבים (לפי שעה ולא הקצה את האבן לבימוס) וסילקה הרי זו מותרת (ואין צריכה ביטול).

לדירת אדם והקצהו לעבודת כוכבים וטחו בסיד ועשה בו ציורין לעבודת כוכבים) וחידש נוטל מה שחידש (אם בא ישראל לבטלו נוטל מה שחידש ומותר הבית ואע"פ שלא ביטלו עובד כוכבים או אפילו היתה של ישראל מומר שאין עבודת כוכבים שלו בטילה הכא בטיל שאין נאסר אלא חידוש, וההוא חידוש שבטל אסור בהנאה לעולם ובגמרא מוקי לה כגון שלא נעבד הבית מעולם אבל אם השתחוה לה עובד כוכבים אחרי כן נאסר כל הבית ובעי עובד כוכבים לבטלו ואם השתחוה לה ישראל אסורה עולמית) הכנים לתוכה עבודת כוכבים (ואת הבית עצמו לא נתכוין לעבוד ולא הקצהו לתשמיש עבודת כוכבים אלא לפי שעה הכנים לתוכו עבודת כוכבים) והוציאה הרי זה מותר.

גמרא אמר רב המשתחוה לבית אסרו (ולכן הוא נאסר אע"ג שעתה הוא מחובר. כי אם היה לינו מחובר, הוא לא היה נאסר, וכמו שפנינו לעיל 'אלהיהם על ההרים' ולא ההרים אלהיהם, מלמד הכחוש על דבר המחובר לקרקע שעצמו, שאינו נאסר). אלמא קסבר תלוש ולבסוף חברו (אבני בית תלושין ובנאן וחברן בקרקע) כתלוש דמי.

והאנן בנאו (מתחילה לשם עבודת כוכבים) תנן (ומשמע, שאינו היה הבית בנוי ועומד, ואחר כך עזרו, אינו נאסר אף אם היה משתחוה לו, הואיל והיה הבית מחובר לקרקע כשעצמו, וזאת, אע"פ שמתחילה היו אבני הבית תלושות, א"כ תלשו ולבסוף חיברו, מחובר הוא ולא נאסר)?

בנאו אע"פ שלא השתחוה לו (וקסבר תנא דידן עבודת כוכבים אסורה מיד ואע"פ שלא נעבדה) השתחוה אע"פ שלא בנאו וכתבו התוס' הוה מצי למימר (כ"ל שכל לתרץ תירוץ אחר) ולימעמיד בימוס דתלוש הוא נמי תנא הצבה (ולשון חלצה נופל על מחובר) אלא (על כרחק 'חלצה' לאו לוקא) הצבה וה"ה השתחוה (אף בלא חלצ לכך) וה"נ בנה וה"ה השתחוה.

א"ה, הני שלשה ארבעה הוו (חקשו התוס' גבי בימוס נמי איכא למיפרע הכי דהא השתחוה לבימוס אסור (א"כ שייך להקשות ד' סוגי אבנים ולא ג') ובהד שינויא מתרצי? כיון דלענין ביטול, בנה והשתחוה חד קא חשיב ליה (דבין בנה בין השתחוה כולו

אסורה (עד שיבטלנה העובד כוכבים) גידעו (עובד כוכבים או ישראל) ופיסלו לשם (לצורך) עבודת כוכבים (לעבוד הגידולין שיגדלו בו מעתה והוא כבר היה נטוע כשבא ישראל ליהנות ממנו כתבו התוס', פירש רש"י לעבוד בגידולין שיגדלו מעתה ושאנו עושה עבודת כוכבים רק ההידוש. ויפה כוון שאם נתכוין העובד כוכבים לעקרו לעשותו לעבודת כוכבים ודאי הכל אסור אע"פ שאילן מחובר, כיון שעשה מעשה בגוף האילן דומיא דעפר דהפר בה בורות שיחין ומערות שנאמר גם שאר הקרקע לפי שעשה בה מעשה) והחליף נטל מה שהחליף (ושורפו כדון אשרה ועיקרו מותר בהנאה).

העמיד תחתיה עבודת כוכבים ונטלה הרי זו מותרת (כתבו התוס' ואע"ג דכי לא בטלה נמי לא הוי משמשין דהא אליבא דרבנן קא מוקמינא לה בגמ' דאמרינן אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר והכא מסתמא לא נטע מתחלה לכך מדלא מפרש עלה שנטעו מתחלה לכך, מ"מ כל זמן שלא בטלה איסורא דרבנן איכא שבשעה שעבודת כוכבים נראית תחתיה נראה כאילו נטועה מתחלה לכך).

(גמרא) אמרי דבי ר' ינאי והוא שהבריד והרכיב בגופו של אילן (ומאותה הברכה והרכבה היו חליפותיו, דהוה ליה הנך גידולין נטועין מתחלה לכך, דאי לאו הכי אפילו החידוש לא מיתסר).

והאנן גידעו ופיסלו תנן (משום מעשה פורתא שינוי בעלמא להיכירא מיתסר)?

אלא כי איתמר דרבי ינאי לענין ביטול איתמר (ולא לענין תחלת איסור לומר שאם לא הבריד בגופו לא יהא צריך ביטול, אלא אביטול קאי דכי מבטל ליה ישראל סגי בהכי אע"ג דנעשה מעשה בגופו של אילן) דאע"ג דהבריד והרכיב בגופו של אילן, כי נטל מה שהחליף שפיר דמי, דמהו דתימא כיון דהבריד והרכיב בגופו של אילן, כאילן שנטעו מתחלה דמי וליתסר כולה, קמ"ל.

אמר שמואל המשתחוה לאילן תוספתיה אסורה.

מתיב רבי אלעזר גידעו ופיסלו לעבודת כוכבים והחליף נטל מה שהחליף. גידעו

(גמרא) א"ר אמי והוא שסייד וכייד בגופה של אבן (שחקק בה צורה בברזל אבל סייד וכייד עליה ע"י טיח מותרת בלא ביטול הואיל ולא עבדה עובד כוכבים כתבו התוס' אור"י (לפי דכ"י דבי אמי) כי לאו דוקא נוטל מה שחידש ותו לא (שלאכאורה כד פשטות המסנה) דא"כ אפילו לא סייד בגופה של אבן נמי נוטל מה שחידש, אלא (הצילוח נמסנה...) נוקב כל האבן מעבר לעבר כנגד החידוש ונטל).

והא בית דלאו גופיה הוא (סיוד וכיוד שלה אינה נעשה ע"י חקיקה אלא טח על הכותל) ^ג ומיתסר? בית נמי איכא ביני אורבי (בין לבינה ללבינה מכניסו והוה ליה בגופה).

מי לא עסקינן דשייע והדר שייעיה (כלומר מתניתין סייד וכייד סתמא קתני ומי לא משתמע נמי דאי הוה בית שיע מתחלה קודם איסור והדר האי ושייעיה לשם עבודת כוכבים וקתני נטל דלא סגי בלא נטילת חידוש)?

אלא כי אתמר דרבי אמי לענין ביטול אתמר (ולא לענין תחלת איסור למימרא דלא ניתסר אלא אם כן סייד בגופיה, אלא ודאי בלא גופיה נמי אסירא, ור' אמי אביטול קאי וה"ק...) ואע"ג דסייד וכייד בגופה של אבן, כי נטל מה שחידש שפיר דמי (ולא בעי ביטול דעובד כוכבים) דמהו דתימא כיון שסייד וכייד בגופה של אבן, כאבן שחצבה מתחלה לעבודת כוכבים דמיא ותיתסר כולה (ותיבעי עובד כוכבים לבטלה או אם היתה של ישראל תאסר עולמית) קמ"ל (דלא חייל שם עבודת כוכבים אלא אחידוש). **פסק הש"ע א.** אבן שחצבה לעבדה, אסורה בהנאה. היתה הצובה וציירה וכיידה שתיעבד, אפילו צייר וכייד בגוף האבן, נוטל מה שחידש והוא אסור בהנאה, ושאר האבן מותר. (הגה ובעובד כוכבים, דמהני בטול, אפילו לא נטל משם רק מה שצייר, מותר, אם עשאו דרך בטול) יו"ד (קמה,ד). ב. אבן שהעמיד עליה עבודת כוכבים של עובד כוכבים, הרי זו אסורה כל זמן שהיא עליה. סילקה, האבן מותרת יו"ד (קמה,ה).

[דף מח ע"א] משנה שלש אשרות הן אילן שנטעו מתחלה לשם עבודת כוכבים הרי זו

בְּאֵשׁ (אשריהם תרי משמע חד לנטוע מתחלה לכך וחד לנטוע ולבסוף עבדו) ורבנן סברי עיקר אילן (אילן שלא ניטע לכך) שרי, דכתיב וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּן אוֹיְהוּ אֵילָן שְׂגִידוּעוֹ אִסוּר וְעִיקְרוֹ שְׂרִי (משמע יש אשרה שאין עיקרה אסורה אלא גידועה והעיקר תשאר בארץ לצורך) הוּא אוֹמֵר אֵילָן שְׂנִמְעוֹ וּלְבַסּוֹף עִבְדוֹ (ואי משום 'ואשריהם תשרפון' דמשמע כל האילן בנטוע מתחלה לכך קאמר, והאי לשון רבים דקרא אכל אשרות שבארצכם הנמועות מתחלה לכך קאי) וכי תימא הא דלא מתרצינן הכי (בשמעתא דלעיל הכי, דהא אוקימנא דרבי יוסי דליף טעמא לאילן שנטעו ולבסוף עבדו מואשריהם תגדעון אלמא מודה הוא דעיקרו מותר ובתוספת פליגי) איפוך (תרוצא ד... רבנן לדרכי יוסי בר יהודה ודרבי יוסי בר יהודה לרבנן) (דהא לא בהדיא שמעינן ליה לרבי יוסי דליף טעמא מואשריהם תגדעון דהא רבי יוסי ואשריהם תשרפון באש נסב ליה תלמודא למילתיה ואנן הוא דקשיא לן האי מיבעיא ליה לשנטעו מתחלה לכך ואוקימנא לטעמיה מואשריהם תגדעון, הלכך אפיך תרוצא דרבי יוסי דתרצת ואימא רבי יוסי מואשריהם תשרפון באש דמשמע לשון רבים נפקא ליה תרוייהו, ורבנן ילפי היתירא מואשריהם תגדעון, ור' יוסי ההוא מיבעיא ליה לגידועי עבודת כוכבים קודמין לכיבוש ארץ ישראל, ורבנן נפקא להו מאבד תאבדון וכן כולה תרצתא).

א"כ (דתוספתא דברי הכל אסור) גידעו ופיסלו (דמתניתין דמשמע דכי לא גידעו שרי) מאן קתני לה, לא רבנן ולא רבי יוסי בר יהודה, אי רבנן, בלא גידעו ופיסלו נמי תוספתא אסורה, אי רבי יוסי בר יהודה, עיקר אילן נמי אסור (ומתניתין תני מה שהחליף ותו לא הלכך על כרחך דשמואל תנאי)?

אי בעית אימא רבנן, ואי בעית אימא רבי יוסי בר יהודה (ולעולם דשמואל דברי הכל). אי בעית אימא רבי יוסי בר יהודה (ודקשיא לך

ופיסלו אין, לא גידעו ופיסלו לא והקשו התוס', תימא הא דלא משני גדעו ופסלו אע"פ שלא השתחוה, השתחוה אע"פ שלא גדעו כדמשני לעיל (מזו: גבי בית, ואין לפרש משום דשמואל לית ליה חך שנוייה משום דקא פליג עליה דרב ואמר דבית הוי כמחובר, ולעיל נמי ליכא למימר לשמואל בנה אע"פ שלא השתחוה... דבסנהדרין (מזו: מסיק לשמואל הכא במאי עסקינן בקבר בנין והשיב ליה תלוש והתם מדמי קבר לעבודת כוכבים. וי"ל היינו טעמא דלא משני ליה הכי, דלעיל דודאי יש חילוק בין אילן לבית, דאילן שהוא מושרש בקרקע במלה תפיסת כדפרישית לעיל (ר"ל ש'מטלטל את מעקה הנטיעה, ונמלא שאין זו תפיסת ידי אלס) הלכך גידוע ופיסול בלא השתחוואה ודאי לא היה מועיל כלום אפילו למ"ד עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד היינו בדבר תלוש דכתיב פסילי אלהיהם, כיון שפסלו נעשה לו אלוה, אבל זה שהוא מחובר ואין דעתו שיהיה עבודת כוכבים רק מה שיחליף אין לאסרו בלא השתחוואה, והכי נמי מצינו דחשבינן ליה (לכית) לתלוש גבי הא דאמר (הולין מזו. שאס כפה קערה על הכותל) בשביל שיוודה הכותל (שהקערה הסיתה את המים על הכותל) הרי זה בני יותן (אס אלו המים נפלו על פירות הכשירוס לקבל טומאה, להשיב ליה לכו) ואילן דבר הנשרש בקרקע חשבינן למחובר, דאי לא תימא הכי לא מצינו שום זרע בלא הכשר. ונראה דלא דמי דהתם הפירות מיהא תלושין ואע"ג דהכותל מחובר מתכשרי, אבל פירות שבאילן הכל מחובר וקל להבין, והא דלא משני ליה גדעו ופסלו איצטריכא ליה כדמשני במסקנא, דשינוייה דחיקא הוא וניהא ליה לאוקמי מתניתין כרבנן ושמואל כר' יוסי בר יהודה)?

אמר לך שמואל (תלמודא מהדר הכי מצי שמואל לתרוצי) הא (משנתנו שמלריכה לגדע ולפסל) מוני, רבנן היא (דפליגי עליה דרבי יוסי בר יהודה ואמרי אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר. הלכך, גידעו ופיסלו, הויה כנטוע מתחלה לכך, דמשום גידוע מחליף טפי ומיתסרא, אבל לא גידעו (לא) ושמואל דאמר כרבי יוסי בר יהודה, דאמר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור.

מתקיף לה רב אשי (מאי דוחקיד לאוקמא לדשמואל אליבא דתנאי) ממואי דרבי יוסי בר יהודה ורבנן בתוספת פליגי (דלרבנן שריא ודשמואל תנאי היא) דלמא תוספת לדברי הכל אסור (בהשתחוואה, ודשמואל דברי הכל היא) ובעיקרו (ובעיקר אילן) פליגי דרבי יוסי בר יהודה סבר עיקרו נמי אסור (אפילו היכא דלא נטעו מתחלה לכך) דכתיב וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן

גמרא איזוהו אשרה. והא אנן שלש אשרות תנן (למה לי למיהדר ומיבעי איזו היא, ועוד התם תני תלת והכא תני חדא)? ה"ק שתים לדברי הכל (שהרי אילן עצמו עבודת כוכבים) ואחת מחלוקת דר"ש ורבנן, איזו היא אשרה שנחלקו בה ר"ש וחכמים, כל שיש תחתיה עבודת כוכבים, ר"ש אומר כל שעובדים אותה.

איזו היא אשרה סתם (לאו אתירוצא דמתניתין קאי, אלא מילתא באפי נפשה קאמר תלמודא דפליגי בה אמוראי איזו היא אשרה סתם, אילן שלא הוברר לנו שהיא אשרה באיזה סימן ניכר אם היא אשרה אם לאו)?

אמר רב כל שכומרים יושבין תחתיה ואין טועמין מפירותיה (ודאי פלחי לה) **ושמואל אמר** אפילו אמרי הני תמרי לבי נצרפי (שם עבודת כוכבים שלהם) אסור, דרמי בי שיכרא ושתי ליה ביום אידם.

אמר אמימר, אמרו לי סבי דפומבדיתא הלכתא כשמואל. **פסק הש"ע** אילן ששומרים פירותיו לעשות מהם שכר לשתותו ביום הגם, אסור, בידוע שהיא אשרה י"ד (קמ"ב).

דף מח ע"ב משנה לא ישב בצילה [האי צל לאו תחת נוף האילן הוא דאם כן לא מתני ליה ואם ישב טהור דהא קתני סיפא לא יעבור תחתיה ואם עבר טמא, אלא מן האילן והלאה הלכך לאו אהל הוא, שכשהחמה במזרח או במערב יש לכל אדם צל ארוך וכשהחמה עומדת באמצע הרקיע אין לכל דבר צל אלא תחתיו כתבו התוס' ולא דמי לצלו של היכל (פסחים כו. דתניא אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי, שהיה יושב בצילו של היכל, ודוק כל היום טוב, וקשה הרי היכל אסור בהנאה, וככל מהר"ם...) דהתם היכל לתוכו עשוי (שלין תשמע היכל אלל בתוכו) אבל אשרה עשויה לצל אי נמי הומרא דעבודת כוכבים שאני ואם ישב טהור. ולא יעבור תחתיה (נוף האילן שהאחיל עליו האילן) ואם עבר טמא. היתה גוזלת את הרבים (שהיה

האמר עיקר אילן אסור, ומתניתין קתני מה שהחליף ותו לא, לא קשיא) כי קאמר רבי יוסי בר יהודה בלא גידעו ופיסלו, עיקר אילן אסור בסתמא (כסלק השתמוה לו) אבל גידעו ופיסלו גלי אדעתיה דבתוספת ניהא ליה, בעיקר אילן לא ניהא ליה (ולכן אסרה המשנה רק את התוספת).

איבעית אימא רבנן (ומה שהקשית, למה הולכה המשנה לומר שעשה מעשה בלילך עלמנו, הרי כלי שהתוספת תהיה אסורה, אין לוכך נשום מעשה, ואף אם השתמוה לו אסורה התוספת) גידעו ופיסלו איצטריכא ליה, ס"ד אמינא כיון דעבד ליה מעשה בגופיה, עיקר אילן נמי ליתסר, קמ"ל. **פסק הש"ע** אילן שנטעו מתחלה שיהא נעבד, אסור בהנאה. היה אילן נטוע וגדעו ופסלו לשם עבודת כוכבים, אפילו הבריך והרכיב בגופו של אילן והוציא שריגים, כורת את השריגים והם אסורים בהנאה, ושאר האילן מותר. אילן שמעמידין תחתיו עבודת כוכבים, כל זמן שהיא תחתיו אסור בהנאה. נטלה מתחתיו, הרי זה מותר, מפני שאין האילן עצמו הוא הנעבד י"ד (קמ"ה). ב. כל שאין בו תפיסת יד אדם ולא עשהו אדם, אע"פ שנעבד, הרי זה מותר בהנאה... ואילנות שלא נטען לשם עבודת כוכבים, אינם נאסרים. ומ"מ אע"פ שלא נאסר גוף האילן כשמשתחוה לו, כל השריגים והעלים והפירות שיוציא כל זמן שהוא נעבד, אסורים בהנאה י"ד (קמ"ה). כתב הב"י דין זה אמר שמואל המשתחוה לאילן תוספתו אסור ואסיקנא דאפילו לרבנן דסברי דאילן שננטעו ולבסוף עבדו מותר הני מילי עיקרו אבל תוספתו אסור פירוש עיקרו כל מה שיש בו באותה שעה עלים ולולבין ושריגין ופירות.

משנה איזו אשרה (בגמ' פריך והא אנן ג' אשרות תנן) כל שיש תחתיה עבודת כוכבים, ר"ש אומר כל שעובדין אותה (את האילן עצמו, אבל אם עובדין את עבודת כוכבים שתחתיו האילן מותר). ומעשה בצידן באילן שהיו עובדין אותו, ומצאו תחתיו גל, אמר להן ר"ש בדקו את הגל הזה, ובדקוהו ומצאו בו צורה, אמר להן הואיל ולצורה הן עובדין, נתיר להן את האילן.

היתה גזולת את הרבים, ועבר תחתיה טהור. איבעיא להו עבר (דאי עבר, דיעבד) או עובר (לכתחלה)? רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה אמר עובר, ורבי יוחנן אמר אם עבר. ולא פליגי הא דאיכא דירכא אחרינא, הא דליכא דירכא אחרינא.

א"ל רב ששת לשמעיה (רב ששת סני נהורא הוה וזה מושכו, והיתה בעירו אשרה גזולת את הרבים, א"ל...) כי מטית להתם ארהימני (משכני במרוצה). היכי דמי, אי דליכא דירכא אחרינא, ל"ל ארהימני, מישרא שרי, ואי דאיכא דירכא אחרינא (כתבו התוס' פי' קצר כזה, דאי בעינן למימר אפילו ארוך יותר, אי"כ אין לדבר סוף) כי אמר ארהימני מי שרי? לעולם דליכא דירכא אחרינא, ואדם חשוב שאני. פסק הש"ע האשרה, בין שהיתה נעבדת בין שהיתה עבודת כוכבים מונחת תחתיה, אסור לישב בצלה. ואם יש לו דרך אחרת קצרה כמוה אסור לעבור תחתיה. ואם לאו, עובר תחתיה כשהוא רץ ובאר היטב ומשמע בש"ס ורבינו ירום דהיכא דאין לו דרך אחרת א"צ לרוץ (ק"ך) וגם משמע בש"ס דדוקא בגזולת את דרך הרבים מותר אם אין דרך אחרת. (הגה' ודוקא לעבור תחתיה, אבל לעבור בצלה בכל ענין, שרי) יו"ד (קמכ"ט).

משנה זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים (שהאילן גם הוא קשה להן שמעכב החמה מלבא) אבל לא בימות החמה (שהצל יפה להן) והחזירין (מסה) לא בימות החמה ולא בימות הגשמים (שהצל יפה לחזרת לעולם) ר' יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים, מפני שהנביה נושרת עליהן (עליו נושרין בימות הגשמים מן האילן) והוה להן לזבל.

(גמרא) למימרא, דרבי יוסי סבר זה וזה גורם (נבייה דאיסור וקרקע עולם דהיתר גורמין לירקות שיגדלו) אסור, ורבנן אמרי זה וזה גורם מותר (כתבו התוס', פי' רבינו שמואל ומ"מ אסרי רבנן ירקות בימות החמה, דלא דמי, דהכא עם זבל נבייה המהנה לגדל ולהחליף, וזל הקרקע נמי שהוא של היתר מהני לגדל ולהחליף, ודמי שפיר לפרה

נופה נוטה לרשות הרבים) ועבר תחתיה טהור (דהך טומאה דרבנן היא וקרא דמייתנין בגמרא אסמכתא בעלמא היא, והכי נמי אמרינן לקמן (נב). דהך טומאה דרבנן היא והיכא דגזולת את הרבים לא גזור רבנן).

(גמרא) 'לא ישב בצילה'. פשיטא (דלא ישב בצילה דהא קא מיתנהי מעבודת כוכבים)? אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא נצרכא אלא לצל צילה (שחרית וערבית שצל ארוך לכל דבר מאד, וכל זמן שלא עברה מדת אורך הצל את מדת גובה קומת האילן הצל עב וחשוך, מכאן ואילך הצל דק וקלוש והיא צל צלו ואצטריך לאשמועינן דאפילו בצל צילה לא ישב).

מכלל דבצל קומתה אם ישב טמא (בתמיהה והלא אינו מן האילן היא ולא תחת נופו)? לא, דאפי' לצל קומתה נמי אם ישב טהור (ובלבד שלא ישב ממש תחתיה) והא קמ"ל, דאפילו לצל צילה לא ישב (אבל סיפא ישב טהור אפילו אצל קומתה קאי).

איכא דמתני לה אסיפא ואם ישב טהור. פשיטא! אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא נצרכא אלא לצל קומתה. מכלל דלצל צילה אפילו לכתחלה ישב (בתמיהה, כיון דאוקמת מתניתין אצל קומתה, ורישא נמי דקתני לא ישב בצל קומתה מכלל דבצל צילה לכתחלה ישב, והא קא מיתנהי)? לא, הא קמ"ל, דאפילו לצל קומתה אם ישב טהור (ובלבד שלא יהא תחתיה דהא קתני לקמן דאי עבר טמא וכ"ש ישב).

ולא יעבור תחתיה, ואם עבר טמא. מ"ט, אי אפשר דליכא תקרובת עבודת כוכבים (ונמצא האילן מאהיל על התקרובת ועליו). מני, רבי יהודה בן בתירא היא דתניא, רבי יהודה בן בתירא אומר מנין לתקרובת עבודת כוכבים שמטמאה באהל? שנאמר וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעֹזֹר וַיֵּאכְלוּ זִבְחֵי מִתִּים, מדה מות מטמא באהל, אף תקרובת עבודת כוכבים מטמא באהל.

חולין, וככל זאת אסור לקלקל את הכסף מפני 'ציון קלסי', אחד מדרכי הציוני היא 'להכניל', דהיינו, להפסיק את עור הבהמה כשהוא שלם, צלי לחתוך אותו לכל ארכו, אלא להפסיקו בצורה מסוימת דרך גלי הבהמה) להפשיט דרך הרגלים כעין מפוח של נפחים בעלי מומין שנפדו ושחטן לצרכו, ואע"פ שהעור נמכר ביוקר, אסור להרגיל לפי שבזיון קדשים הוא שמקלקל הבשר, קשיא לן התם אמאי הא פסידא דהקדש הוא דאי הוה שרית ליה להרגיל ולמכור העור ביוקר הוה טפי פריק להו מעיקרא, ושני רב מרי ליכא פסידא ד... מה שמשביח בעור פוגם בבשר, הכא נמי מה שמשביח בנביה פוגם בצל.

וסבר רבי יוסי זה וזה גורם אסור, והתנן רבי יוסי אומר נומעין יחור (נוף) של ערלה (בתבו התוס' וקמ"ל דלא גזרינן יחור אטו אגוז דביחור לא שייך ביה ערלה) ואין נומעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי (ערלה לא נאסר אלא הפרי, הלכך אגוז אסור בהנאה דקא מתהני מיניה שחזור ונעשה אילן בתבו התוס' צ"ל דבאיסור נמיעת אגוז לכתחלה נמי לא פליגי רבנן דאי פליגי ושרו, אם כן לדידהו אמאי ערלה בשריפה ינטעו אותם ויהיה היוצא מהם זה וזה גורם, ודוחק לומר דאיירי התם באין ראיון ליטע, אלא ודאי בדיעבד פליגי, ובא ר' יוסי לאשמעינן שאם נטעוהו אף בדיעבד כל הגדל ממנו אסור וכדמפרש מעמא מפני שהוא פרי, דמשמע שבא להשמיענו היכא נטע אגוז של ערלה דאפילו דיעבד אסורים הפירות והא דנקט אין נומעין אידי דתני רישא נומעין תנא סיפא אין נומעין) ואמר רב יהודה אמר רב מודה רבי יוסי, שאם נטע (האגוז של ערלה מותר, אלמא כי גדל האילן וטוען פירות הוו להו הנך פירות בגרמא דאגוז דאיסור, וקרקע דהיתר וקתני מותר) והבריך והרכיב מותר (אם הבריך או הרכיב יחור של ערלה באילן זקן מותרים פירותיהן מיד אע"פ שלא מלאו להן שני ערלה דזה וזה גורם מותר, והכא נמי אמרינן בעלמא ילדה שסיבכה בוקנה בטלה. לשון אחר אם נטע האגוז של ערלה שהוא איסור הנאה ולכשיגדל ונעשה נטיעה הבריכה והרכיבה באילן דהיתר מותר דאותן פירות שטוען אחר זמן באין נמי ע"י האילן של היתר. וקשיא לי בלא הבריך ובלא הרכיב נמי איכא זה וזה

שנתפטמה בכרשיני היתר ושל עבודת כוכבים ביחד, ששניהם הועילו לפתם הפרה ונקרא זה וזה גורם, אבל לגורם דצל חיישינן שכולו אסור, שאותה הנאה שהצל עושה להגין מן החמה אין הקרקע עושה, וליכא נמי צל אחר דהיתר גורם עמו להגין מן החמה, נמצאת כל הנאת הצל לאיסור). הא איפכא שמעינן להו, דתנן (המואל כלים ועליהם ארבע חמה...) רבי יוסי אומר שוחק וזורה לרוח (ולא חייש לזבל) או מטיל לים, אמרו לו אף היא נעשה זבל, ונאמר וְלֹא יִדְבֶּק בְּיָדָהּ מְאִימָה מִן הַחֶרֶם קְשִׁיָּא דרבנן אדרבנן, קשיא דר' יוסי אדרבי יוסי?

בשלמא דרבי יוסי אדרבי יוסי לא קשיא התם דקאזיל לאיבוד מתיר ולאבדה הוא מתכוין וכבר בטלה עבודת כוכבים ולא גרעא מעבודת כוכבים שנשתברה מאליה הלכך ליכא זה וזה גורם, שהרי אין כאן איסור כ"כ דאפילו רבנן לא אסרי אלא משום גזירה דלמא מגבה ליה... כדאוקימנא (מב.) בתבו התוס' פי' רש"י דלאבדה מתכוין וכבר בטלה והוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה. וקשה בה טובא דלמ"ד (מא:) עבודת כוכבים שנשתברה מאליה אסורה תקשי, ואפילו למ"ד דשרי נמי הא אין מבטל ישראל עבודת כוכבים של עובד כוכבים, ועוד דבשל ישראל נמי איירי ר' יוסי מדמייתי ראייה (מד.) מעגל וממפלצת שהיא של ישראל ועבודת כוכבים של ישראל אינה בטלה עולמית. לפן נראה לפרש דקאזיל לאיבוד דלא שכיח שיבא לזיבול בזרייה לרוח שאין נופל כ"כ ביחד, ומ"מ אפילו לכוני האי גוונא חיישי רבנן הכא דלא קאזיל לאיבוד אסור (שהרי דרכה בכך ואין עבודת כוכבים בטלה דרך גדילתה הלכך איסור הנאה הוא זה וזה גורם אסור) אלא דרבנן אדרבנן קשיא?

איפוך (כולה מתניתין, ולא תשני דרבי יוסי אדרבי יוסי כדשנית) ואיבעית אימא לא תיפוך, דר' יוסי כדשנין (מעיקרא ולעולם זה וזה גורם אסור ס"ל) דרבנן (אדרבנן לא קשיא אינהו נמי זה וזה גורם אסור סבירא להו כדאמרינן אף היא נעשית זבל, והכא חיינו מעמא דשרו, דליכא גורם איסור כלל, דמה שמשביח אילן את הירקות בעליו פוגם בצל) כדאמר רב מרי בריה דרב כהנא (בכתמורה כד.) גבי אין מרגילין בפסולי מוקדשים (בהמת קלסים שפסלה, והותר לפדותה ולמיה להקדש, ומותר לאכלה ככסף

גורם כיון שסאגוז וסקרקע שני עניינים הם, כמבואר בתוס' לעיל) ואסרי רבנן בעבודת כוכבים לעיל דאף היא נעשה זבל (וסוי זה וזה גורם לסור) וה"ה לשאר איסורין?

לא, הא ר"א והא רבנן (אבל לר' יוסי בעבודת כוכבים זה וזה גורם אסור ס"ל כדקתני מתניתין, ואי משום שוחק וזורה הא שנינן ליה לעיל, ואי משום ערלה שני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין).

הי ר"א ורבנן? אילימא ר"א ורבנן דשאור, דתנן שאור של חולין (ושאור אחר...) של תרומה שנפלו לתוך העיסה (של חולין) לא בזה כדי לחמץ (עיסה זו) ולא בזה כדי לחמץ, ונצטרפו וחימצו ר"א אומר אחר האחרון אני בא (אותו שנפל אחרון, אם של חולין נפל אחרון ביטל את הראשון ומותר לזרים, ואם של תרומה נפל אחרון אסור לזרים) והכ"א בין שנפל איסור לכתחלה ובין שנפל איסור לבסוף, אינו אסור עד שיהא בו (נאסור כלל) כדי לחמץ (כתבו התוס' פירוש ואז אסור אפילו יש בהיתר נמי כדי לחמץ. וא"ת היכי מיייתי מדרבנן זה וזה גורם מותר דלמא שני להו בין עבודת כוכבים לשאר איסורין י"ל דהכי מיייתי, מדר"א נשמע לרבנן, דכי היכי דאסר אף בשאר איסורין ואינו מחלק, רבנן נמי דשרו לא יחלקו).

ואמר אבוי לא שנו (דאמר ר"א אם אחרון חולין שמוותר) אלא שקדם וסילק את האיסור (קודם נפילתו של זה, שכשנפל זה ליכא למימר היתר מצטרף לאיסור להיות שיעור ליאמר ואע"פ שכבר נתן כח איסור בעיסה ולא היתה מחומצת ע"י אחר אם לא בשביל ראשון ואפ"ה כיון דלא הוה בו מעולם שיעור הימוץ ליכא למימר זה וזה גורם וביטל שני את הראשון) אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור (שאע"פ שנפל היתר לבסוף אסור דזה וזה גורם אסור, ולרבנן זה וזה גורם מותר).

וממאי דטעמא דר"א כדאבוי, דלמא טעמא דר"א משום דאחר אחרון אני בא (דקסבר גמרו באיסור אסור גמרו בהיתר מותר, אבל היכא דנפלו בבת אחת לעולם קאמר לך זה וזה גורם מותר ס"ל וי"ב התוס') אי גמיר באיסורא אסורה, ואי גמיר בהיתרא מותרין, בין סלקיה ובין לא סלקיה?

גורם אגוז דאיסור וקרקע דהיתר התוס' הביאו את לשון רש"י האחרון וכתבו אותו לשון עיקר, ומה שהקשה רש"י אפי' לא הבריד והרכיב נמי, לא דק, דאין נקרא זה וזה גורם אלא כששניהם מענין אחד כמו הברכת איסור באילן היתר ששניהם אילן וכמו זבל נבייה וקרקע דלעיל, אבל אגוז וקרקע שני ענינים הם. ומה שפירש בלשון ראשון הבריד יהור של ערלה באילן והוי כמו ילדה הסבכה בוקנה דבטלה אין הנדון דומה לראיה דההיא אפילו למ"ד זה וזה גורם אסור מותר כיון שבטלה בוקנה, וכן משמע לשון בטלה).

ותניא נמי הכי מודה רבי יוסי [דף מט ע"א] שאם נטע והבריד והרכיב מותר (כתבו התוס', וא"ת מ"ש גידולי אגוז של ערלה מגידולי טבל ומעשר שני שהן חולין, ואפילו גידולי תרומה אלא שגזרו עליהן כ"ה דבר וי"ל דערלה שאסורה בהנאה יש לאסור הגידולין שגם זה הנאה היא אבל באיסור אכילה אין לאסור הגידולין שאינו אוכל האיסור עצמו).

וכי תימא, שני ליה לר' יוסי בין שאר איסורין לעבודת כוכבים (דאע"ג דבשאר איסורין זה וזה גורם מותר ס"ל הכא אסור) ומי שני ליה, והתניא שדה שנזדבלה בזבל עבודת כוכבים, וכן פרה שנתפטמה בכרשיני עבודת כוכבים (של תקרובת עבודת כוכבים או שעבדום) תני חדא שדה תזרע (כתבו התוס' וכגון שאין הזבל בעין והוה ליה זה וזה גורם ומותר, כדפרישית לעיל גבי נבייה) פרה תשחט, ותניא אידך שדה תבור (עד שתכלה ממנה כל שבח הזבל ותהא בורה ולא יזרענה) ופרה תרוזה (תכחש) מאי לאו הא (דקתני שדה תזרע) ר' יוסי (דשמעינן ליה דאמר גבי ערלה וזה וזה גורם מותר ה"נ תזרע והזרעים גדלים ע"י זבל דאיסור וקרקע דהיתר דלא שאני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין, וקשיא אמתניתין, ופרה תשחט ותאכל שאף היא היתה גדילה קודם לכן ע"י שאר אכילות) והא (דקתני שדה תבור) רבנן (דאמרי אף היא נעשית זבל... והא דשרי מתניתין זורעין תחתיה ירקות הא שנינן ליה מה שמשביח בנבייה פוגם בצל כתבו התוס' והא דשרו לעיל נטע והבריד והרכיב לאו משום דאית להו זה וזה גורם מותר (שכתי ס"ל זה וזה גורם לסור) אלא משום דמה שגדל מן האגוז עצמו (שלא נטע אגוז ולמחו פירות) יהא מותר ויבאר מהר"ס ר"ל אפילו כלל גורם אחר הוא מותר, להא מתיקין אפילו נטע אגוז ללא שיק ציה זה וזה

גבי ערלה דאמר מותר, וגבי עבודת כוכבים דקאמר שוחק וזורה לרוח, ולא שני בין עבודת כוכבים לשאר איסורין, ומעמא לאו כדשנינן משום דאזיל לאיבוד הוא) והא רבנן. (ודקשיא לך ר' יוסי דמתניתין דנבייה...) ר' יוסי לדבריהם דרבנן אמר להו, לדידי זה וזה גורם מותר, לדידכו דאמרינו זה וזה גורם אסור (דקאמרי אבל לא בימות החמה מפני שהצל יפה להן) אודו לי מיהת אף ירקות בימות הגשמים (דאיכא נמי גורם דנבייה). ורבנן, כדאמר רב מרי בריה דרב כהנא (ליכא גורם דאיסור דמה שהשביחו בנבייה פגמו בצל).

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי.

ההוא גינתא דאיזדבל בזבלא דעבודת כוכבים [שבא מדם פרים ועגלים הנשחטים לעבודת כוכבים דתקרובת עבודת כוכבים הן ואסורין בהנאה, אבל אמר זבל זה לעבודת כוכבים אינו נאסר כדתניא (מד:)] אין הקדש לעבודת כוכבים] שלה רב עמרם קמיה דרב יוסף, א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי (דזה וזה גורם מותר). **פסק הש"ע** מותר ליטע תחת האשרה ירקות, בין בימות החמה שהם צריכים לצל בין בימות הגשמים, מפני שצל האשרה, שהוא אסור, עם הקרקע, שאינה נאסרת, גורמים לירקות אלו לצמוח, וכל שדבר איסור ודבר מותר גורמין לו, הרי זה מותר בכל מקום. לפיכך שדה שזבלה בזבל של עבודת כוכבים, מותר לזרוע אותה. ופרה שפטמה בכרשיני עבודת כוכבים, תיאכל. וכן כל כיוצא בזה י"ד (קמכ"א).

[דף מט ע"ב] **משנה** נמל ממנה עצים אסורין בהנאה. הסיק בהן את התנור, אם חדש יותין, ואם ישן יוצן. אפה בו את הפת אסורה בהנאה. נתערבה באחרות וכתבו התוס' לא גרס ר"ת ואחרות באחרות, וכן במשנת הבבלי תלתן דכלאי הכרם דמיייתי בכיצה (ג:) לא גרים ליה, ומביא ראיה מדאסר שמואל (ובחים עד.) ספק ספיקא, ודחיק התם לאשכוחי תנא דסבר כוותיה, וצריך להביא מדרבי יהודה דברייתא דרמוני באדן דאסר כספק ספיקא, והוצרך

אלא ר"א ורבנן דעצים **כתבו התוס'** משום דקאמר הא ר"א והא רבנן מהדר אפלוגתייהו דלפ"ז הדיחוי הברייתות מתורצות הא ר' יוסי ורבנן דידיה דסברי זה וזה גורם אסור, והא ר"א ורבנן (ביאל המהר"ם נראה לכונסנו אינו אלא לומר ללא מכווח מידי במאי דמיייתי לך"א אוסר, להא תנאי לאסרי לא לריך למיהלך אכתרייהו להא אית לן ר' יוסי ורבנן לאסרי לפי הדיחוי להסתא ולא לריך למיהלך אלא אחר תנאי דמתיון, ולפי הדיחוי ללחה הסתא לגם ר"א מתיר זה וזה גורם וקודם שבא הדיחוי לאימור שמעת ליה למיקל בשאור... מיתלרת הכרייתות טפי מזמאי שמציא לאוסר בעבודת כוכבים, אלא הוי ליה למימר אלא הא רבי יוסי ורבנן והא ר"א ורבנן, והיה לו ללחות אח"כ אימור דשמעת להו למקילי בשאור בעכו"ם מי שמעת להו] דתנן נמל הימנה עצים (מן האשרה) אסורה בהנאה, הסיק בה את התנור, חדש יותין (שחרי נעשה והוחזק מאיסורי הנאה) ישן (שכבר הוחזק ואין היסקו לחזקו אלא לאפות) יוצן (שלא יאפו בהיסק זה ונמצא שלא נהנה) אפה בו את הפת (בין בחדש שצננו והזר והסיקו בעצי היתר, בין בישן בהיסק של עצי איסור, הוה ליה בתרווייהו זה וזה גורם שהפת שנאפית בו בחדש בהיסק שני באה ע"י גורם דאיסור שנתחזק בהן התנור מראשיתו, וגורם היתר דהאי היסק) אסורה (הפת) בהנאה (לר"א, עד שיוליך הני דמי עצים דאיסור לים המלח אלמא זה וזה גורם אסור) נתערבה באחרים כולן אסורות בהנאה, ר"א אומר יוליד הנאה לים המלח (הקשו התוס' פי' רש"י דמי עצי איסור משמע ולכך תהא הפת מותרת. וקשה דא"כ אפילו בלא נתערבה נמי יש להתיר בהולכת הנאת העצים. לפי נראה לפרש הנאת הפת וניהא דלא פליג ר"א ברישא חדש יותין להתיר להוליד הנאת עצים שהוסק בהן לים המלח) אמרו לו אין פדיון לעכו"ם.

רבנן דפליגי עליה דר"א מאן נינהו, אילימא רבנן דעצים, אחמורי מחמרי? אלא רבנן דשאור (פליגי עלויה ואמרי זה וזה גורם מותר דקתני אפילו נפל איסור בסוף וכ"ש נפלו בבת אחת מותר עד שיהא באיסור לבדו כדי לחמין).

אימר דשמעת להו לרבנן דמקילי בשאור, בעבודת כוכבים מי מקילי? אלא לעולם הא (דקתני שדה תזרע) רבי יוסי (דשמעינן ליה

אמר רב אדא בר אהבה לא שנו (דיש פדיון) אלא פת (משום דלא מנכרא ביה איסור ממש) אבל חבית (של יין נסך שנתערבה בחביות של חיתר) לא (כולן אסורות בהנאה ואין לה תקנה בהולכת הנאה לים המלח להתיר ולהמכר כל חבית לבדה או להשקות מהן לחמרים עובדי כוכבים משום דאיתיה לאיסור בעיניה אבל מוכרין כולן חוץ מדמי יין נסך שבהן דהשתא לא מתהני מחבית דאיסורא) **ורב הסדא אמר** אפילו חבית מותרת.

ההוא גברא דאיתערב ליה חביתא דייין נסך בחמריה, אתא לקמיה דרב הסדא, אמר שקול ארבע זוזי ושדי בנהרא, ונשתרי לך (בהנאה למכרן לבד לבד או לעשות מהן כביסה או להשקות מהן לעובדי כוכבים, ולא דמיא הך מילתא לפלוגתא דרשב"ג ורבנן דפליגי (עד). ביין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה רשב"ג אומר מוכר כולו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו, דהתם תרווייהו סבירא להו כרבנן דהכא דאין פדיון ליין נסך, ומיהו כי מזבין ליה חוץ מדמי יין נסך שבו לא מיתהני מיין נסך מידי משום דליתיה לאיסורא בעיניה **כתבו התוס'** ולמוכרן כל אחד בפני עצמו אמר לו כן כדפירש רש"י).

פסק הש"ע א. נטל ממנה עצים, אסורים בהנאה. הסיק בהם את התנור, בין חדש בין ישן, יוצן ואחר כך יחס אותו בעצי חיתר. ואם לא צננו ואפה בו את הפת (הגה בעוד שהאבוקה כנגדו) הרי זה אסור בהנאה, דיש שבה עצי איסור בפת. נתערבה באחרות, יוליך דמי אותה הפת לים המלח ושאר כל הככרות מותרים.... יו"ד (קמבד). **ב.** נטל ממנה כרכר (פי' עץ או עצם שראשו חד ושובטין בו הכבד כשארונים אותו למען יפרדו החוטין העליונים מן התחתונים) וארג בו את הבגד, אסור בהנאה. נתערב בכגדים אחרים, יוליך דמי אותו הכבד לים המלח ושאר כל הכגדים מותרים יו"ד (קמבג).

משנה כיצד מבטלה (לאשירה) קירסם (קיסמין) יבשין שבאילן, נטל לצרכו לשרוף) וזירד

לדחוק סבר לה כוותיה בחדא ופליג עלה בחדא דשמואל דקא בעבודת כוכבים אסור דקאמר התם הנה לעבודת כוכבים שספיקה אסורה עד סוף העולם, ואי גרסינן ליה הכא לייתו הך משנה דבעבודת כוכבים קיימא, וכן אי גרסינן ליה נמי בחבילי תלתן היה לו להביא המשנה דר"מ ונימא סבר כוותיה בחדא. **ור"י בר ברוך אימר** דשפיר גרסינן ליה הכא והתם ודלמא ליכא אלא חדא ספיקא דה"פ ואחרים באחרים כל אותן אחרים נתערבו באחרים או אפילו רובן דאיכא למימר איסורא ברובא איתיה דה"נ אמר תלמודא התם גבי טבעת של עבודת כוכבים נפלה לתוך מאה טבעות כולן אסורות פירשו ששים למקום אחד וארבעים במקום אחד הארבעים מותרים דאמרינן איסורא ברובא איתיה). כולן אסורות בהנאה, ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח, אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים.

(המשך המשנה) נטל הימנה כרכור אסור בהנאה. ארג בו את הבגד אסור בהנאה (כתבו התוס' בירושלמי דפירקין פריך מ"ש מיין נסך דאמרינן ימכר חוץ מדמי יין נסך שבו, דהכא נמי ימכר חוץ מדמי איסור שבו, והכי איתא התם א"ר הגי כד נחתית מן אילפא אשכחיה ר' יעקב בר אהא יתיב מקשי נטל הימנה כרכר אסור בהנייה, ארג בו את הבגד אסור בהנייה, ותנינן ימכר כולו לעובד כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו א"ר יעקב בר אהא הגי קשיתא הגי קיימא (חגי הקסה חגי יתנן) מאי כדון תמן אין דרך בני אדם ליקח מן העובד כוכבים ברם הכא דרך בני אדם ליקח בגד מן העובד כוכבים פירוש ולפיכך אסור למכרו לעובד כוכבים דחיישינן שמא ימכרנו לישראל התם אין דרך ליקח מן העובד כוכבים יין וכן י"ל באפה בו את הפת דרך ליקח פת מן העובד כוכבים). נתערב באחרים ואחרים באחרים כולן אסורין בהנאה, ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח, אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים.

(גמרא) וצריכא, דאי אשמעינן קמייתא, בהא קאמר ר' אליעזר (דיש פדיון) משום דבעידנא דקא גמרה פת קלי לה איסורא, אבל כרכור דאיתיה לאיסורא בעיניה אימא מודי לרבנן. ואי אשמעינן כרכור, בהא קאמרי רבנן, אבל פת אימא מודו ליה לר"א, צריכא.

א"ר חייא בריה דרבה בר נחמני אמר רב הסדא אמר זעירי הלכה כר"א. איכא דאמרי, אמר רב הסדא אמר לי אבא בר רב הסדא, הכי אמר זעירי הלכה כר"א.

ושמואל כמו בחד שיטה בשברי עבודת כוכבים. לפי נראה לפרש להכא מיירי שדרכה לנשר קיסמין וענפים תדיר ואין מניחין לעובדה בכך ולכך יש לאסור הקיסמין הנופלים ממנה עוד י"ל דהתם מיירי בשברים שמצאן לבדן בלא עיקר עבודת כוכבים, אבל הכא מיירי שכל השברים ביחד ובכני האי גוונא אמר עובדין לשברים ומ"מ לפי זה קשיא מאי פריך לעיל מראש דגון דהא הוה התם כל השברים יחד אבל התם לא היה דרכה לישבר וא"כ אפי' עיקר עבודת כוכבים קיים מותר דמימר אמר איחי לא אצלה נפשה והכא (דקאמר רב כל קיסם וקיסם לשון שברי שברים כגון דנשתברו שברים לשברים ובשברי שברים הוא דפליג. שמואל עילויה) בשברי שברים קמיפלגי, מ"ם שברי שברים אסורין, ומ"ם שברי שברים מותרין. ואיבע"א דכ"ע אין עובדין לשברי שברים גי' ס"ח והכא בעבודת כוכבים של חליות (והרי הן כשברי שברים ונפלה ונתפרקו חליותיה עסקינן) ובהדיוט שיכול להחזירה קמיפלגי (שאין צריכה אומן) מ"ם כיון דהדיוט יכול להחזירה לא בטלה, ומ"ם אין עבודת כוכבים בטלה (שנשתברה צריכה לבטל) אלא דרך גדילתה (כשהיא קיימא כגון נבייה דמתניתין דשברי שברים הן שנופל עלה אחר עלה א"כ העלה עצמו משתבר לכמה שברים ואפ"ה אסור משום דדרך גדילתה היא...) דהיינו אורחיה (כל שתא), הא לאו גדילתה היא (לאו היינו אורחיה ליפול ולהתפרק) ואין צריכה לבטל. פסק הש"ע א. כיצד מבטלה, נטל מהאשרה מקל או אפילו עלה אחד לצרכו, נתבטלה. ובין האשרה עצמה ובין השפאים שנטל ממנה, מותרים. ואם נטל השפאים לצרכה, דהיינו ליפותה, לא נתבטלה, והיא אסורה והשפאים מותרים יו"ד (קמ"ו). ב. עבודת כוכבים של עובד כוכבים שנשתברה מאליה, שבריה אסורים בהנאה עד שיבטלה. לפיכך המוצא שברי עבודת כוכבים, הרי אלו אסורים בהנאה שמא לא ביטלה העובד כוכבים. ואם היתה של פרקים, והדיוט יכול להחזיר, צריך לבטל כל פרק ופרק מפרקיה. ואם אינו יכול להחזיר, כיון שבטל אבר אחד ממנה בטלו כל השברים יו"ד (קמ"ו). כתב הגר"א גי' הרמב"ם הכא בשאר שברים קמיפלגי... ור"ל אם נתבטל כל השברים כביטל א' מהן.

(זרודין לחין שבה) נטל ממנה מקל או שרביט, אפילו עלה ה"ז בטלה. שיפה לצרכה (לייפותה) אסורה, שלא לצרכה מותרת.

(גמרא) אותן שפאין (ששיפה לצרכה ולא בטלה) מה תהא עליהן (שפאין מי בטילי או לאו)? פליגי בה רב הונא וחייא בר רב, חד אמר אסורין, וחד אמר מותרין. תניא כמ"ד מותרין דתניא עובד כוכבים ששיפה עבודת כוכבים, לצרכו היא ושפאיה מותרין, לצרכה היא אסורה ושפאיה מותרין, וישראל ששיפה עבודת כוכבים, בין לצרכה בין לצרכו היא ושפאיה אסורין (שאין ישראל מבטל עבודת כוכבים).

איתמר עבודת כוכבים שנשתברה רב אמר צריך לבטל כל קיסם וקיסם (אע"פ שנשתברה מאליה צריכה ביטול, וכל קיסם וקיסם נעשית עבודת כוכבים בפני עצמה הלכך לא סגי לחד בביטולא דחבריה) ושמואל אמר עבודת כוכבים אינה בטלה אלא דרך גדילתה (כ"ל שלכה נכך כגון אשקה המסקת עלים).

אדרבה, דרך גדילתה מי מבטלא? אלא ה"ק אין עבודת כוכבים צריכה לבטל אלא דרך גדילתה (אבל זו שנשתברה בטלה מעצמה דמימר אמר איחי נפשה לא מצלה לההוא לגברא מצלה ליה).

לימא בהא קמיפלגי, דמ"ם עובדין לשברין, ומ"ם אין עובדין לשברין? לא, דכ"ע עובדין לשברין [שנשתברו מאליהן, והא דאמר שמואל (מא.) אפילו שברי עבודת כוכבים מותרין בהנאה למוצאן, התם הוא דלא חזינן לה דנשתברה מאליה דאמרינן עובד כוכבים שברן ואזלינן בתר רובא דהא עבודת כוכבים דנשתברה מאליה לא שכיחא כתבו התוס', פי' רש"י והא דאמר שמואל (מא.) אפי' שברי עבודת כוכבים מותרין בהנאה למוצאן התם לא חזינן דנשתברה מאליה דאמרינן עובד כוכבים שברן והכא מיירי בראינוה שנשתברה ולא שברה העובד כוכבים וקשה דא"כ מאי מקשה לעיל (מא:) לרשב"ל מראש דגון שאני התם שלא שברה עובד כוכבים, דהא רשב"ל

פרק רבי ישמעאל

משנה רבי ישמעאל אומר שלש אבנים זו בצד זו (וכ"ש אחת ע"ג שתיים דזהו עיקר מרקולים ותחלתו) בצד מרקולים (מרקולים גדול שכבר עבדוהו וזרקו עליו אבנים הרבה) אסורות, ושתיים מותרות (ובגמרא מפרש טעמא) וחכ"א שנראות עמו (דנראה שנפלו משם) אסורות (בין ג' בין שתיים) ושאינן נראות עמו (אין סמוכות לו) מותרות (ואפי' ג').

גמרא בשלמא רבנן קסברי עובדין לשברים (כל האבנים הנזרקות שם נתוספו על המרקולים ונעשה גדול עבודת כוכבים וכשהן נושרות הוו שברי עבודת כוכבים והשתא לא חשיב להו תקרובת אלא עבודת כוכבים בפני עצמה) נראות עמו דאיכא למימר מיניה נפל אסורות, שאין נראות עמו מותרות, אלא ר' ישמעאל מאי קסבר, אי עובדין לשברין, אפילו תרתי נמי ליתסר (הקשו התוס' ה"ה דהוה מצי למימר אפי' דאדא נמי ליתסר אלא משום דכמתניתין נקט שתיים מותרות נקט נמי הכא שתיים) אי אין עובדין לשברים, אפי' תלת נמי לא?

אמר רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן בידוע שנשרו ממנו דברי הכל אסורות, ואפילו למ"ד אין עובדין לשברים, ה"מ עבודת כוכבים דלאו היינו אורחיה, אבל הכא דמעיקרא תבורי מיתברי (שאינן מחוברות ודרכן ליפול) היינו אורחיה, כי פליגי בסתמא, [דף נ ע"א] במקורבות (כגון באמה וחצי אמה) נמו דאיכא למימר מיניה נפל ד"ה אסורות, כי פליגי במרוחקות (בארבע אמות דודאי לאו מיניה נפול). והא בצד מרקולים קתני? מאי בצד, בצד ארבע אמות ידיה, רבי ישמעאל סבר עושיין מרקולים קטן בצד מרקולים גדול (כלומר דרכן לעשות בן קבוץ אור מאיר צילך סגונת רש"י לומר שהמחוקק ציניהם האם חוששים לכך לעניין איסור, שאם לא נאמר כן, ונפרש כפשוטו, לא מוצן, וכי נחלקו בצד מלאוהו) שלש דמיינין למרקולים אסורות, שתיים מותרות, רבנן סברי אין עושיין מרקולים קטן בצד מרקולים גדול, לא שנא שלש ולא שנא

שתיים, נראות עמו (מקורבות מאד) אסורות [כתבו התוס' פירש רש"י 'מקורבות' מאד כגון באמה או בחצי אמה דמיניה נפול, 'מרוחקות' כלומר בתוך ד' אמות 'מותרות' דלאו מיניה נפול. **ובסמוך פירש** בתפיסה אחת שאין הפסק בינם למרקולים, ואסורים לכ"ע, דכל תוך ד' אמות נראות עמו קרי להם ופולגותיהו דלעיל בתוך ארבע אמות בשתי תפיסות דאיכא גובהה (ר"ל שמהלוקתם שהאבנים נמלאו תוך ד' אמות רק שיש תל מפסיק בין האבנים שנמלאו למרקולים) דהוו להו כמרוחקות דליכא למימר מיניה נפול. **וקשה בה טובא דאדא** דאין זו שיטת התלמוד שנשתנה הסברא כך שמתחלה היינו סוברים היכא דליכא גובהה קורא אותם בתוך ד' אמות מרוחקות וליכא למימר מיניה נפול, ולכסוף נאמר כי ליכא גובהה ודאי מיניה נפול ואפילו בתוך ד', **ועוד** אי בליכא גובהה טעמא דשתיים אסורות משום דמיניה נפול מאי איריא שתיים אסורות אפילו אחד נמו, והיה לו לומר ר' ישמעאל אומר בתפיסה אחת אפילו א' אסורה שלש אפילו מרוחקות, **ועוד** כיון דכל תוך ד' אמות נראות קרי להו ואסורות אף לרבנן למה הזכיר רבי ישמעאל בתפיסה לו אסורות יותר מרבנן היה לו לומר לשון נראות כמו רבנן דהא אפי' רבנן מודו דנראות עמו דהיינו בתפיסה לו אסורות, **ועוד** דמשמע אף לפי המסקנא דמקורבות לא פליגי דאפילו איכא גובהה אסורות וחכי נמי אמרינן לעיל במקורבות לא פליגי ולא הדר ביה תלמודא, **ודבר תימה הוא** דכיון שהן מקורבות כל כך א"כ הגבוהין בקרוב למרקולים ממש היה ועובדין אותן האבנים כשנופלות אם כן הוה לן למימר שאם הגובהה קרוב למרקולים, אפילו מרוחקות אסורות כאילו לא היה גובהה, שכיון שעברו הגובהה מה מוזיק להן הגובהה מכאן ואילך, מיהו הא לא קשיא כולי האי דאיכא למימר דה"ק במקורבות תוך ארבע וליכא גובהה לכ"ע לא פליגי, אי נמי כי איכא גובהה ואבני המרקולים אינם גבוהים יותר כי אם מעט כשהם נופלות אינם יכולות להתרחק. **לכן נראה לפרש** דלעולם כך היא הסברא דבתוך ד' אמות נמי יש שאינן נראות כדקרי לעיל מרוחקות תוך ד' אמות, וה"פ כאן בתפיסה אחת דליכא גובהה ותוך ד' אמות אע"ג שאינן נראות קאמר רבי ישמעאל דאפילו שתיים אסורות דאיכא למימר מרקולים קטן הם כיון שהם בתוך ד' אמות ודוקא שתיים אבל אחת מותרת דבאין נראות מיירי ואחת מרקולים לא עבדי, והא דקאמר לעיל לר' ישמעאל ב' מותרין מיירי בכ' תפיסות כגון דאיכא גובהה וכיון דאיכא גובהה אין לאסור ב' דלא שכיחי לעשות מרקולים קטן בצד גדול היכא דאיכא גובהה בינתים אבל שלש אסורות אפילו איכא גובהה דכיון שהן זו בצד זו מוכחא מילתא דמרקולים עבדינהו, ורבנן סברי ל"ש תפיסה אחת ל"ש שתי תפיסות ל"ש שנים ל"ש שלש נראות אסורות אינן נראות מותרות דאין עושיין מרקולים קטן בצד מרקולים גדול, ולעיל ס"ד כן במקורבות הרבה

הלכך לר' ישמעאל שנים מותרות אבל ג' אסורות דעושין מרקולים קמן בצד מרקולים גדול).

ומרקולים כה"ג (זו בצד זו) מי הוי, והא תניא, אלו הן אבני בית קולים וכתבו התוס', הקשה ר"ת היאך מוכירין שמה כיון שאינה כתובה בתורה דבסנהדרין (סג): משמע דעבר אישם אלהים אחרים לא תזכירו ואור"ת דקילום לשון שבה שמה וחכמים בנו אותה קולים לשון לעג וקלם וזהו מרקולים חילוף קילום לשון מר דשחוטא בחולין (צד). מר דכנתא (בכורות ל.) אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביה? אמר רבא כי תניא ההיא בעיקר מרקולים (תחילתו), אבל קמן הנעשה בצד הגדול עובדין לו כל דהו).

בי ינאי מלכא חרוב, אתו עובדי כוכבים אוקימו ביה מרקולים, אתו עובדי כוכבים אחריו דלא פלחי למרקולים שקלינהו וחיפו בהן דרכים וסטרטאות, איכא רבנן דפרשי ואיכא רבנן דלא פרשי. א"ר יוחנן בנן של קדושים מהלך עליהן וכתבו התוס' לשון יחיד וכן בסמוך אפילו בצורתא דזוזא לא מסתכל, דארבי מנחם גופיה קאי ולא על אביו ואמו כדאייתא פ"ב דמועד קמן (כה): כד נח נפשיה דר' מנחם בר' סימאי אישתנו כל צילמנייא משום דלא איסתכל בצורתא דזוזא. וא"ת מה חסידות איכא בזה הא אמרינן (שבת קמט.) דיוקנא עצמה אסורה להסתכל אפי' בחול כדכתיב אל תפנו אל האלילים, ושמא בצורתא דזוזא שרגיל לראות בה תדיר לא שייכא בה הפנאה, ואפ"ה לא מסתכל ואנן נפרוש מהן, מאן ניהו בנן של קדושים, רבי מנחם ברבי סימאי, ואמאי קרו ליה בנן של קדושים, דאפילו בצורתא דזוזא לא מיסתכל.

מ"ט דמאן דפריש? סבר לה כי הא דאמר רב גידל א"ר חייא בר יוסף א"ר מנין לתקרובת עבודת כוכבים שאין לה במילה עולמית (והני תקרובת ניהו דהזורק אבן למרקולים זו היא עבודתו הלכך לאו עבודת כוכבים עצמה היא דתיסגי להו בביתול) שנאמר וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעֹר וַיֵּאכְלוּ זִבְחֵי מִתִּים, מה מת אין לו במילה לעולם, אף תקרובת עבודת כוכבים אין לה במילה לעולם.

שנראות עמו כ"ע לא פליגי דאסורות ואפילו אחת כי פליגי במרוחקות פירוש שאינן נראות, קס"ד במרוחקות הרבה קאמר יותר מארבע אמות ופריך והא בצד מרקולים קתני ומסיק בצד ד' אמות קמיפלגי דר' ישמעאל סבר משום דמוכהא מילתא דהוא מרקולים דעושיין קמן בצד גדול אע"ג דאין נראות עמו אבל שנים לא כיון דאיכא גובהה כדמסיק, אבל שלש אע"ג דאיכא גובהה עושיין דוקא תוך ד' אמות כדתני בצד מרקולים, והא דתני כברייתא שלש אפי' מרוחקות כיון דאין נראות עמו בשביל הגובהה מרוחקות קרי להו) שאין נראות עמו מותרות (דלאו מיניה נפול).

אמר מר בידוע שנשרו ממנו דברי הכל אסורות.

ורמינהי אבנים שנשרו מן המרקולים (היינו בידוע) נראות עמו אסורות (אכתי הוה עבודת כוכבים) שאין נראות עמו (הווי להו שברים) מותרות. ור' ישמעאל אומר שלש אסורות, שנים מותרות?

אמר רבא לא תימא שנשרו, אלא אימא שנמצאו (נראות עמו אסורות שממנו נפול ושברים דמרקולים ודאי אסורין כדאמרן, שאין נראות עמו מותרות דלאו מיניה נפול).

וסבר ר' ישמעאל שנים (בתוך ארבע אמותיו וכ"פ התוס' וכתבו ונראה לי דה"ה דהוה מצי לאקשווי וסבר ר' ישמעאל ג' חוץ לד' מותרות, ולפי המסקנא ניהא) מותרות, והתניא, ר' ישמעאל אומר שנים בתפיסה לו (וסתם תפיסה ד' אמות, וקתני...) אסורות, שלש אפילו מרוחקות אסורות?

אמר רבא, לא קשיא כאן (הא דקתני אסורות) בתפיסה אחת (שאינן הפסק בינם למרקולים ואסורה בין לר' ישמעאל בין לרבנן דכל תוך ד' אמות נראות עמו קרי ליה, ובשלש מרוחקות הוא דפליגי, והא דאוקימנא לעיל פלוגתיהו בתוך ד' אמות ולר' ישמעאל שנים מותרות ולרבנן ג' נמי מותרות בשתי תפיסות כדמפרש) כאן בשתי תפיסות, וה"ד, דאיכא גובהה ביני וביני (תל מפסיק בינם למרקולים דהווי להו כמרוחקות דליכא למימר מיניה נפלו

שאינה משתברת כיון דהוי דומיא דלפנים קרי זבח עבודת כוכבים ואבנים אין עובדין בהם בפנים. ואין נראה לר"י דהא ככולה שמעתין משמע דאפילו בכעין פנים כעין זריקה המשתברת וכן משמע בסמוך ואפילו בעבודת כוכבים שדרכה לעובדה במקל, לכן נראה לפרש כעין פנים, כעין זביחה וזריקה דבר המשתבר.

אמר רב יוסף בר אבא איקלע רבה בר ירמיה לאתריין, ואתא ואייתי מתניתא בידיה עובד כוכבים שהביא אבנים מן המרקולים וחיפה בהן דרכים וטרטיאות [דף ז ע"ב] מותרות (דבטלינהו עובד כוכבים) ישראל שהביא אבנים מן המרקולים וחיפה בהן דרכים וטרטיאות אמרות, ולית נגר ולא בר נגר (חכם בן חכם) דיפרקינה (שיוכל לתרצה ולקמן מפרש מאי קא קשיא ליה).

אמר רב ששת אנא לא נגר אנא ולא בר נגר אנא ופריקנא ליה, מאי קושיא ליה, דרב גידל (דאין ביטול לתקרובת והכא קתני מותרות) בעינא כעין פנים וליכא. פסק הרמב"ם... ופעור ומרקולים כל הנמצא עמהן בין בפנים בין בחוץ אסור בהנאה, וכן אבני מרקולים אבן הנראית שהיא עמו אסור בהנאה עבודה זרה (ז,טז).

אמר רב יוסף בר אבא איקלע רבה בר ירמיה לאתריין, ואתא ואייתי מתניתא בידיה מתליעין (נוטלין תולעת שבאילן) ומזהמין בשביעית [כשיש מכה באילן ונשרה קצת קליפתו מדביקין שם זבל וקושרין שלא ימות, ולא דמי האי לאין מזבלין דמו"ק (ג.) דהתם זבול דקרקע והויא עבודה שבשדה ושככרם] ואין מתליעין ומזהמין במועד [כתבו התוס' ומיירי כגון שאינו אבד בהמתנה עד לאחר המועד, דא"כ שרי כיון דאוקומי אילנא הוא מדרשי ליה בשביעית דהא דבר האבד מותר במועד אי נמי אפילו הוא אבד ממש איכא למימר דאסור במועד משום טירחא יתירא כדאמרין במו"ק (ד.) דאסור להשקות זרעים כמי קילון משום טירחא יתירא אע"פ שמוותר להשקות כמי גשמים משום דבר האבד] כאן וכאן (שביעית ומועד) אין מגזמין (קוטע את הנוף כדי שיוציא נופות הרבה סביבות הגיזום) וסכין שמן לגזום (כדי שלא ימות האילן אם נגזם קודם לכן, מלאכה

ומאן דלא פריש, אמר בעינא כעין פנים וליכא (כעין גי' ט"ז) זבחים שבמקדש הוא דהוי תקרובת כדכתיב זבחה לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו, אלמא דומה כלפנים קרי זבח עבודת כוכבים, ואבנים אין עובדין בהם בפנים. כתבו התוס', פירש רבי שמואל בשם רבי שלמה וזה לשונו מן זביחה דפנים, וה"ה לכל שאר תקרובת דמזבח כגון קיטור וניסוך וכל העולים לגבי מזבח מיקרו תקרובת עבודת כוכבים לענין שאין יכולין ליבטל והם כל מיני מאכל וכדתנן נמי במתניתין יינות שמנים וסלתות, הלכך הני אבנים לא הוו תקרובת מיהו אתסורי הוא דמתסרי משום דנעשים עבודת כוכבים עצמה כדלקמן (נא.) ובעבודת כוכבים מהני ביטול והא כמלו דחפו בהן דרכים. ושמעינן מהכא דהני נרות של שיעה שמביאין דורון לעבודת כוכבים ומדליקין בפניהם, ומשכיפה אותם הכומר מכרם או נתנם לישראל מותר בהנאה ממה נפשך, אי תקרובת עבודת כוכבים הוי אפילו ביטול לא צריך ומותר בלא ביטול דלא דמי לתקרובת מזבח, ובתקרובת שאינו כעין פנים לא בעי ביטול, ואי נוי של עבודת כוכבים היו ולנו מדליקים אותן ושייך להו ביטול כעבודת כוכבים עצמה מכל מקום מכיון שכיבן הכומר אין לך ביטול גדול מזה דשוב אינו רוצה להדליק לפני עבודת כוכבים אלא ליהנות הוא מהן ולצורכו נוטלן. והתיבות של שיעה שנתנין נמי לעבודת כוכבים מותרות דאפילו נוי ליכא ותקרובת כעין פנים ליכא ואין הקדש לעבודת כוכבים ולא צריכי ביטול. וככרות שמביאין דורון מותרין שהרי אין מביאין לעבודת כוכבים כי אם לשמשים ולכומרים, ותקרובת עבודת כוכבים לא הוו שאין דרכן להאכיל לעבודת כוכבים כדורות ראשונים כך נראה לר"י. והנך מלבושי כומרים נוי שלהם הוא ולא של עבודת כוכבים ומותרין בלא ביטול. וכן כלי שקורין קליציא (ביאר הסמ"ק מלוכד כלי זה עשוי להלנעת ע"ז ואינה אלא כעין חיצה בעלמא) אין משמשיין בו לעבודת כוכבים אבל אותן כלי מהתה שמקטרין בו אסור משום משמשי עבודת כוכבים וצריך ביטול משום שמקטרין בו לעבודת כוכבים, ומכירתו לאו היינו ביטולו דקיימא לן כרבנן דפליגי אדרכי במתניתין (נג.) במכרה או כשמשכנה ואמרי לא ביטול, והוא הדין למשמשי עבודת כוכבים שאינן בטלים בכך, וכן כל כלי נוי של עבודת כוכבים, כך פסק רבינו שמואל בשם רבינו שלמה. משמע מתוך פירושו שהתיר הככרות לפי שאין עושין אותן תקרובת, הא אם היו מביאין אותם לשם עבודת כוכבים היו אסורין דכעין פנים הוא שהוא ראוי להקריב לפנים דדמיה למנחת מאפה תנור, ואע"ג דליכא זריקה המשתברת, וכן משמע מתוך פרשיי ומה שפירש כעין פנים זהו כעין זבחים שבמקדש דהוו תקרובת כדכתיב זבחה לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו אלמא דאפילו זריקה

שרשי האילן שרי דאוקומי הוא) ה"נ תרי זיהמומי הוי, חד לאוקומי אילני ושרי, וחד לאברויי אילני ואסור.

ואלא סיכה אסיכה קא קשיא ליה, דקתני סכין שמן לגזום בין במועד ובין בשביעית, ורמינהי סכין את הפגין (פגי תאינה סכין אותן בשמן כשהן חונטין כדי שיהו שמינות), ומנבקין, ומפטמין אותן (ממלאין את הנקבין שמן פגין הוא פירי עצמו כשגדל מעט) עד ר"ה. עד ר"ה אין, בשביעית לא? מי דמי, הכא אוקומי אילנא ושרי, התם פטומי פירא ואסור.

א"ל רב סמא בריה דרב אשי לרבינא בר ירמיה סיכה דמועד אזיהום דמועד קא קשיא ליה, מכדי האי אוקומי והאי אוקומי (זיהום נמי אוקומי הוא מדשרי ליה בשביעית כדשנינן לעיל) מאי שנא האי (סיכה) דשרי (דקתני סכין שמן לגזום) ומאי שנא האי דאסור? היינו דקא"ל לית נגר ולא בר נגר דיפרקינה. **פסק הש"ע** אין מתליעים האילנות ולא מזהמין (פי' מדביקים שם וזל כדי שלא ימות האילן) הנטיעות, אבל סכין האילנות והפירות בשמן או"ח (תקלז"ב). **המ"ב ביאר** שהחילוק ביניהם הוא שמהמין הוי טרחה יתירה, משא"כ הסיכה שאינו טרחה יתירה.

אמר רב יהודה אמר רב עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל (שמקשקשין לפניה במקל) שבר מקל בפניה חייב (כדאמרין בסנהדרין (פ):) דכל עבודות שבפנים שעבד בהן עבודת כוכבים בין דרכה בכך בין שאין דרכה בכך חייב דכתיב זוכה לאלהים... אלמא ^{גי' הלפ"ו} מידי דחזי לשם אסור לכל עבודת כוכבים, ודבר שאינו כעין פנים, דרכה בכך חייב דנפקא לן מאיכה יעבדו הגוים האלה... אין דרכה בכך פטור, וזו אם לא היו עובדין אותה במקל לא מחייב בשבר מקל דלא שייכא בפנים, ואם היו עובדין אותה בזריקת מקל לא מצי למימר ^{גי' הלפ"ו} זרק מקל בפניה פטור, ואם בשבירת מקל פלחי לה פשיטא דחייב ואפילו לא דמי לפנים, אלא כגון שהיו עובדין אותה בקשקוש מקל או בענין אחר, הלכך שבר מקל

שהיא עבודת קרקע אסר רחמנא והני לא מלאכת קרקע נינהו דאוקומי אילנא בעלמא הוא שלא ימות ואין משביחו לאילן אלא מעמידו בכמות שהוא) בין במועד בין בשביעית, ולית נגר ולא בר נגר דיפרקינה (כנגע לא מוכן מה קשה).

אמר רבינא אנא לא נגר אנא, ולא בר נגר אנא ומפרקינא לה, מאי קא קשיא ליה, אילימא מועד אשביעית קא קשיא ליה, מאי שנא שביעית דשרי, ומ"ש מועד דאסור? מי דמי, שביעית מלאכה אסר רחמנא, מירחא שרי, מועד אפי' מירחא נמי אסור. ואלא זיהום (דשביעית) אגזום (דשביעית) קא קשיא ליה (דקתני כאן וכאן אין מגזומין) מ"ש זיהום דשרי, ומ"ש גזום דאסור? מי דמי, זיהום אוקומי (שלא יתקלקל מכמות שהוא אבל אינו משביחו) אילנא ושרי, גזום אברויי (מחזיקו ומשביחו) אילנא ואסור?

ואלא זיהום אזיהום קא קשיא ליה, דקתני מתליעין ומזהמין בשביעית, ורמינהי מזהמין את הנטיעות, וכורכין אותן, וקושמין אותן, ועושין להם בתים (גדר אמה גובה סביבותיו וממלאין אותו עפר) ומשקין אותן עד ר"ה (של ערב שביעית אע"פ שעבודת האילן אסור שלשים יום לפני ראש השנה הכא שרי שלא ימותו הנטיעות דהנך שלשים יום מדרכנן הן והכא לא גזור **כתבו התוס'** פירש רש"י אע"פ שעבודת האילן אסורה שלשים יום לפני ראש השנה הכא שרי שלא ימותו הנטיעות, דהנך ל' יום דרכנן, והכא לא גזור, וקשה כמאן אי כר"ע האמר תוספת שביעית דאורייתא מבהריש ובקציר תשבות ואי כר' ישמעאל הלכה למשה מסיני היא. **אלא יש לפרש** בשביעית בזמן הזה דרכנן ורבי היא כדאמר אב"י במו"ק (ב): ולרבא השקאה תולדה היא ואבות אסר רחמנא תולדות לא. **עוד יש לומר** דדוקא מלאכות של חרישה וזריעה הוו דאורייתא אבל שאר מלאכות אינן אלא מדרכנן עד ר"ה אין, בשביעית לא?

ודלמא כדרכ עוקבא בר חמא, דאמר רב עוקבא בר חמא (סיכה מד): תרי קשקושי הוו (הפירה תחת הזיתים) חד לאברויי אילנא ואסור, וחד לסתומי פילי ושרי (אם נתגלו

לימא (מילתיה דרב) כתנאי, שחט לה חגב (לכל עבודת כוכבים שבעולם בין דרכה בין אין דרכה בכך) ר' יהודה מחייב, וחכמים פוטרים. מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר (רבי יהודה) סבר אמרינן כעין זביחה (ואע"פ דלאו זביחה ממש היא דהא אין שהיטת חגבים נוהגת והויא כשבירת מקל דחייב הואיל ואיכא למימר כעין זביחה, וה"ה שבירת מקל דהויא שבירה וחיתוך, מדלא אשמעינן אווז ותרגול דשייכא ביה שהיטה ממש) ומר (רבנן) סברי לא אמרינן (בשבירה) כעין זביחה אלא כעין פנים (זביחה ממש של חיה צהמה ועוף ששייך צהם שהיטה, אף שאינם לאויין לקרבן היא המחייבת מיתה בכל האלילים, ולא חגב שאינו צר זביחה כלל)?

לא, דכ"ע לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים בעינן (ובמקל אפילו רבי יהודה פטר וליתא לדרב דכעין פנים בעינן מידי דדמי לזביחה כגון חיה ועוף ובהמה אפי' אין ראויין לקרבן) ושאיני חגב, הואיל וצוארו דומה לצואר בהמה (דיש לה צואר כבהמה ולהכי מחייב רבי יהודה דכעין שהיטת פנים הוא).

אמר ר"נ אמר רבה בר אבוח אמר רב עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה חייב ונאסרת (המקל בין שעבודתה בשבירה בין שאין עבודתה בשבירה הויא עבודה להתחייב והויא תקרובת ליאסר כדאמרן דכעין זביחה היא) זרק מקל לפניה חייב (וכגון שעבודתה בזריקת מקל מאיכה יעבדו) ואינה נאסרת (המקל דלא הוי תקרובת אלא מידי דכעין פנים).

א"ל רבא לר"נ מאי שנא שבר, דהויא ליה כעין זביחה, זרק נמי הויא ליה כעין זריקה? א"ל בעינן זריקה משתברת וליכא. אלא מעתה (דבעינן כעין פנים) אבני בית מרקולים במה יאסרו? א"ל אף לדידי קשיא לי, ושאלתיה לרבה בר אבוח, ורבה בר אבוח לחייא בר רב, והויא בר רב לרב, וא"ל נעשה כמגדל עבודת כוכבים (התוספת על המרקולים קטן ליעשות מרקולים גדול ואיסורו משום עבודת כוכבים

בפניה חייב ואע"פ שאין עבודתה בכך, דכיון דדמי שבירה לזביחת בהמה של פנים ששובר מפרקתה הרי זבח לפניה דבר שרגילה בו, אבל זרק פטור הואיל ואין עבודתה בכך, והא לא דמיא לעבודת פנים כדמפרש לקמן כתבו התוס' וה"ה שבר אבנים לפני מרקולים שדרכו בזריקה] זרק מקל בפניה פטור.

א"ל אביי לרבא מאי שנא שבר, דהוה ליה כעין זביחה, זרק נמי הוה ליה כעין זריקה? אמר ליה בעינא זריקה משתברת (כגון זריקת דם של פנים שאינה מחוברת אלא משתבר ונופל טיפים טיפים) וליכא.

איתיביה ספת לה צואה [האכילה צואה כתבו התוס' פי' רש"י האכילה צואה לשון מי ספו לך מאליה בריש פסחים (ג:). ולשון ספת קשה שהיה לומר ספה, ועוד דבלשון משנה לא מצינו אכילה בלשון ספייה לכך נראה לפרש ליכלכה בצואה לשון טיכול כמו לא יספות במלה ויאכל (כ"מ פט:)] או שנסך לפניה עביט של מימי רגלים [דף נא ע"א] חייב [אפילו אין עבודתה בכך התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו וצ"ל דמ"מ היתה רגילה בצואה, דהא רב יהודה לא מיחייב בשבירת מקל ואע"ג דדמי לזביחה רק באותה שרגילה במקל, וכן ההיא דחגב (שחט לה חגב) צ"ל שעובדין אותה בחגב בעינן אחר שלא בשחיטה, דאי אינה רגילה בו מה בעי לדמוייה להך דרב יהודה לימא כתנאי, ועוד כי משני (צמטק) דכ"ע לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים ומעמא דמחייב הואיל וצוארו דומה לבהמה, ואי אינה רגילה בו כלל ובאת לחייב מטעם שמקריב אותו כעין פנים גמור והוי כמו שוחט בהמה לעבודת כוכבים שהיב לכל עבודת כוכבים שבעולם מטעם שהיא עבודת פנים כדפירש רש"י לעיל, וכי יועיל צוארו דומה לבהמה להחשיב כעין פנים יותר משוחט בהמה בעלת מום לעבודת כוכבים דאמרינן לקמן דפטור, אלא ודאי מיירי בעבודת כוכבים שרגילין לעבוד בחגב ודמי לדרכה בכך טפי מבהמה בעלת מום לעבודת כוכבים שאין דרכה בבהמה כלל, ובהכי ניהא דלא קאמר דכ"ע אמרינן כעין זביחה כרב ומחייב בשבירת מקל באותה שעובדין אותה במקל, והכא דפליגי בחגב פליגי באין עובדין אותה בכך, דלא עדיף צוארו דומה לבהמה מבעלת מום כדפרישית] בשלמא עביט של מימי רגלים איכא זריקה משתברת, אלא צואה מאי זריקה משתברת איכא? בצואה לחה.

זָבַח לְאֱלֹהִים וַיִּחַרְם בְּלִתֵּי לֶחֶף לְבָדוֹ (משמע שראוי לשם הכתוב מדבר) לא אסרה תורה אלא כעין פנים.

הוי בה רבא, במאי, אילימא בדוקין שבעין, השתא לבני נח (כל זמן שלא ניתנה תורה אף ישראל נקראו בני נח) חזיא לגבוה בבמה דידהו (דילפינן לקמן דמחוסר אבר נאסר להן ולא מום אחר) לעבודת כוכבים מיבעיא? אלא במחוסר אבר (דלא אשכחן דליתחזי לגבוה) וכדר"א, דאמר ר"א מנין למחוסר ופתבו התוס' לעיל (ו) פירשתי כל הסוגיא אבר שהוא אסור לבני נח? שנאמר ומִכֹּל־הַחַי מִכֹּל־בְּשָׂר שְׁנַיִם מִכֹּל, אמרה תורה הבא בהמה שחיינן ראשי אברין שלה (שגלוי וידוע לפניו שעתידי להקריב נח כדכתיב ויקח מכל בהמה הטהורה...).

האי זמכל החי מיבעי ליה למעוטי טריפה? מלהחיות זרע נפקא (דבר שעושה פירות וטריפה שניקב קרום של מוח או שהתכו רגליה שוב אינה יולדת). הניחא למ"ד טריפה אינה יולדת, אלא למ"ד טריפה יולדת (איצטריך מכל החי למעוטה דלא נפקא מלהחיות זרע) מאי איכא למימר? אמר קרא אתך, אתך בדומין לך (ולא טרפה הלכך מכל החי למחוסר אבר אתא). ודלמא נח גופיה טריפה הוה (ואע"ג דחי כמה שנים דלמא טריפה היה ס"ל, הלכך לא נפקא 'מאתך' למעוטי טריפה, ואתא מכל החי למעוטה ולא ממשמעוּתא דהחי דהא טריפה היה אלא מריכויא ומפרשים להאי החי לשון בריאות וטריפה הוא דאימעיט אבל מחוסר אבר לא) תמים כתיב ביה. דלמא תמים בדרכיו? צדיק כתיב ביה. דלמא תמים בדרכיו, וצדיק במעשיו? לא מצית אמרת דנח גופיה טריפה הוה, דאי ס"ד נח טריפה הוה, א"ל רחמנא דכוותך עייל, שלמין לא תעייל (בתמיס).

השתא דנפקא מאתך, להחיות זרע למה לי (הא אימעיט טריפה)? אי מאתך הוה אמינא לצוותא בעלמא, ואפי' זקן ואפי' סרים (טריפה הוא דממעטיט אבל זקן וסרים מחמת חולי

עצמה ולא משום תקרובת, אבל מקל לא איתעביד עבודת כוכבים דעיקרה של עבודת כוכבים לאו מקל נינהו).

הניחא למ"ד עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד, אלא למ"ד עד שתעבד, תישתרי, דהא לא פלחה (דהא כולה גידול עבודת כוכבים נינהו)? א"ל כל אחת ואחת נעשית עבודת כוכבים ותקרובת להברתה (לענין שתהא חבירתה נעבדה ממנה ונאסרה ממנה חבירתה משום עבודת כוכבים וניתרת בביטול אבל תקרובת למהוי זבחי מתים שאין במלין עולמית לא הוה דכעין פנים בעינן ומקל לא אתעביד עבודת כוכבים ושרי לגמרי). א"ה, בתרייתא מיהא תשתרי (שהרי עבודת כוכבים נעשית אבל לא נעבדה עדיין)? אמר ליה אי ידעת לה (אם אתה מכירה לאחרונה) זיל שקלה (כלומר שאין לה היכר לפיכך כולה אסורה).

רב אשי אמר כל אחת ואחת נעשית תקרובת לעצמה ותקרובת להברתה (שהרי אין לה עבודה אחרת אלא זריקה ובזריקתה נעשית עבודת כוכבים ונעבדת ואפילו אחרונה נאסרת משום עבודת כוכבים עצמה).

תנן מצא בראשו כסות ומעות או כלים הרי אלו מותרין פרכילי ענבים, ועטרות של שבלים, ויינות, שמנים וסלתות, וכל דבר שכיוצא בו קרב לגבי מזבח אסור. בשלמא יינות שמנים וסלתות, איכא כעין פנים ואיכא כעין זריקה משתברת (שזכנים אלו נזקין טיפס טיפס) אלא פרכילי ענבים ועטרות של שבלים, לא כעין פנים איכא ולא כעין זריקה משתברת איכא?

אמר רבא אמר עולא כגון שבצרן מתחלה לכך (לצורך עבודת כוכבים ובבצירותן עבדה לעבודת כוכבים דהוי כשבר מקל לפניו דדמי לזביחה).

א"ר אבהו א"ר יוחנן מנין לזובה בהמה בעלת מום לעבודת כוכבים שהוא פטור, שנאמר

יהא ענוש כרת (כאילו הקדישן בשעת איסור והקריבין דענוש בהן כרת לעיל)? ת"ל תקת עולם תקיהת זאת להם, זאת להם (עשה ולא תעשה) ולא אחרת להם (כרת). אלמא לאזהרת שוחטי חוץ קדשים שהוקדשו בשעת היתר הבמות אתא, ואזהרת מרקולים מנלן?

אמר רבא קרי ביה ולא יזבחו, וקרי ביה ולא עוד (והאי עוד לא איצטריך שדי אזהרה אתרוייהו ותחשביה תרי לאוי). **פסק הש"ע** א. איזהו נוי ואיזהו תקרובת... אבל דבר שאין מקריבין ממנו בפנים, אינו נאסר אלא א"כ עשה ממנו כעין זביחה או כעין זריקה המשתברת, והוא דרך לעבדה באותו דבר, אע"פ שאין דרך לעבדה בזה הענין. כיצד, עבודת כוכבים שעובדים אותה שמקשקשים לפניה במקל ושיבר מקל לפניה, נאסר, מפני ששבירת המקל דומה לזביחה. אבל אם אין עובדים אותה במקל כלל, ושיבר מקל לפניה, אינו חייב ולא נאסר. ואם עבדה בקשקוש מקלו, והוא דרך עבודתה חייב ולא נאסר. וכן בכל דבר שעבדה כדרך עבודתה, בין אם הוא דרך כבוד או דרך בזיון, ואינו כעין פנים, חייב ולא נאסר. אבל אם לא עבדה במקל כדרך עבודתה, אלא זרקו לפניה, אינו חייב ולא נאסר יו"ד (קלמג). ב. שחט לפניה חגב, נאסר, אפילו אין דרך לעובדה בחגב כלל יו"ד (קלמד).

משנה מצא בראשו (של מרקולים) מעות, כסות, או כלים הרי אלו מותרין (שאינן של נוי) פרכילי ענבים, ועמרות של שבלים, ויינות ושמןים וסלתות, וכל דבר שכיוצא בו קרב ע"ג המזבח אסור.

(גמרא) מנהני מילי? א"ר חייא בר יוסף א"ר אושעיא, כתוב אחד אומר ותראל את שקוציהם ואת גלליהם עין ואבן פסך וזקב אשר עמקהם (משמע שהיו מקריבין עין ואבן וכסף וזהב וקרי ליה קרא שקוצים אלמא כל מה דמקריבין קמיה מיתסר) וכתוב אחד אומר לא תחמוד פסך וזקב עליהם (אבל עין ואבן

דאנא אמינא לצוותא בעלמא אמר רחמנא לעיילינהו וטריפה לא נייעול שתמות בתיבה אבל לעשות פירות לא איכפת ואפילו זקן וסרים ליעול) קמ"ל להחיות זרע.

א"ר אלעזר מנין לשוחט בהמה למרקולים (אע"פ שאין עבודתו בזביחה) שהוא חייב, שנאמר ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירם, אם אינו ענין לכדרכה (לעבודת כוכבים שעבודתה בזביחה דהא נפקא לן...) דכתיב איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם, תנהו ענין לשלא כדרכה.

והא להכי הוא דאתא, האי מיבעי ליה לכדתניא [דף נא ע"ב] עד כאן (האי ולא יזבחו' בפרשת שחטי חוץ כתיב, ועד פסוק זה) הוא (הענין) מדבר בקדשים שהקדישן בשעת איסור הבמות (לאחר שהוקם המשכן) והקריבין בשעת איסור הבמות, שהרי עונשן אמור (שגילה לך הענין את עונשן שהן בכרת) שנאמר ואל תפתח אהל מועד לא הביאה, עונש שמענו, אזהרה מניין? ת"ל פן תעלה עלתיך וכדר' אבין א"ר אילא, דאמר ר' אבין א"ר אילא כל מקום שנאמר השמר ופן ואל אינו אלא בלא תעשה, מכאן ואילך (האי ולא יזבחו עוד) הוא מדבר בקדשים שהקדישן בשעת היתר הבמות (קודם שהוקם המשכן) והקריבין בשעת איסור הבמות (והזהיר הכתוב שאע"פ שהיו מוקדשין לשם הקרבת כמה לא יקריבום עוד בבמה לגבוה בשעת איסור הבמות גי' סכתי) שנאמר למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זבחים, (משמע גי' סכתי זבחים העומדים קודם לכן...) שהתירתי לך כבר (בבמה לגבוה, בשעת איסור הבמות כזבחה), על פני השדה (לעבודת כוכבים) מלמד שכל הזבחה בכמה בשעת איסור הבמות, מעלה עליו הכתוב כאילו הוא זבחה על פני השדה.

(המשך סכתי) ויהי אים לה' זו מצות עשה (באלו שהוקדשו קודם הקמת המשכן והקריבין אחרי כן בבמה שעובר בעשה) ומצות לא תעשה מניין? ת"ל ולא יזבחו עוד את זבחייהם, יכול

לקלקלין (לאו משום תקרובת איתיה) דבר של נוי אסור (דנפקא מאשר עמהן) שאינו של נוי מותר (ואפי' הוא כעין פנים דהא חוץ לקלקלין לא מנחי תקרובת).

א"ר יוסי בר חנינא, נקמינן אין (תורת) קלקלין לא לפעור ולא למרקולים. למאי (הלכתא, אין לו קלקלין) אילימא דאפילו פנים כחוץ דמי ושרי (דלא מיתסר דבר שאין של נוי לפנים מקלקלין ידידה כשאר עבודת כוכבים) השתא פעורי מפערין קמיה (מתריזין לפניו) מים ומלח לא מקרבין ליה. אלא, אפי' חוץ כבפנים דמי ואסור (ומיתסר שהרי כל עבודתו דרך בזיון וקלקלין הוי צניעות ולכבוד הלכך לא שייכי ביה ולא מפסקין). **פסק הש"ע א.** מוצא בראשה מעות, כסות וכלים, אם מוצאן דרך כבוד, אסורים. ואם הם דרך בזיון, כגון כים תלוי בצוארו ובגד מקופלת על כתפו וכלי כפוי על ראשו, מותרים יו"ד (קלמ"ג). ב. כל דבר שכיוצא בו קרב לפנים, אם מוצא אותו בפני עבודת כוכבים או שמוצא אותו לפנים מהמחיצה הפרוסה לפניו, אסור, שאנו תולים שהכניסה שם לשם תקרובת. ואפילו מים ומלח שאינו דרך כבוד. וכל שמוצא חוץ מהמחיצה, אם הוא דרך כבוד, אסור משום נוי (כפיוש קס"ו). ואם לאו, מותר. ופעור ומרקולים (פירוש עבודת כוכבים שעבודתה היה זריקת אבן, וקולים שמה, וכנו אותה מרקולים שם גנאי כלומר חלופו של שבת, כי כן מר פי' חלוף) כל מה שמוצא עמהם, אפילו דרך בזיון בחוץ, הכל אסור יו"ד (קלמ"ה).

משנה עבודת כוכבים שהיה לה גינה או מרחץ נהנין מהן שלא בטובה [שלא יעלו שכר לכומרים דאין הקדש לעבודת כוכבים כדאמרן (מד"ג)] ואין נהנין מהן בטובה. היה שלה ושל אחרים נהנין מהן בין בטובה ושללא בטובה. עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד, ושל ישראל אין אסורה עד שתיעבד.

(גמרא) אמר אבבי בטובה בטובה כומרין, שלא בטובה שלא בטובה כומרין, לאפוקי טובת עובדיה (עובדי כוכבים העובדין אותה) דשרי

לא כתיב) הא כיצד, עמהם דומיא דעליהם (היינו תלמד את תוכן פסוק אחד מתוכן הפסוק השני) מה עליהם (הפסוק שכתוב בו 'עליהם') דבר של נוי אסור (דהא כסף וזהב הוא) שאינו של נוי מותר, אף (הפסוק שכתוב בו...) עמהם (דכתיב עץ ואבן) דבר של נוי אסור, ושאינו של נוי מותר (ולקמן פריך הא מעות דבר של נוי הוא).

ואימא עליהם דומיא דעמהם, מה עמהם כל מה שעמהם (דהא כתיב נמי עץ ואבן, וסתם עץ ואבן לאו דנוי נינהו) אף עליהם כל שעליהם?

א"כ, לא יאמר עליהם (כוליה קרא לא איצטריך דהשתא מה שעמהן דאינו עליו ממש אשמועינן קרא דשקוצים נינהו ואסירי, שעליהן מיבעיא לך, לשון אחר כל שעמהן דאשר ריבויא הוא).

מעות דבר של נוי הוא (ואמאי קתני מתניתין דמותר)? אמרי דבי ר' ינאי בכים קשור ותלוי לו בצוארו. כסות דבר של נוי הוא? אמרי דבי ר' ינאי בכסות מקופלת ומונחת לו על ראשו. כלי דבר של נוי הוא? אמר רב פפא דסחיפא ליה משכילתא ארישיה [כפויה לו גביע ארישיה ואינה עשויה כמין כובע אלא כלי ארוך ונותנין בו מים כדאמרינן (שבת ע"ז): משיכלא משי כולה שמכבסין בו בגדים ורוחצין בו ידיהן].

אמר רב אסי בר חייא כל שהוא לפנים מן הקלקלין (מחיצה היא פרוסה לפני עבודת כוכבים וקלקלין הוא כינוי של קלעים) אפילו מים ומלח אסור (דלא לנוי הוא כיון דכעין פנים נינהו הוה תקרובת כתבו התוס' פירוש ואפילו שאין עבודתה בכך דאי עבודתה בכך אפילו בכלי צואה נמי, והטעם שלפנים מן הקלקלין מקריבין כל דבר אע"פ שאינו נוי וטעם האיסור מטעם תקרובת, חוץ לקלקלין דבר של נוי אסור מטעם תקרובת שאינו של נוי מותר כי אין מקריבין שם אלא דבר של נוי, ודלא כפירוש רש"י שפירש דחוץ לקלקלין אין שם תקרובת ודבר של נוי אסור משום ולא תחמוד כסף וזהב, א"כ גבי פעור קאמר חוץ כפנים דמיתסר, ואמאי כיון שאין מביאין חוץ לקלקלין דבר של תקרובת, ומים ומלח אינו לנוי) חוץ

'מכאן אמרו עבודת כוכבים של עובד כוכבים אינה אסורה אלא עד שתעבד, ושל ישראל מיד' והא בכלים אוקימנא לה? אמר קרא אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת־אֱלֹהֵיהֶם, מְקִישׁ אֱלֹהֵיהֶם לְמִקּוּמוֹת גַּיְיִ (דאוקמינן בכלים) מה כלים עד שיעבדו (דכתיב אשר עבדו שם) אף אלהיהם נמי עד שיעבדו.

ור"ע דלא מקיש אמר לך את הפסיק הענין [בתבו התוס' האי 'זאת' לא הוצרך אלא לאפוקי מדרשא דר' ישמעאל (ר"ל דתיבת 'את' צלח לומר שהפסיק הענין, ואין ללמוד כו' ישמעאל, אבל עכשיו הלמוד שעבודת כוכבים של עכו"ם נאסרת מיד, נלמד...) דאילו ר"ע מעמא מפסילי אלהיהם].

ורבי ישמעאל, אשכחן עבודת כוכבים של עובד כוכבים דאין אסורה עד שתעבד, דישראל דאסורה מיד מנא ליה? סברא הוא, מדעובד כוכבים עד שתעבד, דישראל אסורה מיד. אימא דישראל כלל וכלל לא? השתא גניזה בעינן (דילפינן לקמן מ'זשם בסתר') איתסורי לא מיתסרא. ואימא כדעובד כוכבים (עד שתעבד)? אמר קרא וְאֶת־חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר־עֲשִׂיתֶם אֶת־הַעֲוֹל, משעת עשייה קם ליה בחטא. אימא הני מילי למיקם גברא בחטא, איתסורי לא מיתסרא? אמר קרא אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֶּכֶה, משעת עשייה קם ליה בארוּר. אימא ה"מ למיקם גברא בארוּר, איתסורי לא מיתסרא? תועבת ה' כתיב.

ור"ע (דאמר בשל ישראל עד שתעבד, האי תועבת ה' לאו דמיתסר משעת עשייתה, אלא ה"ק ארוּר משעת עשייה) דבר המביא לידי תועבה (דעשייה מביאתו לידי תועבה שעובדה).

ור"ע, עבודת כוכבים של עובד כוכבים דאסורה מיד מנא ליה? אמר עולא, אמר קרא פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ, משפסלו נעשה אלוה. ואידך, ההוא מיבעי ליה לכדתני רב יוסף, דתני רב יוסף מנין לעובד כוכבים שפוסל אלוהו (שיכול לבטלו) שנאמר פסילי אלהיהם תשרפון באש. ואידך, נפקא ליה מדשמואל

(לא איכפת לך אי יהבינן להו שאר טובת הנאה פורתא).

איכא דמתני לה אסיפא היה שלה ושל אחרים נהנין מהן בטובה ושלא בטובה אמר אבוי בטובה בטובת אחרים, שלא בטובה שלא בטובת כומרין (לפי לשון זו אסור לתת שכר לכומרין בשום פנים, אף שהגינה לו המרחץ אינם של הכומרין בלבד).

מאן דמתני אסיפא כ"ש ארישא (דכיון דכולה דעבודת כוכבים אסור לתת שכר) ומאן דמתני ארישא, אבל אסיפא כיון דאיכא אחרים בהדה, אפי' בטובת כומרין נמי שפיר דמי.

עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד. מתניתין מני? ר"ע היא דתניא אֶבְדוּן אֶת־כָּל־הַמְּקֻמֹת אֲשֶׁר עֲבָדוּ שֵׁם הַגּוֹיִם בכלים שנשתמשו בהן לעבודת כוכבים הכתוב מדבר (ולקמן פריך הא מקומות כתיב) יכול עשאום ולא גמרום, גמרום ולא הביאום, הביאום ולא נשתמשו בהן, יכול יהו אסורים, ת"ל אשר עבדו שם הגוים, שאין אסורין עד שיעבדו, מכאן אמרו עבודת כוכבים של עובד כוכבים אינה אסורה עד שתיעבד (ולקמן פריך הא בכלים אוקימתה, עבודת כוכבים מנלן דעד שתיעבד) ושל ישראל אסורה מיד, דברי ר' ישמעאל. ר"ע אומר, חילוף הדברים (ולקמן מפרש טעמא) עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד, ושל ישראל עד שתיעבד.

אמר מר בכלים שנשתמשו בהן לעבודת כוכבים הכתוב מדבר. הא מקומות כתיב? אם אינו ענין למקומות, דלא מיתסרי, דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם, [דף

נב ע"א] תנחו ענין לכלים [בתבו התוס' ולא דמי לתקרובת הר שהתרנו לעיל (מה). דשאני התם דכתיב 'ויאכלו זבחי מתים' ומיניה נפקא לן תקרובת עבודת כוכבים, וקרא כי כתיב בפעור כתיב שהוא תלוש ונאסר, ולהכי תקרובתו אסורה, אבל גבי עבודת כוכבים של מחובר לא מצינו איסור בתקרובתו אלא גבי כלים כדמסיק הכא, ואע"ג דדברי קבלה הן (הפסוק 'ויאכלו זבחי מתים' כחוב צהלים) עד דאתא דוד גמרא נמירי לה (הלכה למטה מסיני) ואתא דוד ואסמכיה אקרא].

ואם אין הטובה היוצאת מהם לכהנים, אלא לעובדיה, מותר ליהנות מהם אפילו בטובה, אפילו הגנה והמרחץ לעבודת כוכבים לבדה (הגה וי"א שאין אסור ליהנות ממנה אם הטובה באה לכהנים, אלא כשהם עומדים בחצר עבודת כוכבים עצמה, אבל כשאין עומדין לפניה, אע"פ שהטובה היוצאת מהם היא לכהנים, מותר ליהנות ממנה, אם לא שהטובה לעבודת כוכבים עצמה. ויש לסמוך על זה להקל) יו"ד (קמג). פסק כלישנא בתרא דאביי, שבטובת כוהנים אסור בכל גווני. ב. עבודת כוכבים אסורה בהנאה, היא ותשמישה ונויה ותקרובתה, בין של עובד כוכבים בין של ישראל, אלא בשל עובד כוכבים אסורה מיד, ושל ישראל אינה אסורה עד שתיעבד... יו"ד (קלא).

בעי רב המזונא ריתך כלי לעבודת כוכבים (כלי שנשבר והקיש עליו בקורנם עד שריקעו ונתפשט ונתמלא פנימתו) מהו? עבודת כוכבים דמאן, אילימא עבודת כוכבים דעובד כוכבים, בין לר' ישמעאל ובין לר"ע משמשי עבודת כוכבים הן, ומשמשי עבודת כוכבים אין אסורין עד שיעבדו וכדאמרן לעיל (נא). הביאום ולא נשתמשו בהן, יכול יהו אסורין ת"ל אשר עבדו, ור"ע בעבודת כוכבים עצמה פליג אבל בכלים לא פליג] אלא עבודת כוכבים דישראל, אליבא דמאן, אילימא אליבא דר"ע, השתא היא גופה לא מיתסרא עד שתעבד, משמשיה מיבעיא, ואלא אליבא דרבי ישמעאל דאמר אסורה מיד, מאי משמשין (דישראל) ממשמשין (לעבודת כוכבים) גמרינן מה התם עד שיעבדו אף הכא עד שיעבדו, או דלמא מינה גמר, מה היא אסורה מיד אף משמשיה אסורין מיד?

מאי איריא דקא מיבעיא ליה ריתך כלי, תיבעי ליה עשה (עשאו כולו כלי לעבודה מתחילה)?

רב המזונא משום טומאה ישנה קמיבעיא ליה, דתנן כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין, נשתברו טהרו, חזר ועשאן כלים יחזרו

דשמואל רמי, כתיב לֹא-תִקְחֶם לְפָסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם, וכתיב וְלִקְחַתְּ לָךְ (ותרוייהו בחד קרא ורישא דקרא פסילי אלהיהם תשרפון באש לא תחמוד...) הא כיצד, פסלו לאלוה (שיפה לעבודת כוכבים) לא תחמוד, פסלו מאלוה (שבטלו מלשון פסולת) ולקחת לך (דפסילי דרישא דקרא תרי גווני משמע ודרשינן ליה אאיסור ואהיתר דקרא).

ור"ע, אשכחן עבודת כוכבים של עובד כוכבים דאסורה מיד, דישראל עד שתעבד מנלן? אמר רב יהודה, אמר קרא וְשֵׁם בְּסִתְרָה, עד שיעשה לה דברים שבסתר (עבודות שבסתר הוא עובדה שלא ישמעו ב"ד ויסקלוהו). ואידך, ההוא מיבעיא ליה לכדרכי יצחק, דא"ר יצחק מנין לעבודת כוכבים של ישראל שמעונה גניזה (דכשהיא שלימה גניזה בקרקע) שנאמר ושם בסתר. ואידך, נפקא ליה מדרב חסדא אמר רב, דאמר רב חסדא אמר רב מנין לעבודת כוכבים של ישראל שמעונה גניזה שנאמר לֹא-תִטְעֶה לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל-עֵץ אֲצִל מִזְבַּח, מה מזבח טעון גניזה נדהא אסור בהנאה כתבו התוס' כמו כלי שרת דאמרינן שגניזה אף אשרה טעונה גניזה פירוש ביעור בלא הנאה כמו עגל ששחקוהו וזרוהו. ומיהו מעגל ליכא למילף בין לר' יוסי בין לרבנן (לעיל מה. ר' יוסי סוכר שניתן לשחוק ע"ז ולזותה לכות, ורבנן אוסרים לפי שהיא נעשית זבל) דלר' יוסי שמא בשביל כבודן של ישראל שאירעה להם תקלה וקלון על ידו עשה כן ולרבנן בקש לבודקן כסושות] אף אשרה טעונה גניזה. ואידך, ההוא מיבעי ליה לכדר"ל, דאמר ר"ל כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוטע אשרה בישראל, שנאמר שִׁפְטִים וְשִׁפְטִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל-שַׁעֲרֵיךָ, וסמך ליה לא תטע לך אשרה כל עץ. אמר רב אשי ובמקום תלמידי חכמים כאילו נטעו אצל מזבח, שנאמר אֲצִל מִזְבַּח (תלמידי חכמים, דאשירה אוקמינן בדיין שאינו הגון, הלכך מזבח נמי בגברי). פסק הש"ע א. היה לעבודת כוכבים גנה או מרחץ, והטובה היוצאת מהם היא לכהנים, מותר ליהנות מהם שלא בטובה, ואסור ליהנות מהם בטובה, ואפי' יש לאחרים חלק בטובה עם הכהנים.

ג. - נב:

לטהרינהו מטומאה או לא? ותיבעי ליה כלים (שנשתמשו בהן לעבודת כוכבים אי סלקא טומאה מיניהו כי היכא דסלקא איסורא) כלים לא קמיבעיא ליה, כיון דאית להו טהרה (כשאר טומאות) במקוה טומאה נמי בטלה, כי קמיבעיא ליה אוכלין (דלית להו טהרה כשאר טומאות במקוה).

ותיבעי ליה עבודת כוכבים גופה (של אוכלין כגון השתחוה לפת ותיבעי לך אי סלקא טומאה בביטול או לא) עבודת כוכבים גופה לא מיבעיא ליה [דף נב ע"ב] כיון דאיסורה בטיל טומאה נמי בטלה [כתבו התוס' וגבי כלים לעיל (ע"א) דלא קאמר הכי (הגמ' סס אמרה לכיון שיש להם טהרה במקוה, טומאתם בטלה, ולא אמרה כמו שנאמר כאן 'כיון לאיסורם בטל טומאתם נמי בטלה') דמיירי בכלים של תקרובת עבודת כוכבים שאין להם בטול, ודלא כפירוש רש"י שנשתמשו בהן לעבודת כוכבים] כי קא מיבעיא ליה תקרובת לעבודת כוכבים של אוכלין, מאי, כיון דאיסוריה לא בטיל כדרב גידל [בריש פירקין (ג.) ובשאר טומאה נמי לית ליה טהרה במקוה] ^{ג' ה"ט} דנימא כי היכי דשאר טומאות סלקי הא נמי קלה למיסק מנייהו] טומאה נמי לא בטלה (כיון דליכא למימר הכי) או דלמא איסור דאורייתא לא בטיל, טומאה דרבנן בטיל? תיקו. **פסק הרמב"ם** ואע"פ שאין תקרובת ע"ז של אוכלין בטל לעולם להתירה בהנאה אם בטלה הרי זו ספק לטומאה, אבל כלי שהוא תקרובת ע"ז שביטלו טהור, וכן ע"ז ומשמשיה שביטלו טהורין שאר אבות הטומאה (י,ו).

בעא מיניה ר' יוסי בן שאול מרבי כלים ששימשו בהן בבית חונוי (מפרש בשמעתין בתרייתא דמנהות חונוי בנו של שמעון הצדיק שברח למצרים מפני אחיו ובנה שם מזבח ופליגי התם איכא למ"ד לשם עבודת כוכבים ואיכא למ"ד לש"ש) מהו שישתמשו בהן בבית המקדש, וקא מיבעיא ליה (לר' יוסי בן שאול) אליבא דמ"ד בית חונוי לאו בית עבודת כוכבים היא (דאליבא דמ"ד דעבודת כוכבים היא לא קמיבעיא ליה דהשתא להדימ אסורין

לטומאה ישנה [וצריכה טבילה, ובשבת (טו): מפרש טעמא גזרה שזא יאמרו טבילה בת יומא עולה, וקא מיבעיא כלי שנשתמשו בו לעבודת כוכבים ואמרינן במסכת שבת (פג.) משמשיה טמאין שברן כדי לטהרן וחזר וריתכן לעבודת כוכבים ועדיין לא נשתמשו בו מי הדר לטומאה קמייתא או לאו] והכי קמיבעיא ליה כי הדרא טומאה ה"מ לטומאה דאורייתא, אבל טומאה (טומאת עבודת כוכבים) דרבנן לא, או דלמא ל"ש?

ותיבעי ליה שאר טומאות דרבנן (כגון כלי דמטמא במשקין, דמדאורייתא לא מטמאו משקין כלי, ורבנן גזור משום משקה זב וזבה כגון רוקן וזימי רגליו דאב הטומאה נינהו ומטמאי כלי כתבו התוס' פירוש בכלים שנטמאו במשקין כמו שפירש רש"י ובכלים שעיקר טומאתן דאורייתא, דאילו בכלי זכוית תנן, ובפ"ק דשבת (טו.) מייתי לה דאין חזרין לטומאה ישנה, והיינו משום דעיקר טומאתן אף בשרץ ובמת מגבם אינם אלא מדרבנן?

חדא מגו חדא קמיבעיא ליה (כלומר בשאר טומאות נמי מיבעיא ליה והאי דנקט עבודת כוכבים שאילה אחרת היא הנשאלת מתוך פשטה של ראשונה, את"ל בשאר טומאות דרבנן לא הדרי הכא מאי) טומאה דרבנן מי הדרא או לא הדרא, את"ל לא הדרא, טומאה דעבודת כוכבים משום חומרא דעבודת כוכבים מי שזויה רבנן כטומאה דאורייתא או לא? תיקו. **פסק הרמב"ם** א. כלי זכוית שנטמאו ונשברו טהרו ככל הכלים ואפילו התיכן ועשה מהן כלים אחרים אינם חוזרים לטומאה הישנה לפי שעיקר טומאתה מד"ם כמו שביארנו לא גזרו עליהן בטומאה ישנה כלים (יב.). ב. כלי מתכות שנטמאו בטומאה שהיא מדברי סופרים כגון שנטמאו בעבודה זרה וכיצא בה ונשבר והתיכו וחזר ועשה ממנו כלי אחר ה"ז ספק אם חזר לטומאתו הישנה או לא חזר כלים (יב,ט).

בעי מיניה ר' יוחנן מר' ינאי תקרובת עבודת כוכבים של אוכלים, מהו, מי מהניא להו ביטול

נב:

למלתיה דעולא דכיון ששחט בה סימן אחד אסרה דמייתי אף להדיוט כדמוכח בחולין (מ.) הכי מייתי מדאסר לגבוה במעשה זוטא שלא נשתנה הכלי א"כ במעשה רבה יש לאסור אף להדיוט.

לימא מסייע ליה מזרחית צפונית [שימוש ארבע לשכות שהיו במקצעות העזרה קא חשיב במס' מדות (א.)] בה גנזו בית השמונאי את אבני המזבח ששקצו אנשי יון, ואמר רב ששת ששקצו לעבודת כוכבים (אלמא אע"ג דלהדיוט לא מיתסרי דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו גזור בהו רבנן לגבי גבוה ואע"ג דלאו בני דעה נינהו, ובבית חונוי נמי אע"ג דלאו בית עבודה כוכבים ולא מיתסרי כלים ידידיה מדאורייתא גזור בהו רבנן)?

אמר רב פפא התם קרא אשכח ודרש (דמדאורייתא אסירי אפילו להדיוט) דכתיב וּבְאֹרְזֵי הַבַּיִת וְהַלְלוּהָ (מכיון שנכנסו עובדי כוכבים להיכל יצאו כליו לחולין וכיון דנפקי לחולין קנינהו בהפקירא והוה להו ידיהו וכשנשתמשו בהן לעבודת כוכבים נאסרו). אמרי (הנך דבית השמונאי כשנצחום) היכי נעביד, ניתברינהו (על יד עובד כוכבים כדי לבטלן) אבנים שלמות [שאין בהם פגומות ואפילו בפגומות סכין שתחגור בה צפורן פוסלת בהן כדאמרינן (חולין יח.)] אמר רחמנא, ננסרינהו (לאחר שבירתן להשוות פגומתן...) לֹא־תִנְיֶף עֲלֵיהֶם בְּרִזָּל אמר רחמנא (ועמדו וגנזום). ואמאי, ליתברינהו (כדי לבטלן מעבודת כוכבים) ולישקלינהו לנפשיהו (שהרי חולין הן וכדקאמרת ובאו בה פריצים וחללוהו) מי לא אמר רב אושעיא בקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם משום כספא ודהבא של ירושלים (שרובה הקדש כתבו התוס' שהיה המטבע של כסף ושל זהב). והוינן בה, ירושלים היא רובא דעלמא, אלא אמר אביי בקשו לגנוז דינרא הדרייאנא טוריינא שיפא (מטבעות של ירושלים 'טיריינא הדרייאנא' על שם מלכי רומי נעשו הצורות ושמן טוריינום אדריינום. 'שיפא' ישן ביותר שנישוק מחמת יושנו ואין הצורה ניכרת התוס' הביאו את פירש

כדאמר לעיל בכלים שנשתמשו בהן לעבודת כוכבים הכתוב מדבר לגבוה מיבעיא) דתנן כהנים ששימשו בבית חונוי לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואינו צריך לומר לדבר אחר (כהנים ששימשו לעבודת כוכבים אין צ"ל שלא ישמשו עוד למקדש כדכתיב ביחזקאל 'יען אשר ישרתו אותם לפני גלוליהם...' וכתיב בתריה 'לא יגשו אלי לכהן לי' ומדקאמר 'אין צ"ל לדבר אחר' מכלל דבית חונוי לאו דבר אחר הוא, ואפ"ה קתני דכהנים אסירי, וקמיבעיא ליה לר' יוסי כלים מאי כהנים הוא דקנסינהו רבנן משום דבני דעה נינהו (וידעי שנאסרו הבמות אף לשם גבוה והלכו ועבדו בבמה הוא דקנום רבנן) אבל כלים לא (קנסי) או דלמא לא שנא?

א"ל אמורים הן, ומקרא היה בידינו (בהנך דעבודת כוכבים דחיבא דמדאורייתא הוה בהו טעמא להתירא קנסוהו רבנן אע"ג דלאו בני דעה נינהו, ה"נ אע"ג דלאו בית עבודת כוכבים ולא מיתסרי מדאורייתא קנסוהו רבנן בכלים ככהנים) ושכחנהו.

איתביה כָּל־הַכֹּלִים (כהנים שבימי חזקיהו היו מגדין לו כל הכלים של בית המקדש...) אֲשֶׁר הִזְנִיחַ (ביאר הרד"ק אשר הרחיק, כלומר ששמש בהם לע"ג) הַמִּלֶּךְ אָחָז בְּמַלְכוּתוֹ בְּמַעְלוֹ (לעבודת כוכבים) הִכְנִי וְהִקְדַּשְׁנוּ, מאי לאו הכנו דאטבלינהו (מטומאת עבודת כוכבים) הקדשנו דאקדישנהו (שחזרו ומשחום בשמן המשהח, אלמא כיון דמדאורייתא לא מתסרי דהא הקדש נינהו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אינהו נמי לא גזרו עלייהו הואיל ולא בני דעה נינהו).

א"ל ברוך אתה לשמים שהחזרת לי אבדתי (זהו המקרא ששכחת) 'הכנו' שגנזום 'הקדשנו' שהקדשנו אחרים תחתיהם [אבל הנך קנסוהו רבנן וגנזום כתבו התוס' ואע"ג דמדאורייתא לא מיתסרי דהא דהקדש נינהו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואם כן להדיוט שרי מ"מ קנסו לאסור לגבוה, והא דמייתי מההיא קרא לקמן (נד:)

(ומקשי תלמודא) דישׂראל מי קא מבטלה, והא וְשֵׁם בְּפֶתֶר כְּתִיב (ולקטנו מהכמוז הזה שאין לה זוס היתה, אלף היא טעונה גמיה וציעור)? א"ר הילל בריה דרבי וולם לא נצרכה, שיש לו (לעובד כוכבים) בה שותפות (ובזקנותו חזר בו דאע"ג שיש לו שותפות אינו יכול לבטל חלקו של ישראל).

בילדותו מאי קסבר, ובזקנותו מאי קסבר? בילדותו סבר ישראל אדעתא דעובד כוכבים פלה, כיון דעובד כוכבים מבטל דנפשיה, דישׂראל נמי מבטלה, ובזקנותו סבר ישראל אדעתא דנפשיה פלה, כי מבטל עובד כוכבים דנפשיה, דישׂראל לא בטיל.

איכא דמתני לה (לר' הילל בריה דר' וולם) אסיפא (דמתניתין) ישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים. פשיטא! א"ר הילל בריה [דף נג ע"א] דרבי וולם לא נצרכה, שיש לו (לישראל) בה שותפות (והא גופה לא אצטריך לאשמועינן דהא נמי פשיטא שאינו יכול לבטל חלקו של עובד כוכבים שאפילו שלו אין יכול לבטל אלא למידק מינה...). וקמ"ל ישראל הוא דלא מבטל דעובד כוכבים, אבל עובד כוכבים דנפשיה מבטל (ולא אמרינן כי היכי דחלקו של ישראל לא בטיל חלק של עובד כוכבים נמי לא בטיל).

איכא דמתני לה אברייתא, ר"ש בן מנסיא אומר עבודת כוכבים של ישראל אין לה בטילה עולמית. מאי עולמית? א"ר הילל בריה דר' וולם לא נצרכה, אלא שיש לו לעובד כוכבים בה שותפות (אפילו ביטל עובד כוכבים חלקו ההוא דישׂראל לא בטיל), דישׂראל אדעתא דנפשיה פלה (ולא תלי בדעת עובד כוכבים). **פסק הש"ע א.** עבודת כוכבים של עובד כוכבים שביטלה עובד כוכבים, מותרת. אבל ישראל אינו יכול לבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים, וכל שכן של ישראל שאין לה ביטול עולמית. ואפילו אם יש לעובד כוכבים שותפות בה עמו, אין ביטול העובד כוכבים מועיל לחלק הישראלי יו"ד

רש"י וכתבו וקשה לר"ת דהא אמרינן בב"ק (צ"ז:) איזה מטבע של ירושלים דוד ושלמה מצד אחד וירושלים עיר הקדש מצד אחר, ובערוך פ"י כפירוש רש"י. ונראה לי לתרין קושיא דר"ת דודאי אדרייננו וטורייננו כשמשלו על ישראל פסלו צורת מטבע הראשונה והתמו בה שמים ולאחר החורבן הרבה בקשו לגנוז. ונראה לר"ת לפרש 'הדריינא' עגול לשון הדורא דכנתא (הולין קיג.). 'טוריינא' גדול כתריתא כדאמרינן המלוה את חברו על המטבע אפי' כנפה כתריתא 'שיפא' שנישוף ואין האותיות ניכרות בו שהיו דוד ושלמה שמים כתוב במטבע ולא צורתם כדאמרינן לעיל (מג.). דצורת אדם אסורה ומתוך שנישוף לא היו יכולין להכירן מפני טבעה של ירושלים, עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר וּבְאֵרֶבְיָה פְּרִיצִים וְחִלְקֶיהָ?

התם לא אשתמשו בהו לגבוה, הכא כיון דאשתמש בהו לגבוה, לאו אורח ארעא לאשתמושי בהו הדיוטא. **פסק הרמב"ם** מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנו לשם אינו כבית ע"ז ואעפ"כ כל כהן ששימש בבית כזה לא ישמש במקדש לעולם, וכן כלים שנשתמשו בהן שם לא ישתמשו בהן במקדש לעולם אלא יגנוזו, ויראה לי שאם עבד כהן ששימש שם במקדש לא פסל ביאת המקדש (ט"ד). **כתב הכ"מ** בעיא דאיפשיטא. **אמנם המעשי** למלך כתב שהרמב"ם פסק כפשיטתו של רבי והקשה למה פסק כרבי דהא בגמ' דחי רב פפא שאני הכא דכתב 'זבאו פריצים וחללוהו' משמע דאתי למידחי דרבי דלא קיימ"ל כרבי, וע"ש שיישב דבר הרמב"ם.

משנה עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חברו, וישׂראל אין מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים (דעובד כוכבים פוסל אלוהו ילפינן ולא ישׂראל, וכל שכן דישׂראל אינו מבטל עבודת כוכבים דישׂראל דאין לה בטילה עולמית, דהא ושם בסתר כתיב). המבטל עבודת כוכבים מבטל משמשיה, ביטל משמשיה משמשינ מותרין והיא אסורה.

(גמרא) מתני ליה ר' לר"ש ברבי עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חברו. א"ל רבי, שנית לנו בילדותך עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל ישראל (ועכשיו אתה שונה לנו ושל חברו אבל של ישראל לא).

איבעיא להו בצורף ישראל מחלוקת, אבל צורף עובד כוכבים דברי הכל לא ביטל, או דלמא בין בזה ובין בזה מחלוקת ופתבו התוס' פירוש וה"ק אף בצורף ישראל. הריב"ז גריס תיקו והדר גרים מיתבי א"ר נראין... ומותיב למ"ד מחלוקת בצורף עובד כוכבים אלמא בין כזו ובין כזו מחלוקת, אבל ליכא למימר דלמפישט בעיין אתי וקא מוכח דבתרוייהו (בין צלוקף ישלאל בין צלוקף עכו"ס) פליגי כדמשמע מתוך פירוש רש"י, דא"כ כי קמשני לדחות שלא גי' ה"ב דוקא ולא פליגי אלא בהדא כלומר לצורף עובד כוכבים, א"כ תקשי למ"ד בצורף ישראל פליגי, והוה ליה למימר תינה למ"ד בצורף עובד כוכבים מחלוקת אלא למ"ד בצורף ישראל דוקא מחלוקת היכי לישיני, דאין לומר דלישיני נראין דבריי לי במכרה לחבלה ודברי חביריי במכרה לעובדה דהכי הוה ליה לשנויי, ועוד דאין זה מעין מקומות אחרים כב"ב (עט). גבי הקדש וכן בחולין (יב). גבי אשפה שבשוק. ומיהו יש ליישב הגירסא כמו שהיה בספרים (שלין גניסאל 'תיקו', וגוקסיס לח"כ ת"ש) וכפירוש רש"י ובא לפשוט הבעיא וקאמר הכי ת"ש א"ר נראין... אלמא בצורף ישראל נמי פליגי ואיפשיטא בעיין דבין כזו ובין כזו פליגי, ותקשי למ"ד בצורף עובד כוכבים דוקא פליגי דלא אתיא ברייתא כפשטיה ודחי כלומר אפי' למ"ד דבצורף עובד כוכבים דוקא פליגי יש לפרש הברייתא כן, ומיהו הפשיטות לא נדחית דלמ"ד בצורף ישראל פליגי והא אף בצורף ישראל קאמר ונ"ל דזהו עיקר דודאי הפשיטות לא נדחית דלגירסת הריב"ז נמי יש להקשות אמאי קאמר תיקו הא כמ"ד בצורף ישראל מחלוקת אי אפשר ליישב הברייתא אם לא שאמר בין כזו ובין כזו מחלוקת, ולא קשיא דקאמר תיקו ופשיט בתר הכי דהכי אשכחן בדף (סה). גבי בעיא דפוגם מעיקרא מחלוקת דקיימא בתיקו ובתר הכי פשיט ליה.

ת"ש, דא"ר נראין דבריי כשמכרה לחבלה (דביטל) ודברי חביריי (דלא ביטל) שמכרה לעובדה (ומדקתני נראין דברי בהא אבל דברי חביריי אין נראין בה מכלל דחבריה נמי בלחבלה פליגי ומדקאמר נראין דברי חביריי בלעובדה אבל דבריי אין נראין בה מכלל דאיהו נמי עלה פליגי וה"ק אני שמעתי בשתיהן ביטל והן שמעו בשתיהן לא ביטל ונראית שמועתי משמועת חביריי בלחבלה ושמועת חביריי משמועתי בלעובדה).

מאי לחבלה ומאי לעובדה, אילימא לחבלה לחבלה ממש (שנתנה ע"מ לחבלה) לעובדה לעובדה ממש, מ"ט דמ"ד ביטל (בלעובדה הא

קמויא). ב. המבטל עבודת כוכבים, נתבטלו משמשיה. (הגה אפילו הם כבר ביד ישראל, נתבטלו עם עבודת כוכבים שביד העובד כוכבים) ביטל משמשיה, לא נתבטלה היא י"ד (קמויג).

משנה כיצד מבטלה, קטע ראש אונה, ראש חוטמה, ראש אצבעה. פחסה (מיעכה בקורנס) אע"פ שלא היסרה ביטלה. רק בפניה, השתין בפניה, גררה (במיט סחוב והשלך) זרק בה את הצואה הרי זו אינה בטילה (דלפום שעתא רתח עלה והדר פלח לה, כל הני ביטולי בעובד כוכבים קמייירי). מכרה או משכנה רבי אומר ביטל, והכ"א לא ביטל.

(גמרא) כי לא היסרה במאי ביטלה? א"ר זירא שפחסה בפניה (וקלקל צורתה).

ר'קק בפניה, והשתין בפניה' מנה"מ (דהדר פלח לה)? אמר חזקיה, דאמר קרא וְהָיָה כִּי יִרְעֵב וְהִתְקַצַּף וְקָלַל בְּמִלְכּוֹ וּבְאֱלֹהָיו (קלל את עבודת כוכבים שלו ומבזה אותה) וּפְגַה לְמַעַלָּה (לכו למעלה לשמים) וכתוב בתריה וְאֶל-אֲרֶץ יִבְיֹט וְהָיָה צָרָה וְחֹשֶׁכָה... דאע"ג דקלל מלכו ואלהיו ופנה למעלה אל ארץ יביט (חוזר ועובד עבודת כוכבים שלו).

מכרה או משכנה רבי אומר ביטל...! זעירי א"ר יוחנן ור' ירמיה בר אבא אמר רב (פליגי בטעמא דמתניתין) חד אמר מחלוקת בצורף (סתם לוקחי מתכת צורפים הן) עובד כוכבים (שמכרה עובד כוכבים לצורף חבירו התם קאמרי רבנן דלא בטלה דסבר המוכר כיון דלוקח זה עובד כוכבים הוא פלח לה ולא תבר לה ורזי יסניזי שְהַקוּנָה יִשְׁכַּנָּה ויִסְכְּנָה לְלוּכְךָ מִלְּאֲכַחְתּוּ) אבל בצורף ישראל (מכרה עובד כוכבים לצורף ישראל כתבו התוס' לאו דווקא צורף דאפי' שאינו צורף נמי דכל ישראל לגבי עבודת כוכבים כצורפין מדמותיב מהלוקח גרוטאות, ואי כשאינו צורף אסור מאי קפריך דלמא בשאינו צורף איירי, אלא אידי דנקט צורף עובד כוכבים נקט נמי צורף ישראל) דברי הכל ביטל (מסתמא בטלה מדעתיה דמידע ידע דהאי תבר לה) וחד אמר בצורף ישראל מחלוקת.

דובין עובד כוכבים לישראל קתני אמורה דלא במלח) אי אמרת בשלמא בצורף ישראל מחלוקת, הא מני, רבנן היא, אלא אי אמרת בצורף עובד כוכבים מחלוקת, אבל בצורף ישראל דברי הכל ביטל, הא (מתניתין דישראל הוי לוקח וקתני יוליך לים המלח) מני? שאני התם (דהאי עובד כוכבים) דאדעתא דגרוטאות זבין, אדעתא דעבודת כוכבים לא זבין (לא ידע שיש שם עבודת כוכבים, אבל היכא דזבין עבודת כוכבים לבדה לצורף ישראל דברי הכל ביטלה מדעתו).

תנו רבנן לוח עליה (עובד כוכבים אפילו מצורף ישראל) או שנפלה עליה מפולת (ואינו חש לפנותה) או שגנבוה ליסטיין (ואינו מחזר אחריה) או שהניחיהו הבעלים והלכו למדינת הים, [דף נג ע"ב] אם עתידין לחזור כמלחמת יהושע (לקמיה פריך הא לא הדור אמוריים שיצאו להלחם עם יהושע) אינה בטילה [התוס' גרסו: אינה בטלה עולמית] וביארו הא דנקט עולמית משום מסקנא דאגב אורחיה קמ"ל כדרכ יהודה משום דהויא עבודת כוכבים של ישראל כדמסיק דאלו עבודת כוכבים של עובד כוכבים יש לה ביטול, דהא ודאי עובד כוכבים שהניח עבודת כוכבים אע"פ שדעתו היה לחזור ולא בטלה יכולה להתבטל ע"י עובד כוכבים אחר. ומה שפירש רש"י נמי בסמוך הרי היא כמלחמת יהושע שדימו העובדי כוכבים לחזור לא פירש כן אלא ליישב הלשון של הרי היא כמלחמת יהושע, כי אותה אינו תלוי שדימו לחזור כמה שלא נתבטלה לעולם אלא מפני שעבדום לדעת ישראל כדמסיק אלא בכך דומה כלומר דעתם לחזור כמו שהיו האמוריים דעתם לחזור ולהכי פריך למה לי למתלא במלחמת יהושע כיון שטעם מלחמת יהושע אינו תלוי בדעתם לחזור אלא משום שעבדום לדעת ישראל ומסיק כדרכ יהודה ואהא ודאי קאי עולמית כדפרישית (לעיל).

וצריכא, דאי תנא לוח עליה, מדלא זבנה לא במלח (בתבו התוס' משמע דאתיא כרבי, דאי לרבנן אפילו זבנה לא במלח. ועוד, מדתלי מעמא בעתידין לחזור דאי לרבנן אפילו אינן עתידין לחזור לא עדיף ממכרה, ומכאן יש להוכיח דהא דאמר לעיל משכנה דביטל לרבי היינו כיון שנשתקעה, דאי לא נשתקעה מודה ר' דלא בטיל כיון דדעתו לחזור) אבל נפלה עליה מפולת, מדלא קא מפני לה אימא בטולי במלח, צריכא. ואי תנא נפלה עליה מפולת,

בהדיא אמר ליה לשם עבודת כוכבים אלמא לא אפקיה מוכר מכלל עבודת כוכבים) ומ"ט דמ"ד לא ביטל (בלחבלה הא ודאי במלח מדעתיה) אלא לאו לחבלה למי שעתיד לחבלה, ומנו, צורף ישראל (והאי סתמא זבין ליה ודקאמרי רבנן דלא ביטל מימר אמר האי צורף ישראל הדר מזבין לה לעובד כוכבים ופלה לה, ור' סבר כיון דצורף ישראל הוא מידע ידע האי עובד כוכבים דסתמא חבולי מחביל לה ומתיכה בכור) לעובדה למי שעתיד לעובדה, ומנו, צורף עובד כוכבים, וש"מ בין בזה ובין בזה מחלוקת.

לא (לעולם בצורף ישראל אפילו לרבנן ביטל והאי דקאמר ר' נראין דבריי כשמכרה לחבלה לאו דפליגי רבנן עליה דנימא נראין דבריי לשומעי מחלוקתינו מדברי חבירי אלא ר' לפרושי פלוגתייהו אתא ולאשמועינן דבצורף עובד כוכבים הוא דפליגי וה"ק נראין דבריי לחבירי ומודים הם לי כשמכרה למי שעתיד לחבלה שדברי חבירי כשמכרה לעובדה הן ולישנא דמלתא דיקא הכי מדלא קתני 'ונראין דברי חבירי' אלא 'ודברי חבירי' מכלל דנראין דרישא לחבירי קאמר דנראין, הלכך אי הוה תני סיפא ונראין הוה משמע ונראין דברי חבירי לי בלעובדה וא"כ במאי פליגי ה"ק, א"ר נראין דבריי לחבירי כשמכרה לחבלה, ומנו, צורף ישראל, שאף חבירי לא נחלקו עלי אלא כשמכרה לעובדה, אבל לחבלה מודו לי.

מיתיבי הלוקח גרוטאות (שברי כספים) מן העובדי כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים, אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר (לעובד כוכבים ויבטלנה ואח"כ אם ירצה יקחנה ממנו ואע"ג דמשך לא אמרינן עבודת כוכבים של ישראל היא ואינה בטילה דהא משיכה בטעות הואי דלא ידע שיש בהן עבודת כוכבים) אם משנתן מעות משך יוליך (הנאה) לים המלח (ואין רשאי להחזירה לעובד כוכבים וליטול מעותיו ואע"ג דמשיכה בטעות הואי כיון דיהב דמי כי הדר שקלינהו מיחזי כמאן דמזבן, אלמא, אע"ג

שלו, ואי משום הנך (אשירות) דמעיקרא (היו קודם שניתנו לאברהם, ולא ידעינן הי נינהו) בביטולא בעלמא סגי להו [וקיימא לן (פד). עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים על כרחו, ליכפינהו לעובדי כוכבים וליבטלינהו] אלא מדפלהו ישראל לעגל, גלו אדעתייהו דניחא להו בעבודת כוכבים, וכי אתו עובדי כוכבים, שליחותא דידהו עבדי (הלכך הויא עבודת כוכבים של ישראל ואינה בטילה עולמית) ה"נ ישראל שזקף לבינה, גליא דעתיא דניחא ליה בעבודת כוכבים, וכי אתא עובד כוכבים ופלה לה, שליחותא דידיה קעביד.

ודלמא בעגל הוא דניחא להו, במידי אהרינא לא (ניחא להו, ולא אסרי אשירות, דהא לאו שליחותייהו הוה)? אמר קרא אַלְהָ אֱלֹהֵיךָ יִשְׁרָאֵל, מלמד שאיוו לאלוהות הרבה.

אימא כל דבהדי עגל ניתסרו (אותן אשירות שהיו באותו הזמן יאסרו דשליחותייהו הוה אבל הנעבדות...) מכאן ואילך (שחזרו בתשובה) נישתרי (לאו שליחותייהו הוה)?

מאן מוכח (מי יודע איזו היתה באותה שעה ואיזהו נעבדה אחרי כן). **פסק הש"ע א.** צלם של עובד כוכבים שקטע ראש אונה או ראש הוטמה או ראש אצבעה, או שמיעכה בפניה אע"פ שלא חסרה, בטלה. מיעכה שלא בפניה ולא חסרה, או רקק בפניה השתין בפניה או גררה או זרק בה את הצואה, לא בטלה... יו"ד (קמו,ז). ב. מכרה או משכנה, אפילו לצורף ישראל, לא בטלה. ויש מתירין בצורף ישראל... יו"ד (קמו,ח). ג. נפלה עליה מפולת ולא פינדה, גנבוה לסמים ולא תבעוה, אינה בטלה יו"ד (קמו,ט).

משנה עבודת כוכבים שהניחוה עובדיה (דאין דעתם לחזור) בשעת שלום מותרת (הואיל ויצאו לדעת ולא נטלוה עמהם ביטלוה) בשעת מלחמה אסורה. בימוסיאות של מלכים (אבני גזית המתוקנין בדרך מהלך המלך וכשהמלך עובר מושיבין שם עבודת כוכבים והוא

משום דסבר הא מנחת, כל אימת דבעינא לה שקילנא לה, אבל גנבוה לסמים, מדלא קא מהדר אבתרה בטולי בטלה, צריכא. ואי תנא גנבוה לסטין, משום דסבר אי עובד כוכבים שקיל לה מפלה פלה לה, אי ישראל שקלה אידי דדמיה יקרין מזבין לה לעובד כוכבים ופלה לה, אבל הניחוה הבעלים והלכו למדינת הים, מדלא שקלו בהדייהו בטולי בטלוה, צריכא.

אם עתידין לחזור כמלחמת יהושע אינה בטילה מידי מלחמת יהושע מיהדר הדור? ה"ק אם עתידין לחזור (הרי היא אסורה כאותה עבודת כוכבים של אמוריים שיצאו למלחמה ודימו לחזור לפיכך נאסרו עבודת כוכבים שלהם בהנאה דכתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם שהרי לא ביטלו מדעתם ביציאתם) הרי הוא כמלחמת יהושע, ואין לה בטילה.

ולמה לי למיתלייה במלחמת יהושע (ליתני אינה בטילה)? מלתא אגב אורחא קמ"ל (לפי דרכו שהיה צריך ללמדינו שלא בטל, נתן סימן לדבריו ללמדנו מתוך הסימן מילתא אחריתי לסיוע לרב יהודה דאמר ישראל שזקף לבינה... דילפינן איסור דעבודת כוכבים מאותן שבימי יהושע לכל דבריה) כי הא דאמר רב יהודה אמר רב ישראל שזקף לבינה להשתחות לה (ולא השתחוה לה) ובא עובד כוכבים והשתחוה לה אסרה (אע"פ שאינה שלו ביארי חתופי פי לאותה לבינה עצמה שזקף ישראל, אבל בא העובד כוכבים וזקף אחרת והשתחוה לה אינה נאסרת, דלמא לא ניחא ליה לישראל אלא באותה שזקף ודלא כפירוש רבינו שמואל) מנלן דאסרה (אע"פ שאינה שלו)? א"ר אלעזר כתהילה של א"י (אלמא ממלחמת יהושע יליף) דאמר רחמנא וְאֲשֶׁרֵיהֶם תִּשְׁרְפוּן בְּאֵשׁ (אלמא אילנות נמי אסירי ומכדי הארץ וכל המחובר לה ירושה לישראל היא מאבותיהם שהרי לאברהם נאמר כי לך אתננה וגוים שבאו אחרי כן לא יכלו לאסרן בהשתחוואה) מכדי ירושה היא להם מאבותיהם, ואין אדם אוסר דבר שאינו

תניא כוותיה דר' יוחנן ור"ל בימום שנפגם מותר, מזבח (שמקריבין עליו זבח לעבודת כוכבים) שנפגם אסור עד שינתץ רובו.

ה"ד בימום ה"ד מזבח (מנא ידוע לן הי הוה בימום למושב והי הוה מזבח שמקריבין עליו דנפרוש מיניה)? א"ר יעקב בר אידי אמר ר' יוחנן בימום אבן אחת, מזבח אבנים הרבה.

[דף ג' ע"א] אמר חזקיה מאי קרא [דמזבח הוי אבנים הרבה ואיסורו עד שינתץ רובו כתבו התוס' צ"ל החזקיה אברייתא קאי ולא על דברי רבי יוחנן שהרי חזקיה רבו של רבי יוחנן. ומיהו ביבמות (לא): עושה אביו תירוץ על מה שהקשה התלמוד על רב אשי אלא ודאי גם אביו ידע דברי רב אשי (כ"ל קילע גס הוא את תוכן דכריו, אפי' קרב אשי לא הוה צעולם) והוצרך לו לתרץ, והתלמוד סידר כן לפי שהוא מתיישב יותר היטב אהר הסוגיא] **בְּשׁוּמָוּוּ כָּל־אֲבָנֵי מִזְבֵּחַ כְּאֲבָנֵי־גֵר** (מתאכר מזבח העשוי מהמון אבנים קטנות, כמו פתוטי כול) **מִנְפָצוֹת לֹא־יִקְמוּ** (שוב לא יקריבו עליו) **אֲשֶׁרִים וְחִמְנִים**, אי איכא כאבני גיר מנופצות לא יקומון אשרים וחמנים, אי לאו (דלא ניתצו) יקומו.

תנא נעבד (בבעלי חיים הנאסר לגבוה, אם...) שלו (היה כשהשתחוה לו) אסור (אם לאו אינו נאסר לגבוה) ושל חבירו מותר.

ורמינהי איזהו נעבד, כל שעובדים אותו בין בשוגג ובין במזיד, בין באונס ובין ברצון (מזיד ורצון חדא הוה, אלא תנא רצון אצל אונס). האי אונס היכי דמי, לאו כגון דאנס בהמת חבירו והשתחוה לה?

אמר רמי בר חמא לא, כגון שאנסוהו עובדי כוכבים והשתחוה לבהמתו ידידיה (הקשו התוס' פי' אנסוהו שאמרו להרגו אם לא ישתחוה מאליו אבל אין לפרש שכפפו קומתו בעל כרחו דא"כ הוא לא היה עושה כלום אלא הם עשו מעשה בגופו ואין אדם אסור דבר שאינו שלו).

מתקיף לה רבי זירא אונס רחמנא פטריה (הקשו התוס', תימה מאי קפריך נהי דפטור ממייתה בדיעבד מכל מקום לכתחלה הוא חייב למסור עצמו למיתה ואם כן למה לא יאסר מטעם נעבד, דהא פרהסיא

משתחוה לה) הרי אלו מותרות, מפני שמעמידין אותה (כלומר מפני שצריך להעמידה) בשעה שהמלכים עוברים (שאינן מוכנות למושב עבודת כוכבים כל שעה אלא לאותה שעה ולקמן פריך ומשום הכי מותרין בתמיה).

(גמרא) אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב בית נמרוד (מגדל שבנו דור הפלגה לעבודת כוכבים ונמרוד היה מלך עליהם) הרי היא כעבודת כוכבים שהניחה עובדיה בשעת שלום ומותר, אע"ג דכי בדריגהו רחמנא (שנאמר ויפץ ה' אותם) בשעת מלחמה דמי, אי בעיא למיהדר הדור, מדלא הדור בטולי בטלה.

'בימוסיאות של מלכים הרי אלו מותרות' וכי מפני שמעמידין אותה בשעה שהמלכים עוברים מותרין? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, ה"ק מפני שמעמידין אותן בשעה שהמלכים עוברים, ומלכים מניחין דרך זו והולכין בדרך אחרת (ואין חוששין להן הלכך לאו משמשי עבודת כוכבים השיבי ביארו התוס' והכומרים שעבדום לא עשאום עבודת כוכבים אלא לצורך המלכים וכשרואין שאין המלכים חוששין בהם גם הם מכבלים אותם).

כי אתא עולא, יתיב אבימסא פגימא. א"ל רב יהודה לעולא, והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו בימום שנפגם אסור, ואפי' למ"ד אין עובדים לשברים, ה"מ עבודת כוכבים, דזילא ביה מלתא למפלה לשברים, אבל האי לא איכפת ליה (לעובד כוכבים אי נשבר דאכתי חזי למושב עבודת כוכבים). א"ל מאן יהיב לן מעפרא דרב ושמואל ומלאינן עיינין, הא רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו בימום שנפגם מותר, ואפי' למ"ד עובדין לשברים, ה"מ עבודת כוכבים, דכיון דפלחה זילא ביה מילתא לבטולה, אבל הני שקלי להאי (בימום מאחר שנפגם ושדו ליה לבראי) ומייתו בימום אחרינא.

ולא תחללו את שם קדשי. **לכך נראה** דרבא נמי אית ליה דרבי יוחנן, והא דקא משני לתרוצי הברייתא אפילו אליבא דר' ישמעאל הוא דאתא, וכן משמע נמי בפ"ב דכתובות (יט). דרבא אית ליה דרבי יוחנן דא"ל רבא אילו אתו לקמן לאימלוכי אמרינן להו זילו התומו... אמר מר אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים והתם נמי בצנעא מיירי דאין דרך שיאננס אותם בפני י'. **ומורי דודי הרב ר' משה מקוצי בספר המצות שחבר כתב** בסוף פרק בן סורר ומורה וז"ל רבא דפ' ר' ישמעאל לא פליג עליה דר' יוחנן אלא ה"פ אמר רבא הכל היו בכלל לא תעבדם בין לאזהרה בין למיתה כשהוא אומר וחי בהם יצא אונס דצנעא מכל וכל בין מאזהרה בין ממיתה אבל הא מודי רבא דאיכא עשה דבכל נפשך שיש למסור עצמו אפילו בכל אונסא כדאמר ר"א בברייתא כשהוא אומר לא תחללו אהדריה בכלליה והיינו אונס דפרהסיא בין לאזהרה בין למיתה, והואיל ורבא שהוא בתרא לא פליג עליה דרבי יוחנן שריר וקיים פסק השאלות שיש לאדם למסור עצמו למיתה ואפילו באונס ובצנעא עכ"ל.

אמרו ליה רבנן לרבא, תניא דמסייעא לך בימוסיאות של עובדי כוכבים בשעת הגזרה (פרהסיא הוא ואונס הוא) אע"פ שהגזרה בטלה אותן בימוסיאות לא בטלו.

אמר להו אי משום הא לא תסייען, אימר ישראל מומר הוה (דאי אפשר בכל העובדין שלא יהא בהן אחד מומר אחרי שרואה את ישראל ידם מטה נוטה לכו לעבודת כוכבים) ופליח לה ברצון. רב אשי אמר לא תימא אימר, אלא ודאי ישראל מומר הוה ופליח לה ברצון.

חזקיה אמר [לעולם אונס דקתני שאננס בהמת חבירו ואפילו הכי לא תרמינהו אהדדי דהא דתני אסור...] כגון שניסך לעבודת כוכבים יין על קרניה (של בהמת חבירו דעביד מעשה, והא ודאי מיתסרא כדיליף לקמן בע"ב).

מתקיף לה רב אדא בר אהבה האי נעבד הוא (בתמיהה נעבד לא קרי אלא שעשה את הבהמה עצמה עבודת כוכבים) האי בימום בעלמא הוא, ושרייה (ובעלי חיים לא מיתסרי משום משמשי עבודת כוכבים)?

אלא אמר רב אדא בר אהבה כגון שניסך לה יין בין קרניה דעבד בה מעשה (שעשה עבודת

דבסמוך לרבא קרי ליה נעבד מטעם דחייב למסור עצמו ואע"ג דבדיעבד פטור דכל אונס פטור, ואין לומר דלרבי זירא אונס רחמנא פטריה מכל וכל, ואפי' לכתחלה אין למסור עצמו על כך, דא"כ מאי ראייה מייתי מולנערה לא תעשה, אדרבה מיניה ילפינן דחייב למסור עצמו בסנהדרין (עד). אפילו במצוה קלה דקאמר הרי זה בא ללמד ונמצא למד מה רוצה יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור, ואדרבה קרא דזחי בהם' הוה ליה לאיתויי דמיניה תמצא להוציא אונס כדאמר רבא ועוד קשיא מאי קא מסייעי ליה לרבא בסמוך מבימוסיאות בשעת הגזרה דאסורות, אפילו ר' זירא נמי יודע בזה כיון דבשעת הגזרה הוא חייבין למסור עצמן כדאמרינן בשילהי בן סורר ומורה דאפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור. **ונראה לרבינו יצחק לפרש** דבין ר' זירא ורבא לא פליגי בהא דלכתחלה חייב למסור עצמו, ורבי זירא הכי פריך אונס רחמנא פטריה דיעבד דכתיב ולנערה לא תעשה דבר, אע"ג שיש לו למסור עצמו אין לאסור בהשתחוואתו, ורבא מסיק דהואיל ובפרהסיא חייב למסור עצמו עבודת כוכבים קרינא ביה ואעפ"כ בדיעבד פטור והשתא מסייע שפיר לרבא מבימוסיאות דמשום דחייב למסור עצמו אסר להו. וא"ת מאי קא מייתי למפטור אונס מולנערה, התם בדין הוא דפטורה משום דקרקע עולם היא י"ל דלא הוזכר קרקע עולם לענין פטור המיתה ואין טעם לפטרה ממיתה אלא משום אונס תדע שהרי אם היתה נבעלת ברצון היתה חייבת ואע"ג שהיא קרקע עולם, וקרקע עולם לגבי מסירת עצמה למיתה הוזכר דמזה הטעם אינה חייבת למסור עצמה אם לא שיאמרו לה או תהרג או תביא עליך הערוה אבל אם אמרו לה או תניחי שיבעלוך או תהרג, אין לה למסור עצמה, דמרוצה ילפינן ושם אין לו הטעם למסור עצמו אלא שלא יהרגו בידים אבל היכא דלא עביד מעשה כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמעך ודאי אין למסור עצמו) **דכתיב וְלֹאֲנַעַךְ לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר**, אלא אמר רבא הכל היו (בין אונס בין רצון) בכלל לא תעבדם, וכשפרט לך הכתוב וְחַיִּי בָהֶם ולא שימות בהם, יצא אונס, והדר כתב רחמנא וְלֹא תַחֲלִלּוּ אֶת־שֵׁם קִדְשִׁי, דאפילו באונס, הא כיצד, הא בצנעא, והא בפרהסיא [לא תחללו והאי דקתני אונס אסור בפרהסיא כתבו התוס' לכאורה משמע דרבא ס"ל דאונס דצנעא אין לו למסור עצמו, ומתוך כך היה נראה לפסוק רבבי ישמעאל דשרי נמי עבודת כוכבים בצנעא וקשיא דהם ושלום שנפסק עבודת כוכבים יעבור ואל יהרג ועוד בשאלות דרב אחאי (וארא סימן מב) פוסק כר' יוחנן דאמר בסנהדרין (עד). משום ר"ש בן יהוצדק כל מצות שבתורה יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים, יכול אפילו בפרהסיא ת"ל

וְהִקְדָּשְׁנוּ, ואמר מר 'הכנו' שגנזנום, 'והקדשנו' שהקדשנו אחרים תחתיהן, והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אלא כיון דעבד בהו מעשה איתסרו להו (גזרו עליהם חזקיה וסיעתו איסור עולם אף להדיוט דקתני גנזום ולא אמרינן ליפרקו וליפקו לחולין) הכא נמי כיון שעשה בה מעשה אסרה.

כי אתא רב דימי א"ר יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה, חפר בה בורות שיחין ומערות (לעבודת כוכבים) אסרה (אף להדיוט).

כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לבעלי חיים לא אסרן (להדיוט אפי' הן שלו) עשאן חליפין לעבודת כוכבים (שהיתה לו עבודת כוכבים והחליפה לעובד כוכבים בבחמתו) אסרן.

כי אתא רבין אמר פליגו בה רבי ישמעאל בר"ר יוסי ורבנן, חד אמר חליפין אסורין, חליפי חליפין מותרין, וחד אמר אפילו חליפי חליפין נמי אסורין. מ"ט דמ"ד חליפי חליפין אסורין? אמר קרא וְהָיְתָה חֵרֶם כְּמֹהוּ, כל שאתה מוהיה ממנו הרי הוא כמוהו. ואידך? אמר קרא (כי חרם...) הוא, 'הוא' ולא חליפי חליפין.

ואידך, שהוא מיבעי ליה למעוטי ערלה (והכי משמע הוא תופס את דמיו כדאמרן כל שאתה מוהיה, אבל ערלה היא אסורה בכל מקום שהיא אבל דמיה אינה תופסת לאסרן, ואם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דלא מיתפסי באיסורא, וממונא הוא אע"ג דאיהו אסור לאתהנווי מינייהו, מיהו ההיא הנאה מטיא לה על ידי ערלה, אבל איהו לא מערלה קא מטיא ליה, ודוקא קידושי אשה אבל איתהנווי מינייהו מדרבנן אסור כתבו התוס' פי' רש"י ודוקא קדושי אשה אבל איתהנווי אסור מדרבנן ויש ליתן טעם ולהלך שאין האשה הומה כל כך לחליפי הדמים אי נמי משום פריה ורביה לא גזרו רבנן) וכלאי הכרם, שאם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת.

ואידך, ערלה וכלאי הכרם לא צריכי מיעוטא, דהויא להו עבודת כוכבים ושביעית שני

כוכבים ועשה בה מעשה, אבל בהשתחוואה או עבודה אחרת דלאו בגופה לא מיתסר דבר שאינו שלו) וכי הא דאתא עולא אמר רבי יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לבחמת חבירו לא אסרה, עשה בה מעשה אסרה. אמר להו רב נחמן, פוקו ואמרו ליה לעולא כבר תרגמה רב הונא לשמעתיך בכבל, דאמר רב הונא היתה בחמת חבירו רבוצה בפני עבודת כוכבים וכתבו התוס', פירש רש"י (חולין מא.) לא מיבעיא הרביצה דהגביהה וקנאה ונעשית שלו. ולא נהירא דמדפריך התם (חולין מא.) ממנסך למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו מאי קא פריך מדאגביה לנסך קנייה והויא שלו אלא ודאי אין הגבחהו מועלת רק להתחייב באונסין. לכך נראה לפרש הרבוצה נקט לרבוצה אע"פ שלא הרביצה ולא עשה בה מעשה גדול אסרה במעשה זוטא, וסימן א' לאו דוקא, דה"ה כל דהו (כ"ל שחט כלקטול) שהרי סימן אחד בבחמה אינו גמר דבר ומייתי 'כבר תרגמה' אע"ג דרב הונא מיירי לאסרה להדיוט ונעבד שלו אסור מיירי בלאסרה לגבוה, דכי היכי דמעשה בגופו כגון שחיטה מהני לאסרה להדיוט, ה"ה נמי דמעשיו דידיה כגון ניסך לה בין קרניה מהני לאסרה לגבוהו כיון ששחט בה סימן אחד (לעבודת כוכבים) אסרה.

מנא לן דאסרה, אילימא מכהנים [שאנאסום מלכי ישראל לעשות כומרים לעבודת כוכבים וכתוב ולא יגשו אלי לכהן לי כתבו התוס' שעשו מעשה ונאסרו אע"פ שאין זו ראייה גמורה דשמוא עשו מעשה בשלהם מכל מקום הכי קאמר אפילו היו דומים לזה ולא עשו מעשה רק בשל אחרים (גם אם נעמיד כן...) לא ראייה היא כדדחי משום דבני דעה נינהו] ודלמא שאני כהנים, דבני דעה נינהו (וקנסא הוא)? ואלא מאבני מובח (שגנזום מלכי בית השמונאי משום דשיקצום מלכי יון לעבודת כוכבים ואע"ג דהקדש הוה ולא יכול העובד כוכבים לאסרן אפ"ה כיון דעבוד מעשה אסרינהו רבנן).

ודלמא כדר"פ (דאמר קרא אשכחו ודרוש שיצאו לחולין וקנאום העובדי כוכבים ויכלו לאסרן).

[דף נד ע"ב] ואלא מכלים (של בית המקדש שהזניחם אחו) דכתיב וְאֵת כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר הִזְנִיתָ הַמִּלְאָךְ אֲחֻזָּה בְּמִלְכוּתוֹ בְּמַעְלֵוֹ הַכְּנִי

נד:

שתתרו בו וקבל התראה, הרי זה אוסר... יו"ד (קמה,ח). ד. אע"פ שקרקע עולם אינו נאסר, אם עשה בו מעשה כגון שחפר בו בורות שיחין ומערות לעבודת כוכבים, נאסר יו"ד (קמה,ז). ה. אע"פ שבעלי חיים אינם נאסרים, אם החליף בעלי חיים בעבודת כוכבים, נאסרו. אבל חליפי חליפין, כגון שהחליף בעלי חיים בחליפי עבודת כוכבים, מותרים. ויש אוסרים גם בזה יו"ד (קמה,ט).

משנה שאלו את הזקנים ברומי אם אין רצונו בעבודת כוכבים, למה אינו מבטלה, אמרו להן אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין היה מבטלו, הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות, יאבד עולמו מפני השומים. אמרו להן א"כ, יאבד דבר שאין צורך לעולם בו, ויניח דבר שצורך העולם בו, אמרו להן אף אנו מחזיקין ידי עובדיהן של אלו (העובדין לחמה וללבנה, אם היינו רואין ששאר עבודות כוכבים חריבות מעצמן ואלו קיימות היינו מודים לאלו) שאומרים תדעו שהן אלוהות שהרי הן לא בטלו.

(גמרא) ת"ר, שאלו פלוסופין (חכמי האומות) את הזקנים ברומי אם אלהיכם אין רצונו בעבודת כוכבים, מפני מה אינו מבטלה, אמרו להם אילו לדבר שאין העולם צורך לו היו עובדין הרי הוא מבטלה, הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות, יאבד עולם מפני השומים, אלא עולם כמנהגו נוהג, ושומים שקלקלו עתידין ליתן את הדין. **דבר אחר** הרי שגזל סאה של חטים והלך וזרעה בקרקע, דין הוא שלא תצמח, אלא עולם כמנהגו נוהג והולך, ושומים שקלקלו עתידין ליתן את הדין. **דבר אחר** הרי שבא על אשת חבירו, דין הוא שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו נוהג והולך, ושומים שקלקלו עתידין ליתן את הדין.

והיינו דאמר ריש לקיש, אמר הקב"ה לא דיין לרשעים שעושיין סלע שלי פומבי (רושם שלי שאני רושם בו עושיין הפקר לכל שכל הרוצה

כתובין הבאין כאחד (לתפוס דמיהן באיסורין אע"פ שהן אסורין בכ"מ שהן הקשו תוס', תימה הא אין שניהם שוין דעבודת כוכבים חליפי חליפין אסורין עד סוף כל העולם, ובשביעית דוקא אחרון נתפס והשאר מותרין, וא"כ אי הוי כתיב חד לא אתי חכריה מיניה) וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין.

עבודת כוכבים, הא דאמרן (והיית הרם כמוהו). שביעית, דכתיב **פִּי יוֹבֵל הוּא קָדֵשׁ תְּהִיָּה לְכֶם**, מה קדש תופס את דמיו (דכתיב ופדה בערכך) ואסור, אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה. אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין, אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאה לחולין? ת"ל תהיה, בהוייתה תהא, הא כיצד, לקח בפירות שביעית בשר אלו ואלו מתבערין בשביעית (נאכלין קודם הביעור קודם שיכלה לחיה מן השדה אותו המין שמכר) לקח בבשר דגים יצא בשר נכנסו דגים (דכולי האי לא תפיס) בדגים יין יצאו דגים נכנס יין, ביין שמן יצא יין ונכנס שמן, הא כיצד, אחרון אחרון נתפס בשביעית, ופרי עצמו (פרי של שביעית שמכר ראשון) אסור. ואידך, קסבר שני כתובין הבאין כאחד מלמדין, ואיצטריך הוא למעוטינהו. **הש"ע א.** הניחוח עובדיה והלכו להם בשעת שלום, מותרת. בשעת מלחמה, אסורה, והוא שאינם יכולים לחזור לה, אבל אם היו יכולים לחזור לה ולא חזרו, מותרת יו"ד (קמ"ז). **ב.** מזבח של עבודת כוכבים שנפגם, עדיין הוא אסור עד שינתן רובו על ידי עובד כוכבים. ובימים שנפגם, מותר. איזהו בימום ואיזו מזבח, בימום, אבן אחד. מזבח, אבנים הרבה יו"ד (קמ"ב). **ג.** בעלי חיים אינן נאסרים. שאפילו השתחוה לכהמה שלו, לא נאסרה. עשה בה מעשה, ששחמה לעבודת כוכבים, אפילו סימן אחד, נאסרה ואפילו אינה שלו. ודוקא עובד כוכבים אוסר דבר שאינו שלו, אבל ישראל אינו אוסר של חבירו, שודאי אינו מכוין אלא לצערו. וי"א שאפילו אם יש לו חלק בה, אינו אוסר. ואם ישראל מומר הוא, או

שאל אגריפס שר צבא (עובד כוכבים היה ממונה על ראשי גייסות ובימי אגריפס המלך היה) את ר"ג, כתיב בתורתכם **בְּיַהוָה אֱלֹהֵיךָ אֵשׁ אֶכְלָה הוּא אֵל קָנָא**, כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגבור בגבור ועשיר בעשיר. אמר לו אמשול לך משל, למה"ד, לאדם שנשא אשה על אשתו, חשובה ממנה אין מתקנאה בה (אשתו הראשונה אינה מקפדת כל כך לשנוא את בעלה) פחותה ממנה מתקנאה בה (ומקפדת עליו לשנאתו).

א"ל זונין (ישראל היה) לר"ע לבי ולבך ידע דעבודת כוכבים לית בה מששא, והא קהוינן גברי דאזלי כי מתברי (פסחים ההולכין לעבודת כוכבים שנתפרקו איבריהן מחמת חוליין) ואתו כי מצמדי (והזורין באיברין מצומדים), מ"ט? אמר לו אמשול לך משל, למה"ד, לאדם נאמן שהיה בעיר, וכל בני עירו היו מפקידין אצלו שלא בעדים, ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים, פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים, אמרה לו אשתו בוא ונכפרנו, אמר לה וכי מפני ששומה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד את אמונתינו, אף כך יסורין, בשעה שמשגרין אותן על האדם, משביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני, ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית, ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני, כיון שהגיע זמנן לצאת הלך זה לבית עבודת כוכבים, אמרו יסורין דין הוא שלא נצא, והזורין ואומרים וכי מפני ששומה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבעתנו, והיינו דא"ר יוחנן, מאי דכתיב **וְחָלְלִים רָשָׁים וְנִאֲמָנִים**, רעים בשליחותן (שמיסרים את הגוף), ונאמנים בשבעתן.

א"ל רבא בר רב יצחק לרב יהודה האיכא בית עבודת כוכבים באתרין, דכי מצטריך עלמא למטרא, מתחזי להו בחלמא ואמר להו שחטו לי גברא ואייתי מטרא, שחטו לה גברא ואתי מטרא! א"ל השתא אי הוי שכיבנא לא אמרי לכו הא מלתא, דאמר רב, מאי דכתיב **אֲשֶׁר**

לחתום בו יחתום בו כלומר שבאין על הערוה על כרחי (ומולדין) אלא שמטריחין אותי ומחתימין אותי בעל כרחי (שאני יוצר הוולד על כרחי ומולדין שהרי גזרה לפני שינהוג העולם כמנהגו. ומיבעיא לי היכא איתמר דריש לקיש ובאיזה מקרא הוא דורש קבלה זו שהקב"ה קובל על כך ובתנחומא דריש מאותו פסוק צור ילדך תשי...).

שאל פלוספוס אחד את ר"ג, כתוב בתורתכם **בְּיַהוָה אֱלֹהֵיךָ אֵשׁ אֶכְלָה הוּא אֵל קָנָא** (מתקנא לנקום את עובדיהם) מפני מה מתקנא בעובדיה ואין מתקנא בה, אמר לו אמשול לך משל למה"ד, למלך בשר ודם שהיה לו בן אחד, ואותו הבן היה מגדל לו את הכלב והעלה לו שם על שם אביו, וכשהוא נשבע אומר בחיי כלב אבא, כששמע המלך, על מי הוא כועס, על הבן הוא כועס או על הכלב הוא כועס, הוי אומר על הבן הוא כועס. אמר לו כלב אתה קורא אותה, והלא יש בה ממש, אמר לו ומה ראית, אמר לו פעם אחת נפלה דליקה בעירנו, ונשרפה כל העיר כולה ואותו בית עבודת כוכבים לא נשרף, אמר לו אמשול לך משל, למה"ד, למלך ב"ו שסרחו עליו מדינה, כשהוא עושה מלחמה, עם החיים הוא עושה (מלחמה ומכלה את ממונם) או עם המתים הוא עושה, הוי אומר עם החיים הוא עושה. א"ל כלב אתה קורא אותה, מת אתה קורא אותה, אי"כ יאבדנה מן העולם. אמר לו, אילו לדבר שאין העולם צריך לו היו עובדין הרי הוא מבטלה, הרי הן עובדין לחמה וללבנה, לכוכבים ולמזלות, לאפיקים (אפיקו מוצאי מים) ולגאיות, יאבד עולמו מפני שומים, וכן הוא אומר **[דף נה ע"א] אֶסְף אֶסְף** (כלומר האכלה את הכל בתמיה) **כֹּל מַעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה נֶאֱסַף**, הן אֶסְף אֶדָם וּבְהִמָּה אֶסְף עוֹף הַשָּׁמַיִם וְדָגַי הַיָּם וְהַמְּכֻשָׁלוֹת אֶת־הַרְשָׁעִים... (כל דברים שהרשעים נכשלין בהן) וכי מפני שהרשעים נכשלים בהן יאבדם מן העולם, והלא לאדם הן עובדין, וְהַכְרַתִּי אֶת־הָאָדָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה... (בתמיה שהרי אף לאדם הן עובדין)?

דמיירי מתניתין דהשאר מותר אף בנגיעת עובד כוכבים, והשתא ניהא דליכא לשנויי בגמ' דמתניתין לא מיירי במגע עובד כוכבים ורב הונא איירי במגע עובד כוכבים דע"כ מתניתין נמי מיירי במגע עובד כוכבים כדפרישית. **ור"י פירש** דודאי מיירי במתניתין בנצוק נמי ואשמעינן שהשאר אינו נאסר מטעם נצוק מדקאמר עלה כגמרא לא שנו אלא שלא החזיר גרנותני לגת פי' ואז מותר שאינו נאסר מטעם נצוק בר נצוק ופריך גרנותני גופה במאי מתסרא ומשני בנצוק אלמא מתני' נמי מיירי בנצוק כדפרישית. **ורש"י** פי' מה שבבור אסור אף בלא נגיעת עובד כוכבים מטעם כחו של עובד כוכבים דגזרי ביה רבנן כדאמרינן לקמן (עב:) וה"נ מכה דריכתו בגת נמשך היין ויורד לבור והשאר מותר שאינו נאסר מכחו כיון שאינו עדיין יין וגם אינו נאסר לא במגע ולא בנצוק כדפרישית) **והשאר מותר (ביארו התוס')** פי' אף בשתיה כפירוש רש"י. **אבל הר"ר שמעיה פי'** מותר בהנאה דאינו נעשה יין נסך ליאסר בהנאה עד שירד לבור אבל בשתיה מיהא אסור, וכן ברישא לוקחים גת בעוטה... אע"פ שנוטל... ואינו חשוב כאיסורי הנאה. **והקשה הר"ר אלהנן** הדא דלשון לוקחין משמע דמותר אף בשתיה, ועוד דבגמ' כי פריך לרב הונא לישני ליה דמותר דמתניתין היינו בהנאה וכי קאמר רב הונא בשתיה קאמר, ואי פריך משום דהזכיר רב הונא יין נסך דמשמע אף בהנאה הא לקמן נמי קאמר רב תינוק בן יומו עושה יין נסך והיינו בשתיה דוקא כדלקמן (נז.) בגמ' לכך נראה לפרש כפי' רש"י. והא דאמרינן (עד:) גבי גת של אבן שזפתה עובד כוכבים ינגב ושל עץ רבי אומר ינגב והכ"א יקלוף הזפת ואיכא דאמר דוקא זפתה אבל דרך בה לא סגי לה בניגוב ואמאי הא קתני הכא דלוקחים גת בעוטה. **ויש לומר** דהתם איירי למשנה אחרונה דק"ל כוותיה וכי פריך התם מתניתין אבריייתא הוה מצי לשנויי כאן למשנה ראשונה כאן למשנה אחרונה אלא ניהא ליה למימר מתניתין בלא דרך בה ברייתא בדרך בה ולאוקומי תרוייהו למשנה אחרונה).

(המשך המשנה) **דורכין עם העובד כוכבים בגת** [ולא אמרינן משתכר באיסורי הנאה הוא דאפילו בשתיה סבר האי תנא דשרי כל זמן שלא ירד לבור, ומשום גורם טומאה ליכא שמשעה שדרך בהן העובד כוכבים מעט נטמאו, ומשום מסייע ידי עוברי עבירה ליכא שהעובד כוכבים לא נצטווה על כך **כתבו התוס'** **פירש רש"י** ומשום גרם טומאה ליכא דמשעה שדרך בהן עובד כוכבים מעט נטמאו משמע מתוך פירושו שדורכין בסוף דריכה קאמר. **וכן נראה לר"י** דאין לפרש דורכין בתחלת דריכה ומטעם שנטמא הכל בגת טמאה (עול לפני הלכה) דא"כ ישראל העושה פירותיו בטומאה אמאי לא דורכין עמו כיון שנטמא הכל בגת טמא, לכך

חֶלֶק הָיָה אֵלֶיהֶן אַתֶּם לְכֹל הַעַמִּים, מלמד שהחליקן בדברים (מניחן למעות) כדי למורדן מן העולם. והיינו דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב **אם-ללצים הוא-ילין ולעגנים יתן-חן?** בא לטמא פותחין לו, בא לטהר מסייעין אותו.

משנה לוקחין גת בעוטה מן העובד כוכבים [שבטעה ודרכה עובד כוכבים. **כתבו התוס'** אע"פ שנוטל בידו ונותן לתפוח אינו נעשה יין נסך עד שירד לבור כך הגירסא. **ויש ספרים** שגורסין שאינו **(ביאר המהר"ם** ולא לו ב' הגירסאות) הוי סיפא פירוש דרישא (כ"ל מדוע מה שנוטל בידו ונותן לתפוח אינו נאסר כיון שאינו נעשה יין נסך כפועלה זו עד שירד לבור). **אבל** אותן ספרים שגורסין 'אינו' ב'ו' וא"כ נשמע דין אחר (לין נוסף) שאפילו נגע עובד כוכבים בקילוח המושך מן הגת וירד לבור אינו נאסר. **וקשיא** אמאי אצטריך למיתני אע"פ שנוטל בידו ונותן לתפוח, הא מסיפא שמעינן יותר שאינו נעשה יין נסך כלל עד שירד לבור. וי"ל דלא זו אף זו קתני **אי נמי** תנא סיפא לגלווי רישא דלא תימא דנתינה לתפוח כשהכל נאסף אל התפוח הוי כאילו ירד לבור קמ"ל סיפא דירד לבור דוקא) **אע"פ שהוא נוטל (ענבים מתוך יין בעדשים של גת)** בידו ונותן לתפוח (אסיפת גל הענבים שתחת הקורה קרי תפוח, וקסבר תנא דידן...) **ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור.** ירד לבור, מה שבבור אסור (אם נגע בו העובד כוכבים אחרי כן, בור היו עושין לפני הגת והכלי נתון שם לקבל היין ויש שמחין הבור בסיד והיין משתמר בתוכו **ואינו מאבד טפה והוא בור סיד כתבו התוס'**, **פירש רש"י** אם נגע בו עובד כוכבים אחרי כן. משמע מתוך פירושו דר"ל והשאר (שמוץ לבור) מותר ואפי' יגע בו עובד כוכבים. וכן נראה, דנימא דקתני סיפא דומיא דרישא דנתינה לתפוח מיירי בנגיעה אף מותר דסיפא מיירי בנגיעה, אבל אין לפרש דר"ל והשאר מותר שאינו נאסר כשנגע העובד כוכבים במה שבבור ע"י נצוק אבל ודאי אם נגע העובד כוכבים הוי אסור במגע עובד כוכבים, דשפיר הוי קרוי יין כיון שנתן הכל אל התפוח, דא"כ כי מקשה מינה בגמ' לרב הונא דאמר כיון שהתחיל לימשך עושה יין נסך לישני ליה דרב הונא איירי במגע עובד כוכבים דמתני' נמי הכא אסרה, דלא שריא השאר אלא ע"י נצוק. וכי תימא (סגס אל נעמיל צנילוט) דמקשי מ"מ שפיר דסמוך אהא דשמעינן ליה לרב הונא דאית ליה (עב.) דנצוק חבור ובמתניתין משמע דנצוק אינו חבור מדקא שרי השאר שבגת, דא"כ הוה ליה לתלמודא לאתויי מלתיה דרב הונא דלקמן (לנילוט חיזול) כיון דמכה דהויא פריך. **לכן נראה** כפירוש רש"י

(גמרא) אמר רב הונא יין כיון שהתחיל להמשך עושה יין נסך (שהגת עשויה במדרון ומשעה שהוא נמשך מצד העליון לצד התחתון קרוי יין התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו ובסמוך נמי פירש בגת פקוקה ומלאה ולא נמשך בה היין ולא זו ממקומו אלא במקום שנמחט שם עומד' נראה מתוך פירושו דאפי' בגת עצמה אם פינה ההרצנים אילך ואילך ונשאר היין לצד אחד הוי התחיל לימשך, וה"ה נמי בגיגיות שלנו שדורכים בהם, וכן פי' רשב"ם בשם רש"י וז"ל הלכה כמשנה אחרונה כרב הונא דאמר יין כיון שהתחיל לימשך עושה יין נסך, ואם מפנין גרעינים שבגיגיות אילך ואילך כדי שיכנס היין באמצעותו נראה לרש"י אין לך המשכה גדולה מזו ועושה יין נסך עכ"ל. וצ"ל לפירושו שפינה הגרעינים עד שולי הגיגית שאם לא פינה כי אם למעלה אין כאן המשכה כיון שיש ענבים תחתיה, תדע דהא תנן במתניתין אע"פ שנטול בידו ונותן לתפוח וא"כ פינה הענבים אילך ואילך ואפ"ה שרי בגת פקוקה ומלאה אפי' לרב הונא כדמשני בסמוך, אלא לאו ש"מ דההיא איכא לאוקומי שעדיין לא פינה עד שולי הגת. ור"ת פירש שהתחיל לימשך שהתחיל לקלח מן הגת קודם שירד לבור. ופריך תנן לוקחין גת בעוטה אע"פ שנטול בידו ונותן לתפוח ומשמע אפי' התחיל לימשך ומשני בגת פקוקה שנפקק הצינור ואינו מקלח כלל ולא גרסינן ומלאה וכן בפי' רבינו הננאל לא גרים ליה, ואי גרסינן ליה בעי למימר ומלאה שעומדת על מלואה שאינו נמשך כלל לצד הבור, ולפירוש זה אם פינה הענבים אילך ואילך ונשאר היין בגומא באמצע הגיגית אין כאן המשכה כיון שלא הניח שם גרגותני לסנן היין, אבל אם מושך היין מן הגיגית דרך הברזא אין לך המשכה גדולה מזו או אם שולה בגומא שבתוך הגיגית כוס מלא יין אם הוא מתכוין לשלותו מן ההרצנים ומן הוגנין יש לחוש קצת להמשכה ואם אינו מקפיד בהרצנים ובזוגין אין כאן המשכה ושרי. וא"ת כיצד לוקחין יין בגיגיות העובדי כוכבים המלאות ענבים דרוכות למה אין לנו לחוש כי שמא כבר המשיכו העובדי כוכבים יין מהם וחזרו ומלאום ענבים, דבשלמא בגיגיות קמנות שבוצרין בהן ומביאין אותן מן הכרם אין לחוש כי אין דרך להמשיך יין מהם, אבל בגיגיות גדולות יש לחוש כיון שהעלים ישראל עיניו מהם ומחמת חשש זה יש שעומדים שם בבציר כשממלאין הגיגית ואח"כ הותמין אותה כשרוצין שישאה היין בגיגית ב' ימים או ג' ימים ומביאים ראייה מהירושלמי דקאמר על מתני' דלוקחין גת בעוטה תני ר' חנין והוא שלא העלים ישראל עיניו ממנו, ועוד כתב שם בהלכות דורכין עם העובד כוכבים ומסייעין אותו אם נתעלם מעיניהם נעשה יין נסך אלמא משמע מתוך הירושלמי שיש לחוש למשנה ראשונה לשמא יהויר גרגותני לגת או למשנה אחרונה לשמא ממשיך ממנו אבל ר"י פי' שיש להקל ולומר

נראה כפרש"י דבסוף דריכה קאמר, וכן משמע בירושלמי דקתני דורכין עם העובד כוכבים בגת הדא דאת אמרת והוא שהלכו עליו דריכת שתי וערב אבל לא הלכו עליהן שתי וערב לאו. [דף נה ע"ב] אבל לא בוצרין עמו (לפי שנותנין בגת טמאה וגורם טומאה הוא, שנותנתן לגת לשם דריכה הוא ודריכתן טמאם, וקודם דריכה ודאי לא מקבלי טומאה דסתמא לא הוכשרו, והא דקיי"ל הבוצר לגת הוכשר היינו היכא דהוכשר ודאי, וקסבר אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י כתבו התוס', פירש רש"י לפי שנותנין בגת טמאה, וה"ה דהוה מצי למימר שמא יבצרנו בכלים טמאים ונ"ל כי לפי מה שפירש רש"י ניהא דאפילו אם בצרם בכלים טמאים לא נטמאו עד שלא הוכשרו דסתמא לא הוכשרו).

(המשך המשנה) ישראל שהוא עושה (פרותיו) בטומאה (עובר עבירה הוא שהרי נצטווה על כך, הלכך...) לא דורכין ולא בוצרין עמו (שדריכתן בעבירה בגת טמאה ודריכתן הוא עיקר טומאתן כשנעשין משקה הן טמאין ע"י הגת ואסור לסייע ידי עובדי עבירה אלא פורשין מהן כדי שלא ירגיל בכך, אבל עובד כוכבים לאו עובר עבירה הוא שלא נצטווה) אבל מוליכין עמו חביות (ריקניות) לגת ומביאין עמו (חביות מלאות) מן הגת (דאין כאן עבירה דמאחר שנטמאו בגת מותר לתת היין בחביות טמאות).

(המשך המשנה) נחתום שהוא עושה בטומאה לא לשיין ולא עורכין עמו (שכל מעשה עריכה זו בעבירה) אבל מוליכין עמו פת לפלטר (שאופה את הפת התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו ולא נהירא, דהוה ליה למימר (אכל מוליכין עמו פת) לתנור ועוד דאמרינן בתוספתא אין מסייעין נחתום העושה בטומאה, ואין מוליכין עמו לתנור. לכך נראה פלטר נחתום קטן שלוקחין הרבה ככרות ביהד מן הנחתום גדול כדי למוכרם על יד על יד וטעמא דמוליכין עמו פת לפלטר היינו משום שכבר נגמרה מלאכת העבודה וזו מלאכה אחרת היא אבל ודאי הולכה לתנור אסורה שזו היא סוף הלישה. ובב"מ (נז.) נמי משמע דפלטר הוא נחתום קטן דקתני נחתום מהד גברא זבין פלטר מתרי תלת גברי זבין, ובירושלמי נמי קאמר פלטר משתמש הוא בכמה נחתומין).

אחרונה. דתניא, **בראשונה היו אומרים** בד"ד דב"ב (סמינים) **אין פוצרין עם העובד כוכבים** בנת שאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י [וה"ה לישראל העושה פירותיו בטומאה (סמן) זולתים (עמו) ומוסיף עליו ישראל שאף אין דורכין עמו, בצירה היא גרם טומאה שהבוצרו מוליכו לגת והגת טומאה כתבו התוס' פירוש וה"ה (אין זולתין) עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה דאיכא תרתי דמסייע ידי עוברי עבירה ועוד שגורם הטומאה ולכך לא אצטרך למיתני נמי הא. אבל קשיא למה צריך למיתני (בהמקד הגמי) אין דורכין עם ישראל... פשיטא השתא אין בוצרין עם העובד כוכבים דליכא אלא גרם טומאה דרבנן, דריכה עם ישראל דאיכא סיוע טומאה דאורייתא לא כל שכן וי"ל דלפי מאי דפרישית דאיירי בסוף דריכה ניהא דאיצטרך לאשמעינן שאסור לסייע ידי עוברי עבירה אע"ג שכבר התחיל בעבירה] ואין **דורכין עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה, שאסור לסייע ידי עוברי עבירה אבל דורכין עם העובד כוכבים בנת (דכיון דכבר נטמאו ועובד כוכבים לאו עובר עבירה הוא שלא נצטווה שרי) ולא חיישינן לדרב הונא (למיסריה משום משתכר באיסורי הנאה משהתחיל לימשך דאינו יין עד שירד לבור) וחזרו לומר אין דורכין עם העובד כוכבים בנת משום דרב הונא, [דף נו ע"א] ואין פוצרין עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה (משום דגורם טומאה הוא, ואע"ג דמבירא לן השתא מותר לגרום טומאה לחולין כדקתני סיפא, ה"מ דעובד כוכבים אבל דישראל מבולים הם לתרומה ואסור לגרום טומאה לתרומה דכתיב 'ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי' בשתי תרומות הכתוב מדבר) וכ"ש שאין דורכין (שדריכתן מטמאתן ומסייע ידי עוברי עבירה ביארו התוס' פירוש ואפילו בסוף דריכה דאיכא סיוע לטומאה דאורייתא, והא דאיצטרך למיתני כל שכן הכא טפי מכמשנה ראשונה היינו משום דאי לא תנא הכא כל שכן הוה אמינא טעמא דאין בוצרין אינו משום סיוע אלא משום גרם טומאה וקמ"ל השתא דטעמא משום סיוע כמו בסוף דריכה) אבל פוצרין עם העובד כוכבים בנת, שמותר לגרום טומאה לחולין שבא"י (כתבו התוס', פרשי' ואפילו הכי אין בוצרין עם ישראל דה"מ שמותר לגרום טומאה בשל עובד כוכבים אבל בשל ישראל מבולים הם**

שהירושלמי לא אסר אלא בנת בעומה יפה ויש בה יין הרבה ויבא לימשוך ממנה בקל אבל הגיגיות שלנו אין בהם יין כל כך לפי שאינם דרוכות יפה ולא חיישינן להמשכה. ורבינו יהודה פי' דהירושלמי קאי אמשנה אחרונה וכגון שהמשיכו ממנו כבר ונעשה יין ולפיכך נאסר בהעלמת העין דיש לחוש שמא החזיר כלי הבור או גרגותני לגת וההיא דר' הנין נמי קאי אמתניתין דקתני ירד לבור מה שכבור אסור והשאר מותר והשתא איכא למיחש בהא דכיון שירד היין מן הגת לבור יש לחוש שמא יחזיר כלי הבור וגרגותני לגת ולכך צריך שלא יעלים ישראל עיניו. ועוד כתב רבינו יהודה וז"ל ומאד יש להחמיר בצידו המשכה והמחמיר לתת סדין על הגיגית ולמלאות הגיגית ולהותמה תבא עליו ברכה. ויש שהיו רוצין למצוא חן בעיני העובדי כוכבים והיו העובדי כוכבים דורכים עמהם בגיגיות קודם המשכה ושמע ר' יעקב והקפיד ורצה לנדותם אם לא ישמעו וישוכו ולא יעשו עוד כך כי אולי אסרו לפי משנה אחרונה דריכה קודם המשכה אמו אחר המשכה אע"ג דלא גזרינן לקמן צייר לידה אמו לא צייר לידה. וא"כ, יש להחמיר שלא לדרוך עובד כוכבים יין ישראל כלל ועוד שמא ידרוך לאהר שיתחיל היין למשוך בגיגית עצמה לפי רש"י, וכ"נ דברוא שעושיין העובדי כוכבים בגיגית למשוך היין חשוב המשכה כמו גרגותני והקונה יין מגיגיות העובדי כוכבים צריך לזוהר שלא תהא ברזא בגיגית ודוקא ברזא קמנה אבל ברזא גדולה כעין פי חבית לא חשיב המשכה מאהר שהענבים נמשכים דרך שם עם היין).

תנן לוקחים גת בעומה מן העובד כוכבים, ואע"פ שנמל (הגוי) בידו (את הענבים אחי לדיכתס והיין כבר התחיל לזרז מהס) ונתן לתפוח?

א"ר הונא בנת פקוקה ומלאה (שפקקו הצינור ע"פ הבור שלא יכול לירד והיא היתה כולה מלאה ענבים ולא נמשך בה יין ולא זו ממקומו אלא במקום שנסחטו שם עומד).

ת"ש ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור (אבל לנמשך לא חיישינן)? ה"נ בנת פקוקה ומלאה (ואשמעינן בנת מלאה אין בה משיכה עד שיטול פקק שלפניה וירד היין והיא משיכתו מיד).

ת"ש ירד לבור, מה שכבור אסור והשאר מותר (והא הכא דהתחיל לירד והרי נמשך וקתני מה שבנת מותר)? אמר רב הונא, לא קשיא כאן במשנה ראשונה, כאן במשנה

טומאתו אבל בישראל רשע עובר עבירה הוא שסופו
לשתותו (ליין) טמא (כימי טהור) ודריכתה לכך עומדת
הלכך אסור לסייעו עכ"ל). **פסק הרמב"ם ישראל**

**שעושה פירותיו בטומאה אין בוצרין עמו (דף
אמונה** שאסור לסייע ידי עוברי עבירה וכיון שבוצר על
דעת לטמאותו אסור לסייעו ולגרום לו שיטמאנו) ואין
צריך לומר שאין דורכין עמו (דף אמונה ואפילו
בסוף הדריכה שכבר נטמאו בתחלת הדריכה אסור
לסייעו שכל הדריכה נחשב מעשה א' ואסור לסייע
במעשה העבירה) מפני התרומה שתעשה
בטומאה (דף אמונה אבל מפני החולין הא ק"ל
דמות לגרום טומאה לחולין) אבל מוליכין עמו
חביות לגת ומביאין מן הגת תרומות (יב"ט).

פסק הש"ע א. מאימתי נקרא יין ליאסר במגע
עובדי כוכבים, משהתחיל לימשך דהיינו
משנמשך על הגת בעצמו, כי הגת הוא מדרון.
ואם פינה החרצנים והזגים והיין לבדו נמשך
מצד העליון לצד התחתון, ונשאר היין לבדו
עומד, נקרא המשכה ונאסר כל מה שבגת,
אפילו לא נגע אלא בחרצנים ובזגים, אם יש
בהם טופח על מנת להטפוח. אבל כל זמן שלא
הבדיל היין (עד שולי הגת ז"י נסס תוספות) מן
החרצנים והזגים, לא הוי המשכה. יו"ד (קכ"ז).

ב. גת שהיא סתומה ומליאה, דלא שייך בה
המשכה, וירד ממנה יין וחרצנים ביחד לתוך
סל שלפני הגת שהיין מסתנן בו, אין על מה
שבגת תורת יין אלא על מה שבסל בלבד, ואם
נגע עובד כוכבים בסל, נאסר. ואם החזירו
לגת, נאסר מה שבגת משום תערובת יין
שבסל שנתערב בו. ואם יש בחרצנים וזגים
שבגת ס' כנגד יין שנפל בו מהסל, מותר יו"ד
(קכ"ג). ג. אין דורכין עם העובד כוכבים בגת
(או גיגית) שמא יגע בידים וינסך, ואפילו היה
כפות... (הגה והא דאין דורכים עם העובדי
כוכבים, היינו בגיגית או בגת שדרך להמשיך
משם היין, וגזרינן קודם המשכה אטו לאחר
המשכה. אבל בעריבה, שאין דרך למשוך
משם, מותר לדרוך עמו...) יו"ד (קכ"גא).

ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור' והתניא
יין משיקפה [הוי גמר מלאכה לענין מעשר
ליאסר בו שתיית עראי, משיקפה לשון צף כמו

לתרומה ואסור לגרום טומאה לתרומה דכתיב ואני הנה
נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב
מדבר. וקשיא מההיא דמיייתי בנדה (ו): תנן התם (לס'
עיסה, ואילע ט...) נולד לה ספק טומאה, עד שלא גלגלה
תעשה בטומאה משגלגלה תעשה בטהרה... וקסבר
חולין הטבולין חלה כחלה דמו אלמא אמרינן דקודם
גלגול שלא חלה עליה עדיין חיוב חלה אמרינן דתעשה
בטומאה, והכא נמי אינם ראויים לתרומה עד שיעשו יין
ולמה לא יעשו בטומאה כיון שמותר לגרום טומאה, ויש
שדוחין לומר דשאני התם דכל זמן שהוא קמה אין כאן
חיוב חלה כלל אבל תרומה ראויה משעה שהיא בענבים
מידי דהוה אמעשר שהקדימו בשבלים, אכן דבר תימה
הוא להחשיבה טבול לתרומה קודם מירוח. ועוד הקשה
רבינו יהודה דבהדיא תניא בתוספתא דחלה, בתר הך
דנולד ספק טומאה..., וכן פירות שנולד להם ספק טומאה
עד שלא נגמרה מלאכתן יעשו בטומאה משנגמרה
מלאכתן יעשו בטהרה ותרומתן תלויה, כאיזה ספק
אמרו בדבר הספק לתרומה אלמא אפילו בפירות נמי
אמרינן הכי, אכן יש לתרין דשאני התם שכבר נולד להם
ספק טומאה, ואי אפשר עוד להיות טהור לגמרי אבל
כאן יש לו ליזחר שלא לטמאותה לכתחלה. מיהו

קשיא מההוא דגיטין (סא). דקאמר רישא בטומאת חולין
פירוש שמותר לסייע קודם שתמיל למים לפי שאין שם
אלא טומאת חולין ואע"פ שיבא להפריש לבסוף חלה
בטומאה, ומ"ש מהאי דהכא. ואור"ת דבגיטין ליכא אלא
חשדא בעלמא שחשודה לעשות פירותיה בטומאה אבל
כאן דודאי עושה פירותיו בטומאה אסור לסייע לו אפי'
מתחלה. וקשה לפירוש זה (סל כ"ט) דמתניתין קתני לא
לשין ולא עורכין (עס נחתום העוסה בטומאה) משמע הא
ברירה וטחינה שריא ובגיטין (סא). תנן בוררת וטוחנת
גבי אשת עם הארץ, ופר"ת התם דוקא דאין כאן אלא
חשד בעלמא שחשודה לעשות בטומאה אבל אם עושה
בודאי בטומאה לא שרינן, והא הכא דעושה בודאי
בטומאה ומשמע דברירה וטחינה שרי. ואומר ר"ת
דהכא מיירי בפירות שלא הוכשרו ולכך שרינא בה
ברירה וטחינה אף בעושה בודאי בטומאה וההיא דגיטין
מיירי בפירות שהוכשרו כבר ולכך ודאי אם עושה בודאי
בטומאה אסור אף לברור ולטחון. מיהו בירושלמי תני
עלה דמתניתין לא בוררין ולא טוחנין עמו ופריך מההיא
דגיטין דקתני בוררת וטוחנת ומשני כאן בלותת כאן
בשאינו לותת פי' הכא מיירי שהוכשרו וההיא דגיטין
בלא הוכשרו, ואינו יורד להלק כלל בין חשוד לעושה
בודאי, ולדברי ר"ת נוכל לומר לא לשין ולא טוחנין
כדברי הירושלמי ומיירי בין הכא בין התם בהוכשרו
ומעמא דהכא משום דעושה בודאי בטומאה הוא ולכך
לא בוררין. ורבי יהודה מצא פי' אחד בפי' רבינו שלמה
כתב ידו אבל לא בוצרים עם ישראל... ואע"ג דסבירא
לן השתא דמותר לגרום טומאה לחולין כדקתני סיפא
ה"מ דעובד כוכבים או ישראל חבר שלא יאכלם רק בימי

בחביות, וכן מפרש בב"מ (צב:) ולעיל קתני לרבנן משירד לבור, ולר"ע משיקפה?

תרצה נמי להך קמייטא הכי (פתבו התוס' ומתניתין דאע"פ שקפה דדייקינן מינה ש"מ קיפוי דבור אתיא כרבנן) יין משירד לבור ויקפה, ר"ע אומר משישלה בחביות.

ואלא מתניתין דקתני אינו עושה יין נסך עד שירד לבור (הא ירד לבור אע"פ שלא קיפה הוי יין) לימא (כי היכי דקתני לענין נסך ה"נ ס"ל לענין מעשר ופליג אדרבנן ואדרבי עקיבא)? תלתא תנאי היא (תנא דידן סבר משירד לבור, ולרבנן משיקפה בבור, ולר"ע משישלה הקשו התוס' תימה, אמאי לא קא משני מתניתין עד שירד לבור ויקפה כדמותרין למתניתין קמייטא. וי"ל דא"כ אדמפליג בסיפא בין ירד (לבור) לשאר שבגת ליפלוג בירד נמי בין קיפוי לשאינו קיפוי, אלא לאו ש"מ דקסבר מתניתין דמה שבבור אף קודם קיפוי אסור. וא"ת ברייתא דמעשר (ז,א) דתני בה ואע"פ שקפה קולט מן הגת... אדמפליג בין מה שבבור למה שבגת ליפלוג וליתני כמה שבבור בין קיפוי לשאינו קיפוי וי"ל דאין ה"נ דהא תנא ליה רישא יין משיקפה אלמא אינו נעשה יין עד שיקפה אלא בסיפא רבותא נקט דסלקא דעתך אמינא כיון שאותו שבבור קפוי ויש איסור גמור לפניו ליגזור על מה שבגת ובצנור אטו דבור דבקל יבא למעות אם נתיר לשתות מן הצנור שישתה ג"כ מן הבור הסמוך לו, אבל במתניתין דתני ברישא אינו נעשה יין נסך עד שירד לבור ולא הזכיר קיפוי כלל אם איתא דהוה מפליג בין קיפוי ולא קיפוי הוה ליה למיתנייה, ואין לומר דהכא נמי אשמעינן רבותא דאע"ג דמה שבבור אסור איסור גמור מ"מ השאר מותר ולא גזרינן הא אטו הא דאין זו רבותא דבהא ודאי אין למעות אם נתיר כשנגע העובד כוכבים כמה שבגת להתיר גם מנעו בבור שהרי הגרנותני מפסיק ביניהם והכל יודעים שהגרנותני עושהו יין ואדרבה הוה ליה למנקט רבותא לפלוגי בין קיפוי לשאינו קיפוי)?

לא שאני יין נסך (מזילד לבור נאסר) דאחמירו ביה רבנן (אבל במעשר אי כרבנן אי כר"ע).

[דף נו ע"ב] ולרבא דלא שאני ליה (מדאותבינא לעיל מעשר מיין נסך דמתניתין ושנייה רבא לא קשיא אלמא לא שני ליה, דאי שני ליה לימא שאני יין נסך דאחמירו ביה רבנן על כרחך...) מוקים ליה כתלתא תנאי

קפא תהומא דמסכת סוכה (נג.) שצפין ההרצנים על היין כשהוא נח בבור?

אמר רבא, לא קשיא הא ר"ע, הא רבנן דתנן יין משירד לבור, ר"ע אומר משיקפה והקשו התוס', תימה כיון דר"ע מיקל הוא עד שיקפה מיבעי ליה כדאמרינן בב"מ גבי קישואין ודילועין מאי לאו משיפסו בשדה לא משיפסו בבית. אי הכי עד שיפסו מיבעי ליה וי"ל דשאני התם דאיכא למיטעי ולמימר פקס דשדה אבל הכא ליכא למיטעי מידי דודאי אין שום קיפוי קודם ירידתו לבור.

איבעיא להו קיפוי דבור או קיפוי דחבית? ת"ש, דתניא יין משיקפה, אע"פ שקפה (מה שבבור) קולט מן הגת העליונה וישותה, שאותו שלא ירד לבור לא נגמר מלאכתו ביארו התוס' אבל מן התחתונה כלומר מן הבור אסור לשתות אף עראי שהרי הוקבע למעשר. תימה האי גת היכא קאי אי בשדה הוא כדרך כל גתות שלהם שהיו בשדה כדמוכח בב"ב (עא.) דתנן מכר את השדה לא מכר את הגת, וגבי בית לא תני ליה, וא"כ דבגת שבשדה מיירי לישתרי אפילו מן התחתונה שהרי לא ראה פני הבית ואמרינן (ב"מ פז:) אין הטבל מתחייב עד שיראה פני הבית, וכ"ת דמיירי הכא בגת העומד בבית והכנים שם הענבים א"כ איך יוקבע שוב למעשר כדאמר גבי תבואה שהכניסה במוץ שלה וי"ל דלעולם אימא לך דמיירי בגת שבשדה וה"ק קולט מן הגת ויכניסנו לבית וישתה שכל זמן שלא ירד לבור לא נגמרה מלאכתו ואין ראיית פני הבית מתחייב במעשר אלא בדבר שנגמרה מלאכתו, אבל ודאי לא יקה מן הבור ויכניסנו לבית וישתה. ואיבעית אימא לעולם מיירי בגת שבבית ולא דמי לתבואה שאין דרכה להכניסה לבית במוץ הלכך כי הכניסה במוץ תו לא מיקבע למעשר אבל יין שדרכו להכניסו בענבים ושם נעשה גרנו ודאי בעשיית גורן שלו נקבע וראיה מקישואין ודילועין דאמרינן (ב"מ פה:) דמשיפסו בבית הוי גמר מלאכתן למעשר ואע"פ שהכניסה בפקס שלהם] ומן הצינור (מקום דרך מרזב המקלה היין לבור) ושותה, ש"מ קיפוי דבור קאמרינן (מדקתני ואע"פ שקפה קולט מן הגת, דאי בחביות מה ענינו אצל גת) ש"מ.

והתני רב זביד בדבי רבי אושעיא (במתני' דבי ר' אושעיא) יין משירד לבור ויקפה, ר"ע אומר משישלה בחביות [לשון השולה דגים מן הים (הולין סג.) משישלה היין מן הבור להנתן

גרגותני גופה במאי קא מיתסרא, בנצוק
 (קילוח היורד מגרגותני לבור ומחבר הגרגותני
 ליון נסך שבבור) ש"מ נצוק חיבור [ולקמן] (עב):
 פלגי בה כתבו התוס', וא"ת א"כ מה שבגת היה לנו
 לאסור מטעם נצוק וי"ל דשאני הכא דהוי נצוק בר נצוק
 דמגת לגרגותני הוי נצוק אחד ומגרגותני לבור נצוק שני,
 ומכאן פסקו הריב"ז והרשב"ם ור"ת בשם רש"י דאפי'
 למ"ד דנצוק חיבור מ"מ נצוק בר נצוק כי הכא אינו
 חיבור. וא"ת והא אין כאן רק נצוק אחד דכיון
 שהגרגותני עשוי נקבים נקבים א"כ נופל בודאי מן הגת
 לבור (בלארה יסירה) וי"ל דכיון דנקבי הגרגותני אינם
 עשויים ביושר אלא מן הצדדין א"כ לאו חד נצוק הוא.
ומעשה בא לפני רש"י בעובד כוכבים ששפך יין מן
 הקנקן לכוס שאז נאסר היין שבכוס משום דמאי דנפיק
 לבראי גזרו ביה רבנן כדלקמן (עב): והיין שבקנקן נאסר
 נמי מטעם נצוק ואח"כ משך ישראל יין מן החבית לקנקן
 והתירו רש"י ונותן מעם משום שהיין שבקנקן אינו נאסר
 אלא מטעם נצוק וא"כ הוי היין שבחבית נצוק בר נצוק.
והריב"ם היה דוחה ראיה זו כי לעולם אימא לך נצוק בר
 נצוק חיבור, והא דלא אסרינן הכא יין שבגת משום נצוק
 היינו מעמא דמה שבגת אינו נקרא עדיין יין ואינו נחשב
 אלא כמאי בעלמא תדע דהא אינו נאסר במגע עובד
 כוכבים וא"ת אם כן גם אותו שבגרגותני אמאי אסור
 שאינו נקרא עדיין יין לפי משנה ראשונה דאמרינן עד
 שירד לבור דלדידה קיימין השתא וי"ל דלא דמי כי מה
 שבשולי הגרגותני מתחתיו הוי בכלל מה שבבור להיות
 יין גמור ולכך יאסר מטעם נצוק וכ"ש דאי נגע ביה עובד
 כוכבים דהוי נאסר כמגעו, וא"ת א"כ מנא ליה לתלמודא
 דנאסר הגרגותני מטעם נצוק דלמא נאסר מטעם דנגע
 ביה עובד כוכבים בגרגותני מתחתיו בקילוהו וי"ל דא"כ
 ה"ל לרב הונא לפרושי במילתיה אבל החזיר גרגותני
 שנגע בו עובד כוכבים לגת אסור ומדלא מפרש ליה
 פשיטא ליה לתלמודא דמטעם נצוק קאמר. **ועוד קשיא**
 לפי מה שפירש במתניתין גבי והשאר מותר שאינו
 נאסר כמגע רק מה שבבור, א"כ היאך נזכיה מכאן
 דנצוק בר נצוק אינו חיבור, דלמא לעולם חיבור, ושאני
 הכא משום דודאי אין לגרגותני לחבר מה שבגת לבור
 כיון שיש לו דין בפני עצמו שהרי אינו בכלל מה שבגת,
 דגרגותני אסור כנגיעת עובד כוכבים בבור ומה שבגת
 אינו נאסר כמגע עובד כוכבים, אבל לפירוש רשב"ם
 שפירש מה שבבור נאסר בלא נגיעת עובד כוכבים
 מטעם כחו של עובד כוכבים כוונה ומיהו אותו שבגת
 אינו נאסר מטעם כחו של עובד כוכבים כוונה כיון
 שאינו נקרא עדיין יין וגם הקילוהו שביין גרגותני עד הבור
 אינו נאסר מחמת כחו תדע דאם לא כן היכי מוכיח
 דהגרגותני נאסר בנצוק דלמא מטעם כחו של עובד
 כוכבים הוא אלא ודאי אין כח העובד כוכבים אוסר אלא
 מה שבבור דוקא מיהו מטעם נצוק אסרינן מה

(הקשו התוס', וא"ת אמאי לא נקט רביעי לפי משנה
 אחרונה וי"ל דתנא דמשנה ראשונה דמשנה אחרונה
 חד השיב ליה דמשנה אחרונה נמי התחיל לימשך קובעו
 למעשר). **פסק הש"ע** איזהו גמר מלאכת
 היין, משיניחנו בחבית וישלה החרצנין והזנין
 מעל פי החבית. אבל כשהוא בתוך הבור,
 כשיגביהנו להעמידו בחבית, שותה עראי
 וקולט מן הגת העליונה ומן הצנור מכל מקום,
 ושותה יו"ד (שלא, פו). **כתב הכסף** בגמ' בעי אי האי
 קיפוי דבור או דחבית ופשט דהוי קיפוי דבור. ויש לתמוה
 על רבינו שכתב דהוי קיפוי דחבית, ע"ש מה שיישב.

מה שבבור אסור והשאר מותר' אמר רב
 הונא לא שנו אלא שלא החזיר גרגותני לגת
 (הוא סל גדול שקשור בצנור והיין יורד מן
 הצנור לתוכו ומתוכו לבור כדי לסנן היין מוזנין
 וחרצנין) אבל החזיר גרגותני לגת אסור [אף
 מה שבגת כתבו התוס' פירוש אף מה שבגת] (ענניס
 ויין) מפני מיפות יין שבגרגותני המתערב בגת. וא"ת
 והלא מסתמא יש בגת יותר משישים מטיפת יין
 הגרגותני ואמרינן לקמן (סו). חמרא חדתא (יין חדש)
 בעינבי (ענניס) רבא אמר בנותן מעם (כצ"ל ס"ל דאף
 שטעמם שוק, כדי לקבוע אם לינו כמין זמינו או כמין זשאינו
 מינו הולכים אחר הטעם, וכאן שמס שונה זה שמו יין' זה שמו
 'ענניס', ולכן לינו כמין זשאינו מינו שמתצטל זשאיס. **וללל**
כאביי דס"ל שאף לשמס שונה הולכים אחר הטעם, והכי
 טעמם שוק, ולכן הוי כמין זמינו שאוסר זמשהו) וקיימא לן
 כרבא לגבי אביי. וכי תימא כיון דבגת נמי איכא יין עם
 הענבים וה"ל מין במינו דבמשהו ולא במיל, אכתי תיקשי
 לימא סלק מינו דהיינו יין כמי שאינו, ושאינו מינו דהיינו
 הענבים שבגת רבה עליו ומבטלו כדס"ל נמי לרבא
 בחולין (ק) גבי התיכות של דג טמא. וי"ל דס"ל כאביי
 דאמר חמרא חדתא בעינבי במשהו (כיון שטעמם שוק)
 ולית ליה נמי סלק את מינו כמי שאינו. **עוד י"ל** דמייורי
 הכא כגון שיש הרבה יין ביחד בגת (כלל ענניס) והוה
 ליה מין במינו במשהו ואפי' לרבא אסור. **והשתא צ"ע**
 דלפירוש ראשון דאמרינן דאית ליה כאביי אין לפסוק
 כוותיה, וכשאנו מחזירין בשוגג גרגותני לגת יש לבטל
 יין הגרגותני בעינבי דגת דאנן סבירא לן דבתר שמא
 אזלינן. וא"ת לפר"ת דמפרש לקמן (עג). סתם יין נסך
 בשישים כשאר איסורין שבתורה (אפי' מין זמינו) אם לא
 נודע שנתנסך לעבודת כוכבים א"כ למה יאסור החזרת
 גרגותני דמסתמא יש שישים כחרצני הגת ממה
 שבגרגותני, ואפילו אם יסבור כאביי יהא מותר וי"ל דרב
 הונא כרב רביה ס"ל דאמר בחולין (ק). דס"ל כרבי יהודה
 ואומר מין במינו במשהו ככל איסורין שבתורה.]

כתוספות דסתם יינם אם לא נודע שנתנמך בס' כשאר איסורין שבתורה) יו"ד (קבגכ).

ההוא ינוקא דתנא עבודת כוכבים בשית שני (בן שש שנים) בעו מיניה מהו לדרוך עם העובד כוכבים בנת ופתבו התוס' יש לדקדק מדלא שאלו מהו לדרוך עובד כוכבים עם ישראל משמע שהגת של עובד כוכבים ולא להתיר בשתיה שאלו אלא לענין היתר הנאה קא מיבעיא ליה ומויירי נמי בדצייר ליה לדידה כמו שמפרש, והכי קא מיבעיא ליה אי ניסוך דרגל הוי ניסוך וליאסר בהנאה אי לא, וצ"ל שע"י מעשה שאלו דאי לפסוק הלכה שאלו היה לו להשיב אין דורכין כמשנה אחרונה אלא ודאי על מעשה שאלו ופשט לו כמשנה אחרונה כדפרישית. וא"ת כיון שהגת התחיל לימשך א"כ הוי יין גמור לפי משנה אחרונה ולמה לא יאסר יין הגת בהנאה למ"ד נצוק בר נצוק חיבור ע"י יין חבור שהוא אסור בהנאה וצ"ל דנצוק כי האי שאין העובד כוכבים נוגע עתה בכור ואינו עוסק אלא בדריכה לא אסרו בהנאה, תדע דאמרינן לקמן (עד.) יין ביין ימכר לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו אלמא אפי' נתערב לגמרי לא אסרינן בהנאה, אבל ודאי אי נגע בסוף הקילוח הוי כאילו נגע בעליון ואסור בהנאה? אמר להו דורכין עם העובד כוכבים בגת. והא קא מנסך בידיה (ומשנה אחרונה קתני חזרו לומר אין דורכין דס"ל כרב הונא דמשתתחיל לימשך הוי יין)? דציירנא להו לדידה. והא קא מנסך ברגל? ניסוך דרגל לא שמיה ניסוך.

ההוא עובדא דהוה בנהרדעא (פתבו התוס', אומר ר"י דלא הוה ממש דומיא דעובדא דינוקא, דההוא ינוקא לא הוה שקיל ופרי אלא למישרא ליה בהנאה כי חבור היה של עובד כוכבים ולא שרי אלא בהנאה ושמאל להתיר אף בשתיה קאמר לפי שהחבור היה של ישראל אלא דומיא דידהו הוה דהוה הניסוך רק ברגל) דדשו ישראל ועובד כוכבים לההוא חמרא, ושהייה שמואל תלתא ריגלי (שהיו מתקבצין לשמוע דרשה הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג).

מ"ט, אילימא משום דקסבר [דף נז ע"א] דאי משכחנא תנא דאסר כרבי נתן (יין בהנאה במגעו של עובד כוכבים אע"פ שלא נסכו לעבודת כוכבים דניסוך לא הוי אסור בהנאה אלא על ידי שכשוך פתבו התוס', תימה הא איכא תנא דמתניתין (ס): דקתני מדדו בקנה ימכר משמע הא ביד אסור בהנאה וצ"ל דמתניתין ה"ה דביד שרי בהנאה

שבגרותני דהא אמרינן לקמן (עב): בגואי דמנא לא גזור רבנן הני מילי למ"ד נצוק אינו חיבור, אבל למ"ד נצוק חיבור נאסר מה שנשאר בגואי דמנא וא"כ מ"ש גרותני מגת ליאסר בנצוק אלא לאו ש"מ נצוק בר נצוק אינו חיבור. ויש לפרש דברי רב הונא הכי לפירוש זה לא שנו אלא שלא החזיר גרותני לגת כי אז מה שבכור אסור ולא העליון שנגע ע"י הקילוח כי הגרותני מפסיק והוי נצוק בר נצוק אבל החזיר גרותני לגת אסור העליון ע"י תערובתו של התחתון, ולפי זה א"צ להזכיר מגע עובד כוכבים כלל לא כאן ולא במשנתנו.

מעשה בא לפני רבי מנחם וצ"ל בחבית שכלה היין עד הברזא והגביה העובד כוכבים לכדו החבית ובאותה שעה משך ישראל את הברזא וקילח היין בקנקנו של ישראל והתיר יין הנשאר בחבית ואסר אותו שיצא לחוץ דהכי אמרינן לקמן (עב): המערה מחבית לבור קילוח היוצא מחבית ולמטה אסור ומוקמינן לה בעובד כוכבים המערה ופרכינן אי הכי אפי' דגוה דדנא נמי ליתסר ומשני דכה דעובד כוכבים דרבנן ההוא דנפק לבראי גזרו ביה רבנן דבבית לא גזרו ביה רבנן הלכך שרי מה שבתוך החבית. וא"ת הא אמר רב הסדא לקמן (עב): כי בייליתו חמרא קמיפו קטופי ולא בקילוח אלמא משמע דאי נפיק בקילוח הוה אסור יין הנשאר בחבית ע"י נצוק הא לא קשיא דהתם שפיר דהיין שבכלי העובד כוכבים היה יין נסך גמור התם ודאי אי לא מקמיף קטופי נאסר היין שבתוך החבית ע"י נצוק שהקלוח מקלח תוך יין נסך שהוא בכלי של עובד כוכבים, אבל הכא שהיין שבתוך הכלי אין בו איסור יין נסך גמור אלא מכח עובד כוכבים, לא נאסר ההוא דלא נפיק לבראי מטעם נצוק שנתחבר ליין הנאסר ע"י כה עובד כוכבים דלא הוי נצוק ליין נסך ממש. עוד הקשו התוס' תימה אין ה"נ דבהדיא אמר רב הונא (עב). נצוק וקטפרס חיבור ליין נסך ואומר ר"ת דרב הונא הדר ביה ומכח ראייה זו פסק שגם חד נצוק אינו חיבור כמו שנפרש לקמן א"ה?

כדתני ר' חייא שפחסתו צלוחיתו [לקמן (עב)]. ה"נ שפחסתו בורו [שנתמלא חבור עד שהגיע היין וטפח בשולי הגרותני כמו פחסה בפניה דכל הצלמים (לעיל מב)]. פסק הש"ע גת שהיא סתומה ומליאה, דלא שייך בה המשכה, וירד ממנה יין וחרצנים ביהד לתוך סל שלפני הגת שהיין מסתנן בו, אין על מה שבגת תורת יין אלא על מה שבסל בלבד, ואם נגע עובד כוכבים בסל, נאסר. ואם החזירו לגת, נאסר מה שבגת משום תערובת יין שבסל שנתערב בו. ואם יש בחרצנים וזנים שבגת ס' כנגד יין שנפל בו מהסל, מותר (באר הגולה כדעת ר"ת שם

שמוא יגע בידים וינסך, ואפילו היה כפות... יו"ד (קכג,בא). ג. כיצד היא הנגיעה שאוסר בה העובד כוכבים היין בהנאה, שיגע בידו או ברגלו (הנה וי"א דאם נגע ברגלו אינו אוסר בהנאה, דאין דרך נסוך בכך) או בדבר אחר (שבידו), וישכשך, אפילו בפיו, כגון ששתה ממנו או שמציץ במניקת בחבית והעלהו לפיו, כל היין אוסר בהנאה... יו"ד (קכד,יא).

ההוא עובדא דהוה בבירם, דההוא עובד כוכבים דהוה קא סליק בדיקלא ואייתי לוליבא, בהדי דקא נחית נגע בראשה דלוליבא בחמרא שלא בכוונה שרייה רב לזבניה לעובדי

כוכבים וכתבו התוס' ולפי גירסא זו חשבינן מגע עובד כוכבים על ידי דבר אחר כמו מגע עובד כוכבים בגופו, ולפי דהוה ליה הכא שלא בכוונה שריא בהנאה ובהכי ניהא דמדמו ליה רב כהנא ורב אסי לתינוק בן יומו וכן לקמן (נה): דפריך והא קנגע בנטלא פירוש שאב היין מן הגיגית בנטלא ונגע ע"י הנטלא והוה לו מגע עובד כוכבים ע"י דבר אחר שלא בכוונה דאסור בשתיה כמו נגע ברישא דלוליבא וכן לקמן נמי (ס): גבי כל שבזב טמא פירוש כגון אם נגע עובד כוכבים ביין בידו בין בקנה עושה יין נסך דדומיא דהכי בזב מטמא אלמא חשיב מגע עובד כוכבים ע"י דבר אחר כמו מגע עובד כוכבים בגופו, כל שבזב טהור בעובד כוכבים אינו עושה יין נסך פירוש כמו זריקה ופריך עלה מההיא דנטל חבית וזריקה בחמתו לבור דהכשירוהו בחמתו אין שלא בחמתו לא אע"פ שעל ידי זריקה היא ומסיק דקאזיל מיניה ומיניה ופירש רש"י שהיה מתגלגל עד סמוך לבור ולא הוי זריקה ממש הלכך שלא בחמתו לא דהוי מגע על ידי דבר אחר. וקשיא לפי זה חדא דדבר תימה הוא

לומר דחשבינן מגעו ע"י דבר אחר דלא הוי אלא שלא בכוונה כמו מגעו בגופו שלא בכוונה ליאסר בשתיה, וכל ההלכות מוכיחות לקמן דשרי אף בשתיה מדמתרין לקמן גבי פירכא דנטלא בעובדא דר' יוחנן ור' יוסי לא צריכא דמוריק ארוקי פירוש והוה ליה כחו שלא בכוונה ולא גזור אף לשתיה, ועוד קשיא דהיכי הוה סלקא דעתך דרב כהנא ורב אסי לאסרו אף בהנאה הא מתניתין היא מדדו בקנה דאפילו לרבנן ימכר ואע"ג דהוי התם מגע ע"י דבר אחר בכוונה, מיהו הא לא קשיא דשמוא היו סבירי דרב אית ליה כר' נתן דאמר מדדו ביד אסור בהנאה והשבי נמי מדידה דקנה או נגיעה דקנה כמו מדידה או נגיעה דידו ואע"ג דכמדידה איכא כוונת מגע ובנגיעה ברישא דלוליבא ליכא כוונת מגע מ"מ היו סבורים דאין לחלק לר' נתן בין שלא כוון לנגוע ובין בלא כוונת ניסוך דדא ודא אסר ר' נתן בהנאה ורב השיב להם אימר דאמרי אנא בשתיה בהנאה מי אמרי פירוש ואפי' ר'

והא דקתני בקנה היינו משום ר"ש דשרי בשתיה ולא שרי אלא בקנה) אוסריניה אפי' בהנאה, דתניא מדדו (עובד כוכבים ליינ של ישראל בין ביד שהכנים ידו וזרועו לתוכו לשער כמה יין יש בו כמו שעושוין בקנה) בין ביד בין ברגל ימכר (דכיון דלא נתכוין לנסך) ר' נתן אומר ביד אסור, ברגל מותר. אימר דאמר ר' נתן ביד, ברגל מי אמר וכתבו התוס', יש שהיו רוצים למחוק 'אימור' גי' סב"ח דמדקאמר לשון אמר משמע שלא פירשו בדבריו (ר' נתן לא כתב פ....) דאית חילוק בין יד לרגל וליתא דהא ודאי שפירשו בדבריו (סהלי להלוא אמר 'ציל אסור כנגל מותל'). ור"י מיישב הגירסא דמתחלה היה סובר דלהכי אוסר ר' נתן מדידה דיד משום דגזר אטו שכשוך דיד אבל מדידה דרגל מותר דליכא למיגזר אטו שכשוך דיד מיהו בשכשוך דרגל אסר דגזר אטו שכשוך דיד, ודריכה דרגל אסורה דחשבינן לה כשכשוך דרגל, ודהי אימור דא"ר נתן ביד פירוש ושם גזר מדידה אטו שכשוך, ברגל מי אמר דשם לא יגזור כלל, ואפי' שכשוך דרגל נמי שרי דמדמי ליה למדידה דרגל?]

אלא דאי משכחנא תנא דשרי כר"ש דשרי מגע של עובד כוכבים שלא נתכוין לנסך כתבו התוס' פירש רש"י דשרי מגעו שלא נתכוין לנסך אף בשתיה כדקתני מתניתין (ס): נפל לבור ועלה... ימכר ר"ש מתיר פירוש בשתיה דשרי מגעו של עובד כוכבים שלא נתכוין לנסך בשתיה. והקשה הר"ר אלהן דלמא הא דשרי ר"ש בשתיה היינו דוקא נגיעה על ידי דבר אחר כמו מדידה דקנה, אבל נגיעה דגופו כי הכא דדורכו ברגל מנלן דשרי רבי שמעון. וי"ל דסבירא ליה לשמואל אליבא דר"ש דלא חשבינן שכשוך דרגל אלא כמו מדידת קנה היכא שתופסו בידו, דשרי ר"ש אף בשתיה. ועוד יש לומר דסבר שמואל דכל מה שמתיר ר"ש בהנאה שרי נמי בשתיה, וכיון דלא אשכחן דאמר מדידה ברגל בהנאה הוא הדין בשתיה) אישרייה אפילו בשתיה (כדקתני מתניתין נפל לבור ועלה... ר"ש מתיר אף בשתיה). פסק הש"ע א. גת שהיא סתומה ומליאה, דלא שייך בה המשכה, וירד ממנה יין והרצנים ביחד לתוך סל שלפני הגת שהיין מסתנן בו, אין על מה שבגת תורת יין אלא על מה שבסל בלבד, ואם נגע עובד כוכבים בסל, נאסר. ואם החזירו לגת, נאמר מה שבגת משום תערובת יין שבסל שנתערב בו. ואם יש בהרצנים זוגים שבגת ס' כנגד יין שנפל בו מהסל, מותר יו"ד (קכג,ב). ב. אין דורכין עם העובד כוכבים בגת (הנה או גיגית)

לן ביבמות (מו.) לעולם אינו גר עד שימול ויטבול] וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו (אע"פ שנולדו בבית ישראל ולא גדלו בין העובדי כוכבים בעו מילה וטבילה, וכשלא טבלה אמו מתחלה קמיירי, דאי טבלה אמו אינהו למה להו טבילה) רוקן ומדרסן (אפי') בשוק טמא (שאין טומאתן ספק אלא טומאתן ודאית מדרבנן שגזרו על העובדי כוכבים שיהו כזבין לכל דבריהן) ואמרי לה טהור (דמלו ולא טבלו מילתא דלא שכיחא הוא ולא גזור עליהו) יינן, גדולים עושים יין נסך, קטנים אין עושים יין נסך, ואלו הן גדולים ואלו הן קטנים, גדולים יודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה, קטנים אינם יודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה.

קתני מיהת גדולים אין, קטנים לא (פתבו התוס') וא"ת דלישני דאין עושין יין נסך ליאסר בהנאה כמו גדולים, אבל בשתיה מיהא אסרי וי"ל דמדלא מפרש ליה בהדיא ש"מ דאפי' בשתיה לא אסרי. ועוד יש לומר דלישנא דאין עושין משמע בשתיה כי מילתיה דרב דקאמר עושה יין נסך. והקשה הר"ר אלהנן דלישני ליה מלו שאני דהא לגבי טומאה קאמר טהור משום דמילה מועלת ואומר ר"י דשאני טומאה דחשו חכמים להפסד טהרות אבל לענין כל שאר דבריהם קי"ל דאינו גר עד שימול ויטבול?

תרגמה אבני שפחות (דכיון דאצל ישראל גדלו ולא גזרו על יינן בקטנותן).

הא וכן קאמר והקשו התוס' דמשמע דהכי יש לאסור בכני שפחות קטנים ^{גי' סמכ"ס} כמו עבדים קטנים. וא"ת ולישני דכי קתני ז'כין' אגדולים, דהכי הוו בני שפחות גדולים כמו עבדים גדולים? וי"ל דמשמע ליה דקאי אכולהו בין אגדולים בין אקטנים, ועוד דס"ל דמשום גדולים דהן יודעים בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה לא איצטריך למיתני וכן?

ארוקן ומדרסן (הושוו בני השפחות לעבדים הנקחין מן השוק ולא איינן).

הניחא למאן דאמר טמא (איצטריך למתני בני השפחות משום רוקן ומדרסן לאשמועינן דטמא) אלא למ"ד טהור (כיון דעבדים טהור כ"ש אבני השפחות דלגבי יין לא הושוו אהדדי ואיסורי דיין נסך לאו קאי עליהו, למה ליה

נתן נמי יהא מודה בזה כיון דליכא כוונת מגע. מיהו קשיא דרב אדרב דהיכי אסר הכא ברישא דלוליבא בחמרא בשתיה הא איהו פסיק לקמן הלכה כר"ש, ור"ש שרי אפי' כי איכא כוונת מגע כיון דהוי על ידי דבר אחר וכל שכן הכא דליכא כוונת מגע דנשתרי, ועוד קשיא מההיא דלקמן דקאמר דקאזיל מיניה ומיניה פירוש שהיה נוגע בחבית עד שנפל לבור ולפיכך הכשירה בחמתו משום דהוי מגע עובד כוכבים שלא בכוונה ע"י דבר אחר אע"ג דנגע ביה עד נפילתו לבור ואין לדחות דלקמן אינו אוהו בידו אלא עד סמוך לבור ומכאן ואילך זרקה דאין זה לשון מיניה ומיניה, ועוד דאם אינו אוהו כירידתו לבור היכי דייק שלא בחמתו לא פירוש אלא יאסר בשתיה והא ככי האי גוונא כזב אינו טמא. לפך נראה לר"ת גרסת רבינו חננאל והלכות גדולות וכן נמצא בתשובת הגאונים דלא גרס ברישא דלוליבא אלא נגע בחמרא ולהכי אסר ליה רב בשתיה דהוה ליה מגע עובד כוכבים בגופו שלא בכוונה, ולקמן לא גרס והא קא נגע בנמלא אלא והא קא נגע ביה אי נמי נוכל לפרש והא קא נגע ביין שבנמלא שהוא מלא על כל גדותיו אבל אם היה נוגע ביין על ידי נמלא מזה אינו הושש דשרי אפילו בשתיה, והא דתנן מדרו בקנה ימכר שאני התם שמתכוין ליגע ורב כהנא ורב אסי שהיו סבורים דרב אסר מגע עובד כוכבים שלא בכוונה בהנאה סבירי דרב סבר כר' נתן דאסר מדידה ביד, וס"ד דהוא הדין אפילו אינו מתכוין ליגע. וכן פסק ר"ת הלכה למעשה דמגע עובד כוכבים על ידי דבר אחר שלא בכוונת מגע מותר בשתיה].

אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב, והא מר הוא דאמר תינוק בן יומו הוא עושה יין נסך (אלמא לא בעינן כוונה בתבו התוס' פירוש ואסור בשתיה. וא"ת כיון דרב פוסק לקמן כר"ש, מאי שנא תינוק בן יומו מנפל לבור ועלה דשרי ר"ש וי"ל דסבר דבמגע תינוק ושכשכו איכא למיגזר אמו גדול, אבל נפל לבור מוכחא מלתא דאנים לא שייך למגזר מידיו? אמר להו אימור דאמרי אנא בשתייה, בהנאה מי אמרי. פסק הש"ע מגע עובד כוכבים ביין ע"י דבר אחר שלא בכוונה, כגון שהיה יורד מהדקל ובידו לולב ונגע בראש הלולב ביין שלא בכוונה, או שהיה מהלך ונגע בכנף בגדו שלא בכוונה. וכן אם נתכוין ליגע בו ע"י דבר אחר, אלא שאינו יודע שהוא יין, מותר אפילו בשתייה יו"ד (קכד,כד).

גופא, אמר רב תינוק בן יומו עושה יין נסך. איתיביה רב שימי בר חייה לרב הלוקח עבדים מן העובדי כוכבים שמלו ולא טבלו [דקיימא

נסך עד שתשקע עבודת כוכבים מפיחם. וכמה, א"ר יהושע בן לוי עד שנים עשר חדש.

איתיביה רבה לר"נ הלוקח עבדים מן העובדי כוכבים שמלו ולא טבלו, וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו רוקן ומדרסן [דף נו ע"ב] בשוק טמא, ואמרי לה טהור, יינן גדולים עושין יין נסך, קטנים אין עושין יין נסך, אלו הן גדולים ואלו הן קטנים, גדולים שיודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמישה, קטנים שאין יודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמישה. קתני מיהת מלו ולא טבלו אין, מלו וטבלו לא (וקשה על דברי שמואל הסוכר שעל שנים עשרה חלק עדיין עושה יין נסך)?

תרגמה אבני שפחות (פתבו התוס', וא"ת אמאי לא נקיט תרגמה ארוקן ומדרסן ונקט מל ולא טבל דוקא אבל מל וטבל לא ולא קאי מידי איין נסך ויש לומר דניחא ליה לשנויי כשיטה ראשונה). הא וכן קתני? ארוקן ומדרסן. הניחא למאן דאמר טמא, אלא למ"ד טהור מאי איכא למימור? הא קמ"ל עבדים דומיא דבני שפחות (פתבו התוס') נראה דהכי הוה מצי למימר האי וכן כשאר וכן דעלמא מה עבדים גדולים עושין יין נסך אף בני השפחות גדולים עושין יין נסך אלא דניחא ליה לשנויי כפי פירוש שיטה ראשונה) מזה בני שפחות גדולים הוא דעושין יין נסך, קטנים אין עושין יין נסך, אף עבדים נמי גדולים עושין יין נסך, קטנים אין עושין יין נסך, לאפוקי מדרב, דאמר רב תינוק בן יומו עושה יין נסך, קמ"ל דלא (פתבו התוס') השתא חזינן דלהאי לישנא דאמרי לה טהור שמואל לית ליה דרב דאמר תינוק בן יומו... דא"כ לא אתיא הא מתניתא כוותיה אלא אית ליה לשמואל דתינוק בן יומו אינו עושה יין נסך ומותר אף בשתיה וה"ה קטנים שאין יודעיים בטיב עבודת כוכבים, ובן יומו לאו דוקא, ועבדים גדולים אע"פ שמלו וטבלו צריכינן להמתין י"ב חדש להשקיע שם עבודת כוכבים מפיחם. **ופסקו הלכות גדולות** דלא כרב בתינוק בן יומו, ור"ה נמי פסק כשמואל דבעינן שיקוע כדמפרש ריב"ל למילתיה. **ופעם אחת מצא ר"י כתוב בתוספתא הלומדים לפני ר"ת שפסקו דהלכה כשמואל הואיל וסבר ריב"ל כוותיה והלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן וכ"ש לגבי רב ושמואל שאין הלכה כמותם לגבי ר' יוחנן וגם בסדר תנאים ואמוראים כתיבת יד הרב הגדול ר' יוסף טוב עלם פוסק הלכה כמותו בכל מקום וגם ר"ת הביא הרבה ראיות על זה וכולם נראו כ"י סת"ס.** **ועוד פסק ר"ת** כלישנא דאמר רוקן ומדרסן בשוק טהור

למיתנינהו בהדדי, הכי איבעי ליה למיתני עבדים שמלו ולא טבלו רוקן טהור בני השפחות שמלו ולא טבלו יינם גדולים...) מאי איכא למימר (פתבו התוס', וא"ת ואמאי לא משני דקאי וכן אדיוקא והכי קאמר בשוק טהור הא בבית טמא וי"ל דלא מסתבר ליה למימר דקאי וכן אדיוקא, ואע"ג דגבי מל ולא טבל דקא מתרין תלמודא קאי אדיוקא מ"מ לא דמו דקא מיירי בכריתא מענין מילה וטבילה אבל בטמא בבית לא איירי כלל)?

הא קמ"ל עבדים דומיא דבני שפחות, מה בני שפחות מלו ולא טבלו הוא דעושין יין נסך, מלו וטבלו לא, אף עבדים כן (ודאי לענין נסך ערבינהו ומיהו לאו לענין קטנים ולאפוקי מדרב אלא לענין גדולים דקאמר עושין יין נסך ודוקא לא טבלו אבל מלו וטבלו לא **כתבו התוס'**, וא"ת אמאי דחזינן לומר למ"ד טהור דקאי וכן אדיוקא, לישני דקאי ארוקן ומדרסן והכי קאמר וכן בעבדים טהור רוקן ומדרסן בשוק כמו בבני שפחות. וי"ל דמשום הא לא איצטריך למיתני וכן דפשיטא דליכא למיטעי דרוקן ומדרסן טהור לא קאי אעבדים כמו אבני שפחות דא"כ אמאי תנא עבדים כלל אם לא לטהר רוקן ומדרסן בשוק דהא כבר שנית קטנים אין עושין יין נסך לא קאי אעבדים).

לאפוקי מדרב נחמן אמר שמואל, דאמר רב נחמן אמר שמואל הלוקח עבדים מן העובדי כוכבים, אע"פ שמלו וטבלו עושין יין נסך עד שתשקע עבודת כוכבים מפיחם **ופתבו התוס'** אומר ר"י דדוקא בעבדים אמרינן עד שתשקע דאע"ג שצריך להטבילים ולמולם מרצונם כדאמר ביבמות (מח). כשם שאי אתה מל בן איש בעל כרחו כך אי אתה מל עבד בעל כרחו, מ"מ אימת רבו עליו ואינו מתגייר בלב שלם, אבל עובדי כוכבים שמלים וטובלים מרצונם ולדעתם נשתקע שם עבודת כוכבים מפיחם מיד ומותר מגען ביין מיד) קמ"ל דלא. **פסק הש"ע א.** תינוק עובד כוכבים שאינו מזכיר עבודת כוכבים ומשמישה, אינו אוסר יין במגעו אלא בשתיה יו"ד (קכד,א). **ב.** הלוקח עבדים מהעובדי כוכבים ומלו וטבלו, מיד אין מנסכין. ויין שנגעו בו, מותר בשתייה, ואע"פ שעדיין לא נהגו בדתי ישראל ולא פסקו שמות העבודות כוכבים מפיחם יו"ד (קכד,ג).

גופא, אר"נ אמר שמואל הלוקח עבדים מן העובדי כוכבים, אע"פ שמלו וטבלו עושין יין

משכשך אתי לנסכו לעבודת כוכבים אבל בזמן הזה אפי' משכשך ליכא ניסוך ואפי' ר' נתן מודה דשרי בהנאה. ואי' כיון דגזרו על ניסוך העובד כוכבים הוה ליה דבר שבמנין דצריך מנין אחר להתירו וי"ל דלא גזרו אלא על המנסכים וכיון דהשתא לא הוו מנסכים לעבודת כוכבים יש לתלות להיתר וראיה לדבר מדאמרינן (סה.) דרבא שדר קורבנא לבר ששך ביום אידו אמר קים לי כגויה דלא פלח לעבודת כוכבים ואע"ג דגם משא ומתן ביום אידם היה דבר שבמנין ולא הוצרך מנין אחר להתירו להנחו דלא אזלו ומודו כי ודאי מתחלה לא גזרו עליהם. מיהו קשיא סתם יינם היאך נתיר בהנאה כיון שגזרו על סתם יינם משום כנותיהם והא גם עתה שייך זה הטעם וי"ל דמאי דגזרו סתם יינם לאסור בהנאה יותר מפתם ושמןם היינו משום דשכיחי לנסוכי לעבודת כוכבים אבל עתה שבטל ניסוך שאינם יודעים בטיב עבודת כוכבים דיו להיות כפתם ושמןם או כבישולי עובדי כוכבים לאסור בשתיה ולא בהנאה, והמהמיר תבא עליו ברכה).

ההוא עובדא דהוה במחוזא, אתא עובד כוכבים עייל לחנותא דישראל, אמר להו אית לכו חמרא לזבוננ, אמרו ליה לא, הוה יתיב חמרא בדוולא, שדי ביה ידיה שיכשך ביה, אמר להו האי לאו חמרא הוא (בתמיה)? שקליה האיך (האי ישראל) בריתחיה (כלומר לא תשתה ממנו) שדייה לדנא, שרייה רבא לזבוננ לעובדי כוכבים. אפיליג עליה (ולא היו אצלו בעיר להתזוכה עמו) רב הונא בר חיננא ורב הונא בריה דרב נחמן, נפקי שיפורי דרבא ושרו, ונפקי שיפורי דרב הונא בר חיננא ור"ה בר ר"ג ואסרי.

[דף נח ע"א] איקלע רב הונא בריה דר"ג למחוזא (לאחר זמן אחר שחזר בו שהחזירו אביי ע"י תשובות שהשיב לו כדאמרינן לקמן אקפן נחמני שמעתתא ומתנני' ומחוזא הוא מקומו של רבא) א"ל רבא לרב אליקים שמעיה טרוק טרוק גלי (סגור הדלת שמתירא מרב הונא שלא יקפחנו בהלכות על דברי מחלוקתם) דלא ניתו אינשי דניטריה. על (רב הונא) לגביה, א"ל (בעי מיניה) כי האי גוונא (שיכשך עובד כוכבים בינו של ישראל שלא בכוננת ניסוך לעבודת כוכבים) מאי? א"ל אסור אפילו בהנאה (שחזר בו). והא מר הוא דאמר שיכשך אין עושה יין נסך (דקא שרית

דבשל סופרים הלך אחר המיקל ולפי אותו הלשון פליג שמואל אדרב בתינוק בן יומו. ועוד פירשו רשב"ם והריב"ן בשם רש"י שכתוב בתשובת הגאונים כי בזמן הזה אין איסור הנאה במגע עובד כוכבים ביין כי עובדי כוכבים של עכשיו אין רגילין לנסך לעבודת כוכבים וחשובין כאין יודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה והו להו כתינוק בן יומו, ועל זה אנו סומכין לגבות יינות העובדי כוכבים בחובותינו, ועל דבר זה שלח לו ר"י לר"ת הא הוי דמינך ומאבוך ומאחוך משתרי מגע עובד כוכבים ביין לעלמא אפילו בשתיה, דאחך ר' שמואל פסק בשם אבי אמך גי' מסורת פ"ט רבינו שלמה דהעובדי כוכבים בזמן הזה אינן חשובים אלא כתינוק בן יומו ואתה פוסק כתינוק בן יומו כשמואל דאית ליה דאינו עושה יין נסך לאסור אף בשתיה. והשיב לו ר"ת כי התלמיד שכתב נבחה היה לפסוק והם ושלום שלא עלה על לבו אלא ודאי קי"ל כרב באיסורי לגבי שמואל ותינוק בן יומו עושה יין נסך לאסור בשתיה ועובדי כוכבים בזמן הזה ודאי הם כתינוק בן יומו כפסק רבינו שלמה וגם אין הלכה כשמואל בעבדים שמלו ולא טבלו להצריך י"ב חדש להשתקע דהא ברייתא מפקא מיניה ללישנא דאמר טהור דקי"ל כוותיה כיון דקי"ל כרב בההיא דתינוק, וכן היה מנהג בני אשכנז שנוגעים העבדים ביין אחר שמלו וטבלו מיד ואין להקשות מריב"ל דמשמע דקאי כוותיה דריב"ל לא קאי על דברו שמואל לפרש דבריו דהא איהו קשיש מיניה הוה ועיקר דבריו של ריב"ל נאמרו ביבמות (מה): גבי הלוקח עבד מן העובד כוכבים מוגלגל עמו י"ב חדש ותלמודא קבעה הכא לפרושי מילתא דשמואל. מיהו היה ר"י מקשה אף לפי זה הפסק שפסק רבינו שלמה כרב בתינוק בן יומו, א"כ היאך נתיר מגע עובד כוכבים בהנאה ממעם תינוק בן יומו, מה ענין זה לזה והלא מה שאנו מתירים בתינוק איסור הנאה היינו משום שאין בו אפי' כוננת מגע, וא"כ עובדי כוכבים בזמן הזה שמכוונים למגע יאסרו אפילו בהנאה דהא ע"כ קי"ל שהמורה כוננת מגע אף בלא כוננת ניסוך מהיכא דליכא כוננה כלל כדפרישית לעיל גבי רישא דלוליבא לפירוש ר"ת, וחזר ר"ת ואמר דודאי מתוך ההלכות לא מציינו ראיה פשוטה להתיר מגע עובד כוכבים ביין ואף לא סתם יינם בהנאה כי אם למוכרו לאותו עובד כוכבים עצמו כדאמר רב אשי לקמן (נמ): דמשקל דמי מההוא עובד כוכבים דנסכיה שרי מ"ט מיקלייא קלייה או ימכרנו אותו עובד כוכבים לעובדי כוכבים כמו שחיה מוכרו לצורך עצמו. והעיר ר"ת על רבינו מאיר אביו כי פעם נודמן לו יין נסך והפסידו בידים ואעפ"כ לא רצה ר"ת לאסור הואיל ופשט המנהג להתיר והנה לישראל שיהו שוגגים ואל יהו מזידין, ומ"מ לפסך המנהג קצת ראיה שנדמה סתם מגען למודד בקנה דאמרינן ימכר משום דלא נתכוין לניסוך ואפילו אם נדמהו למדדו ביד שרי לרבנן דאמרי ימכר ועד כאן לא אסר ר' נתן במדדו ביד אלא משום דגזר מדידה דיד אטו שכשך דיד ואי קא

בסתם יינם דחמיר טפי ואינו נתבטל בתערובתו אבל כאן זה המשוכשך אין בו כוונת ניסוך, ואיפלוז עליה רב הונא בר חיננא ורב הונא בר ר"ג ואסרי מדמו ליה להאי יין נסך המשוכשך לפלוגתא דרשב"ג ורבנן דאגרדמים דאיתותב רבא מינה וה"ג בספרים ישנים וה"ג ואיקלע ר"ג למחוזא והוא רבו של רבא והלך רבא אצלו לשאול ממנו וא"ל רבא לרב אליקים שמעיה טרוק גלי אחר שאכנס לפני ר"ג דלא ליתו אינשי וליטרדן פירוש כשאשאל ממנו הלכה זו, על לגביה פירוש נכנס רבא לפני ר"ג א"ל כי האי גונא פירוש שאירע מעשה לידי מאי, א"ל אסור בהנאה פירוש על יין המשוכשך השיב לו ואלויבא דברי הכל אמר לו, והאמר הוא דאמר וכי שכשוך עושה יין נסך פי' כשאירע מעשה כזה לידך היית אומר שאין שכשוך עושה יין נסך ליאסר בהנאה ועל מעשים שאמרת כך הוריתי, א"ל כי אמרי אנא לבר מדמי היין המשוכשך דמי דההוא חמרא מי אמרי, כי אתאי לפומבדיתא... ואסר שמואל בטבריא ואסר ר' יוחנן פירוש מעשה כזה בא לפניהם ואסרו היין המשוכשך אבל ודאי השאר לא אסרו דאפילו בסתם יינם פסקינן לקמן כרשב"ג דאמר ימכר חוץ מדמי יין נסך שבו ואיתותב רבא מההיא דאגרדמים מאי לאו בהנאה... דנאסר כל היין מטעם תערובת דקתני בתוספתא (פ"ח) אגרדמים עובד כוכבים שמעם מן הכוס והחזירו לחבית קדה כמינקת ונפלה ממנה טיפה כל שהוא אסור שטיפת יין אסור ואוסרת בכל שהוא והיינו כרבנן דאסרי כל התערובות ומדרבנן נשמע לרשב"ג דאסר מיהא דמי דההוא חמרא וקשיא לרבא שהתיר אף דמי חמרא כדפרישית).

אמר רבא כי אתאי לפומבדיתא (האי מעשה הוה מקמי הך דאיקלע רב הונא למחוזא) אקפן (הקיפני) נחמני (אביי) שמעתתא (בשמועות של אמוראים) ומתניתא (במשניות) דאסיר (לחלוק עלי ולאסור כל יין החביות).

שמעתתא, דההוא עובדא דהוה בנהרדעא ואסר שמואל, בטבריא ואסר רבי יוחנן, ואמרי ליה לפי שאינן בני תורה (הא דאסר שמואל ורבי יוחנן לבני טבריא ונהרדעי לאו משום דאסור אלא אחמורי אחמירו עלייהו לפי שאינן בני תורה) ואמר לי (אביי) טבריא ונהרדעא אינן בני תורה (בתמיה) דמחוזא (לנטי העיר מחוזא ששאלוך) בני תורה (בתמיה, והיא כן לאסור להם)?

מתניתא, דאגרדמים (אדם הממונה לשמור המדות במצות המלך שלא ישקרו בהם וטועם היין ונעשה סרסור ביניהם. אגרדמים גרסינן

לזבוני לעובדי כוכבים)? אימר דאמרי אנא לבר מדמיה דההוא חמרא, דמי דההוא חמרא (דהוה בדוולא) מי אמרי (מודינא ביה דצריך להוליך דמיו לים המלח ודמי שאר היין שבחבית מותר ומשום כיסופא קאמר הכי אבל איהו כוליה שרי כתבו התוס' עובדא הוה בתר דהחזירו אביי ע"י תשובות שהשיב לו ולהכי קאמר כי אמרי לבר מדמי דההוא חמרא והיינו לבתר דאהדריה אביי אבל הוא התיר הכל ומחמת כיסופא הוא דקאמר הכי וכן ודאי צריך לפרש לפי גירסא זו דאי סלקא דעתך דאיהו נמי אסר דמי היין המשוכשך והתיר השאר א"כ מאי הוה פריך ליה אביי משמואל ור' יוחנן דאסרו והא אינהו לא אסרו אלא דמי היין המשוכשך דסבירא להו (עד.) כרשב"ג דאמר ימכר כולו לעובד כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו אלא ודאי בתר דאהדריה אביי קאמר הכי וגם פירש רש"י לקמן בההיא דאגרדמים דמיידי בהחזירו עובד כוכבים לחבית דאי ס"ד דהחזירו ישראל לחבית והאי דקא אסר ליה לכוליה היינו משום ההוא פורתא דאיערוב א"כ מאי פריך מינה לרבא לימא ליה אנא דאמרי כרשב"ג דאמר לקמן ימכר חוץ מדמי יין נסך שבו וקיימא לן הלכתא כוותיה. ועוד פי' רש"י דאמר להו רבא טרוק גלי שהיה מתיירא מרב הונא שלא יקפחנו בהלכות על דבר מחלוקתו על רב הונא לגביה ובעי מיניה כי האי גונא... **ותשובות יש על גירסא זו ופירושה**, חדא שהיה לו להקדים ההוא עובדא דאביי דבסמוך כיון שעל ידו חזר בו, ועוד דבר תימה הוא שיאמר רבא טרוק גלי שלא יבא רב הונא החולק עליו להתווכח עמו כי אע"פ שחזר בו מ"מ היה לו לשמוע מה יאמר, ועוד דהוה ליה למימר למימר אפ"ה על לגביה כלומר דחק ונכנס ועוד קשיא לשון דלא ליתו אינשי ולטרדן דה"ל למימר דלא ליתו האי גברא ולטרדן, ועוד מי כסיפא ליה מילתא לומר טעיתי בהדיא וחזר אני בו הרי בכמה מקומות מצינו שהיה אומר דברים שאמרת לפניכם טעות הן בידי, ועוד מה שפירש אגרדמים דמיידי כשהחזירו עובד כוכבים דאי כשהחזירו ישראל לימא ליה אנא דאמרי כרשב"ג ומאי הוה משני ליה הא רשב"ג לא שרי דמי יין נסך שבו ואיהו שרא הכל, ועוד מאי הוה מוטיב ליה מההיא דאגרדמים לישני ליה שאני התם דהחזירו עובד כוכבים ואילו רבא שרא בהחזירו ישראל, ועוד דמשמע מתוך פירושו שהחזירו עובד כוכבים ונאסר מטעם החזרה דחשיבא ליה כמגע ובתוספתא תניא מפני שטיפת יין אסורה ואוסרת בכל שהוא אלמא משמע שהאיסור בא מחמת הטיפה המשוכשכת ואפילו החזירו ישראל נמי אסור. **לכך פירש ר"י שריה**

רבא לזבוני לעובדי כוכבים אפי' ליין המשוכשך משום דשכשוך גרוע הוא שלא נתכוון לשכשך לניסוך אלא לשאול אם יש שם יין וכיון שנתערב נתבטל שם לגמרי והא דאסר רשב"ג (עד.) לכל הפחות דמי היין היינו דוקא

ישראל לבקש יין, ופשט ידו כשהוא מחפש ונגע ביין ושכשכו, נאסר בהנאה. ואם נתערב באחר, דמי היין המשוכשך אסור בהנאה והשאר מותר בהנאה. אבל אם הושיט ידו לחבית, כסבור שהוא של שמן, ונמצא של יין, מותר בהנאה יו"ד (קכד,יב).

רבי יוחנן בן ארזא ור' יוסי בן נהוראי הוו יתבו וקא שתו חמרא, אתא ההוא גברא, אמרו ליה תא אשקינן, לבתר דרמא לכסא אינלאי מילתא דעובד כוכבים הוא, חד אפר אפי' בהנאה, וחד שרי אפי' בשתייה.

אמר רבי יחושע בן לוי מאן דאסר שפיר אסר, ומאן דשרי שפיר שרי. מאן דאסר [דף נח ע"ב] מימר אמר (האי עובד כוכבים בדעתיה) סלקא דעתיה דרבנן כי הני (חשיבי) שיכרא קא שתו [בתמיה], אלא ודאי חמרא הוא ונסכיה לעבודת כוכבים ואע"ג דמוקמינן דמוריק אורוקי אפ"ה חיישינן דלמא נגע ונסך ואנן הוא דלא רמינן אדעתין למיחזי דבישראל הוה מחזקינן ליה התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו משמע מתוך פירושו דבהרקה לבד לא מנסך ליה ליאסר בהנאה, וגם ר"ת כתב דבמוריק אורוקי אינו אסור בהנאה. וקשה דהא במסקנא דמילתא לקמן בסוף פירקין כתוב ברוב הפירושים כהו של עובד כוכבים כגון דמוריק אורוקי הכיר בו שהוא יין אסור בהנאה מדרכי יוחנן בן ארזא, אלמא בההוא עובדא דהכא מטעם כהו ולא משום חשד מנגע, ולקמן (ס.) נמי עובד כוכבים אדנא וישראל אכובא חמרא אסור ופי' רש"י אסור אף בהנאה מידי דהוה איין שמוזג עובד כוכבים ועוד אדרכה ככי האי גוונא ע"י הרקה היו מנסכין שהיו מעריין יין לספלים. וי"ל דמה שהוצרך לפרש נגע היינו לאסור אף מה שבפנים שלא עירה עדיין דהא אמרינן לקמן (עב:) גבי עובד כוכבים המערה דנפיק לבראי דמנא גזרו ביה רבנן דגואי דמנא לא גזרו ביה רבנן ור"י פי' ונסכיה שהריקו ככוונת ניסוך] אלא ודאי האי חמרא הוא ונסכיה. מאן דשרי שפיר שרי, מימר אמר (האי עובד כוכבים) סלקא דעתך דרבנן (כשרים) כי הני חמרא קא שתו, וא"ל לדידי תא אשקינן (בתמיה) אלא ודאי שיכרא הוא קא שתו, ולא נסכיה. והא קא חזי? בליליא. והא קא מרח ליה? בחדתא (יין חדש אין לו ריח). והא קא

ב'מ' בתורת כהנים אמרינן איפת צדק והין צדק יהיה לכם מנה לך אגרדמים על ככה) עובד כוכבים שקדה במינקת (שנקב את מגופת החבית במינקת והעלה את היין דרך המינקת והוא קנה חלול המוציא ומעלה היין עד פיו וטועמו התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו דלמה לי העלה אפי' בלא העלה נמי ליתסר בהנאה כיון שנגע (ע"י שקלה במינקת נגע זיין לך המינקת) דלא דמי האי כלל למדדו בקנה דהתם לא נתכוין לשכשוך כלל אבל הכא שנתכוין לשתייה ליתסר בהנאה, ועוד היכי סלקא דעתיה דרבא לאוקומה בשתייה א"כ למה לי העלה אפילו בלא העלה נמי יאסר בשתייה אם לכל הפחות תדמהו למדדו בקנה דמתניתין, ודווקא הוא להעמיד הברייתא כר"ש שאין הלכה כמותו. ונראה פירוש רשב"ם בשם רש"י שמינקת הוא קנה חלול שמניחין בעת הכציר בפה החבית וראשה חוץ לחבית וכשהיין תוסס ועולה דרך הנקב אינו נופל לקרקע ולאחר שגמר תסיסתו אין נוטלין אותו אלא משוין אותו לחבית וסותמין פי החבית ופי המינקת וכשרוצה לפתוח קודדין במינקת ומוציין ומעלה היין (נמלא שעל סהעלה את היין, אין נוגע זיין). מיהו אם נפשך נוטה להעמיד פירוש רש"י נאמר שכן דרך כשקדה שלא נגע הקנה ביין אלא כשרוצה להעלות היין מצד החבית עד שיגיע היין במינקת ולכך צריך העלה) והעלה, או שמעם מן הכוס והחזירו (עובד כוכבים בחבית) לחבית, זה היה מעשה ואסרוהו, מאי לאו בהנאה (ואע"ג דשלא בכוונת ניסוך הוי האי מנגע, ולא יתכן לומר והחזירו ישראל בחבית ותיהוי תיובתיה האי דקאסר ליה לכולה חבית משום האי דאיערב ביה דא"כ אמאי תיובתא לימא ליה אנא דאמרי כרשב"ג דאמר לקמן ימכר כולו חוץ מדמי יין נסך שבו דקיימא לן הלכתא כוותיה)?

לא, בשתייה. אי הכי, ליתני ימכר (כי היכי דקתני סיפא) כדקתני סיפא חרם (משוגע ובעל מריבות וממהר לעשות שלא בכוונה) עובד כוכבים שהושיט ידו לחבית, וכסבור של שמן היא ונמצאת של יין, זה היה מעשה ואמרו ימכר (דהואיל דסבר של שמן היה ליכא למיגזר שמוא נתכוין לנסך אבל קדה במינקת דיודע דיין הוא חיישינן שמוא ניסך לעבודת כוכבים)? תיובתא דרבא תיובתא. **פסק** הש"ע עובד כוכבים שנכנס לבית או לחנות

כוכבים) מהו? א"ל, ואימא מזוגו? א"ל, אנא כדכתוב קאמינא שְׁבַתָּה שְׁבַתָּה מְסַכָּה יִינָה [כתבו התוס' ואע"ג דכתיב נמי 'אל יחסר המזוג' הויה מזוגה ביין עצמו אבל מסיכה הוא תיקון מים ביין. עוד כתבו התוס' כתב ר' יצחק אור זרוע בזמן הזה עובד כוכבים ששכשך ביינו של ישראל מותר למכרו לעובדי כוכבים דלא בקיאי בשכשוך כדפרישית לעיל אבל בשתיה אסור ודוקא שלא נתכוין ליגע כדי להכעיס לישראל ולהפסידו, אבל אי חזינן לדעתיה דעובד כוכבים שנוגע ביינו של ישראל כדי להכעיסו ולהפסידו הויה שרי אפילו בשתיה דכהאי גוונא לא גזרו רבנן, והיכא דזרק ליה העובד כוכבים החפץ לבור כדי להכעיס ואפילו אזיל מיניה כגון שתפס בו מותר בשתיה, וכן איתא בתשובת רב היי בר נחשון גאון ובפסקי ריב"א וכן מוכח הסוגיא קרוב הדבר בעיני דאפי' אם נגע העובד כוכבים בידו להכעיס מותר בשתיה וכ"כ בתשובה פעם אחת היה בורו של ישראל מלא יין ובא אנם אחד ונתן ידו לתוכו להכעיס והיה שם זקן אחד ירא שמים שמופו נהרג על קידוש השם בעוונות הרבים ושמענו שלקח מן היין בכלי ושתה ממנו בפני האנם כדי שלא יהא רגיל לעשות כן לישראל אחר עכ"ל] א"ל לשון תורה לעצמה, לשון חכמים לעצמו. מאי?

א"ל אסור [ואע"ג דלא נגע גזרו רבנן בכחו לאסרו בשתיה משום הרחקת עבירה אבל בהנאה ודאי לא מיתסר דלא עדיף מנגיעה ע"י דבר אחר שלא בכוונה (לעיל נז). כי ההוא דנגע בלוליבא בחמרא ושריה רב בהנאה] משום לך לך, אמרין, נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב.

רבי ירמיה איקלע לסבתא (כך שם המקום) חזא חמרא דמזוגי עובד כוכבים ואישתי ישראל מיניה, ואסר להו, משום לך לך, אמרין, נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב. אתמר נמי א"ר יוחנן, ואמרי לה א"ר אסי א"ר יוחנן יין שמזוג עובד כוכבים אסור, משום לך לך, אמרין, נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב. **פסק הש"ע** עובד כוכבים שזרק מים לתוך היין, מותר אפילו בשתייה, והוא שאינו מכויין למזוגו, כגון שזרק מים לחבית גדולה או לכוס ולא ידע שהוא יין. אבל אם מכויין למזוג, אסור בשתייה. ואם אינו ידוע אם כוון למזוגה אם לא, מותר יו"ד (קכה,ז).

נגע ביה בנטלא (ס"ד שהיה שואב היין מהחבית בכלי ששמו נטלא ופריך והא נגע ביה בחמרא ע"י נטלא ונהי נמי דלא ידע דחמרא הוא...) וה"ל מוגע עובד כוכבים שלא בכוונה ואסור (הקשו התוס', תימה אי ר' יהושע בן לוי סבר לה כשמואל דשרי תינוק בן יומו ואף בשתיה א"כ הוא הדין מוגע גדול שלא בכוונה ואפילו בידו דהא לעיל מדמי להווא לישראל דלא גרים רישא דלוליבא וא"כ מאי קא פריך דהא שלא בכוונה הוה שהיה סבור שהוא שיכרא. וי"ל דלעיל כי פרכי ליה לרב מתינוק בן יומו בכל שכן קא פרכינן מדאסר בתינוק דאינו בר כוונה כלל כ"ש שיאסר מוגע גדול שלא בכוונה שהרי בר כוונה הוא ויכול לבא לידי ניסוך, אבל ודאי מוגע גדול חמור ואפי' שלא בכוונה ליאסר בשתיה ואפילו לשמואל?) לא צריכא דקא מוריק אורוקי וה"ל כחו שלא בכוונה (שלא ידע שהוא יין) וכל כחו שלא בכוונה לא גזרו ביה רבנן (אפילו בשתיה). **פסק הש"ע** נטל עובד כוכבים כלי של יין והגביהו ויצא היין, אע"פ שלא שכשך, נאסר בשתייה, שהרי היין בא מכחו, ומה שנשאיר בכלי אסור גם כן, משום נצוק (הנה וי"א דלא אסרינן נצוק בכח עובד כוכבים, ומ"מ יש להחמיר אם לא בהפסד מרובה) ואם הוא שלא בכוונה שלא ידע שהוא יין (או שלא הגביה הכלי) הכל מותר אפילו בשתייה. יו"ד (קכה,א).

בעא מיניה ר' אסי מר' יוחנן יין שמסכו עובד כוכבים (שמזוגו שנתן בו מים לתקנו לשתיה שכן דרך יינם חזק כשהיו נותנין אותו בכוס נותנין בו מים לפי שהוא חזק, יין של ישראל שמסכו עובד כוכבים מהו ביארו התוס' שמזוג עובד כוכבים לתקנו בשתיה אסור אף בהנאה ואע"ג דלא נגע משום הרחקת עבירה כדאמרינן לך לך אמרין נזירא... מיהו נמצא בפירוש אחרים של רש"י אסור בשתיה משום הרחקת עבירה אבל בהנאה ודאי לא מיתסר דלא עדיף מנגיעה ע"י דבר אחר שלא בכוונה כי ההוא דנגע ברישא דלוליבא (נז). וגם ר"ת כתב דכל לך לך לא אסרינן בהנאה, ואין נראה גי' דאמרינן בסמוך צא והכרו על יינם משום יין נסך אלמא קנס הוא דקנים להו משום לך לך אמרין, ובסמוך הוא חמרא דמזוגי עובדי כוכבים ושתו ישראל ואסר להו נפרש ואסור אף בהנאה מטעם קנס כדפרישית ואע"ג דלא מפרש ליה בהדיא מ"מ הכי הוא מידי דהוה אמיא דסגדי עובדי כוכבים ושתו ישראל דאסר להו בהנאה משום עבודת

דר' יוחנן היה יודע שלא אסר באותן פירות דוקא. **מיהו הקשה הר"ר אליהו לפירוש ר"ת** מהא דאמרינן בירושלמי דמסכת דמאי מאכילין את עניים דמאי אמר רשב"ג שלח לי ר' יוסי בר רבי אתרוג ואמר לי זה בא מקיסרין ולמדתי ממנו ג' דברים א. שהוא ודאי ב. שהוא טמא ג. שלא בא בידו אחר. **שהוא ודאי** שפירות קיסרין ודאי, פירוש ודאי טבל, שהיו או כולם עמי הארץ או כולם חבירים אלא שהיה ידוע שלא עשרו. **שהוא טמא** שמרכיזין עליו מים והוכשר. **וא"ת** הא תנן בשילהי תוספתא דטהרות דאתרוגים אין מולפין עליהם מים וי"ל ה"מ באותם שמוכרים בעיר אבל בא מדרך רהוקה מסברא זלף עליו מים כדי שלא יכמש עוד י"ל דהני מיילי בשאר ימות השנה אבל בחג מרכיזין עליו מים כדי שיהיה הדר כדתנן בסוכה (מב.). **וא"ת** אי"כ מאי האי דקאמר בתר הכי ויעשר ממנו עליו והיאך יכול לעשר ממנו כיון שהיה סוכות וי"ל דבחולו של מועד מיירי כדאמרינן (סוכה לו:) ר' הנינא מטביל ונפיק. **ושלא בא בידו אחר שאם בא בידו אחר לא היה מודיע לו** שהוא טבל אלא מעשר מן האחר עליו. **וא"ת** ואימא דה"נ הוה שבא בידו אחר, ומה שהודיעו שבא מקיסרין זהו לפי שהוכשר. וי"ל שאם לא שלח אלא בשביל דבר אחד היה לו לפרש ולפי ששני דברים תלוין בו שלח לו סתמא. ופריך בירושלמי ויעשר ממנו עליו פ"י למה שלח לו בטבל ויתתוך ממנו חתיכה אחת למעשר ומתריך ואמר אין דרך בני אדם לשלוח לחבריהם דברים חסירים. ופריך ולא מתניתין היא ר' יוסי מתיר בודאי ובלבד שיודיענו פ"י ולמה דקדק דלא היה בידו אחר דאפילו היה בידו אחר הא מותר לשלוח אתרוג בטבלו מן המתניתין ומתריך אית לך למימר דאע"ג דפליג על רבנן לא הוה עביד עובדא כוותיה פירוש היה ס"ד שלא יעשה הלכה כמותו אלא כחכמים החלוקים עליו כמו שהושב בירושלמי דברכות כמה תנאים שלא היו עושים הלכה כמותם. (ממשך היקושלמי) רבי יוסי בעא קמיה דרבי זירא ולא מפירות המותרות מקיסרי הן, ולא רבי התיר קיסרין בתמיה ומסיק רשב"ג קודם לרבי הוה, משמע שאחר שהתיר רבי קיסרין שוב לא היה בו שום איסור טבל אפי' בודאי דהא ההוא אתרוג ודאי הוה (וקשה שנובאכ כלן, שאחכ סהתי רבי את קיסרין, אין לריך לעשך את האתרוג אפי' ולא, שהכי אורו אתרוג ולאי טבל הוה, ואילו לדברי ר"ת אין חו"ל פטורה אלל מן הסמא). **זנראה לפרש** ולא מפירות המותרין בקיסרין דהתם בירושלמי בפ"ב דמאי אומר אלו המינין האסורין בקיסרי פ"י משום דמאי משום דאלו המינים באלו המקומות רגילין לבא מא"י, והידועים שלא באו מא"י פטורין משום דמאי והייבין משום ודאי כפירוש ר"ת. ופריך והלא אתרוג מפירות המותרין שאין מביאין אותן מא"י אלא בקיסרין עצמו גדל ומודו רבנן דמותר לשלוח ודאי בחו"ל בהודעה ולא נחלקו אלא בטבל בא"י, וא"כ מנלן שלא בא לידו אחר ומשני דעדיין לא הותרה קיסרין בימי ר' יוסי והיו

ר"ל איקלע לבצרה, הוא ישראל דקאכלי פירי דלא מעשרי ואסר להו (דקסבר בצרה היא בצר במדבר בארץ המישור, וכיון דמא"י חייבין פירותיה במעשר) הוא מיא דסגדי להו עובדי כוכבים ושתו ישראל ואסר להו, אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל אדמקטורך עלך זיל הדר (בעוד שבגדיך עליך חזור אצלם והתיר להם ולא תשחה אפילו לנוח מטורח הדרך והתוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו ויפה כוון דאין לפרש שלא תפסיד בגדיך בהוראתך דבשביל שמעית תצטרך לשלם כדאמרינן בסנהדרין (ו.) דהא מוקמינן ליה התם כנשא ונתן ביד, ועוד דהא רשב"ל מומחה לבי"ד הוה ופטור מלשלם] **בצר לאו היינו בצרה** והקשו התוס' והא דאמר רשב"ל במכות (יב.) ג' מעיות עתיד שר של רומי למעות... כסבור שגלה לבצר והוא גולה לבצרה, היינו לבתר דשמעה מר' יוחנן דסבר איהו דבצר לאו היינו בצרה או הודה כי גם במעות זה ימעה שר של רומי בצר לאו היינו בצרה פ"י אלא הוצה לארץ היא ואינה חייבת במעשר ולכך הזקיקו ר' יוחנן להתיר להם. **ומשמע מהבא** דהו"ל לא מיהייב במעשר וכן משמע בחולין (ו.) גבי ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן והתיר ר' בית שאן כולה על ידו משום דהוה סבר דבית שאן מחו"ל היא. **וקשה** דאילו בכל שאר התלמוד משמע דהו"ל חייבת במעשר דקאמר בבכורות (כז.) ובביצה (ט.) תרומת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש, וכן רבה מבטיל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו, וקאמר נמי התם רב טובי הוה ליה גובא דחמרא דתרומה ובנדה (לב.) מעשה היה בפומבדיתא והטבילוה קודם לאמה. **ויש רוצים לומר** דהני מיילי בדגן תירוש ויצהר דבארץ גופה מיהייב מן התורה ולכן בחו"ל גזרו רבנן אבל בשמעתין ובהולין (ו.) מיירי כמעשר ירק דאפילו בארץ נמי לא מיהייב אלא מדרבנן ולכן בחו"ל לא גזרו. **ולא נהירא** דהא גבי צלף נמי דלא מיהייב בארץ אלא מדרבנן אמרינן בברכות (לו.) דחייב אף בחו"ל דקאמר בצלף של ערלה בחו"ל זורק האביונות ואוכל הקפריסין ונימא הלכה כר"ע? **אי** אשמעינן הלכה כר"ע הוה אמינא אפי' בארץ... ולא שמעינן כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל? **אי** אשמעינן הכי הוה אמינא ה"מ גבי מעשר דבארץ גופה דרבנן אבל גבי ערלה... ועוד אמרינן בביצה (יב:) מוללין מלילות ומפרכין בקטניות ביום טוב א"כ מצינו תרומה שזכאי בהרמתה אלמא בקטניות שהוא כשאר פירות מצינו תרומה בחו"ל. **ותירין ר"ת** דהכא ובהולין מיירי בדמאי כדתנן במס' דמאי (אג.) מכוזב ולחלן פטור מן דמאי בדמאי הקילו. **וא"ת** והא דתנן (דמאי ב,א) אלו דברים מתעשרים דמאי בכל מקום הדבילה התמרים החרובים והאורז והכמון, וא"כ לימא ליה ר"ש בן לקיש לר' יוחנן בהני פירות אסרי להו וי"ל

רבים אין נאסרין, הא דיחיד נאסרין ופתבו התוס' צ"ל דמיירי כגון דנבעי מארעיה (כגון זה הוי סל יחיד) וא"ת והא אמרינן בב"ק (פא.). גבי עשר תנאים שהתנה יהושע ומעיין היוצא בתחלה בני העיר מסתפקין הימנו וא"כ היאך הוו דיחיד ואמר ר"י דמיירי במעיין היוצא מעצמו, והכא מיירי בחפר בור א"נ מיירי הכא כגון שכל העיר שלון ותיפוק ליה דהא מחוברין נינהו? לא צריכא, דתלשינהו גלא (פעמים שהם נתלשין הלכך אי דיחיד נאסרין). סוף סוף אבני הר שנדלדלו נינהו, תסתיים דר' יוחנן דאמר אסורות (בתמיה כלומר מי פשטינן מהכא גבי אבני הר שנדלדלו דאיפליגו בהו בני ר' חייא ור' יוחנן דהיינו ר' יוחנן דאסר)? לא צריכא, דטפחינהו (עובד כוכבים) בידיה (מלמטה ותלשן ואח"כ השתחוה להן הלכך יש בהן תפיסת ידי אדם ולא דמו לאבני הר שנדלדלו מאליהם ואי דיחיד נאסרין).

ר' חייא בר אבא איקלע לגבלא ופתבו התוס' מפרש בערוך הר שעיר וכן תרגום יונתן הר שעיר טורא דגבלא ובתרגום ירושלמי אומר הופיע מהר פארן איתגלי מטורא דגבלהון לבנוי דישמעאל. ומיהו לפי האמת משמע יותר שהיא עיר מא"י כדאמר בכתובות (ק"ב). ריב"ל איקלע לגבלא הוא עגלים בין הגפנים) חזא בנות ישראל דמיעברן מעובדי כוכבים שמלו ולא טבלו, חזא חמרא דמזוגו עובדי כוכבים ושתו ישראל, הוא תורמוסא דשלקי להו עובדי כוכבים ואכלי ישראל, ולא אמר להו ולא מידי אתא לקמיה דרבי יוחנן, א"ל צא והכרו על בניהם שהן ממזרים, ועל יינן משום יין נסך, ועל תורמוסן משום בישולי עובדי כוכבים משום שאינן בני תורה (אתורמוסן קאי דאי הן בני תורה שרי כדמפרש לקמיה תורמוס אינו נאכל חי ואינו עולה על שלחן מלכים).

על בניהם שהם ממזרים' ר' יוחנן לטעמיה, דא"ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול, וכיון דלא טביל עובד כוכבים הוא, ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן עובד כוכבים ועבד

מחזיקין אותה בחזקת א"י. והר"ר דוד ממילין תירץ דהכא דהוא דאכלי פירות דלא מעשרין פי' שלא היו מחמירין להפריש בהומרות א"י אבל כקולי הוי' לארץ אוכל והולך ואח"כ מפריש ולכן אסר להם כי טעה בשם העיר והיה סבור שהוא של א"י וכן הויה דהולין דרבי שהתיר בית שאן לא לגמרי התיר אלא חומרי א"י התיר להנהיג בה קולות הו"ל כגון ביטול כרוב וכמה קולות השנויות פ' עד כמה בכבורות, וכן הויה דמכויב דמשמע בירושלמי דפטור בין דמאי בין ודאי פטור מחומרי א"י ומ"מ קולי הו"ל נוהג בכל אותן המקומות. ועל תרומות ומעשרות שאין אנו מפרישין עכשיו אף לא כקולי הו"ל אומר ר"ת דקרקעות שלנו משועבדות הם לשרים ודינא דמלכותא הוא שאם לא יתנם (את המס) שיהו משועבדות ביד עובד כוכבים ומשוקעות לו ולכן אינם שלנו. וקשה לר"י כי גם בימי החכמים היה להם קרקעות למסקא כדאמרינן בב"ב (נד): מאן דלא יהיב טסקא לא ליכול ארעא, ועוד קשה כי אנו יש לנו הרבה קרקעות שאין בהם טסקא ויש לסמוך על דברי הירושלמי דהלה דא"ר יוחנן רבותינו שבהו"ל היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים ובטלום מאן נינהו רובים א"ר זעירי תרגומיא ולא נודע פירושו ואם הלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג לשון ר' יהודה, אבל ר"י אמר כי לא נתחייבו בתרומות ובמעשרות אלא הסמוכות לא"י כגון מצרים ובבל מואב ובני עמון כי שם היו רגילים להפריש שלא יבואו להקל במעשר ארץ ישראל, אבל במקומות הרחוקים לא חייבו חכמים שום מעשר ואפי' בדגן ותירוש ויצהר, ובמקומות הקרובים נמי מפ' בירושלמי מנהג שהיו עושים קודם שבטלום הרובים (וכן נלמד ס"ט) רב יהודה בשם שמואל הלך הו"ל ותרומת הו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש ר' בא בשם שמואל אמר לא חשו אלא לתרומת דגן ותירוש ויצהר ר' אילא בשם שמואל אמר לא חשו אלא לתרומה גדולה בלבד אבל לירקות אף לתרומה גדולה לא חשו מדתני איסי מעשר לירקות מדבריהם, משמע מדברי הירושלמי דדבר שהוא מדבריהם בארץ לא הפרישוהו כלל בהו"ל, ושמואל ירק דוקא משום דאין לו אסמכתא כלל מן הפסוק.

ומים של רבים אין נאסרין. רבי יוחנן לטעמיה, **[דף נ"ט ע"א]** דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק ופתבו התוס' הכא משמע שהיה רבו וכן משמע נמי בכמה דוכתי שאמר שמועות משמו. ותימה דבסנהדרין (כו). קאמר ר' חייא בר זרנקי ור"ש בן יהוצדק אולו לעבר שנה באסיא איטפיל בהדיהו רשב"ל ואי קרי לנו רועי צאן מאי אימא ליה ואי רבו היה לו למחות על כבוד רבו עוד קשה (מסכ"ס) דאי הוה רביה של רבי יוחנן רשב"ל הוה תלמיד (וא"כ אף כ"ל זלזל לו) מים של

¹ הרא"ש ביאר שיש מפרשים שהם גדולי חכמי ישראל, שבאו ודרשו להם שאין צריך להפריש. ויש מפרשים הכינות שהעמידו הנכרים לדרוש להם ולהחזיק דתם,

חשיב ההוא שמולף לעשות יין נסך במגע או לא, והא דנקט מהו שיוליך לגת לא מיבעיא ליה אם יכול ליתן הענבים בתוך הגת, דאם יש יין נמשך (כ"ל סגנת ככל יש יין) אסור, ואם נתן הענבים בגת נאסר כל היין שבגת דקאתי מיניה ומיניה ולא דמיא לזריקה דקא שרינן לקמן בשמעתין והכי מוכח ב' אחרון דעובד כוכבים נותן ענבים או שום כלי בגיגית של יין אסור בכחו כל יין שבגיגית, ואם אין יין בגת (כ"ל סגנת ליק) פשיטא ליה דנותן לתוך הגת את הענבים ואינו חושש, והאי דנקט גת אורחא דמילתא נקט דההיא הולכה לגת היא ועיקר עב"ל. **וקשיא** חדא דלא היה לו לשאול בהולכה אלא מהו שיאסר עובד כוכבים יין הזולף במגע, ועוד דפשיטא דיין המולף מן הענבים אינו נחשב להיות יין נסך אלא כמים בעלמא הוא, ואף לפי משנה אחרונה לוקחין גת בעוטה כל זמן שלא התחיל לימשך, ועוד קשיא מה שרוצה רשב"ם לחלק בין זורק מוכנגדו לזורק למרחוק דחילוק זה לא מצינו דההיא דקאזיל מיניה ומיניה דלקמן פ"י שבשעה שהחבית נופל לבור עדיין הוא נוגע בו ודוחפו שם ולא כמו שפירש רש"י דאזיל מיניה ומיניה עד סמוך לבור וזריקה כזאת אוסרת דאין נראה כדפרושיית לעיל. **לכך נראה** לר"י **לפרש** דמיירי בהתחיל לימשך, דאי לא התחיל פשיטא שמותר, והולכה בלא זריקה נמי פשיטא שמותר, אלא מיירי בזריקה לגת (קט"ז כ"ל יין) ומיבעיא אם אסור דהוי כמו מזוג עובד כוכבים דאמרינן לעיל שמה יגע או דלמא לא דמי למזוג עובד כוכבים דהתם מדקדק העובד כוכבים למזוג כראוי כדי שיהא ראוי לשתייה אבל הכא לא או דלמא לא שניא? א"ל אסור אע"ג דלקמן שרינן בזריקה ואפילו בשתייה זאת דומה קצת למזיגה, ולכך יש לאסור לכתחלה שיוליך עובד כוכבים ענבים לגת כיון שהתחיל לימשך אפילו בזריקה ודוקא בלכתחלה כמו שמפרש והולך אבל בדיעבד שרי ואין שום חילוק בזריקה כמו שמחלק רשב"ם, וכן משמע מתוך הירושלמי דאין חילוק כלל דקאמר תני רבי שמואל בשם רבי אבהו אין זריקה אוסרת ביין נסך משמע דלא מפליג מיד) **בסלין** [דף **נט ע"ב**] ובדודורין (גיגיות קטנות) אע"פ שהיין מולף עליהן מותר? א"ל הביא קאמרת, **אנא** לכתחלה קאמינא. **פסק הש"ע** עובד כוכבים שהביא ענבים בסלים ובדרדורים (פירש רש"י גיגיות קטנות) וזרקן לגת שיש בו יין דרוך, מותר בדיעבד, אע"פ שיש בדרדורים יין שזב מהענבים שבהם. ואם ישראל מסייע לעובד כוכבים בזריקתו לגת, מותר אפילו לכתחלה יו"ד (קכה,ו).

ההוא אתרוגא דנפל לחביתא דחמרא, אידרי עובד כוכבים (קפ"ז ואחזה בתוך היין שלא

הבא על בת ישראל הולד ממוזר **ופתבו התוס'**, ואת אמאי איצטריך ביבמות (פה:) ובקדושין (עה:) לר' יוחנן משום ר' ישמעאל קרא ד"בת כהן כי תהיה לאיש זר/ לאשמעינן דעובד כוכבים ועבד שבאו על בת ישראל שפסולה, פשיטא השתא הולד ממוזר פוסל בביתא מיבעיא ואומר ר"י הא ידידה הא דרכיה).

וגזור על יינם משום יין נסך' משום לך לך, אמרין, נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב.

זעל תורמוסן משום בישולי עובדי כוכבים לפי שאינן בני תורה' מעמא דאינן בני תורה, הא בני תורה שרי, והאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עובדי כוכבים (ותורמוס אינו נאכל חי?) ר' יוחנן כי הך לישנא ס"ל, דאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שאינו עולה לשולחן של מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום בישולי עובדי כוכבים **ופתבו התוס'**, פסק ר"ת כהני תרי לישני, דהא ר' יוחנן ס"ל כהאי לישנא בתרא וק"ל רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן, וללישנא בתרא נמי לא פליג רב עליה, וכלישנא דכל שנאכל כמות שהוא חי אית ליה לסתם תלמודא לעיל (לט:)) דקאמר דלמאי ניהוש לה, אי משום בשולי עובדי כוכבים נאכל כמות שהוא חי, וכן גבי משחא שליקא קאמר (לה:)) דנאכל כמות שהוא חי אע"פ שהוא עולה על שולחן מלכים, וללישנא בתרא דהכא מוסף להקל דאפי' אינו נאכל חי שרי כיון שאינו עולה כגון תורמוס, ובהא ודאי מודי דדבר שנאכל חי אע"פ שהוא עולה שרי תדע דלעיל (לה:)) דקאמר איכא בינייהו דגים קטנים ארדי ודייסא שאין נאכלין היין ואין ועולין על שולחן מלכים ולא קאמר איכא בינייהו דבש ופירות שנאכלין כמו היין ועולין, אלא ודאי בהא ליכא מאן דפליג דכיון שנאכלין היין אין בו משום בישולי עובדי כוכבים וללישנא בתרא בא להקל ולעולם אינו אסור אם אין כאן שניהם אינו נאכל ועולה? מעמא דאינן בני תורה, הא בני תורה שרי.

בעו מיניה מרב כהנא עובד כוכבים מהו שיוליך ענבים לגת? אמר להו אסור, משום לך לך, אמרין, נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב.

איתיביה רב יימר לרב כהנא עובד כוכבים שהביא ענבים לגת (פתבו התוס', רשב"ם פירש וז"ל כשבוצרים הענבים ונותנים אותם בסלים להוליכין לגת מתמעקין ונכבשין הענבים זה על זה והיין מולף ומטילין אותן בגת מהו שיוליכם עובד כוכבים לגת מי

שהיה העובד כוכבים זה רוצה ליפטר (ולא היה משלם לו) וא"כ היה לנו להחשיבם דמי יין נסך ממש, מ"מ כיון דבישראל אם נסכו הייב לשלם ואפי' שפכו זה כדתנן בהנזקין (גיטין נב): המנסך במזיד חייב, בעובד כוכבים נמי חשבינן ליה דמי הזיקו. **ורשב"ם פירש** דרב אשי לא אייתי למילתייהו אלא לאסמכתא דלא כל הימנך, ונהי דאין הלכת, דהא ודאי יכול לאסרו בהנאה ואף לאונסו כדמשמע לקמן (עב): מ"מ שמעינן מיהא דמענתא מעלייתא היא לישראל לומר לו לא היה לך לאסור ייני, ודמי נזקו שקיל מוניה) **דתניא עובד כוכבים שנסך ייני של ישראל שלא בפני עבודת כוכבים (רביתא אשמועינן) אסור (אף בהנאה), ורבי יהודה בן בבא ורבי יהודה בן בתירא מתירין (אותו בהנאה) משום שני דברים, אחד שאין מנסכין יין אלא בפני עבודת כוכבים, ואחד שאומר לו לא כל הימנך שתאסור ייני לאונסו (ואע"ג דלא סבירא לן כוותיהו להתירו למכור לעובד כוכבים אחר, מההוא עובד כוכבים מיהא שרי לאיפרועי נזקו משום טעם דלא כל הימנך).** **פסק הש"ע** עובד כוכבים שנגע ביין שלנו, אע"פ שאסור בהנאה, מותר ליקח דמיו מאותו העובד כוכבים שאסרו... יו"ד (קלבא).

ההיא חביתא דחמרא דאישתקיל לברזא, אתא עובד כוכבים אידרי (קפץ עובד כוכבים לשון נושא הוא כמו דרי טונא כלומר הגביה ונשא עצמו לעמוד ממקומו וקפץ להציל) אנה ידיה עילויה **(כתבו התוס')** פירוש שם ידו נגד הברזא ומנע יציאת היין הלכך מדמי ליה לצדיה אבל אם תחב אצבעו בתוך נקב החבית הוה ליה יין שתחת אצבעו כמו מפיה, ושל מעלה מאצבעו כמו משוליה דאמרינן בסמוך דלכ"ע כל החבית ממאה וכ"כ רשב"ם בשם רש"י שאם תחב עובד כוכבים את הברזא בחבית או אם נטלו לגמרי מן החבית שכל היין אסור דאי אפשר שלא ישכשך בראש הברזא שבתוך החבית ואפי' בהפסד מרובה אסור כל היין בשתיה) **אמר רב פפא כל דלהדי ברזא חמרא אסיר (קילוח הסמוך לנקב אסור בשתיה ולא בהנאה שהרי אין כאן שכשוך שהנקב צר ואינו יכול לשכשך צר ואינו יכול לשכשך (כך ביאורו של רש"י))**

פי' הקילוח הסמוך לנקב אסור בשתיה ולא בהנאה שהרי אין כאן שכשוך שהנקב צר ואינו יכול לשכשך ואיך שרי אף בשתיה דקסבר צדדין לאו חיבור הוא ליאסר כל שאר היין. ואיכא דאמרי (כך המשך הגמ', ל"ט ב' לטנות) עד ברזא חמרא אסור. **פירש רש"י** כל יין שלמעלה לנקב

תשתקע) ושקליה, אמר רב להו רב אשי נקמיה לידיה כי היכי דלא לשכשך ביה (וליאסר בהנאה שאין מנסכין אלא ע"י שכשוך כתבו התוס' צ"ל שבהכנסת ידו אע"פ שהיה יודע שהוא יין אינו חשוב שכשוך לאסרו בהנאה מפני שהיה טרוד ליקח אתרוגו שלא ימנע ודמי למדרו ביד אליבא דרבנן דאמרי לעיל (נז). ימכר, ומיהו בהוצאת האתרוג הוצרך למינקט בידיה שאינו טרוד כל כך כמו בהוצאת ידו דמדידה דלעיל דהתם כל שעה אף בסוף מדידה הוא נותן לב על מדידתו אם מדד יפה הלכך אף בהוצאת ידו חשבינן ליה טרוד. ור"ת פירש דהכא בהכנסת היד סבור שהיא של שמן והויא כההיא דהרם דלעיל (נח). דזה היה מעשה ואמרו ימכר, ודווקא. **ורשב"ם פי'** דבשביל שנגע ביין מתחלה ליטול האתרוג לא מיתסר דמוע עובד כוכבים שלא בכוונה היה נוגע ביין אלא ליטול האתרוג נתכוין ולא בשביל ליגע ביין וכמו שסבור של שמן היא ונמצאת של יין דשרינן לעיל בהנאה, אבל לאחר שנמל האתרוג היה לחוש שמא יתן דעתו וישכשך) וברצוה (לחביתא) עד דשייפא [כפו החבית לצד אחד עד שישפך יינך לתוך כלי אחר שימשך היין מן העובד כוכבים ואח"כ יוציאנה ותהא מותרת בהנאה החבית דכל זמן שידו תחובה ביין אם יוציאנה א"א לשמור שלא ישכשך ואע"ג שאנו אוהזין את ידו, ברצוה לשון מטה על צידה כדאמרינן לקמן (ע"ד) וחתיים להו אבירציהו שוליהן. 'דשייפא' שהורק לכלי אחר כמו השופה יין לחמרים]. **פסק הש"ע** הרי שפשט ידו לחבית של יין (הגה ליטול משם דבר שנפל שם) ותפסו ידו קודם שיוציאה ולא ינידה, ופתחו החבית מלמטה עד שיצא היין וירד למטה מידו, מותר בהנאה יו"ד (קכ"ג).

אמר רב אשי האי עובד כוכבים דנסכיה לחמרא דישראל בכוונה, אע"ג דלזבניה (האי ישראל) לעובד כוכבים אחריןא אסור, שרי ליה למישקל דמיה מההוא עובד כוכבים. מאי טעמא, מיקלא קלייה (דלאו מכר הוא ואינו נהנה מדמי יין נסך אלא אומר לו שפכת ייני ואבדתו ממני ודמי יין כשר קא שקיל).

אמר רב אשי מנא אמינא לה (כתבו התוס') ומייתי ראייה מר' יהודה בן בתירא אע"ג דאיהו שרי למכור לכל העובדי כוכבים שבעולם, מיהו מיניה נשמע לרבנן דפליגי עליה שלא יהמירו כ"כ לאסור אף לאותו עובד כוכבים שנמכו, ואע"פ שאילו היה ישראל זה שופכו (ליין)

וא"כ רבא שאוסר שם הכל גם כאן יאסור הכל שהרי כולו מתנענע לעלות ולצאת. **ואין נראה לפרש** לפלוגתא דהתם בין שהגישתא מנעת שם שרבא היה אוסר מטעם גריר ורב פפא שרי, דא"כ תקשי לרב פפא גופיה להך לישנא דעד ברזא אסור וכי תימא דהך דהכא לבתר דשמעתא מרבא קבלה ומו"מ לא אסר רבא שם רק מה שסופו לצאת ע"י הגישתא, דאין לשון לכולי חמרא משמע הכי והיה לו לתלמודא לפרש אלא ודאי אסר הכל כדפרישית, והלכתא כוותיה. **הקשה הר"ר משה מקוצי** על זה הפסק דכל זה אינו אלא מכח הפירוש שפירש שאין הגישתא מנעת עד שולי החבית והקשה דלישנא דכולי חמרא אגישתא גריר לא משמע הכי, דהא לא היה נעשה כי אם להריק את החבית דרך שם בלא נקיבה וגם רש"י פירש לקמן שהגישתא היתה מנעת עד שולי החבית, ומה שהקשה ר"ת בדכמה דוכתי פסקינן כיחיד לגבי רבים היינו בשפסק בהדיא כוותיה אבל הכא דלמא ברייתא לא שמייע ליה לרב פפא ודלמא אי שמייע ליה דרבנן פליגי עליה הוה הדר ביה. **לכך נראה לו דאין** הלכה כרב פפא מטעם דקם ליה כיחידא, וגם ר"ח פסק כן. **וא"ת** לפי מה שפירש לעיל שהגישתא היתה מנעת עד שולי החבית למה לא היה רב פפא רוצה לאסור וניהא ללישנא דכל להדי ברזא אסור אע"פ שסופו לצאת גם שם לא היה רוצה לאסור כי אם מה שעלה בהלל הקנה אבל ללישנא דעד ברזא אסור משום שסופו לצאת למה לא היה אוסר שם **יש לומר** דעד ברזא סופו לצאת יותר בקל דכשיסור עובד כוכבים ידו מועל הנקב יצא היין מאליו, אבל בבת גישתא כיון ששם העובד כוכבים ידו מנעו מלצאת אם לא ימצוין בקנה פעם שניה. **וצ"ל** דבין רב פפא ורבא דלא אסרי בהנאה השאר מטעם תערובת סברי כרשב"ג דאמר ימכר חוץ מדמי יין נסך שבו וההיא דקדח במינקת והעלה דנאסר הכל מפני טפת יין המתערבת אתיא כרבנן כדפרישית לעיל. **ומה שאסרנו** מטעם שסופו לצאת דוקא כשהניח העובד כוכבים ידו על נקב הברזא או על הבת גישתא שמנע היין לצאת והווי כאילו נגע בכולו כדפרישית. **אבל** נגע בקילוח היוצא או אם הישראל מושך יין מן החבית לתוך כלי שיש בו יין נסך למ"ד נצוק אינו חיבור דק"ל הכי מותר כל מה שבחבית אף בשתיה דמנע הקילוח אינו כלום לגבי מה שבפנים וכן מוכיחות ההלכות גבי המערה יין נסך לבור וכן גבי נטל המשפך דלמ"ד נצוק אינו חיבור הכל שרי. **וצ"ל** לרב פפא ללישנא דלא אסר אלא להדי ברזא שיסתמו אותו הנקב ויעשו הברזא במקום אחר דכיון שהקילוח הראשון שיצא דרך עובי הברזא אסור א"כ יאסר כל השאר שיצא דרך שם מפני שנוגע בדופני הנקב שיש בהם כל שעיה טופח להטפיה וראשון ראשון נאסר) **[דף ס ע"א]** ואידך שרי (אף בשתיה דקסבר צדדין לאו חיבור ליאסר כל היין ולית הלכתא כוותיה דהא מוקי רב יימר

אסור דכיון דכולו נמשך אחר הנקב לצאת דרך שם הוה להו חיבור ואסור ואידך שרי אף בשתיה. כתנאי (כך המסך גמ') מילתא דרב פפא אתאמרא כתנאי חבית של תרומה שניקבה בין מפיה בין משוליה בין מצדיה ונגע בו טבול יום טמאה, חביות שלהם היו יושבות על שוליהן כשהנקב בפיה כל היין שלמטה נעשה בסים לעליון, בשוליה כל היין נמשך אחר הנקב, ומצדיה נמי טמאה צ"ל שאין זה מטעם נצוק דהא תנן (עב.) נצוק אינו חבור לא לטמאה ולא לטהרה אלא הטעם לפי שמה שנכנס אצבעו טמא וא"כ מה שלמעלה ולמטה בחבית ממה שכנגד אצבעו הוה ליה מפיה ומשוליה ר' יהודה אומר מפיה ומשוליה טמא מטעמא דפרישית מצדיה טהור דלא חשיב האי כפיה ומשוליה. והשתא אתיא הך דרב פפא בהדיא כר' יהודה ללישנא דכל להדי ברזא חמרא אסור ואידך שרי כיון שלא תחב ידו עד חלל החבית אלא הניח על הנקב ה"ל מצדיה, וללישנא דעד ברזא חמרא אסור נמי צ"ל דאתיא כר' יהודה והלכך אידך שרי ומה שאוסר עד ברזא שאני יין נסך דאחמירו ביה רבנן **כך הצעת השיטה לפירוש רש"י.** **וקשה** להך לישנא דאמר עד ברזא אסור היאך יהיה זה שהיין כולו מעורב ויהיה חציו אסור וחציו מותר בשתיה. **לכך נראה לפרש** דעד ברזא אסור זהו בהנאה והטעם כי מיד שנפתח הנקב נתנענע כל היין שעד הברזא לצאת דרך שם וכששם ידו על הנקב נסתם הכל מלצאת והשוב כאילו נגע בכולו ואידך שרי בהנאה אבל בשתיה אסור מפני היין האסור השוכב עליו. **פסק רש"י** לית הלכתא כרב פפא דהא קים ליה כר' יהודה דיחידא הוא והלכה כרבים דלא מיפלגי בין פיה ושוליה לצדדיה. **ואין טעם לפסק** זה בדכמה דוכתי פסקינן כיחיד לגבי רבים. **אכן אומר ר"ת** דודאי הוא דלית הלכתא כרב פפא משום דרבא פליג עליה אע"ג דהוה בתראה יותר מרבא משום דרבא רבו וגם הוא בתראה והיה גדול ממנו כהכמה ובמנין ופליג עליה לקמן גבי ההוא עובד כוכבים דאנח ידיה אבת גישתא פי' ב' קנים הלולים תחובים בשפוע ומדובקים ראשיהם מלמעלה ומניחיהם הקנה הא' הארוך תוך החבית והוא נקרא גישתא והקנה הנדבק לו נקרא בת גישתא ומוצצין בבת גישתא ויוצא כל היין דרך שם במציצה אחת עד מקום שהגישתא מנעת ואם מניח אדם אצבעו על הבת גישתא לא יצא עוד אם לא יהוויר וימצוין ועובדא הוה דאנח עובד כוכבים ידיה אבת גישתא ואסריה רבא לכולי חמרא פי' כל היין שבחבית ואקשי ליה רב פפא במאי בנצוק א"ל שאני הכא דכולי חמרא אבת גישתא גריר ומפרש ר"ת שהגישתא לא היתה מנעת לשולי החבית ואפ"ה היה אוסר הכל מטעם גריר שכל יין החבית מתנענע ביציאתו לחוץ ורב פפא ששאל במאי בנצוק על יין שאין הגישתא מנעת שם היה שואל כי בדעתו אין לאסור רק עד מקום שהגישתא מנעת כי הכא ללישנא דעד ברזא אסור אבל השאר אינו נאסר דלית ליה אותו טעם דגריר

להציל היין, ובא עובד כוכבים והצילו, אבל אם לא היה כאן ישראל להציל ובא עובד כוכבים להצילו, לא גרע ממדדו בידו, מאחר דבמלאכתו הוא עוסק, והכל מותר בהנאה. וכל זה לא מיירי אלא שהניח ידו על הנקב או שתחב ברזא שם ואינה עוברת השוליים, אבל אם הכנים אצבעו לפנים או ברזא ארוכה, כבר נתבאר דכולו אסור בהנאה... יו"ד (קכד,כג).

אמר רב פפא עובד כוכבים אדנא [מערה היין מדנא (חצית) לכובא (גניית)] וישראל אכובא (ואוחזו בידו כתבו התוס' ריקנית ואוחזה בידו, חמרא אסור פי' רש"י ואפילו בהנאה הוה ליה יין שמזוגו עובד כוכבים דכחו הוא ואסרנא ליה משום לך לך. ולפי אותו פירוש שפירש לעיל גבי יין שמזוגו דאינו אסור בהנאה י"ל שיש להחמיר כאן יותר שיש לתלות שהריקו בכוננת ניסוך ומיהו כחו של עובד כוכבים הוא ובמאי דלבראי גזור והנשאר בכלי מותר. ודוקא כי שפך העובד כוכבים לבדו וכן בסמוך כי צדד לבדו אבל אם סייע לו ישראל הכל מותר ואף בשתיה דכל היכא דכח עובד כוכבים אסור, אם כח אחר מעורב בו מותר ומיהו לכתחלה אסור כדאמרינן לקמן (עב:). אמר להו רבא להנהו שפוכאי כי שפכיתו חמרא לא ליקרב עובד כוכבים ולסייע בהדייכו דלמא משתליתו ושדיתו ליה עליה) חמרא אסיר (בהנאה, דהיינו נמי יין שמזוגו עובד כוכבים וכחו הוא ואסרנא ליה משום לך לך אמרינן...) מ"ט? כי קאתי מכח עובד כוכבים קאתי. **פסק הש"ע** עובד כוכבים שמערה מכלי שבידו לכלי שביד ישראל, היוצא אסור בשתייה (מ"ב משמע אבל מה שבפנים מותר)... יו"ד (קכה,ח).

ישראל אדנא ועובד כוכבים אכובא חמרא שרי, ואי מצדד צדודי (לכובא) אסיר (משום דמקרקש ליה לחמרא ובכובא מליאה עסקינן דלמא נגע לישנא אחרינא אפילו חסירא נמי כיון דמקרקש בכוננה הוה ליה כחו בכוננה ואסור בשתיה כתבו התוס', נראה לריב"ם כאותו לשון שפי' רש"י אפי' בכובא חסירא דכיון דמקרקש ליה בכוננה ה"ל כחו בכוננה ואסור בשתיה ומדמי ליה לנוגע בקנה דמח לי נוגע בקנה או נוגע בשולי הכובא. ואורי' כי יש בני אדם שמניחים עובד כוכבים לבדו להגביה העגלה שהחבית בתוכה או החבית כשהוא מקלח תוך הכובא כדי שיקלח יפה ואומרים מסייע שאין בו ממש הוא דבלאו הכי היה מקלח ולא רצה לומר בזה לא איסור ולא היתר אכן יש להחמיר בבני אדם כשמטין הכובא

מילתיה דרב פפא כתנאי וקם ליה רב פפא כרבי יהודה דיחידאה ויחיד ורבים הלכה כרבים דפליגי רבנן עליה ואמרי בין מצידיה בין מפיה טמאה דכולן חיבור).

ואיכא דאמרי אמר רב פפא עד הברזא חמרא אסיר (כל יין שלמעלה לנקב אסור דכיון דכולו נמשך אחר הנקב לצאת דרך שם הוה ליה חיבור ואסור) ואידך שרי.

אמר רב יימר, כתנאי (איתמר הא דרב פפא ולא דברי הכל היא) חבית שנקבה בין מפיה (הואיל וכל היין שלמטה נעשה בסים לעליון הוי חיבור, ומשוליה נמי הואיל וכל היין נמשך אחר הנקב הוי חיבור אבל נקב מצידיה טהורה מכאן ומכאן כרב פפא, ורבנן לית להו דרב פפא הלכך לית הלכתא כוותיה וכולו אסור בשתיה ומותר בהנאה) בין משוליה (שהיא יושבת עליהן שכל חביות שבתלמוד כדים של חרס הן) ובין מצידיה, ונגע בו טבול יום טמאה רבי יהודה אומר מפיה ומשוליה טמאה, מצידיה טהורה מכאן ומכאן **כתבו התוס'** פי' חוץ מן היין שבעובי הנקב. וא"ת אמאי לא ישמא את המותר י"ל דמשקה הבא מהמת טבול יום נפסלים ואינם פוסלים תדע דהא תנן (טבול יום ב"ה) שמן שצף על גבי יין ונגע טבול יום במקצתו לא פסל אלא מקום מנועו ואפילו מאן דפוסל היינו טעמא מפני ששניהם חיבור זה לזה). **פסק הש"ע א.** חבית שנמלה ממנו הברזא, והכנים בה עובד כוכבים אצבעו עד שנגע ביין, כולו אסור וכן אם היוצא הברזא התחובה בנקב והיתה נוגעת עד היין, שא"א שלא שכשך (הגה ודוקא כשידע שהברזא עוברת כל השוליים, אבל אם לא ידע הוה ליה מוגע עובד כוכבים שלא בכוננה על ידי דבר אחר, דמותר אפילו בשתייה...) יו"ד (קכד,ד). ב. חבית שהיה נקב בצדה, ונשמט הפקק מהנקב והניח העובד כוכבים ידו במקום הנקב כדי שלא יצא היין, כל היין שמראש החבית עד הנקב אסור בהנאה, ושמן הנקב ולמטה מותר בהנאה ואסור בשתייה. (הגה וימכור הכל חוץ מדמי היין האסור בהנאה) ודוקא שהיה שם ישראל

אוהו פי הנוד בידו, בין שהיה הנוד מלא או חסר, מותר ואע"פ שהיין מתנדנד, שאין דרך ניסוך בכך יו"ד (קכה,ט). ב. היה נושא כלי פתוח ובו יין, וישראל הולך אחריו, אם הוא חסר ולא שכשכו, מותר בשתייה. (הגה וי"א דאפילו שכשכו בכלי, שרי כאן, וכן עיקר). ואם הוא מלא, אסור בהנאה שמא נגע בו. ואם הישראל הולך בצדו ונטר ליה, אפילו מלא מותר שא"א לו ליגע שלא יראנו. ואם היה נושא כלי במוט בשנים, אפילו מלא והישראל הולך אחריו, מותר... יו"ד (קכה,י).

מעצרא זיירא (גת, דאין דורכין אלא כובשין בקורה, זיירא מכבש כמו זיזור את הגזה וימין טל מן הגזה מלא ספל מים) רב פפי שרי, רב אשי ואיתימא רב שימי בר אשי אסר. בכחו (היכא דענבים נסחטים מכחו כגון שעולה על הנסחים שעל התפוח ומכבידם) כולי עלמא לא פליגי דאסיר, כי פליגי בכח כחו (כגון שמגלגל הגלגל, והיא מפלת הקורה).

איכא דאמרי בכח כחו כולי עלמא לא פליגי דשרי, כי פליגי בכחו. הוה עובדא בכח כחו, ואסר רב יעקב מנהר פקוד (כתבו התוס') וכן פסק רבינו חננאל דמעשה רב לכן טוב הדבר שיסייע הישראל עם העובד כוכבים לגלגל כשמשפיל הקורה על הגת של ענבים ובעינין שיהיה גם הישראל לבדו יכול להשפילה או שאינם יכולין להשפילו כל אחד לבדו, אבל אם די בכח העובד כוכבים ואין די בכח הישראל שמא יש לאסור כמו זה יכול וזה אינו יכול דהוי מסייע שאין בו ממש. **אמנם רשב"ם פירש** שאם גלגל העובד כוכבים לבדו ויש כאן הפסד מרובה יש לסמוך על איכא דאמרי שמתיר בכח כחו, ובהני מעצרי דידן איכא ג' כחות מקל וגלגל וקורה ועוד כח רביעי כשמשמיזין דמים על הענבים, ומיהו למאן דאסר לא מצינו חילוק בין ג' כחות (לב').

פסק הש"ע כח כחו ככחו דמי. ואם הוא כח כח, כחו, כגון קורת הגת שגלגלה עובד כוכבים, שיש שם ג' כחות הדפין והגלגל והקורה, בדיעבד מותר אפילו בשתייה יו"ד (קכה,ב). **כתב הב"י לעניין החתר בנ'** כחות זז"ל לענין הלכה כיון דמידי דרבנן הוא כדאי הם הרא"ש ורבותיו לסמוך עליהם בדיעבד.

ההוא חביתא [דף פ ע"ב] דאיפקה לאורכה (כשהיא יושבת זקופה נמדקה מלמעלה למטה

שיש בה מעט יין לצד אחד שלא יטה אותו העובד כוכבים ואפילו אם נער קמן מסייע דמסייע כי האי ודאי מסייע אין בו ממש כי ההוא דזה יכול וזה אינו יכול בשבת (צג.). **פסק הרמב"ם**... וישראל שמערה מכלי שבידו לכלי שביד עובד כוכבים, מותר אפילו בשתייה. ואם נדנד העובד כוכבים הכלי, נאסר היין יו"ד (קכה,ח).

אמר רב פפא האי עובד כוכבים דדרי זיקא (נוד קשור) וקאזיל ישראל אהוריה (וחזי דלא נגע עובד כוכבים בגווח) מליא שרי דלא מקרקש, חסירא אסיר דלמא מקרקש. **בובא** מליא אסיר דלמא נגע, חסירא שרי דלא נגע (דאין קרקוש בכלי פתוח ואע"ג דכי דרי ליה אי אפשר בלא קרקוש מעט כיון דלא ניהא ליה בקרקושיה דלמא מישתפיך ה"ל כחו שלא בכוונה ומותר אבל זיקא הוי קרקוש ודומה למשכשך והוי נסך).

רב אשי אמר **זיקא** בין מליא ובין חסירא שרי (כתבו התוס') דאין דרך ניסוך בכך ע"י קרקוש יין בכלי בשעה שנושאו, והכי קי"ל דרב אשי הוא בתראה ואכובא לא פליג ואסור, ודוקא כשנושאה על ראשו או על כתיפו דאיכא למהיש דלמא נגע אבל במוט או לישא הדלי דרך טבעתו מותר. **ומכאן יש ללמוד** שאם יש כאן נוד של עור רך מלא יין אע"פ שהעובד כוכבים דוחק ומגיע דפנותיו זה לזה דכשר כיון דאין דרך ניסוך בכך. **ומכאן התיר ר"ת** על ברזא שהיתה רפויה בחבית ועל סתימת המגופה שהיתה רפויה ע"פ החבית ובא עובד כוכבים והדיק וגם כפיטם גדול שלא היו השולים מהודקים ובא יהודי ושם נעורת והיה תופשה נגד הנקב ומנע קצת היין לצאת ולא כל כך ובא הנגר עובד כוכבים והעמידו בחידוק כנגד הסדק בסכין עד שסתם הסדק כל זה התיר מטעם שהיה מדמה כל אלו המעשים לנוד של עור רך שאין דרך ניסוך בכך, וגם ר"י הורה לסמוך על היתר זה אם ירצו אע"פ שיש פתחון פה לבעל דין לחלוק, וגם היה ר"י מביא ראיה מדרף (עה) דעם הארץ שהושיט ידו לגת ונגע באשכולות דאשכולות טמאין והגת מהורה ואע"פ שהיין מהלך, מטעם דמפסקי אשכולות. אכן ר"ת דחה אותה ראיה כי שם מדבר אחר דריכה והוצאת יין מן הגת ומהודקות יחד האשכולות ועצרות כעין שעושיין אותן כתפוח שלנו ולכן מפסק היטב (היטב) מ"ט? **אין** דרך ניסוך בכך (אבל בכובא מליאה איכא למיחש לנגיעה כשהוא נותן ידו על שפתו לא פליג רב אשי ואסור). **פסק הש"ע** א. העביר העובד כוכבים נוד של יין ממקום למקום והוא

וביקש הציה ליפול אילך והציה ליפול אילך) אידרי ההוא עובד כוכבים הבקה (בין זרועותיו והיברה עד שהביאו בלי) שרייה רפרם בר פפא ואי תימא רב הונא בריה דרב יהושע לזבוני לעובדי כוכבים (דהא לא שכשך ואפילו שקירב החצאין זו לזו והוי נוגע ביין ע"י חצאי החבית לא הוי כנוגע בקנה דהתם משכשך בקנה אבל הכא ליכא שכשוך מידי). וה"מ דפקעה לאורכה, אבל לפותייה (הואיל ואין נבדלות זה מזה שהרי הציה העליון יושב על התחתון אלא שיוצא מעט מעט והעובד כוכבים הכבידן זו לזו ולא הוי נוגע ודחק יין החבית) אפילו בשתיה שרי, מ"ט, מעשה לבינה קעביד (בעלמא קא עביד כלבינה הנתונה ע"פ החבית ומכבידתה כתבו התוס' ואף בשתיה נמו שרי. פי' רשב"ם וז"ל עובד כוכבים המהדק מגרופות של גיגית מלא יין כדי שיתחברו סדקין שבאו בה מלמעלה למטה אין זה כמחבק חבית לאורכה (ביאל) כספר מימיני מיכאל כונס לף שיט זה סקין מלמעלה למטה, עט"ס המהדק את החצוקים ומונע טפטוף היין אין זה כמחבק חבית שנסדקה לאורכה היות ואף בלי הילוקו אין החבית מזומנת ליפול מחמת המגרופות שעליה ואינו אלא מעסה לבינה בעלמא) דהבית מבוקעת מזומנת ליפול הציה אילך והציה אילך וכשהוא מחבקה מחבר כל היין זה לזה, אבל גיגית יין במקומו עומד ע"י הדוקו הראשון וסדק קטן יש שם והוא מהדקו, וכן בחביות של עץ שלנו, אבל דבר זה אסור להיות עובד כוכבים תוחב נעורת או מטלית בסדק ובחבור השוליים לסתום מפני שנוגע ביין עכ"ל. ור"י היה אומר דמותר להיות העובד כוכבים תוחב נעורת סביב השוליים במקום שמתחברין אל דופני החבית ומשם היין זב ויוצא כי הנעורת שתוחב אינו כנגד יין שכפנים לפי שראשי השוליים מפסיקין שתחובין בהרצין שבדופני החבית סביב ואפי' באמצע חיבור השוליים נותן בו העובד כוכבים הנעורת ובלבד שלא יהא שם חלל. ורבינו שמואל אומר דאם יש חבית שמטיפה דרך שוליים יכול העובדי כוכבים להדוק שם נעורת בסדקין דהוי כמו לפותייה ומעשה לבינה אבל אם הוא שותת הרבה יש לזוהר כי אז נוגע העובד כוכבים ביין, ומיהו אם אינו נוגע ביד אלא בסכין כיון שאינו מתכוין רק לסתום ולא ליגע ביין הוי ליה מגע עובד כוכבים שלא בכוונה ע"י ד"א ושרי לפירוש ר"ת, וטוב שישים הישראל המטלית או הנעורת עד שיסתם קצת והעובד כוכבים יהדקנו בהיתר כר"ת שכתבתי למעלה).

משקה טופח עליהן) אמר רב אשי אי איכא טופח להטפיה (הקשו התוס', תימא היכא דליכא טופח ע"מ להטפיה אי השיב יין לגבי ניסוך א"כ הדחה וניגוב בעי, ואי לאו יין הוא, הדחה נמי לא ליבעי. ופירוש רשב"ם דפשיטא דיון הוא ושייך בו ניסוך אבל מ"מ הוא אינו חבור לאותו הבלוע בתוך הגת דהכי אמרינן לקמן טופח שלא ע"מ להטפיה ליכא למיחש משום איסור בלוע) בעי הדחה ובעי ניגוב [אפר ומים ואפר כדמפרש לקמן (עה). כתבו התוס' בהנם הזכיר הדחה דכל ניגוב צריך שיתן מים תחלה אלא לפי שהיה רוצה לומר ואי לא בהדחה סגי נקט הדחה. כתב רשב"ם ומיהו אנן לא עבדינן ניגוב בגתיות של עובדי כוכבים אלא הדחה בעלמא וסמיכין אראיות לקמן (עד): דלא בעיא ניגוב] ואי לא בהדחה בעלמא סגי ליה. **פסק הש"ע** חבית שנמדקה לארכה, וקדם עובד כוכבים וחבקה כדי שלא יתפרדו החרסים, הרי זה מותר בהנאה. אבל אם נמדקה לרחבה, ונתן ידו עליה והכביד עליה עד שהדקה ומנע יציאת היין, מותר בשתיה, משום דלא הוי נוגע ודחק יין החבית, אלא מעשה לבינה בעלמא קא עביד, שהרי היא כלבינה הנתונה על פי החבית ומכבידתה. ובחביות של עץ שיש להם חשוקים, בלע"ז, גם כשנמדקה לארכה, וחבקה עובד כוכבים מותרת בשתיה. יו"ד (קכד, כב).

משנה עובד כוכבים שנמצא עומד בצד חבור של יין, אם יש לו מלוה עליו (על ישראל) אסור (לפי שלא ירא ליגע. דסבר, אי אמר לי מידי אמינא ליה תניהו לי בחובי) אין לו מלוה עליו מותר.

(המשך המשנה) נפל (העובד כוכבים) לבור (מלא יין) ועלה (אע"פ דנגיעה ממש הוא, הואיל ושללא בכוונה הואי) מדדו בקנה (אע"ג דנתכוין, הואיל ולדבר אחר נתכוין, והוא נגיעה לאו ממש היא אלא ע"י הקנה) התיו את הצרעה בקנה, או שהיה מטפיה ע"פ חבית מרותחת (שהיתה מחמצת ומעלה רתיחות ומיפה בידו ממש על הרתיחות) בכל אלו היה מעשה ואמרו ימכר (אין דרך ניסוך בכך ומותר בהנאה) ור"ש מתיר. נטל את החבית וזרקה בחמתו לבור, זה היה מעשה והכשירו (אף בשתיה).

מדדו בקנה, כל אלו היה מעשה ואמרו ימכר, ור"ש מתיר. אמר רב אדא בר אהבה ינוחו לו לר"ש ברכות על ראשו, כשהוא מתיר מתיר אפילו בשתיה, וכשהוא אוסר אוסר אפילו בהנאה.

א"ר חייא בריה דאבא בר נחמני אמר רב חסדא חסדא אמר רב, ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי הלכה כר"ש. איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר לי אבא בר חנן, הכי אמר זעירי הלכה כר"ש (ומסקנא דמילתא מסיק תלמודא...) ואין הלכה כר"ש.

נמל חבית וזרקה בחמתו לבור, זה היה מעשה והכשירו' אמר רב אשי כל שבוב טמא (לא איירי רב אשי בהיסט כלל אלא במגע ולא אתא לאשמעינן אלא זרק בעובד כוכבים דלא אסר. וה"ק, כל מגע שבוב טמא כגון בחבורין בין בידו בין בקנה שאם העובד כוכבים זב והיין כלי או אדם מטמא בזב אף היין נעשה בכך יין נסך כגון אדם הנוגע בזב בין שנגע בו הזב ממש בין בקנה טמא, אף היין שנגע בו עובד כוכבים בין בידו בין בקנה נעשה יין נסך וליכא למימר דרב אשי אהיסטו של זב נמי קאי דאמר רב אשי לעיל זיקא בין מליאה בין חסירה שרי ודכוותה בהיסט של זב טמא כתבו התוס' כל עיקרו של כלל זה לא בא אלא להתיר זריקה שהרי זב המסיט יין נטמא או אם נושא על כתפו אפי' בכלי אבנים טמא ובעובד כוכבים היסט מותר כדאמרינן גבי זיקא בין מליאה בין חסירה שרי וגם אם ישב על החבית לא מנסכו ובזב טמא וכן כלל כל שבוב טהור לאו דוקא שהרי קנה בקומטו (ר"ל סגמלא בלחוד מקמטיו כגון תחת אלילי ליו) של זב והסיט בו את הטהור טהור ואילו בעובד כוכבים עושה יין נסך. וכן הלכה, שאם זרק אבן או כל דבר ליין ואפילו בכוונה שהוא מותר בשתיה כן הורה ר' יוסף טוב עלם וכתב הרב רבי משה מקוצי דה"ה שאם זרק לתוכו מים שלא בכוונת מזיגה שיהא מותר בשתיה) בעובד כוכבים עושה יין נסך, כל שבוב טהור בעובד כוכבים אינו עושה יין נסך.

איתביה רב הונא לרב אשי נמל את החבית וזרקה בחמתו לבור, זה היה מעשה בבית שאן

(גמרא) אמר שמואל והוא שיש לו מלוח על אותו יין (שעשה לו ישראל את היין הזה אפותיקי לגבות הימנו, דהשתא סמכה דעתיה ונגע ולא מירתת, אבל לא היתה לו מלוח על אותו יין, אע"פ שיש לו מלוח על בעליו, מותר בשתיה, דמירתת ולא נגע).

אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא, דתנן המטהר יינו של עובד כוכבים (ישראל שדרך ענבים של עובד כוכבים בהיתר כדי למכרו לישראל, ואין נותן מעות לעובד כוכבים עד שימכרנו לאחר זמן...) ונותנו ברשותו (של עובד כוכבים) והלה (העובד כוכבים) כותב לו התקבלתי ממך מעות (כלומר הריני כאילו קבלתי מעות שאיני מעכב בידך להוציא יין מרשותי בכל עת שתמצא) מותר (אם יש מפתח או חותם ביד ישראל כתבו התוס' שענתה אין לו כלום על היין אע"פ שיש לו מלוח חוב דמי היין מותר. פירש רש"י כאן אם יש מפתח או חותם ביד ישראל, וכן פר"ת. וקשיא דא"כ מאי ראייה היא לכאן שאני התם דיש מפתח או חותם ביד ישראל, אבל הכא שעומד בצד הבור בלא מפתח וחותם שמא יש לאסור וי"ל שפברת התלמוד כך כי היכי דברשות העובד כוכבים כי יש מפתח וחותם, חשוב יינו של ישראל כשהעובד כוכבים מניחו להוציאו, כך ברשותו של ישראל אף בלא מפתח וחותם מיקרי יינו של ישראל כיון שאין לו מלוח על היין, אע"פ שהישראל חייב לו מעות) אבל אם ירצה ישראל להוציאו ואין מניחו עד שיתן לו מעותיו, זה היה מעשה בבית שאן ואסרו (דכיון דיש לו מלוח על אותו יין מאי דבעי עביד, אבל מלוח שאינה על אותו יין, כמי שאין לו עליו דמי, דקתני רישא הלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר, והא הכא דיש לו מלוח דמי היין עליו וקתני דכיון דלאו על אותו יין הוא מותר) טעמא דאין מניחו, הא מניחו שרי, ש"מ מלוח על אותו יין בעינן, ש"מ.

נפל לבור ועלה' אמר רב פפא לא שנו אלא שעלה מת, אבל עלה חי אסור. מ"ט? אמר רב פפא דדמי עליה כיום אידם (ואזיל ומודה על שניצל ומסתמא נסכיה בעלייתו ואסור בהנאה).

סיפא פירושא דרישא בבית הפתוח לרה"ר ובעיר שישראלים ועובדי כוכבים דרים בה מותר ואע"פ שאין מפתח והותם ביד ישראל. ואע"ג דבגמרא כבריייתא בעינן ביניו של ישראל בהצר אחרת שאין ישראל דר באותה חצר מפתח והותם (א"כ מלוע לפיכך קט"י קמי גם כלל מפתח וחוטם) הכא (בבית הפתוח לרה"ר) שאני כיון שפתח פתוח לרה"ר (וחוסך גווי מהיהודים הנכנסים בלוחה העיר, אצל...) בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור ואף בפתח פתוח כיון שאין כאן מפתח והותם. **והקשה** ר"ת היכי פריך בגמרא הא איכא רובלין המחזירין בעיירות, וכי מה ידעו הרובלין שיראו היין בביתו של עובד כוכבים בלא מפתח והותם שהוא של ישראל שירא העובד כוכבים מהם, כי אין לדמות לעיר שישראל ועובדי כוכבים דרים בה שהתיר רש"י כאן אף בלא מפתח והותם, דהתם ירא העובד כוכבים שמא אותו ישראל אמר לישראלים הדרים שם לתת לב על יינו, אבל רובלים עוברים לפי שעה מה ידעו, ועוד שמדמה אשפה ודיקלא לפתח פתוח, וכי מה סברא היא זו שיניח העובד כוכבים ליגע ביין שהוא אצלו בלא מפתח והותם מיראת מקרה שישב ישראל הדר בעיר על האשפה או יעלה על הדקל, ועוד למאי דמפרש בגמרא אי לת"ק אי לר"ש בן אלעזר דאפילו בעיר שכולה עובדי כוכבים אם הפקידו בבית עובד כוכבים אחר מותר משום העובד כוכבים אחר מירתת, וזה תימה גדולה דכיון שאין שם מפתח והותם ניהוש פן ינסכנו הנפקד כי אין לומר שהנפקד ירא מן המוכר פן יעליל עליו כי מה חושש המוכר אם ינסכנו הנפקד, ועוד מאחר דמייירי בעובד כוכבים שכתב לו התקבלתי ומעתה מה חילוק יש בין עובד כוכבים זה לעובד כוכבים אחר אפי' ביד המוכר יינו של ישראל הוא ועוד קשה דמדתני סיפא והלא כתב התקבלתי מכלל דרישא לאו בהכי מייירי. **לפן נראה לר"ת** להעמיד משנתנו ביש מפתח והותם, וכן פרש"י בפירושים ראשונים ובלא כתב לו העובד כוכבים התקבלתי, והלכך בעיר שישראל ועובדי כוכבים דרים בה ופתח פתוח לרה"ר אע"פ שהוא יינו של עובד כוכבים מותר כיון דמפתח והותם בידו, שהעובד כוכבים ירא פן יראהו ישראל מורה ומזייף ויגד לישראל שטיהרו ויפסיד למכור יינו, ולא דמי לעובד כוכבים שנמצא בצד הכור של יין דאסירנא ביש לו מלוח עליו, דהתם כיון שאין מפתח והותם סומך על זה שיוכל לנסכו קודם שיראהו שום אדם, והשתא ניהא דאף בעיר שכולה עובדי כוכבים כיון שיש מפתח והותם היה לנו להתיר משום רובלין שיראוהו מורה ומזייף יבינו שאותו יין של ישראל הוא וכן ירא ממקום דאיכא אשפה ודיקלא כמו בפתח פתוח, ואתי נמי שפיר למאן דשרי בגמרא שהפקידו בבית עובד כוכבים אחר אי לא חיישינן לגמולין דבבית עובד כוכבים אחר הוי יינו של ישראל שאין לעובד כוכבים האחר שום דבר על היין וכיון שיש מפתח והותם אין לחוש שימרה הנפקד ומזייף אפילו בעיר שכולה עובדי כוכבים יש

והכשירו. בהמתו אין, שלא בהמתו לא (אלמא זרק העובד כוכבים עשה יין נסך, ואילו זב שזרק חפץ בכלי לא טימאו)?

דף סא ע"א התם דקאזיל מיניה ומיניה (שהולך ומתגלגל הכלי כל שעה ע"י שהוא מגלגלו ומורידו לכור הלכך שלא בהמתו לא דחיישינן דלמא נגע התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו, לפי הדומה משמע שרש"י רוצה לומר דמגע עובד כוכבים שלא בכוונה ע"י דבר אחר אסור בשתיה והכא שהכשירוהו בהמתו היינו לפי שלא היה אוחזו בידו אלא סמוך לכור זורקה, ומ"מ שלא בהמתו אסור אע"פ שזריקה בזב טהור כיון שהוא סמוך ההמירו ביין דלמא נגע וכן פירש רשב"ם בשם רש"י וחלק בין זורק מכנגדו לזורק למרחוק, מיהו לא יתכן כדפרישית לעיל).

פסק הש"ע א. עובד כוכבים שנמצא בבית שבו יין, אם יש לו מלוח על אותו יין, כגון שעשאו אפותיקי (הגה או משכנו לו) אסור ואפילו היה היין התום בחותם אחד. אבל אם אין לו מלוח על היין, אע"פ שיש לו מלוח על ישראל בעל היין והגיע זמן המלוח, מותר... יו"ד (קכח,ב). **ב.** מדד עובד כוכבים הכור שיש בו יין, בקנה, או שהיה מטפח על פי החביות הרותחת כדי שתנזה הרתיחה, או שנמל חבית וזרקה בהמתו לכור, מותר בהנאה ואסור בשתיה (הגה שבכל אלו יש הוכחה שלא כיון לנסך, רק למלאכתו, והוי מגע עובד כוכבים שלא בכוונה, ואינו אסור רק בשתייה...) יו"ד (קכד,ט). **ג.** זרק אבן או חפץ לתוך היין, מותר אפילו בשתייה, אבל אם החפץ מתגלגל והוא דוחהו עד שנופל לתוך היין, אסור אפילו בהנאה. ואם עשה כן בהמתו, מותר אפילו בשתיה יו"ד (קכה,ה). **ד.** עובד כוכבים שנפל לכור של יין והעלהו משם מת, מותר בהנאה ואסור בשתיה אבל עלה חי, אסור בהנאה... יו"ד (קכד,ב).

משנה המטהר יינו של עובד כוכבים (שעשאו בכשרות למכרו לישראל ולא נתן דמים עכשיו לעובד כוכבים עד שימכרנו נתנו התוס', פירוש רש"י במהדורא בתרא (כן הוא לפנינו) כגון שכתב לו התקבלתי דהוה ליה יינו של ישראל וכדקתני סיפא, והוי

ביד עובד כוכבים לעיל בפרק אין מעמידין ונתנו ברשותו (של עובד כוכבים) בבית הפתוח לרשות הרבים, בעיר שיש בה עובדי כוכבים וישראלים מותר (דמירתת ליה עובד כוכבים ולא נגע דאמר דלמא חזו לי הנך ישראל דעברי ברה"ר ומפסידנא, ואפילו אין מפתח וחותר שרי, והוא שאין לו כלום על אותו יין כגון שכתב לו התקבלתי מוכך כדאמרין לקמן באידך בבא) בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור, עד שישב ומשמר נהקשו התוס', תימה היינו רישא דישאל ועובדי כוכבים דרין בה (ר"ל להלן של עיר שכולה עובדי כוכבים וישאל משמר, כדן עיר שישאל ועכו"ם לרס צה) ואין לומר דאיצטריך ליוצא ונכנס (לומר שכול קרוי שמייה) דהא נמי שמעינן מרישא דקתני דרין בה ולא שיהא נותן עיניו בעובד כוכבים כל היום וי"ל דהוה אמינא עד דאיכא ישראל טובא קמ"ל דאפילו בחד סגין. ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר, אע"פ שהוא יוצא ונכנס מותר. רשב"א אומר רשות עובדי כוכבים אחת היא (מפרש בגמרא).

(המשך המשנה) המטהר יינו של עובד כוכבים ונתנו ברשותו, והלה כותב לו התקבלתי מוכך מעות מותר (אם בית פתוח לרשות הרבים כדפרישית לעיל) אבל אם ירצה ישראל להוציא ואינו מניחו עד שיתן לו את מעותיו (שהיין נעשה לו משכון הואיל ויש לו מלוה על היין) זה היה מעשה בבית שאן ואסרו (דלא מירתת. דסבר, אי חזו לא מפסידנא דכי תבע לי אמינא דידי הוא).

(גמרא) בעיר שכולה עובדי כוכבים נמי, והאיכא רובלין המחזירין בעיירות [מוכרין בשמים וישראלים הן עוברין מעיר לעיר ומירתת עובד כוכבים דלמא חזו לי דרך רשות הרבים כתבו התוס', ואע"ג דתקנת עזרא לא היתה אלא שיעברו בערי בנות ישראל שלא יתגנו על בעליהן (ולא צערי גויים) לפי דרכם היו עוברים שם?]

אמר שמואל בעיר שיש לה דלתים ובריה (שאינן נכנסין בה אלא ברשות, וכ"ע ידעי כי עיילי בה, ומצי למיקם עלה ההיא שעתא).

אמר רב יוסף וחלוץ כרה"ר דמי (אפילו בית פתוח להצר וחלוץ פתוח בהצר גי' הכללות המס)

להתיר, והכי אמרינן כבריייתא בגמרא יינם של ישראל ברשותו של עובד כוכבים וישאל דר בהצר אהרת מותר והוא שיש מפתח וחותר, והצר אהרת הוי בעיר שכולה עובדי כוכבים כיון שאין פתח פתוח לרה"ר בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור ואע"פ שיש מפתח וחותר בידו, ולא יועיל כלום פתח פתוח כדמוקי לה בגמרא בעיר שיש לה דלתים ובריה שאין רובלים עוברים דרך שם שלא ירגישו דכיון שלא כתב התקבלתי א"כ יינו של עובד כוכבים הוא, וכן תניא בגמרא דיון של עובד כוכבים וישאל דר בהצר אהרת אסור לכ"ע אע"פ שיש מפתח וחותר, וסיפא דקתני והלה כותב התקבלתי הוי יינו של ישראל הלכך במפתח וחותר שרי אבל בלא מפתח וחותר אין להתיר כיון שברשות העובד כוכבים, דבכל ינסכנו, ולא דמי לההיא דנמצא בצד הבור שהתרנו באין לו מלוה על היין דהתם איכא תרתי למיבותא יינו של ישראל וברשות ישראל, דרשות ישראל מועיל כמו מפתח וחותר ולהכי מיייתי לעיל ראייה מהך כדפרישית לעיל. **והיבא** דישאל דר באותה חצר שהיין מונח שם לא שנא בינו של ישראל לא שנא ביין של עובד כוכבים שרי אף בלא מפתח וחותר כדאמר ליה ר' יוחנן לתנא תני אע"פ שאין מפתח וחותר משום דישאל דר באותה חצר חשוב כמו שומר דסגי ביוצא ונכנס כדתנן אין השומר צריך להיות יושב ומשמר אע"פ שהוא יוצא ונכנס... וא"ת היאך נוכיח ממתניתין דיוצא ונכנס סגי לכתחלה אף בלא מפתח וחותר כיון שהעמדתה ביש מפתח וחותר ובחולין (ג). מיייתי לה להתיר אף לכתחלה, דקא פריך התם ויוצא ונכנס לכתחלה לא, והתנן אין השומר צריך... ומה ראייה היא זו שאני הכא שיש מפתח וחותר. וי"ל דה"פ בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור אף ביש מפתח וחותר ועלה מפרש אין השומר צריך... אלא אפילו יוצא ונכנס. **ומתוך שהעמיד ר"ת** כולה שמעתינן במפתח וחותר, ואפילו הכי מטהר יינו של עובד כוכבים ברשות עובד כוכבים בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור, כיון שלא כתב לו התקבלתי, **מתחלה היה ר"ת רוצה לאסור** אותם היינות שקונין העובדי כוכבים מישראל ומוליכין אותם ממקום הוול למקום היוקר ואע"פ שמתמימים אותם חותרם בתוך חותרם כחבית מלא השוקים ושולים כפולים מצד זה ומצד זה דהא תנן המטהר יינו של עובד כוכבים... בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור אע"פ שיש מפתח וחותר וכיון דקיימא לן כר"א דשרי בהותם אחד אין לנו לחלק בין חותרם אחד לחותרם בתוך חותרם דכי אסרנא חותרם אחד נאסר גם שני חותרות, **ואחרי כן מצא טעם להתיר** דדוקא מטהר יינו של עובד כוכבים שלקחו העובד כוכבים בכרמו ולא טרח בו ויבא בקל לזייף, אבל הכא כיון שטורח כל כך שלוקח אותו מישראל וגם מחתימו חותרם בתוך חותרם ונושאו להשתכר בו אין לירא שיטרח ויזייף פן יפסיד טרחו ועל סמך היתר זה שתה יין שהובא מאלציר"א בזה הענין, ועוד הארכתי בענין שליחות יין

והא קאמר ליה ר' יוחנן לתנא, תני אע"פ שאין מפתח וחותרם בידו (אלמא פשיטא ליה לרבי יוחנן כי האי גוונא לקולא הוא דבעינן למיזל)?

ואלא אסיפא דרישא (היכא דיין של ישראל הוא) דקאמר ת"ק (ישראל דר) בחצר אחרת מותר, והוא שמפתח וחותרם בידו (דכיון דיין דישאל הוא מירתת עובד כוכבים לזיף שמוא ירגיש בו ישראל הדר בחצר אחרת) וחכמים אומרים לעולם אסור, עד שיהא שומר יושב ומשמר, או עד שיבא ממונה הבא לקיצין.

ממונה בא לקיצין גריעותא הוא (דכיון דיש לו שעה קבועה לביאתו לא מירתת עובד כוכבים)? אלא, עד שיבא ממונה שאינו בא לקיצין.

רשב"א אומר רשות עובדי כוכבים אחת היא איבעיא להו ר"ש בן אלעזר להקל (דקאמר ת"ק בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור להניחו בבית העובד כוכבים שהוא בעליו והוא הדין בן אלעזר וכי כל רשות עובדי כוכבים אחת היא בתמיה כלומר הואיל ואינו בבית בעליו מותר דהאי עובד כוכבים מירתת) או להחמיר (קאמר, ובניחותא איתמר, דת"ק דוקא בבית בעליו קאמר ואתא רבי שמעון בן אלעזר למימר הוא הדין בבית העובד כוכבים אחר דחיישינן לגומלין, אע"ג דהאי עובד כוכבים שהבית שלו ייחד לו קרן זוית לישראל ולא נגע דנתפס עליו כנגב חיישינן דלמא שביק ליה לעובד כוכבים חבירו בעל היין דלא מירתת לנסוכי כי היכי דהדר ישראל וזבין מהאי עובד כוכבים זימנא אחרינא ומפקיד ליה גבי החוה דלישבוק ליה לנסוכי)?

רב יהודה אמר זעירי להקל, רב נחמן אמר זעירי להחמיר.

רב יהודה אמר זעירי להקל, והכי קאמר ת"ק כשם שברשותו אסור, כך ברשות עובד כוכבים אחר נמי אסור, וחיישינן לגומלין (הנח לי ואגמול לך כיוצא בזו) ר"ש בן אלעזר אומר

ברה"ר כנגד פתח הבית כמאן דפתוח לרה"ר דמי. לשון אחר הלון של ישראל כנגד פתח הבית, כרה"ר דמי וכן עיקר כתבו התוס', פ"י רש"י ל"א הלון של ישראל כנגד פתח הבית, ואם הבית שהיין בו סגור דליכא למיהש שיכנס בה העובד כוכבים, ואפילו הוא פתוח אין להוש שיכנס בו ויסגור בעדו דמרתת מישראל שכנגדו כיון שאין העובד כוכבים דר בבית היין, ודוקא ביום (מועיל חלון) אבל בלילה אסור) ואשפה (לעמוד בני אדם עליה) כרה"ר דמי, ודיקלא (דקל של ישראל נגד הפתח ומתירא העובד כוכבים עכשיו יעלה ליטול פירות ויראני נוגע) כרה"ר דמי.

פסיק רישיה (של דקל ומעתה אין בו פירות) פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אסר, וחד שרי. מאן דאסר (מימר אמר עובד כוכבים...) למה ליה דסליק התם. ומאן דשרי, זימנא דאבדה ליה בהמה וסליק לעיוני בתרה.

ת"ר אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצירו של עובד כוכבים ומילאחו יין, וישראל דר באותה חצר מותר, ואע"פ שאין מפתח וחותרם בידו. [דף פא ע"ב] בחצר אחרת (ישראל דר בחצר אחרת) מותר, והוא שמפתח וחותרם בידו. המטהר יינו של עובד כוכבים ברשותו (אם היין של עובד כוכבים ומהרו ישראל ונתנו ברשות העובד כוכבים עצמו) וישראל דר באותה חצר מותר, והוא שמפתח וחותרם בידו (ביד ישראל, אבל אין מפתח וחותרם בידו אע"פ שישראל דר באותה חצר אסור כיון שהיין שלו דלא מרתת כולי האי).

א"ל רבי יוחנן לתנא, תני אע"פ שאין מפתח וחותרם בידו מותר, בחצר אחרת אסור, אע"פ שמפתח וחותרם בידו, דברי ר"מ, וחכמים אוסרין, עד שיהא שומר יושב ומשמר או עד שיבא ממונה הבא לקיצין.

חכמים אהייא, אילימא אסיפא, תנא קמא נמי מיסר קא אסר? ואלא ארישא דסיפא (יין של עובד כוכבים ברשות עובד כוכבים, וישראל דר באותה חצר דקאמר ר"מ מותר והוא שמפתח וחותרם בידו, ואתו רבנן למיסריה).

פסק הש"ע א. ישראל שעשה יינו של עובד כוכבים במהרה כדי שיהא מותר לישראל, בין שמכרו לישראל ולא פרע לו מעות, בין שלא מכרו לו אלא שהוא מטהרו כדי למכרו על ידו לישראלים, אם נתנו ישראל בחצרו של אותו עובד כוכבים עצמו והישראל דר בחצר, מותר אפילו בלא חותם, אפילו אם העובד כוכבים גם כן דר שם. ואם אין ישראל דר באותה חצר, אם דר ישראל באותה העיר והבית שהיין בו פתוח לרשות הרבים, מותר אם יש לישראל מפתח והותם (הגה ובדיעבד אפילו בחותם אחד כמו שנתבאר לעיל סי' ק"ל). ואם אין הבית פתוח לרשות הרבים, אע"פ שישראל דר בעיר, או בעיר שכולה עובדי כוכבים אפילו הבית פתוח לרשות הרבים, אסור אפילו בחותם תוך חותם, עד שיהא ישראל יושב ומשמר, ויוצא ונכנס, הרי הוא כיושב ומשמר. במה דברים אמורים, כשהיין בבית העובד כוכבים בעליו, אבל אם נתנו בבית עובד כוכבים אחר, מותר במפתח וחותם, והוא שלא יהא עובד כוכבים האחר כפוף תחת יד העובד כוכבים בעל היין, שאם הוא כפוף תחתיו בענין שאם יבא ליגע ביין אינו רשאי למחות בו, הוי כאלו הוא ברשות בעל היין. ואם רוכלי ישראל רגילין לבא לעיר, ואין לה חומה דלתים ובריה, בענין שיכולים לבא לשם בכל שעה שירצו, חשוב כישראל דרים שם. ואם הבית פתוח לאשפה או שיש בחצר כנגד פתח הבית חלון פתוח לרשות הרבים, או שיש לישראל דקל כנגד פתח הבית, חשוב כפתוח לרשות הרבים. (הגה וכבר נתבאר סוף סי' ק"ל דחלון פתוח לא מהני רק ביום ולא בלילה) ואם כתב העובד כוכבים לישראל התקבלתי, אם כשיבא לישראל להוציא אינו מעכב עליו, הרי הוא כיינו, ומותר במפתח וחותם, (הגה ובדיעבד אפילו בחותם א'), אפילו בעיר שכולה עובדי כוכבים. ואם כשבא לישראל להוציא אינו מניחו עד שיתן לו מעותיו, דינו כאלו לא כתב התקבלתי. (הגה ויש מי שאומר שבחותם תוך

במה דברים אמורים ברשותו אבל ברשות עובד כוכבים אחר מותר, ולא היישינן לגומלין.

רב נחמן אמר זעירי להחמיר, וה"ק ת"ק במה דברים אמורים ברשותו, אבל ברשות עובד כוכבים אחר מותר, ולא היישינן לגומלין, ר"ש בן אלעזר אומר כל רשות עובדי כוכבים אחת היא (ואחת היא, דמתניתין אתמוהי מתמה).

תניא כוותיה דרב נחמן אמר זעירי להחמיר, אמר ר"ש בן אלעזר כל רשות עובדי כוכבים אחת היא מפני הרמאין (גומלין זה לזה).

דבי (אשוי טל) פרזק (שם האיש) רופילא (שני למלך) אותיבו חמרא (יין כשר דזבני ישראל באשראי) גבי אריסייהו (עובדי כוכבים כמותם. אריסא מירתת ממריה ואי נמי נגע מסהיד עליה דלא נגע) סבור רבנן קמיה דרבא למימר כי היישינן לגומלין הני מילי היבא דקא מוטיב האי גבי האי (בסתס גויס שהאחד מפקיד אלל הסני, ובפעס הכאה מפקיד הסני אלל הכאשון) אבל הכא כיון דאריסיה לאו דרכיה לאותוביה בי פרזק רופילא, לגומלין לא היישינן. אמר להו רבא אדרבה, אפילו למ"ד לא היישינן לגומלין, ה"מ היבא דלא מירתת מיניה, אבל הכא כיון דמירתת מיניה מחפי עליה זכותא.

ההוא כרכא (כרך) דהוה יתיב ביה חמרא דישראל אשתכח עובד כוכבים דהוה קאי ביני דני, אמר רבא אם נתפס עליו כגנב (אם עובד כוכבים חלש הוא ויש אימת שופטי העיר עליו ואם ימצאוהו נוגע נתפס עליו כגנב) חמרא שרי (בשתיה) ואי לא אסור [אף בהנאה דודאי נגע כתבו התוס' מתוך הלשון משמע דנקט כרכא שהיה היין מונח בתוך הרחוב, וגם היה שם יין של עובד כוכבים שעתה אין העובד כוכבים נתפס כגנב על הביאה רק על הנגיעה ואפילו הכי חמרא שרי כיון שנתפס על הנגיעה. והא דאמרינן לקמן (ע.) דההוא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל... וקאמר רבא אי מצי לאישתמוטי חמרא אסור ואע"פ שנתפס כגנב על הנגיעה היינו משום דבבית שיכול ליכנס שם אינו ירא כל כך ומנסך, אבל אי נתפס כגנב על הביאה ודאי חמרא שרי ולהכי מיייתי עלה (סס) ההיא דנגעל הפונדק (שהיה העו"ם נצית שבו היין)].

דאיכא ביין נסך תרי חומרי איסור הנאה ותופס דמיו. והכי פריך, מ"ט שכרו אסור, נהי תנפס דמיו כעבודת כוכבים, מ"ט שכרו אין בו איסור אלא מדרבנן ואינו חשוב כדמי יין נסך, ומה מעם גזרו עליו, אילימא משום דיין נסך גופיה אסור בהנאה מן התורה הלכך גזרו על שכרו אטו הגוף, והרי ערלה וכלאי הכרם דאסורין בהנאה מן התורה ולא גזרו על הדמים אטו הגוף, ואין להחמיר כאן בשכר יותר מהתם בדמים, דהשתא דמים שמצינו איסורי הנאה שגם דמיהם אסורין מן התורה כמו הגוף באותן שתופסין דמיהן ואפילו הכי לא גזרו דמים אטו גוף, באותן שאין תופסין דמיהם, שכר שאינו אסור בשום איסור הנאה מן התורה כל שכן שלא נגזר שכר אטו הגוף, ומשני אלא הואיל ותופס דמיו כעבודת כוכבים כלומר שכר בגוף לא מיהליף אבל שכר בדמים מיהליף. ופריך והרי שביעית דתופסת דמיה וקאמר שכרו מותר דמשמע לגמרי ולא נתפס בקדושת שביעית ולא גזרינן שכר שביעית אטו דמי שביעית, ואין לומר דשאני יין נסך דאית ביה תרי חומרי איסור הנאה ותופס דמיו, דלא מיהליף שכר בדמים בתרי חומרי יותר מבחומרא אחת, ומסיק א"ר אבהו א"ר יוחנן קנס הוא שקנסו בו, ודאי משום גזרה לא שייך למיגזר כדפרישית דאי מטעם מיהליף הוא לא היה לנו לחלק בין פועל דיין נסך לפועל דשביעית, וכן בשביעית גופיה לא היה לחלק בין חמרים לפועל, אלא מטעם קנס הוא, וחכמים שקנסו ראו לקנסם בחמרים יותר משום דנפיש אנרייהו, וכן פועל דיין נסך משום חומרא דיין נסך כדמסיק רבא בסמוך, ודוקא בשנים אלו החמירו יין נסך ושביעית לפי שתופסין דמיהן ראוי לקנסם בשכר דהוי קצת כעין דמים, אבל בשאר איסורי הנאה שאין תופסין דמיהם מסתבר דלא קנסו. אילימא הואיל ויין נסך אסור בהנאה, שכרו נמי אסור, הרי ערלה וכלאי הכרם דאסורין בהנאה, ותנן מוכרן וקידש בדמיהן מוקדשת [אלמא איסורי הנאה דמיהן מותרין וכל שכן שכר פעולתו הקשו התוס', תימה לפי מה שפירש רש"י לעיל (נד): דדוקא לקדש אשה התירו, אבל לאיתגנויי מינייהו אסור מדרבנן, אבל לאיניש אחרניא שרו אותן מעות, וה"נ גבי שביעית המעות אינם אסורין לאחרים כדאמר לעיל (שם) מאי קא פריך (כאן בסוגייתנו, הרי יש לתנן ד...) הא דקאמר אסור במתניתין היינו דוקא לפועל שאסורין הן כמו למוכר דוקא זי"ל דאסור דמתניתין משמע לכ"ע. מיהו תימה (עוד יש להקשות) מאי קפריך (הרי קושית הגמ' כאן לא מוננת מה הקושית מעללה וכלאי הכרם) שאני התם דהיינו בדיעבד כדמוכח בנדרים (מוז): אבל לכתחלה אסור, ומתניתין (כאן) לכתחלה איירי יש לומר דאסור דמתניתין משמע ליה אפילו בדיעבד. עוד כתבו התוס' (קילש דלמיטון מקולסת) משמע הא בגוף הערלה אסור לקדש ומעמא משום דלית ביה שוה פרוטה, וקשה בגופה נמי איכא

חותם מותר בכל ענין ויש לסמוך עליו, להתירו בהנאה אבל לא בשתייה) יו"ד (קלא,א). פסק כשיטת ר"ת. ב. ישראל ששכר או קנה בית בחצרו של עובד כוכבים ומילאו יין, אם ישראל דר שם, אע"פ שהניח היין בחצר ואין עליו לא חותם ולא מפתח, מותר. ואפילו היה גם העובד כוכבים דר באותו חצר. אבל אם לא היה ישראל דר באותה חצר, אם היה ביד ישראל המפתח וחותם, מותר וא"צ לומר שני חותמות, ואם לאו, אע"פ שהיין באותו בית ששכר או קנה, אסור אם העובד כוכבים דר בחצר. ואם אינו דר בחצר, מותר, וא"כ נמצא עומד בצד היין יו"ד (קל"ט). ג. בית שאין בו אלא יינו של ישראל, ונמצא עובד כוכבים בתוכו, אם אין הדלת נעול, מותר בשתייה. ואם הוא נעול במפתח מבפנים, אם אינו נתפס כגנב אסור בהנאה, ואם הוא נתפס כגנב על הכניסה, מותר בשתייה. (הנה וי"א דבזמן הזה שאין העו"ג מנסכין, אפילו אינו נתפס כגנב שרי, אלא א"כ יש לחוש שנגעו לשתות ממנו או להנאה אחרת...) יו"ד (קכת,ד).

פרק השוכר את הפועל

[דף סב ע"א] משנה השוכר את הפועל (עובד כוכבים ששכר את ישראל) לעשות עמו (מלאכה) ביין נסך (להריקו מכלי אל כלי או להעביר חבית ממקום למקום) שכרו אסור (וביין נסך ממש קאמר שנתנסך לעבודת כוכבים, וסתם יינן מיבעיא לן בגמרא). שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת, אע"פ שאמר לו העבר לי חבית של יין נסך ממקום למקום שכרו מותר (דאע"ג דאגרא דיהיב לא משום מלאכה אחרת היא, ובגמרא מפרש לה שפיר).

(המשך המשנה) השוכר את החמור להביא עליה יין נסך שכרה אסור, שכרה לישב עליה אע"פ שהניח עובד כוכבים לגינו עליה שכרה מותר.

[גמרא] מ"ט שכרו אסור וכתבו התוס' מתוך השיטה (כ"ל מתוך המשא ומתן גמ') משמע כי מעתה היה יודע שייך נסך תופס דמיו כעבודת כוכבים, ואע"פ"כ היה רוצה לדמות שכר יין נסך לדמי ערלה ולשכר שביעית אע"ג

יצחק דהסחורה שהיא אסורה בפירות שביעית היינו לקנות הרבה ביחד להוליך ממקום הזול למקום היוקר, וכמו שהיו עושים אוספי שביעית שפסולין לעדות בסנהדרין (כו). מטעם סחורה, וכן פורע חובו מפירות שביעית שזה משתכר בפירות שביעית ולא לאכלה קרינא ביה. אבל, אם הוא לוקט למכור על יד (מעט, וטנמו...) לקנות בו דבר אכילה, אין דבר זו סחורה. וכן שנינו בסוכה (לט). מבליע דמי אתרוג בלולב, ובלא הכלעה נמי היה מותר אילמלא טעמא דאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ. אלמא, מותר למכור. ועוד, תנן במסכת שביעית (פ"ז מ"ג) לא יהא לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק אבל לוקט ובנו מוכר על ידו. משמע, דאפילו לכתחלה. וא"ת תיקשי רישא לסיפא, רישא אסרה לוקח למכור בשוק משמע הא לוקט מותר ואפילו בשוק, והדר תני לוקט ובנו מוכר על ידו, הא למכור בשוק אסור. ונראה דיש במשנה ברישא טעות סופר, וגרס בשניהם לוקט. מיהו יש ליישב הגירסא ואשמעינן דדין לוקח ולוקט שוין דבשניהם אסור למכור בשוק ורישא תנא לוקח וה"ה לוקט וסיפא לוקט וה"ה לוקח. ויש ליתן טעם למה אסור יותר בשוק, שכשמעמיד חנות בשוק דומה יותר שמשתכר בפירות שביעית. ואע"פ שאמרנו שאסור לפרוע חובו מפירות שביעית משום דלאו לאכלה הוא, מ"מ לקדש אשה מותר אע"ג דלאו לאכלה הוא כדאמרין בקידושין (נב). מעשה באחד שקידש חמש נשים בכלכלה של שביעית ואמרו חכמים אין האהיות מקודשות, הא אחרות מקודשות, ומעמא דמשום פריה ורביה אפילו ביה רבנן ומיהו יש לדהות דהתם דיעבד אבל לכתחלה אסור?

ואלא דקדוש שכרן בקדושת שביעית.

ומי קדוש, והתניא האומר לפועל הילך דינר זה ולקוט לי ירק היום שכרו מותר, לקוט לי ירק בו היום שכרו אסור?

אמר אביי לעולם יהיבנן ליה שכר מפירות שביעית. ודקא קשיא לך לאכלה ולא לסחורה, דיהביה ניהליה בצד היתר (מתנת חנם כתבו התוס', וא"ת כיון דיהיב ליה בצד היתר מאי איריא דפועלים עושים בפירות שביעית הללו, אפילו היו עושים מלאכה אחרת יהיו מותרין לפרען מפירות שביעית. וי"ל דוקא כשעושים המלאכה בפירות שביעית עצמן או אינו נראה כנותן שכר מה שפורען מפירות שביעית ומשום הכי נקט עושה מלאכה בפירות שביעית, והעלם לאכלם (קאי על המשך הגמ' במעשך שני שרואה להעלותו ליוקסלים ע"י חכרו שנתנו לו כמתנת חנם כלי ללוכלו) דוקא דדומה שהם של שניהם יחד לאכלה, אבל עושה במלאכה אחרת יכול להיות שהוא אסור דדומה שפיר שכר מלאכה)

שזה פרוטה כשלא כדרך הנאתן או באפרן כדתנן (תמורה לד). כל הנשרפין אפרן מותר וי"ל כיון שכל זמן שהוא בעין אסור למכרו מן התורה כמו כן אסור לקדש בו אשה דהוי כמו מכירה חשובה ויש בו הנאה כשמקדש את האשה דגמרינן (קידושין ב). קיחה קיחה משדה עפרון וזה לא דמי לקיחה דשדה עפרון שראוי לקנות בו הפין או לשאר הנאות)?

אלא, הואיל ותופס את דמיו כעבודת כוכבים ודכיון דנתנסך לעבודת כוכבים הרי היא כעבודת כוכבים דדמיה אסורין כדאמרן לעיל (נד); כל שאתה מהיה הימנו הרי הוא כמוהו, וכי היכי דדמיו אסורין, שכר פעולתו נמי אסור.

והרי שביעית דתופסת את דמיה, ותנן האומר לפועל הילך דינר זה, לקוט לי בו ירק היום (לשון מכר הוא דמשמע לקוט לי שוויו ירק) שכרו אסור (לשהותו אחר זמן הביעור אלא מתבער בשביעית) לקוט לי ירק היום (לשון שכירות הוא ולא לשון מכר ואין לו דמים שיתפסו בקדושת שביעית) שכרו מותר וכתבו התוס' פירוש דהוי כמו שכרו ללוקט מציאות שאין אלו דמי פירות שביעית. וא"ת הניחא למ"ד (כ"מ ה). המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, אלא למ"ד דלא קנה חבירו, א"כ זה המלקט קנאם וכשנתנם לבעל הבית כדינר זה נמצא מוכר לו פירות שביעית וי"ל דלא השיב מוכר דיד פועל כיד בעה"ב דמי. ועוד יש לומר דשאני התם דאמר לא קנה חבירו עד שתבא מציאה לידו ואם ירצה המגביה יכול לזכות בה קודם שתבא לידי חבירו, אבל הכא שאין המלקט מתכוין לזכות כלל לא בתחלה ולא בסוף וכשנתן לבעל הבית אז זכה בעל הבית, וכי האי גוונא פי' ר"ת בביצה (לט); גבי מילאן ונותן לחבירו דאמר רב נחמן כרגלי מי שנתמלאו לו ואע"ג דאית ליה לרב נחמן דלא קנה חבירו כיון שלא נתכוין לזכות הוא וכשנתנה לחבירו זכה חבירו?

א"ר אבהו א"ר יוחנן קנס הוא שקנסו חכמים בחמרין וביין נסך.

יין נסך, הא דאמרן. חמרין מאי היא? דתניא החמרין שהיו עושים מלאכה בפירות שביעית שכרן שביעית. מאי שכרן שביעית, אילימא דיהיבנן להו שכר מפירות שביעית, נמצא זה פורע חובו מפירות שביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה (כתבו התוס', אומר רבינו

(דאסור בהנאה) כדיין נסך, שכרו נמי אסור, או דלמא הואיל וטומאתו קיל (כדאמרינן לעיל (ג):) שלש יינות הן, יין נסך אסור בהנאה ומטמא טומאה חמורה בכזית, סתם יינן אסור בהנאה ומטמא טומאת משקין ברביעית] אף שכרו נמי קיל?

תא שמע דההוא גברא דאגר ארביה (ספינתו) לסתם יינן (חקשו התוס', תימה מאי ראייה מביא מארבא לפועל שאני התם דנפיש אגריה ודמי לחמרין יש לומר כי לא היה השכר כי אם מעט לעבור נהר קטן והוי כפועל) יהבו ליה חיטי באגרא, אתא לקמיה דרב חסדא, א"ל זיל קלינהו וקברינהו כי קברי (נית סקנות). ולימא ליה בדרינהו (יפורם כמות שהם, למה לי לשרפן?) אתו בהו (אינשי) לידי תקלה. וליקלינהו וליבדרינהו (הכי בעינייהו ביארו התוס' פירוש בלא כי קברי, ומשני אתי לזבלו. והא דלא הדר פריך וליקלינהו וליבדרינהו כי קברי דהתם לא שייך אתי לזבולי כדכתיב וישלך את עפרה על קבר בני העם. וי"ל דההיא בקבר בנין שאסור בהנאה, אבל הכא בי קברי קרקע עולם שאינו נאסר וכן משמע בסנהדרין (מו:)) קבריה דרב דהוו שקלי מיניה עפרא לאישתא בת יומא? דלמא מזבלי בהו (כתבו התוס', וא"ת ומה בכך, הא פסקינן לעיל (מט:)) כר' יוסי דאמר זה וזה גורם מותר (בנביה) דהוי זבל דאיסור וקרקע דהיתר וי"ל שלכתחלה יש לחוש לדברי רבנן שחולקין עליו דאמרי אף הוא נעשה זבל. ולקברינהו בעינייהו (כתבו התוס' ומסיק לא מוכחא מילתא ואסור (ר"ל לכיון שלא ניכר בהם שנקברו משום שנאסרו בהנאה, ויש חשש שמי שימלאם יסתמש בהם ויזוץ לידי תקלה). וא"ת מאי שנא מכל הנקברין דחשיב בתמורה (לג:)) שור הנסקל ועגלה ערופה ושער נזיר וכל דקברי בעינייהו אף בלא כי קברי וי"ל כיון שאין דרך לקבור בשר ושער מוכחא מילתא, אבל חיטי אין קבורתן מוכחת דאיכא למימר איניש גנב וקבר ואייתי הכא. וכן דרך עתה לקבור בכורות ונראה שצריך לקברן מעט בעומק פן יבא להטט אהריהם, ולאחר שנעשו עפרא אין לחוש שמא יקחום לזבל בהם דאין דרך להטט אחר הקברים משום זבל] מי לא תנן אחד אבן שנסקל בה, ואחד עץ שנתלה עליו, ואחד סייף שנהרג בו, ואחד סודר שנחנק בו כולם נקברים עמו (דכתיב לא

כדתנן (גבי מעשר שני) לא יאמר אדם לחבירו [דף סב ע"ב] העלה לי פירות הללו לירושלים לחלק (שתטול שם חלק בהם דאסור לפרוע חובו ממעשר שני, ואע"ג שגם זה אוכלו בירושלים כתבו התוס' דהוי כמוכר מעשר שני ואסור למכור מעשר שני והרבה משניות מוכיחות במסכת מעשר שני דאסור לעשות סחורה כמעשר שני, ומסתבר דכל מידי דאין מתחלל עליו זהו סחורה האסורה בו ואינו מתחלל אלא על דבר אכילה ושתיה כדתנן (מע"ש ב,א) מעשר שני ניתן לאכילה שתיה וסיכה. וקשה דהא תנן בסוף פ"ק דמעשר שני אין לוקחין ממעות מעשר שני כהמה טמאה משמע הא מלבושין מותרין, ועוד תנן התם (ה"ב) ולא נתתי ממנו למת ליקח לו ארון ותכריכין הא לחי דומיא דמת מותר. ויש לומר דכל אותם משניות המתירות היינו מן התורה אבל רבנן אסרו כל עניני סחורה לפי שמצוה לעשות ממנו שלמים ואסרו גם לפרוע בו שכר הפועלים. והא דאיתא בירושלמי שאסור ג"כ לחי דומיא דמת ומפיק לה מקרא אסמכתא בעלמא הוא. ור' יהודה היה מקשה על זה דאמרינן בעירובין (כו:)) מקרא דונתתה חספ דדריש כללי ופרטי ולא מרבינן אלא פרי מפרי וגדולי קרקע לאכילה אבל דבר שאינו של אכילה לא אשכחן דאיתרבי. לכן נראה לפרש דכל מקום שמצינו דיתר ליקח ממנו שום דבר היינו להיות מעות בקדושת מעשר ביד הלוקח כמו גבי שביעית בסוכה (מא.) מי שיש לו סלע של שביעית... דבעינן שתהא שביעית ביד הלוקח וכל מקום שמצינו איסור מקח במעשר היינו דרך חילול להיות המעות חולין ביד הלוקח? אבל אומר לו העלם לאוכלם ולשתותם בירושלים, ונותנין זה לזה מתנה של חנם.

ורבא אמר לעולם דקדוש בקדושת שביעית, ודקא קשיא לך פועל, פועל דלא נפיש אגריה לא קנסוהו רבנן, חמרין דנפיש אגרייהו (כתבו התוס' פי' ורווחי טפי, ודמו טפי לסחורה) קנסו רבנן בהו. ומתניתין (דיין נסך דקנים נמי פועל דלא נפיש אגריה...)? חומרא דיין נסך שאני.

איבעיא להו שכרו לסתם יינן, מהו (כתבו התוס' לכתחלה ודאי אסור להשתכר בסתם יינן כדאמרינן לעיל (נו:)) דלא שרי לדרוך עם העובד כוכבים בנת אי לא ציירי לידיה, אלא מיבעיא ליה אם השכר מותר בדיעבד או לא] מי אמרינן כיון דאיסורא חמור

אבל למסור הדמים שהמוכר יאכלם בקדושת מעשר מותר ליקח כנגדן כל דבר מן התורה, ומדרבנן אסור בהמה טמאה.

² כתב הרש"ש דבריהם מגומגמים בעיני הסתומות באין הכנה, ה' יאיר עיני. אמנם החזו"א (שביעית יג,ט) ביאר וז"ל ר"ל דלמסור דרך חילול אי אפשר רק בפירוי

דאכלי עניים בשמינית אחר הביעור חליפי פירות שביעית כן פירשו התוס', והוסיפו לבאר דצריך לפרש שהאיסור (אכילת פירות שביעית אחר הביעור) היה מה שהיו אוכלים אותם בחזקת שלהם, דאילו בתורת שביעית אפילו הפירות עצמן יכולין עניים לאכול לכ"ע כדתניא בתוספתא (פ"ה דשביעית) הגיע שעת הביעור עניים אוכלים אחר הביעור ולא עשירים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אחד עניים אחד עשירים אוכלים אחר הביעור. **אי נמי** העניים היו עושים מהם מלוגמא או סחורה ולפיכך הקפידו עליהם אותם שבאו ואמרו לרבי יוחנן אתו אמרו ליה לרבי יוחנן, אמר להו יאות הן עבדין [כיון דההיא שעתא לא הוו הנך בעין ולא איחלופי הני בהני, לאו חליפין

נינהו ולא חיילא קדושת שביעית עליהו כ"כ התוס', והוסיפו לבאר דלפי זה אפילו בשביעית עצמה היו יכולין לפרוע אם כבר אכלו פירות שביעית, וההיא דאמרינן בסוכה (לט). דמבליע דמי אתרוג בלולב (כשקוקה נשביעית אתרוג ובלוב מעט הארץ וטעם הסבלעה שלא ימסור למי שביעית לעס הארץ) ה"ה (היה ניתן לעשות) בלא הבלעה אם היה עם הארץ רוצה להקיף עד שיכלה האתרוג ולא היה כאן דמי שביעית. **ומבאין דקדק הרב רבי אלהן** הלכה למעשה שאם יש ביד ישראל יין נסך ועבודת כוכבים ודברים האסורים ומכרן לעובד כוכבים בהקפה ומכרם העובד כוכבים לאחר קודם שיתן לזה הישראל הדמים שהדמים מותרין בדיעבד ואע"פ שהאיסור עדיין ישנו בעולם. **ועוד הוסיף רבינו יצחק** שאפילו לא מכרם העובד כוכבים אלא כיון שמשכמם אצלו קודם שיתן הדמים דק"ל (ע"א). משיכת עובד כוכבים קונה והוי כמו בא עליה ואח"כ נתן דאתננה מותר כיון שלא היה ברשותה בשעת הביאה, וה"נ לא היתה עבודת כוכבים ברשותו בשעת פריעת המעות, ומטעם רבית לא היה לאסור דאותן דבי רבי ינאי היה להם תבואה בביתם וסאה בסאה מותר ביש לזו.

וכנגדן באתנן (בא עליה ואח"כ נתן לה אתננה...) מותר (להקרבה, דכיון דלאו בשעת ביאה יהביה ניהלה כי הדר יהב לה ההוא מלה מתנה בעלמא הוא) דתניא נתן לה ולא בא עליה (מפרש ואזיל, או...) בא עליה ולא נתן לה (עכשיו, אלא לאחר זמן) אתננה מותר.

נתן לה ולא בא עליה, פשיטא, כיון דלא בא עליה, מתנה בעלמא הוא דיהיב לה. ותו, בא עליה ולא נתן לה, הא לא יהיב לה ולא מידי, וכיון דלא נתן לה מאי אתננה מותר? אלא הכי קאמר נתן לה ואחר כך בא עליה וכתבו

תלין נבלתו על העין כי קבור תקברנו אף העין במשמע והכי אמרינן בפרק נגמר הדין עין שומע אני בין תלוש בין מחובר ת"ל כי קבור תקברנו מי שאינו מחוסר אלא קבורה יצא זה שמחוסר קבורה ותלישה אלמא עין גופיה איסורי הנאה וקברי ליה בעיניה ולא חיישינן לתקלה? התם דקא קברי בבי דינא (בבית הקברות המתוקנים בבית דין) מוכחא מילתא (לכל מאן דמשכח להו התם ידע) דהרוגי בית דין נינהו (ופירש) הכא לא מוכחא מילתא, אימר אינש גנב ואייתי קברא הכא.

פסק הש"ע א. כשם שאסור למכור סתם יינם ולהינות בו, כך אסור להשתכר בו. לפיכך ישראל שנשכר לעובד כוכבים לעשות לו מלאכה, אפילו בסתם יינם, או שהשכיר לו חמורו או ספינתו להוליכו בו או מרתיפו להניחו בו, שכרו אסור בהנאה. ואם נמל ממנו מעות בשכרו, שוחק וזורה לרוח או ממיל לים. נתן לו פירות, יוליכם לים המלח או ישראלים ויקבור העפר בבית הקברות. אפילו לקח בשכרו קרקע או בהמה שאינם נאסרים בהשתחווה להם ועבדן, החמירו בהם לאסרם בהנאה. (הגה ועיין לעיל סימן קכ"ג דבזמן הזה מקילין לענין היתר הנאה מסתם יינם, ולכן אין להחמיר באלו הדינים רק ביין נסך גמור) יו"ד (קלג.א). **ב.** השכיר לו חמורו לרכוב עליו, אע"פ שהניח לגינו של יין עליו, או שהשכיר לו ספינתו להוליך בה סחורתו, אע"פ שנותן בה גם מאכליו ומשקיו, שכרו מותר כיון שעיקר השכירות לא היה בשביל יין נסך יו"ד (קלג.ב).

פסק הרמב"ם החמרים העושים בפירות שביעית מלאכת שביעית האסורה, כגון שהביאו יותר מדאי הרי שכרן כדמי שביעית, ודבר זה קנס להם, ומפני מה קנסו בשכר החמרים ולא קנסו בשכר הפועל, מפני ששכרו מעט לא קנסו בו משום כדי חייו שמוטה ויובל (ויג).

דבי רבי ינאי יזפי פירי שביעית מעניים (קודם זמן הביעור) ופרעו להו בשמינית [אשתכח

משעה שנתנו לה. **כתבו התוס'**, ואע"פ שאין אתנן חל על המוקדשין דכתיב לכל נדר פרט לנדור **שמא** הכא מאחר דאיתיה בשעת ביאה חל איסור אתנן למפרע משעה דיהיב לה ואז לא היה הקדש?

ותפשוט מדרכי אליעזר, דא"ר אליעזר שקדמה והקריבתו, דוקא הקריבתו, אבל הקדישתו לא? דרבי אליעזר גופיה קא מיבעיא ליה מאי, מיפשט פשיטא ליה לרבי אליעזר דהקריבתו דוקא, אבל הקדישתו לא, דהא איתיה בשעת ביאה, או דלמא הקריבתו פשיטא ליה, והקדישתו מספקא ליה? תיקו.

'בא עליה ואחר כך נתן לה אתננה מותר' ורמינהי בא עליה ואחר כך נתן לה, אפילו מכאן עד שלש שנים אתננה אסור? אר"נ בר יצחק אמר רב חסדא, לא קשיא הא דאמר התבעלי לי בטלה זה (כל כמה דיהיב לה הוי אתנן דמהשתא קניתיה) הא דאמר לה התבעלי בטלה סתם (כי יהיב לה לאחר זמן לאו אתנן הוא דהשתא הוא דקנייה לה).

וכי אמר לה בטלה זה מאי הוי, הא מחסר משיכה [כתבו התוס' פירוש ואפילו לר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות, הכא גבי אתנן לא קנו כיון שהפקיעו חכמים דאין קניית מעות קונה ואוקמוה אמשיכה גם ממנה הפקיעו ואין כאן אתנן כלל ולא דמי לההיא דב"מ (מה). נתנה לסיטון מעל, שקניית הכסף מועיל, דכיון דמעל מן התורה מי יפקיע המעילה ממעות הקדש³?

בזונה עובדת כוכבים דלא קניא במשיכה [לאו בר משיכה דכי כתיבא משיכה בישראל כתיבא או קנה מיד עמיתך וקונה כספך וזכה בטלה מיד אפילו אם לא משכנו אלף אחר זמן רב. **כתבו התוס'** לא קניא במשיכה, וכרשב"ל משני דאמר לעמיתך במשיכה הא לעובד כוכבים בכסף, דאילו לר' יוחנן אית ליה לעובד כוכבים במשיכה, ומשום דרב חסדא אית ליה בב"מ (מו:): כר' יוחנן הדר משני שינויא אהרינא דלרבי יוחנן לא תקשין].

ואיבעית אימא לעולם בזונה ישראלית, ובגון דקאי בחצירה (**כתבו התוס'**, וא"ת לישני תרוייהו

התוס' פירוש דכגון דאמר לה הילך מלה מעכשיו ובשעת ביאה תהא נגמרת מתנתה. ופריך וליחול עלה איסור אתנן למפרע משעה דיהיב לה, ומסיק כשקדמה והקריבתו קודם הביאה. ופריך היכי דמי, בשאמר לה הילך מלה מעכשיו איזה לשון אמר לה, אי דאמר לה קני מעכשיו פשיטא דמותר דהא ליתיה בשעת ביאה. **אבל לשון גירסת הספרים** מתנה הוא דיהיב לה קשה קצת דהא לא מתנה הוא שהרי אמר לה לכשתבעל תהא נגמרת כדפרישית, ובתמורה (כט). נמי אינו בספרים, ואי גרסינן ליה נפרש כן כמו מתנה הוא, כיון שהקריבתו כבר או בא עליה ואחר כך נתן לה אתננה מותר.

נתן לה ואחר כך בא עליה, לכי בא עליה **דף סג ע"א**] ליחול עלה איסור אתנן למפרע (שהרי מתחלה ע"מ ביאה נתנו לה)? אמר רבי אליעזר כשקדמה והקריבתו.

היכי דמי, אי דאמר לה, קני לך מעכשיו (קודם ביאה) פשיטא דשרי (דאע"ג דעל מנת ביאה יהביה ניהלה כיון דמקמי ביאה יהביה ניהלה לאו שכר ביאה הוא) דהא ליתיה בשעת ביאה, ומתנה בעלמא הוא דיהיב לה, ואי דלא אמר לה קני לך מעכשיו, היכי מצי מקרבה, **וְאִישׁ כִּי־יִקְדֹשׁ אֶת־בֵּיתוֹ קִדְשׁ אָמַר רַחֲמָנָא**, מה ביתו ברשותו, אף כל ברשותו? אלא, דאמר לה להוי גביך עד שעת ביאה (**כתבו התוס'** כלומר לא תקני עד שעת ביאה. והלכך, לא הוי פשיטא דליהוי מותר מאחר שגלה בדעתו שלא תקנה עד שעת ביאה ומשום אתנן נמי ליכא דהא אמר לה אי צריכא לך קני מעכשיו) ואי מיצטריך לך קני מעכשיו (הלכך איצטריך מתניתין לאשמועינן דאע"ג דאמר לה לא ניקני לך עד שעת ביאה כיון דהדר אמר לה אי מצטריך לך קני מעכשיו הויה לה מתנת הנם כי שקלתיה ואקריבתיה).

בעי רב הושעיא קדמה והקדישתו, מהו (קלמה והקדישתו קודם שצא עליה, אך לא הקריבתו עד לאחר הניאה, האם מותר להקריבו אחר שצא עליה)? כיון דאמר מר (במתניתין דקידושין (כה:)) אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, או דלמא השתא מיהא הא קאי ואיתיה בעיניה (ויחול עליו איסור אתנן למפרע

³ להכמים כח לתקן קניינים אלא קניינים שבין בני אדם ולא קניינים כלפי הקדש, וע"ע שהאהרונים האריכו בכיבורם בזה.

³ **ביאר המהר"ם** תקנת חכמים שלא יקנה הלוקח את הפירות בלא משיכה אבל הכסף נקנה למוכר ומשום כך מעל בו. **אמנם הרש"ש** תמה על שיטתו וביאר, שאין

שביעית אבל דבי ר' ינאי לא הוה חנוני המקיפו ולא סמכא דעתייהו כולי האי ולא משעבדי להו דבי ר' ינאי מהשתא וכי פרעי להו אחר זמן לאו חליפי שביעית ניהו וקשיא דמדמי לעיל ההיא דר' ינאי לאתנן דבא עליה ואח"כ נתן לה ואוקימנא אפילו עשאו לה אפותיקי ועומד בשעת ביאה בהצרה ואע"ג דמשעת ביאה אישתעבד לה, ואין להתיר מטעם שאין השיעבוד על מלה זה אלא על נכסיו וכשיתן לה מלה זה לפצות השיעבוד מנכסיו הוי חליפי אתנן דשרי כדאמרינן בתמורה (ל) דא"כ מאי ראייה מביא לעיל מאתנן על דבי ר' ינאי, שאני התם דחליפין מותרין ואילו חליפי שביעית אסורין אלא ודאי אע"ג דמשעתעבד אינו נתפש באיסור אתנן כלל וה"ה לדבי ר' ינאי אע"ג דמשעבדי, ועוד לפירושו לשון קנה לה דינר גביה יתור לשון הוא לא היה לו להזכיר רק משתעבד ולא משתעבד. **לכך נראה לרבינו יצחק** לפרש זאינו הושש לא משום שביעית שפורע חובו מפירות שביעית, שכבר פרע לו הדינר, ואין שום חוב מוטל עליו לפרוע אחר שאכלו האיסור, אבל אמר זאינו פורע' הושש משום שביעית שהוא כאילו לקחם בעל הבית לעצמו ונתנם לפועליו ונמצא פורע חובו מפירות שביעית, והשתא אפילו איירי ברייתא לאחר הביעור פריך שפיר אלמא כי קפרע דמי איסורא קפרע, ואי איתא דבעלמא לא השיב דמי פירות שביעית בכי האי גוונא שפורע אחר שכלו הפירות מן העולם גם בכאן לא היה לנו לחשבם כאילו לקחם בעל הבית לעצמו ונתנם לפועליו מאחר, שהן לוקחין הפירות מבית החנוני והוא פורע המעות לאחר שאכלום, ומסיק תרגמה רב פפא כהנוני המקיפו דמשתעבד ליה, דכיון דדרכיה לאקופי קני ליה דינר גביה פירוש דמשתעבד ליה שקונה שיעבוד בנכסיו לאלתר כנגד מה שנותן לפועליו והיינו קני ליה דינר גביה דקאמר לשיעבוד הדינר קונה בנכסיו שוה דינר ולא קנין גמור שיוכל להקדישו מעת שקונה הדינר בנכסיו בעל הבית לאלתר כשהן בעין ונותנו לפועליו הוי ליה מה שקונה בנכסיו בעל הבית דמי הפירות ולכך השיב בעל הבית כלוקח הפירות והירק מהנוני ומאכיל לפועליו בשכרן ולכסוף כשיתן הדמים לחנוני לפצות השיעבוד מנכסיו יהיו דמי שביעית אחרון אחרון נתפש. **ואם** היו העניים שלווים מהם דבי ר' ינאי ע"י (בשלימות) ר' ינאי כהנוני המקיפו, והיה אומר ר' ינאי לבני ביתו צאו ולוו ואני פורע, היה נתפש באיסור שביעית מה שר' ינאי פורע להם מטעם זה דפירש, אבל הם לא היו כהנוני המקיפו, ולהכי לא גמור ומקני להו שיעבוד בנכסיו לאלתר כשנותנין פירות שביעית לבני ביתו, דנהי דבתורת ערבות וקבלנות משתעבד להם לעניים סובר עתה זה המתריץ שאין משתעבד בערבות אף בקבלנות רק גוף הערב והקבלן, אבל בנכסיו של ערב אין המלוה קונה כלום לאלתר ואפילו שיעבוד. אי נמי היה מועה בזה שאין שיעבוד בנכסיו ערב אלא במלוה ולזה אבל אם היה אומר תן לפלוני מנה או הלווה ויהא קנוי לו והוא יהא

במלה זה, הא דקאי בהצירה והא דלא קאי בהצירה. וי"ל דניחא ליה לאוקמה (לאתננה מותר) במלה סתם אפילו קאי בהצרה עם מלאים אחרים שלו (כ"ל קלמך לה שיתן לה מתוך אחד מאלו הטלחים) אע"פ שאינו יכול לדחותה למלה מן השוק, אפילו הכי אין שם אתנן הל אפילו למאן דאית ליה ברירה אלא על המבורר בשעת ביאה).

אי דקאי בהצירה, בא עליה ואח"כ נתן לה, הא קניא לה (מהשתא קודם ביאה, והיכי קרי ליה בא עליה ואח"כ נתן לה)? לא צריכא, דשויה ניהלה אפותיקי, דאמר לה אי מיתניא לך זוזי מכאן עד יום פלוני מוטב, ואי לא שקליה (ביום פלוני) באתננך (הלכך בא עליה ואח"כ נתן לה הוא. ומיהו, הואיל ומשעת ביאה שוויה אפותיקי ועמד בהצירה הייל עליה אתנן).

(הגמ' חוזרת ללון, כדכרי רבי יוחנן, סהמי לזני רב ינאי ללוות מהעניים פירות שביעית ולפרוע להם כשמינית) מתיב רב ששת (לר' ינאי) אומר אדם להמריו ולפועליו (עובדי כוכבים או עמי הארץ) לכו ואכלו בדינר זה, צאו ושתו בדינר זה, ואינו הושש [דף סג ע"ב] לא משום שביעית פירש רש"י שמא יקחו בו פירות שביעית מן החשוד למכרם ותניא במס' סוכה (לט). אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר מג' סעודות. התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו דפריך הכי (כ"ל דקושיית הגמ' מציינתא זו על זני ביתו של ר' ינאי היא) מדקאמר (בצרייתא), כלמך צעה"כ לפועליו) בצאו ואכלו ואני פורע (לחנוני) אלמא כי קפרע דמי איסורא קפרע ונקראים דמי שביעית ואע"פ שכבר אכלום, הכי נמי דבי ר' ינאי כי קפרעי (פירות שמינית תחת פירות שביעית) דמי שביעית הם. וקשה מי הזיקין לשנות פירות שביעית ממעשר ויין נסך (בהמשך הצרייתא) שהטעם מפני שנראה כמאכיל לפועליו דבר שאינו מועשר או יין נסך, ה"נ היה לו לפרש שמאכיל שביעית לפועליו ונמצא פורע חובו מדמי שביעית, ועוד תקשי לרב ששת דמפרש טעם הברייתא משום דמי פירות שביעית דלמא אחר הביעור איירי ואיסורא משום דנהנה מפירות שביעית בשעת האיסור דומיא דיין נסך דהוי מטעמא משום דנהנה מיין נסך, אי נמי אפילו קודם הביעור ומטעמא משום שפורע חובו מפירות שביעית שקונה פירות שביעית ומאכילן לפועליו ולא דמי כלל לדבי ר' ינאי, ועוד קשה בסמוך דמסיק כהנוני המקיפו דמשתעבד ליה דכיון דדרכיה לאקופי קני ליה דינר גביה פי' דכיון דמקיפו לבעל הבית סמך עליו ומשועבד לו בעל הבית לפי שסמך עליו לכך הוי דמי

נפשיה מינייהו בפרימי) צאו ושתו ואני פורע, חושש משום שביעית ומשום מעשר ומשום יין נסך, אלמא כי קא פרע דמי איסור קא פרע, הכא נמי כי קא פרע דמי איסורא קא פרע?

תרגמה רב חסדא בחנוני המקיפו (שרגיל אצלו בהקפה) דמשתעבד ליה (האי בעל הבית משעתא דיהיב חנוני פירי והוי כנותן מיד ליד) דכיון דאורחיה לאקופי קני ליה דינר גביה (חנוני סמוך על זה שכבר הכיר בו שכל מקום שישנו הדינר קנוי לו לחנוני הלכך הליפי נינהו, אבל הנך דבי ר' ינאי, כיון דהנך עניי דמוזפי להו פירי לאו חנוני הרגיל להקיפן נינהו לא סמכא דעתיה כולי האי, ולא משתעבד להו דבי ר' ינאי, הלכך כי פרע לאחר זמן לאו הליפי שביעית נינהו).

אבל חנוני שאין מקיפו מאי, מותר, אי הכי (דטעמא משום מקיפו הוא אבל אין מקיפו שרי) אדתני (רישא דמהדר תנא בתר היתרא ולא אשכח אלא בצאו ואכלו בדינר זה דסליק מינייהו נפשיה בפרימי) צאו ואכלו בדינר זה, צאו ושתו בדינר זה, ליפלוג וליתני (היתרא אפילו בדלא סליק, וכגון צאו ואכלו ואני פורע ובחנוני שאין מקיפו דלא משתעבד ליה האי בעל הבית מידי, וכל שכן היכי דנסתלק לגמרי) בדידה במה דברים אמורים בחנוני המקיפו דמשתעבד ליה, אבל חנוני שאין מקיפו מותר. ועוד, חנוני שאין מקיפו (אי יהיב לשלוחיה דבעל הבית) מי לא משתעבד (ליה בעל הבית מהשתא דקא שרית להו לדבי ר' ינאי משום האי טעמא) והאמר רבא האומר לחבירו תן מנה לפלוני ויקנו כל נכסאי לך (באותו מנה ונתן) קנה (הלוקח את נכסיו של זה ואע"ג דלא מטא הנאת האי מנה לידיה) מדין ערב (מההוא דינר דמחייב ערב לשלומי, ואע"ג דלא מטי הנאה לידיה, והאי נמי לא שנא, אלמא אע"ג דלאו חנוני המקיפו הוא כי יהיב ליה לשלוחיה משתעבד ליה האי)?

אלא אמר רבא (לא תיתני טעמא דברייתא משום שיעבודא ובמקיפו דאפילו אין מקיפו

פסור מומך ואני נותן לך או ואני פורע לך שזהו כעין מעשה דר' ינאי דהכא אין כאן דין ערבות אע"ג דאמרינן בב"ב (קעד.) תן לו ואני נותן לך אין לו למלוה על הלוח כולם דמשמע, אבל על הערב יש לו מדלא קאמר אין לו על זה ועל זה לא הוה מסיק אדעתיה השתא מההיא כי היכי דלא אסיק אדעתיה הך דרבא, וכי אייתי דרבא הדיא מינייהו נקט והתלמוד נושא ונותן לפי טעותו ואמר אבל חנוני שאין מקיפו מאי מותר... ותו חנוני שאין מקיפו מי לא משתעבד כלומר וכי אין נכסיו משועבדין ממש כדון ערב. והא אמר רבא... קנה מדין ערב וכשהוא תולה הדבר שאומר קנו נכסי לך תולה הקנין בדין ערב אלמא משמע שדין ערב הוא שנכסי הערב משתעבדין למלוה בשעת ערבות ולא גופו לבד ולפי טעות האחר נמי יש להוכיח ששייך בו דין ערבות אפי' בענין זה שאמר תן לפלוני מנה ואני פורע לך אלא לא שנא מקיפו ולא שנא אין מקיפו משתעבד וקונה חנוני דינר גביה, ואפ"ה כיון דלא מייחד שעבודיה לא מיתסר דלא השיב דינר הקנוי להם בעניים של ר' ינאי דמי שביעית, ומה שנחשב בצאו ואכלו ואני פורע בקונה הפירות והיין והאכיל לפועליו ואע"פ שבמשיכתן לא נתכוונו אלא לזכות לעצמו ואף החנוני נתכוון בדעתו להקנות לעצמו רק שיחזור על בעל הבית לא בשביל שמשפירע יחשוב דמי הפירות, דהא אינם בעין בשעת הפרעון שהקדים לו דינר לזכות לו בעצמו בדמי הפירות כשיתנם לפועלים ובלא קושיא דרבא היה יכול להקשות כיון דאתה מתיר בדבי ר' ינאי מטעם חנוני שאין מקיפו מה היה מדמה ר' יוחנן ההיא דאתנן לדבי ר' ינאי אף לפי טעותו שאין משועבד בערב אלא גופו ולא נכסיו ואי נמי לא משתעבד אלא במלוה שאינו פוסר המקבל ויש שם דין ערבות אבל לא בנותן שפוסר המקבל וסומך על חבירו שמוצה ליתן לו ויחזור עליו, ולכן לא היו פירות שמינית שפורע ר' ינאי דמי שביעית מ"מ למה לא חשב באתנן שכר ביאה אע"פ שלאחר ביאה נותנה לה הלא בשעת ביאה נקנה הטלה בטלה זה במקום שמעות קונות או דקאי בהצרה א"כ גם בטלה סתם ישתעבדו נכסיו בשביל הטלה ועוד כי דבר פשוט הוא שכל המקבל מעות מחבירו בשביל הפיץ שיתן לו שנכסיו משועבדין לו דלא גרע ממלוה שהנכסים משתעבדים לו כי אין להתיר שם מטעם הליפי אתנן כדפי' אלא משום הכי אייתי דרבא דניחא ליה לאקשווי על מעשה דר' ינאי גופיה יותר מעל הראיה דאתנן ולא משום מעשר (דאם עמי הארץ הם ויקחו שאינו מעושר ונמצא זה מאכילו דהא איהו לא ספי להו מידי אלא פרימי יהב להו) ולא משום יין נסך (אם עובדי כוכבים הם ונמצא מאכילן יין נסך והרי מזונותיהן עליו ונהנה מיינ נסך) ואם אמר להם צאו ואכלו ואני פורע (הוי איהו לוקח האיסור ומאכילו, דהשתא לא סליק

פסק הרמב"ם א. ...נתן לה אתננה ולא בא עליה אלא אמר לה יהי אצלך עד שאבוא עליך כשיבוא עליה יאסר, קדמה והקריבתו קודם שיבוא עליה כשר... והוא שיאמר לה בעת שנתן אימתי שתרצי לי קני אותו מעכשיו, אבל אם לא אמר לה כן אינה יכולה להקריב דבר שאינה שלה איסורי מזבח (ד"א). ב.

קדמה והקדישתו קודם שיבוא עליה ואח"כ בא עליה ה"ז ספק אם הוא אתנן הואיל ובא עליה קודם שתקריבנו, או אינו אתנן שהרי הקדישתו קודם ביאה לפיכך לא יקרב ואם קרב נרצה איסורי מזבח (ד"ב). ג. בא עליה ולא נתן לה ולאחר זמן נתן לה אפילו אחר כמה שנים הרי זה אתנן, בד"א בכותית שאמר לה הבעלי לי בטלה זה שאינה צריכה משיכה, או בישראלית שהיתה הטלה בחצירה ואמר לה אם לא אתן לך מעות ביום פלוני הרי הוא שלך, אבל אם אמר לה הבעלי לי בטלה סתם ובא עליה ולאחר זמן שלה לה טלה הרי זה מותר משום אתנן איסורי מזבח (ד"ג). **פסק**

הש"ע מי ששכר פועלים עובדי כוכבים ופסק להם מזונות, אסור להשקותם יין נסך. ואם אמר להם צאו ושתו מחנוני פלוני ואני פורע, אם לא הקדים לו דינר, מותר, אע"פ שייחד לו דינר והוא בעין ביד בעל הבית. אבל אם הקדים לו דינר, אסור. ודוקא כשאמר לו יהא דינר זה בידך עד שתשקה לפועלים ואני אחשוב עמך באחרונה, אבל אם נתנו לו להוציאו עכשיו אם יצטרך לו, מותר... יו"ד (קל"ד).

יטיב רב נחמן ועולא ואבימי בר פפי ויטיב רבי חייא בר אמי גבייהו וכתבו התוס', ר"ת היה מודקדק שבכל מקום שהוא אומר 'ויתבי פלוני גביהו' מוזכרו כן לפי שהוא הורה להם דבר חדוש, (וקשה) לכאן לא דבר רב חייא בר אמי קמיהו אלא רב נחמן שהשיב להם? ואומר (למרז) כי זה המעשה היה עם אותו דכתובות (גג). אמר להו רב חייא בר אמי תנינא אשתו ארוסה... ועל אותו דבר הוזכר, והתלמוד קבע הדברים על סדר המסכתות (כ"ל המעשה שהוצא כאלו הוא מעשה אחד עם המעשה שהוצא בכתובות, וקם בלמת רבי חייא בר אמי חילק לתכירו את הדין, ובלותו מעמד היה גם המקרה השני בסוגייתנו, אלא שהגמ' חילקה את המעשה לשני חלקים,

איכא שיעבודא. ומיהו, לדבי ר' ינאי לא תקשי) לא שנה מקיפו ולא שנה שאין מקיפו, אע"ג דמשעבד ליה (נכסיה לשלומי) כיון דלא מייהד שיעבודיה (שלא ייחד לו מיד מעות לכך לאו חליפין ניהו ו...) לא מיתסר. אלא הכא אמאי חושש משום שביעית, הא לא מייהד שיעבודיה?

הכא, אמר רב פפא כגון שהקדים לו (בעל הבית) דינר (לחנוני קודם ששלח אצלו, דהשתא מדבעל הבית קאכלי ואיסורא דידיה הוא כתבו התוס' הא דלא פריך ליפלוג בד"א כשהקדים לו דינר, דניהא ליה לאוקומי כולה במקדים).

אמר רב כהנא אמריתה לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא, א"ל אי הכי, אדתני צאו ואכלו, צאו ושתו ואני פורע (הא כבר פרע) צאו ואכלו, צאו ושתו, ואני מחשב מיבעי ליה (אני אעשה לו חשבון כמה שהקדמתי לו)? א"ל, תני צאו ואני מחשב.

רב אשי אמר כגון שנמל (מיד החנוני) ונתן ביד (ונתן להם). דהשתא איהו ספי להו איסורא ולא משום פרעון דלאחר זמן הוא אלא דקננהו במשיכה ואשתכח שלקה יין נסך והשקהו לפועליו, אבל הנך דבי רבי ינאי כי שקלי פירי שעת היתר הוא, וכי פרעו לאחר זמן בשעת איסור שביעית לאו חליפין ניהו לאיתפוסו).

א"ל רב ימר לרב אשי. אי הכי, אדתני צאו ואכלו (משמע שאינו הולך עמהן) צאו ושתו, טלו ואכלו, טלו ושתו וכתבו התוס', וא"ת אדמפליג בין דינר זה (בין צאופן שאמר ללו ואכלו בין בטלו ואכלו, שאין האכילה מתייחסת אליו כיון שפרע מלאך את הדינר) לדינר סתם, לפלוג בין טלו ואכלו לצאו ואכלו י"ל דרישא רבותא קמ"ל דכי אמר להם טלו ואכלו בדינר זה והם נתנו הדינר לחנוני אע"פ שנסא ונתן ביד מותר דאינו אלא שלוחו של חנוני (ולא קנה את הפירות לעלמו) וסיפא רבותא קמ"ל דאע"פ שבשעה שנתן להם האיסור לא קא יהיב לחנוני ולא מידי וס"ד דשליחותיה דחנוני קעביד קמ"ל כיון שלבסוף הוא פורע איגלאי מילתא שהוא קונה האיסור ומדידה קאבלין).

סברוה (האי דקתני עוקרין) הא מני, ר"ע היא (ביארו התוס' פירוש אפילו לר"ע, דאי לרבנן להודייהו מאי איריא עוקרין אפילו מקיימין נמי שרי אלא תנא עוקרין לדברי הכל ואפילו לר"ע, וכן רישא דתניא אין עודרין לד"ה ואף לרבנן, דאי לר"ע ליתני אין מקיימין וכ"ש אין עודרין) דאמר המקיים בכלאים לוקה (דאם זרען אחר ובא זה ועשה להן סייג וגדר כדי לקיימן לוקה. אלמא, אסור להיות רוצה בקיומן) דתניא המנכש והמחפה בכלאים (לאחר זריעתן חופה עפר עליהן בדרך כל הזורעים) לוקה (דהיינו נמי זורע, דמה דרכו של זורע לצמוחי פירי מכוין, הא נמי לצמוחי פירי מכוין) ר"ע אומר אף המקיים (בתבו התוס', פירש רש"י שעשה להם סייג וגדר בקוצים כדי לקיימן, ויפה כוון, דהא במכות (כא): מוכיח דר"ע אית ליה לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. ודלא כפירוש הערוך שפירש מקיים בהנחה דכלאים ליגדל בתוך שדהו לוקה ואית ליה לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. וא"ת היאך ס"ד להוכיח בלעקור היה אסור אי לאו למעוטי תיפלה לפי שרוצה בקיומן כדי להשתכר מדאסר לקיים, התם הוא עושה מעשה באיסור שעושה הגדר אבל הכא אין כאן מעשה כלל באיסור וי"ל דמ"מ מחשבתו משויא ליה מעשה כיון שהוא עושה מעשה לבסוף כשהוא עוקרה, דודאי אם אינו עוקר אינו עובר כיון שאין עושה שום מעשה שיהא ניכר בו אבל עוקר מראה שרוצה במה שהוא ולכך היה אסור דמי למקיים, אי לאו מעמא דמעוטי תיפלה. מ"ט דר"ע, אמר קרא שְׂדֵךְ לֹא-תִזְרַע בְּלֵאִים. אין לי אלא זורע, מקיים מנין, ת"ל לא כלאים [כלאים דהרבעה קא דריש מדסמך כלאים דלא תרביע גבי שדה דרשינן (מו"ק ב): כלאים שדך לא, מדלא כתיב בהמתך לא תרביע כלאים, ולא תזרע שדך כלאים, ש"מ שדך אבלאים דלעיל נמי דרשינן]. ואילו למעוטי תיפלה שרי (משמע דמזהיר הכתוב שלא יהו כלאים בשדה, ואילו עוקרין שרי למעוטי תיפלה אע"ג דרוצה בקיומן עד שיעקרום הוא ויטול שכרו)?

לא, הא מני, רבנן היא (דלא איכפת להו אי רוצה בקיומן, אבל יין נסך דאסור להיות רוצה בקיומן דישראל מצוה לבטל עבודת כוכבים ותשמישיה אימר לך דאסור).

אי רבנן, מאי איריא (דאצטריך למישרי...)
עוקרין (משמע דהא רוצה בקיומן דמעוט

ושיכלה כל חלק במסכת המתאלימה) ויתבי וקא מיבעיא להו שכרו לשבור ביין נסך (לשבר חבית ולשפוך את היין) מהו (שיחא שכרה מותר) מי אמרינן כיון דרוצה בקיומו (דישראל זה רוצה בקיומן של חביות האלו שלא ישתברו עכשיו מאליהם עד שישברם הוא ויטול שכרם) אסור, או דלמא כל למעוטי תיפלה (כל פעולה שלם עושה כדי למעט מציאות של איסור בעולם) שפיר דמיו? אר"נ ישבור ותבא עליו ברכה.

לימא מסייע ליה אין עודרין (אין חופרין) עם העובד כוכבים בכלאים ונתבו התוס', הרב ר"ת דחק להביא ראיות דכלאים וערלה נוהגין בשל עובדי כוכבים, וכולן דהויות הן, אך הביא ראיה מההיא דלעיל אסרו גבינות העובדי כוכבים מפני שמעמידין בשרף ערלה ודוחק הוא לומר שמערלה של ישראל הן לוקחין, אבן ראיה גדולה הביא ר"ת מירושלמי דסוף ערלה וסוף קידושין דתנן מצות התלויות בארץ אין נוהגות אלא בארץ חוץ מן הערלה והכלאים, ר' אליעזר אומר אף החדש. ר' יונה בעי ולמה לא תנינן אף החלה, א"ל ר' יוסי לא אתיא מתניתין אלא דברים שנוהגין בישראל ובעובדי כוכבים, חלה בישראל נוהגת ובעובדי כוכבים אינה נוהגת, פירוש המקשה ס"ל דחלה בזמן הזה דאורייתא כרבנן דפליגי עליה דרב הונא ברביה דרב יהושע בכתובות (כה). שמעינן מיהא דערלה וכלאי הכרם וחדש נוהגין בשל עובדי כוכבים ואפי' בחו"ל שנהוג בה חדש כדק"ל נמי במנחות (סה):.

כתבו התוס' אין לפרש האי כלאים היינו כלאי הכרם ומייתי ראיה מכלאי הכרם דאסירי בהנאה ליין נסך דאסור בהנאה דלמעוטי תיפלה שפיר דמי, דא"כ כי מוקי לה כרבנן ופריך מאי איריא לעקור אפי' לקיים נמי שרי והלא משתכר הוא באיסורי הנאה אם הוא מקיים ואין לומר דלהכי שרי לפי שאין תופסין דמיהן, דא"כ היכי מייתי ראיה מתחילה מכלאים ליין נסך (שמופס למיו) אלא ודאי בכלאי זרעים מיירי, וכן משמע מדמייתי עליה קרא דשדך לא תזרע כלאים, והלכך אין להביא ראיה מכאן (לסיטת ר"ת) דכלאים נוהגין בשל עובדי כוכבים, דעל כרחק בארץ מיירי, דאי בהוצה לארץ כלאי זרעים שרו אף לישראל, וא"כ נובל לדחות (שלאן כלאים נוהג בשל עכו"ם) דאתיא כמ"ד אין קנין לעובד כוכבים בא"י (טעם האיסור כן, משום שהם חסודים כשל ישראל, שאין כח לעכו"ם להפקיע בקניינו את ח"י) [דף פד ע"א] אבל עוקרין עמו, כדי למעוטי את התיפלה (להשליכן לאיבוד, ואע"ג דרוצה בקיומן שלא יעקרו מאליהן עד שיעקרום הוא).

דלאחר שתתגיירו אסור למכור לכם עבודת כוכבים שבידכם, אלמא כי מזבין ליה בהיותו עובד כוכבים שרי לאתהנווי בה כשהוא גר **כתבו התוס'** ומה שלא היה אומר להם לבטלה בשבירה ויוכלו למוכרה בגרות לפי שהיה דעתם למוכרה שלימה כיוקר לעובדיה, והא דאמרינן (נג). מכרה לעובדיה לא בטלה שאני הכא כיון דדעתיהו לאיגורי אינם חוששין בה ובטלה ולא הוו דמי עבודת כוכבים מ"ט, משום דקסבר דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותרין? ודלמא שאני התם, דכיון דדעתיה לאיגורי ודאי בטלה (ועובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים הלכך דמיה מותרין דהא בטלו **כתבו התוס'**, הקשה הרב רבי אלהנן תינה עבודת כוכבים דשייך בה ביטול היו יכולין למכור והיו הדמים מותרין אלא מוין נסך דלא שייך בה ביטול ואפילו הכי קאמר להו זבינו כל מה דאית לנו ואם כן תפשוט בעיין דהא משמע מתוך הברייתא דישאל שנושה בעובד כוכבים שמוכר עבודת כוכבים ואביא לך יין נסך ואביא לך אלמא דין אחד לשניהם והשתא ליכא למתלי טעם ההיתר משום ביטול, דהא ביין נסך לא שייך ביטול י"ל דלעולם היה פשוט להן היתר יין נסך יותר מדמי עבודת כוכבים דהמירא איסורא).

אלא מהכא ישראל שהיה נושה בעובד כוכבים מנה, ומכר עבודת כוכבים והביא לו, יין נסך והביא לו, מותר (אלמא דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותר). אבל אם אמר לו המתן לי עד שאמכור עבודת כוכבים ואביא לך, יין נסך ואביא לך, אסור (**כתבו התוס'** רבינו יצחק היה מדקדק מזה הלשון המתן לי כלומר אינך יכול ליפרע ממקום אחר וצריך אתה להמתין עד שאמכור אז הוא ודאי אסור דרוצה הוא בקיומו כגון שאין לו ערב ממנו ואף אין לו נכסים אחרים שיכול ליקח חובו מיד עליהם, אבל אם יש לו ערב או שיכול ליפרע ממקום אחר אין אמירתו של עובד כוכבים מועלת כלום, דאם לא כן כל עובד כוכבים יוכל להפקיע חובו מיד ישראל).

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא (בעיין איפשוט מיהו מתניתין היכי מיתרצא)? אמר רב ששת סיפא, משום דהוה ליה כי רוצה בקיומו (עד שימכרנה העובד כוכבים).

וכי רוצה בקיומו כה"ג מי אסיר, והתנן גר ועובד כוכבים שירשו אביהן עובד כוכבים, גר יכול לומר לו טול אתה עבודת כוכבים ואני מעות טול אתה יין נסך ואני פירות (אלמא

תיפלה הוא שרי, אבל קיום גמור אסור ואי רבנן... אפילו קיומי נמי שפיר דמי?

הכא במאי עסקינן כגון דקא עביד בהנם (שעק) את הכלאים נחמס) ור' יהודה היא, דאמר ליתן להם מתנת הנם אסור [לעולם רבנן היא והאי דאיצטריך למישרי עוקרין לאו משום איסור רוצה בקיומו אלא משום איסור מתנת הנם ור' יהודה היא דאמר (ב). אסור ליתן להם מתנת הנם, ואשמעינן דלמעוטי תיפלה שפיר דמי].

(ומקשינן ונהי נמי דרבי יהודה היא...) מדרבי יהודה (דשרי איסור ידידה גבי מיעוט תיפלה) נשמע לר"ע [דשרי נמי איסור קיום משום מיעוט תיפלה, וגבי יין נסך נמי משום מיעוט תיפלה שרי **כתבו התוס'** ה"ה דמרבי יהודה היה יכול להוכיח (ליון נסך דלמעוטי תפלה שפ"ד) אלא בעי לאסוקי מילתיה על ר"ע דאיירי ביה] לאו אמר ר' יהודה אסור ליתן להם מתנת הנם, אבל למעוטי תיפלה שפיר דמי, לר"ע נמי, אע"ג דא"ר עקיבא המקיים בכלאים לוקה, למעוטי תיפלה שפיר דמי, ותו (ליכא לאקשווי מיניה) לא מידי. **פסק הש"ע** ישראל ששכרו עובד כוכבים לשבר לו חבית של יין נסך, אעפ"י שרוצה בקיומו שלא ישתברו מאליהם עד שישברם הוא ויטול שברם, שכרו מותר ותבא עליו ברכה מפני שממעט בתיפלה יו"ד (קלג, ז).

הדור יתבי וקמבעיא להו דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מהו (עובד כוכבים שמוכר עבודת כוכבים דמיהן מה הן בהנאה) מי תופסת דמיה ביד עובד כוכבים או לא?

אמר להו רב נחמן מסתברא, דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותרין **כתבו התוס'** ונראה הטעם כי מה שעבודת כוכבים תופסת דמיה משום דכתיב 'זחיית חרם כמיהו' כל שאתה מהיה ממנו כמיהו, ובישראל דוקא נאמר ולא לבני נח, והא דאמרינן לעיל (יב). דמי עבודת כוכבים (בגוי) היינו כשדעתו לקנות מן הדמים עבודת כוכבים (אחלה) אבל כשבא להתגיייר או לפרוע חובו מותר [מדהנהו דאתו לקמיה דרבה בר אבוח, אמר להו זילו זבינו כל מה דאית לנו ותו איתגייירו] (בואו והתגייירו,

שאמכור עבודת כוכבים או יין נסך שיש לי ואביא לך, אעפ"י שהוא סתם יינם, ומכר והביא לו, הרי זה אסור, מפני שהישראל רוצה בקיומו כדי שיפרע ממנו חובו. (הגה ויש אומרים דאין איסור זה של רוצה בקיומו אלא דווקא אם אינו יכול להפרע ממקום אחר, אבל אם יוכל להפרע ממקום אחר, וכל שכן אם יש לו ערב, מותר. מיהו בזמן הזה שאין העובדי כוכבים מנסכין, אין להחמיר בסתם יינם, ובכל ענין שאמר המתן עד שאביא לך, שרי) יו"ד (קלב, ז). ג. גר ועובד כוכבים שירשו את אביהם עובד כוכבים, יכול הגר לומר לעובד כוכבים טול אתה עבודת כוכבים ואני מעות. אבל משבאת העבודת כוכבים לרשות הגר, אסור יו"ד (קמוד). **פסק הרמב"ם** וכן גר ועכו"ם שהיו שותפין ובאו לחלוק, אין הגר יכול לומר לעכו"ם טול אתה עכו"ם ואני מעות, אתה יין ואני פירות שהרי רוצה בקיומן כדי שיטול כנגדן, אבל גר ועכו"ם שירשו את אביהן עכו"ם יכול לומר לו טול אתה עכו"ם ואני מעות, אתה יין ואני שמן, קל הוא שהקלו בירושת הגר כדי שלא יחזור לסורו, ואם משבאו לרשות הגר אסור מאכלות אסורות (יג, כב).

הדור יתבו וקמיבעיא להו גר תושב (אינו עובד עבודת כוכבים ובר מיניה של עובד כוכבים הוא בכל שאר עבירות) מהו שיבטל עבודת כוכבים, דפלא מבטיל, דלא פלא לא מבטיל או דלמא כל דבר מיניה מבטיל, והאי בר מיניה הוא? **אמר להו רב נחמן** מסתברא, דפלא מבטיל, דלא פלא לא מבטיל וכתבו התוס' והא דאמרינן לעיל (מב). שישראל היה יכול לבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים אי לאו מעמא דלמא מגבה לה והדר מבטל לה, היינו דוקא לרשב"ל, ור' יוחנן פליג עליה (וס"ל ככ נחמן שקק עובד ע"ז).

מיתבי ישראל שמצא עבודת כוכבים בשוק, עד שלא באתה לידו אומר לעובד כוכבים ומבטלה, משבאתה לידו אינו אומר לעובד כוכבים ומבטלה, מפני שאמרו עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חבירו בין

דגר רוצה בקיומה שלא תשתבר עד שיטול מידו כנגדה מותר) אם משבאו לרשות הגר אסור?

אמר רבא בר עולא מתניתין, בעבודת כוכבים המתחלקת לפי שבריה (של זהב או של כסף שאם תשבר יחלקוה לשברים דלא איכפת לגר בשבירתה).

תינה עבודת כוכבים, יין נסך מאי איכא למימר (הא ודאי אם ישתבר יאבד וקתני טול אתה יין ואני פירות)? בחרם הדרייני (דלא איכפת לן דהיין בלוע בתוכו ופולמו כששוררהו במים).

והלא רוצה בקיומו שלא יגנובו ושלא יאבדו? אלא א"ר פפא, ירושת הגר קאמרת, שאני ירושת הגר, דאקילו בה רבנן, גזירה שמא יחזור לקלולו.

דף סד ע"ב תניא נמי הכי (כתבו התוס' פירוש כמו שמתרין רב פפא דירושת גר אקילו בה רבנן, דאילו מרישא דגר ועובד כוכבים שירשו דיכול לומר טול עבודת כוכבים ליכא למשמע לזה דהוה אמינא דבדין הוא מטעם ברירה אבל מברייתא דנשתתפו מייתי שפיר דודאי אין טעם החיתר מכח ברירה דאם כן אף בשנשתתפו היה מותר, ומשום הכי בקידושין (יז) אחר שהוכיח ירושת גר דרבנן מההיא דגר ועובד כוכבים הוצרך להביא תניא נמי הכי שלא תדחה ראייתו אצל טעם ברירה) בד"א שירשו, אבל נשתתפו אסור.

פסק הש"ע א. דמו עבודת כוכבים ביד ישראל שמכרה, אסורים. אבל אם מכרה עובד כוכבים, אפילו מכרה כדי לעבדה, הדמים מותרים. ודווקא שהדבר ידוע שמכרה לעשות צרכיו בדמיה, אבל אם אינו ידוע, יש לחוש שמא מכרה לקנות בדמיה עבודת כוכבים אחרים והרי המעות מוקצין לעבודת כוכבים, ואסורים יו"ד (קמוד, א). הביא הביא שכאן בסוגייתנו משמע שדמי עבודת כוכבים ביד גוי מותרים, ואילו בדף (לג). משמע שאסורים, ותוס' בשם ר"ת (יב). הילק כהחילוק שמוכא כאן בהלכה. **ב.** ישראל שהיה נושה בעובד כוכבים מנה, והלך ומכר עבודת כוכבים ויין נסך והביא לו דמיהם, הרי זה מותר. ואם אמר לו קודם שימכור המתן לי עד

עובדה ובין שאין עובדה. מאי עובדה, ומאי שאינו עובדה, אילימא אידי ואידי עובד כוכבים (קאמר דזה מבטל יראתו של זה ואע"פ שהמבטל לא עבד את זו מעולם כי אם שלו הוא עובד) היינו שלו ושל חבירו, אלא לאו עובדה עובד כוכבים, ומאי שאינו עובדה גר תושב, וש"מ גר תושב נמי מבטל?

לא, לעולם אימא לך אידי ואידי עובד כוכבים, ודקאמרת היינו שלו ושל חבירו, רישא זה וזה לפעור (זה יש לו פעור שלו וזה יש לו פעור שלו ואשמעינן רישא דזה מבטל פעורו של חבירו וזה מבטל פעורו של חבירו) וזה וזה למרקולים, סיפא (אשמעינן דאפילו) זה לפעור וזה למרקולים (מבטל זה את של חבירו).

מיתיבי איזהו גר תושב (כתבו התוס' במסקנא קאמר דהיינו להחיותו. וא"ת והלא מיד שעבר שבע מצות חייב מיתה דאזהרת בני נח היא מיתתן בלא עדים והתראה (וא"כ כילד יחטו הדעות שמוזים להחיותו צלוסן שאינו שומר ז' מצוות בני נח)? י"ל דכל זמן שלא הנוהו בית דין אינו חייב מיתה, תדע דהא אמרינן העובדי כוכבים לא מעלין ולא מורדין) כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד עבודת כוכבים דברי ר"מ, וחכ"א כל שקיבל עליו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח, אחרים אומרים (כתבו התוס' על כרחק אחרים דהכא לאו היינו ר"מ דהא פליג עליה, וכן מצינו בכמה מקומות אחרים במחלוקת אצל ר"מ, וי"א אצל ר' נתן) אלו לא באו לכלל גר תושב (שיהו ישראל מצווים להחיותן שהרי אף עובדי כוכבים גמורים נצטוו על עבודת כוכבים ועל שאר המצות) אלא איזהו גר תושב, זה גר אוכל נבילות שקבל עליו לקיים כל מצות האמורות בתורה הו"ן מאיסור נבילות.

לינו של גר תושב... (אין מפקדין אצלו יין בביתו לזמן מרובה דאיכא למיחש לאיחלופי ביין שלו שהוא אסור כדקתני סיפא יינן כשמנן, אצל...) מייחדין אצלו יין (ישראל מניח בהנותו עד שילך כדי מיל או יותר מה שאין כן בעובד כוכבים, דהאי כיון דלא פלח, לא נגע ולא מנסך, ולמגע עובד כוכבים דאתי מעלמא בביתו לא חיישינן דכיון דאין לו הנאה בכך

אינו מניחו ליגע, ולאחלופי בזמן מועט ליכא למיחש) ואין מפקדין אצלו יין ואפילו בעיר שרובה ישראל (כתבו התוס' פירש רש"י לפי שאין מקפיד על מגע עובד כוכבים. והקשה ר"ת על זה דא"כ אפילו ליחד נמי לפי שעה עד שילך כדי מיל או יותר כמו שפירש רש"י עצמו היה לנו לאסור, דעל כרחק בהודיעו שהוא מפליג מיירי, דאי לא הודיעו אף בעובד כוכבים מותר, וא"כ למה לא ניהוש למגע עובד כוכבים הרגיל בהנותו כיון שאינו מקפיד. לכן נראה לר"ת כמו שפירש רש"י והגיה בפירושים שלו ומחק הטעם לפי שאינו מקפיד וכתב אין מפקדין לזמן מרובה דאיכא למיחש לאיחלופי ביין שלו שאסור כדקתני סיפא יינן כשמנן. ונראה שרש"י חזר בו מטעם ראשון משום דמדתלי איסור יינו בשמנו משמע שאין לאוסרו כי אם מטעם התנות ואי לא היה מקפיד על מגע עובד כוכבים היה לאסור איסור גמור אבל מייחדין אצלו יין ישראל מניחו בהנותו עד שילך כדי מיל או יותר מה שאין כן בעובד כוכבים דהא כיון שלא פלח לעבודת כוכבים לא נגע ולא מנסך עד כאן היה כתוב בפירושו. והוסיף רש"י והגיה ולמגע עובד כוכבים דאתי מעלמא בביתו לא חיישינן דכיון דאין לו הנאה בכך אין מניחו ליגע, ולאחלופי בזמן מועט ליכא למיחש. ולפי זה הפירוש אין להוכיח בכירור שיהא מותר מגע גר תושב בינו של ישראל להתירו בשתיה. ויש ליישב פירוש רש"י ראשון דאין מפקדין בביתו יין לפי שאינו מקפיד על מגע שרגילין העובדי כוכבים ליכנס בביתו אע"ג דיינו כשמנו אלמא שמקפיד על מגע עובד כוכבים מדרשי בהנאה היינו בשל עצמו אבל בשל ישראל אינו מקפיד. א"נ הא דיינו כשמנו בידוע שלא נגע בו העובד כוכבים אבל מייחדין יין בהנותו אפילו הודיעו שמפליג כדי מיל או יותר בזמן מועט ליכא למיחש למגע עובד כוכבים שאין העובדי כוכבים רגילים ליכנס בתוך החנות ולמגע עצמו לא חיישינן כיון דלא פלח לא נגע ולא מנסך ולגנוב נמי כדי לשתות לא חשיד כיון שקבל עליו שבע מצות. מיהו לר"מ שלא קבל עליו אלא שלא לעבוד עבודת כוכבים צריך לומר אע"פ שגזרו על יינו לא גזרו על מגעו ביין של ישראל. אבל רבינו יצחק כתב מייחדין אצלו יין אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים פירוש דמותר מגעו בשתיה, והא דלא תנא בהדיא מגעו מותר דרבנותא קמ"ל דאפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים לא חיישינן שמא יגע בו עובד כוכבים אע"פ שרוב עובדי כוכבים מצויין שם כיון שאין מניחו אלא לפי שעה ואין מפקדין... הטעם כדפירש רש"י בהגהה. כתב רבינו יהודה מעשה היה בגר אחד שמל ולא טבל מבילה כראוי ועמד בבית ישראל ימים רבים ונגע בינו, והתירו רבינו יצחק בשתיה כפירושו דגר תושב מגעו מותר בשתיה כל שכן זה שמל וקבל עליו מצות, ואע"ג דאמרינן לעיל עבדים ובני שפחות שמלו ולא טבלו עושין יין נסך היינו לפי שאימת רבן עליהם ואינם מתגיירין בלב שלם כדפירש

מיתיבי איזהו גר תושב (כתבו התוס' במסקנא קאמר דהיינו להחיותו. וא"ת והלא מיד שעבר שבע מצות חייב מיתה דאזהרת בני נח היא מיתתן בלא עדים והתראה (וא"כ כילד יחטו הדעות שמוזים להחיותו צלוסן שאינו שומר ז' מצוות בני נח)? י"ל דכל זמן שלא הנוהו בית דין אינו חייב מיתה, תדע דהא אמרינן העובדי כוכבים לא מעלין ולא מורדין) כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד עבודת כוכבים דברי ר"מ, וחכ"א כל שקיבל עליו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח, אחרים אומרים (כתבו התוס' על כרחק אחרים דהכא לאו היינו ר"מ דהא פליג עליה, וכן מצינו בכמה מקומות אחרים במחלוקת אצל ר"מ, וי"א אצל ר' נתן) אלו לא באו לכלל גר תושב (שיהו ישראל מצווים להחיותן שהרי אף עובדי כוכבים גמורים נצטוו על עבודת כוכבים ועל שאר המצות) אלא איזהו גר תושב, זה גר אוכל נבילות שקבל עליו לקיים כל מצות האמורות בתורה הו"ן מאיסור נבילות.

לינו של גר תושב... (אין מפקדין אצלו יין בביתו לזמן מרובה דאיכא למיחש לאיחלופי ביין שלו שהוא אסור כדקתני סיפא יינן כשמנן, אצל...) מייחדין אצלו יין (ישראל מניח בהנותו עד שילך כדי מיל או יותר מה שאין כן בעובד כוכבים, דהאי כיון דלא פלח, לא נגע ולא מנסך, ולמגע עובד כוכבים דאתי מעלמא בביתו לא חיישינן דכיון דאין לו הנאה בכך

מיתיבי איזהו גר תושב (כתבו התוס' במסקנא קאמר דהיינו להחיותו. וא"ת והלא מיד שעבר שבע מצות חייב מיתה דאזהרת בני נח היא מיתתן בלא עדים והתראה (וא"כ כילד יחטו הדעות שמוזים להחיותו צלוסן שאינו שומר ז' מצוות בני נח)? י"ל דכל זמן שלא הנוהו בית דין אינו חייב מיתה, תדע דהא אמרינן העובדי כוכבים לא מעלין ולא מורדין) כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד עבודת כוכבים דברי ר"מ, וחכ"א כל שקיבל עליו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח, אחרים אומרים (כתבו התוס' על כרחק אחרים דהכא לאו היינו ר"מ דהא פליג עליה, וכן מצינו בכמה מקומות אחרים במחלוקת אצל ר"מ, וי"א אצל ר' נתן) אלו לא באו לכלל גר תושב (שיהו ישראל מצווים להחיותן שהרי אף עובדי כוכבים גמורים נצטוו על עבודת כוכבים ועל שאר המצות) אלא איזהו גר תושב, זה גר אוכל נבילות שקבל עליו לקיים כל מצות האמורות בתורה הו"ן מאיסור נבילות.

לינו של גר תושב... (אין מפקדין אצלו יין בביתו לזמן מרובה דאיכא למיחש לאיחלופי ביין שלו שהוא אסור כדקתני סיפא יינן כשמנן, אצל...) מייחדין אצלו יין (ישראל מניח בהנותו עד שילך כדי מיל או יותר מה שאין כן בעובד כוכבים, דהאי כיון דלא פלח, לא נגע ולא מנסך, ולמגע עובד כוכבים דאתי מעלמא בביתו לא חיישינן דכיון דאין לו הנאה בכך

רב יהודה שדר ליה קורבנא (תשורה) **דף פח ע"א** לאבידנא (שם העובד כוכבים) ביום אידם, אמר ידענא ביה דלא פלח לעבודת כוכבים.

א"ל רב יוסף, והתניא איזהו גר תושב, כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד עבודת כוכבים (משמע, שאם לא קיבל בפני שלשה חברים, יש לחוש שמא עובד עבודה זרה הוא?) כי תניא הדיא (מה ששנינו, שארץ לקבל על עצמו בפני שלשה חברים שלא יעבד עבודה זרה) להחיותו.

והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן גר תושב שעברו עליו י"ב חדש ולא מל, הרי הוא כמין שבועבדי כוכבים? התם כגון שקיבל עליו למול ולא מל.

רבא אמטי ליה קורבנא לבר שישך ביום אידם, אמר ידענא ביה דלא פלח לעבודת כוכבים. אזל אשכחיה דיתיב עד צואריה בוורדא (במרחץ של וורדים) וקיימן זונות ערומות קמיה, א"ל אית לכו כה"ג לעלמא דאתי? א"ל דידן עדיפא טפי מהאי. א"ל טפי מהאי מי הוה? א"ל אתון איכא עלייכו אימתא דמלכותא, אנן לא תיהוי עלן אימתא דמלכותא. א"ל אנא מיהא מאי אימתא דמלכותא איכא עלי? עד דיתבי אתא החוא פריסתקא דמלכא, א"ל קום דקבעי לך מלכא. כי נפיק ואזיל, א"ל עינא דבעי למיחוי לכו בישותא תיפקע (עין המתאווה לראות רעתכם תעקר, שהרי הקב"ה ממלא כל תאוותכם שאף שיחתכם מתבררת) א"ל רבא אמון, פקע עיניה דבר שישך.

אמר רב פפי, איבעי ליה למימרא ליה מהאי קרא **בְּנֹת מַלְכִים בְּיִקְרוּתֵיהֶן** (לכבוד לך לישראל קא מבשר נביא כתבו התופ, פי רשי לכבוד לך לשון יקר. אבל בתהלים פירש (רש"י) ביקרותיך לשון ביקור (שננות מלכים יצאו להקביל פני ישראל ולעמוד לשמח) וכן זוה המזבח יהיה לי לבקר' ואע"פ שהיו"ד יתירה, מנויה היא במסורת עם יו"ד של מי נתן למשיסה כלומר מבקרות לך ועומדות לשרתך) **נְצַבְתָּ שָׁגֵל לְיַמִּינְךָ בְּבִתְּךָ אֲזַפִּיר**. אמר ר"ג בר יצחק,

לעיל (נז). גבי שיקוע עבודת כוכבים, ועוד ראייה דאמרינן לעיל (נמ.). גבי גרים שמלו ולא טבלו צא והכריו על בניהם שהם ממזרים ואע"פ שמתמא נוגעין ביין לא היה מקפיד על יינם כמו במזוג עובדי כוכבים ושתו ישראל ועוד בשל סופרים הלך אחר המיקל כסתם יינם בשתיה וה"ה במגען ואפילו ללישנא דקאמר יינן כשמנן היינו משום התנות אבל על מגעו בשל ישראל לא יקפיד אעפ"כ לא רצה רבינו יצחק להקל) אבל מייחדין אצלו יין ואפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים, שמנו כיינו (משמע שמנו אסור כיינו ולהחמיר בא).

שמנו כיינו ס"ד, שמן מי קא הוי יין נסך? אלא יינו כשמנו (מותר בהנאה כשמנו וקודם שהותר השמן באכילה קאי אבל בשתיה אסור).

(ממסכה הנרייתא לפרט את דיני גר תושב) ולשאר כל דבר הרי הוא כעובד כוכבים רבן שמעון אומר יינו יין נסך (דאינו מקפיד על מגע עובד כוכבים) ואמרי לה מותר בשתיה.

קתני מיהא ולשאר כל דבריו הרי הוא כעובד כוכבים (דכיון דלא מל חשוד הוא לכל התורה) למאי הלכתא, לאו דמבטל עבודת כוכבים כעובד כוכבים? אר"ג בר יצחק לא, ליתן רשות (שאינו יכול ליתן רשותו לישראל אא"כ שכר ממנו מערב שבת) ולבטל רשות וכדתניא ישראל מומר, משמר שבתו בשוק (בפרהסיא, ואע"פ שהוא מומר לחלל שבת בצניעא) מבטל רשות, שאין משמר שבתו בשוק אין מבטל רשות, מפני שאמרו ישראל נותן רשות (אם היה פתח ביתו פתוח לחצר שישראל דרין בה ושכה ולא עירב עמהן מבטל להם את רשותו של חצר ואם לא ביטל אסור להוציא מבתיהם לחצר דהוה להו מוציאין מרשות המיוחדת לכל אחד לרשות שיש לזה חלק בה והכמים גזרו שלא להוציא מרשותו לרשות חבירו) ומבטל רשות, ובעובד כוכבים עד שישכור. כיצד (ישראל הנותן רשות) אומר לו רשותי קנויה לך, רשותי מבוטלת לך (וזה נוטלה ממנו ומוציא לחצר) קנה (הנוטל באמירה בעלמא בלא מתן מעות) ואין צריך לזכות (על ידי קנין).

הנאה לים המלח אף בלא זה וזה גורם וקיימא לן כוותיה, ולתירוץ האחר נמי יש לומר שכרו מותר משמע בלא פדיון?

אמר אבבי כי תנן נמי מתניתין דאמר לעיתותי ערב תנן.

רבא אמר (לעולם דלא אמר ליה לעיתותי ערב) ל"ק הא (ברייתא דכי לא אמר ליה לעיתותי ערב הוי כל שכרו אסור, כגון...) דאמר ליה העבר לי מאה חביות במאה פרוטות (דכל כמה דלא אעברינהו לכולהו לא יהיב ליה מידי הלכך כולי אגרא שייך ביה **כתבו התוס'** ובהא אסרה ברייתא כי לא אמר לו לעיתותי ערב דכל כמה דלא אעברינהו לכולהו לא יהיב ליה מידי הלכך כוליה אגרא שייך ביה כן לשון רש"י. **משמע** הא א"ל לעיתותי ערב מותר ואע"ג שהיא מאותם חביות שהתנה עמו וקשה דמ"מ שכר האיסור מעורב בכל ההיתר. **לכן נראה לפרש** ולעיתותי ערב אחר שהשלים קבלנותו אמר לו כן ואשמעינן שאע"פ שלא עשה עמו תנאי חדש אלא על פי תנאי הראשון הוא מעביר בפרוטה לפי חשבון מאה במאה פרוטות וס"ד שהכל שכר אחד הוא ונמצא בשכרו מעורב שכר יין נסך קא משמע לן דשרי והוה ליה כמעביר ביום של אחריו מאחר שכבר השלים קבלנותו) הא (מתניתין דקתני מותר כגון) דא"ל העבר לי חבית חבית בפרוטה (ונמצאת חבית של יין נסך ביניהן שדי פרוטה לנהרא א"נ לא שקיל מיד עובד כוכבים ואינך משתרו, דהא לא שייך שכר ההוא חבית בהדי אינך, דכל חדא קנין אגרא באפי נפשא).

והתניא (בניחותא) השוכר את הפועל, ואמר לו העבר לי מאה חביות במאה פרוטות, ונמצאת חבית של יין נסך ביניהן שכרו אסור, חבית חבית בפרוטה, ונמצאת חבית של יין נסך ביניהן שכרו מותר. **פסק הש"ע** עובד כוכבים ששכר את הפועל ואמר לו העבר לי מאה חביות של שכר במאה פרוטות ונמצאת אחת מהן יין, שכרו כולו אסור כיון שיש ביניהם שוה פרוטה משכר היין נסך, שאם היה פחות משוה פרוטה, מותר בדיעבד. ואם אמר לו העבר לי כל חבית בפרוטה, ונמצא ביניהם חבית של יין, שכר חבית של יין אסור, והשאר

איבעי ליה למימרא ליה מהכא עין לא־רְאָתָהּ אֱלֹהִים וּזְלַתְךָ יַעֲשֶׂה לְמַחְפָּה־לוֹ. **פסק הש"ע א.** ...וכן מי שאינו עובד כוכבים, כגון גר תושב, אינם יכולים לכטלה (הנה ואומות שלנו וישמעאלים שאינן עובדי עבודת כוכבים, אינם יכולים לכטל) יו"ד (קמ"ה). **ב.** גר תושב, דהיינו שקבל עליו שבע מצות... יו"ד (קכ"ב). **ג.** עובד כוכבים שנתיהד עם היין, אפילו ברשותינו, אפילו שעה מועטת, אסור בהנאה. אבל מי שנודע לנו שאינו עובד עבודת כוכבים, מותר ליחד יין אצלו, ברשותינו, לזמן מועט, כגון כדי שילך כדי מיל או יותר, אפילו בעיר שכולה עובדי כוכבים, ואפילו הודיעו שהוא מפליג. אבל אין מפקידין אצלו יין בביתו, ואפילו בביתו אסור, אם הוא לזמן מרובה. ואם עבר והפקיד, אסור בשתיחה... יו"ד (קכ"ה). **ד.** אסור לשלוח דורון לעובד כוכבים ביום חגם, אלא אם כן נודע שאינו מודה בעבודת כוכבים ואינו עובדם... יו"ד (קמ"ה).

'שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת' (לע"פ שאמר לו העבד לי חבית של יין נסך ממקום למקום, שכרו מותר) ואע"ג דלא א"ל לעיתותי ערב (דהעברת חבית לאו לעיתותי ערב לאחר שנשלם כל זמן שכר פעולתו, אלא קודם גמר זמן שכירותו אמר לו העבר חבית של יין נסך קתני מתניתין שכרו מותר, בתמיה) ורמינהי השוכר את הפועל, ולעיתותי ערב (דכבר נתחייב לו כל שכרו קודם העברת חבית) אמר לו העבר חבית של יין נסך ממקום למקום שכרו מותר, מעמא דא"ל לעיתותי ערב אין כולי יומא לא וכתבו התוס', הא דלא משני מתניתין כרשב"ג דאמר ימכר כולו חוץ מדמי יין נסך וכאן נמי שכרו מותר חוץ מדמי חבית. **דניחא** ליה לאוקמי כרבנן **אי נמי** שכרו מותר משמע כל שכרו **אי נמי** בהא אפילו רשב"ג מודי (שכל השכר אסור) דהתם אין דרך ליקח יין מן העובד כוכבים (וכיון שכן אין סיבה לאסור את כל היין), והכא דרך בני אדם ליקח שכר מן העובד כוכבים ויש לאסור כל השכר. והילוק זה (האחרון) יש בירושלמי ולעיל (מ"ט): גבי ארג בו את הבגד. ולפי התירוץ דניחא לאוקמא כרבנן (המיוזן הלאשון) ניחא דלא תיקשי נוקמה כר"א דאית ליה לעיל יש פדיון לעבודת כוכבים ויוליד

שכרו מותר, ולכתחלה אסור לעשות כן י"ד (קלגג).
 'השוכר את החמור להביא עליה יין נסך שכרו אסור' הא תו ל"ל, היינו רישא? סיפא איצטריכא ליה (לאשמועינן דאגרא לאו אלגין מקבל ליה ושרי) שכרה לישב עליה, אע"פ שהניח עובד כוכבים לגינו עליה (של יין נסך לאו דרכיה לאותוביה הלכך אגרא לאו עליה קא מתייבה) שכרו מותר.

למימרא, דלגין לאו דינא הוא לאותוביה, ורמינהי השוכר את החמור שוכר מניה עליה כסותו וכתבו התוס' ר"ת שוכר מניה עליה כסתו מלשון כסת (יצאל לקמן שחול כחית) ולא גרס כסתו (בגליו) דדבר פשוט הוא וכי ילך ערום, ואם תפרש כסתו שניה שיש לו, אם רגיל ללבושה פשיטא שמותר, ואם בא להתיר אע"פ שאינו רגיל (ללבושה) היה לו לפרש (בהילא שמתיל) אלא כסתו גרם והוא כסת קמנה שיושב עליה או נותן תחת ראשו למראשותיו, וכו' הוא הגדול ששוכב עליו (מזלון) והעולם מועים שאומרים לקמן (כחית) כר ולגדול (מזלון) כסת, וראיה ממסכת תמיד (א,א) איש כסתו בארץ וכן תנא בכלים (כהה) כר שעשאו סדין וכסת שעשאו מטפחות, וגם במקרא למתפרות כסתות על כל אצילי ידים, וכו' הוא לשוכב עליו כדמשמע בגיטין (מו). רשב"ל היה שוכב על מעים ואומר בתי כרסי כרי וכן בעירובין (ק:) ונעשית כר לבעלה. והא דכתיב ותשימם בכר הגמל אותו כר עברי של עכוט כדמתרגמינן בעביטא דגמלא, 'חור כרפס' אותו כר היה גדול כמטות המוצעות לכבוד הבית] ולגינתו ומזונותיו של אותו הדרך (אפילו הוא מהלך ג' ימים) מכאן ואילך חמר מעכב עליו, חמר מניה עליה שעורים ותבן ומזונותיו של אותו היום, מכאן ואילך שוכר מעכב עליו?

למימרא, דלגין לאו דינא הוא לאותוביה, ורמינהי השוכר את החמור שוכר מניה עליה כסותו וכתבו התוס' ר"ת שוכר מניה עליה כסתו מלשון כסת (יצאל לקמן שחול כחית) ולא גרס כסתו (בגליו) דדבר פשוט הוא וכי ילך ערום, ואם תפרש כסתו שניה שיש לו, אם רגיל ללבושה פשיטא שמותר, ואם בא להתיר אע"פ שאינו רגיל (ללבושה) היה לו לפרש (בהילא שמתיל) אלא כסתו גרם והוא כסת קמנה שיושב עליה או נותן תחת ראשו למראשותיו, וכו' הוא הגדול ששוכב עליו (מזלון) והעולם מועים שאומרים לקמן (כחית) כר ולגדול (מזלון) כסת, וראיה ממסכת תמיד (א,א) איש כסתו בארץ וכן תנא בכלים (כהה) כר שעשאו סדין וכסת שעשאו מטפחות, וגם במקרא למתפרות כסתות על כל אצילי ידים, וכו' הוא לשוכב עליו כדמשמע בגיטין (מו). רשב"ל היה שוכב על מעים ואומר בתי כרסי כרי וכן בעירובין (ק:) ונעשית כר לבעלה. והא דכתיב ותשימם בכר הגמל אותו כר עברי של עכוט כדמתרגמינן בעביטא דגמלא, 'חור כרפס' אותו כר היה גדול כמטות המוצעות לכבוד הבית] ולגינתו ומזונותיו של אותו הדרך (אפילו הוא מהלך ג' ימים) מכאן ואילך חמר מעכב עליו, חמר מניה עליה שעורים ותבן ומזונותיו של אותו היום, מכאן ואילך שוכר מעכב עליו?

אמר אב"י נהי דלגין דינא הוא לאותובי, מיהא אי לא מותיב ליה, מי אמרינן ליה (לחמר) נכי ליה (פחת לו) אגרא דלגנתו (וכיון דכי לא מותיב לא מנכי, כי מותיב נמי אגרא לאו עליה מתחייב ושרי).

היכי דמי (דשוכר מניה עליה מזונות כל הדרך וחמר אינו מניה אלא מזונות יום אחד) אי דשכיח למזבן (בדרך הליכתו מוצאין מזונות ליקח כל שעה) חמר נמי לעכב, ואי דלא שכיח למזבן, שוכר נמי לא לעכב? אמר רב פפא לא

אבוה דרב אחא בריה דרב איקא [דף סה ע"ב] הוה שפיך להו חמרא לעובדי כוכבים [הוא היה מוכר להם יין ודרך למוכרי הביות של יין ליתן גם החביות ללוקחין, והכי אמרינן (בי"ט מ:)] איכא גולפי ושדריה שהלוקח מוכרו בהנות משתכר בהן לבד מה שהוא משתכר ביון, ורב איקא הוה שפיך להו מגולפי שלקחו ממנו ויהיב בזיקי דידהו] ואזיל מעבר להו מעברא (את מעבר המים) ויהבו ליה גולפי (דזבון להטות משכר היין) א"ל כי קא טרח (לשפוך) בהתירא קא טרח [שהיין אינו נאסר עד שמגיע לקרקעית של זיקי דידהו (סל נלוות סלסס) זיקי של עור, גולפי של חרס. ולקמיה פריך הא קא מעבר להו מעברא דהיינו לאחר שנאסר כתבו התוס' פרש"י דיון נסך לא הוי עד דמטיין לקרקעיתו דזיקי דידהו והא דלא מיתסר העליון בהנאה כנצוק כרשב"ג לקמן (עד). דאמר יין ביין ימכר כולו הויך מדמי יין נסך שבו, וק"ל כוותיה. ואפילו היה נשאר יין משלהם בתוך כליהם אין לאסור של מעלה כנצוק ולומר שטורה באיסורי הנאה. ולדברי ר"ת דפסק נצוק אינו חיבור לא קשיא מידי ולקמן (עב). בשמעתיך דנצוק נאריך בעוה"ז אי נמי מיירי הכא שהריקו כליהם יפה שאינו יין נסך עד שיגע).

והא רוצה בקיומו (לאחר שנאסר) דלא נצטרו זיקי (שלא יתבקעו הנודות שלהם ויצטרכו לגולפי, ולא יהבי להו ניהליה)? דמתני בהדיהו (דאי נמי מצטרו זיקי לא יהיב להו גולפי) א"נ, דמייתו פריסדקי בהדיהו (כלים רקים לקבל

סה:

שהיה מעביר... עכ"ל רבינו שמואל. ולפי"ז צריך לפרש שמקשה בגמרא מעשה (בגרוגרות) לסתור, על (הדין של) נפילת יין בענבים קאי (ולא תקשה לילד הוי מעשה לסתור, להמסנה מלכת זיין והמעשה בגרוגרות, החרוז לכך...) דגרוגרות דמו למבוקעות. אבל לספרים דגרסי במשנה (כהניסא שלפנינו) נפל ע"ג תמרים ותאנים אם יש בהם בנותן טעם אסור ומעשה בביתום... ופריך בגמרא בפשיטות מעשה לסתור דפריך מגרוגרות לתאנים ומשני דיי"ן ע"ג גרוגרות נותן טעמא לפגם, וקשה (לניסא ז) שהיה לו לומר חסורי מחסרא והכי קתני בד"א בתמרים ותאנים לחים אבל ביבשות נותן טעם לפגם הוא ומעשה... ובספר ר"ת לא הוה גרס ליה (כניסא זו שלפנינו) עוד כתבו התוס' קשה וכי עד השתא לא אשמועינן דנותן טעם לפגם מותר, הא מרישא שמעינן ליה ז"ל דקמ"ל דאע"ג דכי נפל לתוך הגריסין צוננין משביח כדאמר בגמ' אפ"ה לתוך גריסין רותחין שרי דלא גזרינן אטו צוננין.

(גמרא) מעשה לסתור (יש אדם שמביא ראיות לסתור את דבריו קתני אם יש בהן בנותן טעם אסורות והדר תני מעשה דגרוגרות והתירו?) חסורי מיחסרא והכי קתני אם נותן טעם לפגם הוא מותר, ומעשה נמו בביתום בן זונן שהיה מביא גרוגרות בספינה, ונשתברה חבית של יין נסך ונפל על גביהן, ובא מעשה לפני חכמים והתירום (היין פוגמן). **פסק הש"ע** א. יין עובד כוכבים שנפל על גבי תאנים, מותרים, מפני שהיין פוגם בטעם התאנים וי"ד (קלד,ט).

ההוא כרי דחיטי דנפל עליה חביתא דיינ נסך, שרייה רבא לזבניה לעובדי כוכבים.

איתביה רבה בר ליואי לרבא וכתבו התוס', כי האי פירכא (אומה פירכא סהקסה כלן, נגל שאלד נו ללאים...) פרכה רבה בר ליואי לרבא גבי ההיא ארבא דמבעא בחישתה בפסחים (מ:): דשרייה רבא לזבניה לעובדי כוכבים, והדר ביה רבא (מחמת קושיא ז) צ"ל שאחר שני המעשים אלו הקשה לו אך התלמוד קבע פירכא על שניהם, כי אין נכון לומר שטעיה רבא שתי פעמים בגד שאבד בו כלאים [שארזג כלאים הו"ט אחד ואין מקומו ניכר כתבו התוס', וא"ת וליבטיל ברובא כדפריך בתמורה (לד). גבי שער בכור ושער נזיר שארג בבגד ושם היה בטל, אי לאו דמוקי לה בציפורתה (לכ"ט ליפול) שהוא דבר חשוב ולא בטל. ותירץ ח"ר יוסף בר יוסף טוב דשאני כלאים דכל עיקרן אין אוסרין אלא ע"י עירוב שהרי שניהם היתר לכך אוסר

היין היוצא מן הנודות כשהן מתבקעין דלא איכפת להו אי מצטרו זיקי כתבו התוס' פר"ח של חרס כדים ריקים, ולשמא יבקעו שניהם כולי האי לא חיישינן).

והא קא מעבר להו מעברא, דקא טרה באיסורא? (רב איקא ריש נהרא הוה) דא"ל למברויא (לספן) מעיקרא (הרי ימים רבים כל עת שיגיעו אנשים הללו העבירים בהנם) אי נמי דנקיטי ביה קיטרי (קישרי סימן הוא מוסר להם ומכירים הספן ומעבירים ואיהו לא טרה מידי). **פסק הש"ע** השוכר את החמור לרכוב עליה, יש לו להניח עליה כסותו ולגיניו ומוזנותיו של אותו הדרך, לפי שאין דרך השוכר לחזור בכל מלון ומלון לקנות מוזנות. יתר על זה, הרי מעכב עליו בעל החמור. וכן יש לבעל החמור להניח עליה שעורים ותבן ומוזנות של אותו היום, יתר על זה השוכר מעכב עליו, מפני שאפשר לו לקנות בכל מלון ומלון. לפיכך אם אין שם מאין יקנה, מניח עליו מוזנותיו ומוזנות בהמתו של כל אותה הדרך. וכל אלו הדברים בשוכר סתם, ובמקום שאין מנהג ידוע, אבל במקום שיש מנהג, הכל לפי מנהג חו"מ (שהג).

משנה יין נסך שנפל ע"ג ענבים ידיחן (במים) והן מותרות, ואם היו מבוקעות אסורות (כתבו התוס', בירושלמי מפרש דמיירי בענבים המחוברים לאשכול, אבל אם ניטל העוקץ הוו כמבוקעות מפני נקב הנשאר בזנבו). נפל ע"ג תאנים או על גבי תמרים, אם יש בהן בנותן טעם אסור. ומעשה בביתום בן זונן שהביא גרוגרות (תאנים יבשים) בספינה, ונשתברה חבית של יין נסך ונפל על גביהן, ושאל לחכמים והתירו. זה הכלל כל שבהנאתו בנותן טעם (שנהנה בטעמו של איסור דהיינו בנותן טעם לשבח) אסור, כל שאין בהנאתו בנותן טעם מותר, כגון חומץ שנפל ע"ג גריסין [דנותן טעם לפגם הוא מותר כתבו התוס' הכי גרסינן בסדר המשנה (גיטסא זו לא כמו הגיטסא שלפנינו) יין נסך שנפל ע"ג ענבים ידיחום והם מותרות ואם היו מבוקעות אסורות, ומעשה בביתום בן זונן שהיה מביא גרוגרות... זה הכלל כל שבהנאתו... כגון חומץ שנפל לגריסים... עובד כוכבים

סה:

שהעומדים יש להן לעשות והוא אינו יכול לעשותו וא"כ הן לועגין שאינן הוששין בו' ושמואל מוקי הך דהכא בדברי ר' ינאי דלא שרי אלא לסופדו, אבל לקוברו בכלאים אסור מטעם דפרישית (לאלת ליה אין מלוות בטילות לעת"ל). ולפי' החילוק ניהא מנהגינו שאנו מסירין הציצית ממלית המתים דקי"ל כרבי יוחנן דפליג אדבי ר' ינאי ושרי אף לקוברו ולטעמיה דאית ליה מצות בטלות, ועוד סמך למנהגינו ממס' שמחות (פרק יב) שצוה אבא שאול התירו תכלת מאפילויני ועל פי ספרים החיצונים אנו נוהגין כמה דברים כגון ויחל משה בלילי תעניות ובמגילה (לא). תנינן קלות וברכות. **ורבינו יצחק** היה מחלק לראשונים שהיו להם בחייהם והיו זהירי במצות ציצית כל ימיהן אי לא רמינן ההיא שעתא הוי לעג כלומר לא קיימו, אבל האינדא דלא זהירי בציצית כולי האי אדרבה אי רמינן הוי לעג לומר שקיים ולא קיים, ואפילו לאותן שקיימו אין להטיל שלא לבייש האחרים כדאמרינן במסכת נדה (ע"א). בראשונה היו מטבילין ע"ג נדות מתות והיו חיות מתביישות, התקינו שיהו מטבילין הכל).

לעובד כוכבים מ"ט לא, דלמא אתי לזבניה לישראל, ה"נ אתי לזבניה לישראל? הדר שרא למויטחינהו ולמפינהו (דתו לא זבין להו ישראל מעובד כוכבים דפתן אסורה).

ולזבנינהו לעובדי כוכבים שלא בפני ישראל (דאי חזי ישראל דישאל חברה מזבין ליה לעובד כוכבים הדר זבין ליה איהו מיד עובד כוכבים דסבר פת של היתר היא שישראל אפאה כתבו התוס' ואין לחוש שמא יאכלו העובדי כוכבים וישראל בקערה אחת כל אחד מפתו כדכתבין (לה): דלא חמירא פת של עובדי כוכבים מדמאי שמוותר בתערובות, כיון דלא שכיחא לא גזרינן למידי).

תנן יין נסך שנפל ע"ג ענבים ידיחן והן מותרות, ואם היו מבוקעות אסורות. מבוקעות אין, שאין מבוקעות לא? אמר רב פפא שאני חימי, הואיל ואגב צירייהו (סדק שבחימין) כמבוקעות דמיין. **פסק הש"ע א.** מרדעת החמור, מותר לעשותה מכלאים ויושב עליה,

עירובן ולא בטלי. וא"ת והרי בשר בחלב דכל אחד לחוד שרי ועירובו אסור ואפ"ה בטל כדאמרינן בהולין (קה). מיפת חלב שנפלה על התיכת בשר אם יש בנותן מטעם... **ויש לומר** דשאני בשר בחלב דגלי קרא בהדיא דבטיל כדאמרינן התם דרך כישול אסרה תורה) ה"ז לא ימכרנה לעובד כוכבים [כדמפרש שמוא יחזור וימכור לישראל, וה"נ איכא למויחש שמוא יחזור וימכרם לישראל כתבו התוס' דוקא אבד גזרינן שמוא ימכרנו לישראל, וכן לא יעשנו (מנגד שאכלנו כלאים) מרדעת לחמור שמוא יקרע בגדו (ויקרע מהמלעת) ויתפרנו עליו, אבל בכלאים (לניכר) ודאי ליכא למויחש מידי (כיון שהכלאים ניכרים) כדתנן (כלאים ט"ד) מרדעת החמור ותכריכי המת אין בהן משום כלאים (פילא ר"ע ה"א קשה יומר מכרים וכסמות, הלכך אפילו זכרו נוגע לא חיישין שמא תכרך נימא על זכרו, ודוקא כשהכלאים נכרים ונכרים זה אצל כגד שאכלנו כלאים לא יעשנו מרדעת לחמור, דחיישין שמא יקח ממנו טלחי לנגדו, הואיל ואין הכלאים ניכרים) ודוקא בהצעה כגון מרדעת החמור שהוא יושב עליה ומטעמא לפי שהוא דרבנן כדאמרינן בביצה (יד): לא יעלה עליך אבל אתה מותר להציעו תחתך אבל בהעלאה אסור כדתנן ולא יעלנה על כתיפו אפילו להביא עליה הובל, והצעה צריך נמי לזוהר שלא יהא בשרו נוגע בהם ואע"פ שהצעה נמי גזרו חכמים אפילו עשר מצעות זו על גב זו וכלאים תהתייהם גזירה שמוא תיכרך נימא על בשרו, מ"מ הכא (נמלעת חמור) לא גזרו] ולא יעשנה מרדעת לחמור, אבל עושה אותו תכריכין למת מצוה [דכתיב במתים הפשי, כיון שמת אדם נעשה הפשי מן המצות **כתבו התוס'** וה"ה בלא אבד (שמואל לעשותו מכלאים גמורים) כדתנן (כלאים ט"ד) שהבאתי. וא"ת הא איכא לועג לרש כדאמרינן גבי ציצית (מנחות מא.) והיה שעתא ודאי רמינן להו משום לועג לרש פירוש באותה שעה שיקברוהו יטילו בו ציצית משום לועג לרש שנראה (ללא לילת) שאינו חייב במצות (ולפי"ז) גם תכריכין מנגד כלאים הוי לועג לרש) וי"ל דשאני ציצית שהיא שקולה כנגד כל המצות, ואיכא לועג טפי. **ורבי יהודה** היה אומר דהיה דמנחות (מא.) אליבא דשמואל דאזיל לטעמיה דאית ליה אין מצות בטילות לעתיד לבא נמצא כשיעמדו הצדיקים בלבושיהם יהיו בלא ציצית ויש כאן עבירה, והא דתלי מטעמא בלועג לרש (ולא נקט הטעם משום לאין מלוות בטילות לעת"ל) לפי שבא ליתן מטעם

שמעמידין ונושאים אותו נמי צריך ציצית משום לועג לרש, אבל למ"ד דמצות בטילות לעתיד לא שייך לועג לרש משום דכבר בטלו ממנו המצות, ולא שייך לועג לרש אלא כשהמצוה אינה בטלה אלא שהמת אינו יכול לעשות.

⁴ וז"ל המהר"ם ונראה דר"ל דלהכי תלי מטעמא בלועג ולא קאמר משום דמצות אינן בטלות, משום דא"כ לא יטילו ציצית אלא בשעה שמויחין אותו בקבר ולא בשעה שמתעסקין בו ועומדים אצלו ונושאים אותו, לכך תלי מטעמא בלועג, דקודם שיקברוהו דחינו בשעה

דייק הכא אלא מדמפליג בסיפא בהכי, מכלל דרישא בנ"ט דבהכי איירי מתניתין, ועוד דמשהו מין במינו אין הטעם במל כלל אפילו באלף כיון שהטעם שזה אבל לפגם הטעם במל. **ובחמין בפסח** לספרים דגרסי במשהו כרב (פסחים ל.) אע"ג דשלא במינו אסור במשהו אע"פ שהטעם במל מ"מ אין לאסור טעם לפגם שלא יהא מפל חמור מן העיקר דשלא במינו אינו אסור אלא אטו מינו, אלא ודאי אין חילוק דכל נותן טעם לפגם מותר) ואב"י, מתניתין בחמרא עתיקא בענבי.

חלא דחמרא וחלא דשיכרא (חד דאיסור וחד דהיתר) וחמירא דחיטי וחמירא דשערי (חד דחולין וחד דתרומה ונפלו זה לתוך זה) **אב"י אמר** בנותן טעם, בתר טעמא אזלינן, והאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד, והוה ליה מין בשאינו מינו, ומין בשאינו מינו בנותן טעם. **ורבא אמר** במשהו, בתר שמא אזלינן, והאי חלא מיקרי והאי חלא מיקרי, והאי חמירא מיקרי והאי חמירא מיקרי, וה"ל מין במינו, וכל מין במינו במשהו (לקמן פסקינן דלאו הלכתא הכי אלא אפילו מין במינו בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך).

אמר אב"י מנא דאמינא לה דבתר טעמא אזלינן, דתניא תבלין ב' וג' שמות והן מין אחד או מין ג' אסורין ומצטרפין (ה"נ במסכת ערלה ג' שמות והן מין אחד כגון פלפל לבן פלפל שחור פלפל ארוך, או מין ג' וג' שמות יש להן אסורין ומצטרפין, אם נפלו לקדירה ולא בזה כדי לתבל ולא בזה כדי לתבל ונצטרפו ותיבלו והן של איסור מצטרפין לאוסרה, ואמר הזקיה הכא דקאמר מין ג' וג' שמות להן מצטרפין אע"ג דתלתא מיני נינהו ובשמא נמי לא שווו כתבו התוס', פרשי' תבלין ב' וג' שמות' כגון פלפל לבן פלפל שחור פלפל ארוך והם מין אחד' וכולן קרוין פלפלין או ג' מיני תבלין כגון פלפל וכמון וקנמון. וקשה על זה דכמס' ערלה (ב"י) קתני סיפא ר"ש אומר בין ג' שמות והם מין אחד בין ג' מינין והם שם אחד אינם מצטרפין, ולפירושו דפירש דשמות לשון שם ממש, בשלמא ג' שמות והם מין א' משכחת לה כדפי' אלא ג' מינים והם שם אחד היכי משכחת לה, כיון דשם ר"ל שם ממש, וע"ק דככל דוכתא הוי פירוש שם איסור כמו השמות הללו (ב"י ע"ד). **לכך נראה** דשמות דקאמר היינו שם דאיסור כמו לא מן השם הוא זה (שבת קב.) גבי יש אוכל אכילה אחת והויב עליה ה' המאות, והכי

והוא שלא יהיה בשרו נוגע בה. ולא יניח מרדעת זו על כתפו, אפילו להוציא עליה את הזבל. ודוקא שכלאים ניכרים וידועים בבגד, אבל בגד שאבד בו כלאים ואין מקומו ניכר, אסור לעשות ממנו מרדעת לחמור, דכיון שאין מקומו ניכר שמא ישכח ויקח ממנו טלאי לתפרו על גבי בגדו. ולא ימכרנו לעובד כוכבים, שמא יחזור וימכרנו לישראל י"ד (שא"ח. ב. נפל על גבי חטים, אין להם היתר בהדחה מפני שמתוך שיש בהם סדק היין נבלע בהם. לפיכך אם יש ביין כדי ליתן טעם, אסורות באכילה. ולא ימכרם לעובד כוכבים, שמא יחזור וימכרם לישראל, אלא כיצד עושה, מוחן אותם ועושה מהם פת ומוכרה לעובד כוכבים שלא בפני ישראל. ואם הוא במקום שנהגו לאכול פת עובד כוכבים, אין להם תקנה (הגה למכרם לעובד כוכבים, כי אם בפרוסות, שאסור לקנות מעובד כוכבים בכל מקום) י"ד (קלד"א).

דף סו ע"א חמרא עתיקא (טעמו ניכר...) בענבי דברי הכל בנותן טעם. חמרא חדתא בענבי **אב"י אמר** במשהו, **ורבא אמר** בנותן טעם (וכל היכא דאיתמר נותן טעם ואין טעמו ניכר הוה שיעורא בששים). **אב"י אמר** במשהו, בתר טעמא אזלינן, אידי ואידי חד טעמא הוא, דהוה ליה מין במינו, ומין במינו במשהו. **ורבא אמר** בנותן טעם, בתר שמא אזלינן, והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד, וה"ל מין בשאינו מינו, ומין בשאינו מינו בנ"ט.

תנן יין נסך שנפל ע"ג ענבים... קס"ד חמרא חדתא בענבי, מאי לאו בנ"ט? לא, במשהו. הא מדקתני סיפא, זה הכלל כל שבהנאתו בנותן טעם אסור, כל שאין בהנאתו בנותן טעם מותר, מכלל דבנותן טעם עסקינן (כתבו התוס', יש שהיו מפרשים דכל איסור דהוי במשהו לא אמרינן ביה נותן טעם לפגם מותר, דהא אין לך טעם במל יותר ממהו באלף (ואעפ"כ אסור למ"ד מין במינו נמשכו) ה"ה נותן טעם לפגם. ומפרש כאן מכלל דבנותן טעם עסקינן דלכך מותר בשאין בהנאתו בנותן טעם, דאי במשהו הא אפילו לפגם אסור. ואין ראייה מכאן, דלא

התם והתנן תבלין של ב' וג' שמות כו' ואמר חזקיה במיני מתיקה שנו כאן מדקא פריך תלמודא ממילתיה דחזקיה ש"מ דהלכה כמותו. **לפן נראה** לרבא נמי דמוקי לה כר"מ איתא לחזקיה ואע"ג דאמר ר"מ כל איסורים שבתורה מצטרפין ואפילו בלאו מיני מתיקה משום דדריש כל מה שתיעבתי לך... הני מילי כשהאיסורים בעין ואז ודאי מצטרפין חצי זית מזה וחצי מזה לחייב אפילו אינם שוים במתיקה, אבל כשהם מעורבין בתבשיל שאינם בעין כי הוויא דתבלין ב' וג'... ומיירי שמתבל בהם בקדירה אפילו ר"מ מודי לחזקיה דדוקא במיני מתיקה מצטרפין כיון שהם שוים למתק הקדירה אבל אם אינם שוים במיני מתיקה לא מצטרפין כיון שאינם שוין בנתינת טעם בקדירה שזה בא למתק וזה בא לחוק) דתניא, רבי יהודה אומר משום רבי מאיר מנין לכל איסורין שבתורה שמצטרפין זה עם זה, שנאמר לא תאכל כל תועבה, כל שתיעבתי לך הרי הוא בכל תאכל (כתבו התוס') ואפילו למ"ד לאו שבכללות אין לוקין עליו הני מילי כגון עלין ולולבין דמפקי מכל אשר יעשה מגפן היין' וכן די ומבושל בחמי טבריה דמפקין מיכי אם צלי אש' אבל היכא דהאיסור מפורש כל אחד לבדו כגון בכל איסורי דעלמא אי חזינן מהכא שמצטרפי לא חשבינן ליה לאו שבכללות). **פסק הש"ע** יין עובד כוכבים, בין ישן בין חדש, שנפל על ענבים, אם הם שלימות ידיחם והם מותרים באכילה. ואם הם מבוקעות או שניטל עוקצן, אם יש בו בנותן טעם, אסורות באכילה... ואם אין בו כדי ליתן טעם, מותרות באכילה יו"ד (קלדח). מ"ש הש"ע בדברי רבא דאלינן בתר שמא. **פסק הרמ"א** ולענין מין במינו אזלינן בתר שמא, אם הוא שוה הוי מין במינו. אבל לא אזלינן בתר טעמא אם הוא שוה או לא יו"ד (צתב).

הלא (דאיסור, שנפל...) לגו חמרא (דהיתר) דברי הכל בנותן טעם (דכי נפיל לגויה לא הוי דמי ליה לא בריחא ולא בטעמא שאין היין מבטל ריח החומץ עד שנתרבה לתוכו ולא החומץ מבטל ריח היין משום דרובא חמרא).

חמרא לגו חלא (משעה שהגיע לאויר הכלי נהפך היין בריחו לריח החומץ וקודם שנתערבו היו שוין בריחן) **אביי אמר** במשהו, **ורבא אמר** בנותן טעם. אביי אמר במשהו,

פירושו הכא תבלין של שנים וג' שמות כגון פלפל דכלאים ופלפל דערלה ופלפל דתרומה דתלתא איסורין וכולן מין פלפלין הם, או ג' מינים פלפלים וקנמון ושאר מינים וכולם איסור אחד, והשתא ניהא דמשכחת שפיר ג' מינים והם שם אחד כגון מאיסור אחד פי' מתרומה או מערלה או מכלאי הכרם וכן משמע בירושלמי דתנן בפ"ב דמס' ערלה התרומה ותרומת מעשר והחלה והבכורים מצטרפין זה עם זה וקאמר עלה כגמ' לר"ש נצרכא דאע"ג דאמר ר"ש אין ב' שמות מצטרפין מודה הכא שכולם שם תרומה משמע בהדיא דשמות היינו איסורין. **עוד כתבו התוס', פירש רש"י** אם נפלו לקדירה ולא בזה כדי לתבל ולא בזה כדי לתבל ונצטרפו ותיכלו והם של איסור מצטרפין לאוסרה. וקשה דלפירושו משמע דהא מלתא היא ולישנא דברייתא משמע דתרי מילי ניהוו. **לפן פירש רשב"ם** דאסורים דקאמר ר"ל אסורה העיסה או הקדירה בנתינת טעם ומצטרפין בדבר יבש לאסור ואפילו בלא נתינת טעם כגון שנפלו לתוך חולין ויש בו מאתים לבטל אחד מן האיסורין אפ"ה לא בטיל עד שיהו בו מאתים מן השנים. **וא"ת** אמאי תני תרווייהו אסורים ומצטרפין ליתני מצטרפין לחוד ושפיר שמעינן תרווייהו בין בלא בין ביבש. וי"ל דאי הוה תני הכי הוה אמינא דר"ש דפליג בסיפא בתרווייהו פליג בין להצטרף לנותן טעם בקדירה בין להעלות באחד ומאתים מש"ה תני תרווייהו לאשמועינן דר"ש לא פליג בנתינת טעם לקדירה אלא מודה דמצטרפין (כדחזינן) דאע"ג דלא גזרו על תערובת דמאי אפ"ה קאמר שאני שאור ותבלין דלטעמא עבידי ולא בטלי, והא דטעמא לא בטיל לא בעי למימר דלא בטיל כלל אלא דלא בטיל כדון שאר איסורים אבל בטל ודאי שפיר כי ידעינן ודאי דנתבטל הטעם כגון ביורה גדולה) ואמר חזקיה הכא במיני מתיקה עסקינן (שכולן טעמן מתוק ומש"ה מצטרפין דטעמן שוה למתק בהן הקדירה) הואיל וראוין למתק בהן את הקדירה. אי אמרת בשלמא בתר טעמא אזלינן, כולי חד טעמא הוא, אלא אי אמרת בתר שמא אזלינן, האי שמא לחוד והאי שמא לחוד.

ורבא (דס"ל אזלינן בתר שמא) אמר לך הא מני, ר"מ היא (ואע"ג דלא שוו לא בשמא ולא בטעמא קאמר דמצטרפין ודחזקיה ליתא **כתבו התוס', וא"ת** א"כ מאי איריא מיני מתיקה דאמר חזקיה אפילו בלא מיני מתיקה נמי מצטרפין משום דכל מה שתיעבתי לך... **ופרש"י** דאה"נ אליבא דרבא ליתא לדחזקיה דמוקי לה במיני מתיקה דוקא. **ולא נראה** דא"כ אין הלכה כחזקיה מדפליג רבא עילויה והוא בתראה, ובשבת (פטו:) משמע שהתלמוד תופס עיקר הא דחזקיה דקא פריך

כדאמרינן בפסחים (כ:): שותים מלוג כסלע ומזלפים מלוג בשתים אבל כשתיה ודאי לא מהשבינן ליה לזילוף מדמתירין בפ"ק דפסחים (כ:): לזלף היין של תרומה ממאה, ואי כשתיה השיב ה"ל שותה תרומה ממאה שבמיתה אלא זילוף הנאה להוד הוא דחשיב ומיתסר גבי יין נסך ולא דמיא לכת תיהא שהריח יוצא דרך הנקב ונכנס בחוזק בגופו ומזיק, אבל זילוף הריח מתפורן **רבא** אמר מותר, ריחא לאו מילתא היא **וכתבו התוס'** בפסחים (עו:): פליגי נמי רב ולוי בריהא גבי בשר שמן שצלאו עם בשר נבילה רב אסר ולוי שרי והתם תניא כוותיה דרב ופי' שם רש"י ואע"ג דתניא כוותיה דרב דאסר מ"מ הלכה כלוי דשרי משום דרבא סבר כוותיה הכא גבי בת תיהא והלכה כרבא לגבי אביי ופסק כך רש"י פרק כיצד צולין. **ולא נראה** דהתם קאמר דעובדא הוה בההוא ביניתא דאיטווא בהדי בישרא ואסריה רבא מפרזקא למיכליה בכוחא ומעשה רב וגם מר בר רב אשי אוסר שם אפילו במילחא והלכה כמותו בר מתרי מילי, ועוד קשה דאי פליגי אביי ורבא בפלוגתא דרב ולוי א"כ ה"ל לאיתווי פלוגתיהוה התם. **לכן נראה** דודאי הלכה כרב דהתם דריחא מילתא היא והלכה כרבא נמי הכא גבי בת תיהא דריחא לאו מילתא היא, ואביי נמי דהכא דאמר ריחא מילתא היא א"ל אנא דאמרי אפילו כלוי דאמר התם ריחא לאו מילתא היא דשאני הכא שהוא נהנה ומריח מן האיסור היין עצמו הלכך הוי לגמרי כאילו שותה מן היין עצמו אבל התם אינו אלא ריח האיסור נכנס בתוך ההיתר והוא אוכל את ההיתר ובהא אפילו אביי מודה דריחא לאו מילתא היא, ורבא נמי דהכא א"ל אנא דאמרי אפי' כרב דאמר התם ריחא מילתא היא דשאני הכא שהריח מזיק לו לפי שנכנס בגופו ולכך אמר דריחא לאו מילתא היא הלכך בין אביי בין רבא דהכא מצו סברי בין כרב בין כלוי דהתם. **והשתא** הוי טובא גווני דריחא א. ריח ההוק שבכולן פת חמה וחבית פתוחה דאסור לכ"ע ב. ריח בשר פלוגתא דרב ולוי וק"ל כרב ג. ריח דבת תיהא וק"ל כרבא. למטה מהם... ד. פת צוננת וחבית פתוחה או פת חמה וחבית מגופה, והמותר לכ"ע... ה. פת צוננת וחבית מגופה. **ולענין ריחא** דהתם הלכה כרב דאמר ריחא מילתא היא ה"מ בתנורים שלהם שהיו קטנים וה"ה תחת מחבת שלנו שאופין תחתיה הפשטיד"א כמו כן ריחא מילתא היא, אבל בתנורים גדולים שלנו אין לחוש לריחא ובלבד שלא יהא פי התנור סתום, ואין לחוש אם אפו פשטיד"א של בשר עם טריט"א של גבינה בתנור א' רק שלא יגעו זה בזה או עם האיסור פי' כגון פשטיד"א של נבילה אין לחוש כמו כן אם שמנונית האיסור על המרדה אסור ליתן היתר עליה כל היום מיהו כשאינה בת יומא מותר להשתמש בה לכתחלה ולא גזרו שאינה בת יומא אמו בת יומא אפילו לכתחלה כיון דלא אפשר שהרי העובד כוכבים לא ישמע לו לעשות מרדה

נדף סו ע"ב ריחיה הלא ומעמא חמרא, הלא (יין זה סמוך לעירובו היה ריחיה הלא ומעמיה חמרא ובתר ריחיה אזלינן וכשנתערבו...) והוה ליה מין במינו, וכל מין במינו במשהו רבא אמר בנותן טעם, ריחיה הלא ומעמא חמרא חמרא והוה ליה מין בשאינו מינו, וכל מין בשאינו מינו בנותן טעם והקשו **התוס'**, תימה דקשה הלכתא אהלכתא, דק"ל כרבא לגבי אביי, וק"ל כר' יהושע בן לוי נמי דאמר (ב"ב צו.) דריחיה הלא ומעמא חמרא הלא ור' יוחנן אמר דריחיה הלא ומעמא חמרא חמרא (כרב כהנא) וי"ל דהתם איכא לישראל אחריתא ודרומאי מתני איפכא דר' יוחנן אמר ריחיה הלא ומעמיה חמרא חמרא ורבי יהושע בן לוי אמר חמרא כרבא דהכא. **ומכאן נראה** דמותר לקדש בע"ש על היין שריחו הלא ומעמיה חמרא. **פסק הש"ע** חומץ (של) עובד כוכבים שנפל לתוך יין של היתר, או יין (של) עובד כוכבים שנפל לחומץ (של) היתר, בנותן טעם יו"ד (קלד,ו). פסק כרבא.

האי בת תיהא (נקב נוקבים במגופת חבית להריח את היין לבדוקו אם יכול להתקיים **כתבו התוס'** הביאו את פירוש רש"י וכתבו דלשון בת קשה לפירושו ופירש ר"ח שיש קנה שקוע תוך החבית וכולט חוץ ומניחין לתוך קנה קטן כמין דד ומריחין דרך אותו דד ומש"ה נקט בת. **וגם יש ליישב פרש"י** שבתוך אותו נקב שנקבו במגופה נותנין קנה קטן ומריחין דרך אותו קנה ומשום הכי קרי לה בת) עובד כוכבים (להריח) בדישראל (ביין לישראל) שפיר דמי **וכתבו התוס'** וקמ"ל דלא גזרינן אמו ישראל בדעובד כוכבים דאמר אביי ישראל בדעובד כוכבים **אביי אסור, רבא אמר מותר** (**כתבו התוס'** צ"ל דמירי שאין העובד כוכבים נותן לו שכר ולא מחזיק לו טובה, דחזקת טובה נמי חשיבא הנאה ונמצא משתכר באיסורי הנאה). **אביי אמר אסור, ריחא מילתא היא** **וכתבו התוס'** והשבינן ליה כשותה, אבל אין לומר דהשבינן נהנה, דא"כ מאי פריך מכמון של תרומה שנכנס ריחו בפת של ישראל שאני תרומה דשריא לישראל בהנאה שאינה של כלוי, כי הכא דליכא אלא ריחא, דמירי שלא הסיק ישראל את התנור, דא"כ כלה התרומה אלא שכהן הסיקו, אלא ודאי הכי פליגי אי השבינן כשותה או לא ומעמא דרבא דלא חשיב ליה כשותה לפי שהריח נכנס בגופו של המריח ^כ ומזיקו, והקלקול רבה על התקון ושרי כדאמרינן בחולין (ה.) גבי סכין של עבודת כוכבים מותר לשחוט בו משום דקלקולו רבה על תקונו אבל זילוף של יין נסך (ללכוד ריח) ודאי אסור דהויא הנאה גמורה

שיש אוסרין לפי שלפעמים שהקציר נמשך עד ר"ה ויכולין לקצור ב"ט של ר"ה ולאפות ב"ט שני ונכון להחמיר בשני ימים טובים של ר"ה) לפי שאין טעם כמון אלא ריחא כמון (ואי משום דהוסק לא איכפת דתרומה אין איסורה איסור הנאה). ואביי, שאני התם, דמיקלא איסוריה.

אמר רב מרי, כתנאי הרודה פת חמה ונתנה ע"פ חבית של יין של תרומה ר"מ אוסר (לפי ששאבה את ריח היין) ור' יהודה מתיר, רבי יוסי מתיר בשל היטין ואוסר בשל שעורים, מפני שהשעורים שואבות. מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר סבר ריחא מילתא היא, ומר סבר ריחא ולא כלום הוא?

לרבא (דאמר לאו מילתא היא) ודאי (על כורחיה) תנאי היא (ולאו דברי הכל היא דהא ר"מ אוסר וליכא למימר איסור אלא משום ריחא) לאביי (דאמר מילתא היא) מי לימא תנאי היא (מי אמרינן ר' יהודה לית ליה דאביי או דלמא לעולם אית ליה ומעמא דרבי יהודה הכא דקסבר אין ריח היין נכנס בפת אבל בכת תיחא דריח נסך נכנס בגוף מודי)?

אמר לך אביי לאו מי איתמר עלה, אמר רבה בר בר חנה אמר ר"ל בפת חמה וחבית פתוחה **דף סז ע"א** דברי הכל אסורה (דודאי עייל בה ריחא) בפת צוננת וחבית מגופה דברי הכל מותרת, לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית מגופה, בפת צוננת וחבית פתוחה, והא דידי (האי בת תיחא דאסרנא) נמי כפת חמה וחבית פתוחה דמי. **פסק הש"ע א.** מותר לשאוף בפיו ריח יין נסך דרך נקב שבחבית, לידע אם הוא טוב... יו"ד (קה,ה). ב. אין צולין בשר כשרה עם בשר נבלה או של בהמה טמאה בתנור א', ואע"פ שאין נוגעים זה בזה. ואם צלאן, הרי זה מותר. ואפילו היתה האסורה שמינה הרבה והמותרת רזה. ואם התנור גדול שמחזיק י"ב עשרונים, ופיו פתוח, מותר לצלותם בו ובלבד שלא יגעו זה בזה... **(הגה** ונוהגין להחמיר לכתחלה, אפילו בתנור גדול, ובדיעבד להקל אפילו בתנור קטן...) יו"ד

חדשה בכל פעם ופעם שישפוך עליה של איסור אבל אם יצא שמנונית האיסור דנבילה ונגע להיתר או תחת היתר אסור. **וא"ת** אמאי לא הכיא גבי פלוגתא דרב ולוי הריא דכמון של תרומה דהכא ולדחותה כמו שהביא בשמעתין וי"ל משום דלא דמי לריחא, דהתם מיירי בריחא דפטם כגון בשר ונבילה ולכך אמר רב דריחא מילתא היא דאזיל האי ומפטם האי אבל גבי כמון שהוא מעשה תנור ולא פיטום אפי' רב מודה דריחא לאו מילתא היא. ועל חמה וחמין שנמצאת באחת מן המצות בי"ד לא מיבעיא קודם ו' שעות דמותרות האחרות לפי שבטל בששים כמו חמין שלא בזמנו, אלא אפילו אחר ו' שעות מותרות האחרות משום דלא הוי חמין בזמנו וחמין שלא בזמנו אינו כמשהו עד זמנו ממש דהיינו בז' ימים של הפסח וכן משמע בפסחים (ז). דקאמרינן לשם חמין כשהוא לאחר זמנו בנותן טעם אפי' לר' יהודה דקאמר חמין כשהוא לאחר הפסח בלאו ור"ה לאחר ו' שעות אך אותה מצה נכון לאוסרה ואם אפו המצות בשבעת ימי הפסח ונמצאת חמה וחמין באחת מהן כולן אסורות, ובתנור נמי יש לאסור דאע"ג דתנורים שלנו ריחא לאו מילתא היא, מ"מ נהי דטעם ליכא מ"מ משהו בעלמא איכא ואפי' במעשה תנור דלאו פטום].

אמר רבא **מנא** אמינא לה דריחא ולא כלום הוא, דתנן תנור שהסקיו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת מותרת [לזורים כתבו **התוס'** וא"ת מאי שנא מהא דאמר בפסחים (כו): תנור שהסקיהו בקליפי ערלה ואפה בו את הפת אסורה למ"ד יש שבה עצים בפת וי"ל דלא שייך לאסור שבה עצים בפת אלא דוקא באיסורי הנאה משום דיש שבה עצים בפת היינו שבה הנאה דעצים בתוך הפת וחשיב נהנה מן העצים הלכך התם גבי ערלה דאסור בהנאה אסרינן מהאי טעמא, אבל הכא בתרומה דודאי מותרת בהנאה לזורים אין לאסור משום יש שבה עצים בפת. ותדע, דהאמר המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ואמאי בשוגג יאכל הא כל עצים בשבת מוקצים אפילו נתלשו מאתמול ויש שבה עצים בפת א"כ כשאוכל הפת שנאפה עם העצים יש שבה ואוכל מוקצה אלא ודאי כדפירשתי דלא אסרינן משום שבה עצים אלא דוקא באיסורי הנאה כדפרישית ומוקצה מותר בהנאה הוא. **ומכאן יש להתיר** פת חמה שנאפה בי"ט דאין לאסור משום דשמא העצים שנאפה בהן נתלשו היום ומוקצים הם דמה בכך, הא פרישית דלא אמר יש שבה עצים בפת רק לענין איסורי הנאה, ואם משום שמא טחנו החיטין היום וגם נלושו אין בכך כלום כיון דמעיקרא בעודם חיטין היו ראויין לכוס. מיהו, בה"ג השיב להו נולד כשטחנו בי"ט, מיהו ר' יחיאל היה נוהג היתר בדבר, וגם בשבת יש שמתירין ליקח פת חמה מן העובד כוכבים מטעמא דפירשתי, אמנם בב' ימים של ר"ה שמע מורי

אמר ריש לקיש נותן טעם לפגם שאמרו, לא שיאמרו קדירה זו חסירה מלח, יתירה מלח, חסירה תבלין, יתירה תבלין (חומרא היא כלומר לא שיוכלו לתת פגם כתבשיל מחמת דבר אחר כגון שתהא חסירה מלח או יתירה, דאם נפגם מחמת דבר אחר אין תולין הפגם באיסור, ואסור כעין זה ממש כתבו התוס', וכן צילאו ממש ליבני האיכא לאמרי לקמן) אלא (איזהו טעם לפגם שמותר) כל שאין חסירה כלום (שום תקון) ואינה נאכלת מפני זה (כלומר ואיסור זה פוגם טעמה. ואינה נאכלת לאו דוקא, דכיון דפגימתה פורתא קרי לה אינה נאכלת).

ואיכא דאמרי (הא דריש לקיש לקולא) אמר ריש לקיש נותן טעם לפגם שאמרו, אין אומרינן קדירה זו חסירה מלח, יתירה מלח, חסירה תבלין, יתירה תבלין, אלא השתא מיהא הא פגמה (כלומר אין תולין הפגם בדבר אחר לומר חסירה היא מלח ואילו היתה כתיקונה לא היה זה האיסור פוגמה שהמלח היה מבטל את פגימת טעם האיסור ומתקנו אלא כיון דטעם האיסור פוגמה עכשיו כמות שהיא הוי פגם ומותר).

אמר ר' אבהו אמר רבי יוחנן כל שמעמו וממשו אסור ולוקין עליו, וזהו כזית בכדי אכילת פרס (ועל כגון זה נאמר שיעור כזית בכדי אכילת פרס הלכה למשה מסיני שאם יש בכשיעור פרס של תבשיל כזית מן האיסור לוקין עליו אע"פ שאין כזית של איסור נאכל בבת אחת כיון דאינו שוהה באכילתו משהתחיל לאוכלו עד שגמרו אלא כדי אכילת פרס מצטרפת אכילתו ולוקה אבל אם אין בכדי אכילת פרס של תבשיל איסור הואיל ושוהה באכילתו כזית יותר מכדי אכילת פרס הווי להו כשתי אכילות של שני ימים ואין לוקין דקים להו לרבנן דאכילת פרס הוי שיעור שהיית אכילה, ופרס היא חצי ככר של עירובי תחומין ושיערו חכמים ככר מג' לקב חציה לבית המנוגע שנאמר בה ז'האוכל בבית יכבם בגדי' פרשוהו חכמים לשוהה בה שיעור

(קהא). ג. פת חמה שמונה על גבי חבית פתוחה של יין נסך, אסורה (חגה ודוקא אם מונחת נגד המגופה). אבל אם הפת צוננת, אפילו אם החבית פתוחה, או פת חמה וחבית מגופה (פי' סתומה) מותר. ואם היה פת שעורים, אסור אם הפת חמה, אפילו חבית מגופה. יו"ד (קהד). **פסק הרמב"ם** תנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת הפת מותרת שאין בה טעם כמון אלא ריחו, והריח אינו אסור (תרומות טו,יד).

ז'ה הכלל כל שבהנאתו בנותן טעם... אמר רב יהודה אמר שמואל הכי הלכתא (דנותן טעם לפגם מותר כתבו התוס' ה"ג בספרים, וכן נראה מודאמר בסמוך מדברי בולן נלמוד נותן טעם לפגם מותר. ומאי מדברי בולן, וכי משום מפרשינן למתניתין ליהו סברי לה (משום שהאמוראים מפרשים את המשנה, האם זה אומרים שפוסקים כמותה) אלא מדגרסינן 'הכי הלכתא' נימא מדר' יהודה שמעינן בהדיא, וכן מדר' יוחנן בהדיא בסמוך דקאמר אם ריבה נותן טעם לפגם מותר ומסתמא רבה בר בר חנה ורב (אידי) נמי שבאו לפרש המשנה כמו כן אזלי בשימתייהו).

ואמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא שנפל לתוך גריסין רותחין (חומץ פוגם גריסין רותחין ומשביח את הצונן) אבל נפל לתוך גריסין צוננין והרתיחן (על האור אחר שנפל החומץ לתוכן) נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם ואסור ונקשו התוס', תימה אמאי נקט האי לישנא (נעשה). דהא ודאי משביח הוא וי"ל (דנקט לשון זו) לפי שיעקר השבח לא הוי עד לאחר שירתיחו ויצננו. וכן כי אתא רבין אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא שנו אלא שנפל לתוך גריסין רותחין, אבל נפל לתוך גריסין צוננין והרתיחן, נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם ואסור. וכן כי אתא רב דימי... וכך היו עושין בערבי שבתות בציפורי (נותנין חומץ לתוך הגריסין צונן והיה משביחן ורב דימי קאמר לה) וקוראין אותם שהללים וכתבו התוס' לפי שהיו רגילין להניח בו חומץ כמו בשחליים כדאמרינן לעיל גבי שחליים (לענין איסור גילוי) אי איכא בהו חלא מיגרי בהו (שחליים ק"ש כהם חומץ אין כהם איסור גילוי שחומץ מתגרה בנחשים) ואשמעינן רב דימי שהיה (הגריסים) משביח מן החומץ.

מלקות לנזיר ששרה פתו ויש בו להצטרף מפת ומיין, ורבנן מוכחים מיניה טעם כעיקר, וכי היכי דלר"ע הוי דרשא גמורה גבי היתר מצטרף לאיסור מדחייב עליה מלקות, הכא נמי לרבנן הוי דרשא גמורה מדאורייתא דטעם כעיקר דאורייתא, וההיא דחולין (קה). דאמר רבא דרך בישול אסרה תורה דמשמע דפליג על אבוי ויסבור דטעם כעיקר לאו דאורייתא כדפרישית לפי שיטת רש"י, לא היא, אלא ודאי גם רבא ס"ל דטעם כעיקר דאורייתא דבזבחים (עט). קאמר רבא אימור דאמרי רבנן רובא ובטעמא, וכי היכי דברובא הוי דאורייתא מאחרי רבים להטות, ה"ג בטעמא, והתם בפרק כל הבשר ה"ק רבא לאבוי מבשר בחלב לא תוכל להוכיח דטעמו ולא ממשו דאורייתא, דהיינו טעם כעיקר, משום דבשר בחלב דרך בישול אסרה תורה ודהויא בעלמא הוא, אבל ודאי טעם כעיקר דאורייתא כדאמר ליה בפסחים (מוד): ממשרת ענבים, וההיא דחולין (צה): דגבי זרוע בשלה דקאמר רבא הכי גרסינן לא נצרכא אלא להיתר מצטרף לאיסור דבקדשים אסור מכל אשר יגע בבשרה יקדש והכא שרי כגון שמקצת בשר הכתף עם כל הזרוע חוץ לרוטב ובלוע האיל מן הזרוע חצי שיעור כדפירש בחולין (צט). אבל חולין אין היתר מצטרף לאיסור דחולין מקדשים לא גמרינן, ועוד יש ליישב גירסת הספרים והכי פירושו דבקדשים אסור וה"ה בחולין ונקט קדשים משום דאיירי בהו קרא דכל אשר יגע בבשרה יקדש היינו משום דאי לא אשכחנא קרא אחרנא לאשמעינן טעם כעיקר הוה אוקימנא קרא דהטאת למעם כעיקר קודם מלהיתר מצטרף לאיסור אבל בתר דחוינן טעם כעיקר ממקום אחר ודאי אוקמינן לקרא דהטאת להיתר מצטרף לאיסור ומכל מקום מייתי ליה למעם כעיקר משום דהדרשא פשוטה יותר כי כן רגיל התלמוד גבי מילה לדחות שבת מיום השמיני ובשבת (קלב). דריש לה מבין שמונת ימים וכן למול במקום נגע. והכי מוכח דטעם כעיקר שרי גבי איל נזיר כגון שמבשל הזרוע ברוטב ומקצת הירך עמו ושאר האיל חוץ לרוטב והשתא אין הזרוע מתבטל כס' שאין כל כך מן איל עמו ברוטב והשתא איכא טעמא ואפ"ה שרי, וההיא דהכא טעמו ולא ממשו מיירי במין כמונו דבטל ברובא מדאורייתא כדאמרינן בזבחים (עט). אמור רבנן ברובא כגון מין כמונו פ"י דמן התורה הוי ברובא אבל מדרבנן הוי כס' כדאמר רב בחולין (קא). דהוי כס' ולכך אין לוקין עליו, וה"ה דאפילו אם היה טעמו וממשו של איסור בעין דאין לוקין עליו אא"כ מכירו ונקט טעמו ולא ממשו לאשמעינן דאפילו הכי איסורא איכא ועוד יש לומר דנקט הכי משום דהיינו מילתא דפסיקא היא דאין צריך לפרש אם אינו מכירו דאי הוה נקט בהאי גוונא טעמו וממשו הוה משמע בפירוש אפילו אם היה טעם האיסור וממשו בעין ועל כן נקט טעמו ולא ממשו דמילתא דפסיקא היא, ומטעמו וממשו דלוקין עליו מיירי כמו כן שמכיר ממשו של איסור אבל במין בשאינו מינו

אכילה כדתניא 'והאוכל בבית' 'והשוכב בבית' אין לי אלא שוכב ואוכל, לא אוכל ולא שוכב מנין תלמוד לומר 'יכבם את בגדיו' ריבה, אם כן מה תלמוד לומר האוכל והשוכב ליתן שיעור לשוכב כדי אכילה, וכמה היא אכילה כדי אכילת פרס והוא ארבע ביצים) **דף סז ע"ב** טעמו ולא ממשו (כגון חלב שנפל לקדרה או חלב שנפל נימוח שאין ממשו בעין) ואין לוקין עליו **בתבן התוס'** עפ"י גמרות ס"ח פ"י רש"י בחולין (צה): מכאן דטעם כעיקר לאו דאורייתא ופ"י כגון חלב שנפל לתוך בשר או חלב נימוח שנפל שאין ממשו בעין. **ואין נראה מה שפירש רש"י** חלב שנפל לתוך בשר דאפילו לפירוש רש"י דטעם כעיקר לאו דאורייתא מודה בבשר בחלב דהוי דאורייתא דדרך בישול אסרה תורה כדאמר (בחולין קה). דקאמר אבוי שמע מינה טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דאי סלקא דעתך דרבנן מבשר בחלב אמאי לא גמרינן דחידוש הוא אי חידוש הוא אע"ג דליכא טעמא נמי משמע דכי נמי ליתא בעלמא אלא מדרבנן גבי בשר בחלב הוי דאורייתא. **אלא צריך לומר** כגון חלב נימוח שנפל ונבלע לתוך הבשר דליכא רק טעם בעלמא וטעם לאו דאורייתא והכי הלכתא כר' יוחנן, ועוד דהאוכל בשר בחלב אוכל ממשו של איסור כשאוכל הבשר כדאמר (שם) וכן משמע בפרק כל הבשר בשמעתא דמיפת חלב דאמר אבוי טעמו ולא ממשו דאורייתא דאי מדרבנן... ורבא אמר דרך בישול אסרה תורה משמע דסבר רבא טעמו ולא ממשו דהיינו טעם כעיקר לאו דאורייתא והלכתא כרבא לגבי אבוי, ועוד ראייה מפרק גיד הנשה דקאמר גבי זרוע בשלה דאיל נזיר זהו היתר מכלל איסור, דאיסור כזה דבעלמא אסור כה"ג שהתיר הכתוב לבשל הזרוע עם האיל ואמר רבא לא נצרכא אלא למעם כעיקר דבקדשים אסור מכל אשר יגע בבשרה יקדש וגבי זרוע בשלה שרי. מדנקט רבא טעם כעיקר בקדשים אסור משמע הא בחולין שרי, וקרא דגיעולי עובדי כוכבים שצוה הכתוב להגעיל כלי מדין אע"פ שלא היה בהם רק טעם, מיניה לא גמרינן דחידוש הוא, דהא אפי' קדירה בת יומא אי אפשר דלא פגמה פורתא, ואפ"ה אסרה רחמנא אלמא חידוש הוא אלא לא גמרינן מיניה. אע"ג דבפסחים (מוד): מייתי קרא דמשרת ענבים גבי טעם כעיקר, לאו דרשא גמורה מדאורייתא היא אלא אסמכתא בעלמא, ולעולם טעם כעיקר לאו דאורייתא **כך שיטת רש"י. ולא נראה לר"ת** דהא ר' יוחנן אית ליה דר"ע (מוד): דיליק טעם כעיקר מגיעולי עובדי כוכבים, ואין לומר דאסמכתא בעלמא היא דהא פריך התם והאי משרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא האי מיבעי ליה למעם כעיקר, מדפריך הכי כהדיא אלמא דרשא גמורה היא, דהא ר"ע מוכח מיניה היתר מצטרף לאיסור לחייב

נותן טעם לפגם מותר, ה"נ לרב דימי דאמר לא שנו ס"ל דנותן טעם לפגם מותר).

מכלל (מדאיצטריך רב כהנא למימר מדברי כולן נלמד מכלל) דאיכא למ"ד נותן טעם לפגם אסור (בתמיהה). כתבו התוס', וא"ת מאי מיבעיא ליה, הא רבי לעיל (לה:): תנא בהדיא משנה שלימה דנותן טעם לפגם דאסור גבי שמן של עובדי כוכבים אסור, ומפרש טעמא בגמרא משום שולייפתן של כלים אוסרתן אע"ג דסתם כלים אינם בני יומן, ולקמן (עה:): גבי וכולן נשתמשו בהן עד שלא יטביל דמוקי חד ברייתא כמ"ד נותן טעם לפגם אסור וי"ל שרוצה למצוא תנא שאמר כן בהדיא, ועוד י"ל דה"ק מי איכא מ"ד נותן טעם לפגם אסור כי האי גוונא שאפילו היה האיסור בעין היה לפגם, ולא דמי לשמן דלעיל דשמן אם היה איסור בעין היה לשבח כדפרישית לעיל)?

אין, והתניא אחד נותן טעם לפגם ואחד נותן טעם לשבח אסור, דברי ר"מ. ר"ש אומר לשבח אסור, ולפגם מותר.

מ"ט דר"מ? גמר מגיעולי עובדי כוכבים (דרחמנא אסרינהו בכלי מדין דכתיב כל דבר אשר יבא באש... דמשמע הואיל ונשתמש עובד כוכבים בכלי חמין צריך להרתיע כדי שיפלוט גיעול שבלע) גיעולי עובדי כוכבים לאו נותן טעם לפגם הוא (בתמיהה, דהא פשיטא לן כל תבשיל שלן לילה אחד נפגם טעמו ועובר צורתו) ואסר רחמנא, ה"נ לא שניא.

ואידך, כדרך הונא בריה דרב חייה, דאמר רב הונא בריה דרב חייה לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא (שבישיל בה עובד כוכבים היום) דלא לפגם הוא.

ואידך, קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא (בתבשיל הבא אחריו, ואפ"ה אסר רחמנא כתבו התוס' ולהכי יליף מיניה ר"מ לאסור פגם כעלמא משמע, אבל לר"ש דשרי ס"ל דבת יומא לא פגמה כלל, והא בהא תליא, מ"ד נותן טעם לפגם אסור סבר דקדירה בת יומא פגמה פורתא, ומאן דשרי פגם סבר דלא פגמה כלל. ותימא בפסחים (מד:): פליגי ר"ע ורבנן, דר"ע יליף טעם כעיקר מגיעולי עובדי כוכבים ורבנן ילפי ממשרת אבל לא מגיעולי עובדי כוכבים, משום דגיעולי עובדי כוכבים חידוש הוא, דהא כל נותן טעם לפגם מותר, והכא גבי גיעולי עובדי

הוי טעם גרידא דאורייתא ולוקין עליו, ועוד א"ר אליהו דשפיר מיתוקמא הכא במין בשאינו מינו והכי פירושו טעמו ולא ממשו כגון שאין כזית איסור בתוך כדי אכילת פרס אין לוקין עליו, וטעמו וממשו דלוקין עליו מיירי דאיכא כזית דאיסור בכדי אכילת פרס מן ההיתר ואז לוקין עליו, ועוד אמר הר"ר יוסף דמירי שפיר בכדי אכילת פרס, ומ"מ לא לקי בטעמו ולא ממשו אע"ג דטעם כעיקר דאורייתא דמהיכא ידעינן דטעם כעיקר דאורייתא מגיעולי עובדי כוכבים דקאמר קרא תעבירו באש דמשמע הא אם לא תעבירו אסור ואין זה כי אם עשה בעלמא אבל לאו ליכא ולכך אין לוקין עליו. וקשה לר"ת דמכל מקום נימא כיון דאהדריה קרא אהדריה לדוכתיה דלאו דנבילה ודחלב ודשאר איסורי, דהכי אמרינן בבכורות (טו:): גבי פסולי המוקדשין דכתיב תזבח ואכלת בשר ודרשינן 'תזבח' ולא גיזה 'ואכלת' ולא לכלביד 'בשר' ולא חלב וא"כ אגיזה ליכא רק לאו הבא מכלל עשה כמו דגיעולי עובדי כוכבים ואפ"ה תניא בבכורות (שם) הגוזז והעובד בפסולי המוקדשים סופג את הארבעים, אלא ע"כ היינו טעמא דלוקין משום דבקדשים תמימים כתיב לא תעבוד ולא תגזו וכי הוממו ונפדו שרו דאז הם חולין גמורין וקאמר קרא תזבח ודרשינן ולא גיזה וא"כ אהדר איסור גיזה ללאו דלא תגזו ומשו"ה לקי, ומשו"ה נמי בגיעולי עובדי כוכבים דאמר קרא תעבירו באש פירוש הכלים הבלועים מן הנבילה וחלב ושאר איסורין, ואם לא תעבירו באש אסור, תימא נמי דאהדרנהו לאיסורייהו קמא ללאו דנבילה וחלב ושאר איסורין ואשמעינן דפלישת איסור מכלי הוה אסור ולעולם בלאו. עוד יש מיישבים זה ופירשתי פלק גיל הנקט אבל לא יכולתי להאריך כי נראה בעיני שהוא גדול ביותר (למך) ולכך הוצרכתי לכתב (לחתוך) אכן יסייעני מלכא דעלמא לכתוב קדירה בת יומא ויחיה לנו כחומה). ואם ריבה טעם לפגם מותר (הא ריבה קולא משמע שאע"פ שנפגם מחמת דבר אחר אם הועיל איסור זה לרבות את הפגם מותר). ולימא אם נתן טעם לפגם מותר? הא קמשמע לן, דאע"ג דאיכא מילי אחרנייתא דפגמה בהדיה. והלכתא כלישנא בתרא דריש לקיש (דאין אומר חסירה מלח יתירה מלח).

אמר רב כהנא, מדברי כולם נלמד (רב יהודה), ורבה בר בר חנה, ורב דימי, וריש לקיש, ורבי אבהו) נותן טעם לפגם מותר. א"ל אביי בשלמא מכולהו לחיי, אלא דר"ל אמרו קאמר, וליה לא סבירא ליה (כתבו התוס', וא"ת דרב דימי נמי נימא הכי דלא שנו קאמר דקאי אמתניתין ואימא דליה לא ס"ל וי"ל כיון דאשכחנא ר' יוחנן דאמר לא שנו' אמתניתין כמו כן, והוינן לר' יוחנן דאמר בפירוש

כוכבים אסרה רחמנא, ור"ע סבר לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלאו נותן טעם לפגם הוא, ורבנן קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא הלכך הוי חידוש, והשתא, כיון דסברי רבנן דהתם דבת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא אם כן נילף מינה בעלמא דפגם אסור כדאמר הכא לר"מ, והיכי קאמר התם ורבנן דחידוש הוא דכל נותן טעם לפגם בעלמא מותר. ויש לומר דאין הכי נמי דרבנן דהתם סברי דכל נותן טעם לפגם אסור היכא שאם האיסור בעין היה לשבח דילפי לה מגיעולי עובדי כוכבים דפגם פורתא כדאמר התם, והא דקאמר התם נותן טעם לפגם בעלמא מותר היינו פגם גמור שגם אם האיסור בעין הוא פגם, דההוא פגם ליכא למילף לאסור מגיעולי עובדי כוכבים דפגמה פורתא, דגיעולי עובדי כוכבים אם היה האיסור בעין היה לשבח, והא דקאמר גיעולי עובדי כוכבים חידוש הוא אע"ג דלא דמי האי פגם לפגם בעלמא דמותר כדפרישית מ"מ אי לאו דגלי קרא דגיעולי עובדי כוכבים אסור היה מותר מן הדין דמה לי אותו פגם מה לי פגם אחר ואפ"ה אסריה רחמנא, וכיון דאסריה רחמנא ולפינן מיהא דכיוצא בו דהיינו פגם שאם היה האיסור בעין היה לשבח וקסברי רבנן דפסחים כמתניתין דאין מעמידין. ושלשה מחלוקת בדבר דר"מ דשמעתין סבר כל נותן טעם לפגם אסור אפילו כשהוא פגום גם כשהאיסור בעין דילוף לה לגמרי מגיעולי עובדי כוכבים, ומנבלה לא יליף כלל להתיר משום דמוקי לה למעוטי סרוחה דמעיקרא כדקאמר. ור"ש מתיר כל פגם אפי' כשהוא שבח כשהאיסור בעין כיון דהשתא לפגם הוא שרי דילוף לגמרי מנבילה, ומגיעולי עובדי כוכבים לא יליף כלל דקסבר קדירה בת יומא שאסרה תורה לא פגמה פורתא ורבנן דפסחים דפליגי אר"ע סברי דדבר שהוא פגם כשהאיסור בעין שרי דילפינן לה מנבילה, אבל פגם דהשתא שאין האיסור בעין עכשיו אמנם היה לשבח כשהאיסור בעין אסור דילוף לה מגיעולי עובדי כוכבים מקדירה בת יומא דפגמה פורתא, וכן סוברת מתני' דאין מעמידין כרבנן כדפרישית. ועי'ל דרבנן דר"ע דפסחים היינו ר"ש דשמעתין דשרי כל פגם כדפרישית, והא דקאמר התם דקדירה בת יומא פגמה פורתא ולר"ש צ"ל על כרחך דלא פגמה כלל, דאי פגמה א"כ ליתסר פגם כדמוכח בשמעתין וכדפרישית, י"ל דודאי גם ר"ש מודי דפגמה פורתא, ומ"מ לא יליף מיניה לאסור פגם בעלמא כגון שאינה בת יומא דאיכא פגם רבה, דפגם רבה מפגם פורתא דבת יומא לא ילפינן, הכי סבירא ליה לר"ש, ור"מ סבר דילפינן פגם רבה מפגם פורתא, ואי כדפירש מעיקרא דפליגי בכת יומא אי פגמה אי לא, זה אינו סברא, דאם כן נחוי אנן, ועוד יש להביא ראיה לזה דמודה ר"ש דקדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא כדפרישית דאי לא פגמה כלל לר"ש גיעולי דכתב רחמנא ל"ל פשיטא כיון דהוי לשבח דמיתסר דטעם הוי כעיקר, וכ"ת להאי גופיה איצטריך דטעם כעיקר

דמגיעולי עובדי כוכבים יליף ר"ש דטעם כעיקר כדאמר לר"ע פרק אלו עוברין, אי אפשר לומר כן, דאי יליף ר"ש מגיעולי עובדי כוכבים טעם כעיקר, א"כ תקשי לר"ש משרת דכתב רחמנא למה לי, דהא לא איצטריך לטעם כעיקר כיון דמגיעולי עובדי כוכבים יליף לה ר"ש, ואין לומר דאיצטריך משרת להיתר מצטרף לאיסור כדאמר התם פ' אלו עוברין לר"ע ולעולם יליף מגיעולי עובדי כוכבים טעם כעיקר, דלמאי איצטריך משרת להיתר מצטרף לאיסור אי כשאוכל כזית מטעם האיסור הנבלע בהיתר היינו טעם כעיקר אי בחצי זית דאיסור עם חצי זית דהיתר לא מצטרפי, ומשו"ה שפיר איצטריך להיתר מצטרף לאיסור דהא שמעינן לר"ש דאמר כל שהוא למלקות וא"כ למה לי היתר מצטרף לאיסור אלא ש"מ דמודה ר"ש דקדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא כדפרישית כך דקדק הר"ר שמואל מאזור"א. והר"ר יקר מקינודין דוחה דאיכא למימר דאכתי שפיר איצטריך משרת לר"ש אע"ג דסבר כל שהוא למלקות, הא פר"ת בסמוך היינו דוקא כשהאיסור בעין אבל לא ע"י תערובת כדמוכח מההיא דמייתי בסמוך בערלה וכלאי הכרם אין מצטרפין וכן צ"ל על כרחך, דאל"כ לא תמצא איסור כלל בטל לר"ש לא ברוב ביבש ולא בס' בלא וא"כ שפיר איצטריך משרת להיתר מצטרף לאיסור כגון בחצי זית שנבלע בחצי זית פת ואכלו כדקאמר התם נזיר ששרה פתו כיון ויש בו כדי לצרף כזית חייב ולעולם טעם כעיקר לר"ש מגיעולי עובדי כוכבים כך דוחה הר"ר יקר. ומורי הר"ר פריץ מקיים פירוש הר"ר שמואל ואומר דדיחוי הר"ר יקר אינו כלום דודאי מגיעולי עובדי כוכבים לר"ש תו לא איצטריך משרת להיתר מצטרף לאיסור משום דכלאו צירוף נמי כל שהוא אע"ג דאינו בעין אלא נבלע בתוך הפת מה בכך הלא כיון דטעם כעיקר מגיעולי עובדי כוכבים א"כ חשוב הטעם הנבלע כאילו היה בעין, ואם כן כיון שאילו היה מן האיסור בעין היה מיהייב בכל שהוא לר"ש, הכי נמי כשהוא נבלע בהיתר כיון שיש בו טעם וטעם כעיקר. ותדע, דהא כיון דאר"ש כל שהוא למכות ככזית לרבנן אם כן כך לי כל שהוא לר"ש ככזית לרבנן, ובכזית לרבנן מיהייב עליה אפילו כשאינו בעין אלא נבלע בתוך ההיתר שיאכל כל כך מן ההיתר הבלוע איסור שאכל כזית מטעם איסור הבלוע בתוכו מיהייב עליה כאילו אכל כזית איסור בעין כיון דטעם כעיקר, וא"כ ה"ה כל שהוא לר"ש דכשאכלו בתערובת טעם מיהייב כאילו אכלו בעין כיון דטעם כעיקר, וא"כ אי טעם כעיקר מגיעולי עובדי כוכבים לר"ש תו לא איצטריך לר"ש משרת כלל דלהיתר מצטרף לאיסור לא איצטריך, דהא מכל שהוא מיהייב בטעם כאילו היה בעין כדפירשתי, וא"כ משרת דכתב רחמנא ל"ל דכתיב גבי נזיר לר"ש אי גיעולי עובדי כוכבים לטעם כעיקר משום דלא פגם כלל אלא ע"כ דקסבר ר"ש דקדירה בת יומא פגמה פורתא והשתא ניהא הכל דלא מצי ר"ש למילף טעם כעיקר מגיעולי

מידע ידע מאי קאמרי רבנן תיובתא קא מותיב, הכא במאי עסקינן כגון שנפל לתוך גריסין צוננין והרתיחם, נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם ואסור.

ר' יוחנן אמר (אדעולא אתא לאיפלוגי) בפוגם מעיקרא מחלוקת.

איבעיא להו בפוגם מעיקרא מחלוקת, אבל השביח ולבסוף פגם דברי הכל אסור (כתבו התוס', וא"ת והא לעיל משמע דפליגי בהשביח ולבסוף פגם גבי נבלה, דר"מ מוקי לה בסרוחה מעיקרא דוקא אבל לא הסריחה מעיקרא והסריחה לבסוף אסורה ור"ש מוקי לה אפילו לא הסריחה מעיקרא והסריחה לבסוף שרי אלמא פליגי בהשביח ולבסוף פגם. וי"ל דלא דמי השביח ולבסוף פגם דהכא לההיא נבלה דלעיל, דהכא י"ל השביח בשעת התערובת שבשעה שנפל האיסור לתוך ההיתר היה נותן מעם לשבח ולבסוף פגם אותו מעם המעורב שם כגון נתן לתוך גריסין צוננין והרתיחן ועל זה קאמר דברי הכל אסור כיון דמעיקרא היה נותן מעם לשבח והל עליה איסור, אבל ההוא דנבלה דלעיל דפליגי ר"ש ושרי כשהיא סרוחה עכשיו אע"ג דמעיקרא לא היתה סרוחה, מ"מ בעודה נבלה נפגם ושריא⁵) או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת (כתבו התוס' וא"ת היכי מספקא ליה בהא, א"כ ר' יוחנן דאמר לעיל פגם מעיקרא מותר, השביח ולבסוף פגם אסור, דאמר כמאן לא כר"מ ולא כר"ש, דר"מ אסר כל פגם, ור"ש מתיר כל פגם. וי"ל דסבר לה כר"ש בחדא בפגם מעיקרו וכר"מ בחדא בהשביח ולבסוף פגם?) תיקו וכתבו התוס' ואע"ג דלקמן פשטינן לה מברייתא דבפגם מעיקרא פליגי, השביח ולבסוף פגם דברי הכל אסור, מ"מ עלתה להם בבית המדרש בתיקו ושוב פשטוה, וכי האי גוונא אשכחנא בנדה (כת). גבי מחלוקת בעבור אבל בצלול).

אמר רב עמרם אפשר איתא להא דר' יוחנן (דמוקי פלוגתייהו בפוגם מעיקרו) ולא תניא לה במתניתין, נפק דק ואשכח דתנן שאור של חולין שנפל לתוך העיסה ויש בו כדי להחמיץ והחמיצה ואח"כ נפל שאור של תרומה או שאור של כלאי הכרם ויש בו כדי להחמיץ אסור, ור"ש מתיר (שהחמיצה יותר מדאי ונפגמה). והא הכא דפגם מעיקרא הוא (דהאי שאור משעה שנפל ביה פגמה שהרי מחומצת

עובדי כוכבים החידוש הוא כיון דפגמו אפילו פגם זומא והיה לנו להתיר כל פגם אי לאו דגלי קרא והלכך איצטריך משרת למעם כעיקר ומה שדחה הר"ר יקר ממה שפר"ת לקמן מההיא דערלה והכלאים דבסמוך דלא אר"ש כל שהוא למכות במידי דתערובת רק בדבר שהוא בעין אומר מורי דלא קשיא ליה מידי, דר"ת לא דיבר רק בתערובת שיש לו להתיר להתבטל כגון יבש ביבש חד בתרי דרחמנא אמר אחרי רבים להטות או בדבר לה היכא דליכא מעמא כגון דאיכא ס' דכל מקום דשייך ליה ביטול לאו אמר ר"ש כל שהוא למכות דהא לא עדיף כל שהוא לר"ש מכזית דרבנן וכי היכי דכזית דרבנן מתבטל ברוב ביבש ובס' בלה ה"ה לר"ש כל שהוא דהא רחמנא אמר דליבטיל, אבל היכא דלא שייך ביטול כגון היכא דאיכא מעם, דמעם לא בטיל כיון דמעם כעיקר, א"כ ה"נ מיחייב בכל שהוא לר"ש כשהוא בתערובת כיון שיש בו מעם כאילו היה בעין כדפירשתי, כן נראה למורי).

ור"ש מאי מעמא (המיר נותן טעם לפגם)? דתניא **לֹא תֹאכְלוּ כָּל־נְבֵלָה לְגֵר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ כֹּל הָרְאוּיָה לְגֵר קְרוּיָה נְבִילָה [דף פה ע"א] שאין ראויה לגר (שהסריחה) אינה קרויה נבלה (אלמא מדאפגים בטל איסורה). ור"מ (ש"ס"ט נותן טעם לפגם) ההוא למעוטי סרוחה מעיקרא (מוכת שחין מחיים דהואיל ואיפגמא מקודם שבאה לידי נבלה לא חל שם נבלה עליה, אבל היכא דאיתמר מעיקרא תו לא פקע איסור משום פגם). ור"ש, סרוחה מעיקרא לא צריכא מייעוטא, עפרא בעלמא הוא.**

אמר עולא מחלוקת (דר"מ ור"ש) שהשביח ולבסוף פגם אבל פגם מעיקרא (משעה שנפל לתוכו) דברי הכל מותר (כתבו התוס' והשתא צ"ל לעולא דלא פליגי ר"מ ור"ש בקראי דלעיל דנבלה, דא"כ לא הוי מיסתבר לחלק בין השביח ולבסוף פגם לפגם מעיקרו, אלא בסברא פליגי, ר"מ סבר כיון שהשביח מעיקרא בשעת נפילה וחל איסור עליה שוב אין לו היתר גם כי פגם אחרי כן, ור"ש סבר כיון דהשתא פגמא הוא שרי).

איתיביה רב חגא לעולא יין שנפל לתוך עדשים, והומיץ שנפל לתוך גריסין אסור, ור"ש מתיר, והא הכא דפגם מעיקרא הוא ופליגי (דקתני אסור לרבנן)? אמר עולא חגא לא

⁵ כשהיה עדיין בעין, ולכך שרי טפי.

⁵ ביאר המהרש"א ר"ל דהכא לא היה מעולם הפגם כשהיה איסורו בעין מה שאין כן בנבילה שנפגם האיסור

יין שנפל לתוך עדשים, מציעתא... נמי (אשמעינן ד...) השביח ולבסוף פגם דברי הכל אסור, אלא רישא למה לי, השתא ומה סיפא דלא קא משבח כלל (יין בעדשים) אסרי רבנן, רישא דקא משבח (דתרומה אשבחיה בהדי שאור דחולין ברישא והדר פגמה תרוייהו) מיבעיא?

אמר אביי רישא לר"ש אצטריך (לאשמעינן דר' שמעון מתיר) והכי קאמרי ליה רבנן לר"ש עיסה זו ראויה להחמיץ בשתי שעות, מי גרם לה שתחמיץ בשעה אחת, איסור (ונמצא דהשביחו ולבסוף פגם ובההיא הא קא מודית לן דאסור). ור' שמעון, כשהשביחו שניהם השביחו (ולא האיסור לבדו השביחו) כשפגמו שניהם פגמו.

לר"ש, ליצטרף היתר ואיסור בהדי הדדי וליתסר [משום משביח ולבסוף פגם דמודי ר"ש בה כתבו התוס' וא"ת אמאי לא תלי פלוגתייהו בזה וזה גורם כההיא דלעיל (ממ). וי"ל דהיינו דוקא שאין בזה כדי להחמיץ ולא בזה כי מצטרפי ה"ל זה וזה גורם, אבל כשיש בכל אחד כדי להחמיץ אין שייך זה וזה גורם ואפי' מאן דשרי התם אסר הכא?]

ר"ש למעמיה, דאמר אפי' איסור ואיסור נמי לא מיצטרפי, דתנן הערלה וכלאי הכרם מצטרפין (אם נפלו שניהם לפחות ממאתים) ר"ש אומר אין מצטרפין [הקשו התוס', תימה דבמעילה (יה). פריך מהא דקאמר ר"ש הערלה והכלאים אין מצטרפין אההיא דר"ש דאמר כל שהוא למכות, וא"כ למה לי צירוף ומשני התם אין מצטרפין אין צריכין לצרף פירוש דבכל שהוא נמי מיהייב, והכא משמע דאין מצטרפין ממש קאמר שאין מצטרפין לחייב. ותיריך ר"ת דההיא דהתם דפריך מינה במסכת מעילה היינו מתניתא דהתם דמסכת ערלה דאמרינן נמי ר"ש אומר אין מצטרפין גבי ערלה וכלאי הכרם והתם מיירי בערלה וכלאי הכרם שהם בעינייהו בלא תערובת ולכך קאמר אין צריכין לצרף, וההיא דמיייתי הכא לאו היינו מתניתין דמסכת ערלה, אלא היינו מתניתין דמייירי בתערובת, והכי איתא התם הערלה והכלאים אסורין ומצטרפין זה עם זה ר"ש אומר אין מצטרפין והכי פירושו דתיק סבר דמצטרפין זה עם זה לאסור התערובת דהיתר אי ליכא מאתים שאם נפל חצי לוג מערלה וחצי מכלאי הכרם לפחות ממאתים לוגין דהיתר מצטרפין לאסור

כבר) ופליגי (וקאמר ר"מ)? א"ר זירא שאני עיסה, הואיל וראויה לחמע בה כמה עיסות אחרות (של תרומה הלכך חימוץ דיותר מדאי אע"פ שפגם הוא לענין אכילה שבח הוא לענין חימוץ עיסות אחרות).

ת"ש שאור של תרומה ושל חולין שנפלו (ביחד) לתוך העיסה בזה כדי להחמיץ ובוה כדי להחמיץ, וחימוצו (יותר מדאי לפוגמה) אסור, רבי שמעון מתיר (שפגמוה). נפל של תרומה תחלה דברי הכל אסור (הואיל ומשביחה בתחלה אע"פ שחזר והועיל לפוגמה כשנפל שאור של חולין אחריו ושניהם פגמוה הוי משביח ולבסוף פגם ואסור. ולקמן פריך אם כן רישא נמי ר"ש הרי השביח של תרומה עם של חולין תחלה) נפל של חולין (וחימוצה) ואח"כ נפל של תרומה (דהיינו פוגם מעיקרו) או של כלאי הכרם אסור, ור"ש מתיר. והא הכא דפגם מעיקרא ופליגי, וכי תימא, ה"נ דף פה ע"ב] כדרכי זירא (דחימוץ יותר מדאי שבח הוא לענין חימוץ עיסות אחרות) ת"ש מסיפא (כתבו התוס') מוהך דנפל של תרומה תחלה היה יכול לפשוט כמו שמוכיח לבסוף, אלא דניחא ליה להביא כל הברייתות עד שמעמידן על האמת) היין שנפל לתוך עדשים, והומץ שנפל לתוך גריסין אסור, ור"ש מתיר. והא ה"נ דפגם מעיקרא ופליגי, וכי תימא, ה"נ כדשני ליה עולא לרבי הגא כשהשביח ולבסוף פגם, ומי פליגי כשהשביח ולבסוף פגם, והא קתני נפל של תרומה תחלה (דהשביח ולבסוף פגם הוא ומודי ר"ש בה) דברי הכל אסור, אלא לאו ש"מ בפגם מעיקרא מחלוקת, שמע מינה.

הני תלתא בבי (רישא היכא דנפלו כאחת ואשמעינן פלוגתא כתבו התוס' תרתי דשאור והך דיון שנפל לתוך עדשים, ואע"ג דבשאור איכא תרי בבי נפל של תרומה תחלה ונפל של חולין תחלה תרוייהו חשיב להו הדא דמשום נפל של תרומה תחלה מסיים לפירושי נפל של חולין תחלה לאשמעינן דאפילו בפוגם מעיקרא קאמר ת"ק) דקתני למה לי, בשלמא בבא דסיפא קמ"ל בפוגם מעיקרא מחלוקת, מציעתא (נפל של תרומה תחלה, בבא דסיפא

בעלמא שרי והכא אסריה רחמנא, אלא גבי מומאה מה בכך אי הוי פגם הא גבי מומאה אין לחלק בין פגם לשבחה וי"ל דגבי מומאה נמי הוי חידוש מה שהוא מטמא במה שהוא פגם שהרי גלי קרא בנבלה דשאינה ראויה לגר דהיינו שהסריחה אינה קרויה נבלה) אלמא תנן מטמאין לחים ואין מטמאין יבשים [במסכת נדה (נד:)] אבל השרץ ושכבת זרע מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין, אלא לאו ש"מ לא מאים שרץ ולא חידוש ואיצטריך לאזהורי עליה דעובדי כוכבים אכלין?

ולמעמיד, שכבת זרע (הא ודאי ממאים ובדילי אינשי ממגעו וחידוש הוא...) תטמא לה ויבש, אלמא תנן מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין, אלא (שאני לענין מומאה אע"ג דחידוש הוא גזירת הכתוב היא דלח ולא יבש דכתיב כל אשר יפול עליו מהם במותם כעין מותם כשהן לחין) מאי אית לך למימר שכבת זרע אמר רחמנא בראויה להזריע (או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע) ה"נ במותם אמר רחמנא כעין מותם.

מתקיף לה רב שימי מנהרדעא ומי מאים, והלא עולה על שלחן של מלכים? אמר רב שימי מנהרדעא, לא קשיא הא בדברא (לעזי רשיי סנאי) הא בדמתא (עכבר של יישוב מאים).

אמר רבא, הלכתא נותן טעם לפגם מותר (כתבו התוס' פירוש אף בשרצים, ולא תימא דבשרצים חידוש כדקאמר לעיל וליתמר משום פגם דשרצים אלא אף בשרצים פגם מותר. ז'עכברא בשיכרא דאמר לא ידענא אי משום נותן טעם לפגם דקסבר אסור אף בשאר שרצים ולית הלכתא כוותיה' פירוש דאף בשאר שרצים פגם מותר, 'אי משום דאשבוהי קמשבח'. וא"ת וליפשוט ליה טעמיה דרב מההיא דחולין (ה): השוחט בסכין של עובדי כוכבים רב אמר קולף ושמואל אמר מדיח, ואע"ג דסתם כלי עובדי כוכבים אינם בני יומן דהשתא הוי לפגם (ואעפ"כ אסר, א"כ תפשוט שנתן טעם לפגם אסור) וי"ל דהתם מיירי בידוע שנשתמשו בו ביום א"נ התם טעמא משום שמזנוגית דאיסור הנדבק בדופני הסכין שהוא בעין והוי לשבחה גם כשאינו בן יומן. וא"ת מאי קאמר הכא לא ידענא אי אשבוהי משבח ליטעמיה קפילא ארמאה וי"ל דשמא עכברא בשיכרא מחזק את השכר ומחמצו והשתא כשנתחזק השכר אין ידוע אם

התערובת ור"ש אומר אין מצטרפין לאסור דכיון דאיכא מאתים דהיתר מערלה לחוד או מכלאי הכרם מותר אע"ג דליכא מאתים מן כולם, והשתא ניהא דעל כרחך הך אין מצטרפין ממש קאמר כדפירשתי דליכא למימר אין צריכין לצרף קאמר כי ההיא דמסכת ערלה ומשום דכל שהוא למכות כדקאמר התם ר"ש כל שהוא למכות היינו דוקא באיסור בעיניה אבל ע"י תערובות בהיתר לא, דאל"כ לא תמצא שום ביטול לר"ש לא ברוב ולא כס' ולא במאתים אלא ודאי באיסור מעורב בהיתר מודה ר"ש כדפירשתי, אבל היכא דלא שייך ביטול כגון היכא דאיכא טעם חשבינן ליה כאילו היה האיסור בעין, דהא טעם כעיקר כדפירשתי (לעיל).

ההוא עכברא דנפל לחביתא דשיכרא, אסריה רב לההוא שיכרא (חקשו התוס', תימה דהא צונן כצונן הוא ולשתרי וי"ל דמיירי ששהה שם יום או יומים והיה כבוש בתוך השכר, וכבוש הרי הוא כמבושל) אמרוה רבנן קמיה דרב ששת, נימא קסבר נותן טעם לפגם אסור?

אמר להו רב ששת, בעלמא סבר רב נותן טעם לפגם מותר, והכא (גבי שרץ היינו טעמא דאסור בפגם, איסור שרץ...) חידוש הוא, דהא מימאם מאים (ובלאו אזהרה...) ובדילי אינשי מיניח (כתבו התוס' פירש רש"י, וא"כ למה לי דאסריה רחמנא דהיינו חידושיה, וכן פירש לקמן גבי שכבת זרע. ולא נראה דנהי דמאים ובדילי אינשי מיניה, מ"מ לא הוה ידעינן דהאכלו בלאו האוכל שרץ, וכן שיהא טמא בשכבת זרע, ועוד דא"כ לא הוי חידוש כחידוש בעלמא בכל מקום בתלמוד, דחידוש בעלמא ר"ל איסור מכלל היתר או היתר מכלל איסור. לכן נראה דהא בדילי אינשי מיניה וא"כ מן הדין היה לנו להתירו משום דהוי פגם, ונותן טעם לפגם בעלמא מותר, ואפ"ה אסריה רחמנא אף כל נותן טעם לפגם דשרצים אסור כיון שכך איסור דשרצים, והשתא ניהא הוה כשאר חידוש דעלמא שבכל התלמוד דהוא איסור מכלל היתר) ואפילו הכי אסריה רחמנא (ולמה ליה דאזהר רחמנא עליה) הלכך (שמע מינה) נותן טעם לפגם נמי אסור.

אמרו ליה רבנן לרב ששת אלא מעתה (אי חידוש הוא) ליטמא לה ויבש (שהרי מאום הוא ובדילי אינשי ממגעו למה ליה דאזהר רחמנא עליה, ש"מ אפילו כשהוא יבש מטמא כתבו התוס' כיון דחידוש הוא כדאמר. וא"ת מאי פריך, בשלמא גבי איסור הוי חידוש כיון דנותן טעם לפגם

אוסרין במשהו כדקאמר לעיל (סו). תבלין של שלשה שמות אסור ומצטרף...].

רב אחאי שיער בחלא בחמשיין (כיון דחומין טעמו קשה לא בעי שתין לבטוליה דאפילו בחמשיין לא יהיב ביה טעמא הקשו התוס' תימה מ"ש דלעיל רוצה להחמיר בו אפילו יותר מס' וק' וכאן מיקל בו וי"ל משום דקסבר דבחלא לא אשבח כ"כ כמו בשיכרא). ורב שמואל בריה דרב איקא שיער בשיכרא בשיתין. והלכתא אידי ואידי בשיתין (כתבו התוס' פי' בשיכרא וחלא בשיתין בה"ג, ובירושלמי קאמר דשרץ לא בטיל כי אם באלף ותלמודינו עיקר דבטל בששים כשאר איסורים) וכן כל איסורין שבתורה [בששים, וכן הלכה רווחת בישראל דמין בשאינו מינו בששים חוץ מחמין אבל מין במינו מוקמינן כפסחים (ז). הלכתא במשהו כרב וטעמא משום דכל איסורין שבתורה מין במינו במשהו כרב ובחמין גזירה שאינו מינו אטו מינו].

פסק הש"ע א. חומין יין של עובד כוכבים שנפל לתוך גריסין רותחין, פוגמין ומותרים. אבל לתוך צוננים משביחים ואסורים, אפילו הרתיחן אחר כך וחזרו להיות טעם לפגם... יו"ד (קלד, יב). **ב.** פגם זה אין צריך שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאכלו, אלא אפילו פוגם קצת אינו אוסר תערובתו. ויש מי שאומר (רש"י) דהיינו דוקא כשנתערב איסור מועט עם היתר מרובה, אבל איסור מרובה לתוך היתר מועט, ואפילו מחצה על מחצה, אין אומרים נותן טעם לפגם מותר, עד שיפגום לגמרי שאינו ראוי למאכל אדם. ואם אין שם ממשות של איסור, אלא טעמו בלבד, אפילו איסור מרובה והיתר מועט, מותר אם פוגם קצת. ויש מי (ס"ז) שחוכך (פי' מקוה להחמיר, ואסור) לומר שאם הגדיל האיסור מדתו של היתר עד שהוא משביח יותר כשאוכלו בגודל מדתו ממה שהוא פוגם בהפסד טעמו, אסור, עד שיפסל מלאכול אדם. כמה דברים אמורים, שפוגם מתחלתו ועד סופו, אבל אם השביח ולבסוף פוגם, או פוגם ולבסוף השביח, אסור... יו"ד (קג, ב). **ג.** אפילו אין כח באיסור לבדו לפגום

מחמת השכר עצמו וק"ל כרבא דאמר נותן טעם לפגם מותר אף בשרצים ונפקא מינה דכשאינו בת יומו וכיוצא בו מותר אף בשרצים) ועכברא בשיכרא לא ידענא מאי טעמא דרב, אי משום דקסבר נותן טעם לפגם אסור, ולית הלכתא כוותיה, אי משום דקסבר נותן טעם לפגם מותר, ועכברא בשיכרא אשבוחי משבח.

איבעיא להו [דף סט ע"א] נפל לגו חלא, מאי (מי אמרינן החומין טעמו קשה ואין השרץ מפינו לתת בו טעם כתבו התוס' וא"ת מ"ש משאר איסורין כמו בשיכרא וי"ל משום דחלא חזק מאד ואגב חורפיה נותן טעם לשבח כמו גבי חילתית או דלמא מעט השרץ נגד המשקה וא"כ אין לנו לאסור כל כך ולכך היה שואל מה יהיה ממנו)?

א"ל רב הילל לרב אשי הוה עובדא בי רב כהנא, ואסר רב כהנא? א"ל ההוא אימרטוטי אימרטט (לחתיכות דקות קטנות ושרץ איסורו בכעדשה כמזמאתו והיישנין דלמא בולע חתיכות שרץ בהדי חומין כתבו התוס', יש לתמוה עכשיו היאך אנו אוכלים דבש דבורים וחלא רגלי הדבורים מעורבים בדבש ואע"ג דהוי פגם, מ"מ השרץ עצמו דאיפגם מיתסר לכ"ע. לכן נראה לר"ת דודאי רגלי הדבורים כיון דעצמות בעלמא נינהו מותרים דהא העצמות טהורים דתנן במס' (ידים פ"ד) עצמות החמור טהורות ורגלי הדבורים כעצמות החמור, והא דאמרינן אברים אין להם שיעור אפילו פחות מכזית מן המת ופחות מכעדשה מן השרץ, היינו לענין טומאה וכגון דאיכא בשר עלויה הא לאו הכי טהורין, ולענין אכילה שפיר דמי).

רבינא סבר לשעורי במזאה וחד, אמר לא גרע מתרומה נחקשו התוס', תימה, נהי דתרומה נינהו כשהוא בקדרה בדבר לח במלא כס' כדאמר בחולין (צו). קדירה שבשל בה תרומה לא יבשל בה חולין, ואם בשל בנותן טעם. וי"ל דס"ל כיון שטעמו חזק בשכר יש לדמותו לתרומה לדבר יבש. וא"ת אמאי לא בטיל באחד ומאתים כמו ערלה וכלאי הכרם וי"ל דשאני התם משום דהו איסור הנאה לכך לא ילפינן מיניה שרצים דשרו בהנאה אבל תרומה שרי בהנאה) דתנן תרומה עולה באחד ומאה, א"ל רב תחליפא בר גיזא לרבינא דלמא כתבלין של תרומה בקדירה דמי, דלא בטיל טעמיהו וכתבו התוס' לא כס' ולא בק' שהרי מעט תבלין נותן טעם בקדרה גדולה, אבל אין לומר דלא בטיל כלל דהא בהדי נותן טעם השבינן ליה ולא בהדי

בשרץ יש לחוש אם נשאר שם שלא יוכל להוציאו, אבל בשאר איסורין אין לחוש (כך משמע בארוך כלל ל"ב). יו"ד (קד,א). **פסק הרמב"ם** עיסה מחומצת שנפל לתוכה שאור של תרומה או שאור של כלאי הכרם, וכן קדרה מתובלת שנפלו לתוכה תבלין של תרומה או של ערלה ושל כלאי הכרם, אם יש בשאור כדי לחמץ אילו היתה העיסה מצה, ובתבלין כדי לתבל הקדרה אילו היתה תפילה הרי הכל אסור, ואם אין בהם כדי לתבל ולחמץ יעלו בשיעורן, תרומה באחד ומאה וערלה וכלאי הכרם באחד ומאתים מאכלות אמורות (טז,טז).

משנה עובד כוכבים שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום, אם היה בחזקת המשתמר (מפרש בגמרא שאע"פ שהפליג ישראל מן העובד כוכבים מיל אם לא הודיעו שהוא מפליג) מותר (דמירתת עובד כוכבים כל שעתא השתא אתי) אם הודיעו שהוא מפליג (שמתרחק וחביות סתומות היו, אם שהה) כדי שישתום (שיקוב העובד כוכבים נקב במגופת החבית, ויחזור...) ויסתום (הנקב) ויגוב (ותיבש הסתימה אסור) רשב"ג אומר (אינו נאסר אלא עד שישהא...) כדי שיפתח את (כל מגופת) החבית (ואי אפשר לנוטלה שלא תשבר כולה) ויגוף (ויעשה מגופה אחרת חדשה) ותיגוב (ותיבש, אבל לסתימת חור לא חששו משום דמינכרא, ושתום לשון שתום העין עין פתוחה דשפיר חזי).

(המשך המשנה) המניח יינו בקרון או בספינה (עם העובד כוכבים) והלך לו (ישראל) בקפנדריא (דרך קצרה) נכנס למדינה ורחץ (במרחץ) מותר (כיון דעובד כוכבים לא ידע דשהי מרתת ולא נגע) אם הודיעו שהוא מפליג, כדי שישתום ויסתום ויגוב, רשב"ג אומר כדי שיפתח את החבית ויגוף ותיגוב.

(המשך המשנה) המניח עובד כוכבים בחנות, אע"פ שיצא ונכנס מותר, ואם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתום ויסתום ויגוב, רשב"ג אומר כדי שיפתח את החבית ויגוף ותיגוב.

אלא על ידי דבר אחר שמסייעו, כגון שנפל איסור לקדירה שיש בה מלח או תבלין מדוכין (בטור מרובין) ואלמלא המלח והתבלין שבה לא היה כה באיסור לפגום, אפילו הכי מותר יו"ד (קג,ג). ד. כל דבר שמעמו פגום, אינו אוסר תערובתו. ואפילו אין טעמו פגום מחמת עצמו, שבפני עצמו הוא מוטעם ומשובח, אלא שפוגם תערובתו, מותר. (הגה מיהו דברים החשובים כבריה או כיוצא בה, אם אינן פגומים בעצמן אף על פי שפוגמין התבשיל, אינן בטלים אפילו באלף כס"א) יו"ד (קג,א). ד. כל קדרה שאינה בת יומא חשיבה טעמה לפגם, ואינה אוסרת. ונקראת בת יומא כל זמן שלא שהתה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור, וכיון שעבר עליה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור אינה נקראת בת יומא. ואם בישל בה כשאינה בת יומא, התבשיל מותר דהוי נותן טעם לפגם והוא שתהיה מודחת שלא יהא שומן על פניה, שאם לא הדיחה, אוסר והרי היא כהתיכת איסור שלא נפגמה. ויש מתירין אפילו בישל בה קודם שהדיחה. (הגה ואם יש ס' נגד מה שדבוק עליו, לכולי עלמא שרי מאחר דהקדירה אינה בת יומא. והכי נהוג) יו"ד (קג,ה). ה. עכברא דברא נותן טעם לשבח הוא, שהרי עולה על שלחן מלכים. אבל עכברא דמתא, מספקא לן אם משביח בשכר והומין, או אם הוא פוגם. ולפיכך אם נפל לשכר או לחומין, בצונן, והסירו שלם, אם לא שהה בתוכו מעת לעת, מותר. אבל אם היה רותח, או אפילו צונן ושהה בתוכו מעת לעת, בין שהסירו שלם בין שנחתך לחתיכות דקות, ויכול לסננו במסננת בענין שלא ישאר ממנו בתוכו כלום, בין שנימוח בתוכו לגמרי ונעשה כולו משקה ולא נשתייר ממנו שום ממשות, ניתן על ידי שיהא ששים בהיתר כנגד העכבר. ואם נחתך לחתיכות דקות, והוא בענין שאינו יכול לסננו כגון שנתערב השכר או החומין במאכל עב, הכל אסור ואין שם ביטול, דחיישינן שמא יפגע בממשו של איסור ולא ירגיש. (הגה ודוקא

טהרותיו טהורות כיון שהוא מחזיק בו ונוגע בהם כדפירש רש"י. **לכן נראה לר"י דלעולם מיירי בחביות מיהו בפתוחות שקל ליגע בהן לכך לא מצי לשנויי בלא הודיעו שהפליג מ"מ ליתסר ולא דמי למתניתין דשרי גבי יין בלא הודיעו שהפליג דמתניתין מיירי בחביות סתומות. וא"ת אכתי לוקמא בסתומות כמו מתניתין ולא תקשה רישא לסיפא וי"ל דעל כרחך לא מיתוקמא ברייתא בסתומות מדקתני כיון שנתעלמו ממנו טהרותיו טמאות ואי בסתומות הא בעינן כדי שישתום ויסתום ויגוב אף בהודעה שהפליג כדקתני במתניתין? אמר רב יצחק רישא, במטהר חמריו (שהמבילין ומגען טהור) ופועליו לכך. אי הכי, סיפא נמי? אין עם הארץ מקפיד על מגע חבירו (הפוגע בו בדרך ולא נטהר לכך). אי הכי, אפילו רישא נמי (הפוגע בו בדרך ולא נטהר לכך) נימא הכי? אמר רבא **[דף סט ע"ב]** בבא להם דרך עקלתון (כשבעל הבית יכול לבא דרך עקלתון דמירתת השתא אתי). אי הכי, סיפא נמי? כיון דאמר להם לכו ואני בא אחריכם, סמכא דעתיהו.**

'המניה עובד כוכבים בחנותו... המניה יינו בקרון או בספינה' וצריכא, דאי תנא עובד כוכבים (עובד כוכבים שהיה מעביר כדי יין) דסבר דלמא אתי וחזי ליה, אבל בקרון או בספינה אימא דמפליג לה לספינתיה ועביד מאי דבעי (ואפי' לא הודיעו שהפליג ליתסר) ואי תנא בקרון או בספינה, משום דסבר דלמא אתי באורחא אחריתי וקאי אגודא וחזי לי, אבל עובד כוכבים בחנותו אימא אחיד לה לבבא ועביד כל דבעי, קמ"ל.

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מחלוקת בשל סיד (במגופה של סיד שהיא לבנה הוא דחיישי רבנן לשתומא דכיון דלבן הוא לא מינכר בין חדש לישן) אבל בשל טיט (שהוא שחור בתחלתו ואע"פ שהוא נגוב אינו מלבין עד יום או יומים) דברי הכל (לא היישינן לשתומא דמינכרא שתימת החור כשאר המגופה ואינו אסור עד שישהא...) כדי שיפתח ויגוף (מגופה חדשה) ויגוב.

מיתבי, אמר רשב"ג לחכמים והלא שתומו ניכר (אם היה נוקב חור הרי הוא ניכר) בין

(המשך המשנה) היה אוכל עמו על השולחן, והניח לגינין על השולחן ולגין על הדולבקי (לעזי רש"י מזנון לשמירת אוכל) והניחו ויצא, מה שעל השולחן אסור (דמימר אמר עובד כוכבים זה ישראל זה זמנני לאכול ולשתות ונגע) שעל הדולבקי מותר (דאין מוכן לסעודה זו) ואם אמר לו הוי מוזג ושותה אף שעל הדולבקי אסור (הואיל וחזק את ידיו ברשות במקצת סמכא דעתיה ונגע בכוליה). חביות (שבבית) פתוחות אסורות, סתומות מותרות (עד שישהא...) כדי שיפתח ויגוף ותיגוב (וסתמא כרבן שמעון מדלא קתני שישתום).

(גמרא) היכי דמי בחזקת המשתמר? כדתניא הרי שהיו חמריו ופועליו טעונין טהרות, אפילו הפליג מהן יותר ממיל טהרותיו טהורות (כתבו התוס' דמתוקמא בבא להם דרך עקלתון, וה"נ הכא כגון שיבא לו דרך עקלתון. ותימה מאי בעי היכי דמי, והא מדקתני סיפא ואם הודיעו שהוא מפליג מכלל דרישא בלא הודיעו שמפליג והיינו חזקת המשתמר ידידה. וי"ל דאדרבה מדקתני סיפא ואם הודיעו אסור משמע ליה דא"כ רישא דתני בחזקת המשתמר היינו שימור השיב טפי מלא הודיעו שמפליג, מדתני בחזקת המשתמר, ואי ר"ל כגון שלא שהודיעו שמפליג לישתוק מלישנא דבחזקת המשתמר, ומכללא דסיפא שמעינן ליה, אלא ודאי בא לומר שאף לא הודיעו שמפליג יש לחוש בדבר כיון שרואהו העובד כוכבים שמתרחק. ותדע דצריך שם חזקת שימור אחר וקבעי מאי הוי ומשני כדתניא... כגון שיוכל לבא עליו דרך עקלתון) ואם אמר להן לכו ואני בא אחריכם, כיון שנתעלמה עינו מהם טהרותיו טמאות.

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא (הא קא חזינא להו דנגעו דקתני טעונין טהרות והני לאו חביות ניהו שיהו סתומות כתבו התוס' פירוש דרישא אמאי לא הוי טהרותיו טמאים כמו בסיפא, וא"ת לישני ליה דרישא מיירי בלא הודיעו שהפליג ולכך שרי כדתניא אם הניחו בחזקת המשתמר מותר והיינו כשלא הודיעו שהפליג ותיירץ רש"י דלא דמי למתניתין דהא מיירי בטהרות כגון פירות שהוא מחזיק בידיו ונוגע בהם בכל שעה ולכך פריך דאין לחלק, ומ"מ קשה דלוקמא בחביות ולא תקשי מידי, דהא טהרות משמע נמי בחביות, ועוד קשה דאי מיירי כמו שפירש רש"י א"כ לא הוה ליה למיפרך מרישא לסיפא אלא הוה ליה למיפרך מרישא מיניה וביה בהדיא מ"מ דרישא

ויגוף ותיגוב היה אוכל עמו... ולא סתמא היא),
קמ"ל (רבא דסתמא היא).

וכי מאחר דקיימא לן כוותיה דרשב"ג דלא
חייש לשתומא [לנקיבת חור שהוא בלא טורח
משום דמינכר, ולפתיחת חבית כולה נמי
דחייש לה רבן שמעון לא קיימא לן כוותיה
דהאי זיפוא דטירחא הוא ואנן קבעינן לעיל
(לא). והלכתא כוותיה דרבי אליעזר דלא חייש
לזיפוא (דחותם אחד כתבו התוס' ופרש"י כרשב"ג
דלא חייש לשתומא תרווייהו צריכי הא דקים לן כרבי
אליעזר וקים לן כרשב"ג, דאי קי"ל כר' אליעזר לבד ולא
כרשב"ג הוה אמינא דנהי דלא חיישינן לזיפוא דהיינו
שיסיר כל המגופה ויעשה אחרת תחתיה כר' אליעזר
דאמר לא טרח ומזויף מ"מ איכא למיחש לשתומא דליכא
זיפוא, ואי קי"ל כרשב"ג לבד הוה אמינא דנהי דלא
חיישינן לשתומא מ"מ איכא למיחש לזיפוא שיסיר כל
המגופה ויעשה אחרת תחתיה שזהו קל יותר לעשות
מסתמא שאין בו טורח והלכך נקט תרווייהו כרשב"ג
וכר' אליעזר) האידנא מאי טעמא לא מותבינן
חמרא (חביות סתומות) ביד עובדי כוכבים?

משום שייכא נקב דק מאד שהוא במגופת
חבית להיות ריח היין יוצא ויש לחוש שמא
יקדה שם במקצת ויטעום מן היין כתבו התוס',
רש"י גרים שייכא ב"ב' משום דהיין נמשך ויוצא דרך שם
ובערורך גרים שייכא ב"ב' על שם ברזא קמנה שסותמין
אותו בהו כמו שייכא דכשורא (סנהדרין ז): והוא נקב קטן
שעושיין להריח ריח היין דרך שם. ומכאן משמע
דמגופת חבית לבד הוה חותם אחד מדקאמר ודוקא משום
שייכא לא מותבינן חמרא ביד עובדי כוכבים ש"מ דהוה
חותם אחד סתימת החבית כמו שהיא מגופה בטיט וכן
משמע לעיל (לא). דקאמר אנגא אפומא דחביתא שריקא
והתימא הוה חותם בתוך חותם משמע הא שריקא לחוד
הוה חותם אחד. אבל רבינו יצחק בן יהודה שלח לרש"י
דוקא לחביות שלהם שהיו של הרם סני בהותם אחד שעל
פי החבית אבל בחביות שלנו שהם מנסרים מחוברים זה
לזה אף כי יש חותם אחד עפ"י החבית מ"מ יש לחוש
שמא יתחוב העובד כוכבים חודו של סכין בין הנסרין או
בין השוליים או אפי' באמצע הנסר עצמו ולהוציא היין
דרך שם ולתחוב הכוס נגד הנקב. ומיהו נראה לר"י
שאינו לחלק בין החביות שלנו לחביות שלהם, שהרי לא
מצינו שהקפיד התלמוד אפילו מאן דחייש לשתומא לא
חייש אלא לנקיבת המגופת החביות אבל לנקיבת דדופני
החבית לא חיישינן, וליכא למימר דהיינו דוקא במגופה
שהיתה של טיט היה יכול לעשות הנקב אבל לא בשל
חרס, דהא מגופה איירי במגופה של חרס אלא ודאי היינו

מלמעלה (שזה חדש והמגופה ישנה) ובין
מלמטה (כשיפתח ישראל את המגופה יראה
מתחתיה אותה סתימה לפי שלמעלה מירח
העובד כוכבים והשווה סתומו אבל למטה לא
יכול למרר וניכר). אי אמרת בשלמא בשל
טיט מחלוקת, היינו דקתני סתומו ניכר בין
מלמעלה ובין מלמטה, אלא אי אמרת בשל
סיד (קאמרי רבנן) מחלוקת בשלמא למטה
ידיע, אלא למעלה הא לא ידיע (שתומו, והיכי
קתני בין מלמעלה בין מלמטה)?

רשב"ג הוא דלא ידע מאי קאמרי רבנן וכתבו
התוס', וא"ת ולימא ר' יוחנן דפליגי בשל טיט ויהא
רשב"ג כמשמעו וי"ל דגמרא גמירי ליה הכי (שמחלקתס
במגופה של סיד) וה"ק להו אי בשל טיט קאמרינן,
סתומו ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה, ואי
בשל סיד קאמרינן, נהי דלמעלה לא ידיע,
למטה מיהא ידיע.

ורבנן, כיון דלמעלה לא ידיע, לא מסיק
אדעתיה דאפיך וחזי ליה. אי נמי זימנין דחלים
(מתמלא הנקב מלמטה כלמעלה חלים).

אמר רבא הלכה כרשב"ג, הואיל ותנן סתמא
כוותיה דתנן היה אוכל עמו על השולחן וכתבו
התוס', תימה, דע"כ מייירי בלא הודיעו שמפליג מדשרי
על הדולבקי, וא"כ כי א"ל נמי הוה מוזוג ושותה אמאי
אסור. וי"ל דמ"מ כיון שהחזיק ידו למוזוג ולשותה לא
מירתת כלל, וכן על השולחן מהאי טעמא אסור, וכן
בסיפא דקתני חביות סתומות כדי שיפתח וישתום
ויסתום ויגוב אסורות ואע"ג דנתפס עליו כנגב על הזיוף
ואמר לקמן (ע). דנתפס עליו כנגב מותר, מ"מ הכא שאני
שאמר לו הוה מוזוג ושותה ולכך לא מירתת כל כך כיון
שהחזיק ידיו למוזוג ולשתות והניח לגין על השולחן,
לגין על הדולבקי, והניח ויצא. מה שעל
השולחן אסור, מה שעל הדולבקי מותר, ואם
אמר לו הוה מוזוג ושותה אף שעל הדולבקי
אסור חביות פתוחות אסורות, סתומות
מותרות, כדי שיפתח ויגוף ותיגוב.

פשיטא (דתנא סתם לן כוותיה, ורבא מתניתין
אתא לאשמועינן?) מהו דתימא כולה (בכא
דהיה אוכל עמו על השולחן) רשב"ג קתני לה
(והכי קתני מתניתין רשב"ג אומר כדי שיפתח

מנין לנו שהוא אותו הבית של יין ששלח לו חבירו שמה החליפו העובד כוכבים בבית אחר שהיה בו יין במגופה בטיט שגם הבית יין העובדי כוכבים פעמים שמגופים בטיט. כמו כן צריך שיהיה נתם לגמרי הנקב קמן כדקאמר תלמודא משום שייכא אבל כשהוא התום באותיות אין לחוש לכל זה דודאי האותיות לא עשאן כי אם ישראל ומ"מ אין לסמוך על המגופה של טיט אך נכון הדבר לסתום פי הבית ולתת עור הסתימה קבוע במסמרות ולכתוב אותיות הציין על העור והציין על דופני קרשי החבית שאם יגביה עובד כוכבים העור לא ידע ליישבו ככתחלה ולתת חשוק סביב העגולים במקום שמהוברים אל דופני החבית ולקובעו שם במסמרים מפני הנעורת התחובה שם סביב שוליו שלא יוכל העובד כוכבים להוציא יין דרך שם ולתוחבן אחרי כן במקומן הראשון וכן הברזות להתוך ולקבוע עליהם עור במסמרים או יקבעו נסרים לכסות כל השולים והברזות בסיגנון זה פירש רבינו ברוך על החתימה בפסק. ומיהו נראה שכל זה אינו כי אם לכתחלה אבל בדיעבד סגי בחתימת פי החבית לבד כיון דלא היישנין לדברי רבינו יצחק בן יהודה כדפרישית לעיל דאף בהסרת הנעורת ירא הוא פן יתקלקל החבית בכך ולא יוכל לתקנו ככתחלה מיהו אין לאסור גם זה בדיעבד ומ"מ טוב להחמיר כדברי רבינו ברוך הואיל ונפק מפומיה ועוד דפירש רבינו ברוך שצריך שישלח כתב עם החותם או שיחזור לראותו. **ופירש רשב"ם בשם רש"י** דכל מה שאנו אוסרים בהודיעו שהפליג היינו דוקא כשיש לחוש שמה עובד כוכבים נגב יין ונתן מים תחת החסרון או החליף טוב ברע, אבל מקום שאין לחוש לכך כגון במקום מעבר בני אדם אפילו הם עובדי כוכבים דמרתת העובד כוכבים לגנוב אע"ג דהודיעו שהפליג מותר ולא היישנין שמה נגע כיון שהעובדי כוכבים בזמן הזה אינם בני ניסוך כך פירש רשב"ם. **מיהו נראה** זה דהיינו דוקא בחביות או בדרדורים שאין להם רק פתח קטן למעלה אבל גיגית או קנקן וכוס שיש בו יין ופתחו רחבה קל הוא ליגע בהם ורגילות ליגע בהן דרך מתעסק, לא.

פסק הש"ע א. המניח עובד כוכבים בחנותו ויצא, או שהיה לו יין בספינה או בקרון והניחו עם העובד כוכבים והלך לו לבית הכנסת או לבית המרחץ, או שהיה עובד כוכבים מעביר לו חביות יין ממקום למקום והניחו לבדו עם היין ויצא (הגה לכתחלה לא יניח אדם בביתו יין או חומץ אצל עובד כוכבים לבד כלל, אבל בדיעבד מותר) אפילו שהה זמן רב, מפני שהוא ירא בכל שעה עתה יבא ויראני. והוא שלא נודע שסגר העובד כוכבים החנות, או שהרחיק הקרון והספינה בענין שאין יכולים

מעמא דלא היישנין לקלקול לדופני החביות ה"ה בחביות שלנו מותר לשלוח יין בחותם אחד עפ"י החבית ודוקא כשהוזר ורואהו ומכיר את החותם, אבל אם שלחו לחבירו והוא אינו הוזר ורואהו צריך חותם בתוך חותם, ומיהו אם שולח כתב ידו והודיע לחבירו ענין החותם סגי בכך כמו בהכרת החותם, דהעובד כוכבים מרתת מכתב כאילו היה הוא הוזר ורואהו ומכירו וכן משמע לעיל. **ואע"ג דקים לן כר"א** דסגי בחותם אחד מ"מ בעינין הכרת חותם משום דקשיא לן דרב אדרב כדפירשתי לעיל, וכן משמע נמי בברייתא דקתני (שם): השולח יין ביד כותי ושל ציר ושל מוריים ביד עובד כוכבים אם מכיר חותמו וסתמו מותר ואם לאו אסור אלמא בעינין הכרת חותם, ואע"ג דר"ת מוקי לה לעיל כרבנן מדלא נקט יין גבי עובד כוכבים כדפרישית לעיל מ"מ מדרבנן בציר ומוריים נשמע לר' אליעזר ביין והא ציר ומוריים לרבנן קתני בהך ברייתא דסגי בחותם אחד ואפ"ה בעי הכרת חותם, ה"ה נמי יין לר"א דאע"ג דסגי בחותם אחד מ"מ בעינין הכרת חותם. ועוד יש ליישב הברייתא כרבי אליעזר כדפרישית לעיל לפי רש"י הלכך שמעינין מיניה דאף לר"א בעינין הכרת חותם. מיהו, מדקאמר הכא בשמעתין דקיימא לן כר"א דלא הייש לזיופא משמע לישנא דלא היישנין לזיופא כלל דסגי בחותם אחד אפילו בלא הוזר ומכירו דודאי לא טרה ומוזיף כלל וגם מנהג העולם היה בשכבר לשלוח יין בחותם א' בלא הוזר ומכירו ואע"ג דלרב ודאי בעינין הכרת חותם כדפרישית לעיל דאל"כ קשה דרב אדרב, מ"מ לא ק"ל כהא כרב אלא קים לן כסתמא דתלמודא דשמעתין וכדפרישית, וברייתא דלעיל נמי דציר ומוריים שהבאתי יש ליישב דלא אסרה הברייתא אפילו בלא הכרת חותם דהא דקתני בברייתא אם מכיר חותמו וסתמו מותר ואם לאו אסור אינו רוצה לומר אם לאו שהלך הישראל ראשון להכירו דאסור אלא ה"ק ואם לאו שהלך לראותו ולא הבין שהוא כמו שעשאו או שכח היאך חתמו ואינו יודע אם הוא כמו שחתמו אם לאו אסור ואז הוא גרוע מפי מאילו לא הלך כלל לראותו שהרי עתה שרואהו ואינו מבחין אם הוא כמו שעשאו יש הוכחה קצת שזייפו העובד כוכבים, אבל ודאי אם לא הלך ואינו רואהו כלל הישראל ראשון אחרי שחתמו אלא שהישראל שני מצאו חתום מותר כדפרישית דלא היישנין כלל לכתחילה לעשות כתב החותם או לחזור ולהכירו כדמשמע לפי הפשט, ומ"מ נכון להחמיר לכתחלה, אך בדיעבד אין להפסיד כיון דאיכא חותם אפי" בלא כתב ומכירו כדפרישית, ומיהו אין נכון אם אין אותו חותם אחד מאותיות כי אם ממגופות טיט כדפרישית, דמגופת טיט השיבא חותם אחד אז ודאי אינו מותר בלא כתב או הכרה אלא אם כן ראה השני שנשלחה לו היין קודם לכן את היין שהכלי נתנכר ועתה הוא הכיר את הכלי במביעות עין ואפילו אינו מכיר בחותם לפי שלא היה חתום באותה שעה דאל"כ נהי דלא היישנין לזיופא מ"מ

כוכבים, יינה של הזונה גם כן אסור יו"ד (קכט,ד).

ההוא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל, על עובד כוכבים, אהדה לדשא באפיה, והוה ביזעא בדשא, אישתכח עובד כוכבים דקאי ביני דני, אמר רבא כל דלהדי ביזעא שרי (אף בשתיה דמירתת ולא נגע) דהאי גיסא והאי גיסא אסור (אף בהנאה, וכשאין נתפס על כניסתו כגנב עסקינן שהיה לו חלק ביין, דאי נתפס עליו כגנב כוליה שרי, ואית דגרסי הוה ביזייני בדשא חורין וסדקינן ובקיעין, 'זבקעהו' תרגומו ובזעהו). **פסק הש"ע** בית שיש לישראל ועובד כוכבים יין בתוכו, ונכנס העובד כוכבים וסגר הדלת אחריו במנעול מבפנים, שאם בא ישראל ליכנס אינו יכול ליכנס שלא מדעת העובד כוכבים, היין אסור. ואם היו נקבים בדלת שישראל יכול להסתכל ולראות משם, כל החביות מותרות בשתיה, אפילו הן פתוחות, ואם לאו, את שיוכל לראות דרך שם, מותר, והשאר אסור בהנאה, אפילו חביות סתומות, אם שהה כדי שיפתח ויגוף ותגוב (פירוש ויגוף ויעשה מגופה אחרת ופירוש ותגוב ויגנב וייבש) ואפילו היה ישראל דר באותו בית. יו"ד (קכח,ג).

ההוא חמרא דישראל דהוה יתיב בביתא דהוה דייר ישראל בעליונה ועובד כוכבים בתחתונה (ויין בתחתונה וישראל רואהו מלמעלה) שמעו קל תיגרא, נפקי, קדים אתא עובד כוכבים אהדה לדשא באפיה, אמר רבא חמרא שרי (כל שרי דהכא שרי אף בשתיה דהא לא נגע קאמרינן, וכל אסיר דהכא אף בהנאה וכולהו הלכתא כרבא) מימר אמר כי היכי דקדים אתאי אנא, קדים ואתא ישראל ויתיב בעליונה וקא חזי לי. **פסק הש"ע** בית שיש לישראל בו יין, ועובד כוכבים דר למטה וישראל בעליה, וארובה מהעליה לבית, ויצאו שניהם כבהלה לראות התן או הספד, וחזר העובד כוכבים וסגר הפתח ואחר כך בא הישראל, אע"פ שאין לישראל מעבר אלא דרך הבית

לראותו (הגה ואפילו סגר החנות כל זמן שיש שם סדק או חור שיכולים לראות בתוכו חשוב כפתוח). בד"א, שיש דרך עקלתון שיכול לבא עליו פתאום, שלא יראנו, וכן כשהלך לבית המרחץ הלך דרך עקלתון בענין שלא ידע העובד כוכבים שהלך לבית המרחץ. אבל אם ראה שהלך ליכנס לבית המרחץ, יודע שלא ימחר לבא. וכן אם אמר לעובד כוכבים שהניח בחנות שמור לי, יודע שנסתלק משמירתו. וכן אם אמר לעובד כוכבים המעביר החביות 'לך, ואני אבא אחריד' או שהודיעו שהוא מפליג, אם החביות פתוחות, כיון שנעלמו מעיניו, אסורות. ואם הם סתומות, אם יש בהפלגתו שיעור כדי שיוכל להסיר מגופת החבית כולן, בין שהיא של מיט בין שהיא של סיד, ולהחזירה ותנגב, אסור. (הגה וי"א דאם הם סתומות, שרי בכל ענין, דיינן סגי ליה בחותם א' ^{לעמ' כ"ט} ויש לסמוך על זה בהפסד מרובה) יו"ד (קכט,א). ב. היו יושבים ישראל ועובד כוכבים לשתות כל אחד מיינו, ושמע הישראל שקורין לבית הכנסת והלך שם להתפלל, מותר היין אם יש דרך עקלתון שיכול לבא עליו פתאום. אבל אם היו שותים ביחד מיין אחד, ויין לפניהם על השלחן ויין אחר חוץ לשלחן, והניח העובד כוכבים לכדו, שעל השלחן, אסור. ואת שהוץ לשלחן, את שתוך פישוט ידיו, אסור, ושהוץ לפישוט ידיו, מותר. ואם אמר לו הוי מוזג ושותה, כל החביות הפתוחות שבבית אסורות, והסתומות מותרות, אא"כ שהה כדי שיסיר המגופה כולה והחזירנה ותנגב יו"ד (קכט,ז).

אמר רבא זונה עובדת כוכבים וישראל מסובין אצלה חמרא שרי, נהי דתקיף להו יצרא דעבירה, **דף ע ע"א** יצרא דיינן נסך לא תקיף להו (לנסוכי). זונה ישראלית ועובדי כוכבים מסובין, חמרא אסור. מ"ט, הואיל וזילה עלייהו, בתרייהו גרירא (דשבקה להו לנסוכי). **פסק הש"ע** זונה עובדת כוכבים במסיבת ישראל, היין מותר, שאינם מניחים אותה לנסך. אבל זונה ישראלית במסיבת עובדי

כנישתא, קם ואזל, אמר רבא חמרא שרי, מימר אמר השתא מדכר ליה לחמריה והדר אתי (כתבו התוס' ודוקא היין שעל הדולבקי שרי כדתנן במתניתין ורבא קמ"ל דקל צלווי כלא הודיעו שמפליג דמי. אי נמי שאפילו על השולחן מותר ובדלא אמר לו הוי מוזג ושותה).

ההוא ישראל ועובד כוכבים דהוו יתיבי בארבא, שמע ישראל קל שיפורי דבי שימשי (של ערב שבת שהיו תוקעין להבדיל בין קדש לחול) נפק ואזל, אמר רבא חמרא שרי, מימר אמר השתא מדכר ליה לחמריה והדר אתי, ואי (וא"ת) משום שבתא (דסמכא דעתיה דעובד כוכבים משום דלא אתי ישראל בשבתא) האמר לי איסור גיורא, כי הוינן בארמיונתן אמרינן יהודאי לא מנטרי שבתא, דאי מנטרי שבתא כמה כיסי קא משתכחי בשוקא, ואינהו לא ידעו דסבירא לן כרבי יצחק, דא"ר יצחק המוציא כים בשבת מוליכו פחות פחות מד' אמות (ועומד לפוש וליכא עקירה מתחילת ד' לסוף ארבע). **פסק הש"ע** א. ישראל ועובד כוכבים שהיו בספינה ובה יין, ושמע ישראל קול תקיעת שופר שתוקעין לשבות ונכנס לעיר והניח היין שבספינה עם העובד כוכבים, אם יש דרך עקלתון שיוכל לבא עליו פתאום ואין שם אלא עובד כוכבים א, מותר היין, אפילו אם יש בינו ליין יותר מאלפים אמה, שאין אנו בעיניהם בחזקת שומרי שבת כראוי י"ד (קכט,ו). ב. אם אין עמו שום אחד מכל אלו, ימלטלנו פחות פחות מארבע אמות. ודוקא כיסו או מציאה שבאה לידו (מ"ב יינו מכע"י) אבל אם לא באה לידו, לא או"ח (רסו,ז).

ההוא אריא דהוה נהים במעצרתא, שמע עובד כוכבים טשא (נתחבא) ביני דני, אמר רבא חמרא שרי, מימר אמר כי היכי דמשינא אנא, אימשא נמי ישראל אחוריי וקא חזי לי. **פסק הש"ע** עובד כוכבים ששמע קול שאגת אריה, ומפחדו נחבא בין החביות יין וסגר הדלת אחריו, מותר, אפילו הן פתוחות, מפני שהוא אומר שמא ישראל אחד נחבא כאן ויראה אותי כשאגע י"ד (קכט,י).

ואי אפשר לעבור שלא יראנו, הרי היין הפתוח שבבית הישראלי בהיתירו, שלא סגר העובד כוכבים אלא על דעת שכבר נכנס הישראלי לביתו ולא נשאר אדם בחוץ, וכמדומה לו שהוא קדמו. (הנה ודוקא שיצאו בבהלה וחזרו, דאפשר לומר שמתוך בהלתו חזר ולא דקדק יפה בכניסת ישראל, אבל שלא בבהלה, היין אסור כמ"ט) י"ד (קכט,ט).

ההוא אושפיזא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל, אישתכח עובד כוכבים דהוה יתיב בי דני, אמר רבא אם נתפס עליו כגנב שרי, ואי לא אסיר.

ההוא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא, אישתכח עובד כוכבים דהוה קאים בי דני, אמר רבא אי אית ליה לאישתמוטי (ולומר לכך נכנסתי סמכא דעתיה ולא מירתת) חמרא אסיר (דכי על להך ביתא מעיקרא אדעתא דלנסוכי על וסבר אי משכחו לי אשתמיטנא, ואע"ג דכמוגעי היין לית ליה לאשתמוטי, אסור, דאי לאו לנסוכי על למה ליה דעייל, ולא דמי למניה עובד כוכבים בחנותו דהתם דכיון דברשות עייל וידעינן למאי עייל כל זמן שלא הודיעו שמפליג מותר דסבר אי נגענא השתא אתי וחזי לי) ואי לא (וכיון דבהול הוא על כניסתו מירתת ולא נגע) חמרא שרי.

מיתיבי נגעל הפונדק (ונתייחד עובד כוכבים עם היין) או שאמר לו (ישראל לעובד כוכבים, עמוד מכווץ ו...) שמור, אסור (דחיישינן דלמא על, כיון דאמר לו שמור סמכא דעתיה דמפליג מיניה) מאי לאו אע"ג דלית ליה לאישתמוטי? לא, בדאית ליה לאישתמוטי. **פסק הש"ע** היו בשוק חביות יין, ונמצא עובד כוכבים ביניהם, אם הוא עובד כוכבים חלש שאימת שופטי העיר עליו ואם ימצאוהו נוגע נתפס כגנב, מותר בשתייה. ואם לאו, אסור בהנאה... י"ד (קכה,ה).

ההוא ישראל ועובד כוכבים דהוו יתיבי וקא שתו חמרא, שמע ישראל קל צלווי בי

גם הגדולים אינם בקיאים בטיב ניסוך. עוד ביארנו התוס' ולא נגעה ביון אלא מן האויר קלטתה אבל אי שקלתה מעל גבי היין יאסר מטעם נצוק. מיהו יש בספרים ישנים שקלתה ואפילו הכי שרי משום דאינה בקיאה בטיב ניסוך ולא מסרה נפשה למינגע כפירוש רש"י אבל בגדולה כיון הנקיטא אופיא איכא למיחש) ואע"ג דליכא תו (אופיא, ואיכא למימר הא ודאי בגו חביתא שקלתה) אימר אתרמוי אתרמי לה (דהך אופיא הוא דהואי התם).

ההוא פולמוסא (ראש הגיים שר צבא) דסליק לנהרדעא, פתחו חביתא טובא, כי אתא רב דימי אמר עובדא הוה קמיה דרבי אלעזר ושרא, ולא ידענא אי (שרא) משום דסבר לה (ספק עובד כוכבים ספק ישראל ו...) כרבי אלעזר דאמר ספק ביאה טהור (ולקמיה פריך הא לאו ספק ביאה הוא דודאי עובדי כוכבים היו) אי משום דסבר רובא דאולי בהדי פולמוסא ישראל נינהו (ואולינן בתר רובא דליכא ספיקא).

אי הכי, האי ספק ביאה, ספק מוגע הוא (כתבו התוס' דודאי עובדי כוכבים נינהו, ואע"ג דגבי גנבי דלעיל אמרינן דהוי ספק ביאה, ספק אם הם עובדי כוכבים או אם הם ישראלים, הני מילי גנבים דיש מהם שהם ישראל, אבל פולמוסא סתם עובדי כוכבים הם דאי הוה ישראל היה הדבר ניכר ונודע, ומדלא נודע ש"מ שהם עובדי כוכבים, וא"כ ספק מוגע הוא, וע"כ לא מטהר ר"א אלא בספק ביאה אבל ספק מוגע טמא)?

(תו) כיון דמפתחי טובא (הרבה יותר מכדי צורך שתייתו) אימא (מוכחא מילתא) אדעתא דמונא פתחו (ובגנבותיהו טרידי, ודמי לבולשת שנכנסה לעיר בשעת מלחמה דקתני מתניתין אלו ואלו מותרות. הלכך, אע"ג דספק מוגע הוא כיון דמוכחא מילתא לקולא) וכספק ביאה דמי (כתבו התוס' פירוש רש"י דהוק. ועוד קשה, דמ"ש גבי גנבי דאמר ספק ישראל נינהו וגבי פולמוסא אמר ודאי עובדי כוכבים נינהו, א"כ ה"ל לתלמודא לפרש. לכן פי' ר"ת לפי שיטתו דלעיל שפיר דר"א מטהר משום ספק ספיקא והכי פי' הכא ספק ביאה ספק מוגע הוא פירוש נהי דהוי ספק אם הפולמוסא הם עובדי כוכבים או ישראל כמו בגנבים מ"מ אם הם עובדי כוכבים ודאי נגעי וליכא רק חדא ספיקא דלא דמי להחייב דגנבים דלעיל דאמרינן דהוי ספק מוגע אם נגעו אם לא היינו משום דסתם גנבים אדעתא דמונא אתו אבל פולמוסא סתם באים לאכול ולשתות כדאמר (כא).

הנהו גנבי דסלקי לפומבדיתא ופתחו חביתא טובא וכתבו התוס' הכא לאו דוקא טובא (ר"ל אין הסתמך משום שפתחו סרסס חזיות) כיון דתלינן בישראל, אבל בסמוך הוי דוקא כיון דפתחו טובא, ואית דלא גרים 'טובא' וגרס ליה בסמוך, וכיון דאיכא דפתחי לשום ממונא אמר רבא חמרא שרי, מ"ט? רובא גנבי ישראל נינהו.

הוה עובדא בנהרדעי, ואמר שמואל חמרא שרי. כמאן, כרבי אליעזר, דאמר ספק ביאה (דלא ידעינן עובד כוכבים אי על אי לא על) טהור (ומשום הכי שרי, דשני לן ספק ביאה, מביאה ודאי וספק מוגע) דתנן הנכנס לבקעה בימות הגשמים (שדות הרבה זו אצל זו בימות הגשמים שזרועה היא ואין רבים דורסין אותה והוי רשות היחיד לטומאה וספיקא שאירעה בה הוי ספיקא טמא) וטומאה בשדה פלונית (באחת מן השדות ואין אנו יודעין איזו היא) ואמר הלכתי במקום הלז (בבקעה זו) ואיני יודע אם נכנסתי לאותה שדה אם לא נכנסתי, ר"א אומר ספק ביאה טהור, ספק מוגע טמא (דאמר נכנסתי לשדה שהטומאה בה ואיני יודע אם נגעתי בטומאה אם לא)?

לא, שאני התם, כיון דאיכא דפתחי לשום ממונא (וכיון דחזו דחמרא הוא פרשי דבגנבותיהו טרידי ולא מנסכי) הוה ליה ספק ספיקא (ספק ישראל ספק עובד כוכבים, ואת"ל עובד כוכבים ספק נגע ספק לא נגע, ובהא אפילו רבנן מודו, וכי פליגי רבנן עליה דר"א היכי דמליא שדה טומאה דאי על לה לא אפשר דלא האהיל דליכא אלא חד ספק).

דף ע"ב [היה רביתא (תינוקת עובדת כוכבים) דאישתכח דהות בי דני והות נקיטא אופיא (אשקומא של יין) בידה, אמר רבא חמרא שרי אימר מוגבה דחביתא שקלתיה (ודוקא רביתא דאינה יודעת בטיב ניסוך ולא מסרה נפשה למינגע אבל גדולה מכי חזינן דנקיטא אופיא לא תלינן לקולא התוס' הביאו את פירוש רש"י וכתבו דלא מצינו חלוק זה בשום מקום, לכן נראה דלאו דוקא רביתא ה"ה גדולה, אלא דעובדא הכי הוה, ומיהו לפירוש רש"י לא נפקא מניה מידי עכשוו,

ע:

הארץ (דאין לו לעם הארץ דריסת הרגל על הפנימית) אותו חבר שומע שם (בפנימית) פירות ומניח שם כלים (אבל אי הוי איפכא דחיצונה של חבר כיון דהוי לעם הארץ דריסת הרגל בחיצונה אין חבר שומע שם פירותיו, מ"מ קשיא לרב דקתני... ואע"פ שידו של עם הארץ מגעת לשם קשיא לרב? אמר לך רב שאני התם, שנתפס עליו כנגב (דמה לו בפנימית, אבל חלוקה דכחצר אחד דמי כי עייל ידיה לא מתפס כנגב).

ת"ש, רשב"ג אומר גגו של חבר למעלה מגגו של עם הארץ, אותו חבר שומע שם פירות ומניח שם כלים, ובלבד שלא תהא ידו של עם הארץ מגעת לשם, קשיא לרבי יוחנן? אמר לך רבי יוחנן שאני התם, דאית ליה לאישתמוטי, מימר אמר אימצורי (דגג) קא ממצרא [אני מכויין למדת בנין שאני רוצה למדוד, לכך הושמתי את ידי, לשון אחר מתשובת הגאונים מתמוגג אני (מוסר ופוטט אנניו) וגרסינן אימצודי קא ממצדנא].

ת"ש גגו של חבר בצד גגו (שאינו גבוה ממנו וליכא למימר מתמוגג אני כשמושיט ידו שם) של עם הארץ, אותו חבר שומע שם פירות ומניח שם כלים, ואע"פ שידו של עם הארץ מגעת לשם קשיא לרב?

אמר לך רב לאו איכא ר"ש בן גמליאל דקאי כוותי? אלא דאמרי כר"ש בן גמליאל (דאמר לעיל ובלבד שלא תהא ידו של עם הארץ מגעת שם, ולרב לא שאני ליה בין שגג חבר למעלה בין שהוא שוה לו). **פסק הש"ע** המוסר מפתח חנותו לעובד כוכבים, היין שבו מותר, אפילו לא נשאר שום יהודי בעיר, אפילו הודיעו שהוא מפליג, שלא מסר לו אלא שמירת המפתח והוא ירא ליכנס בו. ויש מי שאומר שלא התירו אלא כשאינו יודע שהוא מפליג, ואז מותר אפילו מצאו שנכנס, אבל אם הודיעו שהוא מפליג, אפילו אם נתפס עליו כנגב, אסור. (הגה ויש להקל כסברא

ושחמנו להם עגל והאכלנום והשקום וא"כ הוי ספק מנע משום דליכא אלא חדא ספיקא ובהדא ספיקא לא אמר ר"א ומשני כיון דפתחו טובא יותר מכדי שתיה אימור אדעתא דממונא פתחו וא"כ הוי ספק ספיקא ספק עובדי כוכבים או ישראל ואת"ל שהם עובדי כוכבים שמה פתחו לשם ממונא ולא אדעתא דשתיה כיון דאיכא טובא).

ההיא מסוביתא (מוכרת יין בחנות כמו זולל וסוכא 'סכאך מהול במים') דמסרה לה (לעולת טוכניס) איקלידא [מפתח שמירת מפתחות ולא סמכא דעתה ליכנס (ר"ל שלא נמנה לה קצת להיכנס, רק לשמור על המפתחות) ונתפסה כנגב] לעובדת כוכבים, א"ר יצחק א"ר אלעזר, עובדא הוה בי מדרשא, ואמרו לא מסרה לה אלא שמירת מפתח בלבד.

אמר אביי, אף אנן נמי תנינא המוסר מפתחות לעם הארץ, טהרותיו טהורות, לפי שלא מסר לו אלא שמירת מפתח בלבד (כתבו חתום) ולא סמכא אדעתא ליכנס דנתפסת כנגב. מכאן שאם תפס המושל את היהודי והניח שמירת עובדי כוכבים בביתו ונמסר להם כל המפתחות אף של יין אם אין אוכלים ושותים ממה שבבית ישראל היין מותר ואם אוכלים בבית אסור, ואמנם אם מצאן ישראל כמו שהניחם מלאים כשרים דכוותיה אשכחן גבי בגדיו לענין מומאה שאם מצאן כמו שהניחם טהורים ואמרינן עלה וכן ביין נסך. ואולי כשמחפשין אותו בכל מקום ובקרקע ובכתלים את מטמוני ישראל גם היין אסור לפי שגם לתוך חביות הכניסו קנה ארוך לחפש בו אכן אם היה לישראל סימן וחבור במגופה מותר דאם הסירוה לחפש בה לא היו מחזירין אותה דהא לא מירתתי מישראל (כלל) השתא טהרותיו טהורות, יין נסך מיבעיא [בניהותא (כלומר שגולאי היין מוסר) ומסייע לרב דימי].

למימרא, דטהרות אלימי מיין נסך (מדנקט לה בלשון ק"ו)? אין, דאיתמר חצר שחלקה במסיפם (מחיצה נמוכה עם הארץ מצד זה וחבר שטהר טהרות מצד זה) אמר רב טהרותיו טמאות, ובעובד כוכבים אינו עושה יין נסך (דנתפס עליו כנגב אלמא טהרות אלימי) ורבי יוחנן אמר אף טהרותיו טהורות.

מיתיבי (שתי הצירות זו לפני זו) הפנימית של חבר, והחיצונה (הפתוחה לרה"ר) של עם

ע - עא.

המלחמה) כל כהנות (הנמצאות) שבתוכה פסולות (לבעליהן דאשת כהן אסורה אף באונם אבל אשת ישראל לא. הא הכא דשעת מלחמה היא וקתני אסורות דיש פנאי לבעול)? אמר רב מרי לנסך אין פנאי (דיצר הניסוך לא תקיף להו וטרודין במלחמה) לבעול יש פנאי (דתקיף להו יצרייהו). **פסק הש"ע** חיל שנכנס לעיר ונכנס לבית ישראל, בשעת שלום, חביות פתוחות, אפילו הן פקוקות, אסורות, וסתומות במגופה של טיט, מותרות. ובשעת מלחמה, אלו ואלו מותרות. ודוקא בפתוחות מתחלתן, אבל סתומות שנפתחו, חיישינן להו יו"ד (קכט,ב).

משנה האומנין של ישראל ששלח להם עובד כוכבים חבית של יין נסך בשכרן מותר לומר תן לנו את דמיה [דהא לא קנו לה, והוא אינו חייב להן אלא מעות, ותניא לעיל (סד). ישראל שנושה בעובד כוכבים מנה, מכר עבודת כוכבים והביא לו, יין נסך והביא לו, מותר] משנכנסה לרשותן אסור.

(גמרא) אמר רב יהודה אמר רב מותר לאדם לומר לעובד כוכבים צא והפס עלי מנת המלך (ארנונא שהיו נותנין מתבואותיהן ומבחהמותיהן עישור, וישראל זה שחייב לתת למלך יין מותר לומר לעובד כוכבים הפס עלי, אע"ג דקא יחיב האי עובד כוכבים יין נסך והאי ישראל הוא פרעיה דמיה, כיון דהוה מצי לסלוקי לשליחא דמלכא בזווי, כי יחיב ליה עובד כוכבים יין נסך לאו שלוהיה דישאל הוא).

מיתבי אל יאמר אדם לעובד כוכבים עול תחתי לעוצר (היכנס במקומי להפס את השומר כמו זה יעצור בעמיו ל"א לשון אוצר שממונה על אוצרות יין ושמן של מלך לגבות ולאצור)?

אמר ליה רב עול תחתי לעוצר קאמרת (כיון דאמר ליה 'עול תחתי' הוי משמע הוי במקומי, וכל מאי דיהיב ליה עובד כוכבים הוי כאילו

הראשונה. ואם עבר העובד כוכבים ונכנס שם, אם נתפס כגנב, שרי. ואם אינו נתפס כגנב, ויש לו התנצלות על מה שנכנס, אסור... יו"ד (קכט,ה). ב. הצר שהלוקה בראשי יתדות בין ישראל לעובד כוכבים, אע"פ שחביות פתוחות עומדות סמוך לחלקו של עובד כוכבים תוך פישוט ידיו, מותרות. וכן אם היה גגו של ישראל למעלה מגגו של עובד כוכבים, וחלוקים ביתידות, מניח שם יינו אף על פי שידו מגעת שם יו"ד (קכט,ז). **פסק הרמב"ם א.** שתי הצרות זו לפנים מזו הפנימית של חבר והחיצונה של ע"ה, חבר מניח שם כלים ושוטה שם פירות אע"פ שיד ע"ה מגעת לשם, מפני שנתפש עליו כגנב מטמאי משכב ומושב (יב,ב). ב. הצר החלוקה במסיפס וחבר בצד זה וע"ה בצד זה מהרותיו מהורות אע"פ שיד ע"ה מגעת, מפני שהם ברשות החבר מטמאי משכב ומושב (יב,בא). ג. חבר שהיה גגו למעלה מגגו של ע"ה ה"ז שוטה שם כלים ומניח מהרות והן בחזקתן, אע"פ שע"ה יכול לפשוט ידו וליגע, וכן בעכו"ם אינו חושש לא משום טומאה ולא משום יין נסך, היו הגגות זה בצד זה או שהיה גגו של ע"ה למעלה ושטה החבר כלים או הניח מהרות בגגו, הרי כל מקום שיכול ע"ה לפשוט את ידו וליגע בחזקת טומאה מטמאי משכב ומושב (יב,ט).

משנה בולשת (חיל על שם שמחפשין והותרין קרי להו בולשת כדמתרגמינן ויחפש ובלש) שנכנסה לעיר, בשעת שלום חביות פתוחות אסורות (כתבו התוס' משמע אפילו טובא ולא אמרינן אדעתא דממונא פתחו כדאמרינן לעיל גבי פולמוסא, והיינו משום דפולמוסא באים לגבות מס המלך וארנונא ולכך איכא למימר דאדעתא דממונא פתחו, אבל בולשת אינם באים כי אם דוקא לאכול ולשתות) סתומות מותרות, בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות, לפי שאין פנאי לנסך.

(גמרא) [דף עא ע"א] ורמינהי עיר שכבשוה כרקום (מתרגמינן מצור כרקומין כתבו התוס', וא"ת דלמא ההיא מיירי לאחר גמר המלחמה דאו יש להם פנאי וי"ל דמשמע בכל ענין אפי' קודם גמר

ע.א.

ורק אח"כ משך הגוי את היין) דמיו מותרין (מפרש בגמרא מעמא איכא דמוקי לה משום משיכה בעובד כוכבים קנה, הלכך כשמודד היינו משיכה משיכה הכלי וקנייה עובד כוכבים מיד דהוה ליה לישראל זוזי גבי דעובד כוכבים בהלואה ויין נסך לא הוי עד דנגע ביה זיין עלמו) מדד עד שלא פסק דמיו אסורין (דעובד כוכבים לא קנייה במשיכה, דכיון דלא פסק דמיו לא סמכה דעתיה, הלכך כי נגע ביה הוי יין נסך דישאל, ואיכא דמוקי לה כשהקדים לו עובד כוכבים מעות לישראל, ובגמרא מפרש לה).

(גמרא) אמר אמימר משיכה בעובד כוכבים קונה (אע"ג דלא יהיב עובד כוכבים דמי לישראל משיך מנייה קנייה וכן ישראל מעובד כוכבים) תדע, דהני פרסאי משדרי פרדשני (דורון) להדדי ולא הדרי בהו [השולחין אלמא במשיכה קניניהו המקבלין. ל"א מתשובת הגאונים פרדשני מי שיש לו כור היטין למכור פוסק דמים ללוקח והולך לביתו ומשגר לו קב היטין לראות כמה הן יפות ואם מעכב הלוקח אותו קב אצלו מתקיים המקח ואם אינו הפיץ בהן מהזוירו **כתבו התוס'** אומר ר"י דאין זה עיקר הטעם (מנהג הפרסיים אינו עיקר הטעם שעכ"ס קונה במשיכה) אלא משום דאמימר סביר כר' יוחנן דאמר מעות קנות ודריש לעמיתך בכסף לעובד כוכבים במשיכה כדאמר בבכורות (יג): ומה שמביא ראייה מפרדשני דפרסאי אין זה כי אם אמתלא בעלמא שמנהג אבותיהם מן הפרסיים שאינם הוזרים אחר המשיכה ש"מ שכך הדין. **עוד כתבו התוס'** פרדשני דורונות ולא הדרי בהו' אלמא קנהו במשיכה ל"א מתשובת הגאונים מי שיש לו כור הטיס... **פירש רש"י** זה עיקר דלישנא קמא קני במתנה הוא, והוא בא לומר דמשיכה קונה במקח וממכר. **ואורי'** דאפי' למ"ד אינה קונה כרב אשי בסמוך הני מילי כגון דאיכא כספא אבל במציאה ומתנה דליכא כספא כ"ע מודו דקני במשיכה או בהגבהה).

רב אשי אמר גי' הבי' עפ"י רש"י וחס' משיכה בעובד כוכבים אינה קונה (אלא במתן מעות קנו **כתבו התוס'** לא לדיחויא בעלמא קאמר רב אשי הכי אלא לפי האמת כדמוכח בבכורות (יג): דקאמר רב אשי מדרישא משיכה אינה קונה סיפא נמי משיכה אינה קונה אלמא הכי ס"ל לרב אשי הלכך ל"ג במילתא דרב אשי לעולם אימא לך (כיון שלשון זו מוכה להוי רק ליתוי). **פרי"ת**

יהביה ישראל דהא במקומו הוא) הא (דרב יהודה) לא דמיא אלא להא (לסיפא) אבל אומר לו מלמני מן העוצר [דאפשר לסלוקיה בזוזי, הלכך למיתב ליה המרא לאו שלוחיה הוא **כתבו התוס'**, פירוש רש"י משום רבינו יהואל (לפנינו לא מובא שח"א מסמו) דכי אמר לו הכי מותר משום דמצי לסלוקי בזוזי מן העוצר וא"כ כי נמי יהיב העובד כוכבים יין לעוצר לאו שלוחיה דישאל קא עביד ומשו"ה שרי כי האי גוונא, אבל כי אמר לו עול תחתי, משמע הלשון היה תחתי במקומו, וכל מה דיהיב כאילו יהיב ישראל דמי דהא במקומו הוא. **ולא נראה** דא"כ פשיטא דמלמני מן העוצר דשרי כיון דמיירי דיכול לסלקו. **לכ"נ נ"ל** שהישראל הייב למלך יין, מ"מ שרי כי א"ל מלמני מן העוצר משום דמשמע ה"ק ליה סלק אותו כמה שתוכל אבל אינו מצווה לו לפרוע יין נסך ולכך שרי אפי' לא מצי לסלוקי בזוזי אלא ביין נסך ואפילו הקדים לו דינר ואמר לעיל (ג:) דאסיר גבי פועלים, הכא שרי, דהתם היינו מעמא משום דהוא מקדים לו הדינר בשביל שיתן מיין נסך לפועלים אבל הכא קא"ל שישלכנו במעות אם יכול הלכך לא חשיב כפורע יין מיין נסך, אבל כי אמר לו עול תחתי הוי כמו שא"ל פרע למלך תחתי כמו שאני חייב לו יין ונמצא פורע חובו מיין נסך, ואפילו לא הקדים דינר אסור].

פסק הש"ע א. פועלים ישראלים שעשו מלאכה אצל עובד כוכבים ושלה להם חבית של יין בשכרם, אם עד שלא קבלוה בשכרם, מותר, שיאמרו לו עד שאתה שולח לנו חבית זו, תהא שלך ותתן לנו דמים כנגדה. ואם משקבלוה בשכרם, אסור (**הגה** וע"ל סימן קכ"ג דאף משקבלוה שרי בזמן הזה) יו"ד (קלבג). **ב.** ישראל שיש לו יין וצריך ליתן ממנו חלק ידוע לשר, יכול לומר לעובד כוכבים פיים לשר בשבילי, אע"פ שהעובד כוכבים נותן יין נסך, והוא חוזר ונותן לו דמים. אבל אסור לומר לו היה במקומי ליתן לשר יו"ד (קלכה). **ג.** שר שהיה מחלק יינו לעם ולוקח מהם דמיו, לא יאמר ישראל לעובד כוכבים הא לך ד' זוז והכנס תחתי באוצר השר, כדי שיקח העובד כוכבים אותו יין שכתבו בשם הישראל וליתן העובד כוכבים הדמים לשר, אבל אומר לו הא לך ד' זוז ומלמני מן האוצר יו"ד (קלבו).

משנה המוכר יינו לעובד כוכבים פסק (עמו מעות) עד שלא מדד (פסק עמו את סכום התשלום

להפטר מן הבהמה) והאי דלא הדרי בהו, דרמות רוחא (גמות) הוא דנקיטא להו.

אמר רב אשי מנא אמינא לה, מדאמר להו רב להנהו סבויתא (מוכרי יין) כי כיליתו חמרא לעובדי כוכבים, שקלו זוזי מינייהו והדר כילין להו (כתבו התוס') ואי ס"ד משיכה בעובד כוכבים קונה מדמשכה עובד כוכבים קנייה... לא צריכא דכילי ורמי למנא דעובד כוכבים פירוש אבל לעולם משיכה בעובד כוכבים קונה כדפירשתי. והקשה ר"ת כיון דמשיכה בעובד כוכבים קונה א"כ מעות אינם קונות וא"כ מה היה מועיל המעות שהיו נותנים מתחלה מ"מ היו יין נסך ברשותו של ישראל מיד שנגע בו ועדיין אינו של עובד כוכבים עד שימשכנו כיון דמשיכה קונה ולא מעות ומיד שנגע בו העובד כוכבים נעשה יין נסך ברשות ישראל והמעות שביד ישראל נעשו למפרע דמי יין נסך, ואין לומר שהעובדי כוכבים היו נותנין להם המעות כמתנה דאטו בשופמני עסקינן. ואזריי שבשעת נתינת הדמים היו אומרים להם העובדי כוכבים אנו מקנים לכם המעות מעכשיו והיין יהיה שלנו מעכשיו והעובדי כוכבים היו מאמינים אותם כטוב ולא היו יראים פן יגזלו ואע"פ שלא בא לידם עדיין. אי נמי י"ל דסבר האי דדחי דקניא משיכה או מעות בעובד כוכבים ודריש הכי לעמיתך כמשיכה הא לעובד כוכבים או בהא או ולית ליה הא דאמר בבכורות (יג.) מדישראל כהדא עובד כוכבים נמי כהדא. וא"ת ולמה לא למדם להדיח כלי העובדי כוכבים או למדוד בכלי ישראל. וי"ל דבכך יש למעות כמה פעמים אבל בלקיחת מעות קודם לא יבא למעות כיון שהיה מנהגם כן) ואי לא נקיטו בתדיהו זוזי, אזויפונהו והדר שקילו מינייהו, כי היכי דתיהוי הלואה גבייהו, דאי לא עבדיתו הכי, כי קא הוי יין נסך ברשותיכו קא הוי, וכי שקילתו דמי יין נסך קא שקילתו, ואי ס"ד משיכה בעובד כוכבים קונה, [דף עא ע"ב] מדמשכה עובד כוכבים (במדד) קנייה (ואע"ג דלא יהב זוזי והו להו זוזי הלואה גביה מקמי דניהו יין נסך, דהא...) יין נסך לא הוי עד דנגע ביה (ואפי' אי לא שקלי זוזי מינייהו שפיר דמי)?

אי דקא כילי ורמי למנא דישראל ה"נ, לא צריכא, דקא כילי ורמי למנא דעובד כוכבים (דיין שבכלי אוסרו והוי יין נסך מקמי משיכה). סוף סוף כי מטא לאוירא דמנא (דעובד כוכבים) קנייה (עובד כוכבים בהגבהה) יין נסך לא הוי עד דמטי לארעיתיה דמנא, ש"מ נצוק

דאע"ג דרב אשי בתרא הוה לית הלכתא כוותיה בהאי אלא קי"ל כאמימר דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה דס"ל כר' יוחנן כדפרישית, והלכה כרבי יוחנן לגבי רשב"ל ופלוגתא היא דר' יוחנן ורשב"ל (ב"מ מז: ר' יוחנן סבר מעות קונות דבר תורה וא"כ לדידיה דרשינן לעמיתך בכסף ולעובד כוכבים במשיכה ורשב"ל סבר משיכה מפורשת מן התורה בישראל וא"כ דרשינן לעמיתך במשיכה ולעובד כוכבים בכסף והכי מוכח בבכורות, והלכך משיכה בעובד כוכבים קונה כר' יוחנן ואע"ג דרבא קאמר התם קרא ומתניתין מסייע לרשב"ל לא משום דס"ל לרבא כרשב"ל אבל מ"מ לא קשיא לר' יוחנן דרבי יוחנן דחי להו שפיר כדפירשתי התם. ותדע, דהכי הוה כדפירשתי דלא משום דרבא סבר כרשב"ל קאמר הכי שהרי רבא גופיה פסיק (יבמות לו.) כרשב"ל לגבי ר' יוחנן בתלת והשיב להו התם, אבל בעלמא בכל המקומות הלכה כר' יוחנן, ואם היה סובר רבא כרשב"ל בההיא דמשיכה מפורשת מן התורה, א"כ ה"ל למיחשביה התם וליכא למימר דלא חש למיחשביה משום דמתניתין מסייע ליה לרשב"ל דהא בהני תלת דקחשיב התם איכא דתניא כוותיה דרשב"ל ואפ"ה קחשיב לה התם, אלא ודאי סבר כר' יוחנן בההיא דמעות קונות בישראל, א"כ לעובד כוכבים כדפירשתי. א"כ המקנה בהמה לעובד כוכבים כדי לפוטרה מן הבכורה צריך שימשכנה העובד כוכבים ובכך סגי בלא כסף. מיהו רש"י פי' דמשיכה אינה קונה בעובד כוכבים אלא כסף דאין הלכה כר' יוחנן אלא כרשב"ל משום דרבא ס"ל כוותיה מדקאמר קרא ומתניתין מסייע ליה לרשב"ל וכי תימא א"כ אמאי לא השיב לה בהחולין בהדי הנהו תלת, צ"ל משום דההיא דהוהב משיכה קונה קא"ל רשב"ל פי' שני בשמיה דר' אושעיא ובפי' החולין אינו זוכר אלא הנהו דקאמר רשב"ל משמיה דנפשיה דה"נ לא קא השיב מילתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף בחולין (כט:); משום דמשמיה דלוי סבא אמרה רבי שמעון בן לקיש והרוצה לחוש לדברי רש"י ור"ת המקנה בהמה לעובד כוכבים לפוטרה מן הבכורה צריך שיתן העובד כוכבים כסף וגם משיכת העובד כוכבים בסומא או לרשותו של עובד כוכבים שהוא שלו ואם אין לו רשות לעובד כוכבים מקנה לו הישראל הדר בביתו והעובד כוכבים ינעול ויפתח דבהכי קני ליה לרשות כדאמר בגיטין (עז:); ותיחוד ותפתח ואח"כ ימשוך העובד כוכבים הבהמה לאותו הדר ובבכורות (ג.) פליגי אמוראי מה צריך שיקנה העובד כוכבים מן הבהמה איכא מ"ד שצריך שיקנה דבר שעושה אותה טרפה ואיכא מ"ד אפי' אונו, ונראה להחמיר ולהקנות לעובד כוכבים דבר שעושה אותה טרפה כגון הריאה והראש מן הבהמה או מן העובר כשהיא מעוברת, אמנם א"צ שיתן העובד כוכבים מעות שוה הראש והריאה אלא סגי שיקנם בפרוטה ואע"פ ששוה יותר כפלים אפ"ה אין לחוש משום ביטול מקח שאנן שהדי שהישראל גמר ואקני לעובד כוכבים כדי

ע"א:

קסבר דמשיכה קונה בישראל א"כ אינה קונה בעובד כוכבים ומינה מסייע התם לרשב"ל וא"כ קשה דרב אדרב. מיהו יש ספרים דגרסי לעיל אמר רבא לסבויתא אבל לא נראה מדאמר הכא מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב הלכה... דע"כ היינו רב דאמר לקמן סוף פירקא הכי מדמייתי ר' יוחנן אבתריה וא"כ לעיל נמי בעובדא דסבויתא גרסינן רב ולא רבא וקשה דרב אדרב זי"ל דההוא דבלן מייירי דבלן עובד כוכבים ולכך קאמר רב דוקא בלן אבל ספר עובד כוכבים לא עד דמשיך דמשיכה בעובד כוכבים קונה כדאמר רב הכא, והכי נמי צריך לאוקמו לרבי יוחנן דהתם כדפירשתי שם, ותלמודא דמיייתי נמי סייעתא לרשב"ל התם (שם) היינו לפי הפשט דמשמע דמייירי בישראל) האמר רב הלכה כרשב"ג. חבית בחבית (אלא בחבית שנתערב בחביות אחרות דשקיל חד מינייהו ושדי לנהר ואינך שרו בהנאה) אבל לא יין ביין [דכי נתערב יין נסך ביין כשר כולו אסור]?

מיתבי (על אמית) הלוקח גרומאות (שברי כספים) מן העובדי כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים, אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר (דלא קנייה ולא מיחייב לבערה) אם משנתן מעות משך יוליד לים המלח (דכיון דלא מצי לאהדוריה ולמשקל דמי) אי ס"ד משיכה בעובד כוכבים קונה, אמאי יחזיר וכתבו התוס', וא"ת ואלא מאי מעות קונות א"כ אימא סיפא אם משנתן מעות משך יוליד הנאה לים המלח ולמה לי משך כיון דמעות קונות דכי האי גוונא פריך בבכורות (שם). ואי ס"ד מעות קונות למ"ל משך זי"ל דבין מקשה הכא ובין מקשה התם בעי למימר דבעינן בעובד כוכבים תרתי משיכה וכסף וה"ק הכא, ואי ס"ד משיכה להודא קונה בלא מעות אמאי יחזיר והתם נמי ה"ק אי ס"ד מעות להודייהו קונה למה לי משך וא"ת ומ"ט דמקשה דבעינן לומר תרתי זי"ל משום דדריש לעמיתך בחדא במשיכה או בכסף לכל חד כדאית ליה ולעובד כוכבים עד דאיכא תרתי משיכה וכסף?

אמר אב"י משום דמיחזי כי מקח מעות (הויא משיכה במעות דלאו אדעתא דעבודת כוכבים זבן).

אמר רבא רישא מקח מעות, סיפא לאו מקח מעות (בתמיה ואע"ג דיהיב דמי לישקלינהו)? אלא אמר רבא רישא וסיפא מקח מעות, ורישא דלא יהיב זוזי, לא מיתחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל (לכי הדר שקל זוזי מיחזי

חבור [ואנן איבעינן איבעיא לן בב"ב (פה):] כתבו התוס' וא"ת ולימא להו רב לסבויתא ליקמפי קטופי ובכי האי גוונא שרי גם אי נצוק חבור כדקאמר לקמן (עב): זי"ל לפי שהיו מוכרים יין הרבה היה להם טורה גדול לקמפ?

לא, אי דנקיט ליה עובד כוכבים לכלי בדידה ה"נ (היה קונה את היין צננין הגבהה, כנגע שהגיע לאויר הכלי) לא צריכא דמנח אארעא (ולכן הגוי אינו זוכה ציין עד שימשוך את הכלי, ואילו היין כבר נעשה יין נסך כנגע שהגיע לקרקעית הכלי).

ותיקני ליה כליו, שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח? לא, לעולם אימא לך קנה לוקח, והכא במאי עסקינן כגון דאיכא עכבת יין [אוגנים יש בכליו של עובד כוכבים שמתעכב היין על פיו כטיפה או כשני טיפין מקמי דנימטי חמרא דישאל באורא דמנא דעובד כוכבים ומיתסר בההיא טיפת יין שעל פיו] אפומיה דכוזנתא [פך קטנה מחבית כדאמר במו"ק (יב).] זופתין כוזנתא ואין זופתין חביתא במועד] דקמא קמא אינסך ליה (תקשו התוס', תימה ליבטיל ההוא פורתא בס' י"ל דמין במינו הוא וקסבר דלא בטיל).

וכמאן (הא דאמר רב למישקל דמי ברישא מקמי דניתסר בההיא עכבה) דלא כרשב"ג (דקתני מתניתין יין נסך שנפל לבור כולו אסור רשב"ג. אומר ימכר כולו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו אלמא משום תערובת יין נסך לא מיתסר בהנאה חמרא דישאל ואנן קים לן כל מקום ששנה רבן שמעון כמשנתנו הלכה כמותו) דאי רשב"ג, האמר ימכר כולו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו?

מידי הוא טעמא אלא לרב [הך קושיא למאן רמיית ליה אלא לרב דאמר לסבויתא למישקל דמי ברישא, לדידיה לא תירמיה דאיהו אמר בהדיא דאין הלכה כרבן שמעון כתבו התוס' וא"ת קשיא דרב אדרב, דהכא מוקי אליבא דרב דמשיכה קונה בעובד כוכבים, ובב"מ (מה). משמע דס"ל כרשב"ל דמשיכה קונה בישראל ולא בעובד כוכבים גבי ההיא דמיייתי התם נתנה לבלן ואמר רב עלה דוקא בלן דלא מיחסרא משיכה אבל ספר לא מעל עד דמשיך אלמא

עא: - עב.

וקשה דהא ישראל נמי לא קנה הגזילה להיות שלו ואפ"ה קנייה להתחייב באונסין החיוב דשייך ביה, והכא נמי יש לנו לומר בכך נח שקנאו להתחייב בה מיתה דהיינו החיוב דשייך בה וי"ל דודאי אי גזל שוה פרוטה דהוי ממונא לגבי ישראל וחסרו אית לן למומר כדפירשתי, אבל פחות משוה פרוטה שלא חסר הישראל דלאו ממונא הוא וגם ממון העובד כוכבים לא נתרבה שהרי לא קנאה משום הכי פריך אמאי נהרג ומשני צערא דישראל).

(ומשני האי דנהרג) משום דצעריה לישראל [דף עב ע"א] ומאי לא ניתן להישבון (הא לא שייך ביה הישבון דכיון דעובד כוכבים לא קנייה, דישראל היא התוס' הביאו את פירוש רש"י והקשו תימה הרי ישראל נמי לא קנה הגזילה ואפ"ה איתיה בתורת הישבון דכתיב והשיב הגזילה ונראה דהכי פירושו מאחר שאין חיוב בה רק משום צערא דישראל אמאי הוצרך לומר ולא ניתן להישבון פשיטא וליכא מ"ד שתהא השבה שייכא ביה. וא"ת למאי דפרשינן לעיל דקאמר דמשיכה קונה בעובד כוכבים לכולי עלמא היכא דליכא זוזי כגון במציאה ובמתנה מאי פריך ומאי מייתי ראייה מגזל למקח וממכר (סקהי בגזל אין מעות, וא"כ לכ"ע קונה אותה עכו"ס במשיכה) וי"ל דס"ל דאי אינה קונה בעובד כוכבים במקח אף בגזל נמי לא תקנה דלא דמיא למציאה ומתנה דבהיתירא אתי לידיה אבל גזל דבאיסורא אתי לידיה אי לא מהני משיכה במקח לא מהני אף בגזל? דאינו בתורת הישבון (כלומר ה"נ קאמר אינה בתורת שום גזילה דעובד כוכבים דכל היכא דאיתא דמרה היא וה"ה לשוה פרוטה והאי דנקט פחות לאשמועינן דנהרג עליה).

אי הכי, אימא סיפא בא חבירו ונטלה ממנו נהרג עליה. בשלמא רישא משום דצעריה לישראל, אלא סיפא מאי עביד, אלא ש"מ משיכה בעובד כוכבים קונה (הלכך קניה קמא והדר קניה האי ונהרג על שגזל ולא ניתן להישבון דרישא דוקא פחות משוה פרוטה דישראל מחיל ולא מיהייב עובד כוכבים לאהדורה) ש"מ.

פסק הש"ע ישראל שמכר יינו לעובד כוכבים, פסק עד שלא משך, דמיו מותרים שמשפסק סמכה דעתו, ומשמשך קנה (ש"ז דעובד כוכבים קונה משיכה או כסף) ויין נסך אינו נעשה עד שיגע בו, נמצא בשעת מכירה היה מותר.

כמוזן דמוזבן לעבודת כוכבים דמי) סיפא דיהיב זוזי, מיתחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל.

א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי, ת"ש המוכר יינו לעובד כוכבים, פסק עד שלא מדד דמיו מותרים (דכי מדד קניה עובד כוכבים במשיכה וקמו זוזי בהלואה גביה, יין נסך לא הוי עד דנגע ביה) ואי אמרת משיכה בעובד כוכבים אינה קונה, אמאי דמיו מותרין? הכא במאי עסקינן דאקדים ליה דינר (שנתן לו מעותיו קודם לכן).

אי הכי אימא סיפא מדד עד שלא פסק דמיו אסורין, ואי דקדים ליה דינר (ונתן לו מעות יותר מכדי דמי היין עד שיפסקו הדמים יחזיר לו ישראל את המותר) אמאי דמיו אסורין? א"ל ולדידך דאמרת (טעמא דרישא משום..) משיכה בעובד כוכבים קונה, אמאי רישא דמיו מותרין, וסיפא דמיו אסורין? אלא מאי אית לך למומר, פסק סמכא דעתיה (למקני במשיכה), לא פסק (קודם משיכה) לא סמכא דעתיה (למקנייה במשיכה שמא ירבה לו בדמיו) לדידי נמי, אע"ג דקדים ליה דינר, פסק סמכא דעתיה, לא פסק לא סמכא דעתיה.

א"ל רבינא לרב אשי ת"ש, דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן בן נח [שגזל את ישראל פחות משוה פרוטה] נהרג על פחות משוה פרוטה [אע"ג דגבי ישראל לאו ממונא הוא דמחלי עליה, גבי עובד כוכבים ממונא הוא, ובן נח נצטווה על הגזל בסנהדרין (נז). ואזהרה שלהן זו היא מיתתן ואין צריכין התראה כתבו התוס' ובן נח מצווה על הגזל ואזהרתן זו מיתתן ולא ניתן להשבון ודוקא ישראל דבר מחילה הוא אבל עובד כוכבים לאו בר מחילה הוא. ורש"י פירש (נעניכונין ונכונמות) דלא ניתן להשבון משום דקם ליה בדרבה מיניה. ולא נראה דא"כ לא יתחייב עובד כוכבים לשלם גזלו בשום ענין] ולא ניתן להישבון (ולא מחייב לאהדורה להאי ישראל דהא מחיל עליה) ואי אמרת משיכה בעובד כוכבים אינה קונה, אמאי נהרג (הא לא קניא להך גזילה וכל היכא דאיתא של ישראל היא כתבו התוס' פירש רש"י הא לא קניה וכל היכא דאיתיה ברשותיה דישראל הוא.

עב.

מנ"ס ב. ויש אומרים שאינו קונה אלא בכסף ולא במשיכה ל"ג. ויש אומרים שאינו קונה אלא במשיכה ולא בכסף ר"ת.

ההוא גברא דא"ל לחבריה אי מזביננא לה להא ארעא, לך מזביננא לה (וקנו מיניה בקנין) אול זבנה לאיניש אחרינא, אמר רב יוסף קנה קמא. א"ל אביי והא לא פסק (ראשון דמים ולא סמכא דעתיה אקנין, דסבר אם ירצה לחזור ירבה עליו בדמים). ומנא תימרא דכל היכא דלא פסק לא קנה, דתנן המוכר יינו לעובד כוכבים, פסק עד שלא מדד דמיו מותרין, מדד עד שלא פסק דמיו אסורין (אלמא לא קניה משיכה משום דלא פסק קודם לכן הלכך קנין נמי לא מהני).

מאי הוי עלה? מאי הוי עלה, כדקאמרינן? דלמא (מהכא לא פשטינן לקנין דעלמא, והכא משום) חומרא דין נסך שאני (דאחמירו רבנן למימר דלא קניא משיכה בלא פיסוק אבל בעלמא קני).

ת"ש, דאמר רב אידי בר אבין עובדא הוה בי רב חסדא ורב חסדא בי רב הונא, ופשטיה מהא דתנן משך חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו (הרי שהיה מביא חמריו מעונין פירות ופועליו נושאים בכתף ומשכה חבירו ממנו והכניסן לתוך ביתו, לאו משיכה, שאין משיכה קונה בבני אדם, ופירות כל זמן שהן עליהו לא קנה) בין פסק (דמים אחרי כן) עד שלא מדד ובין מדד עד שלא פסק לא קנה (כלומר כל זמן שלא פסק יכול מוכר לחזור בו, דביתו לא עדיפא ממשיכה, ומשיכה גופא לא קניא אלא אם כן פסק, אבל מדד ופסק או פסק ומדד קניא ליה ביתו ולא בעי משיכה) ושניהן יכולין לחזור בהן. פרקן והכניסן לתוך ביתו, פסק עד שלא מדד, אין שניהן יכולין לחזור בהן (דאע"ג דלא מדד כיון דפסק קניא ליה רשותו במשיכה) מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן (כל זמן שלא פסק דמדידה לא מהניא מידי ורשותו לא קניא עד דיפסוק, אלמא משיכה בלא פיסוק לא קניא).

אבל אם משך העובד כוכבים היין עד שלא פסק, דמיו אסורים, שהרי לא סמכה דעתו אע"פ שמשך (הנה ומאחר שבא לרשות העובד כוכבים, אין הישראל נזהר בו ויש לחוש שנגע) ונמצא שכשנגע עדיין לא סמכה דעתו ליקח, ונאסר היין בנגיעתו, והרי זה כמוכר סתם יינם. במה דברים אמורים, כשמדד הישראל לכליו (או לכליו של עובד כוכבים שאין בו עכבת יין) אבל אם מדד לכלי העובד כוכבים שיש בו עכבת יין (פירוש מקום שהיין מתעכב בו) או לכלי ישראל שביד העובד כוכבים והיה העובד כוכבים מנדנד הכלי, אם היה מונח בקרקע או שהיה אוהזו בידו באויר, דאז ע"כ הוא מנדנד, צריך ליקח הדמים ואח"כ ימדוד. (הנה מיהו אם מדד לכלי של עובד כוכבים שיש בו עכבת יין, שאינו נאסר רק מכה תערובות מעט יין שהיה בכלי, בדיעבד כולו מותר בהנאה חוץ מדמי מעט היין שהיה בכלי, ואפילו לכתחלה אינו אוסר רק כשהיה מעט מהיין בפי הכלי של עובד כוכבים, דנאסר היין מיד, אבל אם היה עכבת יין בשולי הכלי והכלי של עובד כוכבים היה עומד בחצירו של עובד כוכבים, או שתפסו בידו, או שעומד ברשות המוכר ואמר לו המוכר יקנה לך כלך, מותר, דמיד שבא לאויר הכלי קנאו, ולא נאסר היין עד שנגע בעכבת יין שבשולי הכלי העובד כוכבים. וכן אם מדדו העובד כוכבים והגביהו תחלה לקנותו, הכל מותר, דהרי קנאו תחלה קודם שמדד. אבל אם לא הגביהו ומדד, דינו כשאר יין הבא מכה עובד כוכבים, כמו שנתבאר לעיל סימן קכ"ה. וכל זה לא מיירי אלא בימיהם, שהיו העובדי כוכבים מנסכים ואוסרים בהנאה במגען, אבל בזמן הזה שאין העובדי כוכבים מנסכים ואין אוסרין במגען רק בשתיה, בכל ענין מותר בהנאה. וכן המנהג פשוט למוכר יין לעובד כוכבים, ואין מקפידים בכל אלו הדינים) י"ד (קל"ב).

סיכום הפתחי חושן ח"ה פי"ב
עכו"ם הקונה מטלטלין מישראל, א. יש אומרים שקונה בכסף לבד או במשיכה לבד

עב.

שנים מהשלשה. אמר ליה כמו שיאמרו שלשה, עד שיאמרו השלשה הוי"מ (רוב). ב. וכן אם אמר כמו שישומו אותה בית דין ארבעה, עד שישומו הארבעה כולם ויסכימו, וימכור לאחר כמו שישכימו, ואחר כך קנה הראשון הוי"מ (רוב). ג. שמו אותה שלשה או ארבעה, ואמר המוכר עד שיכואו ג' אחרים או ארבעה וישומו, אין שומעין לו, שהרי קנו מידו תחלה שמכר מעכשיו... הוי"מ (רוב).

משנה נמל את המשפך (מלמעלה פיו רחב ומלמטה נקב קצר ומושיבין אותו על פי צלוחית של לוקחין שפיהן צר, ושופכין היין מן המידה לתוכו והוא יורד לתוך הצלוחית) ומדד לתוך צלוחיתו של עובד כוכבים, וחזר ומדד לתוך צלוחיתו של ישראל, אם יש בו (בשולי המשפך) עכבת יין (מקום שמתעכבת שם טיפת יין) אסור [לפי שנשאר שם מן היין שמדד לתוך צלוחיתו של עובד כוכבים ובגמרא מפרש שהוא עכבת יין דמשפך במאי מיתסרא כתבו התוס', וא"ת למה לי עכבת יין, תיפוק ליה משום משפך גופיה דאמר לקמן (ע"ד): דבעי ניגוב ותיריך ר"ת דלקמן מיירי במשפך של חרס דבלע טפי, והכא בשל עין דלא בלע כולי האי. ושוב חזר בו ר"ת ופי' דהכא והתם בשל עין, אלא דלקמן מיירי בשל עין שמיוחד לתשמישו של עובד כוכבים ובלע טפי ולכך בעי ניגוב, אבל הכא מיירי שהמשפך של ישראל ולכך לא בעי ניגוב דלפי שעה לא גזרו ביה רבנן ומשו"ה נקט דוקא שיש בו עכבת יין אע"ג דלקמן (שם) קאמר גבי קנקנים דלפי שעה גזרו בהו רבנן התם כדמפרש טעמא משום דמכניסין לקיום, אבל גת ומהין ומשפך שאין מכניסין לקיום לא בלעי כולי האי].

(המשך המשנה) המערה מכלי אל כלי, את שעירה ממנו מותר ואת שעירה לתוכו אסור (ובגמרא מפרש בעובד כוכבים המערה ואיצטריך לאשמועינן את שעירה לתוכו אסור משום כהו והעליון מותר דלא גזרו רבנן בכחו למיסר ההוא דגואי).

(גמרא) תנן התם הנצוק (קלוח צינור הבא מלמעלה למטה בזקיפה כמרזב של גגין) והקטפרם (מים הבאין מלמעלה למטה דרך מדרון של תל גבוה זקוף) ומשקה טופח (ואין

ההוא גברא דאמר ליה לחבריה אי מזביננא לה להא ארעא מזביננא לך במאה זוזי, אזל זבנה לאיניש אחרינא במאה ועשרין, אמר רב כהנא קנה קמא (דהא פסק וקנו מיניה).

מתקיף לה רב יעקב מנהר פקוד האי זוזי אנסוהו (זה שנתן לו מאה ועשרין אנסו למכרה, וכל כמה דלא יחבו ליה כולי האי לא הוה בדעתיה לזבנה, ואיהו אי מזביננא ליה בשוייה קאמר ליה, והא לא זבנה מדעתיה אלא בעל כורחיה) והלכתא כרב יעקב מנהר פקוד. **פסק השי"ע** האומר לחבירו 'כשאמכור שדה זו הרי היא מכורה לך מעכשיו במנה' וקנה מידו על כך, ולאחר זמן מכרה לאחר במאה, קנה הראשון... (וכן אם...) מכרה ביותר על מנה, קנה האחרון, שלא א"ל אלא כשאמכור, שיהיה מוכר מדעתו כבתחלה, וזה לא היה רוצה למכור, ולא מכר אלא מפני התוספות שהוסיף זה, ונמצא כמי שנאנס ומכר... הוי"מ (רוב).

א"ל כדשיימי בתלתא (מזביננא לה ניהלך כיון דנקט לישנא דשומא ונקט תלתא שהן ב"ד סתם לתורת דיינין נחת ...) אפילו תרי מגו תלתא (שמין אותו, ואם שלישי חלוק על השנים אזלינן בתר רובא). (אם אמר כדאמרי בתלתא (לשון זה לאו בתורת דיינין נחת ולאמירת שלשתן נתכוון) עד דאמרי בתלתא, (אם אמר) כדשיימי בארבעה (כיון דנחת לדעות להרבות דעות יותר מכדי ב"ד ודאי לאו לתורת דיינין נחית ולא אזלינן בתר רובא עד דאמרינן כולהו, דאי חולקין מאי אהנו ליה דעות) עד דאמרי בארבעה, וכ"ש היכא דאמר לו כדאמרי בארבעה.

א"ל כדשיימי בתלתא, ואתו תלתא ושומוה, וא"ל אידך ליתו תלתא אחריני דקים להו טפי, אמר רב פפא דינא הוא דמעכב. מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע ממאי דהני קים להו טפי, דלמא הני קים להו טפי? והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע. **פסק השי"ע** א. א"ל כשאמכרנה הרי היא קנויה לך מעכשיו כמו שישומו בית דין של שלשה, אפילו על פי

עב. - עב:

שנתמלאת צלוחיתו עד שפחם היין בשולי המשפך שנתחבר ממש יין שבמשפך ליינ נסך (כתבו התוס', וא"ת פשיטא דאסור כיון דפחסתו צלוחיתו וי"ל דאשמועינן חידוש דאע"פ שאין היין נשאר כלל במשפך אפ"ה אסור⁶).

אבל לא פחסתו צלוחיתו מאי, לא, תפשוט דנצוק אינו חיבור (ומקשינן כיון דהך דרבי חייא מתניתין היא וקתני שפחסתו צלוחיתו הא לאו הכי שרי תפשוט דנצוק אינו חיבור?) לא, פחסתו צלוחיתו תפשוט לך דאסור (והיא גופה איצטריכא לאשמועינן דלא תימא הא נמי דמיא לנצוק ולא תיתסר, אבל...) נצוק תיבעי (ומהכא לא דייקי בה התירא דהא גופא איצטריך).

ת"ש המערה מכלי לכלי (סלקא דעתיה בישראל עסקינן) את שמערה ממנו מותר הא דביני ביני אסור, ש"מ נצוק חיבור? אי נצוק חיבור, אפילו דגויה דמנא נמי ליתסר? הא לא קשיא, דקא מקטיף קטופי (דמפסוקי פסוקי קודם שירד הקילוה לתוך כלי העובד כוכבים יפסוק ראש הנצוק מכלי העליון דהשתא ליכא חיבור מידי, אבל דביני ביני דמיהבר ע"י נצוק אסור לקלטו מן האויר לשתותו, וה"נ מחבית לבור ומה שבבור יין נסך). מ"מ נצוק חיבור? ולמעמיק, אימא סיפא את שעירה לתוכו הוא דאסיר, הא דביני ביני שרי? אלא, מהא ליכא למשמע מינה.

ת"ש המערה מחבית לבור קילוח, היורד משפת הבית למטה אסור? תרנמה רב ששת בעובד כוכבים המערה, דאתי מכחו. אי עובד כוכבים המערה, אפי' גוא דחביתא נמי מתסר? כה דעובד כוכבים מדרבנן הוא דאסיר, ההוא דנפק לבראי גזרו ביה רבנן, ההוא דלגואי לא גזרו ביה רבנן (והלכה כרב ששת שאין אדם חלוק עליו ואם שפך עובד כוכבים מן הכלי מותר מה שנשאר בכלי כתבו התוס' מכאן שאם היה היין כשר בתוך כלי אחד ונטל העובד כוכבים את הכלי מבחוץ ושפך מן היין לחוץ ולא

בו טופח על מנת להטפיה, שאם טפח בהן בידו לא יעלה בה משקה שיוכל להטפיה דבר אחר) אינו חיבור [אם משקין תלושין הן ונגע טמא בתחתון, העליון טהור, וכן לענין משקה טופח אפילו במקום חלק (שאלנו מליון) משקה מכאן ומכאן ומשקה טופח באמצע ונגע טמא במשקה משקין שמכאן ומכאן טהורין ואע"פ שמחוברין לו] לא לטומאה ולא לטהרה (גממית שאין בה ארבעים סאה ונצוק או קטפרס או משקה טופח מחבר לגממית זו מקוה שלם אינה חיבור והטובל בגממית לא עלתה לו טבילה) האשבורן (ביקוע ארץ מליחה שנתבקעה ונקוו שם מים...) חיבור לטומאה (כגון אם היו שני משקים, ואשכזן מחבר ציניס, ונגע טמא בלאחד מהם, השני גם כן טמא) ולטהרה (כגון שתי מקואות, שכלחת מהן אין ארבעים סאה, והאשכזן ציניס, שחיון כשרות).

אמר רב הונא נצוק וקטפרס ומשקה טופח חיבור לענין יין נסך (שהמערה מכלי כשר ליינ נסך נאסר אף מה שבכלי העליון דרך נצוק). אמר ליה רב נחמן לרב הונא מנא לך הא, אילימא מדתנן הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, לטומאה ולטהרה הוא דלא הוי חיבור, הא לענין יין נסך הוי חיבור, אימא סיפא האשבורן חיבור לטומאה ולטהרה, לטומאה ולטהרה הוא דהוי חיבור, הא לענין יין נסך לא הוי חיבור? אלא מהא ליכא למשמע מינה.

תנן נטל את המשפך ומדד לתוך צלוחיתו של עובד כוכבים, וחזר ומדד לתוך צלוחיתו של ישראל, **[דף עב ע"ב]** אם יש בו עכבת יין אסור, הא עכבת יין במאי קא מתסרא, לאו בנצוק, ש"מ נצוק חיבור? תני ר' חייא (במתניתיה להך מתניתא ומוסיף בה) שפחסתו צלוחיתו (והכי קתני לה נטל המשפך ומדד לתוך צלוחית של עובד כוכבים והרי פחסתו צלוחיתו וחזר ומדד לתוך צלוחיתו של ישראל, אם יש בו עכבת יין אסור דכיון

טיפה.

⁶ ביארו המהר"ם והמהרש"א שא"א שלא תישאר בו

עב:

נפוצי (יעמדו מרחוק ויורקו היין לכליו של עובד כוכבים כי היכי דלא ליהוי נצוק).

אמר להו רבא להנהו שפוכאי (פועלין ישראל הרגילים לערות יין מכלי אל כלי) כי שפכיתו חמרא, לא ליקרב עובד כוכבים לסייע בהדייכו, דלמא משתליתו ושדיתו ליה עליה (שמא הניחו את כל הכלי שמערין ממנו ביד העובד כוכבים והוא יערה לבדו ומיתסר התחתון)

וקאתי מכחו ואסיר (כתבו התוס' והלכך יש להזהר בישראל שופך יין מהכית לכלי אחר שלא יסייע העובד כוכבים אא"כ ישראל אחר שמסייע הרבה עמו, וכשהיין מקלח מן הגיגית או מן החכית כעגלה לתוך הכובא והעובד כוכבים מגביה את העגלה כדי שיקלח היין יפה יפה זה היה מעשה ולא היה ר"י רוצה לומר לא איסור ולא היתר. ומ"מ נראה דכיון דבלאו הכי נמי היין מקלח ולא הועיל מעשה העובד כוכבים אלא שע"י כך הוא מקלח יותר יפה, א"כ מותר דהוי מסייע שאין בו ממש, אבל יש ליהדר כשנשאר היין בכובא והעובד כוכבים מטה בכובא בסיוע נער קטן ישראל דהוי מסייע שאין בו ממש כדאמרן). **פסק הרמב"ם א.** משפך

שמדד בו לעכו"ם אם יש בקצה המשפך עכבת יין לא ימדוד בו לישראל עד שידיחנו וינגב, ואם לא הדיח הרי זה אסור מאכלות אסורות (יב,ג). **ב.** הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, כיצד היה מערה משקין טהורין לתוך כלי טמא ואפילו על גבי השרץ הרי העמוד הניצוק טהור, ואם קלט מן המשקין הניגרין מן האויר הרי זה שקלט טהור, ואין צריך לומר שהמשקין שמערה מהן טהורין טומאת אוכלין (ו,א). **פסק הש"ע א.** המערה יין לתוך כלי

שיש בו יין עובד כוכבים האסור בהנאה, נאסר כל היין שבכלי העליון, שהרי העמוד הניצוק מחבר בין היין שבכלי העליון ובין היין שבכלי התחתון, ורואים כאלו יין של איסור מעורב בשל היתר. ואם עירה וקיטף, שקודם שנגע בשל האיסור הפסיק קלוח היורד מהיין של היתר, מותר יו"ד (קנ"א). **ב.** נטל עובד כוכבים כלי של יין והגביהו ויצא היין, אע"פ שלא שכשך, נאסר בשתייה, שהרי היין בא מכחו ומה שנשאר בכלי אסור גם כן, משום נצוק. (הגה וי"א דלא אסרינן נצוק בכח עובד כוכבים. ומ"מ יש להחמיר אם לא בהפסד

נגע ביין מה שנפל חוץ לכלי אסור אבל מה שבתוך הכלי מותר כדאמרינן הכא דלגואי לא גזור רבנן).

אמר להו רב הסדא להנהו סכיתא כי כיליתו חמרא לעובדי כוכבים קמפי קמופי [שיפסוק ראש העליון של נצוק קודם שיוגיע ראש התחתון לכלי העובד כוכבים ואי נגע מקמי דליפסוק ראש העליון תו לא מהני קיטוף דאיתסר לה בנצוק דס"ל נצוק חיבור וכן הלכה **כתבו התוס' פסק רש"י** כרב הונא דאמר נצוק חיבור מדסבר רב הסדא הכא כוותיה ומעשה רב. **אבל**

ר"ת פסק דנצוק אינו חיבור ואע"ג דרב הסדא ס"ל דנצוק חיבור, מ"מ הא רב ששת דבתרא הוא טפי אמר דנצוק אינו חיבור מדמוקו מתניתין בעובד כוכבים המערה לעיל, וכן מר זוטרא דבתראה הוא אמר לקמן קנישקנין שריא, וקנישקנין השיב נצוק אע"ג דאינו עולה אלא ע"י מציצה דדמי לגישתא וכת גישתא דחשיב ליה לקמן נצוק מדפריך תלמודא עליה ש"מ נצוק חיבור אלמא גבי גישתא אע"ג דאין היין עולה אלא ע"י מציצה ואין סופו להתערב מאליו כשאר נצוק אפילו הכי חשיב ליה נצוק ה"ה נמי קנישקנין, ועוד מדתני ר' חייא כשפחסתו צלוחיתו אלמא דסבר דנצוק אינו חיבור ואע"ג דקאמר נצוק תיבעי לך לא הוי אלא דוחק ותירוצא בעלמא, ועוד מביא ר"ת ראייה דנצוק אינו חיבור מדפריך תלמודא בכל דוכתין ש"מ נצוק חיבור משמע דקשה לתלמודא לאסור בנצוק, ועוד דרב הונא דדייק דנצוק חיבור מההיא דהנצוק והקמפרס ומשקה טופח... ודייק רב הונא מינה לטומאה ולטהרה הוא דלא הוי חיבור הא לענין יין נסך הוי חיבור ולענין משקה טופח ע"כ אין דיוק זה אמת דהא לעיל (ס:) משמע דלענין יין נסך בעינן טופח על מנת להטפיה גבי ההוא עובד כוכבים דאשתכח במעצרתא... אמר רב אשי אי איכא טופח להטפיה... וכי היכי דאין הדיוק אמת לענין משקה טופח כדפירשתי ה"ה לענין נצוק נמי אינו אמת, דהא בהדי הדדי תני להו, ועוד מדבעי לעיל (נז:) גבי מלתא דרב הונא דגרגותני ש"מ נצוק חיבור, מאי קבעי הא רב הונא דאמר בשמעתין נצוק חיבור, אלא ש"מ דרב הונא הדר ביה. **והשתא** במקום שיש הפסד גדול יש לסמוך על דברי ר"ת להתיר מנגע עובד כוכבים ע"י נצוק אבל בהפסד מועט יכול להחמיר כדברי רש"י. **אמנם** אם משך יין מן החכית לתוך כלי שיש בו יין נסך אם יש בחכית ששים מן היין שבכלי שיש בו נסך ודאי מותר אפילו למ"ד נצוק חיבור דהא לא גרע חיבורו ע"י נצוק מאליו מאילו היה כולו מעורב בחכית שהיה אז במיל בששים כסתם יינם כמו שפ"ת, ונצוק דמיתסר היכי דמי כגון שהיה היין מקלח מן החכית ובא העובד כוכבים ונגע בקילוח שהוא הנצוק כי היא מיתסר למ"ד נצוק חיבור, ומכל מקום היכא שיש הפסד מרובה סמכינן אפסק רבינו תם] **אי נמי נפצי**

עב: - עג.

אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן קנישקנין [כלי רחב ויש לו שני קנין או שלשה יוצאין מצידו ונמשכין ועולין כנגד גובהו וכשנותנין יין בפיו מתמלאין כל הקנים ויכולין כמה בני אדם לשתות בו ביחד] שרי (לשתות בה ישראל ועובד כוכבים ביחד שכל זמן שזה מוצץ אין יין שנוגע בפי עובד כוכבים חוזר למטה). וה"מ דקדים פסק ישראל, אבל קדם פסק עובד כוכבים לא.

רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא, שרא להו למשתא בקנישקנין. [דף עג ע"א] איכא דאמרי רבה בר רב הונא גופיה אישתי בקנישקנין (הקשו התוס', תימה היאך היה שותה בקנישקנין נהי דלא הוי חיבור מ"מ היה לו לחוש דלמא פסיק קדים ברישא עובד כוכבים. ופי' ר"ח דלא מיירי עם העובד כוכבים אלא שהיה שותה עם ישראל בקנישקנין, וא"ת א"כ מאי קמ"ל י"ל דקמ"ל דלא מיתסר בזמן הזה משום שמהה, לאפקוי מומאן דאסר במס' שבת לשתות בקנישקנין בזמן הזה). **פסק הש"ע** ...כלי שיש לו חוטמין, כמו שיש לכלי שנוטלים ממנו לידים, ויש בו יין, יכול ישראל למצוץ מחוטם זה ועובד כוכבים מחוטם זה, כאחד, ובלבד שיפסוק הישראל קודם שיפסוק העובד כוכבים... יו"ד (קבד,יא).

משנה יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא. יין ביין ומים (שנתנסכו לעבודת כוכבים נפלו...) במים (דהיתר) בכל שהוא (כתבו התוס', פר"ת דדוקא יין נסך ממש שנתנסך לעבודת כוכבים הוא דהוי במשהו אבל סתם יינם בששים, וכן מנע עובד כוכבים במים, מיירי במים שידוע שנתנסכו לעבודת כוכבים, דאי בסתם מים ליכא איסור, דכוותיה קתני יין שידוע שנתנסך לעבודת כוכבים, אבל סתם יינם הוי בששים אפילו מין במינו כמו כל איסורין שבתורה, וההיא דאגרדמים עובד כוכבים דקאמר עלה בתוספתא שמיפת יין אוסרת במשהו אע"ג דלא הוו ודאי נסך, איכא למימר דאתיא כר' יהודה דאמר מין במינו אפילו באלף לא בטיל אפילו בשאר איסורין. ועוד אומר ר"י דאפילו אם נפשך לומר דסתם יינם במשהו, אפ"ה הוי סתם יינם בזמן הזה בששים, ודוקא בימי התנאים והאמוראים שהיו בקיאים העובדי כוכבים כטיב עבודת כוכבים דאו שייכא ניסוך החמירו בסתם יינם לאוסרו כמו יין נסך ממש הלכך לענין ביטול כשאר איסורין דמי ובטל בששים כמו שאר איסורין) יין במים ומים ביין בנותן טעם. זה

(מרובה...) יו"ד (קכה,א). ד. אם כח ישראל וכח עובד כוכבים מעורבים יחד, כגון ששניהם עירו ביחד, מותר בדיעבד. ואפילו אם היה העובד כוכבים יכול לבדו לערות בלא סיוע ישראל. והוא שיהא הישראל המסייע גדול, אבל אם היה נער קטן, אסור משום דהוי מסייע שאין בו ממש יו"ד (קכה,ג).

ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא ובת גישתא [היינו דיופי דגרם בעירובין (קד).

הותכין שני קנים בשיפוע ומדביקין ראשיהן מלמעלה ושניהן פונים למטה ומניחין אחד מן הראשין בחבית מליאה עד שמגיע לשוליה וראש קנה השני נותן בפיו ומוצץ מעט עד שעולה היין ושמשו מפיו ומניח חבית ריקנית כנגד הקילוח ויין עולה מאליו כולו מחבית לחבית] אתא עובד כוכבים אנה ידה אגישתא (נגע בראש זה המקלח) אסריה רבא לכוליה חמרא (אפילו מה שבכלי הראשון).

א"ל רב פפא לרבא, וא"ל רב אדא בר מתנה לרבא, ואמרי לה רבינא לרבא במאי, בנצוק, שמעת מינה נצוק חיבור? שאני התם, דכולי חמרא אגישתא ובת גישתא גריר (שהרי מאליו עולה והוה ליה כנוגע בחבית ממש דהווי לה כחבית אריכתא). **פסק הש"ע** ...ואם הוא בענין שאילו לא הניח העובד כוכבים ידו על הנקב היה יוצא כל היין, כגון שעושין מינקת כפופה שמניח ראשה לתוך היין שבחבית והראש האחד חוץ לחבית ומוצץ היין ועל ידי כן יוצא כל היין שבחבית, אם הניח העובד כוכבים אצבעו על פי המינקת ומנע היין מלירד, נאסר כל היין שבחבית בהנאה, שהכל היה יוצא ונגרר לולי ידו, ונמצא הכל כבא מכחו. ואם לא נגע עובד כוכבים אלא בקילוח (באר הגולה טור בשם אביו הרא"ש בתשובה) היין שעומד במרזב אסור משום נצוק, וכל היין האחר שבתוך הקנקן הוי נצוק בר ניצוק ומותר אף בשתייה (באר הגולה כל בו בשם הראב"ד) יו"ד (קכד,בג).

ת"ש יין במים בנותן טעם, מאי לאו דקא נפיל
 חמרא דאיסורא למיא דהתירא (ביארו התוס')
 וקאמר דלא אמרינן קמא קמא בטיל, וקשיא לרבי יוחנן.
 וא"ת ומאי קושיא, האמרינן לעיל דלא אמרינן קמא קמא
 בטיל כי אם עד ס', וא"כ שפיר קאמר דאוסר בנותן טעם
 דהיינו כי ליכא ס' וי"ל דהכי פריך מאי לאו דקנפיל לגו
 היתירא ומדהא סיפא מיירי באיסורא לגו היתירא רישא
 נמי דקתני יין ביין במשהו מיירי בכה"ג דנפל איסורא
 לגו היתירא וקתני במשהו וקשיא לרב דימי א"ר יוחנן?
 לא, דקא נפיל חמרא דהתירא למיא דאיסורא
 (ואשמעינן דכל כמה דיהבי מיא טעמא
 בחמרא איתסר עד שיבטל טעם היין את טעם
 המים, וכגון דנפיל כוליה כהדא דלא אפשר
 למיא דאיסורא לבטיל).

ומדרישא במיא דאיסורא, סיפא נמי במיא
 דאיסורא, וקתני סיפא מים ביין בנותן טעם
 (אלמא איסורא בגו היתירא אע"ג דרובא
 דהיתירא לא אמרינן קמא קמא בטל)?

אמר לך רב דימי כולה מתניתין התירא לגו
 איסורא ורישא דקא נפיל חמרא דהתירא
 למיא דאיסורא, סיפא דקא נפיל מיא דהתירא
 לחמרא דאיסורא (ואין הלכה כרב דימי שהרי
 בא רב יצחק והחמיר בא רבין והחמיר ולקמן
 פסקינן יין נסך במינו במשהו).

כי אתא רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן המערה
 יין נסך מצרצור (פך) קמן (ובעירוהוין לגבי בגדים
 קג): גרסינן צלצול קמן והוא קשר של משין לבור,
 אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל. ודוקא
 צרצור קמן דלא נפיש עמודיה, אבל חבית
 דנפיש עמודיה לא (כתבו התוס'), פרי"י דהוא הדין
 רב דימי דאמר בחבית דוקא נקט חבית אבל גיגית
 דנפיש עמודיה טפי מחבית לא אמר קמא קמא בטיל).

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן יין נסך שנפל
 לבור (סה"כ צו יין נסך) ונפל שם קיתון של מים
 רואין את (יין) ההיתר כאילו אינו (כ"ל ללא נאמר
 שזין ההיתר מלכרף ליין האיסור וניחא לין נמים כלי לנטלס)
 והשאר מים רבין עליו (על יין האיסור) ומבטלין
 אותו (ולא אמרינן הרי נאסר כל היין ורבה
 היין על המים דהא הוי חמרא רובא, אלא
 באיסור שנפל גרידא משערינן ואיכא מיא

הכלל מין במינו במשהו, ושלא במינו בנותן
 טעם.

(גמרא) כי אתא רב דימי א"ר יוחנן המערה
 יין נסך מחבית לבור, אפילו כל היום כולו,
 ראשון ראשון (שנפל ביין כשר שבבור) בטל
 (ומותר בהנאה והאי דקתני לקמן (עד). יין נסך
 שנפל בבור כולו אסור מוקי לה כשנפל בחבית
 גדולה ונשברה ונפל כולו כאחד ביארו התוס'
 אפי' מתרבה היין נסך, לבסוף מ"מ אמרינן ראשון
 ראשון בטל. משמע הכא דרב דימי סבר קמא קמא בטיל.
 ותימה דבבכורות (כב.) אמרינן הלוקח ציר מע"ה משיקו
 במים וטהור, ממה נפשך אי רובא מיא נינהו הא עביד
 ליה השקה, ואי רובא ציר, ציר לא בר קבולי טומאה
 היא. פירוש ומיעוט מיא דאית ליה בטלי דציר הוא רוב.
 ומסיק עלה לא שנו אלא לטבול בהן פתו אבל לקדירה
 לא דמצא מין את מינו וניעור ולא אמר קמא קמא בטיל
 ורב דימי קאמר לה להא שמעתתא התם. ועוד קשיא
 דרבי יוחנן אדרבי יוחנן דבשמעתין א"ר יוחנן ראשון
 ראשון בטל, ובגדרים (ג): א"ר יוחנן גידוליין של תרומה
 שגדלו ורבו גידוליו על עקרו אסור אפי' לכהן לאוכלן
 משום טבל ולא אמרינן ראשון ראשון בטיל וי"ל
 דבשמעתין נמי דקאמר ראשון ראשון בטיל היינו עד
 שלא יפול שם כל כך מן היין נסך בין הכל שלא יהא
 בהיתר ס' אבל אם נפל כל כך מן הנסך לסירוגין בין
 הכל שאין בהיתר ס' כדי לבטלו אסור משום דמצא מין
 את מינו וניעור. ותדע שכן הוא דאי לא תימא הכי וכי
 אם היה אדם מערה חלב בקדירה של היתר מעט מעט
 בסירוגין עד שנתרבה החלב לבסוף כל כך שהיה בו
 בנותן טעם לקדירה וכי תעלה על דעתך שהוא מותר
 משום קמא קמא בטיל, אלא ודאי לא אמרינן קמא קמא
 בטיל כיון שיש כל כך מן האיסור לבסוף שהוא נותן
 טעם. וא"ת כיון דעד ס' קאמר כדפרישתי אם כן מה
 חידוש הוא זה לאשמעינן שיהא בטל עד ס'. וי"ל דאתא
 לאשמעינן דאע"ג דקתני מתניתין יין ביין במשהו דלא
 מיירי באיסורא לגו היתירא אלא מיירי בהיתירא לגו
 איסורא. וא"ת ולפירוש רש"י דפירשתי קמא קמא בטיל
 אפי' אין בו ס' הא אמרינן במתניתין (עד). יין נסך שנפל
 לבור וי"ל דנפל בפעם אחת בקילוח אחד דלא אמר קמא
 קמא בטיל אבל הכא שנפל טיפה אחר טיפה מותר
 משום דאמר קמא קמא בטיל).

תנן יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא, מאי לאו
 דקא נפיל איסורא לגו היתירא (ולא אמרינן
 קמא קמא בטיל ליה ברוב)? לא, דקא נפיל
 היתירא לגו איסורא (דקמא קמא דהיתירא
 בטיל ליה).

עליו וכ"ש אם נפלו מים בסוף כדאמרן לעיל) הגדילו בהיתר (שנפל יין היתר בסוף כבר בטל יין נסך במים שהמים רבו עליו בהיותו לבדו ומשכבטל לגמרי שוב אינו חוזר וניעור) מותר. **ורבי יוחנן אמר אפי' הגדילו באיסור (הואיל ומים נפלו תחלה לא אמרינן מוצא מין את מינו) מותר (התוס' הביאו את פירושו של רש"י בסוגיא וכתבו דדווקא הוא, הדיא מה שהעמיד רש"י מלתייה דר' יוחנן כשנפלו מים תחלה דא"כ ה"ל לפרש ועוד קשה הא דפירש הגדילו בהיתר כגון שנפל יין של היתר לבסוף דהא לישנא דקאמר יין נסך שנפל לבור משמע דאיכא יין של היתר בבור דהכי משמע לישנא כמו ההוא דלעיל דקאמר המערה יין נסך מחבית לבור... לכן נ"ל 'הגדילו המים באיסור' כלומר בשעה שנפלו מים לבור היה כבר מעורב היין נסך ביין של היתר אסור דלא אמר רואין ההיתר כאילו אינו... כיון שכבר נאסר, 'הגדילו בהיתר' כגון שנפל מים של היתר תחלה בבור ואח"כ יין של איסור הכל מותר כיון שבטל דהיינו שלא היה כבר נאסר ור' יוחנן אמר הגדילו נמי באיסור בין שנפלו מים תחלה בין לבסוף מותר דאית ליה רואין).**

א"ל רבי ירמיה לרבי זירא לימא, חזקיה ור' יוחנן בפלוגתא דר"א ורבנן קמיפלגי (ר' ירמיה לא הוה קים ליה בטעמייהו וסבר דטעמיה דחזקיה משום דאחר אחרון אני בא כר"א הלכך נפל יין נסך בסוף אסור נפל כשר בסוף מותר, ור' יוחנן כרבנן דאמר עד שיהא באיסור לבדו כדי לבטל את המים אבל היתר לא יצטרף עמו לבטל את המים ולאסור) דתנן שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ונצטרפו וחמצו ר"א אומר אחר אחרון אני בא, וחכ"א בין שנפל איסור בתחלה ובין בסוף, אינו אסור עד שיהא בו כדי להחמץ.

ותסברא, והאמר אביי לא שנו (לר"א דאם נפלה היתר בסוף מותר) אלא שקדם וסילק את האיסור (ולא נשלם השיעור אפילו ע"י צירוף) אבל לא קדם וסילק את האיסור, אסור (מצטרף היתר לאיסור להשלים את השיעור).

חזקיה דאמר כמאן (אי כר"א קאמר אפילו הגדילו בהיתר אסור דהכא ליכא למימר קדם וסילקו, ואי כרבנן אפילו הגדילו באיסור מותר

רובא אלמא פליג רבין אדרב דימי ואשמעינן דמיא הוא דמבטל חמרא, אבל חמרא לא מבטל חמרא כתבו התוס' ופירש רש"י (לעיל) דאין הלכה כרב דימי שהרי אחר רב דימי בא רב יצחק והחמיר ובא רבין והחמיר. **ולא נראה טעם זה** דאדרבה היה לנו לפסוק בשל סופרים כדברי המיקל והיינו כרב דימי דמיקל טפי מכולהו. **מ"מ נראה** דהלכה כרבין ולא כרב דימי ולא מטעמיה דרש"י אלא משום דרבין בר סמכא הוא טפי כדאיתא ביבמות (סד:).

כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן לא שנו אלא שנפל קיתון של מים תחלה (קודם יין נסך דכי נפל יין נסך אשכחיה מיא ובטלוח) אבל לא נפל שם קיתון של מים תחלה מוצא מין את מינו (לבסוף) וניעור (כלומר נתחזק וניתוסף איסורו ורבה יין על המים. ולשון 'ניעור', 'כאיש אשר יעור משנתו' כמו הניעור בלילה וכל היכא דתני מוצא מין את מינו וניעור היינו פירושה. ויש שמפרשין וניעור נוער מתורתו ראשונה ונדבק בחבירו ונתחזק וא"כ נוער מיבעי ליה).

איכא דמתני לה (להא דרב שמואל בר יהודה) אמתניתין, יין ביין כל שהוא, אמר רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן לא שנו אלא שלא נפל שם קיתון של מים, אבל נפל שם קיתון של מים, רואין את ההיתר כאילו אינו, והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו.

מאי איכא בין לדמתני לה אמתניתין בין לדמתני לה אדרבין? מאן דמתני לה אמתניתין לא בעי תחלה (ואפילו נפל קיתון לבסוף ס"ל דמבטלין מים את האיסור) ומאן דמתני לה אדרבין בעי תחלה (דאי לאו תחלה אתא לאשמועינן מאי קמשמע לן הא רבין נמי הכי קאמר).

איתמר יין נסך שנפל לבור (יין כסה) ונפל שם קיתון של מים **[דף עג ע"ב]** אמר חזקיה הגדילו (הסגנון) באיסור [המים] והיין (המתמס) באיסור (כיון הסגור) שנפל יין נסך בסוף והגדילו אסור (ולא אמרינן רואין את (יין) ההיתר כאילו אינו אלא יין נסך מתחבר למינו ואין המים רבין

זה הכלל מין במינו במשהו, שלא במינו בנותן טעם' רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל איסורין שבתורה, במינן במשהו, שלא במינן בנותן טעם.

זה הכלל [דמתניתין (מה צא ללמד) דמשום יין נסך לא איצטריך דהא תנא ליה (במשנה) יין במינו במשהו ויין במים בנותן טעם אלא...] לאתויי מאי? לאתויי כל איסורין שבתורה.

ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו כל איסורין שבתורה, בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם [כל נותן טעם במינו בששים משערינן כדאמרינן בחולין (צה.)] חוץ מטבל ויין נסך (לקמן מפרש טעמא כתבו התוס' וה"ה דמים במים במשהו) במינן במשהו, ושלא במינן בנותן טעם וזה הכלל לאתויי טבל.

תניא כוותיה דרב ושמואל, תניא כוותיה דרבי יוחנן ור"ל. תניא כוותיה דרב ושמואל כל איסורין שבתורה, במינן במשהו, שלא במינן בנותן טעם. תניא כוותיה דר' יוחנן ור"ל כל איסורין שבתורה, בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם, חוץ מטבל ויין נסך, במינן במשהו, שלא במינן בנותן טעם.

בשלמא יין נסך, משום חומרא דעבודת כוכבים, אלא טבל מ"מ? כהיתירו כך איסורו [כתבו התוס' מה היתירו במשהו כשמואל דאמר שמואל חטה אחת פושרת את הכרי, וכי היכי דכל שהוא חשוב להיתירו חשוב נמי לאסרו. תימיה דהכא משמע דטעמא דטבל במשהו דכהיתירו כך איסורו, ובירושלמי קאמר דטעמא משום דטבל יש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל כגון טבל ושביעית ומעשר והקדש כשהן במינן אבל שלא במינן בנותן טעם, והשתא תרי טעמי למה לי. וי"ל דצריכי תרוייהו דאי ליכא אלא חד טעמא דיש לו מתירין הוי אמינא דוקא היכא דהבעלים בעיר דאז יש לו מתירין שהבעלים יכולים להפריש, אבל אי ליכא בעיר אע"ג דיכול לילך במקום שהבעלים שם מ"מ כיון שיש לו מורה והוצאה הוי כשאין לו מתירין כמו שפר"ת בב"מ (גג.) דלא מיקרי יש לו מתירין אלא בלא מורה ויצאה הלכך אצטריך טעמא דהכא משום דכהיתירו כך איסורו, ואי ליכא אלא טעמא דהכא הוי אמינא דלא הוי במשהו אלא טבל גמור דהיתירו במשהו כדשמואל, אבל מעשר ראשון הטבול לתרומת מעשר דהיתירו לא הוי במשהו, דהא מעשר מן

דהא אמרינן אפילו נפל איסור בסוף אינו אסור)?

אלא (גבי פלוגתא דשאור איכא למימר חזקיה ור' יוחנן תרוייהו אי כר"א אי כרבנן דטעמא דהכא ודהתם לא דמי דשאור, ה"ט דלא בטיל משום דמתקן לכולה עיסה ואיסוריה לאו במשהו ור"א ורבנן בזה וזה גורם פליגי ביין נסך במינו איסורו במשהו ושלא במינו בנותן טעם ופלוגתא דחזקיה ור' יוחנן משום מינו ושאינו מינו) הכא ברואין קמיפלגי (חזקיה סבר לא אמרינן רואין את מינו כאילו אינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו, אלא כיון דיין כשר קודם ליין נסך ויין כשר הוה רבה על המים (ולא נחטטל נסה) כי נפל יין נסך מצא מין את מינו ונייעור, אבל כי נפל נסך ברישא בטל ליה במים, דמים הוי טפי עליה וכי הדר נפל כשר שרי דמשבטל יין נסך לא אמרינן חוזר ונייעור) לחזקיה לית ליה רואין, לרבי יוחנן אית ליה (סבר כיון דנפל נסך למינו ושאינו מינו, רואין את מינו כאילו אינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו).

ומי אית ליה לרבי יוחנן רואין, והא בעי מיניה ר' אסי מרבי יוחנן שני כוסות (כתבו התוס', תימיה למה לי סלק את מינו אפילו מינו דיין של חולין יסייע לבטל דהא ר' יוחנן לית ליה במינו במשהו אלא טבל ויין נסך ותרומה נמי עולה בק"א אלמא דבטיל במינה וי"ל דהכא מיירי בדליכא ק"א ולכך אינו מבטל) אחד של חולין ואחד של תרומה, ומזוגן (במים לפי כח היין, ויש במים שבשניהם כדי לבטל את התרומה ברוב) ועירבן זה בזה, מהו (מי אמרינן רואין של חולין כאילו אינו והמים רבים על התרומה או דלמא מצא מין את מינו ונייעור ורבה היין על המים) ולא פשט ליה? מעיקרא לא פשט ליה, לבסוף פשט ליה.

אתמר נמי א"ר אמי א"ר יוחנן, ואמרי לה א"ר אסי א"ר יוחנן ב' כוסות, אחד של חולין ואחד של תרומה, ומזוגן ועירבן זה בזה, רואין את ההיתר כאילו אינו, והשאור מים רבין עליו ומבטלין אותו.

ואח"כ נפל לתוכו יין נסך, רואין את יין ההיתר כאילו אינו, והמים שנפלו משערים אם יש בהם כדי לבטל טעם אותו יין נסך, הרי המים רבים עליו ומבטלים אותו ויהיה הכל מותר. ואם סתם יינם נתערב ביין של היתר, אפילו לא נפל לתוכו קיתון של מים אלא לבסוף, אם יש במים כדי לבטל טעם היין האסור, מותר (באר הגולה כלישנא בתרא דרב שמואל בר יהודה שם בגמרא הסכמת הפוסקים וברישא ביין נסך שהוא איסור דאורייתא פסק בהרמב"ם פרק מז הל"א דפסק כלישנא קמא) יו"ד (קלד,ד).

[דף עד ע"א] משנה אלו אסורין ואוסרין בכל שהו (כל מקום שנתערבו שם אפילו אחד באלף לא בטיל ואוסרין את כולן) יין נסך (חבית באלף חביות כתבו התוס', פירש רש"י מיירי בחבית יין נסך שנתערב באלף חביות כדאמרין לקמן בגמ' דדבר שבמנין קחשיב, ועבודת כוכבים צורת עבודת כוכבים שנתערבה באלף צורות, ובשר בחלב התיכת בשר שנתבשלה בחלב ונאסרה בגמ' וחזרה ונתערבה באלף התיכות דהיתר אסרות כולם והאי תנא סבר דבשר בחלב אסור בהנאה כדמוכח בגמ' דהאי תנא אינו קחשיב רק דאיכא תרתי איסורי הנאה ודבר שבמנין ופלוגתא היא בחולין (קטז). אי אסור בהנאה אי לא. רבותיו של רש"י רוצין לפסוק מתוך משנתנו דהכא דבשר בחלב נאסר כמשהו ומפרשים דאסורין בכל שהוא דקתני מתניתין היינו טיפת חלב שנפלה על התיכת בשר גדולה אע"ג דליכא טעמא אי נמי התיכת בשר קטנה שנפלה בקדירה מלאה חלב אע"ג דלא יהיב טעמא. וטעות הוא בידם דהא מפרש בגמ' דלא מיירי מתניתין אלא בדבר שבמנין כגון התיכה בהתיכות ומשום דהוי דרכן להימנות לא במיל, ואי בטיפת חלב מיירי או בהתיכת בשר קטנה הא לא הוי דבר שבמנין, ועוד הא אסקינן (עג): כל איסורין שבתורה בגמ' ואפילו רב ושמואל דאמרי מין במינו במשהו בשלא במינו מודו ועוד דככולה שמעתא דטיפת חלב דכל הבשר מיירי בהדיא דבשר בחלב בגמ' ועבודת כוכבים (צורה שעבודה ונתערבה באלף צורות שאינן עבודת כוכבים) ועורות לבובין (דהוו נמי איסורי הנאה כדאמרן (כט:)), ושור הנסקל, ועגלה ערופה, וציפורי מצורע, ושער נזיר (דאיסורי הנאה הוא דכתיב 'ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים') ופטר חמור (דאסור בהנאה כל זמן שלא נפדה) ובשר בחלב (התיכת בשר שנתבשלה בחלב ונאסרה בנותן טעם וחזרה

המעשר בעי אפרושי הוי אמינא דאיסורו לא הוי במשהו לכך אצטריך טעמא דירושלמי דיש לו מתירין) דאמר שמואל חטה אחת פוטרת את הכרי (מתרומה דהא לא אתפרש שיעורא דידה אלא ראשית דגנך כתיב ואפילו כל דהו, ורבנן הוא דאמרי עין יפה אחד מארבעים עין רעה אחד מששים בינונית אחד מחמשים) ותנן נמי הכי, במה אמרו טבל אוסר בכל שהוא, במינו (אבל...), שלא במינו בנותן טעם (משום דבמינו איכא למימר כהיתירו כך איסורו אבל בשלא במינו ליכא למימר הכי אלמא טעמא משום הכי הוא).

פסק הש"ע א. יין שנתנסך לעבודת כוכבים שנתערב ביין של היתר, אוסר בהנאה בכל שהוא. בד"א, כשהורק היין המותר על טפה של יין נסך, אבל אם עירה יין נסך מצרצור קטן (פי' פד קטן) לתוך הבור של יין, אפילו עירה כל היום כולו, ראשון ראשון בטל. עירה מהחבית, בין שעירה מהמותר לאיסור או מהאיסור למותר, הכל אסור, מפני שהעמוד היורד מפי החבית גדול יו"ד (קלד,א). ב. מים שנתערבו ביין, או יין במים, בנותן טעם מפני שהם מין בשאינו מינו. במה דברים אמורים, שנפל המשקה המותר לתוך המשקה האסור. אבל אם נפל המשקה האסור לתוך המשקה המותר, ראשון ראשון בטל. והוא שיורק מצרצור קטן שהיה מריק ויורד מעט מעט. ואם נתרבה המשקה האסור עד שיש בו כדי ליתן טעם, אוסר. והיאך יהיו המים אסורים, כגון שהיו נעבדים או תקרובת לעבודת כוכבים. (הגה דבריו בכאן סותרים זה את זה דכתב דאם נפל המשקה האסור להיתר ראשון ראשון בטל, ואח"כ כתב דאם נתרבה האסור חוזר ואוסר, והוא מהחלוקת בין הפוסקים, ולענין דינא סברא אחרונה היא עיקר (ש"ך כי כן הסכימו התוס' והרא"ש וטור והרמב"ן והרשב"א והר"ן דלעולם טעמא לא בטיל ואפילו במין במינו ואפי' בשאר איסורים כל שיש בו בכדי שיתן טעם ככנגדו בשאינו מינו לא בטיל וחוזר וניעור)) יו"ד (קלד,ג). ג. בור של יין שנפל בתוכו קיתון של מים תחלה

עד.

ומייתי לה בביצה (ג:) וביבמות (פא:)) הראוי לערלה ערלה, הראוי לכלאי הכרם כלאי הכרם [וא"כ כיון שכבר נטנו זדיני ערלה וכלאי הכרם לא היה לריק לשנותם. כתבו התוס', וא"ת לעיל נמו דפריך וליתני התיכת נבילה היה לו לתרץ משום דהא תנא ליה במסכת חולין (צו:): דתנן התיכה של נבילה שנתערבה באלף כולן אסורות. וי"ל דודאי גבי התיכת נבילה ליכא לשנויי הכי דאע"ג דתנא ליה התם בחולין מ"מ הדר איבעי ליה למתנייה הכא כדקתני בשר בחלב, וליכא למימר דבא לאשמועינן דבמשהו, זה אינו, דע"כ מיירי בחתיכה חשובה הראויה להתכבד דאי בחתיכה כל דהו פשיטא דבמלה וליכא למימר משום דהוי איסור הנאה לא במלה אע"ג שאין בה השיכות שהרי ערלה וכלאי הכרם איסורי הנאה נינהו ואפ"ה אמרינן יעלו באחד ומאתים אלא ודאי מיירי בחתיכה חשובה כי ההיא דחולין, אלמא הדר תני ליה אע"ג דכבר תנא ליה התם ולכך הוה פריך וליתני התיכה של נבילה. וא"ת וי"נ דקתני לה במתניתין על כרחך מיירי בחביות סתומות כיון דתרתי אית ליה, וא"כ אמאי תנייה הכא הא כבר תנא ליה התם במס' ערלה (פ"ג מ"ז) דקתני וחביות סתומות וצ"ל דאיצטריך לאשמועינן חומרא אפי' בסתם יינם אע"פ שהוא מדבריהם, ועוד איכא למימר דוי"נ הכא במכילתין עיקר הוא למתנייה לכך תנייה אע"פ ששנה כבר במקומות אחרים כה"ג אבל שאר דברים שאינו שונה אותן כאן כי אם אגב גררא דיין נסך שם אני אומר שלא חש לשנות אותם השנויים במקום אחר.]

וליתני ככרות של בעה"ב לענין חמין בפסח (דדבר שבמנין הוא ואיסורי הנאה)? מאן שמעת דא"ל ר"ע, הא תנא ליה התם ר"ע מוסף אף ככרות של בעה"ב.

'הרי אלו...' למעוטי מאי? למעוטי דבר שבמנין ולא איסורי הנאה [כתבו התוס' לכאורה משמע דאתא למעוטי דלא הוי במשהו וא"כ פליגא הך דהכא לההיא דחולין (ק:) דקתני התם דהתיכת נבילה אינה במלה משום דהוי דבר שבמנין אע"ג דלא הוי איסורי הנאה וקשיא דא"כ ה"ל לתלמודא לאתויי מתניתין דהתם ולמפרכה מיניה אההיא דהכא. לכך נראה לי למעוטי דקאמר הכא היינו דלא השיב הכא דבר שבמנין ולא איסורי הנאה שלא ירד לשנות רק היכא דאיכא תרתי וכה"ג איכא בב"ק (ה.) למעוטי מסור ומפגל דהוי נמו פירוש שלא ירד לשנותם אע"ג דמחייב עלייהו] א"נ, למעוטי איסור הנאה ולא דבר שבמנין [כתבו התוס' הכא הוי ודאי למעוטי איסורי הנאה דלא הוי במשהו אלא במל כיון דלא הוי דבר שבמנין כדפירש לקמן. וקשה השתא לא הוי למעוטי דסיפא דומיא דלמעוטי דרישא, דרישא היינו שלא ירד לשנות דבר

ונתערבה באלף התיכות אוסרת כולן בהנאה, והאי תנא סבר בשר בחלב איסור הנאה דפלוגתא היא בחולין (קטו.) ויש שלמידים ממשנתנו דבשר בחלב במשהו וסבורין דהאי בכל שהו דקתני כגון טיפת חלב שנפלה לקדירה או התיכת בשר קטנה שנפלה לקדירה ואפילו אין בה נ"ט וטעות הוא בידם דהא מפרשינן בגמרא דתנא דבר שבמנין קתני כגון התיכה בחתיכות משום דדרכן לימנות חשיב ולא בטיל ואי בבשר שנתערב טעמו בחלב קמיירי או בטיפת חלב שנפל לקדירת בשר מי הוי דבר שבמנין ועוד הא אוקימנא כל איסורין שבתורה שלא במינו בנ"ט ואפי' לרב ושמואל דאמרי במשהו בשלא במינו מודו ובכולה שחיטת חולין אמרינן בשר בחלב בנ"ט] ושעיר המשתלה, וחולין שנשחטו בעזרה [איסורי הנאה הן ובמסכת קדושין (נז.) מפרש להו] הרי אלו אסורין ואסורין בכל שהוא.

(גמרא) תנא מאי קחשיב, אי דבר שבמנין קחשיב (משום דדרכו לימנות לא בטיל ואפילו לאו איסור הנאה) ליתני נמי התיכות נבילה, אי איסורי הנאה קא חשיב, ליתני נמי חמין בפסח?

א"ר חייא בר אבא, ואיתימא ר' יצחק נפחא האי תנא תרתי אית ליה, דבר שבמנין ואיסורי הנאה (דאיכא תרתי לחשיבותא דחשיב איסור דידהו הוא דלא בטיל, אבל חמין פרוסה בפסח הואיל ואין דרכו למנות בטיל ומשליך אחד מהן לנהר והשאר נותן לכלבו, והתיכת נבילה אע"ג דדבר שבמנין הוא כיון דלאו איסור הנאה הוא במלה ברובא וחדא שדי לכלבים ואינך שרו באכילה. שער נזיר דבר הנמכר במנין הוא כמה גיזות בסלע ועושיין מהן שקין).

וליתני אגוזי פרך (מקום) ורימוני בדין (אם של ערלה או של כלאי הכרם הן ונתערבו באלף כולן ידלקו) דדבר שבמנין ואיסורי הנאה הוא? הא תנא ליה התם [בסדר זרעים (ערלה ג,)]

עד. - עד:

שנתערבה בהן, היינו דוקא בחביות גדולות שהשובות ואינן בטלות, אבל אם הם קטנים ואינם חשובים, חד בתרי בטיל, כמו בשאר איסורים... יו"ד (קלד,ב).

[דף עד ע"ב] משנה גת של אבן שזפתה עובד כוכבים (ואורחא למירמי ביה חמרא פורתא לעבורי קוטרא דזיפתא) מנגבה (מפרש בגמרא במים ואפר) והיא טהורה. **ושל עץ** (דבעיא זפת טובא ובלעא חמרא טפוי רבי **אומר** יגב (כשל אבן) **וחכ"א** יקלוף את הזפת. **ושל חרם** אע"פ שקלף את הזפת הרי זו אסורה (קס"ד דברי הכל היא, ומשום דחרם גופא בלא זיפתא בלע ליה לחמרא).

(גמרא) אמר רבא דוקא זפתה, אבל דרך בה (בשאינה זפותה) לא (בעיא ניגוב אלא הדחה). פשיטא זפתה תנן? מהו דתימא הוא הדין אפילו דרך בה, והאי דקתני זפתה אורחא דמלתא קתני (שדרך הזופתין לזרוק בו יין) קמ"ל.

איכא דאמרי אמר רבא דוקא זפתה (ולא דרך בה הוא דסגי' בניגוב) אבל דרך בה (עובד כוכבים בגת מזופפת) לא סגי לה בניגוב (אלא בקילוף, משום דעייל חמרא בפילי דזיפתא). פשיטא, זפתה תנן? מהו דתימא ה"ה דאפילו דרך בה, והאי דקתני זפתה אורחא דמלתא קתני, קמ"ל דוקא זפתה, אבל דרך בה לא סגי לה בניגוב.

כי ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא, א"ל הב לי גברא דדכי לי מעצרתאי, א"ל לרב זיל בהדיה, וחזי (לעשותן) בהכשר שלא תפסיד את יינו) דלא מצוחת עלי בי מדרשא. אול הזייה דהוח שיעא (הלקה) טפוי (כתבו התוס', פירש ה"ר פטר כלי שנקב בו ונסתם בזפת אינו חמור ככלי מזופף שהחמירו בו אפילו לפי שעה לפי שמכניסו לקיום ולא משום דבלע, ולכן רצה רב להתיר גת של אבן זפותה דהוח שיעא ולא חש לבליעת זפת, וא"כ סתימת זפת הכלי שאין עשוי לקיום סגי ליה בהדחה ככלי עצמו או ניגוב אם הוא כלי שצריך ניגוב. ולפי זה המשפך שלנו שמזופפין מעט סביב הברזל סגי להו בניגוב כמו המשפך עצמו מיהו ככלים מזופפים יש להחמיר שרגילים ומצויים) אמר הא

שבמנין ולאן איסורי הנאה, אבל מ"מ אמת הוא דהוי במשהו, וסיפא אמר דאתא למעוטי דלא הוי במשהו כלל כדפרישית. **ושמא יש ליישב** למעוטי דסיפא נמי דהיינו שלא ירד לשנותו, אבל מ"מ אמת הוא דאיכא איסורא דהוי במשהו כגון חמץ בפסח שאסור בהנאה והוי במשהו אפילו בלא השיבות דבר שבמנין דהא אפילו תערובת דחמץ בעלמא הוי במשהו והשתא ניהא דלמעוטי דרישא ודסיפא ממעט הנך ב' דברים שהקשה התלמוד מהם התיכת נבילה וחמץ בפסח מיהו הא לא מתוקמא אלא לרב דאמר (בפסחים כט): חמץ במשהו.

משנה יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה רשב"ג אומר ימכר כולו לעובד כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו.

(גמרא) אמר רב הלכה כרשב"ג חבית בחביות (דשקיל חדא ושדי בנהרא ואינך נשתרו בהנאה כתבו התוס', וא"ת וכי פליג רשב"ג אסתם מתניתין דקתני יין נסך במשהו ואוקמינן בחבית בין החביות וקאמר במשהו וי"ל דרשב"ג מוקי לה לענין שלא יכול למכור כל אחד ואחד לכדו לפי שאינו בטל למיהו היין נסך היתר ע"י ביטול אבל כל התערובת ודאי יוכל למכור חוץ מדמי חבית שבו) אבל לא יין (שנתערב) ביין (כולו אסור בהנאה) **ושמואל** אמר אפי' יין ביין. וכן אמר רבב"ח א"ר יוחנן אפי' יין ביין. וכן א"ר שמואל בר נתן א"ר חנינא אפי' יין ביין. וכן א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה אפי' יין ביין.

א"ר נחמן, הלכה למעשה (להורות על המעשה) יי"נ יין ביין אסור (כולו בהנאה) חבית בחבית מותר (בהנאה חוץ מדמי אותה חבית) סתם יין אפילו יין ביין מותר (בהנאה חוץ מדמי אותו יין, וכן הלכה). **פסק הש"ע** יין שאינו אסור אלא בשתייה, אינו אסור אלא בששים. נתערב סתם יינם ביין מותר, הרי זה אסור בכל שהוא בשתייה, וימכור כולו לעובד כוכבים, ולוקח דמי היין האסור שבו ומשליכו לים המלח, ויהנה בשאר המעות. וכן אם נתערבה חבית של יין נסך בין החביות, הכל אסורים בשתייה ומותרים בהנאה, ויוליך דמי אותה חבית לים המלח כשימכור הכל לעובד כוכבים. וכן בחביות של סתם יינם. **(הגה** הא דחבית של יין נסך אסור כל החביות

עד:

דרך בה (הלכך אפילו בשל אבן בעי קילוף, וכ"ש בשל עץ).

אמר מר הגת והמחץ והמשפך של עובדי כוכבים רבי מתיר בניגוב (הואיל ואינם מזופפין) וחכמים אוסרין. והאנן תנן של חרס, אע"פ שקלף את הזפת הרי זו אסורה (אלמא אפילו לר' חרס גופיה בלע ולא סגי בניגוב ואפילו לא דרך, וכל שכן הכא דאוקמינן ברייתא דדרך בה)?

אמר רבא סיפא דמתניתין אתאן לרבנן (והכי קאמרי רבנן של אבן כי לא דרך בה ינגב ושל עץ יקלוף ושל חרס אסורה, ולרבי של אבן ושל עץ ינגב ושל חרס יקלוף כדקתני בברייתא דכשאינה מזופפת סגי בניגוב, אלמא מזופפת ינגב ושריא).

דרש רבא נעוה (גת) ארתהו (הרתיהו ברותחין כתבו התוס' פירוש הגעילו הגתיות הגדולים. **מכאן אומר ר"ת** דעירו ככלי ראשון מדאמר הכא דעל ידי עירו מפליט היין הבלוע בנת דעל כרחק ע"י עירו קאמר הכא שהרי הגת גדולה וכבידה שאין יכולין לתתה לתוך יורה מרותחת כדי להגעילה אלא ע"כ על ידי עירו קאמר, והשתא כיון דהוה ככלי ראשון אם כן הני כלים שנאסרו ע"י כלי ראשון סגי להו בהגעלה ע"י עירו. **אבל רשב"ם** חולק על ר"ת ואומר דעירו ככלי שני הוא לגמרי והא דמשמע הכא דגת סגי לה בעירו שאני יין נסך דתשמישו ע"י צונן. **ועיקר דברי רשב"ם** ור"ת במסכת שבת (מב.) האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין ושם האריכו, ומסקנא דמילתא פ' רבינו ברוך דמילתא דעירו תליא בפלוגתא דרב ושמואל בפסחים (עו.) דפליגי אי תתאה גבר אי עילאה גבר, וקיימא לן כמאן דאמר תתאה גבר מיהו גם עילאה מבשל ומבליע כדי קליפה דאדמיקר ליה בלע כדאמרין פ' כיצד צולין הלכך עירו אינו לא ככלי ראשון ולא ככלי שני לגמרי אלא מבשל ומבליע הוא כדי קליפה ולא יותר, וא"כ כלים שנאסרו ע"י כלי ראשון שהם בלועים מעבר לעבר לא סגי בעירו שהרי העירו אינו מפליט אלא כדי קליפה ולא יותר, והני קערות שהם בלועות על ידי עירו היה נראה כמו כן דסגי להו בעירו להגעילין וכן פירשתי בסדר ביעור המץ בקרובץ שבת הגדול שיסד רבינו יוסף ט"ע 'קדירות אין צריך לפלחא... וקערות מותרות כי שקיל מדורא עלייהו לאנחא'. ומיהו אין הלכה כך אלא צריך להגעילן ככלי ראשון משום דפעמים שתוחבין הקערות בתוך הכלי ראשון ותוך יורה מרותחת והשתא דפירשתי עירו אינו לא מבליע ולא מפליט רק כדי

ודאי בניגוב סגי לה. בהדי דקא אזיל ואתי, הוא פילא מתותיה והוא דהוה מלא חמרא, אמר הא לא סגי לה בניגוב אלא בקילוף, והיינו דא"ל חביבי חזי דלא מצוחת עלי בי מדרשא.

ת"ר הגת והמחץ (כלי שדולין בו מן הבור לחבית) והמשפך של עובדי כוכבים [בשל חרס עסקינן מדקתני סיפא (של הנכייטא) 'של עץ ושל אבן...'] ובשאינן מזופפות עסקינן מדקתני סיפא (של הנכייטא) 'ואם הן מזופפות...'] מכלל דכולה רישא בשאינן מזופפין רבי מתיר בניגוב (ולקמן פריך והא אנן תנן בשל חרס אע"פ שקילף הזפת אסורה) וחכמים אוסרין, ומודה רבי בקנקנים (של חרס) של עובדי כוכבים (אע"פ שאין מזופפין) שהן אסורין ועד שימלאם ג' ימים מים ומערן מעת לעת כדאמרין (לג.) ומה הפרש בין זה לזה, זה (כינסו של קנקן) מכניסו בקיום (שהוא שוהה בו יין זמן מרובה) וזה אין מכניסו בקיום. ושל עץ ושל אבן ינגב (והן טהורים דברי הכל כל זמן שאין מזופפין כתבו התוס' כשאינם מזופפים מיירי, ולקמן מוקמינן בדרך בה עובד כוכבים. וא"ת והא רבא אמר לעיל גבי מתניתין בדרך בה עובד כוכבים סגי לה בהדחה בעלמא (ולא צני נגוב) וי"ל דמתניתין דלעיל מיירי בנת של ישראל שדרך בה עובד כוכבים לפי שעה, אבל הכא מיירי בשל עובד כוכבים דבליעא טובא לפי שהרבה פעמים דרך בה העובד כוכבים. וא"ת א"כ היכי פריך בסמוך דמתניתין דקתני דסגי בניגוב במזופפין להך ברייתא דקתני בה ואם היו מזופפין אסורין, ומאי קשיא הא אוקמינא מתניתין בשל ישראל וברייתא בשל עובדי כוכבים כדפרישתי וי"ל דבמזופפין אין לחלק בין של עובדי כוכבים לשל ישראל לפי שהזפת מבליע בשעה מועמת) ואם היו מזופפין אסורין (עד שיקלוף).

והתנן גת של אבן שזפתה עובד כוכבים מנגבה (דברי הכל, ולר' ינגב בשל עץ) והיא טהורה (והכא קתני אפילו בשל אבן דברי הכל אסורין קשיא בשל אבן דברי הכל אדברי הכל ובשל עץ קשיא דרבי אדרבי)?

מתניתין דלא דרך בה (הלכך בשל אבן דברי הכל בניגוב סגי ובשל עץ לר' ינגב) ברייתא

עד: - עה.

האפר, ביבשתא ד' מים אפר ומים ואפר, ומים בתראי לא חשיבא, רב לא בעי אפר אלא חדא זימנא ושמואל בעי אפר תרי זימני בין ברטיבתא בין ביבשתא) כסורא מתנו הכי.

בפומבדיתא מתנו בי רב אמרי משמיה דרב תלת ד', ושמואל אמר ד' (ברטיבתא) ה' (ביבשתא, דקחשיב מיא בתראי). ולא פליגי (רב ושמואל להאי לישנא דפומבדיתא) מר (שמואל) קא חשיב מיא בתראי, ומר (רב) לא קחשיב מיא בתראי גס לרז וגס לקמואל צעי צ' פעמים אפר (ואית דמפרשי ולא פליגי הני לישני דסורא ודפומבדיתא אלא דסורא לא חשבי מיא בתראי ודפומבדיתא חשבי להו אבל רב ושמואל פליגי, והכי פירושו דמלתא (סורא) תרתי תלת, תרתי ביבשתא מים ואפר, תלת ברטיבתא אפר ומים ואפר (כמינתא חמור יותר סליך צ' פעמים אפר) ושמואל אמר תלת ברטיבתא כדקאמרת אבל ביבשתא ד' מים ואפר מים ואפר, דבכולהו בעינן אפר תרי זימני. ובפומבדיתא מתנו לרב תלת וד', ביבשתא תלת מים ואפר מים, והיינו נמי כדסורא אלא דהני קא חשבי מיא בתראי וברטיבתא ד' אפר ומים אפר ומים ולשמואל ברטיבתא ד' כדקאמרת אבל ביבשתא ה' מים ואפר ומים ואפר ומים דביבשתא נמי בעי תרי זימני אפר ולא פליגי הנך דסורא ודפומבדיתא..

אבל רב ושמואל פליגי ביבשתא בין בדסורא בין בדפומבדיתא דרב לא בעי בה אפר אלא חד זימנא ושמואל בעי תרי זימני, לשון אבא מורי מנוחתו כבוד והוא נראה בעיני. והראשון לשון מורי וקשיא לי בגוזה מכדי ללישנא דסורא רב ושמואל מיפלג פליגי מאי שנא דבדרב חשיב מיא בתראי ובדשמואל לא חשיב מיא בתראי, לשמואל ד' וה' איבעי ליה למיתני, בשלמא לפומבדיתא אע"ג דבדרב לא חשבי ובדשמואל חשבי ניהא משום דפלוגתייהו דרב ושמואל ליתא אלא במחשב מים בתראי, אלא ללישנא דסורא דסוף סוף פליגי קשיא לי התוס' הביאו את דברי רש"י והכרעתו כגירסת הספר אביו. וכתבו וגם זה לא נראה דאם כן

קליפה אם כן הני חביות של עובדי כוכבים סגי להו בעירוי דומיא דגת דקאמר הכא נעוה ארתחו ואם היה מנסרן הנגר וקולפן במלקט וברהיטני ומסיר הקליפה של צד היין סגי בהכי בלא עירוי דהא כי נעביד להו עירוי אינו מפליט עירוי כי אם כדי קליפה....).

רבא כי הוה משדר גולפי (כדים רקים) להרפניא, סחוף להו אפומייהו (כופה אותן שוליהן למעלה ופיהן למטה משום חותם בתוך חותם) וחתיים להו אבירציהו (חותם את פי השק כלפי שוליהן כתבו התוס' שמעינן מהכא דישאל השולח חביות ויקניות בבית עובד כוכבים או מעיר לעיר כדי לתקנן צריך להותמן מכפנים בגחלת או באבן רכה שהיא כאבן סיד כדי שיהא ניכר אם העובד כוכבים נותן לתוכן יין. מיהו יש לדחות דדוקא לדידהו שהיו חביות שלהם קטנים ונוחים לתת לתוכן יין ולערותם מיד, אבל חביות שלנו שהם גדולים ואינם נוחים לתת לתוכן יין ולערותם מיד אין לחוש ואין צריך לחותמם, ומ"מ טוב להחמיר) קסבר כל דבר שמכניסו לקיום אפילו (אין מוסרו לעובד כוכבים אלא...) לפי שעה גזרו ביה רבנן (כיון עצמו כי היכי דלא ליתיה לשהוייה ביד עובד כוכבים).

(שנינו במסנה גת של אבן שזפתה גוי, מנגבה) במזה מנגבין? רב אמר במים, רבה בר בר חנה אמר באפר. רב אמר במים, במים ולא באפר (בתמיה, מי מיקרי ניגוב) רבה בר בר חנה אמר באפר, באפר ולא במים?

אלא **דף עה ע"א** רב אמר במים (תחלה), והוא הדין (שצריך) לאפר (אחריה) רבה בר בר חנה אמר לאפר (תחלה) והוא הדין למים (אחריהם). ולא פליגי, הא ברטיבתא (שיש בה לחלוחית יין נותן אפר תחלה לשפשף עד שתהא נגובה ואחר כך מים) הא ביבשתא (מים תחלה ואחר כך אפר ומשפשף).

איתמר, בי רב משמיה דרב אמרי תרתי תלת (ברטיבתא תרתי אפר ומים, ביבשתא תלת מים ואפר ומים) ושמואל אמר תלת ד' (ברטיבתא תלת אפר ומים ואפר ואע"פ שהוזר ונותן מים להעביר האפר הנהו מים לא קא חשיב דלא לשום נגיבה אלא לנקותו מן

עה. - עה:

זיתים להיות רכין להוציא שומנן הולטמן] רשב"ג משום ר' יוסי אומר מניחן תחת צינור שמימיו מקלחין או במעין שמימיו רודפין (שוטפין). וכמה (מניחן שם)? עונה כדרך שאמרו ביין נסך, כך אמרו בטהרות. כלפי ליא, בטהרות קיימינן? אלא כדרך שאמרו בטהרות, כך אמרו ביין נסך.

כמה עונה? **אמר רבי חייה בר אבא א"ר יוחנן** או יום או לילה. **ר' חנא שאינה, ואמרי לה ר' חנא בר שאינה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן** חצי יום וחצי לילה. **א"ר שמואל בר יצחק**, ולא פליגי הא בתקופת ניסן ותשרי (שהיום והלילה שוין או יום או לילה) הא בתקופת תמוז וטבת (שאיין יום ולילה שוין חצי יום וחצי לילה, דיי"ב שעות שלמות בעינן).

אמר רבי יהודה הני רווקי (משמרת כמין שקין שנותנין בהן שמרים להוציא את יינן) דארמאי, דמזיא (של שער אדם ולא בלעי טובא) מדיחן, דעמרא מנגבן, דכיתנא (בלעי טפי מעמרא) מישנן ופתבו התוס' אור"ת דמפות וסדינין שלנו ששרו ביין נסך אין צריך ליישנן מדלא קאמר כל כלי פשתן סתם אלא הני כלים שמגנו חכמים שהיו בקיאיין דוקא בבליעתן ואין להלק בין יין נסך שהוא צונן ובין שאר איסור רותח שנפל על המפות הכל יש להתיר בכבוס כלי שני כי ודאי ידוע שע"י כבוס גדול שהוכטין כמה וכמה פעמים אי אפשר שלא יצא האיסור ושמוא יש להלק בין איסור שנדבק לשאינו נדבק כל כך כמו שמחלק בובחים (ע"ט): **ואי איכא קטרי שרי להו.**

הני דקולי וחלאתא [כוורת של שבטים (סעסויס מענפסיס) שמסננין בהן יין] דארמאי, דחיטי (סחופסיס) בחבלי דצורי (חבלים של צורי דקל) מדיחן, **דף עה ע"ב** דצבתא (מין גמזי) לנגבן, דכיתנא מישנן, ואי אית בהו קיטרי שרי להו (מתירן ואח"כ מנגבן שהיין נבלע בקשרים).

איתמר עם הארץ שהושיט ידו לגת ונגע באשכולות (והן מוטלות ביין) רבי ורבי חייה, **חד אמר** אשכול וכל סביבותיו טמאין, וכל הגת כולה טהורה **וחד אמר** כל הגת כולה נמי טמאה.

הויא סברתן הפוכה דרב ושמואל שהרי רב מיקל ביבשתא יותר מרטיבתא ושמואל מיקל ברטיבתא יותר מביבשתא. **לכך נראה לר"י בענין אחר** והכי פירושו **זסולל רב אמר** תרתי תלת, **ביבשתא** תרתי מים אפר, **ברטיבתא** תלת אפר מים אפר, **ושמואל** אמר תלת ד', תלת **ביבשתא** וד' **ברטיבתא** שמואל בא להוסיף ולפרש מיא בתראי בין ברטיבתא בין ביבשתא, **כפומבדיתא** מתנו רב אמר תלת ארבע כפירוש ראשון שברש"י תלת **ברטיבתא** אפר מים אפר **ביבשתא** ד' מים אפר מים אפר **שמואל אמר** ארבע ארבע חמש, ארבע ברטיבתא וחמש ביבשתא בא להוסיף ולפרש מיא בתראי בתרווייהו ולא פליגי רב ושמואל בין ללישנא דסורא בין ללישנא דפומבדיתא אלא דרב לא השיב מיא בתראי ושמואל השיב מיא בתראי).

בעו מיניה מרבי אבהו הני גורגי (עקלים וכורכין אותן סביבות התפוח שלא יתפזרו הענבים מכובד הקורה. **ורב האי פירש** עקלים השנויות כאן כגון ועקל בית הבד עשוין כמין קופה מסורגת במצודה ואחרי סחיטת הזיתים נותן הגפת באותו עקל ומניח עליו ומכבידו להוציא המשקה הנשאר) דארמאי, מאי (כיצד מנגבן)?

א"ל רבי אבהו, תניתוה הרי שהיו גתיו ובית בדיו טמאין, ובקש לעשותן בטהרה, הדפין (הן העשוין כמין דלת ונותנן על התפוח) והעדשין (היינו גת עצמה) והלולבין (טאמיתא, שמכבד בה הענבים המתפזרין לאוספן) מדיחן (כמים ועל משנה זו יש לסמוך שאין צריך אפר לגת מדפשיט מינה ר' אבהו ולא אמרינן זו אינה משנה דקתני בה דסגי לגת בהדחה ומתניתין דקתני דבעי נגוב שמע מינה קמו בה רבנן בתראי ופשטי הלכתא כוותיה) והעקלין של נצרון (שבטים) ושל בצבוין (קנבוס בלעי טפי) מנגבן (באפר ומים), ושל שיפה ושל גמי (בלעי טובא) מישנן י"ב חדש רשב"ג אומר מניחן מגת לגת ומכד לבד. היינו תנא קמא? איכא בינייהו חורפי ואפלי (מגת לגת פעמים שהן יותר מי"ב חדש דאפלי ופעמים שהן פחות כגון בחרפי).

ר' יוסי אומר הרוצה לטהרן מיד מגעילן ברותחין או מולגן גי' ט"ז במי זיתים [דרך לבשל

ע"ה:

שדורכין בה והמשפך וכלי המדה והמחין והוא כלי שדולין בו מהבור לחבית, כולם דינם כגת יו"ד (קל"ה, ד). ג. כלים שמכניסים בהם יין לקיום, צריכים עירווי, בין שלקחם ישנים מהעובד כוכבים, בין שהם שלנו ונשתמש בהם העובד כוכבים אפילו הם זפותים יו"ד (קל"ה, ז). ד. כל מקום שאמרנו צריך ניגוב, אם הם לחים מקנחן באפר ואח"כ מדיחן במים ואח"כ מקנחן באפר פעם שנית, ואח"כ מדיחן במים. ואם הם יבשים, מקדים מים ואח"כ אפר ואח"כ מים ואח"כ אפר ואח"כ מים יו"ד (קל"ה, ח). ה. העקלים (פי' כמי קופות מסורגות כמצודה) שכורכים סביב העביט העשויים מהריות של דקל ושל קנבוס, מנגבין. ושל שיפה ושל גמי בולעים יותר וצריך ליישנן יו"ב חודש. (הגה ויש להחמיר בשל קנים כמו בשל שיפה וגמי). ואם רצה לטהרן מיד, מגעילן ברותחין או חולטן במי זיתים (דעת הרמב"ם) או מניחן תחת צנור שמימיו מקלחין או במעיין שמימיו רודפין יו"ב שעות, ואח"כ יותרו יו"ד (קל"ה, ט). ו. משמרת של יין של עובד כוכבים, אם היא של שער, מדיחה. ואם היא של צמר, צריכה ניגוב. ואם היא של פשתן, צריכה ליישנה יו"ב חדש יו"ד (קל"ה, י). ז. כלי חלף (פירוש מין עשב שעושין ממנו מהצלאות והכלים) והוצין וכיוצא בהן מכפיפות שמסננים בהן יין, אם היו תפורים בחבלים, מדיחין. ואם היו אחוזות זו בזו בחיבור קשה, צריכים ניגוב. ואם היו תפורות בפשתן, מיישנן. (הגה מפות שלנו שנפל עליהם יינם, סגי להו בהדחה אפילו נפל עליהם יין רותח). יו"ד (קל"ה, ח).

משנה הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים, את שדרכו להטביל יטביל (כלומר כלי הראוי ליטהר בטבילה אין צריך תיקון אחר, כגון כלי שתשמישו ע"י צונן יטביל, ותו לא צריך) להגעיל (במים רותחין כגון כלי שתשמישו בכך דהיינו יורות וקדירות של מתכת...) יגעיל (בגמרא מפרש דבעי נמי טבילה) ללבן באור ילבן באור. השפוד והאסכלא (שתשמישו ע"י צלי) מלבנן באור. הסכין שפה (לוטשה באבן

ולמ"ד אשכול וכל סביבותיו טמאים וכל הגת כולה טהורה, מאי שנא מהא דתנן שרץ שנמצא ברחים (שטוחנין בהם זיתים קודם נתינתן לבד ואח"כ נותנן בכד וטוען בקורה) אינו מטמא אלא מקום מגעו, ואם היה משקין מהלך הכל טמא? התם לא מפסק ולא מידי (שהמשקה מחברן ובזיתים אין אשכולות) הכא מפסקי אשכולות. אורו ליה רבנן לר' ירמיה, ואמרי לה לבריה דרבי ירמיה, כדברי האומר אשכול וכל סביבותיו טמאין, וכל הגת כולה טהורה.

פסק הש"ע א. גת של אבן שזפתה עובד כוכבים ונתן בה יין בשעת זפיתה, או שזפתה ישראל ונתן בה יין ונגע בה העובד כוכבים בעוד משקה טופח עליה, צריכה ניגוב. ואם דרך העובד כוכבים בזפתה, אין די לה בניגוב אלא יקלף הזפת ואח"כ ינגב, או עירווי בלא קליפה, או יישנה יו"ב חודש. ושל עץ, אם זפתה עובד כוכבים ונתן יין בשעת זפיתה, אפילו לא דרך בה, או שזפתה ודרך בה אח"כ, או שזפתה ישראל ונתן בה יין ונגע בה העובד כוכבים בעוד משקה טופח עליה, דין אחד להם שצריכה קליפה וניגוב, או עירווי בלא קליפה. ואם יש נעורת של פשתן בין נסר לנסר, או בלאי בגדים, אין די לה בניגוב אלא צריכה מילוי ועירווי או הגעלה. ושל חרס, זפתה העובד כוכבים ונתן בה יין בשעת זפיתה, אפילו לא דרך בה, או שזפתה ישראל ונתן בה יין ונגע בה העובד כוכבים בעוד משקה טופח עליה, אינה ניתרת בקליפה וניגוב, אלא במילוי ועירווי בלא קליפה. ואם זפתה העובד כוכבים ודרך בה, צריכה קליפה ומילוי ועירווי, או הגעלה בלא קליפה, או יישנן יו"ב חדש, או להסיקה בכבשן עד שירפה הזפת. וכל זה בזפותה, אבל אם אינה זפותה יש לחלק שאם תחלת תשמישה ע"י עובד כוכבים, צריכה ניגוב (הגה ובשל חרס, עירווי אם דרך בה) ואם תחלת תשמישה ע"י ישראל, סגי בהדחה אם היא של עץ או אבן, אבל אם היא של חרס צריכה ניגוב. יו"ד (קל"ה, א). ב. גיגית גדולה

ע"ה:

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא לא שנו אלא בלקוחין (שנחלטו ביד ישראל) וכמעשה שהיה (במדין שהיו חלוטין להם לישראל הכלים) אבל שאולין לא (כתבו התוס', אימר רבינו שמואל ישראל ששאל כלי מישראל חבירו שקנה מעובד כוכבים צריך טבילה כיון שבא לידי חיוב טבילה ביד ישראל ראשון).

רב יצחק בר יוסף זבן מנא דמרדא (אדמה וצפיעי בקר מעורבין ועושין מהן כלי) מעובד כוכבים, סבר להטבילה, א"ל ההוא מרבנן ורבי יעקב שמויה, לדידי מפרשא ליה מיניה דרבי יוחנן כלי מתכות אמורין בפרשה (לענין טבילה בכלי עובדי כוכבים דכתיב אך את הזהב...).

אמר רב אשי הני כלי זכוכית (שנשתבר ראוי להתיכו ולעשותו כלי) הואיל וכי נשתברו יש להן תקנה, ככלי מתכות דמו (הואיל וכי מתבר חזו לתקנינהו ע"י התכה ככלי מתכות דמו ובעו טבילה).

קוניא (תחלתו של חרס וחופין אותן בחופיא של אבר ותשמישו ע"י צונן וניקה מן העובדי כוכבים) פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר כתחלתו (ולא בעי טבילה דלאו מתכות הוא) וחד אמר כסופו (בתר סופו אזלינן שחיפהו מתכות וכלי מתכות הוא ובעי טבילה). והלכתא כסופו (כתבו התוס' היינו כלי שחופין באבר מבפנים אבל אם מחופין מבחוץ וכן כלי עץ המחושקין סביב ברזל מבחוץ אפילו למ"ד הכל הולך אחר המעמיד אין צריכין טבילה כיון דאין משתמשין בהן דרך המתכת דכלי סעודה האמורים בפרשה היינו שמשתמשין בהן).

איבעיא להו משכנתא, מאי? אמר מר בר רב אשי אבא משכן ליה עובד כוכבים כסא דכספא, ואטבליה ואישתי ביה, ולא ידענא אי משום דקסבר משכנתא כזביני דמיו, אי משום דחזי לעובד כוכבים דדעתיה לשקועיה (שלא לפדות עוד כתבו התוס', וכיון דלא איפשיטא מטבילין למשכנתא בלא ברכה. ואם יש לו כלי שקנה מן העובד כוכבים המחויב טבילה יטביל זה עמו ויברך על שניהם. והנותן כלי לאומן עובד כוכבים לתקן, ואפילו למאן דאמר אומן קונה בשבח כלי אין צריך טבילה כיון דאין

של נפחים) והיא מהורה וכתבו התוס' בגמרא מוקי לה להתוך בה צונן. ולא דמי לסכין ששחט בה טרפה דסני בקינחא אבלוייתא (חתיכת נגל ישנה וקסה) בחולין (ה): דשאני סכין של עובדי כוכבים שבלוע שמנונית טובא, אבל סכין ששחט בה טריפה מהמת הדם דשריק אין השמנונית נבלע).

(גמרא) תנא וכולן (אף הנגעלים והמלובנים) צריכין טבילה בארבעים סאה. מנהני מילי? אמר רבא, דאמר קרא קַל־דְבָר אֲשֶׁר־יָבֵא בְאֵשׁ (שנשתמשו בו בני מדין על ידי האור...) תַעֲבִירו בְאֵשׁ (כעין בולעו לאיסור בפליטנו כדאמרן כבולעו כך פולטו) וְטָהַר (קרא יתירא הוא האי וטהר) הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת.

תני בר קפרא מתוך שנאמר (בכלי מדין כתיב) בְּמֵי נְדָה יִתְחַטָּא שומע אני שצריך הזאה שלישי ושביעי, ת"ל 'אך' הלק. א"כ, מה ת"ל במי נדה, מים שנדה טובלת בהן הוי אומר ארבעים סאה (כתבו התוס' אע"ג דרביעית סגי להטביל מהטין וצינוריות מדאורייתא היינו טבילת טומאה, אבל טבילת כלי מדין הודוש הוא ובעי מ' סאה).

איצטריך למיכתב וטהר, ואיצטריך למיכתב במי נדה. אי כתב וטהר, הוה אמינא וטהר כל דהו (אפילו במקוה חסר) כתב רחמנא במי נדה. ואי כתב רחמנא במי נדה, הוה אמינא הערב שמש כנדה, כתב רחמנא וטהר, לאלתר.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא אפי' כלי חדשים במשמע, דהא ישנים וליבנן כחדשים דמו, ואפילו הכי בעי טבילה.

מתקיף לה רב ששת אי הכי, אפילו זוזא דסרבלא (מספרים שגוזזים בהן בגדי צמר) נמי (הואיל וגזירת הכתוב היא ולא משום פילוט איסור, דהא חדשים ולא בלעי מידי מצרכת לה טבילה)? א"ל כלי סעודה אמורין בפרשה (דהכתיב כל דבר אשר יבא באש ואין דרך להשתמש ע"י האור אלא כלי של צורכי סעודה, ובהנהו כתיב וטהר טבילה, אבל זוזא דסרבלא לא).

עה: - עו.

בברכות (ב): בזמנים שקבעו לקריאת שמע בזמן שכיבה בכהנים ועניים וכל אדם, וזכר לדבר דלינת לילה מיקרי עבור צורה, והוי דברים ק"ו אם אוכל שהוא בעין מעבר צורתו בלילה כ"ש איסור הנבלע בקדירה, ולישנא דבת יומא משמע שבישל בה היום מדלא קאמר לא אסרה אלא קדרה מעת לעת, ודוקא שעמדה כל הלילה בלא בישול שאין ידוע מה גורם להפיג הטעם תחלת הלילה או סופו או כולו אבל מעת לעת לא בעינן, והמהמיר תבא עליו ברכה. **ויש לתמוה** לדברי ר"ת שמביא זכר לדבר מעיבור צורה, דתפשוט ליה שסוף לילה גורם הפגם החיינו עמוד השחר דמשוי ליה נותר להטעינו שריפה, ובזבחים (יט): גבי קדוש ידים משמע דבעמוד השחר השיב לינה. **ושמא** לכך אור"ת דאינה ראייה גמורה אלא זכר לדבר כדי שלא לפשוט זה משם. **ויש לדקדק** דסוף לילה לבד אינו גורם אלא כולו מדהצריך הכתוב שבירה בכלי חרס מריקה ושמירה בכלי נחשת אהרי בישול הטאת למ"ד נ"ט לפגם מותר ואמאי הלא מותר לבשל בו לכתחלה אחר עמוד השחר. **וה"ר ברוך כתב** בספר התרומה שצריך לחקור שלא היה בכלי אפילו מים המין לבד בתוך מעת לעת דמים השיבי כמו האיסור לפי שנעשו נבילה כיון שלא היה בהן ס' לבטל פליטת הכלי דבדידיה משערינן וחזרו ונבלעו ודוקא בכלי של איסור, אבל בכלי של היתר כגון בשר בכלי של חלב או איפכא אע"פ שהיו בו מים המין בתוך מעת לעת אין לחוש שהרי הן היתר דלא אמרינן התיכה עצמה נעשית נבילה אלא דוקא באיסור ועוד דאיכא נ"ט בר נ"ט דאפילו לפי המפרש גבי דגים שעלו בקערה אבל נתבשלו לא הכא איכא ג' נותני טעם של היתר הראשון שנבלע בכלי וממנו למים ומן המים חזר ונבלע בכלי) **דלאו נותן טעם לפגם הוא.**

מכאן ואילך לישתרי (אף לכתחלה **כתבו התוס'** הלכך דבר המבושל בכלי שאינו בן יומא מותר. **ויש לתת טעם**, מה ראו להתיר המאכל ולאסור הקדרה לפי שהקדרה היה בה איסור גמור תחלה, אבל המאכל לא נבלע בו איסור מעולם. **והגעלת** כלי בן יומא אין להגעיל אלא בס', דשמננותי הנפלט בחמין טעם לשבח הוא דלא שרינן לעיל (לה): חמין של עובדי כוכבים אלא משום דסתם כליהם אינן בני יומן, אבל כשמגעילין כלי חמין בערב הפסח בד' שעות דשעת היתר היא יכול להגעיל אפילו כלי בן יומא בפחות מ'ס' דהוי נ"ט בר נ"ט של היתר החמין בקערה וממנו למים ומן המים חזר ונבלע בקערה ועדיין הכל היתר, ועוד כי יותר מתקלקל טעם חמין בכלי שאין ראוי לאכילה ממה שמתקלקל טעם בשר בדגים שנתבשלו אהרי לפי שהדגים ראויין לאכילה והבשר נותן בהן טעם לשבח (ולכן אין היתר נ"ט בר נ"ט לאכול דג שנתבשל בכלי צדק בן יומן, לאוכלו עם חלב). **ומה שנהגו** לעשות לתת כלי המוגעל במים צוננין מיד אחר הגעלה אין לידע למה נהגו כן דאין לומר משום

שמו עליו דלא הוי כמעשה שהיה שהיו הכלים של מדין. והמוכר כלי לעובד כוכבים וחזר ולקח ממנו צריך טבילה כיון שנקרא על שם עובד כוכבים, אבל הממשכן כלי לעובד כוכבים וחזר ופדה אין צריך טבילה אע"ג דמספקא ליה לתלמודא אי משכנתא כזביני לענין הא ודאי פשיטא דלא הוי כזביני).

ת"ר הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים, דברים שלא נשתמש בהן מטבילין והן טהורין דברים שנשתמש בהן ע"י צונן, כגון כוסות וקתוניות וצלוחיות מדיחין ומטבילין והם טהורין, דברים שנשתמש בהן ע"י חמין, כגון היורות הקומקומוסין ומחמי חמין מנגעילין ומטבילין והן טהורין (**כתבו התוס'** לאו דוקא מנגעיל ואח"כ יטביל אלא אפילו מטביל ברישא, דהך טבילה אינה בשביל טומאה דליהוי כטובל ושרץ בידו דאפילו חדשים צריכין טבילה, ותנן נמי סבין שפה והיא טהורה אע"ג דלא טהרה לגמרי שהרי צריכה גיעול להתוך רותח אפילו הכי מטביל להתוך בה צונן, והא דתני בברייתא מנגעילין ברישא משום דהמירא מפני האיסור) **דברים שנשתמש בהן ע"י האור, כגון השפודין והאסכלאות מלבנן ומטבילין והן טהורין.**

וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושללא יגעיל ושללא ילבן **תני חדא** אסור, **ותניא אידך** מותר (**כתבו התוס'** למאן דתני מותר נקט שפיר ע"ד שלא יטביל, אבל מאן דתני אסור אין לאסור אם נשתמש בו קודם טבילה (שהכי אין זלוע זו איסור הנפלט לתבטיל) מיהו איכא למימר דגזור אטו קודם הגעלה וליבון?) **ל"ק** הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור, הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר.

ולמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר, גיעולי עובדי כוכבים דאסר רחמנא (במדן דכתיב תעבירו באש וטהר דבעי הגעלה...) היכי משכחת לה? אמר רב חייא בריה דרב הונא לא אסרה תורה אלא קדירה **דרף עו ע"א** בת יומא [שבישל בה עובד כוכבים היום, אבל בישל בה אתמול כבר הפיג בה טעמו בלינת לילה ושוב כשפולטו בתבשיל אחר אינו אלא לפגם **כתבו התוס'**, פירש רש"י שבישל בה עובד כוכבים היום אבל אם בישל בה אתמול כבר הופג טעמו בלינת לילה. **משמע** לפירושו דלינת לילה פוגמת ולא בעינן מעת לעת, וכן פו"ת דלינת לילה פוגמת, כי לא היה דרך בימים קדמונים לבשל בלילה כדמשמע

ע.

לא תקשי דודאי בין בקדשים בין בגיעולי עובדי כוכבים תרוייהו בעינן לפלוט איסור לבד מריקה ושטיפה דקדשים דאינה אלא מצות המלך) יגיד עליו רעו (ונלמד משנה מחבירתה של קדשים ממשנתנו ומשנתנו משל קדשים) תנא הכא ליבון והוא הדין להגעלה, תנא התם הגעלה וה"ה לליבון (שניהם צריך).

א"ל רבא אי הכי, לתנינהו לכולהו (ליבון והגעלה) בחדא (או במשנתנו או בקדשים), וליתני חדא באידך אחריתי (ותגמר חבירתה מינה) ולימא יגיד עליו רעו (מה התם הא בלא הא ליתא, הכא נמי הא בלא הא ליתא).

אלא אמר רבא קדשים היינו טעמייהו, כדרב נחמן אמר רבה בר אבוא, דאמר כל יום ויום נעשה גיעול לחבירו (שמבשלין בהן ואינו מספיק להיות נותר עד שתחזור ופולטו בתבשיל אחר, ולקמן פריך אי הכי הגעלה נמי לא ליבעי).

תינה שלמים, דכיון דלשני ימים מיתאכלי, מקמי דניהוי נותר קא הוי גיעול (שהרי כשבישל בו למחר פלט בליעה מיום אתמול) אלא הטאת כיון דליום ולילה מיתאכלא, כי מבשל בה האידנא הטאת הוי נותר, כי הדר מבשל בה למחר או שלמים או הטאת, קא פליט נותר דהטאת דהאידנא בהטאת ושלמים דלמחר?

אמרי לא צריכא, דכי מבשל בה הטאת האידנא הדר מבשל בה האידנא (בו ביום) שלמים (הוה ושוק של כהנים) דהטאת דלמחר ושלמים דאתמול בהדי הדדי קא שלים זמנייהו (ואין כאן פליטת נותר והדר מבשל ביה שלמים בו ביום כדאמרינן בכל פעם מבשל שלמים לאחר הטאת בו ביום כי היכי דלא ניהוו נותר למחר) והדר מבשל שלמים דלמחר. א"ה, הגעלה נמי לא ליבעי? קשיא.

רב פפא אמר האי קריד, האי לא קריד (לעולם בקדשים איסורא פליט, ודקא קשיא לך ניבעי

דתנן בזבחים (צז). וחכ"א מריקה בחמין ושטיפה בצונן דהיינו בקדשים אבל בתרומה קאמר התם דליתא. ויש מפרש הא דקאמר שטיפה יתירתא היינו שתי שטיפות בצונן ובתרומה ליתא דסני בשטיפה אחת ולשון יתירא משמע כן ועל זה נהגו בשטיפת צונן בכל הגעלות. מיהו רש"י פירש שם שטיפה היא שטיפת צונן ובתרומה ליתא כלל ולפיכך צריך טעם למנהג?

גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא. ואידך (לעת הסוכר שנותן טעם לפגס אסור) קדירה בת יומא נמי מפגם פגמה (וואיס, שכל זאת אסרה אותה התורה. ומשמע, שנתנית טעם לפגס, אינה סיבה להחזיר. ולכן כל כלי גוי אף אם נותן טעם לפגס המאכל שנעשה בחוכו אסור).

רמי ליה רב עמרם לרב ששת, תנן השפודין והאסכלא מלבנן באור. והתנן גבי קדשים השפוד והאסכלא (שצלה בהן בשר קדש) מגעילין בחמין (משום דכי אתי למחר הוי נותר וכי הדר מבשל בשר קודש למחר פליט שפוד בגויה טעמא ונותר איסור כרת הוא)?

א"ל עמרם ברי (בני) מה ענין קדשים אצל גיעולי עובדי כוכבים, הכא (גבי קדשים) היתירא בלע (הלכך פגי ליה בהגעלה) התם איסורא בלע. אמר רבא סוף סוף כי קא פליט איסורא קא פליט?

אלא אמר רבא גי מסות הש"ס מאי הגעלה נמי, שטיפה ומריקה (כלומר לעולם לפלוט איסור וודאי ליבון בעי כשאר בליעת איסור אלא מצות מלך היא בקדשים 'ומרק ושטף במים' כי היכי דהויא גזירת הכתוב 'כאשר יזה מדמה על הבגד' דבעי כיבוס במקום קדוש, ושבירת כלי חרס במקום קדוש הוא, וה"ה למריקה ושטיפה).

א"ל אביי מי דמי (כלומר מי קרי למריקה ושטיפה הגעלה) מריקה ושטיפה בצונן, הגעלה בחמין וכל הגעלה רותחין משמע שכופין להקיא הכלי מה שבלע, ומריקה ושטיפה בצונן הוא כדאמרינן (זבחים צו:).

אלא אמר אביי (הגעלה ממש לפלוט מאיסורין, ודקא קשיא לך מתניתין דמצרכא להו ליבון

שאינה חלק ומעביר שמזוניתה). אמר רב הונא בריה דרב יהושע ובקרקע שאינה עבודה. א"ר כהנא ובסכין יפה שאין בה גומות. תניא נמי הכי סכין יפה שאין בה גומות (בעובי רחבה שלא תהא שמזונית בגומא) נועצה עשרה פעמים בקרקע (כתבו התוס' בירושלמי קאמר שלש פעמים, משמע דהכא לאו דוקא עשר פעמים מיהו מדאמרין לקמן דצה עשר פעמים בקרקע משמע דדוקא קאמר ויש להחמיר). אמר רב הונא בריה דרב יהושע לאכול בה צונן [ואבל דבר רותח אסור להתוך בה עד שיגעילנה ברותחין וכלי ראשון כדאמרין בפסחים (ז'): לענין חמין בפסח כתבו התוס' פרש"י אבל לאכול בה רותח בעי הגעלה וכן משמע בפסחים (ז'): דקאמר גבי סכיני דפסחא והלכתא אידי ואידי ברותחין פירוש קתייהו ופרזלייהו. אבל קשה דבחולין (ה): קאמר גבי סכין של עובדי כוכבים מלבנה באור משמע דצריכה ליבון, וכן בתוספתא (פ"ט) תניא הסכין והשפודין ואסכלא ילבנן באור. לפך נראה כודאי להתוך בה רותח צריכה ליבון והא דפסחים דמשמע דסגי ברותחין היינו לפי שבלע היתירא, אבל בסכינים של עובדי כוכבים דבלעי איסורא בעו ליבון וכן משמע קצת דיש חילוק בין בלע היתירא לבלע איסורא. ואומר ר"ת דהא דק"ל דסכין בעי ליבון היכא דאיסורא בלע היינו דוקא באיסור דסכין גדולה שדרך לצלות בה בשר דיקא נמי דקתני בתוספתא הסכינין והשפודין... סכינין דומיא דשפודין ואסכלא, אבל סכינים קטנים שאין דרך לצלות בהם בשר ודאי סגי להו בהגעלה אף בשל עובדי כוכבים ור"ב"א מצריך ליבון גם בסכינין קטנים לפי שפעמים דרך להפוך בהם בשר על גבי גחלים ור"ת אומר דזה אינו קרוי תשמישו על יד האור כיון דאין תשמיש קבוע ע"י האור סגי בהגעלה. וכן בירושלמי דאמר הדא דתימא בסכין קטן אבל בגדול בעי ליבון ויש לדהות אותה ראייה דקאמר התם מהא דקאמר הסכין שפה והיא טהורה... אלמא משמע דאיירי בצונן, ובצונן ליכא חילוק בין תשמישו ע"י האור בין אין תשמישו ע"י האור ומפרש הר"ר אלחנן הירושלמי כן הוא הדא דתימא בסכין קטן שאין רגילות להיות בה גומות ואין בלוע בגומות וסגי בנעיצת קרקע אבל סכין גדול שדרך להיות בה גומות צריכה ליבון דבנועצה בקרקע אינו מועיל לשפשף ולהעביר האיסור הנדבק בגומות הלכך אפילו להתוך בה צונן צריכה ליבון ולא סגי בהגעלה אפילו לצונן משום דלא מהניא הגעלה אלא להפליט האיסור הבלוע בתוך הסכין אבל לא מהני להעביר איסור הנדבק, והשפשוף בקרקע מהני להעביר איסור הנדבק וכיון שיש גומות אין תקנה להעביר איסור הנדבק רק ע"י ליבון ומ"מ נדהית הראיה דר"ת מן הירושלמי דלא מיירי כלל בתשמישו

ליבון כי מתניתין, לא דמי, דגיעול עובדי כוכבים אידי דלא מבשלי להו כל שעתא ומתקשה הבליעה בתוכו ונדבקת בו בכולו ואין נוה לפלוט בהגעלה עד שמלבנו באור, אבל בקדשים דכל שעתא מבשלי בהו לא קריד ונוה לפלוט הלכך בהגעלה קא פלט).

רב אשי אמר לעולם כדאמרן מעיקרא הכא התירא בלע, הכא איסורא בלע, ודקא קשיא לך דבעידנא דקא פליט איסורא קא פליט, בעידנא דקא פליט לא איתיה לאיסורא בעיניה (לא חמיר איסורו שכשנעשה נותר לא הוי איסור בעיניה שבתוך דופני הכלי היה בלוע ומעולם לא הוכר איסורו).

ועד כמה מלבנן? א"ר מני עד שתשיר קליפתן.

וכיצד מגעילין? א"ר הונא יורה קטנה בתוך יורה גדולה (שיהיו רותחין עוברין על כולה).

יורה גדולה מאי? ת"ש דההוא דודא דהואי בי רב עקביה, אהדר ליה [דף עו ע"ב] גדנפא דלישא אפומא (שפה של עיסה סביבות פיה כדי שתקבל מים הרבה ויעברו הרותחין על שפתה) ומליוה מיא וארתחה.

אמר רבא מאן הכים למעבד כי הא מילתא אי לאו רב עקביה דגברא רבא הוא, קסבר כבולעו כך פולטו, מה בולעו בנצוצות (אלא ע"י ניצוצות, שניתזו הרתיחות שם ולא הוכנסה לתוך יורה אחרת בשעת בליעת האיסור) אף פולטו בנצוצות (אע"פ שלא הכניסה לתוך יורה אחרת הואיל ונתמלאת יפה יפה ומעלה ניצוצות על שפתה ופולט, ומיהו גדנפא בעינן משום דאי לאו הכי דלמא לא הוה מסקא ניצוצות על השפה בהא זימנא, אבל איסור הנתבשל בה פעמים הרבה אם לא העלה ניצוצות כל שעה העלה פעם אחת).

'הסכין שפה והיא טהורה' אמר רב עוקבא בר חמא ונועצה עשרה פעמים בקרקע (אע"פ ששפה, וי"א (פירוש נוסף על המסנה, צפירוס לאשון ציאל ששפה כמשחזת של אבן) משפשפה בכבד צמר

עו:

האיסור שעל גביהן, ואחר כך שומפן במים ומטבילין, והם מותרין... יו"ד (קכא.א). ג. כלים שמשתמשים בהם על ידי האור כגון שפודים ואסכלאות וכיוצא בהם, צריכים ליבון, והליבון הוא עד שיהיו ניצוצות ניתזין מהם. (הגה ויש מקילין אם נתלבן כל כך שקש נשרף עליו מבחוץ, ונוהגין כסברא ראשונה בכל דבר שדינו בליבון, אבל דבר שדינו בהגעלה, רק שיש בו סדקים או שמחמירין ללבנו, סגי בליבון קל כזה) או"ח (תנא.ד). ד. סכין ישן, בין גדול בין קטן, הניקה מהעובד כוכבים, אם בא להשתמש בצונן, אם אין בה גומות נועצה עשרה פעמים בקרקע קשה. וצריך שכל נעיצה ונעיצה תהיה בקרקע קשה, לפיכך לא ינעוץ במקום שנעץ נעיצה אחרת. ואפילו להתוך בו דבר הריף כמו צנן, סגי בהכי. (הגה ולהשתמש בו בקביעות, לא גרע משאר כלי שנוהגין להגעיל אפילו לצונן) ואם יש בה גומות או שרוצה להתוך בה חמין או לשחוט בה, מלבנה או משחזה במשחות של נפחים היטב על פני כולה. (הגה וי"א דהשחזה מהני רק להתוך בה צונן, אבל לא לענין חמין והכי נהוג לכתחלה. ואם לא יוכל ללבן הסכין היטב, משום הקתא, ילבנו ויגעילונו אח"כ. ומיהו אם לבנו ולא הגעילו, אפילו יש בו גומות, או אם הגעילו ולא לבנו ואין בו גומות וחתך בו מאכל חם, לא נאסר, אפילו הסכין בן יומו. ואם השחיוו במשחות היטב בכל מקום, ומגעילו אחר כך, מהני אפילו לכתחלה, כמו ליבון אם יוכל לנקות הגומות שבו. יו"ד (קכא.ז). ה. השואל או שוכר כלי מהעו"ג, אינו טעון טבילה. אבל אם ישראל קנאו מהעובד כוכבים והשאלו לחכירו, טעון טבילה, שכבר נתחייב ביד הראשון. ויש מי שאומר שאם לא לקחו הראשון לצורך סעודה, אלא להתוך קלפים וכיוצא בו, אין צריך להטבילו. (הגה אבל הראשון אסור להשתמש בו לצרכי סעודה, אפילו דרך עראי, בלא טבילה, אע"פ שלקחו לצורך קלפים וכן אם קנאו ישראל השני מן הראשון לצורך סעודה, צריך טבילה גבי

על ידי האור ורבינו ברוך מיישב הראיה והכי פירושו הדא דתימא בסכין קטן שאין תשמישו ע"י האור וסגי בנעיצת קרקע אפילו להתוך בה רותח ויש ליתן טעם משום דסתם סכין קטן אין תשמישו רק בצונן ואינו בלוע כלל בתוכו רק נדבק בו מבחוץ אבל גדול תשמישו ברותחין וגם תשמישו ע"י האור הלכך בעי ליבון להתוך בה רותח כך נראה למורי ליישב פירוש רבינו ברוך. ואומר מורי דהא דקאמר הכא נועצה עשר פעמים בקרקע היינו דוקא בקרקע קשה שהיא מעברת השומן ושפה אבל לא רכה שאינה מעברת השומן וגם לא קרקע קשה יותר מדאי ודוקא נקט קרקע ולא אבן ולא אפר ולא קרקע רכה).

כי הא דמר יהודה ובאטי בר טובי הוו יתבי קמיה דשבור מלכא, איתו לקמיהו אתרוגא, פסק אכל, פסק והב ליה לבאטי בר טובי, הדר דצה עשרה זימני בארעא, פסק הב ליה למר יהודה.

א"ל באטי בר טובי וההוא גברא לאו בר ישראל הוא? א"ל מר קים לי בגויה (רב יהודה מכיר אני בו שהוא פרוש ולא יאכל דבר איסור) ומר לא קים לי בגויה (איני מוחזק שתהא פרוש כל כך). איכא דאמרי, א"ל אידכר מאי עבדת באורתא (דרך פרסיים למסור נשים לאכנסנאים וכששיגורן להם בלילה שעבר קיבל באטי ורב יהודה לא קיבל בתבי התוב, פירש רש"י ששיגור להם שתי שפחות רב יהודה לא קבלה ובאטי קבלה. ונראה דלא חמא בזה שעדיין היה עבד קצת שמעוכב גמ שהרור (ועל מוט נעמוס) כדאמרינן בקדושין (ע): באטי בר טובי ברמות רוחיה לא שקיל גיטא דחירותא).

פסק הש"ע א. הקונה מהעובד כוכבים כלי סעודה של מתנת או של זכוית, או כלים המצופים באבר מבפנים, אע"פ שהם חדשים צריך להטבילם במקוה או מעיין של ארבעים סאה (הגה יש אומרים דכלים המצופים באבר, אפילו בפנים, יטבול בלא ברכה, וכן נוהגין) יו"ד (קכא). ב. הלוקח כלים ישנים מן העובדי כוכבים, כדרך שנשתמש בהן העובד כוכבים כך הוא הכשרן. לפיכך הלוקח כלי תשמיש ישנים שנשתמש בהם בצונן, כגון כוסות וצלוחיות וכיוצא בהן, מדיחן, וצריך לשפשפן היטב במים בשעת הדחה כדי להסיר ולמרק

עו:

והשפוד והאסכלה מוגעילין במים חמים על גבי האש ואחר כך מדיחין מעשה הקרבנות (היב).

תם ונשלם השבחה לה' בורא עולם

השני) יו"ד (קג,ה). ז. משכן עובד כוכבים כלי לישראל, אם נראה בדעת העובד כוכבים שרוצה לשקעו בידו, טעון טבילה. ואם לאו, יטבילנו בלא ברכה או יקנה כלי אחר ויטבילנו עמו. (הגה ואם לבסוף נשתקע בידו, יחזור ויטבילנו בלא ברכה). יו"ד (קכט,ז). ז. סתם כלי עו"ג הם בחזקת שאינם בני יומן, לפיכך אם עבר ונשתמש בהם קודם הכשר, התבשיל מותר... יו"ד (קככו,ו). ח. כל קדרה שאינה בת יומא חשיבה טעמה לפגם, ואינה אוסרת. ונקראת בת יומא כל זמן שלא שהתה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור, וכיון שעבר עליה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור אינה נקראת בת יומא. ואם בישל בה כשאינה בת יומא, התבשיל מותר דהוי נותן טעם לפגם והוא שתהיה מודחת שלא יהא שומן על פניה, שאם לא הדיחה, אוסר והרי היא כחתוכת איסור שלא נפגמה. ויש מתירין אפילו בישל בה קודם שהדיחה. (הגה ואם יש ס' נגד מה שדבוק עליו, לכולי עלמא שרי מאהר דהקדירה אינה בת יומא. והכי נהוג) יו"ד (קג,ה). י. קדירה שאינה בת יומא, דהיינו ששהתה מעת לעת משנתבשל בה האיסור, הויא נותן טעם לפגם ואפילו הכי אסרו חכמים לבשל בה, לכתחלה, גזירה אטו בת יומא בין שבלועה מאיסור ובא לבשל בה היתר, ובין שבלועה מחלב ובא לבשל בה בשר, או איפכא יו"ד (קככב). יא. מחבת שמטוננים בה, אע"פ שלענין חמין בפסח די לה בהגעלה (ש"ך כיון דהתירא בלע וכן משמע הטעם בכ"י וכן נראה מלשון המחבר כאן וכ"כ העט"ז ולפ"ז גם במחבת של חלב או בשר סגי בהגעלה כיון דהתירא בלע, אבל בתשובת מנחם עזריה סי' צ"ז כ' הטעם מפני שמחבת של עובד כוכבים רוב תשמישן בלי מים אלא ע"י שאר משקין כגון שמן וכדומה לו כו' משא"כ במחבת של חמין כו' עכ"ל ולפ"ז גם במחבת של חלב או בשר צריך ליבון כיון דבלע בלי שום אמצעי) לענין שאר איסורים צריכה ליבון יו"ד (קכא,ד). **פסק הרמב"ם** מריקה בחמין ושטיפה בצונן, במים לא ביין ולא במזוג ולא בשאר משקין, והמריקה והשטיפה כמריקת הכוס ושטיפתו,